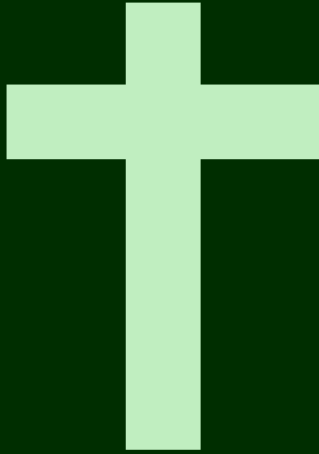

KUATE TUKU PASA

Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea

KUATE TUKU PASA
Portions of the Old Testament and The New Testament in the Siroi
Language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Siroi long Niugini

copyright © 1975, 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siroi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019
9d2e8659-afb4-5cca-93d8-23ebf89e1709

Contents

MATEUS	1
MARKUS	59
LUKAS	94
YOHANUS	153
APOSEL	194
ROM	248
1 KORIN	275
2 KORIN	298
GALESIA	314
EFESUS	324
FILIPI	332
KOLOSI	338
1 TESALONIKA	344
2 TESALONIKA	349
1 TIMOTEUS	352
2 TIMOTEUS	359
TITUS	364
FILEMON	368
HIBRU	370
YAKOBUS	390
1 PETRUS	397
2 PETRUS	404
1 YOHANUS	408
2 YOHANUS	414
3 YOHANUS	415
YUDAS	416
DIR PASA	418
MUNE WANE	444

MATEUS **Mateus nu pasa** **mayenu Yesus Kristus** **tuku kuyarna**

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Mateus nu tanjo ta tuku ande. Nu tuku mape nyu ande Levi. Mateus nu Zu tanjo ta nu Rom gafman tuku piro tanjo minmba Zu mbal mbolnge takis kilmba minanu le Zu mbal njakmba nu kasurmba talanaig. Tanjanaig le Yesus pro nu tala ndamba madina le nu tuku dubiwanu tanjo mayok kina. (Mateus 9.9-13 kanjerap).

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Zu mbal nane Rom mbal kumnemnge minmba gabat sunjo ande nyunu Mesias nyunu ande Kristus nu nane tuku muskil kile-tidingam tuku minde minnaig. Nane Kuate tuku pasa ambokok mbolnge dir pasa kame ta burka Kuate nu Kristus kukulwa nga tair minnaig ta nu buk prona ta nane katese ndanaig. Ta tuku Mateus nu waje te Zu mbal tuku wamdus purfeu serningam tuku kuyarna sulumba dir pasa kame sungomba tugunu ta kuklininjmba tumningina.

Yesus Kristus tuku mbuj kat nuje

(Lukas 3.23-28)

¹ Yesus Kristus nu David le Abraham tuku mbuj. Nu tuku mbuj Abraham tuku ndare tuturmba tejenmba kina.

² Abraham tuku kiyo nuje Isak. Isak tuku kiyo nuje Yakob. Yakob tuku kiyo kame 12 ande Yuda. ³ Yuda tuku kiyo kat nuje Peres le Sera. (Ina nakile Tamar). Peres tuku kiyo nuje Hesron. Hesron tuku kiyo nuje Ram. ⁴ Ram tuku kiyo nuje Aminadab. Aminadab tuku kiyo nuje Nason. Nason tuku

kiyo nuje Salmon. ⁵ Salmon tuku kiyo nuje Boas. (Boas ina nuje Rahab). Boas tuku kiyo nuje Obed. (Obed ina nuje Rut). Obed tuku kiyo nuje Yesi. ⁶ Yesi tuku kiyo nuje David nu gabat sunjo.

David tuku kiyo nuje Solomon. (Ina nuje Uria tuku pino kuembol Davidnge tina). ⁷ Solomon tuku kiyo nuje Rehoboam. Rehoboam tuku kiyo nuje Abia. Abia tuku kiyo nuje Asa. ⁸ Asa tuku kiyo nuje Yehosafat. Yehosafat tuku kiyo nuje Yehoram. Yehoram tuku kiyo nuje Usia. ⁹ Usia tuku kiyo nuje Yotam. Yotam tuku kiyo nuje Ahas. Ahas tuku kiyo nuje Heskia. ¹⁰ Heskia tuku kiyo nuje Manase. Manase tuku kiyo nuje Amon. Amon tuku kiyo nuje Yosia. ¹¹ Yosia tuku kiyo gudommba ande Yehoyakin.

Ait ta mbolnge nane Israel mbal mulinj kilanu tanaj Babilon kilke mbol kinaig. ¹² Kinaig ka Babilonnge minnaig sulumba Yehoyakin nu Sealtiel te-pilna. Sealtiel tuku kiyo nuje Serubabel. ¹³ Serubabel tuku kiyo nuje Abihud. Abihud tuku kiyo nuje Eliakim. Eliakim tuku kiyo nuje Asor. ¹⁴ Asor tuku kiyo nuje Sadok. Sadok tuku kiyo nuje Akim. Akim tuku kiyo nuje Eliud. ¹⁵ Eliud tuku kiyo nuje Eleasar. Eleasar tuku kiyo nuje Matan. Matan tuku kiyo nuje Yakob. ¹⁶ Yakob tuku kiyo nuje Yosef. Piyo nuje Maria. Maria nu Yesus te-pilna. Yesus nyunu ande Kristus.*

¹⁷ Tanjamba Abraham tuku ait kusremba nuje ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le David prona.

David tuku ait kusremba nuje ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig sulumba mulinj kilanu tanaj Babilon kinaig.

* **1:16:** Kristus nyu ta tugunu: Kuatenge madina tanjo

Babilonŋge minnaig ait ta kusremba ndare tuturm̄ba ka kuasm̄bi 14 mayok kinaig le Kristus prona.

*Maria nu Yesus te-pilna
(Lukas 2.1-7)*

¹⁸ Yesus Kristus nu ina nuŋenge te-pilna ta teŋenmba. Ina nuŋe Maria. Maria nu Yosef tam tuku madinaig. Nale munŋu kile ndaka minmba Maria nu buk Tukul Guwa tuku sanŋrimbi kiŋo konmba funŋgul te-mayokna ta katesena. ¹⁹ Yosef nu tam tuku madinaig ta nu wamdus tinreknu ŋak tukunu Maria kiko tikat ŋga nu siŋsiŋndo kusrewam tuku idusna.

²⁰ Tanjamba wamdus teroka minmba nu kiŋambi Sunŋo tuku eŋel ande pro nu sana: David tuku mbuŋ Yosef, ne piyo nane Maria tam tuku wamdus piti ndanuwa. Ne nu ta. Nu kiŋo konna ta Tukul Guwa tuku sanŋri mbolŋge nu kile funŋgulok minit. ²¹ Nu kiŋo te-palmbimŋgat ta nyunu Yesus ŋga. Israel mbal une manjaunge nane tidonŋate ta nuŋge nane tuku muskil kile-tidinŋe niŋgamŋgat ŋga Yosef sana.

²² Wam ŋakmba mayok kine lik-inaig ta Sunŋo tuku pasa ande tuan tanŋonŋe te-mayokna ta kumunŋgina. Nu teŋenmba kuyarna.

²³ Tane isap. Pino mbanzo ande nu tanŋo ndonŋ mine ndakanu minmba ma ma funŋgulok minwa sulumba nu kiŋo te-palmbimŋgat.

Kiŋo ta nu tuku nyu Emanuel ŋgina.

Aisaia 7.14

Emanuel pasa ta tugunu: Kuate nu sine ndonŋ minit.

²⁴ Yosef nu kinyna tuku abonga Sunŋo tuku eŋel pasa sana ta kumumba nu Maria nuŋe pinonutina. ²⁵ Nu tina ta nu ndonŋ kinye ndakinaik sulumba kumba ka nu kiŋo te-pilna. Nu kiŋo te-pilna le Yosef nu tuku nyu Yesus ŋgina.

2

Kila mbal nane Yesus kanŋeram pronaig

¹ Herodus nu gabat sunŋo minna ait mbolŋge Yudea ma tugu Betlehem tumbranŋge Yesus ina nuŋenge te-pilna. Te-pilna le ki prote kumamŋge kila mbal afu mbai kitek kanŋerm̄ba Yerusalem tumbranŋ sunŋo mbol pronaig sulumba kusnanŋginaig; ² Zu mbal tuku gabat sunŋo ina nuŋenge te-pilna ta aninŋe minit. Nu mayok kina ta tumsinŋam tuku mbai ki prote kumamŋge kanŋerŋeŋ sulumba sine nu mbarinŋam proweg ŋginaig.

³ Mandor Herodus Yerusalem mbal ŋakmba wam ta ismba wamdus pitiniŋgina. ⁴ Tanjanaig sulumba Herodus nu pris gabat mbal kusem pasa tugunu bitekŋganu mbal ŋakmba wike lika kilemanŋurka kusnanŋgina: Kuatenŋe madina tanŋo Kristus ina nuŋenge nu aninŋe te-palmbimŋgat ŋgina le ⁵ nane lafumba nu sanaig: Yudea ma tugu Betlehem tumbranŋge. Kuate tuku tuan tanŋo teŋenmba kuyarna.

⁶ Betlehem tumbranŋ fudinŋdo Yudea ma tugu mbolŋge ne Yudea tumbranŋ ŋakmba ŋgamukŋge nyu sunŋo tamŋgat.

Ne sinamŋge tanŋo sunŋo nyu ŋak mayok kuwa sulumba yiŋe mbal Israel kulatkamŋgat.

Maika 5.2

Tuan tanŋo tanjamba kuyarna ŋga Herodus sanaig.

⁷ Kile Herodus nu kuirkuirka pasa pilna le kila tanŋo nane nu tugum pronaig le nu nane kusnanŋgina: Mbai mayok kina ta ait giganmba kusreka ye tugum te prowaig ŋga kusnanŋgina le nane ait ta kumumba sanaig. ⁸ Sanaig le nu nane Betlehem kuwaig ŋga saniŋgina: Tane kape ka kiŋo fudinŋ ta sote mayemba kanŋerap

sulumba luka pro ye sayap le ye mata kumba mbariŋi ŋgina.

⁹ Tanakina le nane gabat sungo tuku pasa ismba tinŋa kinaig. Kinaig le mbai buk ki prowanu kumamŋge kaŋgernaig ta mayok ka nane tumailamŋge kina ka kiŋo minna ma ta mbolŋge amtinga minna le ¹⁰ nane mbai ta kaŋgermba gare tormba ¹¹ kumba ka wande ta sinam kinaig sulumba kiŋo fudiŋ ina nuŋe Maria ndoŋ kaŋgerka kiŋo tugumŋge dagol tidroŋga nu mbariŋnaig, Mbariŋnaig sulumba gol, minde sili soŋ mundur mayenu ŋak, gureŋ mayenu nyunu mer ta palekŋge paska nu tuku patikinaig. ¹² Tanamba nane maŋ luka kambim ŋga furir ta nane kiŋambi Kuate nu nane rironŋ pasa saniŋgina le nane Herodus tugum kine ndaka ndin kise tumba nanŋine tumbranŋ kinaig.

Yosef nu kua ka Isip kilke mbol kina

¹³ Kila mbal luka kinaig le Yosef nu kiŋata Sungo tuku eŋel pro nu sana: Herodus nu kiŋo fudiŋ te balewam tuku nu sotam bafute. Ne pino kiŋo fudiŋ te kilmba kua ka Isip kilke mbol kaye sulumba tanŋe ye tuku pasa tairŋga ŋgina. ¹⁴ Tanakina le furir ta ndo Yosef nu pino kiŋo kilmba kua ka Isip kina. ¹⁵ Kinaig ka tanŋe minnaig ma ma Herodus nu kumna.

Wam mayok kina ta Sungo tuku pasa ande tuan tanŋoŋge te-mayokna ta kumuŋgina. Nu teŋenmba sakina.

Yiŋe Kiŋo nu Isipŋge minna le prowam tuku ye nu wiken ŋgina. *Hosea 11.1*

Nane kiŋo kame bale farnaig

¹⁶ Herodus nu kila mbal nu yabrimba laipmba kinaig le katesemba gubra kagli firka ndek nuŋe kame mbal kukulniŋgina le Betlehemŋge, Betlehem makembiŋge

kiŋo kame yar armba kusrekanu afu ŋgumnemŋge mayok kanu ta ŋakmba bale far sulunaig. Herodus nu buk kila mbal kusnaniŋgina le mbai mayok kina tuku ait ta sanaig le isna. Ait ta idusmba nu tanjana. ¹⁷ Wam mayok kina ta tuan tanŋo Yeremia tuku pasa sakina ta kumuŋgina. Nu teŋenmba kuyarna.

¹⁸ Rama tumbranŋge malmbi sungo ŋgamuŋgal ŋayo tuku zigna mayok kaŋgat.

Rahel nu nuŋe kiŋo kame tuku malmbikamŋgat. Nu tuku kiŋo ande mine nda. Wam ta tuku nane nu tuku ŋgamuŋgal rar ta te-ibeŋam kumuŋ kuga ŋga sakina. *Yeremia 31.15*

Yosef nu luka Israel kilke mbol prona

¹⁹ Herodus nu kumna le Yosef nu Isipŋge minmba kiŋambi Sungo tuku eŋel ande nu tugum promba sana: ²⁰ Ne pino kiŋo kilmba luka Israel kilke mbol kaye. Tanŋo nu kiŋo te balewam sakina ta nu buk kumna ŋgina.

²¹ Tanakina le Yosef nu pino kiŋo kilmba maŋ luka Israel kilke mbol pronaig. ²² Promba Herodus tuku kiŋo nuŋe Arkelaus nu mam nuŋe tuku ma tumba Yudea tuku gabat minna le Yosef nu ismba kuru-kurukina. Nu kuru-kuruka minmba nu kiŋata rironŋ pasa ande isna sulumba nu Yudea kusremba Galilea ma tugu mbol kina ka ²³ Nasaret tumbranŋge minnaig. Tanamba tuan tanŋo kame nane Kuatenŋge madina tanŋo nu Nasaretnu tanŋo ŋginaig ta kumuŋgina.

3

Yohanus kule pisne tanŋo pasa kuklina

(Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Ait ta mbolŋge Yohanus kule pisne tanŋo nu promba Yudea ma

baknu mbolŋge pasa kuklimba tenjenmba saka minna: ² Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekap ŋgina.

³ Tuan tanŋo Aisaia nu ande tuku sakina ta nu Yohanus tuku sakina. Nu tenjenmba kuyarna.

Ma baknu mbolŋge wi ande kuenka tenjenmba sakate. Sunŋo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ŋgate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus nu kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tinŋina. Nu tuku nyamagan ta kasbur wak le ŋguimzan kulenu. Nu aŋar ta nyumba minanu.*

⁵ Yudea tumbran yimyam Yerusalem tumbran sunŋo Yordan kule patukŋge tumbran mine likinaig ta ŋakmba Yohanus tugum prowe likinaig. Nane nanŋine une maŋau kile-mayokke likinaig le ⁶ nu ndek Yordan kule mbolŋge nane kule pisneninmba minna.

⁷ Farisi mbal Sadusi mbal nane gudommba kule pisneninŋuwa ŋa nu tugum pronaig le nu nane saninŋina: Tane mben tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanŋe rironŋ pasa satinŋat le pa ta laiptinŋuwa ŋa kule pisne tam prode. ⁸ Tane sinŋka ŋgamuŋgal biye mbilmba tanŋine maŋau ŋaigonu kusrekinaig ndeta alonu kumumbi kile-mayokkap le kanŋerkube. ⁹ Tane Abraham nu sine tuku mbuŋ ŋa payam ndakap. Ye tane kilimok satinŋet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumuŋ. ¹⁰ Kuate nu sapor ail tugunu tugumŋge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta ŋakmba pike lika pankate le pa mbol kinig. ¹¹ Tane ŋgamuŋgal

biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekade ta ye tane kulembi kule pisnetinŋet. Ande ye ŋgumnemŋge prowamŋgat ta nu ye tuku sanŋri lite. Ye tanŋo mayenu kuga. Ye nu tugumŋge nu tuku kupe ŋgaro kugrakam wam ŋai ta mata nu mbolŋge kam kumuŋ kuga. Nu Tukul Guwambi pambi tane tuku ŋgamuŋgal kule pisne tanŋar tinŋamŋgat. ¹² Nu wit pilenŋam bafute. Nu pro wit mbain mbolŋge minig ta silimba bareŋmba alonu kilmba nuŋe nyamagan wande mbolŋge patikamŋgat. Nu tiglu kilmba pa mbolŋge kutuwa le ugmba minmba minamŋgat. Pa ta kupe nda ŋga nane saninŋina.

Yohanusŋge Yesus kule pisnena (Markus 1.9-11; Lukas 3.21-22)

¹³ Yesus nu Galilea ma kusremba kumba ka Yohanusŋge nu kule pisnena ŋa Yordan kule mbol ta prona sulumba ¹⁴ Yohanus sana le nu ndek peuwam bafumba sakina: Ye tanŋo mayenu kuga. Yenŋe ne kule pisnenam kumuŋ kuga. Nenŋe ye kule pisnena ta maye ŋgina.

¹⁵ Tanŋakina le nu lafumba sana: Ne mbule ndaka. Kuatenŋe maŋau dubikam tuku tumsinŋit ta sine kusrekam kumuŋ kuga ŋgina. Tanŋakina le Yohanus nu woka Yesus kule pisnena.

¹⁶ Nu kule silika bitekŋgina le samba talkina le Kuate tuku Guwa gami tanŋar ndeka nu mbolŋge minyokina le Yohanus nu kanŋerna. ¹⁷ Tanŋamba samba mbolŋge pasa ande tenjenmba mayok kina: Ande te yinŋe Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunŋo tet ŋgina.

4

Satan nu Yesus tagona (Lukas 4.1-13)

* **3:4:** O buk tuan tanŋo Elia nu mata kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tinŋanu. Zu mbal nane Elia nu ambonŋa prowamŋgat ŋga idusmba minnaig ta kuyar pasa ta Yohanus tuku sakina ta nane katese ndanaig.

¹ Kile Tukul Guwanje Yesus wamdus tuna le nu tinga Satan nu tagowam tuku ma baknu mbol kina. ² Mara 40 tanañ nu tanje minna sulumba nu agañ inum nye ndaka minna. Ait ta kugana le nu guba mayena le ³ Satan nu tugum promba sana: Ne Kuate tuku Kiño nga sakate ta ndame kame te saninga le bret kuilkuwaig le ne kilmba nya ngina.

⁴ Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tango nane bret nyade ta mbolnge ndo abo minam kumuñ kuga. Kuate tuku minje pasa ñakmba ta turmba kilmba dubiwaig nga sakate ngina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba kumba ka Yerusalem kusem wande sunjo funu kuennu ta mbolnge pilna sulumba sana: ⁶ Ne Kuate tuku Kiño nga sakate ta patenga o ibenñ nzi kaye. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu nuñe enjel kame kukulninguwa le pro ne kulatkamngaig. Ne ndame mbolnge nane kupe dannga fetkikat nga nane pro waimbi ne biye-biyenamngaig nga sakate ngina. *Mune 91.11-12*

⁷ Tanjakina le Yesus ndek Satan sana: Kuyar pasa ande mata tejenmba sakate.

Tanjine Mbara Sunjo tago ndawap ngate ngina. *Lo 6.16*

⁸ Kile Satan nu mañ Yesus tumba biñ sunjo ande mbol kumba ka tanje kilke te tuku sugo ñakmba nane tuku sanñri turmba tummba sana: ⁹ Ne ye tugumnge dagol tidronga ye tuku nyu te-dunja mbarinya ta ye sanñri ñakmba te ne tanmbimngit ngina. ¹⁰ Tanjakina le nu ndek Satan sana: Kuyar ande tejenmba minit.

Tanjine Mbara Sunjo tuku nyu te-dunja nu mbarinap. Nu tuku minje ndo kumnemnge minap nga sakate ngina. *Lo 6.13*

Tanjamba nu mañ sakina: Satan, ne kilmba kua kaye ngina. ¹¹ Tanjaka sana le Satan nu kusremba kina le Kuate tuku enjel kame promba Yesus sinzanjaig.

Yesus nu Galileange piro tugu pilna

(Markus 1.14-15; Lukas 4.14-15)

¹² Nane Yohanus mulintumba wandeknge pilnaig le Yesus nu ismba nu mañ luka Galilea ma mbol kina. ¹³ Kina ka nuñe tumbrañ Nasaret kusremba ka Kaperneum tumbrañnge minna. Kaperneum nu Galilea kule kualin tuku pialnge minit. Ma ta Sebulan le Naftali tuku kilke.

¹⁴ Yesus nu tumbrañ tanje minna ta tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ta kumuñgina. Nu tejenmba sakina.

¹⁵ Sebulan le Naftali tuku kilke Yordan kule make sim yu kumamnge minit.

Kasomok mbal tuku ma tugu Galilea.

¹⁶ Nane ma make sunjo sinamnge minig mbal ta bulu sunjo kanjeramngaig.

Nane ma furir sinamnge kumanu sukminig ta bulu sunjo tinga nane kiljaningamngat ngina. *Aisaia 9.1-2*

¹⁷ Ait ta mbolnge Yesus nu tugu pilmba pasa kuklimba tejenmba saka minna: Kuate nu nuñe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamuñgal biye mbilmba mañau ñaigonu kusrekap ngina.

Yesus nu tanjo bailkamba wike likina

(Markus 1.16-20)

¹⁸ Yesus nu Galilea kule kualin make dubimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndonñ kumanñ buknga minnaik le

kanjerkina. Simon tuku mape nyu inum Petrus. Nale tuku piro ta kualegan kilanu.

¹⁹ Kile Yesus ndek nale sanikina: Tale ye dubiyap le yenje tumtiki le tanjamba ndo tanjo kilamngaik nga sanikina. ²⁰ Sanikina le nale pitik ndo tinja kuman kusreka Yesus dubimba kinaik.

²¹ Yesus nu manj lika kina ka nale aba nakile Yakobus le Yohanus kanjerkina. Nale mam nakile Sebedeus ndon waj ande mbolnge minyoka kuman zailnga minnaig le nu nale wikina. ²² Wikina le nale mata pitik ndo tinja mam nakile waj mbolnge kusremba Yesus dubimba kinaik.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Lukas 6.17-19)

²³ Yesus nu Galilea tumbran jakmba mbol lika nanjine kusem wandeknge pasa tumnijmba pasa mayenu Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba minanu. Nu tanjamba lika nane tuku guaze yeki yeki kile-tidinganu.

²⁴ Tanjamba minna le nu tuku nyu Siria kilke kumungina le nane nanjine guaze mbal kilmba prowe likinaig. Afu guaze tugu kise kise, afu ngaro rar, afu bukla njaigonu jak, afu zulbareknga kumanu sukanu, afu milmailkanu ta jakmba kilmba pronaig le nu nane wakeike likina. ²⁵ Yerusalem tumbran sunjo, Dekapolis tuku tumbran 10, Galilea le Yudea ma tugu, Yordan kule make sim ta jakmba tuku mbal gudommba pro Yesus dubimba likinaig.

5

Yesus nu Olif tabe mbolnge pasa kuklina

¹ Yesus nu manjur sunjo ta kanjerka nu tabe ponja minyok

* 5:1: Yesus nu Olif tabe mbolnge pasa kuklina ta sapta 5.3 mbol tugu pilmba ka sapta 7.27 mbolnge tinjina.

minna le nuje dubinaig mbal nu tugum pronaig.*

Gare tugusek tuku pasa
(Lukas 6.20-23)

² Nane nu tugum pronaig le nu nane wam paguka saninjina:

³ Tane Kuate am mbolnge kumunj kuga nga kamusde mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

⁴ Tane ngamunggal rar tumba malmbika minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu tane tuku ngamunggal rar ta bul sertingamngat.

⁵ Tane ngan mukuknu minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane kilke tugu jakmba kulatkam tuku minig.

⁶ Tane tinjreknu mayok kambim tuku dirnanja minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu lafunu kumumbi tinjamngat.

⁷ Tane tanjo mapekade mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu mata tane mapekamngat.

⁸ Tane ngamunggal purfernu minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate kanjeramngai.

⁹ Tane tanjo tuku gubra peuka ngamunggal mukuk ningig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku kinjo kame minamngai.

¹⁰ Tane Kuate dubimba manjau tinjreknu ke likade le afunje tane piti tinjig ta tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

¹¹ Tane ye tuku mbal minig tukunu afunje tane tumail pantinjmba piti sertinjmba yabri pasa sunjombambi ake tulitingig ta tane gare manjau mbolnge minap.

¹² Nane tanjawaig kande tane gare torap. Samba mbolnge tane tuku lafu mayenu minit. O buk nane

Kuate tuku tuan tanjo kilmba piti ndui ta ndo niŋginaig.

Sol le sati tuku yaba pasa
(Markus 9.50; Lukas 14.34-35)

¹³ Tane sol kaglinu tanjaŋ kilke te mbolok mbal ŋgamukŋge minig. Sol kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi maŋ wakeibe le kaglinu mayok kambim kumuŋ? Kumuŋ kuga. Nu piro kugatok. Nane ake kutumba bareŋguwaig le tanjo pinonŋge tido-tidonŋa likamŋgaig.

¹⁴ Tane sati tanjaŋ kilke te mbolok mbal kilŋaniŋgig le ndin kaŋgerde. Tumbraŋ ande tabe mbolŋge minit ta nu kuirka minam kumuŋ kuga. ¹⁵ Tanjo nane lam bulumba nza kai ndade. Nane te-mayokmba taikade le nane ŋakmba wandek sinamŋge minig ta kilŋaniŋgit. ¹⁶ Tanjamba ndo tane tanjo pino ŋgamukŋge sati tanjaŋ bulunŋa minap le nane tane kaŋgertiŋmba tanjine Mam samba mbolŋge minit nu tuku nyu te-duŋguwaig.

Tukul pasa tuku pasa

¹⁷ Ye tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa pitaikam prowen ŋga idus ndawap. Ye pasa ta kumu-kumumba alonu kile-mayokkam prowen. ¹⁸ Tane pasa te ise tiwap. Tukul pasa fambonu inum fudiŋndo ŋgisi ndaka minwa le ma ma wam kame te ŋakmba kumuŋguwaig le samba kilke kugawamŋgaik. ¹⁹ Ande nu tukul pasa fudiŋndo inum te-ibeŋmba bakle sermba afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ŋgamukŋge nyu kugatok minamŋgat. Ande nu tukul pasa ŋakmba dubika afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ŋgamukŋge nyu ŋak minamŋgat. ²⁰ Ye tane satinŋamŋgit. Tane maŋjau magenu kumba Farisi le kusem pasa bitekŋganu mbal tuku maŋjau magenu li ndaniŋgap ta tane Kuate kulatkate ma ta mbol kine nda.

Gubra maŋjau tuku pasa

²¹ Moses nu siŋgine wa mbun kame teŋenmba saniŋgina. Tanjo bale ndawap. Andenŋe tanjo balewa kande nu pasa mbolŋge te-tiwap ŋgina. *Lo 5.17*

Pasa ta tane isnaig. ²² Ye tane teŋenmba satinŋamŋgit. Ande nu tira nuŋe tuku gubra ndo tuwa kande nu mata pasa mbolŋge te-tiwap. Ande nu tira nuŋe tumail panmba aganjmor tanjaŋ wamdus kugatok ŋga sawa ta nu pasa sunjo mbolŋge te-tiwap. Ande nu nuŋe tira tapramba ŋginiŋgan tanjo ŋga sawa ta nu ma ŋayo tuku pa mbol kambim tuku minit. ²³ Ta tuku ne Kuate atraukam ŋga tira naŋe ne ndonj gubra ŋak minit ta idusmba kande ne Kuate atrau ndaka. ²⁴ Agaŋ ta atrau mbain tugumŋge kusremba luka kumba ka naŋe tira ndonj wamdus tumawap sulumba luka pro Kuate atrauka.

Mbar kile-tidinŋam tuku pasa

²⁵ Tanjo ande ne pasa mbolŋge pilmba pasa pilewanu wande mbol kambim saka kumba ka nd-inŋge nu ndonj pitik ndo wamdus tumawa. Kuga ta nu ne tumba ka pasa pilewanu tanjo tuku wai mbol pilwa le nuŋge ne tumba muli wande kulatkate tanjo ta tuwa le ne muli wandek sinamŋge palmbimŋgat. ²⁶ Ye siŋka tane satinŋamŋgit. Naŋe mbar tuku piya sunjo ta kumumba fudiŋndo lafu sulu ndawa ta ne muli wandek sinamŋge prowe nda.

Tanjo pino kuayarde tuku pasa

²⁷ Moses nu teŋenmba sakina. Tanjo pino muŋgu kuayar ndakap ŋgina. *Lo 5.18*
Pasa ta tane isnaig. ²⁸ Ye tane teŋenmba satinŋamŋgit. Ande nu ammbi pino kaŋgerte sulumba am kikonj tinŋate le wamdus ŋayonu tate ta nu buk wamdusmbi pino ta kuayarmba unekate.

²⁹ Ne tuku am ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta gomba buknga. Ne tuku ngarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne ngarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma njayo mbol kangat. ³⁰ Ne tuku wai ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne tuku ngarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne ngarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma njayo mbol kangat.

Tango pino munju purkik tuku pasa
(Mateus 19.9; Markus 10.11,12; Lukas 16.18)

³¹ Moses nu pasa ande tenjenmba sakina.

Ima nu piyo nuje pitaiwam ndeta nu pitaiwam tuku waje kuyarmba tuwa nga sakina. *Lo 24.1-4*

³² Ye tane tenjenmba satinjamngit. Pino ande nu tango ande ndonj fare mine ndakate le tango nunenge nu manjau kise tuku pitaite le nu kumba tango kise tate ta nu tango ambokok tuku mbar mbolnge nu tango kuayarmba unekate. Tango kitek ta nu mata pino kuayarmba unekate.

Pasa sangri pilewam tuku pasa

³³ Moses nu wa mbunj kame pasa ande tenjenmba saningina.

Tane pasa sangri pilede ta kusre ndawap. Kuate am mbolnge pasa ta kumuwap ngina. *Lo 23.21*

Pasa ta tane isnaig. ³⁴ Ye tane tenjenmba satinjamngit. Tane pasa ande sangri pile ndawap. Tane pasa sangri pilewam tuku samba kilke nyu nda tap. Samba Kuate minit tuku ma. ³⁵ Kilke Kuate kupe patikate tuku ma. Yerusalem mata nyu nda tap. Tumbranj sunjo ta Kuate Sunjo tuku tumbranj. ³⁶ Tane tangine gabat mata nyu nda tap. Ata. Tane tangine gabat waje inum kaukauk ko dabuk dabuk

te-mayokam tuku tane sangri kugatok. ³⁷ Tane au ngumba kande au ndo ngap. Kuga ngumba kande kuga ndo ngap. Tane sangri pilewam tuku pasa tuturte ta Satan tugumnge ilit.

Mbar lafu manjau tuku pasa
(Lukas 6.29-30)

³⁸ Moses nu tenjenmba sakina.

Tango andenge ande tuku am gowa kande lafumba nu tuku am mata gowap.

Tango andenge ande tuku maketinj ngurwa kande lafumba nu tuku maketinj mata ngurap ngina. *Lo 19.21*

Pasa ta tane isnaig. ³⁹ Ye tane tenjenmba satinjamngit. Tango ande nu ne njayo silinuwa kande ne lafu ndawa. Ande nu ne tuku dabil ndinam pannuwa ndeta ne mbilka dabil inum tawe le pannuwa.

⁴⁰ Tango ande nu ne tumba pasa mbolnge pilmba ne tuku tawi tuwa ndeta ne naje tawi ande turmba tawe. ⁴¹ Tango ande nu aganj ande pitinu nenge turmba diram tuku sarsarmba sanuwa kande ne aganj ta tumba nu ndonj kumba ka lukam tuku ma ta limba ka palmbim tuku ma mbol pale. ⁴² Ande nu aganj ande tuku yabanjuwa kande nu tawe. Ande nu ne tuku aganj tumba ngumne nga ne luka tanmbimngit nga sanuwa ndeta mbule ndaka nu tawe.

Ngueu mbal ngamunggal ningam tuku pasa

(Lukas 6.27-28; 6.32-36)

⁴³ Moses nu tenjenmba sakina.

Tane tangine gulab kame tuku kume purmba tangine ngueu tango kasurningap ngina. *Wok Pris 19.18*

Pasa ta tane isnaig. ⁴⁴ Ye tane tenjenmba satinjamngit. Tangine ngueu mbal tuku kume purap. Nane afu tane kilmba piti satingig mbal nane sinanu Kuate yabanjap. ⁴⁵ Tane tanjawap ta tangine Mam

samba mboloknge minit nu tuku kiŋo kame minmba nu tuku manjau te-purde. Nunge ki singit le tanjo magenu njaigonu turmba mbol prote. Nunge sawe singit le tanjo tiŋreknu tanjo une ŋak turmba turkate.

⁴⁶ Nane afu tane tuku kume purwaig le tane ndek nane tuku kume purmba Kuate nu wam ta tuku lafunu mayenu tiŋgamŋgat ŋga idus ndawap. Takis kilanu mbal njaigonu nane mata wam ndui ta ndo kade tae. ⁴⁷ Tangine tira kame ndo kile-tawokkap ta tane Kuate ŋgumnede mbal li ndaniŋgig. Kuate gilai mbal nane mata tanjade tae. ⁴⁸ Tangine Mam samba mbolŋge minit nu tanjo ŋakmba mbolŋge manjau magete tanjamba tane mata nane ŋakmba mbolŋge manjau magewap.

6

Tanjo turkam tuku pasa

¹ Tane manjau te rironkap. Tane tanjo pinonge sine kanjersinguwaig ŋga nane am mbolŋge manjau magenu kumba payam ndakap. Tane tanjaway ta tane tuku Mam samba mbolŋge minit nu lafu mayenu tiŋge nda. ² Tane sanzal mbal agan ndendemi turkade ta tane yabri mbal manjau kade tanjamba pasa sulu ndawap. Yabri mbal nane tanjo pinonge nane tuku nyu kile-dunguwaig ŋga kusem wandeknge ko tumbran ŋgamunje nane agan ndende niŋgig. Ye sinjka satinjet. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ³ Tane sanzal mbal turkam ndeta tane tuku wai njanjanje katese ndawa ŋga wai ndinam kuirkuirka pirokate tanjan. ⁴ Tane tanjaway le tane tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunje ndo lafunu mayenu tiŋgamŋgat.

*Kuate yabanam tuku pasa
(Lukas 11.1-4)*

⁵ Ne Kuate ndon pasatate ta yabri mbal manjau kade ne tanjamba ke ndaka. Afunje nane kanjerkuwaig ŋga nane kusem wandeknge ko tumbran ŋgamunje tiŋga Kuate yabanam nzaliniŋgit. Ye sinjka satinjet. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ⁶ Ne Kuate ndon pasatam ndeta nanje mata wandek sinam kumba malanja tukulmba nu ndon pasata. Ne tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunje lafunu mayenu tanmbimŋgat.

⁷ Ne Kuate ndon pasatam ndeta kasomok mbal nane nanjine mbara pasa alo kugatok yabanmba lato-latomba pasatade ne tanjamba ke ndaka. Nane lato-latomba wikuwaig ta mbara nu isamŋgat ŋga idusde. ⁸ Ne nane kade tanjamba ke ndaka. Ne nanje Mam nda yabanje le nu o buk ne agan ndende denkate ta nu kila minit. ⁹ Ta tuku ne tejenmba Kuate ndon pasata:

Sinjine Mam ne samba mbolŋge minit.

Nanje nyu purfenju ta tanjamba minmba minwa.

¹⁰ Ne nanje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

Ne tuku nzali samba mbolŋge mayok kinit tanjamba kilke te mbolŋge mata mayok kuwa.

¹¹ Ki ait te tuku nyamagan kumumbi sinja.

¹² Nane afu sine mbolŋge mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

¹³ Sine tagosinjam tuku ait prowa le piti ta peuwa.

Satan tuku sanjri mbolŋge ne sine kilmba kile-mayokka.

[Ne ndo Gabat Sunjo Ndindo. Ne sanjri ŋakmba ŋak.

Ne tuku nyu sunjo pasa ŋak. Ne tanjamba minmba minamŋgat. Son.]

Ne tanjamba Kuate yabanja.

¹⁴Ne afu tuku mbar gilainga ta ne tuku Mam samba mbolnge minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamngat. ¹⁵Ne tanjo pino tuku mbar gilai ndanja ta ne tuku Mam mata ne tuku mbar sauka gilainge nda.

Nyamagan pinkam tuku pasa

¹⁶Ne Kuate yabanjam nga nyamagan pinkate ya yabri mbal manjau kade tanjamba ke ndaka. Nane tanjo pino njakmba kila pilwaig nga guba tumail pasi pilmba likade. Ye sinja satinjet. Nane ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile-sulude. Lafunu ande te nda. ¹⁷Ne nyamagan pinkam ndeta ngarosu wakeimba tumail pasi minyanja gabat parenja. ¹⁸Tanjo pino nane gilai minwaig le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate nunje ndo ne kanjernuwa nga ne tanjawa. Tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunje lafunu mayenu tanmbimngat.

Samba mbolok aganj ndende magenu kilam tuku pasa

(Lukas 12.32-34)

¹⁹Kilke te mbolnge aganj ndende magenu kile-manjurka patikam tuku idus ndawap. Ma te mbolnge aganj ndende use purka sasuka subinge njaigo siglika kuayar tanjo pro kilig tuku. ²⁰Tane samba mbolnge aganj ndende magenu patikam tuku idusap. Ma ta mbolnge aganj ndende use purka sasuke nda. Subinge njaigo siglike nda. Kuayar tanjo mata pro kile nda. ²¹Tanjine aganj ndende magenu minig ma ta mbolnge tanjine ngamunggal mata tanje minig.

Ngarosu tuku bulu tuku pasa

(Lukas 11.33-36)

²²Tanjo tuku am sati tanjan ngarosu kiljawam tuku minit. Ne am mayenu minit ta ne tuku

ngarosu njakmba bulu mbolnge minit. ²³Ne am njayonu minit ta ne tuku ngarosu njakmba ma make sinamnge minit. Ne tuku ngamunggal tuku sati am njayonu tanjan minit ta ne sinja ma make sunjo njayo sinamnge minit.

Tanjo armba dubikam tuku yaba pasa

(Lukas 16.13)

²⁴Tanjo ande nu gabat armba tugumnge nu pironu kumun kuga. Nu ande ngamunggal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametin kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumun kuga.

Kuate nu sine idussingit tuku pasa

(Lukas 12.22-31)

²⁵Ta tuku ye tane satinjet. Tane ngarosu turam tuku nyamagan ko kule ko tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. Ngarosu sanjri pilewam tuku nyamagan ndo kuga. Ne maye minam tuku tawi ndo kuga. ²⁶Tane sar umanj kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Tanjine Mam samba mbolnge minit nunje nane nyamagan ningit. Nu tuku am mbolnge tane sar umanj lininganu minig. ²⁷Wamdus piti ta kusrewap. Ande tane ngamuknge nu wamdus piti sunjo tumba manjau tambu nunje abo minam tuku ait tuturam kumun kuga.

²⁸Ndanjam tane tawi kilam tuku wamdus sulumba piti njak minig. Tane anja bot prode manjau ta kanjerkap. Nane tawi wakeiwam tuku piro ndakade. ²⁹Ye tane satinjet. O buk gabat sunjo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anja bot tuku mindepiye li ndaningina. ³⁰Anja ta ki ndindo

ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbolŋge pankade. Anŋa ŋagai pa mbolŋge pankade ta mata Kuate nu mindepiyenŋgit. Nu sinŋa tane tawi kile-tiŋgamŋgat. Tane Kuate nu kumuŋ kuga ŋga idusde e?

³¹ Tane wamdus teroka piti sermba sine ndaŋndaŋmba nya-magaŋ kule kilmba nyube o ko ndaŋndaŋmba tawi kilmba tiŋbe ŋga idusmba mine ndakap. ³² Nane Kuate gilai minig mbal agaŋ kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane agaŋ kame ta kugatok minam kumuŋ kuga ta tangine Mam samba mbolŋge minit nu kila. ³³ Tane Kuate tuku gageu nu tuku miŋge kumnemŋge minmba tiŋreknu mayok kambim tuku wamdus saŋgrinu palpe ta Kuate nu ŋgarosu maye minam tuku agaŋ kame kumumbi tiŋgamŋgat.

³⁴ Tane indole tuku piti ta tuku kite wamdus sulu ndawap. Ki ndindo tuku piti ta ndo tane ku-rawam kumuŋ.

7

Tango pileningam tuku pasa (Lukas 6.37-42)

¹ Ne tango afu tuku maŋau pile ndaniŋga le Kuate nu ne tuku maŋau mata pilewe nda. ² Ne nane afu pileningit ta maŋau ndui tambu Kuateŋge ne pilenamŋgat. Ne nane afu mbolŋge maŋau kate ta maŋau ndui tambu Kuateŋge ne mbolŋge kamŋgat. ³ Ndaŋam naŋe am mbolŋge ail baŋ minit le ne kaŋger ndamba naŋe tira tuku am mbolŋge am sumbi kaŋgermba sakate. ⁴ Ndaŋam tuku ne tira ta sate: Ye ne tuku am mbolŋge am sumbi ta saukamŋgit ŋgate. ⁵ Ne yabri tango ndo. Ne amboŋga naŋe am mbolŋge ail baŋ ta paska. Ne am purfewa le naŋe tira tuku am mbolŋge am sumbi ta saukam kumuŋ.

⁶ Kuate tuku wam magenu kame ta age nda niŋgap. Nane mbilka tane maketiŋbekaig. Kuate nu wam magenu tiŋgit ta mbo tugumŋge pan ndakap. Nane agaŋ magenu ta ake agaŋ ŋga todebekaig.

Kuate yabaŋam tuku pasa (Lukas 11.5-13)

⁷ Ne wam ande tam tuku Kuate yabaŋmba dirnaŋga ta tanmbimŋgat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamŋgat. Ne malaŋga ande katkata ta talke tanmbimŋgat. ⁸ Ima nu wam ande tuku Kuate yabaŋmba dirnaŋgate ta nu tate. Ima nu agaŋ ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malaŋga katkatmba minit ta nu talke tuwit.

⁹ Tane ŋgamukŋge ande kiŋo nuŋe nyamagaŋ yabaŋte le nu lafumba ndame tuwit e? ¹⁰ Ko kualegaŋ yabaŋte le mberŋ tuwit?

¹¹ Tane kilke mbol mbal une ŋak ta tangine kiŋo kame agaŋ magenu niŋgig tuku. Tangine Mam samba mbolŋge minit nu purferŋnu ndo. Nu tane tuku maŋau limba nu yabaŋde mbal agaŋ magenu niŋgit.

¹² Nane afu ne mbolŋge maŋau magenu kuwaig ŋga idusmba nza-linate taŋamba ndo ne nane afu mbolŋge ka. Tukul pasa tuan tango kame tuku pasa tugunu not.

Malanga fudiŋndo tuku yaba pasa (Lukas 13.22-24)

¹³ Tane malaŋga fudiŋndo sinam kambim tuku saŋgri tiŋga minap. Nŋisikam tuku malaŋga sunŋokanu. Ndin mata wam bada kuga. Tango pino gudommba ndin ta dubimba sinam kinig. ¹⁴ Abo tugu tam tuku malaŋga fudiŋndo. Ndin mata kambim tuku minde bada. Nane ndui ndui ndo ndin ta te-silika dubimba sinam kinig.

Yabri tuan tango tuku pasa (Lukas 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Tane yabri tuan tango tuku rironŋkap. Nane sipsip tuku ŋgaro kaika sipsip magenu minet minet

nga tane tugum prode ta nane age nguikok ndo. ¹⁶ Nanjine wam kile-mayokkade ta mbolnge katesewamngaig. Tane suwar ail mbolnge apasin alonu kilige? Ko tane ulem mbolnge mar alonu kilige? ¹⁷ Tanjamba ndo ail mayenu nu alonu magenu ndo kile-mayokkate. Ail njonu nu alonu njonu ndo kile-mayokkate. ¹⁸ Ail mayenu alonu njonu kile-mayokkam kumuŋ kuga. Ko ail njonu alonu magenu kile-mayokkam kumuŋ kuga. ¹⁹ Ail alo mage ndade ta njamba pike lika pa mbolnge kile-pankade le uge sulude. ²⁰ Yabri tuan tanjo nane wam kile-mayokkade ta mbolnge tane katesewamngaig.

²¹ Nane ye nyu ta Sunjo ngade mbal ta afu Kuate kulatkate ma mbol kine nda. Ye tuku Mam samba mbolnge minit nu tuku nzali dubide mbal ndo ma ta mbol kanjagaig. ²² Ait sunjo mbolnge tanjo sunjomba ye tenemba sayamngaig: O Sunjo, sine ne tuku nyu mbolnge dir pasa biteknga bukla njonu pitaika manau kitek sanjrinu gudommaba ke likigen nga sayamngaig. ²³ Tanjakuwaig le ye nane kilimok sanjngamngit: Ye sinja tane gilai. Tane manau njonu kanu mbal tane kua kape ngamngit.

*Wande patinu tuku yaba pasa
(Lukas 6.46-49)*

²⁴ Ima nu ye tuku pasa ise mayemba ka kumu-kumute ta nu tanjo tenen. Tanjo ande nu wamdu kuyar mayenu njak wande palmbim nga ndame sugo mbolnge makek tugunu ndame patika danjngina tanjan. ²⁵ Ngumne nga sawe sunjo piymba kule sunjo ndeka bubre sanjrinu tinja wande ta kulisoknga buruna kande wande sur ndakina. Wande ta makek ndamembi danjngina tukunu wande sanjri njak minna.

²⁶ Ande nu ye tuku pasa ismba nda dubite ta nu tanjo tenen. Tanjo ande nu wamdu kuyar mayenu kugatok wande palmbim nga fulbul mbolnge ake makek tidjngina tanjan. ²⁷ Ngumne nga sawe sunjo piymba kule sunjo ndeka bubre sanjrinu tinja wande ta kaduna le surka ndeka fudu njonu nga nane sanjngina.

²⁸ Yesus nu pasa ta njakmba sake denjurna le manjgur sunjo ta nu tuku wam pagu pasa isnaig ta tuku ndek pirerek purkinaig. ²⁹ Nu kusem pasa tugunu biteknganu mbalnge nane tumnjnginaig tanjamba nu nane tum ndaningina. Nu pasa miro tanjan tumnjngina.

8

Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina

(Markus 1.40-45; Lukas 5.12-16)

¹ Yesus nu tabe kusremba ndekina le tanjo pino gudommaba nu dubinaig. ² Tanjamba kinaig le tanjo ande ngirnger njak pro nu tugumnge dagol tidronga nu sana: O Sunjo, ne kumuŋ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarusu wakeiwa ngina le ³ nu ndek wai kuitka nu kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. Tanjakina le ngirnger ta gagulka ngarusu mayekina le ⁴ Yesus nu sana: Ye ne mbolnge manau kit te afu sa ndaninga. Ne kumba ka nanje ngarusu pris tuma. Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta kila pilwaig ngina.

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina

(Lukas 7.1-10)

⁵ Yesus nu kumba Kaperneum tumbran pronan le Rom mbal tuku kame gabat ande nu tugum promba nu sarsarmba sana: ⁶ O Sunjo, ye tuku piro tanjo ande nu tuku ngarusu njakmba milmailkina

le nu sinamanzer sunjo njak minit njina.

⁷ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye kumba wakeiwamngit njina le ⁸ kame gabat ta nu ndek Yesus peumba sana: O Sunjo, ye mayenu kuga. Ne ye tuku wande mbol pro ndawa. Ne sando ka le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁹ Ye sugo afu kumnemnge minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye nget ta nu kinit. Ande wika yale nget ta nu ilit. Yiye piro tanjo ande piro si ka nget ta nu kate. Ne sangri sunjo njak ta ye kila. Sando ka ta kumun njina.

¹⁰ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka nane nu dubimba kinaig mbal saninjina: Ye sinjka tane satinjamngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sangri tomba tingate. Sine Israel ngamuknge ye son manjau sangrinu tanja kanjer ndawet. ¹¹ Ye tane satinjet. Kilke tugu njakmba mbolnge kasomok mbal gudommba pro Kuate kulatkate ma sinam kumba ka Abraham Isak Yakob ndon minyoka isukusmba minamngaig. ¹² Israel afu Kuate tuku gageu minam tuku nyu njak minig ta nu nane pitaikuwa le ma njayo ma make sunjo sinam kangaig. Ma ta mbolnge minamngaig mbal nane malmbi sunjo tumba maketin tiknga minamngaig njina.

¹³ Tanjamba saninjmba nu ndek mbilka kame gabat ta sana: Ne luka kaye. Ne ye wam kam kumun nga idusat ta tanjamba mayok kuwa njina le ait ta mbolnge ndo nuje piro tanjo mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Markus 1.29-34; Lukas 4.38-41)

¹⁴ Yesus nu Petrus tuku wande mbol kumba Petrus magma nuje ngaro pa tingina le kinye njak minna le kanjermba ¹⁵ nu wainu kirena le

ngaro pa tingina ta mukuna. Tanjana le nu tinga Yesus tuku paguna.

¹⁶ Tanjamba furirna le nane gudommba bukla njak mbal mindeka kilmba Yesus tugum prowe likinaig le nu bukla mingembi sando kina le nane tanjo kusreka kua kinaig. Nu guaze mbal njakmba wakeikina le magekinaig. ¹⁷ Yesus nu tanjamba kina le Kuate tuku tuan tanjo Aisaia tuku pasa kumunjina. Nu tenjemba sakina.

Nu sine tuku guaze yaika guaze tuku piti kugrakina njina.
Aisaia 53.4

Tanjo afu Yesus dubiwam sakinai

(Lukas 9.57-62)

¹⁸ Yesus nu manjur sunjo nu tugumnge manjurkinaig le kanjerka nuje dubinaig mbal saninjina: Sine kule kualinj sim kab njina. ¹⁹ Tanjakina le kusem pasa biteknganu tanjo ande nu Yesus tugum promba sana: Tum Tanjo, ne ma njakmba mbol kambim tuku saka ta ye ne ndon kanjik njina le ²⁰ Yesus ndek nu sana: Mbo nguikok sar umanj nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndon lika piti ta kurawam kumun e njina le ²¹ nuje dubiwanu tanjo ande ndek Yesus sana: Sunjo, ye ne ndon minam iduset ta ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit njina. ²² Tanjakina le nu lafumba sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenje kumanu mbal ngukuwaig njina.

Yesus nu kule le bubre peunikina
(Markus 4.35-41; Lukas 8.22-25)

²³ Yesus nu wan ande ponjina le nuje dubinaig mbal nu ndon ponjinaig. ²⁴ Nane kule kualinj mbol mbol kumba minnaig le Yesus nu wan mbolnge kinymba gilainjina. Kinymba gilainjina le bubre sunjo tingina le kule tonjel tinga wan sinam kumba minna

le ²⁵ nane nu kuanemba sanaig: Sunjo, ne pitik sine tursinga. Sine ngisikam bafuweg nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ndanam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumun kuga nga idusde e nga saningina sulumba nu tinga bubre kule sanike likina le ma betkirembe kule basle mayena.

²⁷ Tanjana le nane wam ta kanjermbe piriri nayomba sakinaig: i ... Tanjo te nu ima suk a. Bubre kule nale mata nu tuku minge dubide nginaig.

Yesus nu tanjo bukla jak wakeik-ina

(Markus 5.1-20; Lukas 8.26-39)

²⁸ Nane kule kualij sim ka Gadara mbal tuku ma mbolnje iben kinaig le tanjo armba bukla jak nale mindesinj patikinaig tuku ma ndame buruk sinam tanje mayok ka Yesus tugum pronai. Nale mara mara ndin ta tukulmba kame-kameka minanu. ²⁹ Nale wi kuenka Yesus sanaik: Kuate tuku Kinjo, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne ndanam kile sine piti sersingam te prote? Ait ta kile nginaig.

³⁰ Ma ta masken suk mbo gudommba sunarka mine likinaig tukunu ³¹ bukla kame ta nane Yesus sarsarmba kusnanaig: Ne sine tanjo te mbolnje pitaikumba kande sine kukulsinga le mbo kame si fungul sinam kab nga sanaig le ³² nu pasa lafumba tanjawap ngina. Kile bukla ngaionu tanjo ar ta kusreka mbo fungul sinam kine likinaig le nane jakmba sangri jak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualij butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³³ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba ka tumbran sunjo mbolnje manau mayok kina ta jakmba kubeu ninginaig sulumba tanjo ar bukla jak nane tuku wam mata turmba sakinaig.

³⁴ Tanjakinaig le tumbran sunjo ta tuku mbal ndek Yesus sota kanjermbe nane nu sarsarmba nane tuku ma ta kusrembe kuwa nga sanaig.

9

Yesus nu tanjo ngarosu milmailkanu wakeina

(Markus 2.10-12; Lukas 5.17-26)

¹ Yesus nu wanj ponja luka nuje tumbran prona. ² Prona le nane afunge tanjo ngarosu milmailkanu kinye jak minna le sukunja tumba nu tugum pronai. Yesus nu nane nu tuku sangri tomba tinginaig ta katesemba nu tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ye ne tuku mbar jakmba sauka gilainget nga sana.

³ Nu tanjakina le kusem pasa biteknanganu mbal afu nanjine wamdusmbi sakinaig: Nu Kuate le tanjakate e nga idusmba minnaig ta ⁴ Yesus nu nane tuku wamdus katesemba nu nane saningina: Ndanam saka tane ngamunjal sinamnje wamdus nayonu tade. ⁵ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa tanjo te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinga lika kaye nget. ⁶ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sangri jak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ngina. Tanjaka nu ngarosu milmailkanu ta sana: Kile ne tinga nzanjan kuramba nanje tumbran kaye ngina le ⁷ nu tinga lika kumba nuje tumbran kina.

⁸ Tanjana le mangur sunjo tanje minnaig nane wam ta kanjernaig sulumba nane kuru-kuruka Kuatenje sangri sunjo kilke mbolok tanjo tuwit nga Kuate tuku nyu tudunjinag.

Yesus nu Mateus wikina

(Markus 2.13-17; Lukas 5.27-32)

⁹ Kile Yesus nu tinja kumba ka takis kilanu wande mbolnge tanjo ande nyunu Mateus nu piroka minna le nu kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya ngina le nu ndek tinja nu dubimba kina.

¹⁰ Yesus nu nuje dubinaig mbal ndon wandeknge isukusmba minnaig le takis kilanu mbal afu mbar njak nane gudommmba pro nane ndon minyok minnaig le ¹¹ Farisi mbal nane manau ta kanjermba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Ndanam saka tanjine Tum Tango nu takis kilanu mbal wam njaigonu kade mbal ndon isukusit nginaig.

¹² Tanjakinaig le Yesus nu pasa ta ismba lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. ¹³ Nane afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye nane une njak mbal wika wakeikam tuku prowen. Kuate tuku pasa tuan tanjo andenge kuyarna ta tenjemba sakate: Tane ye tuku nga aganjmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tanjo sinaningmba nzaliningam tuku ye sunjomba iduset ngate. Tane pasa ta kila pile mayewap ngina.

Nyamagan pinkam tuku pasa

(Markus 2.18-22; Lukas 5.33-39)

¹⁴ Mara ande Yohanus kule pisne dubinaig mbal pro Yesus kusnanaig: Sine Yohanus dubiweg mbal Farisi mbal turmba sine ait afu Kuate tuku nga nyamagan pinkeg. Ndanam nane dubinade mbal manau ta ke ndakade nginaig le ¹⁵ Yesus nu nane saningina: Tanjo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnge nu nuje mbal ndon minit tukunu nane piti njak minam kumuḡ kuga. Ait ande prowa le afunje pro tanjo ta nane ngamuknge tuwaig le nane wamdus piti ninḡuwa le nyamagan pinka minamngaiḡ. ¹⁶ Ande nu

tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba burok ta tukulmba zail ndanḡate. Nu tanjawa ta kuminḡ kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamngat. ¹⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamngge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetkuwa le grep kule kutuka ndeke suluwamngat. Aganjmor ngaro ta mata njanḡamngat. Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamngge tolde. Tanjade le grep kule aganjmor ngaro turmba mage minamngaiḡ ngina.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Markus 5.21-43; Lukas 8.40-56)

¹⁸ Yesus nu tanjamba pasata minna le tanjo sunjo ande pro nu tugum tanje dagol tidronḡa sana: Ye tuku kulim kile ndo kumat. Ne kumba nanje waimbi ngarosu kirewa le abonḡuwa nga sana. ¹⁹ Tanjaka sana le nu ndek tinja nuje dubiwanu tanjo ndon tanjo ta dubimba kinaig.

²⁰ Nane kumba minnaig le kile pino ande nu yar 12 mara mindek tambun guaze njak minna ta nu pro Yesus ngunnemngge nu tuku tawi nzalenu kirena. ²¹ Nu tenjemba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²² Tanjamba idusmba nu tawi kirena le Yesus ndek mbilka pino ta kanjermba sana: Kulim, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ne ye tuku sangri tomba tinḡate tukunu ne mayekat ngina. Tanjakina le ait ta mbolnge ndo nu mayekina.

²³ Kile Yesus nu tanjo sunjo ta tuku wande tugum pronḡa. Nu pro tanje nane gudommmba malmbi wikaraumba tabu tabu fitke likinaig le saningina: ²⁴ Tane kua ka sili-siliwap. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le nane ndek nu talamba nzumilnaig. ²⁵ Tanjanaig le Yesus nu nane njakmba mayok kuwaig nga

pitaika nu wandek sinam kumba ka mindesin tuku wai biyna le nu tingina. ²⁶ Tanjana le pasa ta sunjoka ma ta tuku tumbran njakmba kumunjingina.

Yesus nu tango armba am tuku-lok wakeikina

²⁷ Yesus nu ma ta kusremba kina le tango armba am tukulok nu ngumnem dubimba wi kuenja sakinaik: Sunjo, ne David tuku mbun. Ne sile sinasikmba tur-sika o nga wika minnaik le ²⁸ Yesus nu kumba wande ponjina le nale nu dubimba nu tugum pronaik. Tanjanaik le nu nale kusanikina: Ye tale tuku am wakeikam kumun nga idusik e ngina le nale sakinaiik: Sunjo, ne kumun nginaik. ²⁹ Tanjakinaik le nu ndek nale tuku am kigreka sanikina: Tale ye tuku sanjri tomba tingade tukunu wam ta mayok kuwa ngina le ³⁰ nale tuku am magekinaik.

Kile Yesus nu sanjrimba nale sanikina: Ye tale mbolnje wam kit ta afu sa ndaningap ngina. ³¹ Tanjamba peunikina ta nale kinaik ka nu tuku nyu saka saka kinaik le ma ta njakmba kumunjingina.

Yesus nu tango ande minje tuku-lok wakeina

³² Yesus nane ma ta kusrewam bafunaig le afunje tango ande buklanje minje tukulna ta tumba Yesus tugum pronaiig. ³³ Pronaiig le nu bukla pitaina le tango ta ndek pasatina le tango pino kanjermba pirerek purka sakinaig: Yoi. Sine Israel ngamuknje manau tenjen mayok kinit le nda kanjereg tuku nginaig.

³⁴ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek sakinaig: Nu bukla kame tuku gabat tugumnje sanjri tate sulumba bukla pitaike likate nginaig.

Yesus nu tango pino njakmba sinaningina

³⁵ Yesus nu tumbran fonfon tumbran sugo sugo njakmba mbolnje lika nane tuku kusem wande mbolnje Kuate nu nunje gageu kulatkate wam ta tuku pasa mayenu kuklimba saninjmba nane tuku guaze tugu yeki yeki wakeike likina. ³⁶ Tanjamba nu mangur sugo gudommba kanjerka nane sipsip kulat tango kugatok tanan wamdus fulilka nanjine miroj ngaro turkam kumun kuga nga saka nu nane sinanu ³⁷ nunje dubiwanu tango saninjina: Piro mbolnje nyamagan alonu gudommba ninig ta kilam tuku piro tango denkte. ³⁸ Tane piro miro tango yabanap le nu piro tango afu kukulninguwa le nane nu tuku nyamagan alonu kilwaig ngina.

10

Yesus nu aposel 12 madiningina
(Markus 3.13-19; Lukas 6.12-16)

¹ Kile Yesus nu nunje dubiwanu tango 12 ta wika kile-manjurka nane mata bukla njaigonu pitaika guaze tugu yinyam njakmba wakeikam tuku sanjri ningina.

² Aposel 12 ta nane tuku nyu nanjine tenjenmba. Ande Simon nyunu ande Petrus ngade. Ande maib nunje Andreus. Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nunje. Ande Yohanus nu Yakobus maib nunje. ³ Nane afu Filipus, Bartolomeus, Tomas. Ande Mateus nu takis kilanu tango. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nunje. Ande Tadeus. ⁴ Ande Simon mape nyu ande Selot. Ande Yudas Iskariotnu ngumne nga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu aposel 12 piro ningina
(Markus 6.7-13; Lukas 9.1-6)

⁵ Yesus nu nane 12 ta kukulningam bafumba saninjina: Tane kasomok mbal tuku ma ande ko Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kine ndakap. ⁶ Tane ka Israel

mbal nane sipsip ngisikanu tanan minig nane tugum kape. ⁷ Tane kumba Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate nga saninmba likap. ⁸ Tane guaze mbal wakeika kumanu mbal kile-tidinga ngiringer nak mbal mage serninmba guwa ngaionu pitaikap. Sangri ta piya kugatok ake tinget tukunu sangri tamba pirokap sulumba piya wi ndakap.

⁹ Tane kambim nga tanjine ndametinj ¹⁰ pale fat kupe ngaro ndumndum ta nakmba kusrekap. Tane tawi tinganu ta ndo nak kape. Tane piro tanjo tukunu tane nane afu tugumnge aganj ndende kilam kumunj.

¹¹ Tane tumbran ande mbol promba tanjo mayenu ande tane kulatkam tuku sota kangermba nu ndon minmba piroka ka kambim nga nu kusremba kape. ¹² Tane wande ande ponga wande tuku mbal ngamungal mukuk nak minam tuku saningap. ¹³ Nane mbal magenu ndeta tane pasa saningig tanjamba nane ngamungal mukuk nak minwaig. Kuga ta pasa ta luka tanjine tugum prowa. ¹⁴ Mbal afu tane kilam mbulmba ko tane pasa kukliwap le isam mbulwaig kande wande ko tumbran ta kusrewam bafumba nane katesemba rironkuwaig nga nane am mbolnge tuptup kupe mbolnge denganu minig ta paurngap. ¹⁵ Ye sinja satinjamngit. Ait sunjo mbolnge tumbran tane pitaikate ta nu tumbran ngaionu Sodom le Gomora tuku pa limba sunjo pasa nak tamngat.

Yesus tuku mbal nane piti kangerkamngai

(Markus 13.9-13; Lukas 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶ Tane isap. Ye tane kukultingi le kumba sipsip tanan ngannu age nguikok ngamuknge minamngai. Ta tuku tane kurau mayemba

gami tanan wamdus bafuk minap. ¹⁷ Tane rironkap. Afunje tane kilmba pasa mbolnge kile-tidinga nanjine kusem wandeknge tane pani faramngai. ¹⁸ Afunje tane didika kilmba ka gabat kame nyu sugo nak mbal tugumnge kile-tidinguwaig le tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le gabat mbal kasomok mbal turmba ye tuku nyu isamngai. ¹⁹ Nane tanjamba tane kilmba gabat sugo tuku wai mbolnge patikuwaig ta tane wamdus fulilka ndanmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam ait mbolnge tane tuku wamdus sinamnge pasa mayok kangat. ²⁰ Tanjine wamdusmbi kuga. Mam Kuate tuku Guwange wamdus tingua le tane sakamngai.

²¹ Ait ta mbolnge ande nu nuje tira nuje kumam tuku ngueu mbal tuku wai mbolnge palmbimngat. Mam nu nuje kinjo mbolnge tanjawanngat. Kinjo kame nane ina mam kat nanjine kasurninmba kumwaig nga pasa mbolnge patikamngai. ²² Tane yije mbal tukunu nane nakmba tane kasurtinjamngai. Ande nu sangri tinga dirnanja minwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tambimngat. ²³ Tumbran ande mbolnge nane tane kilmba piti sertinguwaig ndeta tane kua ka tumbran ande mbol kape. Ye sinja satinjamngit. Tane tanjamba Israel mbal tuku tumbran afu mbol kine ndakap le ye Ndindo Katesek Tanjo prowamngit.

²⁴ Skul kinjo nu nuje tisa li ndate. Piro tanjo nu nuje sunjo li ndate.

²⁵ Kinjo ande nu nuje tisa suk ko piro tanjo ande nuje sunjo suk mayok kuwa ta kumunj. Ye tane tuku Sunjo ta nane ye bukla ngaionu tuku gabat Belsebul ngade. Ta tuku nane tane mata nyu sugo ngaionu tanan satinjamngai.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube
(Lukas 12.4-7)

²⁶ Nane tane kilmba njaigo siglikade mbal tuku kuru kuru ndakap. Wam kame kile tanjo am mbolnje mine ndakade ta kilimok mayok kanjaig. Wam afu kuirok minig ta njakmba kila patikamnjaig. ²⁷ Ye kuirka tane pasa satinjet te tane pasa ta tumba manjur sinamnje saningap. Tane kile yabu pasa isig ta njakmba isam tuku kuenka saningap. ²⁸ Nane tane tuku njarosu bale faram sakade mbal tuku kuru kuru ndakap. Nane kanu balewam kumuŋ kuga. Kuate nu tane tuku njarosu kanu turmba ma njayo mbolnje pankam kumuŋ tukunu tane nu tuku ndo kuru-kurukap.

²⁹ Tanjo nu sulik sulik armba maket mbolnje patika ndametin fudinndo ndo tate ta sulik sulik njakmba singine Mam nu idusninja nu wokate le ndo ande kumit. ³⁰ Nu tane tuku gabat wane giganmba ta mata nu kila minit. ³¹ Ta tuku tane wam ande tuku kuru kuru ndakap. Kuate am mbolnje tane sulik sulik gudommba lininjmba mbolnje minig.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku

(Lukas 12.8-10)

³² Ande nu tanjo ngamuknje ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye mata yije Mam samba mbolnje minit nu am mbolnje tanjo ta tuku nyu te-mayokamngit. ³³ Ande nu tanjo ngamuknje ye tuku nyu yabukate ta ye mata yije Mam samba mbolnje minit nu am mbolnje nu tuku nyu yabukamngit.

Tango Yesus mbolnje purkade
(Lukas 12.51-53; 14.25-27)

³⁴ Tane ye wamdus ulendi manau kilke mbol mbal ngamuknje palm-bim tuku prowen nja idus ndawap.

Ye kame bagi tumba nane tetkam tuku prowen. ³⁵ Kinjo nu mam nuje ndon ko kulim nu ina nuje ndon ko pino nu nuje rukan nuje ndon nane tanjamba munju purkam tuku ye prowen. ³⁶ Tanjo tuku wande tuma mbal nu tuku njeu mbal mayok kanjaig.

³⁷ Ande nu ina mam ko kinjo kat nuje tuku sunjomba kume purmba ye tuku sunjomba kume pur ndate ta nu ye tuku nyu njak minit ta nu denkate. ³⁸ Tanjo ande nu ye tuku nja idusmba nu nuje miroŋ nuje ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye tuku nyu njak minit ta nu denkate. ³⁹ Ande nu nuje abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ande nu ye tuku nja nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu sinja nuje abo ta tumba njak minamngat.

Yesus nu lafu mayenu kilam tuku sakina

(Markus 9.36-41)

⁴⁰ Ande nu tane auktinjmba wakeikate ta nu ye mbolnje mata tanjate. Ye mbol tanjate ta Mam nu ye kukulyina nu mbol mata tanjate. ⁴¹ Ande nu Kuate tuku tuan tanjo minit le andenje nu aukmba wakeite ta nu tuan tanjo ndon lafu mayenu tamngat. Tanjo ande nu tanjo tinreknu minit le andenje nu aukmba wakeite ta nu tanjo tinreknu ndon lafu mayenu tamngat. ⁴² Ye sinja satinjamngit. Ande nu nyu kugatok minmba ye dubianu tanjo tanjaj minit le andenje nu kule tidonu ndo tuwit ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimngat nja saningina.

11

¹ Yesus nu nuje dubinaig tanjo 12 wam pagu pasa ninje denjpurmba nu tinga ma ta tuku tumbraŋ afu mbol pasa kuklimba wam pagukam kina.

Yohanus nu tanjo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik (Lukas 7.18-35)

² Yohanus nu muli wandek sinamnge minmba Kristus nu wam afu ke likina ta ismba nu tuku pasa pilna le nuje dubiwanu tanjo armba ka Yesus kusnanaik: ³ Ande nu prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairngube nginaik le ⁴ nu pasa lafumba sanikina: Ye wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta luka kumba jakmba Yohanus kubeu tape. ⁵ Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe ngaingade mbal likade. Nginger jak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonga tingade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ⁶ Ande nu ye tuku nga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ngina.

⁷ Nale luka kinaik le Yesus nu ndek manjur sunjo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame aganj kanjeram tuku ma baknu mbol kinaig? Bubrenge ulem waje ande mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ⁸ Ko tane tanjo ande tawi mayenu tinjanu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinjanu mbal wande sugo sinamnge nyu jak minig tuku. ⁹ Tane ndanam tuku ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanjo ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanjo ta ye tane kila satinngamngit. Nu tuan tanjo ndo kuga. Nu tuan tanjo jakmba lininjmba mbolnje minit. ¹⁰ Kuyar pasa ande nu tuku tejenmba sakate.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiyamngat ngate. *Malakai 3.1*

¹¹ Ye sinja satinngamngit. Tanjo jakmba Yohanus kule pisnenje lininjmba mbolnje minit ta Kuate

tuku gageu mayok kinig mbal jakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata. ¹²⁻¹³ Moses tuku tukul tuan tanjo kame nane Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku dir pasa ndo saka ka Yohanus mbolnje diknginaig. Yohanus tuku ait mbolnje tugu pilmba tanjo pino gudommmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku sanjri tinga munju signa-signanja mburerika kile minig. ¹⁴ Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta pro ndawa le Elia nu ambonga prowam tuku kuyar pasa* sakate ta Yohanus tuku sakate. Tane pasa te ismba son ngade e? ¹⁵ Tane kilba jak ndeta pasa te isap.

¹⁶ Tane ait te mbolnje minig mbal tane tuku manjau ta ame wam tananj nga saki. Tane kinjo kame maket mbolnje minyoka munju wiwikade tananj. Nane tejenmba munju wiwikade: ¹⁷ Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine manj malm-bikeg ta tane ndek malm-biketket nga lok mine ndakade ngade.

¹⁸ Ata. Yohanus nu prona sulumba nyamagan ko grep kule nye ndaka minna le nu bukla najonu jak nga saka nu mbulnaig. ¹⁹ Ye Katesek Tanjo ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu takis kilanu mbal une jak mbal ndonj gulab mayete nga tane ye mata mbulig. Ata. Wamdus kuyar mayete tanjo wam ke likate ta mbolnje nu tinjreku kilimok mayok kinit nga saningina.

Tumbran afu nane Yesus ngumnenaig

(Lukas 10.13-15)

²⁰ Tumbran afu Yesus nu buk nane ngamuknje wam kitek sanjrinu ke likina ta nane

* **11:14:** Tuan tanjo Malakai nu pasa ta kuyarna (Malakai 4.5)

ngamuŋgal biye mbil ndanaig tukunu kile nu nane kilmba saniŋge likina: ²¹ Korasin tumbran le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sangrinu tale ngamukŋge ke liken ta ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon ngamukŋge ke likina kande nane dal ndaka nanŋine mbar tuku ngamuŋgal biye mbilmba nane tawi urfunu tiŋmba kuke tugu pismba taŋanaig kande. ²² Ye sinŋa satingamŋgit. Ait sunŋo mbolŋge tale Korasin le Betsaida tumbran tale Sidon le Tirus tuku pa limba tale sunŋo pasa ŋak tamŋgaik.

²³ Kaperneum tumbran ne nyu sunŋo ŋak minmba ne samba mbol kambim tuku ŋa iduste e? Kuatenŋge ne tumba bukŋguwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kaŋgat. Ye wam kitek sangrinu tane ngamukŋge ke liken ta ande nu wam ndui ta Sodom tumbran ngamukŋge ke likina kande nane ngamuŋgal biye mbilmba kile minig kande. ²⁴ Ye tane satingamŋgit. Ait sunŋo mbolŋge tane Kaperneum mbal Sodom tuku pa ta limba tane sunŋo pasa ŋak tamŋgaik.

*Sine ka Yesus tugumŋge mabtube
(Lukas 10.21-22)*

²⁵ Ait ta mbolŋge ndo Yesus nu sakina: O Mam, ne samba kilke tuku Sunŋo. Ye ne tuku nyu teduŋget. Afu kila sugo wamdus kuyar ŋak ne nane wam kame tumndaniŋgit. Kiŋo kame taŋaŋ minig mbal ne nane ndo tumniŋgit. ²⁶ O Mam, ne nane nzali dubimba ne taŋate ŋgina.

²⁷ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Mam nu wam ŋakmba ye wai mbolŋge patikina. Ande nu Kuate tuku Kiŋo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kiŋo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig ŋa nu tumniŋget ta nane mata nu kila minig. ²⁸ Tane piro karenŋa agari pitinu kuramba poska minig

mbal tane ye tugum te yalpe le yenŋe muskil kile-tidinge tingi. ²⁹ Ye wamdus bafuk ŋak minmba ŋan mukuk minet tukunu tane ye tuku pasa kumnemŋge minap le tane tumtingi le tane mabtap. ³⁰ Ye tuku miŋge pasa ta piti kuga. Ye tane mbolŋge agari pilet ta buloknu ndo ŋa saniŋgina.

12

*Kusem ait mbolŋge marŋau kam
tuku pasa*

(Markus 2.23-28; Lukas 6.1-5)

¹ Kusem ait ande mbolŋge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuŋe dubinaig mbal gubaniŋgina le nane wit alonu supika nyam nyam kinaig le ² Farisi mbal afunŋe nane kaŋgerka nane Yesus sanaig: Ai si. Nane dubinade mbal sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolŋge nane nyamagan kilig ŋa sanaig.

³ Taŋakinaig le nu ndek nane saniŋgina: David nuŋe mbal ndon nane guba ŋaigoniŋgina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade ta. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolŋge patikinaig ta afu kilmba pro nuŋe mbal ndon nyinaig. Bret ta taŋgo nane nye ndakade tuku. Pris mbalŋge ndo nyade tuku. ⁵ Pris mbal mata nane kusem ait mindek kusem wande sunŋo sinamŋge pirokade ta nane mbar ndade. Moses nu nane taŋamba kam kumuŋ ŋa kuyarna ta tane kila. ⁶ Tane isap. Ande nu kile tane ngamukŋge minit ta nu kusem wande sunŋo ta limba nu mbolŋge minit. ⁷ Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Tane ye tuku ŋa agari mor kilmba atraukade ta ye sunŋomba idus ndawet. Tane taŋgo sinaniŋmba nzaliniŋgam tuku ye sunŋomba iduset ŋgate. Tane kuyar pasa ta tugunu katesede kande tane ye dubiyanu mbal te pasa mbolŋge

pati ndakade kande. ⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu tanjo wai pagriŋganu ta wakeina

(Markus 3.1-6; Lukas 6.6-11)

⁹ Yesus nu tanjamba tinja kumba nane tuku kusem wandek sinam kina. ¹⁰ Sinam tanje tanjo ande wai kummba pagriŋganu ŋak minna le Farisi mbal nane Yesus tumba pasa mbolŋge palmbim saka nu kusnanaig: Sine singine tukul manjau dubimba kusem ait mbolŋge guaze tanjo ande wakei-wam kumuŋ e ŋga kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tane tuku ande nu sipsip ndindo ŋak minit le kusem mbolŋge nu baringa burok sinam ndekate ta nu kusem ŋga idusmba tam tuku piro ndakate e? ¹² Ata. Tanjo nu sinja sipsip lite. Ne kusem ait mbolŋge ande turte ta ne tukul luka ndate ŋga saningina.

¹³ Tanjakina sulumba kile nu ndek tanjo ta sana: Ne wai kuitka ŋgina le nu wai kuitka wai mayekina. Nuŋe wai inum tanjan mayok kina. ¹⁴ Tanjana le Farisi mbal nane mayok ka Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Aisaia tuku dir pasa kumuŋgina

¹⁵ Yesus nu Farisi mbal tuku wamdus ta katesemba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina le tanjo pino gudommba nu dubinaig. Nu nane tuku guaze wakeike likina sulumba ¹⁶ nu nane mbolŋge manjau ke likina ta afu sa ndaninguwaig ŋga minje pipningina. ¹⁷ Nu tanjana ta tuan tanjo Aisaia tuku kuyar pasa ande kumuŋgina. Nu teŋenmba Kuate tuku minje kuyarna.

¹⁸ Tane isap. Tanjo te nu ye tuku piro tanjo. Ye nu madiwen. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare toret.

Ye yinje Guwa nu tuwi le nu ye tuku manjau tinjeknu kasomok mbal ŋakmba saningamŋgat.

¹⁹ Nu afu ndon kualeyau ndaka minje fetke nda.

Nu ndinmba sinjin likuwa le ande nu tuku pasa ise nda.

²⁰ Ande nu ulem tanjan isunu baklelkanu minwa le nu ŋgurmba bukŋge nda.

Ko ande nu bulu tanjan kupam bafumba fudinmba bulunja minwa le nu fuwe nda.

Nu tanjamba minmba ma ma nu wam ŋakmba kile-iberjka manjau tinjeknu ndo temayokamŋgat.

²¹ Kasomok mbal ŋakmba nu sine muskil kile-tidinge singuwa ŋga nu tairŋga minamŋgaig. *Aisaia 42.1-4*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

Yesus nu Belsebul ndon piro tuma ŋginaig

(Markus 3.20-30; Lukas 11.14-23)

²² Tanjo ande buklanje nu tuku am minje tukulnikina ta nane mindemba Yesus tugum pronaig le nu tanjo ta wakeina le nu mambilmba pasatina. ²³ Tanjana le tanjo pino ŋakmba pirerek purka ndek sakinnaig: i... Tanjo te David tuku mbuŋ e ŋga saka minnaig le ²⁴ Farisi mbal nane pasa ta ismba ndek sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulŋge nu sanjri ta tuwit le nu bukla pitaike likate ŋginaig.

²⁵ Kile Yesus nu nane tuku wamdus ta katesemba saningina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane kugawamŋgaig. Tumbran mbal ko wande tuma mbal nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane sanjri ŋak minam kumuŋ kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuŋe mbal afu pitakate kande nane pur yimyamka nanjine nanjine kame bumba

Satan nu sanjri njak mine ndakate kande. ²⁷ Tane ye Belsebul tuku sanjrimbi bukla pitaikanu sakade e? Tangine mbal afu bukla pitaikade ta nane mata Belsebul tuku sanjrimbi tanjade e? Nane kusnaningap le nane tuku pasa lafunu tambu tangine pasa ta pilewaig. ²⁸ Ye Kuate tuku Guwa tuku sanjrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknje buk prote. ²⁹ Tanjo sanjrinu ande nuje wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende kuayaram kumuñ kuga. Nu tanjo sanjrinu ta ndaleka te-ibenja sulumba ndo aganj ndende ta kilam kumuñ.

³⁰ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku njeu tanjo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silit. ³¹ Tane isap. Tanjo tuku une manjau tumail panningig manjau ta Kuate nu njakmba sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta gilainge nda. ³² Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo tala pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tala pasa tuwit ta Kuate nu ait te mbolnje ngumnerja mata mbar ta sauka gilainge nda.

³³ Ail alonu magenu kanjerka ail ta njayonu nga sa ndakap. Ko ail alonu njaignonu kanjerka ail ta mayenu nga sa ndakap. Sine ail alonu kanjerka ail ta tuku tugu kateseweg. ³⁴ Ngamunggal sinamnje wamdus minig ta minje mbolnje kilimok alonu mayok kinig. Tane mbenj njaignonu tuku fat. Tane tanjo njaignonu tukunu tane pasa mayenu inum te-mayokam kumuñ kuga. ³⁵ Tanjo mayenu nu nuje ngamunggal mayenu minit sulumba nu ndek wam magenu ndo ke likate. Tanjo njayonu nu nuje ngamunggal njayonu minit sulumba

nu ndek wam njaignonu ndo ke likate.

³⁶ Tane isap. Tanjo fare ake wamdusmbi sakade ta pileningam tuku ait mbolnje nane nangine pasa ta njakmba Kuate am mbolnje kile-mayokkamnjag. ³⁷ Ne pasa sake likate ta mbolnje Kuate nu ne pilenga lafunu tanmbimnjat nga saningina.

Nane wam kitek sanjrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 16.1-4; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32)

³⁸ Kile kusem pasa biteknganu mbal nane Farisi ndonj Yesus sanaig: Tum Tanjo, ne manjau kitek sanjrinu ande te-mayoka le sine kanjerbe njainaig le ³⁹ nu ndek nane saningina: Tane sinja mbal njaignonu Kuate ngumnede tuku. Tane ye tuku sanjri kanjeram idusde ta ye tane tumtinge nda. Wam sanjrinu ande tuan tanjo Yona mbolnje prona ta ndo tumtingamnjit. ⁴⁰ Yona nu kualegan sunjo tuku fungul sinamnje mara kenjmba minna. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo ye kilke sinamnje mara kenjmba minamnjit. ⁴¹ Yona nu manj mayok ka Nineve mbal rironj pasa saningina le nane ndek ngamunggal biye mbilnaig. Ande tenje minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ta tuku ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal Nineve mbal ndonj tingap le Nineve mbal tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamnjat.

⁴² O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenje minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal pino ta ndonj tingap le nu tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamnjat.

43 Andenge guwa n̄ayonu tango ande mboln̄ge pitaite le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakate: 44 Yin̄e buk minen tuku wande mbol mañ luka ka n̄gate. Nu pro nane buk firfir guren̄mba agañ ndende n̄akmba kile-tidinga patikinaig le wande ta n̄gaskolnu minit le kan̄gerte. 45 Nu kan̄germba san̄gri t̄inga minam tuku ta nu kumuñ kuga le nu kumba ka nuñe kuasmbi 7 nane nu tuku mañau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mboln̄ge minig. Tan̄ade le tango ta tuku mine mañau ambokok limba kile n̄ayonu sun̄gokanu sinam̄nge minit. Wam ndui ta ndo tane mañau n̄aigonu kade mbal tane mboln̄ge prowam̄ngat n̄ga san̄ingina.

*Yesus ina mambo kat nuñe pron-
aig*

(Markus 3.31-35; Lukas 8.19-21)

46 Yesus nu tan̄amba pasata minna le ina nuñe mambo kat nuñe pro mayok tan̄ge nu tuku pasa pilnaig le 47 ande nu Yesus sana: Ina nan̄e mambo kat nan̄e pro kilim̄nge minmba ne kusnan̄gade n̄gina. 48 Tan̄akina le nu tan̄go ta sana: Ne yin̄e ina yin̄e mambo kame tuku sayate e n̄gina sulumba 49 wai tok nuñe dubinaig kuasmbi deñn̄mba sakina: Mbal te yin̄e ina yin̄e mambo kame tan̄añ minig. 50 Yin̄e Mam nu samba mboln̄ge minit ima nu nu tuku nzali dubite ta nu yin̄e maib kulim ina tan̄añ minit n̄gina.

13

*Agañ tumu tuku yaba pasa
(Markus 4.1-9; Lukas 8.4-8)*

1 Yesus nu ki ndui ta mboln̄ge wande kusremba kina ka kule kualin̄ piyal tan̄ge minyok minna le 2 mañgur sugo nu te-n̄gamumba mañgurkinaig le nu ndek war̄ ande pon̄ga ta mboln̄ge minyoka

pasa niñmba minna le nane piyal tan̄ge t̄inga pasa isnaig. 3 Nu yaba pasambi wam gudommba san̄ingina sulumba sakina:

Tan̄go ande nu agañ tumunu bareñningam piro mbol kina. 4 Kina ka bareñningina ta tiñnu afu ndin̄nge ndeke likinaig ta sar umañnge pro nye sulunaig. 5 Tiñnu afu kilke ndame n̄ak ma mboln̄ge ndeke likinaig ta kilke fudin̄ndo tukunu pitik ndo man̄ge pronai. 6 Pronai ta ki sun̄go promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karen̄ga kume sulunaig. 7 Tiñnu afu ma an̄ga n̄aigonu sinam̄nge ndeke likinaig ta an̄gan̄ge t̄inga son̄ginaig le rure-rureka pro mage ndanaig. 8 Tiñnu afu kilke mayenu mboln̄ge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Tugunu mindek mboln̄ge afu alonu 100 afu 60 afu 30 tan̄amba tan̄amba alonaig. 9 Tane kilba n̄ak ndeta pasa te isap n̄ga san̄ingina.

*Yesus nu yaba pasambi ndo
san̄ingina*

(Markus 4.10-12; Lukas 8.9-10)

10 Kile nuñe dubinaig mbal Yesus tugum promba nu kusnanaig: Ne ndañam yaba pasambi ndo nane san̄ingit n̄ga kusnanaig le 11 nu ndek nane san̄ingina: Kuate nu nuñe gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Nane afu wam ta kila pilwaig n̄ga madi ndaningen. 12 Ande nu wam afu n̄ak minit ta Kuaten̄ge nu mañ lato tuwit le nu sun̄gomba n̄ak minit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuaten̄ge nuñe wam fudin̄ndo ta yaite. 13 Ye yaba pasambi ndo pasa san̄inget ta tugunu teñenmba. Nane wam afu kan̄gerka alonu kan̄ger ndakade. Nane isig sulumba ise ti ndamba tugunu katese ndade. 14 Tuan tango Aisaia nu dir pasa kuyarna ta nane sin̄ka kumude.

Nu Kuate tuku minje tenjemba kuyarna.

Tane pasa isamnggaig ta tugunu katesewe nda.

Tane wam afu kanjerkamnggaig ta alonu kanjer tiwe nda.

¹⁵ Mbal te nane tuku ngamunggal tukulok.

Nane kilba tukulningig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluninguwa le ngamunggal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamnggit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

¹⁶ Tane Kuatenje make patikate le tane wam magenu kanjerka pasa mayenu isig. ¹⁷ Ye sinja tane satngamnggit. Tuan tanjo kame mbal tinjeknu tane wam kanjerka isig te nane kanjerka isam tuku wamdus sunjo pilmba kume far-naig ngina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu

(Markus 4.13-20; Lukas 8.11-15)

¹⁸ Kile Yesus ndek nane saningina: Tanjo nu nyamagan tumunu bareningina ngit pasa ta tugunu satngi le isap. ¹⁹ Tinju afu ndinje ndeke likinaig ngit ta mbal afu tanja. Nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku pasa ta ismba katese maye ndade le Satanje pro nane tuku ngamunggal sinamnge pasa ta yaika tumba balete. ²⁰ Tinju afu kilke ndame njak mbolnje ndeke likinaig ngit ta mbal afu tanja. Nane Kuate tuku pasa ismba nzali sunjo njak pitik ndo tade sulumba ²¹ nane sumbailnu kugatok tanja ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunge piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ²² Tinju afu ma anja njaigону sinamnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanja. Nane Kuate tuku pasa isig ta kilke te

tuku piti agan ndende kilam tuku nzali wamdus ta njak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²³ Tinju afu kilke mayenu mbolnje ndekinaig ta nane afu Kuate tuku pasa ismba katesede tanja. Nane katesemba minig sulumba alo kile-mayokka afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanjamba tanjamba kile-mayokkade nga saningina.

Anja njaigону tuku yaba pasa

²⁴ Yesus nu yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate nu tanjo pilenga nune gageu kilit wam ta tanjo ande nune piro mbolnje wit tinju bareningina tanja. ²⁵ Bareningina le furirna le nane kinye sulunaig le nune ngueu tanjonge anja njaigону tinju kilmba pro nu tuku piro mbol tanje bareningimba nu kua ka kina. ²⁶ Wit ta tinja ka koknaig le anja njaigону mata kilimok mayok kinaig le nune piro mbalnje kanjerkinaig sulumba ²⁷ kumba ka piro miro tanjo sanaig: Sunjo, ne wit tumunu magenu nguke likina ta ndanam kile anja njaigону turmba prode nga sanaig le ²⁸ nu ndek nane saningina: A ... ngueu tanjo andenje tanjana ngina. Tanjina le nane nu kusnanaig: Sine ka anja ta fulkub e nginaig le nu saningina: ²⁹ Kuga. Tane anja njaigону ta fulkam saka ka mbarmba wit turmba fulkubekaig. ³⁰ Anja njaigону ta ulendika minwaig le ait kumunguwa le ye piro mbal tenjemba saningamnggit: Tane ambonga ka anja njaigону ta fulka pa mbolnje pannu tuku ndaleka patikap sulumba wit kilmba nyamagan wandeknje patikap nga saningamnggit ngina.

Mastet tinju le yis tuku yaba pasa

(Markus 4.30-32; Lukas 13.18-21)

³¹ Yesus nu man yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate tuku

gageu tugeka sungokate wam ta mastet tinu tanjo andenje tumba ka nuje piro mbolnge ngukina tanaj. ³² Mastet tinu ta aganj nai fudinndo aganj tumunu njakmbanje nu liwanu ta nu promba sungoka nu kumzanjel ail njakmba lininjmba nu ail sunjo tanaj mayok kinit. Sar umanj pro wainu mbolnge te patikade ngina.

³³ Tanamba nu manj lato yaba pasa ande tenjenmba saningina: Kuate tuku gageu tanjo ngamuknje minig wam ta yis pino andenje tumba plaua sinamnje pilna tanaj. Yis ta plaua njakmba ulmba silina ngina.

³⁴ Yesus nu wam ta njakmba yaba pasambi ndo manjur sunjo ta saningina. Nu pasa ande temayokmba sa ndakina. ³⁵ Nu tanjana ta tuan tanjo ande o buk pasa sakina ta kumungina. Pasa ta tenjenmba.

Ye yaba pasambi pasa sakamngit. Tugu mbolnge wam kame kuirok mine likinaig kile tanamba minig ye wam kame ta kile-mayokkamngit. *Mune 78.2*

Anja njaigonu tuku yaba pasa tugu

³⁶ Kile Yesus nu tinja manjur sunjo ta kusreka kina ka wande ponjina le nuje dubinaig mbal pro nu sanaig: Ne anja njaigonu tuku yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le sine isbe nginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Tanjo wit tumunu ngukina nga sakit ta ye Ndindo Katesek Tanjo. ³⁸ Piro ma ta kilke te. Wit tinu magenu ta Kuate tuku gageu. Anja njaigonu ta Satan tuku gageu. ³⁹ Ngueu tanjo anja njaigonu ngukina nga sakit ta Satan. Wit alonu kilam tuku ait sakit ta kugawam tuku ait. Wit alonu kilam tuku mbal nane Kuate tuku enjel kame. ⁴⁰ Nane anja njaigonu fulka ndaleka pa

mbolnge pankade ngit ta kugawam tuku ait mbolnge tanamba mayok kanjat. ⁴¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yije enjel kukulningi le nane pro yije gageu mine ndaka wam njaigonu ke likade mbal nane afu mata mbarwaig nga didikade ta nane kilmba ⁴² pankuwaig le pa sunjo mbol kanjaig. Ma ta mbolnge minamngaig mbal nane malmbi sungomba maketin tiknga minamngaig. ⁴³ Ait ta mbolnge mbal tinreknu nane nanjine Mam kulatkate ma mbolnge ki tanaj bulunga minamngaig. Tane kilba njak ndeta pasa te isap.

Aganj mayenu yubenginaig tuku yaba pasa

⁴⁴ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa te suk. Tanjo ande kilke sarka aganj mayenu piya o mbolnge nane kilkek sinamnje yubenginaig ta kanjerna. Kanjermba nu manj burok tukulmba nu gare njak kumba nuje aganj ndende njakmba piyate sulumba ndametin kilmba ka kilke ta piyamba nuje Tate.

Igog tin tuku yaba pasa

⁴⁵ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa ande te suk. Tanjo ande nane afu tugumnje igog tin magenu sota piyamba likate. ⁴⁶ Nu igog tin inum maditaknu piya o mbolnge kanjermba nu kumba nuje aganj ndende njakmba kilmba piyana sulumba ndametin kilmba ka igog tin mayenu ta piyamba tina.

Kumanj tuku yaba pasa

⁴⁷ Kuate nu tanjo pilenga nuje gageu kilig wam ta yaba pasa te suk. Nane afu kumanj yu sinamnje buknginaig le kualeganj gudommmba yeki yeki kumanj sinam kinaig. ⁴⁸ Kumanj kumungina le nane didika tumba tabeknje minyoka kualeganj ta pilenga magenu nza sinamnje patika njaigonu ta kilmba

pankinaig. ⁴⁹ Kugawam tuku ait mbolŋge maŋau taŋamba ndo mayok kaŋgat. Eŋel kame nane pro taŋgo pilenŋa magenu kusreka ŋaigonu kilmba ⁵⁰ pankuwaig le pa suŋgo mbol kaŋgaig. Ma ta mbolŋge minamŋgaig mbal nane malmbi suŋgomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig ŋga saningina.

⁵¹ Kile Yesus nu nane kusnaniŋgina: Tane pasa kame satinŋit ta tane tugunu katesede e ŋgina le nane au ŋginaig. ⁵² Taŋakinaig le nu ndek saningina: Kussem pasa bitekŋganu taŋgo ande Kuate tuku kuasmbi mayok kumba ye dubiyate ta nu wande miro taŋgo taŋaŋ. Nu nuŋe wandekŋge agaŋ ndende urfunu kiteknu turmba kile-mayokkate taŋaŋ ŋgina.

*Nasaret mbal Yesus talanaig
(Markus 6.1-6; Lukas 4.16-30)*

⁵³ Yesus nu yaba pasa sake denpurna sulumba nu tiŋga ma ta kusremba ⁵⁴ luka nuŋe tumbraŋ tuguk prona. Pro taŋge nu nane tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklina le nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nu ima tugumŋge kila suŋgo ta tina? Imaŋge nu saŋgri tuna le nu wam saŋgrinu te ke likate? ⁵⁵ Nu sine tuku wande pilit taŋgo ta tuku kiŋo nuŋe ndo. Ina nuŋe Maria. Nu tuku mambo kat nuŋe Yakobus Yosef Simon Yudas sine nane ŋakmba kila mineg. ⁵⁶ Kulim kat nuŋe mata tumbraŋ tekok. Nu aningŋe saŋgri ta tina ŋga saka minmba ⁵⁷ nu talamba gubra tinaig le nu nane saningina: Kuate tuku tuan taŋgo nane ŋakmbaŋge nu tuku nyu te-mayokde. Nuŋe tumbraŋ tuguk nuŋe tugu ndare tuma kat nuŋe nanenŋe ndo nu talade ŋga saningina.

⁵⁸ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu nane ŋgamukŋge wam saŋgrinu suŋgomba ke ndakina.

14

*Herodus nu Yohanus balena
(Markus 6.14-29; Lukas 9.7-9)*

¹ Ait ta mbolŋge Yesus tuku nyu suŋgoka tugekina le Galilea ma tugu kulatkanu mandor Herodus Antipas nu wam ta ismba ² nuŋe piro mbal saningina: Taŋgo ta nu Yohanus kule pisne inde. Nu kummba maŋ aboŋga tiŋgina. Ta tuku nu saŋgri kitek ŋak wam ta ke likate ŋga saningina.

³⁻⁴ Yohanus kumna ta tugunu tenenmba. Herodus nu mambo nuŋe Filipus tuku pino Herodias yaina le Yohanus nu Herodus sawe lika sana: Ne tukul lukamba mbarte ŋga sawe lika minna. Taŋana le Herodus nu nane afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandekŋge pilnaig. ⁵ Nu Yohanus balewam bafuna ta taŋgo pino nane Yohanus tuan taŋgo ŋginaig tukunu nu kuru-kuruka muli wandekŋge ndo kusrena.

⁶ Kile Herodus ina nuŋenŋe te-pilna ait ta kumuŋga mayok kina le Herodias kulim nuŋe nu maŋgurkinaig mbal am mbolŋge kupesna le Herodus nu nzalina sulumba sana: ⁷ Ye siŋka ki am mbolŋge ne sanet. Ne ame agaŋ nzalinu tam saka ta ye ne tanmbimŋgit ŋga sana. ⁸ Taŋaka sana le nu mayok kina le ina nuŋe nu wam paguna le nu pro Herodus sana: Yohanus kule pisne gabatnu nza ŋak sa ŋgina.

⁹ Herodus nu pasa ta ismba ŋgamuŋgal pitina ta nu buk pasa saŋgri pilena le nane ŋakmba isnaig tukunu nu taŋgo afu kukulningina le ¹⁰ nane muli wandek kumba Yohanus ŋinŋok kat purmba ¹¹ gabatnu nza ŋak tumba pino mbanzo tunaig le nu ndek tumba ka ina nuŋe tuna.

¹² Taŋanaig le Yohanus dubiwanu kuasmbi nane wam ta ismba nane kumba ka mindesiŋ ta tumba

ngukinaig sulumba ka Yesus kila sanaig.

*Yesusnge tanjo 5,000 isukus-
neningina*

*(Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17;
Yohanus 6.1-14)*

¹³ Yesus nu pasa ta ismba nu tinja wan ande ponja kumba ka ma yamok kina le tanjo pino gudommba Yesus nu kina pasa ta ismba nanjine tumbran kusreka ndinmba nu dubinaig.

¹⁴ Kile Yesus nu ka iben ka nu tanjo gudommba kanjerka nu nane sinaningina sulumba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹⁵ Ki butungina le nuje dubiwanu tanjo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Buk furirte. Ne manjur te kukulninga le kuwaig ka tumbran afu mbolnje nyamagan piyanjmba nyuwaig nginaig le ¹⁶ nu ndek saningina: Tane ndanam nane kuwaig nga sakade. Tanenge isukusneningap ngina le ¹⁷ nane lafumba Yesus sanaig: i ... Sine bret 5 kualegan karenganu armba ndo nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Kilmba yalpe ngina.

¹⁹ Kile Yesus nu tanjo pino nane pibi mbol tanje minyokuwaig nga saningina. Nane minyokinaig le nu bret fonfon kualegan ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le nane walmba ninje likinaig le ²⁰ nane kilmba nyumba maroningina. Nane bret fetfetna ta batenju kilmba sambe 12 ligneninginaig. ²¹ Isukusnaig tanjo ta gudommba 5,000 tanjan. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

*Yesus nu kule kualinj mbol mbol
likina*

*(Markus 6.45-52; Yohanus 6.16-
21)*

²² Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Tane ambonja wan ponja luka kule kualinj sim kape le ye kuasmbi te kukulningi le kuwaig ngina. ²³ Nu tanjo pino kukulningina le kinaig le nuje ndo tabe ponja Kuate ndon pasatam kina ka nuje mata tanje minna le buk furirna.

²⁴ Nuje dubiwanu tanjo nane wan njak kumba minnaig le bubre sunjo tumailamnge pro wan telukina. Nane kule kualinj ngamunje minnaig le kule mbalo wan katmba minna. ²⁵ Tanjamba minna le ma ma mafewam patukina le Yesus nu kumba kule mbol mbol lika nane tugum kina. ²⁶ Nane nu kule mbol mbol lika ilna ta kanjer ti ndamba mindekanu ande ilit nga nane kuru kuru njayomba wikaraunaig le ²⁷ Yesus nu pitik ndo wika nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenge. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ngina le ²⁸ Petrus nu ndek sana: Sunjo, sinja nenje e? Tanjamba kande ne ye saya le ye mata ne sota kule mbol mbol ili ngina le ²⁹ nu ndek yale ngina. Yale ngina le Petrus nu wan ta kusremba gurduknga kule mbolnje tinja lika Yesus tugum kina.

³⁰ Nu kumba minna sulumba nu bubre sunjo ta kanjermba kuru-kuruka nu buto kambim bafuna sulumba wika sakina: Sunjo, ye turya ngina. ³¹ Tanjakina le nu pitik ndo Petrus pakarka biyamba tedunga nu sana: Ne ndanam ye tuku sangri tuku wamdus terokate? Ne ye kumun kuga nga iduste e ngina.

³² Tanjamba nale wan ponginaik le kule bubre kugana le ³³ wan mbolnje minnaig mbal nu mbarinjmba sanaig: Ne sinja Kuate tuku Kinjo nginaig.

*Yesus nu Genesaretnje guaze afu
wakeikina*

(Markus 6.53-56)

³⁴ Nane kumba ka kule kualin pakarka Genesaretnge iben kinaig. ³⁵ Iben kinaig le Genesaret mbal nane Yesus kila pilmba afu kukulninginaig le nanjine tumbran njakmba kumba ka kila saninginaig le guaze mbal njakmba kilmba nu tugum prowe likinaig. ³⁶ Nane Yesus sarsarmba guaze mbal nu tuku tawi nzalenu ndo kirembe mayekam tuku sanaig. Tanjamba nane nu tuku tawi nzalenu kirenaig mbal ta njakmba mageke likinaig.

15

*Wa kat nanjine tuku tukul
(Markus 7.1-13)*

¹ Farisi kusem pasa biteknjanu mbal ndon Yerusalemnge ndeka Yesus tugum promba nu kusnanaig: ² Ndanam saka ne dubinade tango wa mbun kame tuku tukul lukamba nane wai minya ndanga isukusig nga sanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane kusnatingamngit. Ndanam saka tane singine wa mbun kame tuku tukul dubikade sulumba Kuate tuku tukul afu lukakade. ⁴ Kuate nu tukul ande pilna ta tenjamba sakate. Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnge minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa kande nu balewap ngate. ⁵ Tane tukul pasa ta lukamba tenjamba sakade. Ande nu ina mam kat nuje aganj afu nikam mbulmba ye yije aganj njakmba buk Kuate tuku nga madiwen ngate le tane nu mam nuje aganj nda tuwa ngade. ⁶ Ata. Tane singine wa mbun kame tuku manau ndo dubikade sulumba Kuate tuku tukul te-side. ⁷ Tuan tango Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenjamba Kuate tuku minje kuyarna.

⁸ Mbal te nane mingembi ndo ye kumnemnge minanu sukde.

Nane tuku ngamungal ye maskenngge minig.

⁹ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok.

Nane tango tuku wamdus temayokmba Kuate tuku pasa tananj tumningig. *Aisaia 29.13*

Aisaia nu tanjamba kuyarna nga saningina.

Ngamungal njaigo siglikam tuku pasa

(Markus 7.14-23)

¹⁰ Kile Yesus nu mangur sunjo ta wika yalpe nga saningina: Tane pasa te ismba katese mayewap.

¹¹ Tango nu aganj tumba nyate tange nu tuku ngamungal kutur tuwe ndakate. Nu mingembi ndo wam kile-mayokka ngamungal kutur tuwit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tango kame nu tugum promba sanaig: Ne tanjamba sakat le Farisi mbal nane ne tuku wamdus palseningat ta ne kamus ndate e nga sanaig le ¹³ nu ndek yaba pasambi saningina: Yije Mam samba mbolnge minit nu aganj afu ngu ndakina le ake prode ta nu sinja gonjmba pankamngat. ¹⁴ Tane Farisi mbal idus ndaningap. Nane am tukulok minmba tugusemba tango pino tum ndaningig. Tango am tukulok ande nu inum am tukulok ta tumba ndin tumam tuku kinit ta nale arnej baringa burok sinamnge ndekade nga saningina.

¹⁵ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tango kutur tuwit tuku ne yaba pasa sakat ta tugunu temayokmba sasinga le isbe ngina le ¹⁶ nu ndek sakina: Tane Farisi tananj wamdus karenu minig e? ¹⁷ Tango nu aganj nyate ta falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁸ Tango nu ngamungal sinamnge iduste sulumba mingembi te-mayokte wam

tanje nu kutur tuwit. ¹⁹ Tango tuku ngamuŋgal sinamŋe maŋau afu teŋemba. Wamduŋ ŋaigonu, tanjo bale maŋau, pino kuayar, tanjo pino ndoŋ fare une maŋau, kuayar maŋau, yabri pasambi afu ndalekam tuku, waŋe pasa. ²⁰ Wam ŋaigonu ŋakmba tanje tanjo tumba kutur tuwig. Tango nu wai minya ndaŋga isukusit maŋau tanje nu kutur tuwe ndakate ŋga saningina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana

(Markus 7.24-30)

²¹ Kile Yesus nu tinja Tirus le Sidon patukŋge ma tugu ta mbol kina. ²² Nu kumba ka ma ta prona le Kanannu pino ande pro Yesus wika sana: O Sunjo, ne David tuku mbuŋ. Ne ye sinanu turya. Yinje kulim bukdanje wanena le sinamanzer sunjo ŋak minit nga sana.

²³ Tanjakina le Yesus nu nda isanu sukmba minna le nuŋe dubinaig tanjo pro nu sarsarmba sanaig: Pino te nu sine dubika wika wika ilit. Ne sawa le luka kuwa ŋga sanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye Israel mbal sipsip ŋgisikanu tanjaŋ minig nane tugumŋge ndo pirokam tuku yinje Mam nu ye kukulyina ŋgina.

²⁵ Kile pino ta pro Yesus tugumŋge dagol tidronja sana: O Sunjo, ne ye turya ŋgina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: Ande nu kiŋo kame tuku nyamagan yaika age niŋgit ta nu wam maye ndate ŋgina.

²⁷ Tanjakina le pino ta nu maŋ sana: Sunjo, ta son ta age nane mata tanjo tuku nyamagan fambonu mbain kumnemŋge ndekade le nyade tuku ŋga sana.

²⁸ Tanjaka sana le nu pasa lafumba sana: Pino, ne siŋka ye tuku sanjri tomba tinjate. Ne ye wam kam tuku nzalinate ta tanjamba ndo mayok kuwa ŋgina le ait ta mbolŋge ndo kulim nuŋe mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

²⁹ Kile Yesus nu tinja Galilea kule kualin make dubimba kumba tabe poŋga minyokina le ³⁰ tanjo kuasmbi gudommba nu tugum prowe likinaig. Kupe ŋaigonu, kupe wai isu kigi-kagonjanu, am tukulok, pasate ndakanu ta ŋakmba kilmba Yesus tugumŋge patikinaig le nu nane wakeike likina. ³¹ Wakeikina le pasate ndakanu ta pasatinaig. Kupe wai isu kigi-kagonjanu ta magekinaig. Kupe ŋaigonjanu ta likinaig. Am tukulok ta nane mambilnaig. Tanjanaig le maŋgurka minnaig mbal wam kame ta kaŋgerka nane pirerek purka Israel mbal tuku Mbara nyu te-duŋginaig.

Yesus tanjo 4,000 isukus-neningina

(Markus 8.1-10)

³² Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ta wika yalpe ŋga saningina: Mbal te pro ye ndoŋ maŋgurka minig te ki keŋmba buk kugade. Nanjine nyamagan ta buk nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. Ye nane kukulningi le gubak kuwaig ta nane ka ndinŋge gubanu baklelbeikaig ŋga saningina.

³³ Tanjakina le nuŋe dubiwanu tanjo nu sanaig: Sine ndanbe. Ma baknu te aninje nyamagan kumumbi maŋgur sunjo te niŋbe le nyuwaig ŋginaig le ³⁴ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba ŋak e ŋgina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 kualegan karenjanu fonfon ndui ndui ndo ŋak ŋginaig.

³⁵ Tanjakinaig le Yesus nu maŋgur sunjo ta minyokuwaig ŋga saningina sulumba ³⁶ bret fonfon 7 kualegan turmba kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba fetfetmba nuŋe dubiwanu tanjo ningina le nane kilmba walmba

ninje likinaig. ³⁷ Ninje likinaig le nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Aganj fetfetna batenju ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig.

³⁸ Isukusnaig tanjo ta gu-dommba 4,000 tanjan. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

³⁹ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu waj ponga kumba Magadan ma mbol kina.

16

Nane wam kitek sanjgrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32; 12.54-56)

¹ Kile Farisi mbal Sadusi mbal ndek Yesus tugum promba nu tagowam tuku samba mbolok sanjgri ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig. ² Tanjamba sanaig le nu lafumba sakina: Tane ki butungam bafute le tane sakade: Indole ki pro mayewamngat. Ma njakmba gurkate ngade. ³ Maratukuk tane sakade: Kite sawe piyamngat. Gaunge ma songate ngade. Samba mbolnge aganj mayok kinig ta tane kanjerkade. Wam kame ait te mbolnge kilimok mayok kinig ta tane kanjerka katese ndade e?

⁴ Tane sinjka mbal njagonu Kuate ngumnede tuku. Tane ye tuku sanjgri kanjeram tuku idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjgrinu ande tuan tanjo Yona mbolnge prona ta ndo tumtingamngit ngina. Tanjakina sulumba nu tinga nane kusreka kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manjau
(Markus 8.14-21)

⁵ Yesus nane waj ponga kumba ka kule kualinj simnge ibenj kinaig ta nunje dubiwanu tanjo nane bret afu kile ndaka kinaig. ⁶ Nane tanje minnaig le Yesus nu nane saningina: Tane Farisi le Sadusi mbal tuku yis ta rironjkap ngina. ⁷ Nu tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret

afu nda kilgig ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Tane ndanjam bret kile ndakaig ta tuku saka minig. Tane ye kumuñ kuga nga idusde?

⁹ Tane wamdus pulu ndatingit? Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? Ye bret 5 tamba tanjo 5,000 isukusneningen le batenju sambe giganmba ligneninginaig? ¹⁰ Ko bret 7 tamba tanjo 4,000 isukusneningen le batenju sambe giganmbaig? ¹¹ Ye Farisi le Sadusi mbal tuku yis rironjkap nga satingit ta bret tuku sa ndatingit. Ndanjam saka tane wam ta kila pile ndakade nga saningina.

¹² Nu tanjakina le nane wamdus puluningina. Nu bret tuku yis rironjkap tuku sa ndakina. Nu Farisi le Sadusi mbal tuku tum manjau rironjkap tuku sakina.

Petrus nu Yesus Kuatenge madina tanjo ngina

(Markus 8.27-30; Lukas 9.18-21)

¹³ Yesus nane Sesarea Filipi ma tugu mbol pronaig sulumba nu nunje dubinaig mbal kusnaningina: Tanjo pino nane ye Ndindo Katesek Tanjo ye ima ngade nga kusnaningina le ¹⁴ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisenenge ngade. Afu ne Elianage ngade. Afu sakade ne Yeremia ko tuan tanjo ambokok ande nginaig.

¹⁵ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le ¹⁶ Simon Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tanjo. Kuate nu abo minit ne nu tuku Kinjo nga sana le ¹⁷ nu ndek Petrus sana: Simon, Yona tuku kinjo, Kuate nu sinjka ne make pilit. Ne tanjo tugumnge wamdus ta te ndakate. Yinje Mam nu samba mbolnge minit nunje wamdus ta te-mayokmba tumnate. ¹⁸ Ye ne sanamngit. Ne tuku nyu

Petrus.* Ye ndame ta mbolnje yinje kuasmbi patiki le kume tuku sanjrinje nane kile-ibenkam kumuŋ kuga. ¹⁹ Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta te-mayokam tuku ye ne sanjri tanmbimŋgit. Ne wam afu kilke te mbolnje peuninga ta samba mbolnje mata wam ta peuningamŋgat. Ne wam afu kilke te mbolnje peu ndaninga ta samba mbolnje mata peuninge nda nga Petrus sana. ²⁰ Tanjamba nu nuŋe dubinaig tanjo nu Kuatenje madina tanjo ta afu sa ndaninguwaig nga sanjrimba peuningina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku saningina

(Markus 8.31-9.1; Lukas 9.22-27)

²¹ Ait ta mbolnje ndo Yesus nu tugu pilmba nuŋe dubiwanu mbal saningina: Ye mbumba Yerusalem kanjit. Ye ka le tanje Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal nane ye tumba piti gudommba suwaig le afunje ye baleyamŋgaig. Ye kumi le mara keŋnu mbolnje Kuate nu te-tiyamŋgat nga saningina. ²² Tanjakina le Petrus nu Yesus tumba te Yamokmba sawe lika sana: A ... Sunjo. Ndo kuga. Kuate nu ne kulatkate. Wam ta ne mbol prowe nda ngina le ²³ nu mbilka Petrus sana: Satan, ne kua kaye. Ye tuku ndin tukul ndawa. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanjo tuku wamdus ndo dubite ngina.

²⁴ Tanjakina sulumba Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuŋe nzali kusreka nuŋe mironj nuŋe ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁵ Ima nu nuŋe abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kuraw mayete ta nu ngisikamŋgat. Ima nu ye tuku nga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuŋe abo ta tumba

ŋak minamŋgat. ²⁶ Ande nu kilke te tuku aganj ndende ŋakmba kilwa le nuŋe kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. Ande nuŋe kanu ngisikuwa ta ame aganjmbi piyamba maŋ luka tam kumuŋ? ²⁷ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yinje Mam tuku kilja sanjri ŋak nuŋe enjel kame ndonj luka prowamŋgit. Prowi sulumba ye tanjo yimyam ŋakmba nane maŋau ke likinaig ta lafunu ningamŋgit. ²⁸ Ye sinja satinjamŋgit. Tane tenje tin minig mbal afu kume ndaka minap le ye Ndindo Katesek Tanjo yinje gageu kulatkam tuku prowi le tane kanjeryamŋgaig.

17

Yesus nu ngarosu kitek tina

(Markus 9.2-13; Lukas 9.28-36)

¹ Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus le maib nuŋe Yohanus nane kilmba nanenje ndo tabe sunjo ande ponjinaig. ² Ka tanje nane keŋ ta mambilmba minnaig kande Yesus tuku ngarosu mbilka kisemba mayok kina. Nuŋe tumail pasi ki tuku kilja suk. Nu tuku tawi kauknu uge liŋnu ndo mayok kina. ³ Tanjana le Moses le Elia nale mayok ka Yesus ndonj pasata minnaik le nane kanjerkinaig.

⁴ Tanjamba Petrus nu ndek Yesus sana: Sunjo, sine tenje mineg te mayenu ndo. Ne woka le ye baibai keŋmba ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku patiki nga sana.

⁵ Petrus nu tanjamba saka minna le gau ande uge liŋnu ndo pro nane kainingina le gau ta sinamnje pasa ande mayok ka tenjenmba sakina: Ande te ye tuku Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet. Tane nu tuku pasa ise mayewap nga sakina le ⁶ Petrus nane minje pasa ta ismba

* 16:18: Petrus ta Grik pasa. Nyu ta tugunu ndame.

kuru kuru mayemba ndek kilke mbolŋge truk kinaig. ⁷ Tanjamba minnaig le Yesus nu pro nane kigreka saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Tane tingap nga saniŋgina le ⁸ nane tandeka mam-bilmba Yesus nuŋe ndo minna le kanjernaig.

⁹ Nane tinga Yesus ndoŋ luka ndek ka ndinŋge Yesus nu nane peuniŋmba saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kummba maŋ tingi le ndo tane wam kiŋatanu suk kanjeraig ta afu saniŋgap ŋgina.

¹⁰ Kile nuŋe dubiwanu tanjo keŋ ta nu kusnanaig: Ndanam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Elia nu ambonja prowa le ndo Kristus nu prowamŋgat ŋga sakade ŋginaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Son. Elia nu ambonja prowa sulumba wam ŋakmba kuaneka kile-tidinŋam tuku ta ¹² ye tane teŋenmba satinget. Elia nu buk mayok kina le nane nu kila pile ndakinaig. Nane nu tumba nanjine nzali dubimba ŋayo silinaig. Tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanjo mata ŋayo siliyamŋgaig ŋga saniŋgina le ¹³ nuŋe dubiwanu tanjo pasa ta ismba nu Yohanus kule pisne tuku saniŋgina ta nane wamodus puluniŋgina.

Yesus nu kiŋo ande bukla ŋak wakeina

(Markus 9.14-29; Lukas 9.37-43)

¹⁴ Nane keŋ ta Yesus ndoŋ maŋ luka ka maŋgur sunjo ta tugum pronaig le tanjo ande pro Yesus tugumŋge dagol tidronga nu sana: ¹⁵ O Sunjo, ne ye tuku kiŋo sinanu tura. Zulfarek maŋau nu mbol prote le nu sinamanzer sunjo ŋak minit. Maŋau tanje nu tate le ait afu nu pa mbol ndekate. Ait afu nu kule sinamŋge ndekate. ¹⁶ Ye nu tumba nanje dubinade tanjo te tugum prowit ta nane nu wakeiwam fuguwaig ŋga sana.

¹⁷ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ŋgamunjal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamŋgit? Kiŋo ta tumba yalpe ŋgina. ¹⁸ Tanjakina le nane kiŋo ta tumba pronaig le nu bukla ŋayonu ta sawe likina le nu kiŋo ta kusremba kua kina le kiŋo ta mayekina.

¹⁹ Tanjamba Yesus nuŋe ndo minna le nuŋe dubiwanu tanjo nane nu tugum promba kusnanaig: Ndanam sine bukla ta pitaiwe fuguwig ŋga kusnanaig le ²⁰⁻²¹ nu ndek nane sangina: Tane ŋgamunjal son tugusek kugatok ta tuku. Ye sinja satinget. Tane Kuate tuku sanjri tomba tingade maŋau ta mastet tinu tanjaŋ fudinŋdo ndo minwa ta tane tabe te samba ne goka ka ma si kaye ŋga sawap ta nu tanjawamŋgat. ŋgamunjal son maŋau tamba tane wam ŋakmba kanjerkam kumuŋ. [Ande nu nyamagan pinka ndo Kuate yabaŋte sulumba nu bukla pitaikam kumuŋ.]

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna

(Markus 9.30-32; Lukas 9.43-45)

²² Yesus nane Galilea ma tugu mbolŋge kine promba minmba nu nuŋe dubiwanu kuasmbi saniŋgina: Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwaig le baleyamŋgaig. ²³ Baleyuaig le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge Kuate nu ye kuaneyuwa le tinuŋgit ŋga saniŋgina. Tanjakina le nane pasa ta ismba piti sunjo ŋak minnaig.

Yesus nu takis ndametinj pankina

²⁴ Yesus nane Kaperneum tumbraŋ pronaig le kusem wande sunjo tuku ndametinj kilanu mbal pro Petrus kusnanaig: Tane tuku tum tanjo nu kusem wande sunjo

tuku takis ndametiŋ patikate e ŋginaig le nu au ŋgina. ²⁵ Tanjakina sulumba nu maŋ luka wande mbol kina le Yesus nu katesemba Petrus kusnana: Simon, kilke te mbolok gabat sugo nane ima tugumŋge takis ndametiŋ kilig? Nane nanjine kiŋo kame tugumŋge kilig e ko mbal afu tugumŋge kilig ŋga Petrus kusnana le ²⁶ nu ndek Yesus sana: Nane mbal afu tugumŋge kilig ŋgina. Tanjakina le nu Petrus sana: Ta tuku gabat sunjo tuku kiŋo kame takis patinu tuku piti ta nane mbolŋge mine ndakate ta ²⁷ sine kusem wande sunjo ta tuku takis ndametiŋ pan ndakube ta nane afu gubra tubekaig. Ta tuku ne kule kualiŋ nzi mbol kumba kuku tilaiŋga kualegaŋ ambonja tamŋgat ta miŋgenu kakerka takis ndametiŋ kumumbi kaŋgeramŋgat. Ndametiŋ ta tumba ye tuku takis nane turmba patika ŋga sana.

18

Tango ŋgamukŋge ima nu sunjo minit

(Markus 9.33-37; Lukas 9.46-48)

¹ Ait ta mbolŋge Yesus dubiwanu tanjo nane nu tugum promba nu kusnanaig: Kuate kulatkate mbal ŋgamukŋge ima sunjo minit ŋga kusnanaig le ² nu ndek kiŋo ande tumba nane ŋgamukŋge tetimba nane saniŋgina: ³ Ye siŋka satingamŋgit. Tane mbilka kiŋo kame tanaŋ mayok ndakape ta tane Kuate kulatkate ma mbol kine nda. ⁴ Ande nu kiŋo teŋen nyu kugatok minam iduste ta nu Kuate tuku gageu ŋakmba ŋgamukŋge nu sunjo minit. ⁵ Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo teŋen tate ta nu ye mata tate. ⁶ Kiŋo ande teŋen ye tuku son ŋgate le andenje didikate le nu ye ŋgumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiŋo didi ndaka minwa le ambonja afunje wit firfanu ndame sunjo tumba ŋjinfok tur kusmba bukŋginaig le yu buto ka

kumna kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tanjo pino Kuate ŋgumnewaig ŋga tago afu siŋka prowamŋgaig ta ima nu tanjamba tanjo tagoniŋgit le nane Kuate ŋgummede ta ose. Nu pa sunjo tamŋgat.

⁸ Ne tuku wai ko kupe ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne wai ko kupe ndindo ŋak minmba Kuate tugumŋge abo tugu kaŋgera ta maye. Ne wai ko kupe armba ŋak mina le Kuatenje ne tumba bukŋguwa le ne ugmba minmba minam tuku ma ta mbol kaye ta ŋayo. ⁹ Ne tuku am ande nu ne unekam tuku didikate ndeta gomba bukŋga. Ne am ndindo ŋak minmba Kuate tugumŋge abo tugu kaŋgera ta maye. Ne am armba ŋak mina le Kuatenje ne tumba bukŋguwa le pa sunjo mbol kaye ta ŋayo.

¹⁰⁻¹¹ Tane kiŋo ande teŋen talamba ake agaŋ ŋga idus ndawap. Kiŋo kame kulatkanu enjel kame mara mara samba mbolŋge yiŋe Mam am mbolŋge minig. [Ye Ndindo Katesek Tanjo ye ŋgisikanu minig mbal muskil kile-tidingam tuku ye prowen.]

Sipsip ande ŋgisikina tuku yaba pasa

(Lukas 15.3-7)

¹² Tane wam te ismba tane ndanmba iduste. Tanjo ande nu sipsip 100 ŋak ndindo inum ŋgisikate le nu tanaig ŋgate ŋga idusde? Kuga. Nu sipsip afu 99 ta kilmba ka tabe ande mbolŋge kusreka nu luka kumba ande ŋgisikate ta sotate. ¹³ Ye siŋka satingamŋgit. Nunje sipsip 99 ŋgisi ndakade ta nu nane tuku gare fudiŋmba tate. Sipsip ndindo ŋgisikate le sota luka tate sulumba nu ta tuku gare sunjo tate. ¹⁴ Tanjamba ndo tanjine Mam nu samba mbolŋge minit nu kiŋo inum teŋen mata nu ŋgisi ndakuwa ŋga iduste.

Tira tango tuku mbar te-tiwam tuku pasa

¹⁵ Tira ande nu ne mbolnje mbar ande kuwa ndeta ne kumba sinjindo nu ndo sawa. Nu ne tuku pasa pitai ndamba ngamungal biye mbilwa ndeta maye. Manjau tamba ne nane gulab manj luka tate. ¹⁶ Ko nu ne tuku pasa isam mbulwa kande ne tira ndindo ko armba kilmba nu tugum kape sulumba nu ndonj pasa te-tiwap. Tane ar ko tane kenj pasa ta sawap ta maye. ¹⁷ Tango ta nu nale tuku mata isam mbulwa kande kile ne Kuate tuku kuasmbi njakmba saninga le iswaig. Nu nane tuku mata isam mbulwa kande nu kasomok tango ko takis kilanu tango tanañ nu ndonj ulendi ndakap.

¹⁸ Ye sinjka satinjamngit. Tane wam afu kilke te mbolnje peuningap ta samba mbolnje mata wam ta peuningamngat. Tane wam afu kilke te mbolnje peu ndaningap ta samba mbolnje mata peuninge nda.

¹⁹ Ye manj satinji le isap. Tane tuku armba nale wamdus ulendimba wam ande tuku Kuate yabanjwaik ta yinje Mam nu samba mbolnje minit nu wam ta kamngat. ²⁰ Tango armba ko kenmba nane ye tuku nyu mbolnje mangurkade ta ye nane ngamuknje minet nga saningina.

Mbar gilaingam tuku pasa

²¹ Kile Petrus nu Yesus tugum promba nu kusnana: Sunjo, yinje tira ande nu ye mbolnje mbar giganwa le ye gilaingi. Nu mbaram 7-wa le ye mbar ta gilaingi e nga kusnana le ²² nu lafumba sana: Kuga. Ne nu tuku mbar 7 ndo gilainga ta kumuñ kuga. Ne nu tuku mbar 77 tanjamba gilainga.

²³ Tane isap. Kuate nu nune gageu kulatkate manjau ta wam kube te suk. Tango sunjo ande nune piro mbal afu nane nu tuku ndametinj kilnaig ta luka lafuwaig

nga sakina. ²⁴ Nu lafunu kilam tuku tugu pilna le tango ande nu lafuwam tuku ndametinj soñ 100,000 tanañ nane nu tumba pronaig. ²⁵ Nu ndametinj ta lafuwam kumuñ kuga tukunu tango sunjo nu nane afu saningina: Tane tango te tumba nune pino kinjo kat nune ndonj aganj ndende njakmba turmba afu tugumnje piro aganj tanañ minam tuku piyamba ndametinj kilmba pro nune ndametinj lafuwap ngina.

²⁶ Tanjakina le nu sunjo tugumnje ndeka dagol tidronja sarsarmba sana: O sunjo, ne ait tutura le ye lafunu ta kumumbi kilmba tanmbimngit nga sana. ²⁷ Tanjaka sana le tango sunjo nu sinanu lafuwam tuku wamdus kusremba nu ake kukulna le kina.

²⁸ Nu kumba ka nune piro tuma ande nu tuku soñ ndindo lafuwam tuku minna ta kangerna. Kanjermba nu biye timba njinfok pipka ye tuku ndametinj lafuwa nga sana.

²⁹ Tanjakina le nune piro tuma ta ndek nu tugumnje truk ka nu sarsarmba sana: Ne ait tutura le ye lafunu ta te-kumumbimba tanmbimngit nga sana. ³⁰ Tanjamba sana ta nu mbulmba nu tumba ka muli wandeknje pilmba nu tuku ndametinj ta njakmba lafuwe suluwa sulumba ndo nu mayok kuwa ngina.

³¹ Kile nune piro tuma mbal afu nu wam kina ta kanjermba nane pitiningina le nane kumba ka nangine sunjo ta kubeu tunaig le ³² nu pasa ta ismba piro tango ta wikina sulumba sana: A ... ne sinjka tango njayonu. Ne ye sarsaryat le ne ndametinj lafuwam tuku ta ye wamdus kusrewit. ³³ Ye tanjamba ne sinanu mapenit ta ndanam saka nane piro tuma tango ta sinanu mape ndawat nga sana. ³⁴ Tanjaka nu gubra tormba tango ta tumba muli wande kulatkanu mbal tuku wai mbolnje pilmba saningina: Nu ye tuku ndametinj njakmba lafuwe

suluwa le nu mayok kuwa nga saningina.

³⁵ Tane tanjamba ndo tanjine tira tuku mbar tugusemba wamdus gilai ndangap ta yiye Mam nu samba mbolnge minit nu mata tane mbolnge tanjawanngat ngina.

19

Tango pino munngu purkik tuku pasa

(Markus 10.1-12)

¹ Yesus nu pasa ta sake denpurmba nu tanga Galilea ma kusremba kumba Yudea ma tugu mbol promba Yordan kule sim kina le ² tango pino gudommaba nu dubinaig le nu tanje nane tuku guaze wakeikina.

³ Tanjamba minna le Farisi tango afu Yesus tagowam tuku pro nu kusnanaig: Sine singine tukul manjau dubimba ande nu piyo nuje mbar ande mbolnge pitaiwam kumu e nga kusnanaig le ⁴ nu ndek sakina: Tane Kuate tuku kuyar pasa bur ndakade e? Pasa ta tenjamba sakate. Tugu mbolnge Kuate nu tango pino kile-mayokka nu ngarosu kise kise wakeikina sulumba sakina:

⁵ Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon munngu kile-denga minwaik. Nale ngarosu ndindo mayok kanngaik ngina. *Mulum Pasa 2.24*

Kuyar pasa nu tanjakate. ⁶ Ta tuku nale armba mine ndakik. Nale aganj ndindo tanjan minik. Kuate nu aganj kilmba ulendinikit ta tanjonje nale pur ndanikuwa ngina.

⁷ Tanjakina le Farisi nane ndek nu sanaig: Tanjamba ta ndanam Moses nu tukul pasa tenjamba sakina: Ande nu piyo nuje pitaiwam nga waje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumu nga sakina le ⁸ nu ndek nane saningina: Tane wamdus karenju

nak. Ta tuku Moses nu tango pino pitaikam tuku wokina. Tugu mbolnge manjau ta mine ndakina. ⁹ Ye tenjamba satinngamngit. Pino ande nu tango ndon fare mine ndakate le tango nuje manjau kise tuku nu pitaimba pino kise ndon munngu kilik ta nu pino kuayarmba unekate nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le nuje dubiwanu tango ndek Yesus sanaig: Tango pino kilmba manj pitaikam tuku tukul sangrinu tanjamba minwa kande sine tango pino kile ndakube nga sanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tango njakmba munngu kilam tuku minig. Kuate nu manjau ta laipam tuku afu sanjri ningit nane ndo munngu kile ndakade. ¹² Afu nane ina sinamnge aganj afu denkanu mayok kinig tukunu nane pino kile ndakade. Afu tango manjambi nane tuku ngarosu njaigo siglikinaig. Afu nane Kuate tuku gageu tugekuwa nga piro ta kumba pino kilam tuku wamdus ta kugatok. Ande nu manjau ta dubiwam kumu ndeta dubiwa nga saningina.

Yesus nu kinjo kame nyaro ningina (Markus 10.13-16; Lukas 18.15-17)

¹³ Nane afu kinjo kame fonfon kilmba Yesusnge wai nane mbol patika Kuate yabanwa nga Yesus tugum pronai le nuje dubinaig mbal tanje nane saningge lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu nane saningina: Kinjo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kinjo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig ngina. ¹⁵ Tanjamba nu wai nane mbol patika sulumba tanga kina.

Tango ande aganj ndende gudommaba njak

(Markus 10.17-31; Lukas 18.18-30)

¹⁶ Mara ande tango inum Yesus tugum promba nu kusnana: Tum

Tanjo, ye ame manjau mayenu ki sulumba abo tugu tumba minmba minamngit nga kusnana le ¹⁷ nu lafumba sana: Ndanjam ne manjau mayenu tuku kusnayate. Kuate nu ndo mayenu. Ne minmba minam tuku abo tugu ta tam idusmba kande ne Kuate tuku tukul dubika nga sana.

¹⁸ Tanjaka sana le tanjo ta nu kusnana: Ye tukul pasa ndan dubiki ngina le nu lafumba sana: Tanjo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. ¹⁹ Ina mam nane tuku nyu kurauka minje kumnemnge mina. Ne nane ngarosu tuku wamdus sunjo njak minit tanjamba ndo nane ne tugumnge minig mbal tuku kume purmba mina nga sana le ²⁰ tanjo mo ta ndek nu sana: Ye tukul ta njakmba dubika minet. Ame manjau ye mbol denkate ngina le ²¹ Yesus lafumba ndek nu sana: Ne abo tugu ta tam idusmba kande ne kumba ka nane aganj ndende njakmba piyamba ndametin kilmba sanzal mbal ninmba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta ne samba mbolnje aganj ndende magenu njak minamngat nga sana le ²² tanjo mo nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunjomba njak tukunu nu wamdus piti njak Yesus kusremba kina.

²³ Nu kina le Yesus nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Ye sinja satinngamngit. Aganj ndende sunjomba njak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. ²⁴ Aganjmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu aganj ndende sunjomba njak ta nu ngumneninmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manjau ta sinja minde bada sunjokanu ngina.

²⁵ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo pasa ta isnaig sulumba nane piriri njayomba sakinaig: Yoi.

Tanjamba ndeta ndanndanmba sine afu abo minam tuku ndin tesilikamngig nginaig le ²⁶ Yesus nu nane kanjerka saningina: Tanjo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta njakmba kam kumu njak saningina.

²⁷ Kile Petrus lafumba Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga sinjine aganj ndende njakmba kusreka ne dubineg. Sine ame aganj tamngig nga kusnana le ²⁸ nu ndek nane saningina: Ye sinja satinngamngit. Kilke kitek mayok kuwa le ye Ndindo Katesek Tanjo yije minyo mbili maditaknu mbolnje minyoka njakmba kulatkamngit ta tane ye dubiyade mbal mata minyo mbili 12 mbolnje minyoka Israel tuku tugu 12 ta kilmba pileningamngig. ²⁹ Ande nu ye tuku nga nuje wande, tira kat nuje, kulim kat nuje, ina mam kat nuje, kutu kat nuje, nuje kilke aganj kame tananj kusreka ta nu aganj kusreka ta kitek gudommba kilmba nu abo tugu njak minmba minamngat. ³⁰ Ata. Nane afu kile tumailamnge minig ta nane ngumnem kangaig. Afu kile ngumnemnge minig ta nane tumailam kangaig ngina.

20

Piro tanjo piya kilnaig tuku yaba pasa

¹ Kile gageu lafunu ningit wam ta piro miro tanjo ande wam kina tananj. Nu maratukuk tinja ki nda promba minna le mbal afu nu tuku grep piro mbolnje pirokam tuku sota kilam kina. ² Nu kina ka afu kanjerka ki ndindo tuku piya ningam tuku saningina le nane woka tanjo ta tuku piro mbol kinaig.

³ Ki kanum 9 mbolnje nu manj kumba ka maket mbolnje afu nane ake minnaig ta kanjerka saningina: ⁴ Tane pirokam idusmba kande

tane ye tuku piro mbol kape le ye tane piya kumumbi tingamngit nga saningina le nane kinaig.

⁵ Ki kanum 12 mbolnge ki kanum 3 mbolnge nu man wam ndui ta ndo kina. ⁶ Tanamba ki kanum 5 mbolnge nu man kumba ka afu ake minnaig ta kanjerka saningina: Ndanam tane ake tin minig le ka furirte nga saningina le nane nu sanaig: ⁷ Afunge sine piro nda singig nginaig le nu ndek saningina: Tane kumba ye tuku piro mbolnge pirokap ngina le nane kinaig.

⁸ Ki butunga furirna le miro tango nu nuje piro kulat tango sana: Piro mbal wika nane piya ninga. Ngumnga prowaig ta mbolnge tugu pilmba ka ka maratukuk prowaig mbolnge biteknga nga sana le ⁹ piro kulat tango nu mbal afu furiram piro tugu pilnaig ta wika ki ndindo tuku piya kumumbi ninje likina.

¹⁰ Tanana le mbal maratukuk pronai ta nane wam ta kanjermba sine ndametin man lato kilamngig nga idusnaig ta kuga. Nane mata ki ndindo tuku piya ndo kilnaig. ¹¹ Tanamba nane gubra tumba ka piro miro tango sanaig: ¹² Mbal te nane ait fagnu ndo pirokaig a. Sine maratukuk tanga piro tugu pilmba ka ka kinge sine pasoka mundusimba piro karenkigig le furirte. Ndanam saka ne sine nane ndon piya kumu kumu singat nga sanaig le ¹³ piro miro tango nu nane tuku ande lafumba sana: Mata, ye ne mbolnge mbar ndawit. Ne ye ndon pasa katmba nane piro tuku ki ndindo tuku piya tam tuku wokat tae. ¹⁴ Ne nane ndametin ta tumba kaye. Ye yije nzalimbi nane afu furiram prowaig ta ne ndon kumu kumu ndametin ningam iduset. ¹⁵ Ndametin te yije ndametin. Ye afu ningam bafuwi ta ningam kumun. Ndanam saka ye waknyumba minet le ne ye tuku

gubra tat nga sana.

¹⁶ Kile Yesus nu tenemba saningina: Afu ngumnemnge minig ta tumailam kangaig. Afu tumailamnge minig ta ngumnem kangaig nga saningina.

Yesus nuje kumam tuku sanu kejna

(Markus 10.32-34; Lukas 18.31-34)

¹⁷ Yesus nane Yerusalem kumbange nu nuje dubiwanu tango 12 ndo kilmba kile Yamokka saningina: ¹⁸ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kangig. Ka ambenge nane afu ye Ndindo Katesek Tango tumba pris gabat kusem pasa biteknganu mbal tuku wai mbolnge pilwaig le nane ye tetiyumba kumwa nga sakamngaig. ¹⁹ Nane kasomok mbal tuku wai mbolnge ye pilwaig le nane ye maim maim te-sumba ngusyuwaig sulumba ail kazrai mbolnge ye baleyamngaig. Ye kumi le mara kenju mbolnge Kuate nu man ye tetiyamngat nga saningina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik

(Markus 10.35-45)

²⁰ Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus le Yohanus ina nakilenge nale kilmba ka Yesus tugumnge dagol tidronga nu agan yabanja le ²¹ nu ndek kusnana: Ame agan tuku ne ye yabanyate ngina le nu ndek sana: Ne yije kinjo ar te ma nika le ne nane gageu kulatka mina le inum ne tuku ndinamnge inum njainamnge minyokuwaig nga iduset ngina.

²² Tanakina le Yesus nu lafumba sanikina: Tale wam yabankik ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyam kumun e nga sanikina le nale sakinaik: Au. Sile kumun nginaik. ²³ Tanakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyamngaik ta

ye tuku ndinamnge ko nainamnge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Yin Mam nu tanjo afu madiningina nane ndo ma ta mbolnge minyokamngaiga nga sanikina.

²⁴ Nu dubiwanu tanjo 10 wam ta isnaig sulumba nale aba nuje tuku palsehningina le ²⁵ Yesus nu nane te yalpe nga wika saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane pasa sangrinu jak minig ta tane kila. Gabat afu nane kunnemnge minig ta nane mata tanjo pino nane kukul te-nimmba matuk kinig ta ²⁶ tane manau ta ke ndakap. Tane ngamuknge ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tanjo minwa. ²⁷ Tane ngamuknge ima nu kulat tanjo minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tanjo tanan minwa. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata tanjo pino ye sinzanyuwaig nga pro ndawen. Ye nane sinzanyimmba yinje ngarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidinge ningam tuku prowen nga saningina.

Yesus nu tanjo armba am tukulkanu wakeikina
(Markus 10.46-52; Lukas 18.35-43)

²⁹ Yesus nane Yeriko kusrewam bafunaig le tanjo gudommba nu dubimba kinaig.

³⁰ Tanjo armba nale am tukulok ndin makembinge minnaik. Nale Yesus kina ta afunge sanikinaig le ismba nale ndek wi kuenka sanaik: David tuku mbun sunjo, ne sile sinanu tursika nga sakinaik. ³¹ Tanjakinaik le manjur sunjo nale maninkuwaik nga sanike likinaig kande nale lato lato wika sakinaik: David tuku mbun sunjo, ne sile sinanu tursika nga saka minnaik.

³² Tanjamba saka minnaik le Yesus nu tinja nale kusanikina: Ye ame wam tale mbolnje ki nga idusik

ngina le ³³ nale ndek nu sanaik: O Sunjo, sile tuku am wakeika nginaik. ³⁴ Tanjakinaik le Yesus nu nale sinanikmba nale tuku am kigrekin kande am maranga mam-bilnaik sulumba nu dubimba kinaik.

21

Yesus nu gabat sunjo tanan Yerusalem kina
(Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi tumbran Olif tabe patumba Yesus nu nuje dubinaig tanjo armba sanikina: ² Tale tumbran si kumba biteknga donki ande fat jak pannaig le tin minik ta kanjerkamngaik. Kanjerka muli kuklinikmba kilmba ye tugum te yalpe. ³ Ande nu tale kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donki te piro jak nga sawap. Tanjakap le nu pitik ndo maye kilmba kape nga satikamngat ngina.

⁴ Yesus nu nale tanjamba wam pagukina ta o buk tuan tanjo ande pasa sakina ta kumungina. Nu tenemba kuyarna.

⁵ Sion tumbran sunjo sawap le nuje tanjo sunjo kanjerwa. Nu ngannu nyu kugatok tanan donki fat mbolnje minyoka donki jak nu tugum prote ngina. *Sakaria 9.9*

⁶ Yesus nu nuje dubinaig tanjo ar ta wam pagukina le nale ka kumunaik. ⁷ Nale donki nuje fat ndon kilmba Yesus tugum pronai k sulumba nanjine kumin kilmba muskilnu mbolnje farnaig le Yesus nu ponga minyokina. ⁸ Tanjana le manjur sunjo ta nane nanjine kumin kilmba ndinje farnimmba afu nane ail wai kugerka kilmba pro ndinje farninje likinaig.

⁹ Tanjamba kile afu Yesus tumail-amn̄ge afu ngumnem̄ge nane kumban̄ge wikaraumba sakinaig: Sine David tuku mbun̄ tuku nyu te-dungube o.

Tan̄go te Sun̄go tuku nyu mbol̄n̄ge prote.

Nu Sun̄gon̄ge nyaro tuwa o.

Sine Sun̄go Kuate tuku nyu te-dungube o nginaig. *Mune 118.26*

¹⁰ Nane tanjamba kumba minnaig le Yesus nu don̄ki n̄ak Yerusalem bitek prona le tumbran̄ sun̄go ta tuku tan̄go pino n̄akmba pirerek purka tan̄go ta iman̄ge nginaig le ¹¹ nane man̄gur sun̄go nu dubinaig ta nane ndek sakinaig: Tan̄go te Yesus. Nu tuan tan̄go. Nu Nasaretnu Galilea ma tugu mbolok nginaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sun̄go wakeina

(Markus 11.15-19; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹² Kile Yesus nu Yerusalem kusem wande sun̄go ta sinam kumba ka kawan̄ tan̄ge nane afu agan̄ ndende piyan̄nginaig afu piyan̄n̄mba kilnaig ta nane n̄akmba kogron̄kina sulumba nane ndametin̄ mun̄gu walka minnaig mbal tuku mbain̄ kilmba kile-panka afu uman̄ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-panka pitaike likina. ¹³ Tanjamba nu nane saningina: Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbarin̄yam tuku wande.

Tane wande te mbilmba kuayar tan̄go tuku wande tan̄an̄ pilig ngate. *Aisaia 56.7; Yeremia 7.11*

Yesus nu tanjamba nane saningina sulumba ¹⁴ nu kusem wandek sinam tan̄ge minna le afu am tukulok afu kupe n̄aigonu nane gudommba nu tugum pronaig le nu nane wakeike likina. ¹⁵ Tanjana le kin̄o kame nane kusem wandek

sinam tan̄ge wikaraumba sakinaig: Sine sin̄gine sun̄go David tuku mbun̄ tuku nyu te-dungube o n̄ga saka minnaig.

Tanjamba minnaig le pris gabat kame kusem pasa bitekn̄ganu afu ndon̄ Yesus nu wam kitek san̄grinu ke likina le kan̄gerka kin̄o kame tuku zigna ta ismba nane palsēn̄ngina le ¹⁶ nane Yesus sanaig: Nane ne tuku sakade ta ne nda isit e nginaig le Yesus nu lafumba saningina: Ye iset. Tane kuyar pasa ande bur ndakade e? Pasa ta nu tejenmba sakate.

Ne kin̄o kame fon̄fon̄ kin̄o dabronu turmba tumningit le ne tuku nyu kumumbi te-dungade ngate. *Mune 8.3*

¹⁷ Tanjamba sanin̄mba Yesus nu nane kusreka mayok ka tumbran̄ sun̄go kusremba ka Betani tumbran̄ promba tan̄ge minna.

Yesus nu ail ande taprana

(Markus 11.12-14,20-24)

¹⁸ Mafena le nane man̄ luka Yerusalem kambim saka kumba ka ndin̄nge Yesus nu gubana le ¹⁹ nu fik ail ande ndin̄ makembin̄ge tin̄ minna ta alonu kilmba nyam saka tugum kumba mambilna kande kuga. Nu wan̄jenu ndo kan̄gerkina. Tanjamba nu fik ail ta sana: Ne man̄ alowe nda n̄ga sana. Nu tanjaka sakina le ait ndui ta mbol̄n̄ge ndo ail ta wan̄jenu karen̄ge sulunaig.

²⁰ Tanjanaig le nun̄e dubinaig mbal nane piriri n̄ayomba sakinaig: i ... Ame man̄au tan̄an̄ a. Fik ail te pitik ndo wan̄jenu karen̄ge suluwaig nginaig le ²¹ nu lafumba nane saningina: Ye sin̄ka satin̄gamngit. Tane Kuate nu kumun̄ n̄ga wamdus tero ndakap ta ye fik ail mbol̄n̄ge man̄au kit tanjamba tane mata kam kumun̄. Ta ndo kuga. Tane tabe si samba ne goka tinga yu buto sinam kaye n̄ga sawap ta nu tan̄awamngat. ²² Tane Kuate nu kumun̄ n̄ga yaban̄ap

ta nu kumumbi tingamngat nga saningina.

Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Markus 11.27-33; Lukas 20.1-8)

²³ Yesus nu man kusem wande sungo sinam kumba ka tanje pasa kuklimba tumnimbamba minna le pris gabat kame Israel mage mage afu pro nu kusnanaig: Imanje ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sangri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le kumumbi lafuwap ta imanje ye wam kame te kam tuku kukulyina ta tane kila satinjamngit. ²⁵ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenje e ko tanjonge ngina.

Tanjakina le nane ka kasomnje nangine nangine munju kusnanga sakinaig: Sine ndanmba sabe. Sine Kuatenje nga sabe ta ndanam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ²⁶ Ko sine tanjonge ndo ngube ta tanjo pino nane sine mbolnje wam njayonu kamngag. Manjur sunjo te nane njakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tanjo nga idusde nginaig. ²⁷ Tanjamba nane Yesus tuku pasa lafumba sakinaig: Iyo. Sine gilai nginaig le nu ndek nane saningina: Ariya. Ye mata imanje kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda ngina.

Kinjo armba tuku yaba pasa

²⁸ Yesus man lato sakina: Tane pasa te ismba ndanmba idusamngag. Tanjo ande nu kinjo armba njak minna. Nu kumba ka nuje kinjo mulum ta sana: Kinjo, kite ne kumba ka grep piro mbolnje piroka nga sana le ²⁹ kinjo ta mam nuje sana: Ye mbulit ngina. Tanjakina ta mine minemba nu wamdus biye mbilmba tinga pirokam kina.

³⁰ Kile tanjo ta nu man kumba ka maib nuje pasa ndui ta ndo sana

le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kangit ngina ta nu kine ndakina. ³¹ Tane ndanmba idusde. Kinjo ndan mam nuje tuku pasa kumumba kina nga kusnaningina le nane ndek lafumba sakinaig: Kinjo mulumnje nginaig.

Tanjakinaig le Yesus nu kusem gabat mbal ta saningina: Ye sinja satinjamngit. Takis kilanu mbal pino tanjo didik farde mbal nane tane litimbamba ambonja Kuate tuku gageu mayok kinig. ³² Yohanus nu manau tinreknu tumtingina le tane son nda nginaig. Takis kilanu mbal pino nane tanjo didik farde nane nu tuku pasa ismba son nga nangine manau njagonu kusrekinaig. Nane tanjanaig le tane wam ta kanjerkinaig sulumba ngamunggal biye mbilmba nu tuku pasa mata son nda nginaig nga saningina.

Piro tanjo njagonu tuku yaba pasa
(Markus 12.1-12, Lukas 20.9-19)

³³ Yesus nu man sakina: Tane yaba pasa ande te mata isap. Kilke miro tanjo ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep alonu firfirmba kulenu kilam tuku nguruj wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro njakmba denjurmamba nu piro mbal kilmba patika nu tinga kilke kise mbol kina. ³⁴ Kina ka tanje minmba ma ma grep alonaig le kamusmba alonu kilam tuku nu mbal afu kukulningina le piro tanjo tugum kinaig. ³⁵ Kumba ka pronaig le nane kanjerka kilmba ande tumba panintumba inum tumba balemba ande ndamembi balemba tanjamba tanjamba ke likinaig. ³⁶ Nane tanjanaig le kilke miro nu ambonja kukulningina ta limba man gudommba kukulningina le nane mbolnje mata wam ndui ta ndo ke likinaig.

³⁷ Tanjanaig le piro miro nu nuje kinjo nuje kukulna le nane

tugum kina. Nu tenjemba isdusna: Nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga mapewamngaig nga idusna. ³⁸ Tanjana le piro mbal nane nu prona le kanjermba sakinaig: Tango ilit si nu mam nuje tuku aganj ndende njakmba kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te sinjine tube nga sakinaig. ³⁹ Tanjaka nane nu biye timba buknginaig le kilim kina le tanje balenaig le kumna.

⁴⁰ Ye tane kusnatinget. Piro miro tanjo nu tanjo kame ta tugum promba nane mbolnje ame wam kamngat nga kusnaningina le ⁴¹ nane afu nu sanaig: Nu piro mbal njaigonu ta kume njayonu ningiwa sulumba nu piro tanjo afu kitek kilmba patikamngat. Alonu kilig ait mbolnje nane alonu kilmba nu tumba minamngaig nginaig.

⁴² Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sangri tingade.

Sunjo nunje wam ta kina le sine kanjermba pirerek purka gare toreg ngate. *Mune 118.22*

⁴³ Ta tuku ye tane satinjamngit. Kuate nu tane Israel kile-sika mbal kise nuje gageu tuku madiningiwa le alonu kumumbi kile-mayokkamngaig ngina. ⁴⁴ [Ande nu ndame sunjo ta mbolnje baringa ndekuwa ta nu isu ngurngurmba nu kumamngat. Ndame sunjo ta tanjo ande mbolnje ndekuwa ta nu du firfiramngat.]

⁴⁵ Pris gabat kame Farisi mbal ndon nane yaba pasa kame sake likina le ismba nu nane tuku sakina ta katesenaig sulumba ⁴⁶ nane nu biye tiwam tuku ta manjur

sunjo nane nu tuan tanjo nga sakinaig tukunu nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig.

22

Pagumba nye sunjo tuku yaba pasa

(Lukas 14.15-24)

¹ Yesus nu man yaba pasa ande sanimmba sakina: ² Kuate nu nuje gageu wike likate wam ta gabat sunjo ande nuje kinjo pino tam tuku pagumba nye sunjo pilna tanjan. ³ Ait kumungina le nu nuje piro tanjo kukulningina le kumba ka buk saningina mbal ta kilam kinaig. Nane kumba nane saninginaig kande nane njakmba mbule sulunaig.

⁴ Kile gabat sunjo nu piro tanjo afu saningina: Tane kumba ka mbal buk saningen ta tenjemba saningap. Nu makau ande pailnu fatnu afu kuya njak turmba bale farmba nyamagan kilmba pagumba kile tane tairnga minit. Nuje kinjo pino tam tuku pagumba nye ta mbol prowap nga saningap ngina le ⁵ nane kumba ka saninginaig kande nane ismba ake pasa sakanu sukmba ande nu tinga nuje piro mbol kina le ande nu tinga nuje ndametin piro kam kina le ⁶ nane afu tinga nu tuku piro mbal ta kilmba njaigo siglika bale farnaig. ⁷ Tanjanaig le gabat sunjo nu wam ta ismba nu gubra tumba nuje kame mbal kukulningina le nane kumba ka nane bale far sulumba nane tuku tumbran piynaig le uguna.

⁸ Kile nu nuje piro mbal afu saningina: Pino tam tuku pagumba nye buk kuanekit ta saningen mbal ta nane nda prowaig. ⁹ Tane kumba ka tumbran sunjo tuku ndin njakmba dubike lika tanjo njakmba kanjerka pagumba nye te mbol prowam tuku saningap ngina.

10 Tanjakina le nane kinaig ka ndin njakmba dubike lika mbal magenu njaigonu turmba kile-siglika njakmba kilmba pronaig le pino tam tuku pagumba nye ta tuku wande kumungina.

11 Gabat sungo nu pronaig mbal ta kanjerkam wandek sinam kumba ande nu pagumba nye tuku kuminj tingge ndaka ake kuminj tingina ta kanjerna sulumba 12 tanjo ta sana: Mata, ne ndanjam ake te prowat. Ne pagumba nye tuku kuminj tingam kuga nga kusnana le nu kikonu maninok minna.

13 Kile gabat sungo ta nuje piro mbal saningina: Tanjo te kupe wai ndaleka bukngap le mayok ka ma make sunjo sinam kuwa. Ma ta mbolnge minamngai mbal nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamngai ngina.

14 Kuate nu nane gudommba nuje gageu minam tuku wikate ta nane ndui ndui ndo nu tuku gageu minam tuku madiningit nga saningina.

Takis pankam tuku pasa

(Markus 12.13-17; Lukas 20.20-26)

15 Farisi mbal nane kumba ka nanjine nanjine saka ismba nu ame pasa mbarwa le biye tibe nga ndin sotinaig. 16 Tanjamba nane nanjine dubinaig mbal afu Herodus dubinaig mbal afu ndonj kukulninginaig le Yesus tugum promba sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Tanjo njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. 17 Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manjau dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumu e? Ne ndanjam iduste nginaig.

18 Nane Yesus yabri paknaig ta nu katesemba nane saningina: Tane yabri tanjo ndo. Ndanjam

ye tagoyade? 19 Takis ndametinj ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametinj ande tumba pro nu tunaig. 20 Tanjanaig le nu ndek nane kusnaningina: Ndametinj te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga saningina le 21 nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig le Yesus nu nane tenjemba saningina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemnge minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate nu aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

22 Tanjakina le nane pasa ta ismba pirerek purka nu kusremba luka kinaig.

Kummba manj abongam tuku pasa

(Markus 12.18-27; Lukas 20.27-40)

23 Ki ndui ta mbolnge Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tingge nda nga idusmba minig tuku. Nane Yesus kusnanaig: 24 Tum Tanjo, Moses nu tenjemba kuyarna: Tanjo ande kummba pino kuembol kinjo kugatok kusrewa le maib nujenje pino ta tumba aba nuje tuku kinjo tepilwa nga kuyarna. 25 Ariya. Ma te mbolnge tanjo ande maib kat nuje 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kinjo kugatok kumna le mambo nuje dubiknu nu pino ta tina. 26 Nu tumba minmba ma ma nu mata kinjo kugatok kumna le mambo nuje kejn nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba ka ka kinjo kugatok kume farnaig le 27 ngumnenja pino kuembol nu mata kumna. 28 Ata. Ne kumanu mbal tingamngai nga sakate ta tanjo 7 ngamuknge nu ima tuku pino minamngat? Nane njakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

29 Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanjri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ³⁰Nane kumanu mbal abonga tinga Kuate tuku enjel suk minamngaig. Nane munju kile nda. ³¹Tane kumanu mbal tingenda nga idusmba sakade ta pasa ande sine njakmba isam tuku Kuate nu sakina ta tane bur ndakade e? Pasa ta tejenmba sakate. ³²Ye Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara Sunjo minet nga sakate. Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sandana kande. Nu abo njak minig mbal tuku Mbara nga saningina.

³³Tanjakina le mangur sunjo Yesus tuku tum pasa ta isnaig sulumba piriri njayonaig.

Tukul pasa sanjrinu

(*Markus 12.28-34; Lukas 10.25-28*)

³⁴Yesus nu Sadusi mbal tuku pasa te-ibenja le nane pasa kugatok minnaig ta Farisi mbal nane wam ta ismba nane njakmba pro Yesus tugumnge mangurkinaig. ³⁵Tanjamba nane tuku ande nu kusem pasa biteknja sakanu tanjo Yesus tagowam tuku kusnana: ³⁶Tum Tango, tukul ndan tukul njakmba lininjmba mbolnje minit nga kusnana le ³⁷nu lafumba sana: Tanjine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamunggal abo guwa wamdus njakmba nu tape. ³⁸Tukul pasa ta tukul njakmba lininjgit.

³⁹Tukul ande tanjan nu dubiknu tejenmba. Tane tanjine njarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnge minig mbal tuku kume purap. ⁴⁰Tukul armba ta tukul pasa afu tuan tanjo kame tuku pasa ta njakmba tuku tugu minik nga sana.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina

(*Markus 12.35-37; Lukas 20.41-44*)

⁴¹Farisi mbal nane tange mangurka minnaig le Yesus nu nane kusnaningina: ⁴²Kuatenge madina tanjo Kristus nu ima tuku mbun nga idusde nga kusnaningina le nane sakinaig: Nu David tuku mbun nginaig.

⁴³Tanjakinaig le nu nane saningina: Ta son ndeta Tukul Guwa nu ndanjam David wamdus tuna le nu Kristus tuku saka nu ye tuku Sunjo nga tejenmba kuyarna.

⁴⁴Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri njak minyak mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal njakmba kile-ibenja ne tuku kupe kumnemnje patikamngit ngina. *Mune 110.1*

⁴⁵David nu tanjamba kuyarmba nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina. ⁴⁶Nu tanjamba kusnaningina ta njakmba nu tuku pasa lafuwam fugumba maninok minnaig. Tanjamba nane ki ait ta mbolnje ngumneja mata nu kuru-kuruka wam ande kusna ndanaig.

23

Israel gabat kame tuku manjau

(*Markus 12.38-40; Lukas 11.43-46; 20.45-46*)

¹Kile Yesus nu nunje dubiwanu tanjo mangur sunjo ta turmba saningina: ²Kusem pasa tugunu biteknjanu mbal Farisi mbal nane Moses tanjan tukul pasa biteknja sanu tuku ndo piro ta biyig ta ³nane sakade pasa ta nane kumu ndade. Tane nane sakade ta dubikap sulumba nane tuku manjau dubi ndakap. ⁴Nane tukul manjau gudommba aganj pitinu tanjan tanjo mbolnje patika minde

bada sungo ningig ta nane nangine mironj fudinmba tur ndakade.

⁵ Nane afunje kanjerkuwaig nga nane tango am mbolnge wam magenu kade. Nane tukul pasa patinu tuku ningot wakeika tukul pasa kuyarka sigrika tumail mbol wai mbol kusmba njak likade. Nangine tawi mbolnge nzale kugennu wakeikade. ⁶ Nane pagumba nye sungo ko kusem wandeknge nane tango tumailamnge minyokam tuku nzaliningit. ⁷ Nane maket mbolnge lika tango nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Afunje nane kanjerka tum tango ngade le nane gare sungoningit.

⁸ Tane tana ndawap. Ande nu tane tum tango nguwa kande tane nu peuwap. Ndindo ndo nu Tum Tango minit. Tane njakmba kumu kumu tira minig. ⁹ Kilke te mbolnge gabat tango ande yinje mam nda ngap. Tane tuku Mam ndindo nu samba mbolnge minit. ¹⁰ Afunje tane sugo nguwaig kande tane nane peuningap. Tane tuku Sungo ndindo ndo minit. Nu Kristus.

¹¹ Tane ngamuknge ima nu sungo minam idusmba ndeta nu tane njakmba tuku piro tango tana minwa. ¹² Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-ibenamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-mayokamngat.

Kusem gabat mbal tuku yabri manjau

(Markus 12.40; Lukas 11.39-44; 20.47)

¹³ Kusem pasa tugunu biteknganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tane nane afu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ndin tukulde. Tane Kuate tuku gageu mayok kambim mbulmba nane afu mayok kambim bafude le nane peuningig.

¹⁴ [Osese. Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal tane pino kuembol kame tuku aganj

ndende didika kile-suluwe ningig. Tangine njayonu ta yabukam tuku tango am mbolnge Kuate yaban kuende. Ta tuku tane pa lato tamngai.]

¹⁵ Osese. Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal tane tangine dubikanu tango ndindo ndo tesilinu tuku yu mbol mbol kilke mbol mbol sota ma masken kinig. Ande tane dubikate le tangine yabri manjau ta tumde le nu tane litinmba pa sungo njayo tam tuku minit.

¹⁶ Tane am tukulok minmba tugusemba ndin tum ndaningig mbal ose. Tane tejenmba sakade. Ande nu nuje pasa sanjri pilewam tuku kusem wande nyun tate ta ake. Nu kusem wande sinamnge golmbi wakeikinaig aganj kame nyun kilig ta nu nuje pasa ta kumuwa ngade. ¹⁷ Tane am tukulok nginngan mbal ndo. Gol kame ta Kuate tuku wande sinamnge minig tukunu nane tukul. Kuate tuku wande ta gol kame liningit.

¹⁸ Tane tejenmba mata sakade. Ande nu nuje pasa sanjri pilewam tuku Kuate tuku atrau mbain nyun tate ta ake. Nu atraukam tuku aganj mbain mbolnge minit ta nyun tate ta nu nuje pasa ta kumuwa ngade. ¹⁹ Tane sinjka am tukulok mbal ndo. Atraukam tuku aganj ta atrau mbain mbolnge minit tukunu nu tukul. Atrau mbain ta atrau aganj lite. ²⁰ Ta tuku ande nu nuje pasa sanjri pilewam tuku atrau mbain nyun tate ta aganj mbain mbolnge minit ta turmba nyun tate. ²¹ Ande nu nuje pasa sanjri pilewam tuku wande sungo nyun tate ta Kuate nu wande ta mbolnge minit nu turmba nyun tate. ²² Ande nu nuje pasa sanjri pilewam tuku samba nyun tate ta nu Kuate tuku minyo mbili sungo turmba nyun tumba Kuate nu ta mbolnge minit nu mata nyun tate.

²³ Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango

ndo. Tane tukul ande dubimba piro karenka aganj fonfoj nguna ilinzu njakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjade sulumba tane tukul manjau sugo kusreka manjau tinjeknu mape manjau tanjo pino ngamuknje ke ndaka tanjine piro tugusemba biye ndakade. Tane tukul sugo ta turmba kade kande maye kande. ²⁴ Tane am tukulok minmba tanjo pino tugusemba ndin tum ndaningig. Tane ngailmbo kule sinamnje kanjgermba pitaide sulumba kamel kule sinamnje minit ta kanjer ndamba kule tur njinkade.

²⁵ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane tanjine waim nza sanjilnu minya mayede ta tanjine ngamunjal aganj ndende gudommmba kilam tuku piririmba aganj terokam tuku wamdus liganu minig. ²⁶ Farisi mbal tane am tukulok minig. Tanjine waim nza sinanu kutur njakmba ta sauka minya mayewap le sanjilnu turmba kau prowa.

²⁷ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tanjo kumu mbolnje ndame suku kaukauk mindepiye mayenu prote ta sinam tanje isu menja mundurkate tanjan tane minig. ²⁸ Tane tanjo am mbolnje tinjeknu ndo minig. Tanjine ngamunjal sinamnje yabri manjau kutur manjau ligmba menja minig.

²⁹ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane tuan tanjo kame tuku kumu mbolnje ndame magenu patika tanjo tinjeknu tuku kumu mbolnje mindepiye mayenu patika sakade: ³⁰ Sine tuku mbunj kame tuku ait mbolnje sine mingenj kande nane tuan tanjo kame tuku ndare kutuwe ninjinaig ta sine nane ndonj ulendi ndakigenj kande ngade. ³¹ Tane

tanjamba pasa sakade ta tanjine tugu te-mayokde. Kuate tuku tuan tanjo kame bale farninjinaig mbal ta tane nane tuku fat ngade. ³² Ese. Tane tanjine mbunj kame tuku manjau njagonu ta tuturap le sunjokuwa. ³³ Tane mberj njagonu tuku fat. Tane pa njayonu tam tuku minig. Tane pa ta laipam tuku ndin kuga. ³⁴ Ta tuku ye tuan tanjo kame tanjo wamdus kuyar magenu Kuate tuku pasa kukliwam tuku kukulningi le tane tugum prowaig le tane nane afu kilmba bale farka afu ail kazrai mbolnje patikanjgaig. Afu tanjine kusem wandeknje ngusninmba afu kilmba amsesekap le nane kua ka sili-silimba tumbran njakmba mbol kine prowamnjgaig.

³⁵ Tane tanjapaw le tanjo tinjeknu kilke te mbolnje bale farde ta nane njakmba tuku ndare tanje tane pasokamngat. Abo abo tanjo tinjeknu Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka nane Berekia tuku kinjo nunje Sakaria nu Kuate mbarinjam tuku mbain atrau mbain ngamuknje minna le nane pro nu balemba ndare kutunaig. ³⁶ Ye sinja satinjamngit. Nane njakmba ndare kutuninge likinaig ndare tanje tane pasokamngat nga sanjina sulumba sakina: ³⁷ O Yerusalem, Kuate nu buk tuan tanjo kame kukulningina le ne kilmba bale farmba afu ndamembi bale farninjina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tanjan ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁸ Tane isap. Kile Kuate nu tane ngamuknje mine ndakate. ³⁹ Ye tane satinjet. Tane ye nda kanjeryap sulumba manj kanjeryumba ndek sakamnjgaig. Ne Sunjo tuku nyu mbolnje prote. Sunjonje ne nyaro tinwa nga sakamnjgaig ngina.

24

Yesus nu kusem wande njayonjam

tuku sakina

(Markus 13.1-21; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunjo ta kusremba kumba minna le nuje dubinaig mbal nane nu tugum promba kusem wande sunjo ta tuku wande magenu jakmba kanjgerkuwa nga nu samba tumnaig le ² nu ndek nane saningina: Ye sinjka satinjgamngit. Tane wande jakmba kanjgerkade te ngumne nga ndame jakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrinjuwaig le jakmba kutusewamngai ngina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Markus 13.3-37; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu minyokina le nuje dubinaig tanjo nanenge ndo nu tugum promba sanaig: Ne kusem wande najongamngat nga sasnjgat ta ginu mara prowamngat. Sine ame manau kanjgermba ne prowam tuku ait kilke te kugawam tuku ait patukate nga idusmba katesewamngig nginaig le ⁴ nu ndek lafumba saningina: Tane rironj mayewap. Nane afu gudommmba pro tane yabritinjmba ⁵ ye tuku nyu tumba ye Kristus Kuate nge madiyina tanjo nga nane gudommmba didikuwaig le ndenunjaig. ⁶ Tane kame sugo masken nge mayok kuwaig le pasa ismba ko tanjine tugum nge kame zigna afu ismba wamdus te-sulu ndawap. Wam kame ta sinjka prowe likamngai ta kugawam tuku ait ta kile. ⁷ Kilke ande tinja kilke kise ndonj kame buwamngai. Gabat ande nuje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamngai. Ma yimyam mbol nge guba mumni prowe likamngai. ⁸ Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku ngaror rar Tate tanaj prowamngai.

⁹ Afunje tane bige tidinja piti sunjo tam tuku gabat afu tuku wai mbol nge patikuwaig le nane tane

kilmba bale faramngai. Tane yinje mbal tukunu kilke tugu jakmba tane kasurtinjgamngai. ¹⁰ Piti ta sinam nge nane gudommmba ye kusreyumba ndeka nanjine nanjine munju kupet minmba munju kasurka minamngai.

¹¹ Yabri tuan tanjo gudommmba mayok kuwaig sulumba tanjo gudommmba didikuwaig le nane yabri manau dubikamngai. ¹² Ait ta mbol nge manau najgonu tugeka sunjokuwa le tanjo nane nanjine nanjine munju iduska munju turke nda. ¹³ Ande nu ye kusre ndayumba minmba ka kumwa ta Kuate nge nu tuku muskil te-tiwe tambimngat. ¹⁴ Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta kilke tugu jakmba mbol nge kukliwe likuwaig le jakmba iswaig le kugawam tuku ait prowamngat.

¹⁵ Tuan tanjo Daniel tuku pasa ngumne nga kumunjuwa le ande njule parak tukul ma mbol nge mayok ka tukul kuerka kutur tambimngat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinjuwa). ¹⁶ Tane Daniel tuku pasa kumunjuwa le kanjgermba Yudea mbal nane kua ka tabe ponjuwaig. ¹⁷ Ande nuje wande kawan nge minmba kande nu wandek nge aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. ¹⁸ Ande nu nuje piro mbol nge minmba kande luka pro nuje tawi tam idus ndawa.

¹⁹ Ait ta mbol nge pino fungulok pino kinjo dabronu amo nyanu jak ose. Nane piti sunjo kanjeramngai. ²⁰ Tane Kuate yabanaj le murke ait mbol nge ko kusem ait mbol nge manau ta pro ndawa.

²¹ Ait ta mbol nge piti sunjo pasa jak prowamngat. O buk tugu mbol nge ka kile mata piti afu tanaj kanjer ndakeg. Piti ta kugawaig le manj piti tanaj prowe nda. ²² Kuate nu nane kilam tuku madinjingina

mbal idusniḡmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti ta prowamḡgat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tanḡo ḡakmba ḡgisike sulude kande.

²³ Ande nu tane satinḡmba kanḡera Kristus Kuatenḡe madina tanḡo minit te ko nu minit si ḡguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²⁴ Yabri tanḡo prowaḡ sulumba afu ye Kristus ḡgumba afu ye Kuate tuku tuan tanḡo ḡgamḡgaig. Nane Kuate madiniḡgina mbal yabrininḡmba didikube ḡga wam kitek sanḡrinu ke likamḡgaig. ²⁵ Wam kame ta sinḡka prowamḡgaig. Ta tuku ye tane wam pagutinḡet. ²⁶ Nane afu Kristus nu ma baknu mbolḡḡe minit ḡga satinḡuwaig kande nu kanḡeram kine ndakap. Ko afu nu wande te sinamḡḡe kuirka minit ḡga satinḡuwaig kande tane nane tuku yabri pasa ta ise ndakap. ²⁷ Teliḡ nu ki prote ma mbolḡḡe teliḡmba pinderka kumba ka ki butunḡate kumam kumba samba ḡakmba kilḡate tanḡamba ndo ye Ndindo Katesek Tanḡo prowamḡgit. ²⁸ Aḡanḡ ande kumanu menḡa mundur kinit le wir tanḡe minig.

²⁹ Sina manzer ait sunḡo ta ku-gawa le ki mukumba dabununḡat. Tambun mata bulunḡe nda. Samba tuku sanḡri ḡakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai ḡakmba guro-romba ndeke lika minamḡgaig. ³⁰ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanḡo ye samba mbolḡḡe mayok kanḡit. Mayok ka ye kilḡa sanḡri sunḡo pasa ḡakgau mbolḡḡe ndeki le kilke mbolok mbal ḡakmba ye kanḡeryumba wika-raumba malmbi ḡayowamḡgaig. ³¹ Tabil wi sunḡo ande mayok kuwa le ye yiḡe enel kame kukulningi le kilke tugu ḡakmba mbolḡḡe Kuatenḡe nuḡe madiniḡgina mbal kile-manḡurkamḡgaig.

³² Tane fik ail kanḡerap. Nunḡe

tumtinḡamḡgat. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanḡerka katesemba sakade: Ki ait patukate ḡgade. ³³ Tanḡamba ndo wam kame sakit te prowaḡ le kanḡerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimḡgaig. ³⁴ Ye sinḡka satinḡamḡgit. Ait te mbolḡḡe minig mbal kume ndakuwaig le wam kame ḡakmba ta prowamḡgaig. ³⁵ Kilke tugu samba tugu ḡgisinunḡaig. Ye tuku pasa ande ḡgisike nda. Minmba minamḡgat.

³⁶ Ginu mara ki kanum ndanḡ wam kame ta prowamḡgaig ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolḡḡe enel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kiḡo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³⁷ Noa tuku ait mbolḡḡe manḡau pronaḡ tanḡamba ndo ye Ndindo Katesek Tanḡo prowam tuku ait mbolḡḡe manḡau ndui ta mayok kanḡaig. ³⁸ Kule sunḡo pro ndana le nane nyamaganḡ kule nyumba pino piyamba kilmba tanḡamba tanḡamba minnaig ma ma Noa nu wanḡ ponḡina. ³⁹ Wanḡ ponḡina le ndo kule sunḡo promba nane ḡakmba ma gureḡmba kile-butokina le nane wamdus puluningina. Tanḡamba ndo ye Ndindo Katesek Tanḡo prowi le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluningamḡgat.

⁴⁰ Ait ta mbolḡḡe tanḡo armba piro ndindo mbolḡḡe minwaik le ye inum tumba inum kusrewamḡgit. ⁴¹ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamḡgit.

⁴² Tangine Sunḡo nu ginu mara prowamḡgat ta tane gilai. Ta tuku tane mambilmba tairḡga minap. ⁴³ Wande miro tanḡo kuayar tanḡo prowam tuku ait pasa isit kande nu wande kulatka minmba kuayar tanḡo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁴ Tane kuaneka ye tairḡga minap. Ye Ndindo Katesek Tanḡo

tane mata ait gilai minap le ye prowamngit nga saningina.

Piro tango mayenu njonu tuku yaba pasa

(Lukas 12.41-48)

⁴⁵ Yesus nu man lato sakina: Tango ande wamdus kuyar mayenu nak piro mayete ta tango sungo nu tumba nuje piro mbal kulatka ait kumunguwa le nyamagan walmba ningam tuku nu pilit. ⁴⁶ Tango ta nuje piro kumba minwa le nuje sungo promba kanjerwa le nu gare nak minamngat. ⁴⁷ Ye sinja satinngamngit. Nuje sungo tanamba nu kanjermba nu nuje agan ndende nakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁸ Ko piro tango ta njonu ndeta yije sungo dalkate ya nga saka ⁴⁹ nu ndek kulatkate mbal pani farmba kule kamenu nyade mbal ndon ulendika nyamagan kule kamenu nyumba ⁵⁰ nuje sungo luka prowam tuku ait idus ndamba minwa le nu prowamngat. ⁵¹ Nu promba nu piti sungo tumba pitaiwa le ma njayo yabri mbal ngamuknje minamngat. Ma njayo ta mbolnje minamngaig mbal nane malmbi sungomba maketin tiknga minamngaig njina.

25

Pino mbanzo 10 tuku yaba pasa

¹ Yesus nu man tenemba sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamngat ta wam kube te suk. Pino mbanzo 10 nane tango ande pino tam tuku prowam bafuna le nu te-silikam tuku nangine lam kilmba kinaig. ² Pino mbanzo 5 ta nane wamdus kugatok. Nane 5 afu ta nane wamdus kuyar mayenu nak.

³ Pino wamdus kugatok ta nane kambim nga nangine lam kilmba kule kile ndaka kinaig le ⁴ pino wamdus kuyar mayenu nak ta

nane kambim nga nangine lam kilmba kule turmba kilmba kinaig. ⁵ Nane kinaig ka tango pino tam tuku ta nu dalka pitik nda prona le minde ma ma ginyumninjina le kinynaig.

⁶ Furir ngamu wi ande mayok kina: Ai si. Tango pino tam tuku prote si. Tane mayok ka kanjerap njina le ⁷ pino kame ta nakmba abonga nangine lam bulu sungowam tuku wik wilnu mbilinnginaig. ⁸ Tananaig sulumba pino kame wamdus kugatok tange nane ndek pino wamdus nak ta saninginaig: Sine kule afu sinngap. Sine tuku lam kupam bafude nga saninginaig le ⁹ wamdus kuyar mayenu nak mbal ndek nane saninginaig: i ... Sine tane kule tinje ta tane sine turmba lam kupe likamngaig. Tane luka kumba stua mbolnje kule afu sota piyawap nga saninginaig.

¹⁰ Nane lam kule piyawam kinaig le tango pino tam tuku ta nu prona le pino 5 nane nu tairnga minnaig ta nu ndon pagumba nye sungo tuku wande sinam kumba malanga tukulnaig. ¹¹ Malanga tukulmba minnaig le pino 5 ta luka pro malanga katmba sakinaig: Sungo, malanga talka. Sine prowig o nginaig kande ¹² tango ta nu pasa lafumba saningina: Tane ima kate. Ye sinja tane gilai nga saningina.

¹³ Yesus nu tanamba ndek lato sakina: Ait ta ginu mayok kanjat ginu mara ki kanum ndan mbolnje ye prowamngit ta tane gilai tukunu tane ye tairnga mambilmba minap njina.

Piro tango kenmba ndametinj kilnaig

(Lukas 19.11-27)

¹⁴ Yesus nu man sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamngat ta wam kube te suk. Tango ande nu kilke masken ande mbol kambim nga nuje agan ndende kulatkam tuku nuje piro

mbal tuku wai mboln̄ge patikina sulumba ¹⁵ nu nane tuku mañau kañgerka kumumbi piro walmba niñgina. Nu piro tañgo ande ndametiñ soñ 500 tumba ande soñ 200 tumba ande soñ 100 tuna. Nane ndametiñ tambi pirokuwaig nga nu tiñga ma masken kina.

¹⁶ Piro tañgo nu soñ 500 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametiñ tambi piroka minna ma ma soñ 500 mañ lato kilna. ¹⁷ Wam ndui ta ndo piro tañgo nu soñ 200 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametiñ tambi piroka minna ma ma soñ 200 mañ lato kilna le ¹⁸ piro tañgo nu soñ 100 kilna ta nu kumba ka kilke sarka burok ta sinamñge ndametiñ patika yubengina le tanje minnaig.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma sungo nu luka promba nuñe ndametiñ piro mbal niñgina ta kilam tuku saningina. ²⁰ Tanjakina le ande nu soñ 500 tuna ta nu pro sana: Sungo, ne buk soñ 500 ye sina. Ai te. Ye tambi piroka mañ soñ 500 lato kilen ngina le ²¹ nuñe tañgo sungo nu sana: Ese. Ne piro tañgo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agañ fudiñdo kulat mayena tukunu kile ne piro sungo kulatkam tuku ye ne palmbimñgit. Ne yale. Ne ye ndoñ sile gare-garekamñgik ngina.

²² Kile ande nu soñ 200 tuna ta nu pro sana: Sungo, ne buk soñ 200 ye sina. Ai te. Ye tambi piroka mañ soñ 200 lato kilen ngina le ²³ nuñe tañgo sungo nu sana: Ese. Ne piro tañgo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agañ fudiñdo kulat mayena tukunu kile ne piro sungo kulatkam tuku ye ne palmbimñgit. Ne yale. Ne ye ndoñ sile gare-garekamñgik ngina.

²⁴ Kile ande nu soñ 100 tuna ta nu pro tenemba sana: Sungo, ne tañgo wamdus karen̄nu ñak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro

alonu ake kilit. Afu agañ tumunu ngukade le ne pro goningit. ²⁵ Ye ne tuku kuru-kuruka nane soñ 100 ta ngisikikat nga kilmba kilke sarka burok sinamñge yubenggen. Nane soñ 100 ta noten ngina. ²⁶ Tanjakina le nuñe tañgo sungo ndek nu sana: Ne siñka piro tañgo ñayonu. Ne kanyum tañgo ndo. Nane afu pirokade le ye pro alonu ake kilet nga iduste? Afu agañ tumunu ngukade le ye pro goninget e? ²⁷ Yiñe mañau ne kila ta ndañam saka ye tuku soñ 100 beñ mboln̄ge pile ndakina. Ne tañana kande ye pro yiñe ndametiñ lafunu lato kilet kande ngina.

²⁸ Tanjamba nu nuñe piro mbal saningina: Soñ 100 yaimba tañgo nu soñ 1,000 ñak ta tape ngina. ²⁹ Ande nu agañ afu ñak minit ta andenge nu mañ lato tuwit le nu sungomba ñak minamngat. Ande nu agañ denkanu minit ta andenge nu tuku agañ fudiñdo ta yaite. ³⁰ Piro tañgo kanyum sambek ta tumba kilimñge bukñgap le ma make sungo mbol kuwa. Ma ta mboln̄ge nane malmbi sungomba maketiñ tikñga minamñgaig ngina.

Pileniñgam tuku ait

³¹ Ye Ndindo Katesek Tañgo ye yiñe kilña sungo eñel kame ndoñ prowi sulumba ye yiñe minyo mbili maditaknu mboln̄ge minyokamñgit. ³² Ye minyoki le kilke tugu ñakmba pro ye tugumñge mañgurkamñgaig. Nane tañawaig le sipsip kulatkanu tañgo nu sipsip meme lislis minig le pilen̄ga kise kise patikate tañan ye mañgur ta paplamba kuasmbi armba patinun̄git. ³³ Tanjamba ye sipsip kilmba yiñe ndinamñge patiki sulumba meme kilmba yiñe ñañamñge patinun̄git.

³⁴ Ye Sungo ye yiñe ndinamñge minamñgaig mbal ta tenemba saningamñgit: Yiñe Mam nu siñka tane make patikate. Tane yalpe.

Nu kilke te te-mayok ndana ait mbolŋge tane nuŋe gageu mayok ka nu ndoŋ minam tuku madi-tiŋgina. ³⁵ Ye gubayina le tane nyamagan sinaig. Ye kule parayina le tane kule sinaig. Ye rawe taŋgo taŋaŋ minen le tane ye tumba kulatkinaig. ³⁶ Ye tawi kugatok minen le tane tawi sinaig. Ye guaze ten le tane ye turyinaig. Ye muli wandekŋge minen le tane ye kaŋgeryam tuku pronaig.

³⁷ Ye taŋamba nane saniŋgi le nane tiŋreknu mbal ta lafumba sayamŋgaig: Sunŋo, sine ginu ne gubak minna le kaŋgernumba nyamagan tiŋgen. Ko ne kule paranina le kule tiŋgen. ³⁸ Ginu ne rawe taŋgo taŋaŋ minna le ne tumba kulatkigen. Ko ginu ne tawi kugatok minna le ne tawi tiŋgen. ³⁹ Sine ginu ne guaze ŋak ko muli wandekŋge minna le ne kaŋgernam tuku progen ŋa kusnayamŋgaig. ⁴⁰ Taŋakuwaig le ye Sunŋo ye pasa lafumba saniŋgamŋgit: Tane yiŋe mbal nyu kugatok turkinaig ta tane ye turyanu taŋaŋ ŋga saniŋgamŋgit.

⁴¹ Kile ye yiŋe ŋaiŋamŋge minamŋgaig mbal ta teŋenmba saniŋgamŋgit. Tane pa sunŋo tam tuku minig mbal tane ye kusreyumba kape. Kuate nu o buk Satan nuŋe eŋel kame ndoŋ minam tuku pa kuanekina ta mbol kape. ⁴² Ye gubak minen le nyamagan se ndakinaig. Kule parayina le tane kule se ndakinaig. ⁴³ Ye rawe taŋgo taŋaŋ minen le tane ye kulat ndakinaig. Ye tawi kugatok minen le tane ye tawi se ndakinaig. Ye guaze ŋak ko muli wandekŋge minen le tane pro ye kaŋger ndayinaig ŋga saniŋgamŋgit.

⁴⁴ Ye taŋamba saniŋgi le nane mata pasa ndui ta ndo lafumba sayamŋgaig: Sunŋo, ne ginu mara gubak ko kule paranina ko rawe taŋgo taŋaŋ minna ko tawi

kugatok ko guaze ŋak ko muli wandekŋge minna le kaŋgernumba tur ndanigen ŋgamŋgaig. ⁴⁵ Nane taŋakuwaig le ye nane teŋenmba saniŋgamŋgit: Ye sinŋka satinŋet. Tane yiŋe mbal nyu kugatok tur ndakinaig ta ye tur ndayanu taŋaŋ ŋga saniŋgamŋgit. ⁴⁶ Mbal te nane ma ŋayo mbol kumba rar kamusmba minmba minamŋgaig. Rar ta kugawe nda. Mbal tiŋreknu nane abo tugu ŋak minmba minamŋgaig. Kume nda.

26

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Yesus nu pasa ŋakmba saniŋge denŋpurmba nu nuŋe dubiwanu taŋgo saniŋgina: ² Ki ait armba kugawaik le pagumba nye sunŋo Pasowa prowamŋgat ta tane kila. Prowa le nane afunŋe ye tumba ail kazrai mbolŋge kumi ŋga afu tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig ŋgina.

³ Ait ta mbolŋge pris gabat mbal Israel mage ndoŋ pris sunŋo Kaiafas tuku wande mbol manŋgurkinaig sulumba ⁴ nane Yesus kuirkuirka biye timba balewaig ŋga ndin sotinaig.

⁵ Nane teŋenmba sakinaig: Sine pagumba nye tuku manŋgur sunŋo sinamŋge nu biye tibe ta ŋayo. Kame zigna sunŋo mayok kakat ŋga saka minnaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolŋge gureŋ kutuna

(Markus 14.3-9; Yohanus 12.1-8)

⁶ Betani tumbranŋge Yesus nu taŋgo ande buk ŋgirŋger ŋak nyunu Simon nu tuku wandekŋge isukusmba minna. ⁷ Isukusmba minna le pino ande ndame botol gureŋ mundur mayenu ŋak piyanu o mbolŋge ta tumba Yesus tugum promba nu tuku gabat mbolŋge gureŋ ta kutuna.

⁸ Tanjana le nuje dubiwanu tanjo wam ta kanjermba nane palseñningina le sakinaig; Ndanjam saka gureñ mayenu ake kutuwat a. ⁹ Nu gureñ ta tumba nane afu mbolnje piyana kande nu ndametiñ sunjo tina le ndametiñ tambi sine sanzal mbal turkeg kande nga sakinaig.

¹⁰ Tanjakinaig le nu pasa ta ismba ndek saniñgina: Ndanjam tuku tane pino te piti serde. Nu ye mbolnje wam mayewat. ¹¹ Sanzal mbal mara mara tane ngamuknje minamngaig. Ye tane ndonj ait kuenu mine nda. ¹² Pino nu gureñ mayenu tembi ye tuku ngarosu pisenewat ta nu ye ngunu tuku ngarosu wakeiyat. ¹³ Ye sinja satinjamngit. Kilke tugu njakmba mbolnje nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamngaig njgina.

*Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo
(Markus 14.10-11; Lukas 22.3-6)*

¹⁴ Kile nane 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu ka pris gabat mbal tugum promba saniñgina: ¹⁵ Ye Yesus tumba tane tuku wai mbolnje pili ta piyanu giganmba ye samngaig njgina le nane ndek silwa ndametiñ soñ keñmba nu tunaig. ¹⁶ Tunaig le Yudas nu kumba ka Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

*Yesus nu nuje dubinaig tanjo
ndonj Pasowa nyinaig*

(Markus 14.12-21; Lukas 22.7-13,21-23; Yohanus 13.21-30)

¹⁷ Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonjanu mbolnje Yesus dubiwanu tanjo nu tugum promba kusnanaig; Sine aninge ne ndonj Pasowa nyam tuku ka kuanekube njginaig le ¹⁸ nu ndek saniñgina: Yerusalem tumbran sunjo mbol kape. Tanjo ande ye tane satinji le nu tugum kumba

sawap: Tum Tanjonje nuje ait buk patukate ngat. Nuje dubinaig tanjo ndonj ne tuku wandeknje Pasowa nyam tuku sasinjat nga sawap. ¹⁹ Yesus nu tanjamba sakina le nuje dubinaig tanjo nane tanjamba kumba ka Pasowa nyam tuku aganj ndende kuanekinaig.

²⁰ Furirna le Yesus nu nuje dubiwanu tanjo 12 ndonj kumba ka isukusmba minmba ²¹ nu ndek sakina: Ye sinja satinjamngit. Tane ngamuknje ande nu ye tuku kupet minit njgina. ²² Tanjakina le nane wamduş njajonja ndui ndui nu kusnanaig: i ... Sunjo ne yenje nga iduste e nga kusnanaig le ²³ nu lafumba sakina: Ande nu ye ndonj nza tuma bret kule pak mbilmba nyat ta not. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kuyar pasa kumumba kumamngit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnje palmbimngat ta ose. Nu piti sunjo tamngat. Ina nuñenge te-pile ndakina kande maye kande njgina.

²⁵ Tanjakina le nuje kupet tanjo Yudas nu ndek sakina: i ... Tum tanjo, ne yenje nga iduste e njgina le Yesus nu lafumba sana: Ne sakate not njgina.

*Yesus nu pasa nyam tuku manjau
te-mayokna*

(Markus 14.22-26; Lukas 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ Nane isukusmba minmba Yesus nu manj bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuje dubiwanu tanjo niñmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yiñe ngarosu njgina.

²⁷ Tanjamba nu grep kule murko njak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba nane niñmba sakina: Tane njakmba grep kule te tumba nyap. ²⁸ Te yiñe ndare. Ndare ta mbolnje pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj o buk katna ta alonu mayok kanjat. Ye yiñe ndare kutuwi le Kuate nu nane gudommba tuku une saukamngat. ²⁹ Ye tane

satingamngit. Ye manj grep kule tenjen nye ndaki ma ma yije Mam kulatkate ma mbolnge ye grep kule kitek manj tane ndonj nyamngit ngina. ³⁰ Tanjaka denjpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinga Olif tabe mbol kambim saka kinnaig.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kumbange Yesus nu nane saningina: Furir te mbolnge tane njakmba kua ka ye kusreyamngigaig. Kuyar pasa tenjenmba sakate.

Kuatenge sipsip kulat tango balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngigaig ngate. *Sakaria 13.7*

³² Ye kumbba manj tingi sulumba ye ambonja Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumnenja prowamngigaig nga saningina.

³³ Tanjakina le Petrus nu ndek sana: Nane njakmba kuru-kuruka kua ka ne kusrenuwaig ta yenge ndo ne kusrene nda ngina le ³⁴ nu Petrus sana: Ye sinjka ne sanamngit. Furir te mbolnge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina. ³⁵ Tanjaka sana le Petrus nu ndek lafumba sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinjka ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuje dubinaig mbal njakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndonj pasatina

(Markus 14.32-42; Lukas 22.39-46)

³⁶ Yesus nane kumba ka ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubinaig tango saningina: Tane tenje minap. Ye ka sinje Kuate yabanamngit ngina. ³⁷ Tanjaka nu ndek Petrus le Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus Yohanus nane kenj ta kilmba kina ka tanje nu ngamunggal piti sunjo kamusmba wamdus

fagka minna. ³⁸ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus njayonja piti sunjo ye toyate le kamuset. Tane tenje ye ndonj mambilmba minap ngina.

³⁹ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurngurka ndek truk ka Kuate yabanmba sakina: O Mam, kumunj ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴⁰ Tanjamba nu luka ka nuje dubiwanu tango kanjerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Ne ait fagnu te ye tuku nga idusmba mambilmba minam kuga e? ⁴¹ Satan tuku tago tane mbol prowikat tukunu tane abo minmba yabanmba minap. Tangine ngamunggal Kuate yabanam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

⁴² Yesus nu manj lato kumba ka yabanmba sakina: O Mam, kule murko te ye laipyam kumunj kuga ta ye nyamngit. Nanje nzali ta ndo dubiwa ngina. ⁴³ Tanjamba nu manj luka prona ta nane ginyumnge am piti patikinaig le kinymba minnaig le ⁴⁴ nu nane kanjerka nu manj nane kusreka luka kumba ka pasa ndui ta ndo yabanja. ⁴⁵ Yaban denjpurmba nu pro nuje dubiwanu tango kusnaningina: Tane mab-tumba kinymba minamngigaig? Ait buk patukate. Andenge ye Ndindo Katesek Tango tumba une njak mbal tuku wai mbolnge palmbim tuku bafute. ⁴⁶ Ai si. Ye tuku kupet prote si. Tane tingap le sine nane tugum si kab ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12)

⁴⁷ Nu tanjamba pasata minna le tango 12 ta tuku ande Yudas nu tango gudommmba kame bagi sibugi kilmba njak pronaig. Pris gabat mbal Israel mage nanenge tanjamba

kukulninginaig le pronaig. ⁴⁸ Yesus tuku kupet tanjo nu nane kila palmbim tuku buk tenjemba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tanjo ta biye tiwap ngina.

⁴⁹ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tanjo kaiye nga sakina sulumba nu mumuna le ⁵⁰ nu ndek Yudas sana: Mata, ne wam idusmba te prowat ta pitik ka ngina. Tanjamba sakina le nane pro Yesus biymba biye de-naig.

⁵¹ Kile Yesus dubiwanu tanjo ande nuje kame bagi gomba tumba pris sungo tuku piro tanjo kilbanu pike welna. ⁵² Tanjana le Yesus nu tanjo wam kina ta sana: A ... naje kame bagi tumba nuje ma mbolnje pale. Tanjo nane kame bagimbi kame bude ta afunje nane kame bagimbi bale faramngaig. ⁵³ Ye yije Mam yabanji ta nu pitik ndo ejel kuasmbi gudommba kukulninguwa le ye turyam prowamngaig ta ne idus ndate? ⁵⁴ Ye tanjawi ta Kuate tuku kuyar pasa ye tuku sakina ta kumunje nda nga sana.

⁵⁵ Kile Yesus nu manjur sungo ta saningina: Ndanjam saka ye kuaryar tanjo tanjan tane bagi sibugi kilmba nak ye biye tiyam prode. Ye mara mindek kusem wande sunjo sinamnje tanjo pino wam paguka minyok minen tamba tane ye biye tiyam kuga e? ⁵⁶ Wam nakmba mayok kinig te tuan tanjo kame nane Kuate tuku pasa kuyarnaig ta kumude ngina. Tanjakina le nuje dubinaig tanjo nakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig.

Nane Yesus tumba kusem gabat mbal tugum kinaig

(Markus 14.53-65; Lukas 22.54-71; Yohanus 18.13-14; 19.24)

⁵⁷ Nane Yesus biye tinaig mbal ta nu tumba pris gabat sunjo Kaiafas tuku wande mbol kinaig. Wande

ta mbolnje kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage mage nane buk pro manjurkinaig. ⁵⁸ Petrus nu maskenje Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina ka wande mab tanje ame wam Yesus mbolnje kuwaig le kanjeram tuku nu kame mbal ndon minyok minna.

⁵⁹ Pris gabat mbal Israel gabat sugo pasa pilewanu mbal nakmba Yesus balewam tuku afunje yabri pasa te-mayokuwaig nga soti-naig le ⁶⁰ nane gudommba tinga yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta nu kumam tuku pasa ande mayok nda kina. Nane tanjamba pasa ndin sotinaig ma ma kile tanjo armba tinga sakinaik: ⁶¹ Tanjo te tenjemba sakina le sile isken. Kusem wande sunjo ye sambriwi sulumba mara kenmba mbolnje manj palmbim kumunje nga sakina le sile isken nginaik.

⁶² Tanjakinaik le pris gabat sunjo nu tinga Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶³ nu minje tukulmba maninok minna le pris gabat nu manj kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e? Kuate nu abo minit ne nu am mbolnje lafuwa le sine isbe ngina le ⁶⁴ Yesus nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye ne sanamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamnje minyok mini sulumba gau mbolnje ndeki le tane ye kangeryamngaig ngina.

⁶⁵ Tanjakina le pris gabat sunjo nu pasa ta ismba palsejna le nu ndek nuje tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nu Kuate tuku nyu njayo silite. Tane nu tuku pasa njayonu te ismba ⁶⁶ tane ndanmba idusde ngina le nane sakinaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig. ⁶⁷ Tanjamba nane afu tinga ka Yesus tumailnu nguspemba nu

waimbi katmba sanaig: ⁶⁸ Imanje ne katnate? Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Markus 14.66-72; Lukas 22.54-62; Yohanus 18.15-27)

⁶⁹ Petrus nu wande mab tanje minyok minna le pino ande nu tugum promba sana: Ne mata Galileanu tanjo Yesus ndon minna tuku ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginjganket ngina.

⁷¹ Kile nu tinja kumba ka fonde malaŋga ta tugumnje tin minna le piro pino ande nu kanjermba nane nu tugumnje minnaig mbal saningina: Nu Nasaretnu tanjo Yesus nu ndon minna tuku ngina le ⁷² Petrus nu sanjri tinja man Yesus tuku nyu yabukina: Ye Kuate am mbolnje saket. Ne tanjo sakate ta ye sinja nu gilai ngina.

⁷³ Tanjamba minmba tanjo afu Petrus tugumnje minnaig ta nane pro nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne mata Galileanu tanjo tuku pasa njin tugu sine iseg nginaig le ⁷⁴ nu nuje mironj nuje ngaro taprana sulumba sakina: Tanjo ta ye sinja gilai ngina. Tanjakina le pitik ndo teg witina. ⁷⁵ Tanjana le Yesusnje Petrus pasa sana ta nu idusna: Teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat nga sana. Nu pasa ta idusmba nu tinja mayok ka malmbi njayona.

27

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Markus 15.1-5; Lukas 23.1-2; Yohanus 18.28-32)

¹ Mafena le maratukuk tinja pris gabat mbal Israel mage mage nane njakmba manjurkinaig

sulumba Yesus balewam tuku pasa saka ismba minnaig. ² Pasate denjurmba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnje pilnaig.

Yudas nu kumna
(Aposel 1.18-19)

³ Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu Yesus balewam tuku pasa sanjri pilenaig le ismba nu wamduis biye mbilmba silwa ndametin soj kenmba ta kilmba pro pris gabat mbal Israel mage mage saningina: ⁴ Tanjo te ye tane tuku wai mbolnje pilen ta nu mbar kugatok. Ye sinja mbaren ngina le nane nu sanaig: Tanjaig. Piti ta nane nginaig. ⁵ Tanjakinaig le kusem wande sunjo sinam tanje ndametin barenjmba nu mayok ka kina ka nuje njinfok muli panmba kuiknga kumna.

⁶ Kile pris gabat mbal nane ndametin ta tanjermba kilmba sakinaig: Ndametin te tanjo kumwa nga patikigerj. Ta tuku kusem wande sinamnje ndametin minig te tur ulendi ndabe nginaig. ⁷ Tanjamba nane pasa saka kine inummba minnaig sulumba rawe mbal kumwaig le ngunu tuku kilke ande piyanaig. Kilke ta waim wakeikanu tuku tanjo kame tuku kilke. ⁸ Ta tuku kilke ta kile nyunu ndare kutukina tuku kilke ngade.

⁹ Wam ta mbolnje tuan tanjo Yeremia tuku pasa ande kumungina. Pasa ta tejenmba sakate.

Nane nu kanjermba piyanu silwa ndametin soj kenmba kumumbi patikinaig ta ¹⁰ nane silwa ndametin ta kilmba waim wakeikanu mbal tuku kilke ande piyanaig. Sunjo nu nane tanjamba kam tuku ye sayina ngate. *Sakaria 11.12-13*

Pilatus nu Yesus tuku pasa isna
(Markus 15.2-5; Lukas 23.3-5; Yohanus 18.33-38)

¹¹ Yesus nu Rom mbal tuku gabat ta tugumnge tingina le nu Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sungo e ngina le Yesus ndek nu sana: Ne sakate not ngina.

¹² Tanakina le pris gabat mbal Israel mage mage nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnge patika nu mbaranu nga saka minnaig le nu nane tuku pasa ande lafunda le ¹³ Pilatus nu kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne nda isit e ngina.

¹⁴ Nane nu mbar gudommba kanu sakinaig ta Yesus nu pasa ta inum lafumba gabat tanjo sa ndana le nu wam ta tuku pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(Markus 15.6-15; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)

¹⁵ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulij kilanu tanjo ande paska tam tuku sawanu le nu paska ninganu. ¹⁶ Ait ta mbolnge tanjo mbaranu ande nyunu Barabas nu muli wandeknge minna.

¹⁷⁻¹⁸ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nane pro nu tugumnge mangurkinaig le nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Ye Yesus nane Kristus ngade nu paska tingi e ko tanjo njayonu Barabas paska tingi nga kusnaningina.

¹⁹ Pilatus nu nuje minyo mbili maditaknu ta mbolnge minyoka Yesus pilemba minna le piyo nuje nu tanjo ande kukulna le nu tugum promba sana: Piyo nanje nu tejenmba sakat. Ne tanjo tinreknu ta kusrewa. Ye nu tuku kinjatit sulumba ye wamdus fulilka minet nga sakat ngina.

²⁰ Pris gabat mbal Israel mage mage nane tanjo pino siseninjmba wam pagukinaig le Barabas paska te-luka ninjmba Yesus balewam tuku Pilatus sanaig. ²¹ Tanjamba sanaig le gabat tanjo nu man kusnaningina: Ye nale tuku ima paski le mayok kuwa nga idusde ngina le nane Barabas nginaig.

²² Tanakinaig le Pilatus nu nane saningina: Ye Barabas paski sulumba Yesus nane Kristus ngade te ye nu ndani nga idusde ngina le nane njakmba lafumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil dannguwaig nginaig.

²³ Tanakinaig le nu ndek sakina: Ndanam. Nu ame wam mbarna ngina le nane man sunjomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil dannguwaig nga saka minnaig.

²⁴ Kile zigna sunjo mayok kambim bafuna le Pilatus nu kanjermba nuje pasambi nane tuku wamdus kile-ibenkam kumun kuga ta katesemba nu kule tumba pro manjur sunjo ta nane am mbolnge nuje wai minyanja sakina: Tango te kumwa ta ye tuku mbar kuga. Mbar ta tanjine ngina le ²⁵ nane njakmba ndek sakinaig: Ta maye. Nu tuku ndare ta sine sijine kinjo kame turmba pasokuwa nginaig.

²⁶ Nane tanjamba sakinaig le Pilatus nu Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le nane Yesus tumba muli karennumbi ngusnaig. Tanjanaig le Pilatus nu nane saningina: Tango te tumba ail kazrai mbolnge palpe ngina.

Kame mbal nane Yesus tumba njayo silinaig

(Markus 15.16-20; Yohanus 19.2-3)

²⁷ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo ngirpem tanje pilmba kame tanjo njakmba wikinaig le pro manjurkinaig.

28 Kile nane Yesus tuku tawi paska tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba 29 muli nzapo n̄ak pirka gabat kaimba dido tumba nu tuku wai ndinam mbol̄nge pilmba nu usre kupetmba pro dagol tidronga sakinaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sun̄go nginaig. 30 Tan̄amba nane nu nguspemba dido ta yaimba gabatnu katanu. 31 Nane tan̄amba usre kupetmba nzumil te-tumba den̄purmba tawi ta maŋ paska nuŋe tawi siluk tumba ail kazrai mbol̄nge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbol̄nge pilnaig

(Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

32 Kinaig ka ndin̄nge Sirenenu tan̄go Simon te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa n̄ga san̄grimba sanaig le nu kurana. 33 Tan̄amba nane kumba ka ma nyunu Gologota pron̄aig. Nyu ta tugunu Tan̄go Gabat Murko. 34 Pro tan̄ge nane ndek marasin kaglinu ande ngarorar mukuwam tuku grep kule tur mbilmba nyuwa n̄ga tunaig ta nu fudin̄mba tagomba mbulna.

35 Kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbol̄nge nil dan̄nginaig sulumba nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba 36 ail kazrai tugum tan̄ge minyoka nu kulatka minnaig.

37 Gabat fum̄nge nu balenaig tuku pasa gabat ten̄enmba kuyarnaig: *Tan̄go te nyunu Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sun̄go n̄ga kuyarnaig.* 38 Nane kuayar tan̄go armba turmba kilmba ande nu tuku ndinam̄nge ande n̄ain̄am kumam̄nge ail kazrai mbol̄nge nil dan̄nginaig.

39 Nane afu mun̄gu lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: 40 Tan̄go nu Israel kusem wande sun̄go sambrimba mara ken̄mba mbol̄nge

maŋ palmbim tuku sakina ta kile an̄nge. Ne nane miron̄ nane ngarosu tura. Ne Kuate tuku Kin̄jo kande ail kazrai kusremba iben̄ kaye n̄ga samba minnaig.

41 Pris gabat mbal nane kusem pasa bitekn̄ganu mbal Israel mage mage nane mata Yesus nunumba pin̄gil mer te-tumba sakinaig: 42 Nu tan̄go afu tuku muskil kile-tidin̄gina. Kile nu nuŋe muskil te-tiwam kumun̄ kuga. Nu Israel mbal tuku gabat sun̄go minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ndekuwa le sine son ngube. 43 Ye Kuate tuku san̄gri tomba tin̄get n̄ga sakina. Ye nu tuku Kin̄jo ngina. Ariya. Kuate nu nzalinu kande nu tuku muskil te-tiwe tuwa n̄ga saka minnaig le 44 kuayar tan̄go armba Yesus tugum̄nge ail kazrai mbol̄nge dan̄nginaig ta nale mata maŋau ndui tambi nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

45 Ki kanum 12 mbol̄nge ma n̄akmba ma furir sun̄go promba kumba ka ka ki kanum 3 mbol̄nge kugana. 46 Ki kanum 3 tan̄an̄ Yesus nu wi kuen̄ka sakina: *Eli, Eli, lama sabaktani* ngina. (Pasa ta tugunu ten̄enmba. Yiŋe Mbara, yiŋe Mbara, ndan̄am ne ye kusreyat).

47 Tan̄akina le nane afu tan̄ge minnaig ta ndek sakinaig: Tan̄go te nu Elia wikate nginaig le 48 pitik ndo tan̄go ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbol̄nge tolna sulumba Yesus nyuwa n̄ga didombi te-dunga nu tuku min̄ge mbol̄nge pilna le 49 nane afun̄ge ndek sakinaig: Yauk. Elia nu pro nu paska te-iben̄am̄ngat inde nginaig. 50 Kile Yesus nu maŋ sun̄gomba witina sulumba nu kumna.

51 Yesus nu kumna le kusem wande sun̄go sinam̄nge tukul wande tukulanu tawi sun̄go ta mbol̄nge fetka iben̄nge bitekn̄gina.

Mumni sunjo prona le ndame sugo afu fetke likinaig. ⁵² Ndame burok afu mindesin ngukanu ta kakerke likinaig le Kuate tuku mbal gudommba o buk kume likinaig tuku manj abonga tinginaig. ⁵³ Yesus nu manj tingina le nane ndame burok kusreke lika mayok kumba Yerusalem tumbran sunjo ta kine likinaig le tanjo gudommba nane kanjerkenaig.

⁵⁴ Kame mbal tuku gabat nuje kuasmbi ndon Yesus kulatka minnaig ta nane mumni kamusmba wam afu pronaig ta kanjerka nane kuru-kuruka sakinaig: i ... Tanjo te nu sinja Kuate tuku Kinjo nginaig.

⁵⁵ Pino afu gudommba maskenngge mambilmba nu kanjermba minnaig. Yesus nu buk Galilea kusremba Yerusalem kina ta nane nu dubimba sinzanjaig. ⁵⁶ Nane ngamuknge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yakobus le Yosef nale tuku ina nakile. Ande Sebedeus tuku kinjo ar ta tuku ina nakile.

Tanjo ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁵⁷ Ki ait ta furiram maror tanjo ande Arimateanu nyunu Yosef nu prona. Nu Yesus dubiwanu tanjo ande minna. ⁵⁸ Nu Pilatus tugum kumba Yesus tuku mindesin tam tuku sana le Pilatus nu woka mindesin nu tape nga saningina.

⁵⁹ Saningina le Yosef nu mindesin tumba tawi kaukauk purfennumbi songina sulumba ⁶⁰ nu tumba ka nuje ndame burok ande kitek buk sarka wakeina tuku ta sinamnge pilna. Pilna sulumba ndame sunjo ande barimba pro burok minje ta tukulmba nu kina.

⁶¹ Nu kina le Maria Magdalanu nale Maria kise ndon nale ndame burok tumailam tanje minyok minnaik.

Kame tanjo nane Yesus tuku mindesin kulatkenaig

⁶² Yesus nu kumna le mafena le pris gabat mbal Farisi mbal ndon kumba ka Pilatus tugum promba manjurka sakinaig: ⁶³ Sunjo, yabri tanjo ta nu minna ait mbolnje pasa ande sakina ta sine kile manj iduseg. Nu tenenmba sakina: Ye kumi sulumba mara armba kusreka kenju mbolnje manj tingamngit ngina. ⁶⁴ Ta tuku ne nanje kame mbal kukulninga le nane kumba ka ki ait kenmba mbolnje nu tuku kumu kulatkuwaig. Kuga ta nuje dubinaig tanjo nane nu tuku mindesin kuayar tumba ka yubenga nu buk tingat nga tanjo pino saninguwaig le nuje yabri ambokok ta sunjo nyawowikat nga sanaig.

⁶⁵ Tanjaka sanaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tane kame mbal afu kilmba ka nu tuku kumu ta kulat mayewap nga saningina le ⁶⁶ nane kumba ka ndame ta mbolnje katesewam tuku wasik pilmba kame mbal tanje patiki-naig.

28

Yesus nu manj tingina
(Markus 16.1-10; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-18)

¹ Nanjine kusem ta kugana le piro tugu palmbinu ait mbolnje maratukuk tinga Maria Magdalanu nale Maria ande kise ndon nale tinga ndame burok mindesin pilnaig ta kanjeram kinaik. Kumba ka ta pronaik le ² mumni sunjo prona le Sunjo tuku enjel ande samba mbolnje ndeka ndame sungokanu burok minje tukulnaig ta barina le kasom kina le ndame ta mbolnje minyok minna. ³ Enjel ta tuku tumail pasi uge linju ndo telin tuku bulu tanja. Nu tuku tawi ta kauknu ndo. ⁴ Kame mbal ta nane nu kanjermba kuru-kuruka ngaros

piririmba ngurngurka ndeka tango kumanu tanja minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le enel pino ar ta sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Yesus nane nu tumba ail kazrai mbolnge nil dannginaig ta tale nu sotade ta ye kila. ⁶ Nu tenge mine ndakate. Nu buk sakina tanjamba nu tingat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma mbol te kuga. ⁷ Tale pitik luka kumba ka nuje dubiwanu tango tenjemba saningap: Yesus nu kumna ta man tingat. Nu ambonga Galilea ma tugu mbol kuwa le tane ka tanje kangeramngai nga saningap. Ye pasa ta tale satikam prowit ngina. ⁸ Nu tanjakina le nale kuru-kuruka gare jak pitik ndo ndame burok ta kusremba nuje dubiwanu mbal saningam tuku pinderkinaik.

⁹ Nale pinderka kinaik le Yesus pro ndinngge nale kile-siglika kaiyenikina le nale ndek dagol tidronga nu tuku kupe biymba nu tuku nyu te-dunginaik. ¹⁰ Tanjanaik le nu nale sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Tale kumba yije tira kame saningap le Galilea ma tugu kuwaig. Tanje nane ye kangeryamngai nga saningap ngina.

¹¹ Pino ar ta kumba minnaik le kame mbal Yesus tuku kumu kulatkinaig ta afunje kumba ka Yerusalemnge wam jakmba mayok ke likinaig ta pris gabat mbal wam kubeu ninginaig. ¹² Kubeu ninginaig le pris gabat kame Israel mage mage ndon mangurkinaig sulumba wam ta tuku saka ismba denpurmba ndametin afu kilmba kame mbal ta ninmba saninginaig: ¹³ Tane tango pino tenjemba saningap. Sine furir kinymba gilaingig le nuje dubiwanu tango afunje pro nu tuku mindesin kuayar tumba kaig nga saningap. ¹⁴ Gabat sunjo Pilatus nu wam te iswa ta sine ka nu tugum kumba pasa kumumbi te-tibe le tane pa kangere nda nginaig.

¹⁵ Tanjakinaig le kame mbal ta ndametin yaika ka wam pagukinaig pasa ta kumunaig. Wam kube ta Zu mbal ngamuknge sungoka kumungina le kile saka minig.

Nuje dubiwanu tango afu Yesus kangernaig

(Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

¹⁶ Nuje dubiwanu tango 11 nane Galilea ma tugu mbol kinaig ka tanje Yesus nu o buk nane tabe ande saningina ta nane ta ponginaig. ¹⁷ Nane tabe ta mbolnge Yesus kangermba nu tuku nyu te-dunginaig ta nane afu tango kise nga wamdus terokinaig.

¹⁸ Kile Yesus pro nane saningina: Sangri jakmba kilke mbolnge samba mbolnge Kuate nu ye tuku wai mbolnge pilna. ¹⁹ Ta tuku tane kape sulumba kilke tugu jakmba mbolnge tango pino jakmba ye dubiyam tuku tumningap. Tanawap sulumba nane Mam tuku nyu mbolnge Nindo nuje tuku nyu mbolnge Tukul Guwa tuku nyu mbolnge kule pisne ningap sulumba ye pasa afu tane dubikam tuku saka tumtingen ta jakmba nane tumningap. ²⁰ Tane tanawap le ye tane ndon minmba mini le ma ma kilke te kugawam tuku ait prowamngat nga saningina.

Son.

MARKUS Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Markus nu nane tuku ande kuga. Yesus nu luka samba mbol kina le Paulus nu Barnabas ndon pasa mayenu saka likinaig ta nu nale turkina. Markus tuku mape nyu ande Yohanus. (Aposel 13.1-4 kanjerap).

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenjemba. Nane kasomok mbal nane yabri mbara sunjomba mbarinininginaig ta Yesus nu nane jakmba lininjamba mbolnje minit ta nane katesewaig nga nu pasa mayenu te kuyarna sulumba Yesus nu manau sanjri kitek sunjomba ke likina ta te-mayokmba nane tumningina.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa mayenu ta ² tuan tanjo Aisaia nu tenjemba kuyarna le minit.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonja promba ne tuku ndin wakeiyamngat.

³ Ma baknu mbolnje wi ande kuenka tenjemba sakate. Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ngate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus kule pisne tanjo nu pasa ta kumumba ma baknu mbolnje minmba pasa kuklimba tanjo nane ngamuŋgal biye mbilmba manau njaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une saka gilaingamngat nga saka minna.

⁵ Nu tanjamba minna le Yerusalem mbal Yudea tumbraŋ yimyam nane jakmba nu tugum prowe likinaig. Nane nanjine une manau kile-mayokke likinaig le Yohanus nu ndek Yordan kule mbolnje nane kule pisneninjamba minna.

⁶ Yohanus nu kamel nguenu jak tawi silika let tinjamba nu kasbur wak alonu nguimzanj kulenu kilmba nyumba tanjamba minna sulumba ⁷ pasa kuklimba saningina: Ande nu ye ngumnemnje prowanngat ta nu ye tuku sanjri lite. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnje loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata ye nu mbolnje kam kumuŋ kuga. ⁸ Ye tane kulembi kule pisnetinget. Nu tane Tukul Guwambi tane tuku ngamuŋgal kule pisne tananj tingamngat nga saningina.

Yohanusnje Yesus kule pisnena le Satan nu Yesus tagona

(Mateus 3.13-17; 4.1-11; Lukas 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Ait ta mbolnje Yesus nu Galilea ma Nasaretnje Yohanus tugum prona le Yohanusnje nu Yordan kule mbolnje kule pisnena. ¹⁰ Kule pisnena le nu tabek kina le pitik ndo samba talkina le Tukul Guwa gami tananj ndeka Yesus mbolnje minna le kanjerna. ¹¹ Tanjana le samba mbolnje pasa ande promba tenjemba sakina: Ne yinje Kinjo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ngina.

¹² Nu kule pisne tina le kile ndo Tukul Guwa Yesus nu ma baknu mbol kuwa nga kukulmba sana le nu ndek kina. ¹³ Ma ta mbolnje aganjmor nguikok ndo minnaig.

Nu kumba ka mara 40 tanje minna le Satan nu pro ndek Yesus tago-tagona. Tanjawe denjurna le Kuate tuku enjel ndeka Yesus sinzanjnaig.

Yesus nu tanjo bailkamba wike likina

(Mateus 4.12-22; Lukas 4.14-15)

¹⁴ Nane Yohanus mulintumba wandeknge pilnaig le Yesus nu pro Galileange Kuate tuku pasa mayenu kuklimba sakina: ¹⁵ Kile ait kumungate le Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamungal biye mbilmba manau njaigonu kusreka pasa mayenu ismba son ngap ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu Galilea kule kualinj make dubimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndonj kumanj buknga minnaik le kanjerkina. Nale tuku piro ta kualeganj kilnaik tuku. ¹⁷ Yesus nu nale kanjerka ndek sanikina: Tale ye dubiyap le yenge tale tumtiki le tanjamba tanjo kilamngaik nga sanikina. ¹⁸ Sanikina le nale pitik ndo tinja kumanj kusreka nu dubimba kinaik.

¹⁹ Yesus nu manj fudinmba kumba ka Sebedeus tuku kinjo ar Yakobus nale maib nuje Yohanus ndonj kanjerkina. Nale nakile wanj mbolnje minyoka kumanj zailnga minnaik le ²⁰ nu kanjerka nale wikina le nale mam nakile Sebedeus nuje piro tanjo ndonj wanj mbol tanje kusreka nu dubinaik.

Yesus nu tanjo ande bukla njak wakeina

(Lukas 4.31-37)

²¹ Nane kinaig ka Kaperneum tumbranj pronaig. Pro kusem ait mbolnje Yesus nu kusem wandek sinam kumba tanje nane pasa tumninmba minna. ²² Nu kusem pasa biteknganu mbalnje pasa tumningig tanjamba tumndaningina. Nu pasa miro tanjo tananj pasa saningina le nane njakmba pirerek purkinaig.

²³ Nanjine kusem wandek sinam tanje tanjo ande bukla njak minna. ²⁴ Nu ndek witimba sakina: Yesus Nasaretnu, ne sine ndonj wamodus tuma kuga. Ne sine bale faram

tuku prote e? Ne Kuate tuku Kinjo ta ye kila ngina le ²⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tanjo ta kusremba mayok ka kaye ngina. ²⁶ Tanjakina le bukla tanjo ta kusrewam bafumba witimba ngarosu zulbareknga nu mayok ka nu kusremba kina le ²⁷ nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnanginaig: Ame wam tejen. Pasa te kitek. Nu sanjri njak tananj bukla mata saningit le nane nu tuku pasa isig nginaig.

²⁸ Tanjamba Yesus tuku nyu Galilea ma njakmba kumunge likina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Mateus 8.14-17; Lukas 4.38-41)

²⁹ Kile Yesus nane ndek kusem wande ta kusremba Yakobus le Yohanus kilmba ka Simon le Andreus tuku wande mbol kinaig ka tanje ³⁰ Simon magma nuje nu guaze njak ngaro pa tingina le nu kinye njak minna le nane ndek Yesus kila sanaig. ³¹ Tanjakinaig le nu pro pino ta wainu biyamba tetina le ngaro pa tingina ta mukumba nu mayekina. Tanjamba nu tinja nane tuku paguna.

³² Ki butungam bafuna le nane afunge nanjine mbal guaze tugu yimyam njak afu bukla njak ta kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig. ³³ Tumbranj ta tuku mbal njakmba wande mab tanje manjurkinaig le ³⁴ Yesus nu gudommba guaze tugu kise kise njak kile-tidinga bukla njaigonu njak ta pitaike likina. Bukla kame nane Yesus kila tukunu nu nane tuku minje pipningina le nu tuku sa ndakinaig.

Yesus nu Galileange pasa kuklina
(Lukas 4.42-44)

³⁵ Mafemba minna le Yesus nu abonja tinja mayok kumba ka ma yamoknge Kuate ndonj pasata minna. ³⁶ Pasata minna le Simon nane nu sotinaig. ³⁷ Sota kumba ka tanje nu te-silika sanaig: Nane

ɲakmba ne sota kusnangade ɲginaig le ³⁸ nu ndek nane saningina: Sine tɲga tumbran patuk patuk ta kab. Ye tange mata pasa kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ɲgina. ³⁹ Tanjamba nu Galilea tumbran ɲakmba mbolɲge lika nangine kusem wande mbolɲge pasa kukliwe lika bukla gudommba pitaike likina.

Yesus nu tanjo ɲgirɲger ɲak wakeina

(Mateus 8.1-4; Lukas 5.12-16)

⁴⁰ Tanjo ande ɲgirɲger ɲak Yesus tugum promba dagol tidronga nu sarsarɲba sana: O Sunjo, ne kumuɲ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ɲgarosu wakeiwa ɲgina le ⁴¹ nu tanjo ta kanjermba sinamba ndek wai kuitka kiremba sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ɲgina. ⁴² Tanjakina le ɲgirɲger gagulka ɲgarosu mayekina le ⁴³ Yesus nu kukulɲba pasa sanjrinu sana: ⁴⁴ Ye ne mbolɲge maɲau kit te afu sa ndaniɲga. Ne mayekat tukunu ne kumba ka Moses tuku tukul dubimba atrau agan pris tawe le atraukuwa le ɲakmba ne mayekat ta katesewaig ɲgina.

⁴⁵ Tanjamba peuna ta nu kina ka wam ta saka saka likina. Ta tuku Yesus nu kile tumbran sugo afu ɲgamukɲge ake likam kumuɲ kuga. Nu ma yamok ta mbolɲge ndo minanu le nane tumbran tumbran ɲakmba nu tugum prowe likanu.

2

Yesus nu tanjo ɲgarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Lukas 5.17-26)

¹ Mara afu kinaig le Yesus nu maɲ luka Kaperneum promba wande ande mbolɲge minna le nane pasa isɲba ² nane gudommba pro wande ta sinamɲge maɲgurka wande mab ta mata kumuɲgina.

³ Kile nane afuɲge tanjo ɲgarosu milmailkanu mindemba nane

tuku baillkamba nu sukunja pron-aig ta ⁴ tanjo gudommbanɲge ma tukulnaig tukunu Yesus tugum prowam kumuɲ kuga le nane ndek wande ponga Yesus gabat fumɲge wande fu tetka guaze tanjo nzanɲzan ɲak ta muli panɲba pilnaig le ndekina. ⁵ Tanjana le Yesus nu nane nu tuku sanjri tomba tɲginaig ta katesemba nu ndek tanjo ɲgarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ye ne tuku mbar ɲakmba sauka gilainget ɲgina.

⁶ Tanjaka sana le wandek sinam tanje kusem pasa bitekɲganu mbal afu minnaig ta nane nangine wamɲusɲbi sakinaig: ⁷ Ndanjam saka tanjo te tanjamba sakate. Nu Kuate le tanjo tuku mbar saukate e? Kuatenge ndo mbar saukam kumuɲ ɲga idusɲba minnaig le ⁸ nu pitik nane tuku wamɲus kamusɲba ndek saningina: Ndanjam saka tane wamɲus te-pilemba minig. ⁹ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa ye tanjo ɲgarosu milmailkanu te sanu tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tɲga naɲe nzanɲzan kuramba lika kaye ɲget. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanjo kilke te mbolɲge mbar saukam tuku ye sanjri ɲak. Tane wam ta kila palɲbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ɲgina. Tanjaka nu tanjo ɲgarosu milmailkanu ta sana: ¹¹ Ye ne sanet. Tɲga nzanɲzan kuramba naɲe tumbran kaye ɲgina.

¹² Tanjakina le nu nane ɲakmba am mbolɲge pitik ndo tɲga nuɲe nzanɲzan kuramba mayok ka kina le nane wam ta kanjermba pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: i ... Sine wam kitek tenen kanjger ndaweg ɲginaig.

Yesus nu Levi wikina

(Mateus 9.9-13; Lukas 5.27-32)

¹³ Yesus nu mayok kumba ka maɲ kule kualɲ piyal tanje

minna le nane gudommba pro nu te-ŋgamunaig le nu nane pasa tumningina. ¹⁴ Pasa tumninge denjpurmba nu tɪŋga kumba ka takis kilanu wande mbolŋge Alfeus tuku kiŋo Levi piroka minna le kaŋgermba sana: Ne ilmba ye dubiya ŋgina le nu ndek tɪŋga nu dubimba kina.

¹⁵ Kile Yesus nuŋe dubiwanu mbal ndoŋ Levi tuku wande mbol kinaig le takis kilanu mbal nane afu une ŋak nane gudommba nu dubimba kinaig. Nane isukusmba minnaig le nu dubinaig mbal afu mata nu ndoŋ isukusnaig. ¹⁶ Tanjanaig le kusem pasa bitekŋganu mbal Farisi afu nane Yesus mbal ŋaigonu ta ndoŋ isukusmba minna le kaŋgermba ndek nu dubiwanu kuasmbi saniŋginaig: Ndanam saka nu takis kilanu mbal wam ŋaigonu kade mbal ndoŋ isukusit ŋginaig le ¹⁷ nu pasa ta ismba saniŋgina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze ŋak mbal ndo nu tugum kinig. Afu sine magenu ŋgade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye une ŋak mbal wika wakeikam tuku prowen ŋgina.

Nyamagan pinkam tuku pasa
(Mateus 9.14-17; Lukas 5.33-39)

¹⁸ Mara ande Yohanus kule pisne dubiwanu mbal Farisi mbal nane Kuate tuku ŋga nyamagan pinka minnaig le nane afu pro Yesus kusnanaig: Yohanus dubiwanu mbal Farisi dubikanu mbal ait afu nyamagan pinkade. Ndanam nane dubinade mbal manau ta ke ndakade ŋginaig le ¹⁹ nu lafumba saniŋgina: Tanjo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolŋge nu nuŋe mbal ndoŋ minit tukunu nane nyamagan pin ndakade. ²⁰ Ait ande prowa le afuŋge pro tanjo ta nane ŋgamukŋge tuwaig le nane pitinu nyamagan pinkamŋgaig.

²¹ Ande nu tawi urfunu burokuwa le kuminj abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kuminj kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamŋgat.

²² Ande nu grep kule kitek tumba agammor ŋgaro urfunu sinamŋge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka agammor ŋgaro urfunu fetka grep kule kutuke suluwamŋgat. Grep kule agammor ŋgaro tur ŋgisikamŋgat. Nane grep kule kitek tumba agammor ŋgaro kitek sinamŋge tolde ŋgina.

Kusem ait mbolŋge manau kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Lukas 6.1-5)

²³ Kusem ande mbolŋge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuŋe dubiwanu mbal wit alonu supika nyam nyam kinaig le ²⁴ Farisi tanjo afuŋge nane kaŋgerka Yesus sanaig: Ai si. Ndanam saka nane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolŋge nyamagan kilig ŋginaig le ²⁵ nu lafumba saniŋgina: David nuŋe mbal ndoŋ nane guba ŋaigoniŋgina le wam pile paskinaig sulumba nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ²⁶ Abiatar nu pris sunjo minna le David nu Kuate tuku wande kina sulumba tukul bret Kuate am mbolŋge patikinaig ta afu kilmba nyumba nuŋe mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Prisŋge ndo nyade tuku ŋgina sulumba ²⁷ sakina: Kuate nu kusem ait tanjoŋge kulatkuwa ŋga pilna. Kusem aitŋge tanjo kulatkuwa ŋga tanjo te-mayok ndana. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat mata minet ŋgina.

3

Yesus nu tanjo wai pagriŋganu wakeina
(Mateus 12.9-14; Lukas 6.6-11)

¹ Yesus nu manj kusem wandek sinam kina. Sinam tanje tanjo ande wai kummba pagringanu njak minna.

² Farisi nane nu kusem ait mbolnje tanjo wakeiwa le pasa mbolnje palmbim tuku nu kulatka minnaig le ³ nu tanjo wainu kummba pagringanu njak ta sana: Ne ilmba ngamu tenje tinga ngina. ⁴ Tanjakina sulumba Yesus ndek nane saningina: Sine singine tukul dubika kusem ait mbolnje sine afu mbolnje wam mayebe ko njayobe? Ande wakeibe ko balebe nga kusnaningina le nane maninok minnaig.

⁵ Tanjanaig le Yesus nu gubra tumba mbilmbilka nane kanjerkina ta nane ngamuŋgal karenganu njak tukunu nu ngamuŋgal pitina sulumba tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ⁶ Tanjana le Farisi mbal pastinga mayok ka Herodus dubinaig mbal ndon manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Nane gudommba Yesus dubimba kinaig

⁷ Yesus nuje dubiwanu mbal ndon ma ta kusremba Galilea kule kualinj tugum kinaig le Galilea mbal gudommba nu dubimba kinaig. ⁸ Yudea ma tugu Yerusalem tumbran sunjo Idumia ma Yordan kule make sim Tirus le Sidon patuknje tumbran fonfon ta tuku mbal gudommba Yesus wam ke likina ta ismba nu tugum prowe likinaig.

⁹⁻¹⁰ Nane prowe likinaig mbal Yesus nu guaze tanjo wakeike likina ta kila tukunu guaze mbal promba nu kirewam tuku mungu signaninginaig le Yesus nu ndek nuje dubiwanu mbal saningina: Ye tuku

wanj ande madiwap. Nane gudommba mungu signa-signannga ye pipkade ngina.

¹¹ Mara mindek bukla njaigonu nane Yesus kanjermba ka nu tugumnje baringe lika wika-raumba sakanu; Ne Kuate tuku Kinjo nganu le ¹² nu ndek nane minje pipnijnmba nu tuku nyu te-mayok ndawaig nga sanijnmba minanu.

Yesus nu aposel 12 madiningina (Mateus 10.1-4; Lukas 6.12-16)

¹³ Yesus nu tabe ande pongina sulumba nuje nzalimbi tanjo wike likina le nane ndek nu tugum pronai. ¹⁴ Tanjanaig le nu nane ngamuknje tanjo 12 nu ndon minam tuku madiningina. Nu nane kukulninguwa le nuje pasa kuklimba ¹⁵ bukla pitaikam tuku sangri tam tuku nga nu nane madiningina.

¹⁶ Nane tuku nyu kat nangine ta tenjenmba. Ande Simon Yesusnje nyu kitek Petrus ngina. ¹⁷ Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nuje. Ande Yohanus nu Yakobus tuku maib nuje. (Nale ar ta Yesus nyu ande Boanesis ngina. Nyu ta tugunu Kuaila). ¹⁸ Nane afu Andreus, Filipus, Bartolomeus, Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nuje. Ande Tadeus. Ande Simon mape nyu nuje Selot. ¹⁹ Ande Yudas Iskariotnu. Ngumneŋga nu Yesus tuku kupet tanjo mayok kina.

Yesus nu Belsebul ndon piro tuma nginaig

(Mateus 12.22-32; Lukas 11.14-23; 12.10)

²⁰ Kile Yesus nu tinga ka wande mbol kina ta nane gudommba manj pro manjurkinaig le Yesus nane isukusam mata kumuŋ kuga. ²¹ Yesus tuku ndare tuma wam ta ismba nu itilu nginngankate nga idusmba nane nu tam kinaig.

²² Kile kusem pasa biteknjanu mbal afu Yerusalemnje ndekinaig

ta ndek sakinaig: A ... bukla Belsebulnge nu tate. Bukla kame tuku gabat Belsebulnge sanjri ta tuwit le nu bukla pitaikate likate nga sakinaig.

²³ Tanjakinaig le Yesus nu ndek te yalpe nga yaba pasa afu nane saningina sulumba sakina: Satan nu nuje mbal pitaikam kumuŋ e?

²⁴ Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane sanjri njak minam kumuŋ kuga. ²⁵ Wande ande tuku mbal nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane mata sanjri njak minam kumuŋ kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuje mbal pitaika pur yimyamka nane ndonj kame bute kande nu mata sanjri njak mine ndaka ngisikam bafute kande.

²⁷ Tanjo sanjgrinu ande nuje wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende kuayaram kumuŋ kuga. Nu tanjo sanjgrinu te-iberjmba nu ndalekuwa sulumba ndo aganj ndende kilam kumuŋ.

²⁸ Ye sinjka satinjgamngit. Tanjo tuku une manjau tumail pan manjau ta njakmba Kuate nu sauka gilaingate tuku. ²⁹ Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainge nda. Nu mbolnge minmba minamngat ngina. ³⁰ Nane Yesus nu bukla njak nginaig tukunu nu tanjamba nane rironj pasa ningina.

Yesus ina mambo kat nuje pronajig

(Mateus 12.46-50; Lukas 8.19-21)

³¹ Kile Yesus ina nuje mambo kat nuje ndonj nane pro wande tugum tanje tinja pasa pilnaig le ³² nane manjgur Yesus te-ngamumba minnaig ta nane nu sanaig: Ina nanje mambo kat nanje kulim kat nanje nane pro kilimnge tinja ne kusnanjgade nginaig. ³³ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane yinje

ina yinje maib kame tuku sayade e ngina sulumba ³⁴ nu mbilka nane nu tugumnge minyokinaig mbal ta saninjmba sakina: Mbal te yinje ina yinje mambo kame tananj minig. ³⁵ Ima nu Kuate tuku nzali dubite ta nu yinje maib yinje kulim yinje ina tananj minit nga saningina.

4

Aganj tumu tuku yaba pasa
(Mateus 13.1-9; Lukas 8.4-8)

¹ Mara ande kule kualinj piyal tanje Yesus nu manj nane pasa tumnijmba minna le manjgur sunjo nu te-ngamumba manjgurkinaig. Tanjanaig le nu wanj ande kule mbolnge faitka minna ta ponja minyokina le nane manjgur njak ta piyalnge minnaig. ² Tanjamba Yesus nu yaba pasambi wam gudommba nane tumnijmba pasa ande tejenmba saningina: ³ Tane isap. Tanjo ande nu aganj tumunu barenjningam piro mbol kina. ⁴ Kina ka barenjningina le tinju afu ndinje ndeke likinaig ta sar umanjnge pro nye sulunaig. ⁵ Tinju afu kilke ndame njak ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke fudinjo tukunu pitik ndo manje pronajig. ⁶ Pronajig ta ki sunjo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenja kume sulunaig. ⁷ Tinju afu ma anga najgonu sinamnge ndeke likinaig ta anjanje tinja songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinju afu kilke mayenu mbolnge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Manje pro magemba kumba ka tugunu mindek mbolnge afu 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alonaig. ⁹ Tane kilba njak ndeta pasa te isap nga saningina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina

(Mateus 13.10-17; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Nane njakmba sili-silinaig le Yesus nuje ndo minna le nuje

dubiwanu tanjo afu nu tugumnje minnaig ta nane yaba pasa kame ta tuku kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kuirok minit ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Nane afu kasomnje minig ta nane yaba pasa ndo isig. ¹² Nane wam afu kanjerkade ta alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa isig ta tugunu katesewe nda. Nane katesemba ngamunggal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainje ningikat nga ye yaba pasambi ndo saningit ngina.

Agan tumu tuku yaba pasa tumunu
(Mateus 13.18-23; Lukas 8.11-15)

¹³ Kile nu nane saningina: Yaba pasa satinjit ta tane katese ndade ta ye ndanmba manj yaba pasa afumbi satinji le katesewamnggaig? ¹⁴ Agan tumunu tanjo bareningina ta Kuate tuku pasa. ¹⁵ Tinju ndinje ndekinaig nga sakit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa isig le Satan nu pitik ndo pro nane tuku ngamunggal sinamnje pasa ta yaika tumba balete. ¹⁶ Tinju afu kilke ndame njak mbolnje ndekinaig ngit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo njak pitik ndo tade ta ¹⁷ sumbailnu kugatok tanaj ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunje piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ¹⁸ Tinju afu ma anja njaigonu sinamnje ndekinaig ngit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa isig ta ¹⁹ kilke te tuku piti, agan ndende kilam tuku nzali, nzali afu wamdus ta njak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²⁰ Tinju afu kilke mayenu mbolnje ndekinaig ngit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa isimba tumba dubimba afu alo ³⁰

afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alo kile-mayokkade nga saningina.

Tanjo nu lam bulumba mayoknje pilit

(Lukas 8.16-18)

²¹ Yesus nu manj saningina: Tanjo lam bulumba tumba nza ko mbain kumnemnje palmbim tuku idus ndate. Nu tumba kilimnje taikate.

²² Tanjamba ndo wam afu tanjo am mbolnje kuirok minig ta njakmba kilimok mayok kanjgaig. ²³ Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.

²⁴ Tanjamba nu manj lato saningina: Tane pasa isig te ise mayewap. Tane nane afu mbolnje manjau kade ta manjau ndui tandi ndo Kuate nu tane mbolnje kumba manj lato kamngat. ²⁵ Ande nu wam afu njak minit ta Kuatenje nu manj lato tuwit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenje nu tuku wam fudinndo ta yaite ngina.

Agan tumunu prowam tuku yaba pasa

²⁶ Yesus nu pasa ndui ta turmba sakina: Kuate nu nuje gageu tugeka sunjokate wam ta yaba pasa te suk. Tanjo nu agan tumunu kilmba kilke mbolnje bareningit. ²⁷ Bareninge denpurmba ka furir nu kinymba ki ait mbolnje abonja likate. Nu tanjamba lika minit le agan bareningit ta manje promba ka ka sugokade. Manje ta ndanndanmba sugokade ta nu katese ndate.

²⁸ Kilkenje kulatkate. Manje prode sulumba kuzru wane-wanjeka sugoka kumba ka alode. ²⁹ Ait kumunga manderkade le nu pitik ndo ka alonu kilit nga sakina.

Mastet tinju tuku yaba pasa

(Mateus 13.31-32; Lukas 13.18-19)

³⁰ Kile Yesus nu manj sakina: Kuate nuje gageu tugeka sunjokate wam ta mastet tinju tuku manjau suk. ³¹ Mastet tinju nu agan naj fudinndo. Agan tumunu afu

ɲakmbaŋge nu lide ta ³² taŋgo nu tumba ɲgukate le nu promba suŋgoka kumzanel ail ɲakmba liniŋgit. Wainu sugokade le sar umaj te patika nzanj taŋge minig tuku ɲgina.

³³ Yesus nu taŋamba yaba pasa afu gudombambi pasa tumniŋganu. Nane ismba kate-sewanu le nu maŋ yaba pasa ande saniŋganu. ³⁴ Nu pasa ande te-mayokmba sa ndaniŋganu. Nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndoŋ minmba nane ndo pasa alonu saniŋganu.

*Yesus nu kule le bubre peunikina
(Mateus 8.23-27; Lukas 8.22-25)*

³⁵ Mara ait ndui ta ki butuŋgam bafuna le Yesus nu nuŋe dubiwanu mbal saniŋgina: Sine kule kualin sim kab ɲgina. ³⁶ Taŋaka nane maŋgur suŋgo ta kusreka Yesus minna waŋ ta poŋga kinaig le nane afu waŋ kise poŋge lika nu ndoŋ kinaig.

³⁷⁻³⁸ Kumba minnaig le Yesus nu waŋ pine mbolŋge gabat tatu pilmba nu kinymba gilaingina. Kinymba gilaingina le bubre suŋgo tiŋgina le kule tongel tiŋga mbalo sugo tiŋge lika waŋ katmba kule waŋ sinam kumba ligam bafuna le nane ndek nu kuanemba sanaig: Tum Taŋgo, sine ɲgisikam bafuweg te ne idus ndate e ɲginaig le ³⁹ nu aboŋga tiŋga bubre kule ta sanike likina sulumba sakina: Maninka ibeŋ ka basleŋgap ɲgina le bubre ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

⁴⁰ Taŋana le Yesus nu mbilka nane saniŋgina: Ndanam tane wamduŋ fulilkade. Tane Kuate nu kumuŋ kuga ɲga idusde e ɲgina le ⁴¹ nane ndek kuru-kuruka naŋgine naŋgine sakinaig: i ... Taŋgo te nu ima suk a. Bubre kule mata nu tuku pasa isik ɲginaig.

5

*Yesus nu taŋgo bukla ɲak
wakeina*

(Mateus 8.28-34; Lukas 8.26-39)

¹ Kile Yesus nane kule kualin sim ka Gerasa mbal tuku ma ta mbol pronaig. ² Ma ta mbolŋge taŋgo ande bukla ɲak mindesiŋ patikinaig tuku ma mbolŋge minanu. ³ Taŋgo kame nane nu biye timba muli kareŋnumbi mata ndalekam kumuŋ kuga. ⁴ Nane afuŋge muli kareŋnu kilmba nu tuku wai kupe ndalekanu ta nu mburerika wai kupe mbolŋge muli ta purpurniŋmba minanu le nane nu te-ibeŋam fugunaig. ⁵ Nu furir mafere mindek mindesiŋ patikanu ma mbolŋge tabe poŋ pilemba witimba ndamembi nuŋe ɲgaro katmba minanu.

⁶ Nane ma ta mbol promba Yesus nu waŋ kusremba ibeŋ kina le taŋgo bukla ɲak ta maskenŋge nu kaŋgermba pinderka nu tugum promba dagol tidrongina. ⁷⁻⁸ Taŋana le Yesus nu bukla sana: Guwa ɲayonu, ne taŋgo te kusremba mayok kaye ɲgina le bukla taŋge nu wi kuenka sarsarmba sana: Yesus, Suŋgo Kuate tuku Kijo, ne ye ndoŋ wamduŋ tuma kuga. Ye Kuate am mbolŋge ne sanet. Ne piti ser ndaya ɲgina.

⁹ Taŋakina le Yesus ndek nu kusnana: Naŋe nyu ima ɲgina le nu lafumba sakina: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi. Sine gudombamba teŋge mineg ɲgina. ¹⁰ Taŋakina sulumba nu saŋgri tiŋga sarsarmba sana: Ne kukulsiŋga le ma kise ande mbol nda kab ɲgina.

¹¹ Tabe ta mbolŋge mbo afu sujarka mine likinaig le ¹² guwa ɲaigonu nane Yesus sarsarmba sanaig: Sine kukulsiŋga le mbo kame si tuku fuŋgul sinam kab ɲginaig le nu wokina. ¹³ Wokina le ɲaigonu taŋgo ta kusremba kumba ka mbo fuŋgul sinam

kine likinaig le nane sanjri jak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualinj butonu sinam kumba ngisike sulunaig. Mbo kame ta gudommba 2,000 tanjan.

¹⁴ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran sunjo mbolnje tumbran kilimnje nane jakmba saninginaig le nane afu isnaig sulumba nane suk aganj ta kanjeram kinaig ka ¹⁵ Yesus tugum promba tango bukla jak minna ta kile nu tawi tinmba wamndus kuyar mayenu jak minna le kanjermba nane piriri najayona. ¹⁶ Tanjanaig le nane wam ambonga kanjernaig mbal tanje nane pronaij mbal tango bukla jak ta tuku wam, mbo manau ke likinaig ta jakmba kubeu ninginaig le ¹⁷ ismba nane ndek Yesus sarsarmba nu nane tuku ma kusremba kuwa nga sanaig.

¹⁸ Yesus nu waj ponja minna le tango ambonga bukla jak minna ta nu Yesus ndon kambim tuku sarsarna le ¹⁹ nu peumba sana: Ne luka nanje tumbran kaye sulumba sunjo nu ne sinanumba ne mbolnje wam mayewat ta nanje gulab kame kubeu ninga ngina. ²⁰ Tanjakina le nu luka kumba Dekapolis tumbran 10 ta mbolnje lika Yesus nu mbolnje wam mayenu kina ta kubeu ningina le nane jakmba ismba pirerek purkinaig.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Lukas 8.40-56)

²¹ Yesus nu manj luka waj mbol mbol kule kualinj tem ilna ta nane manjur jak pro nu te-ngamunaig le nu piyal tanje minna. ²² Minna le kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus kanjermba nu tugumnje ngurngurka ndeka sarsarmba sana: ²³ Ye tuku kulim tawo ndo minit. Ne kumba nanje waimbi ngarosu

kirewa le nu abonja mayekuwa ngina. ²⁴ Tanjakina le Yesus nu ndon kina le nane gudommba nu te-ngamumba dubimba kinaig.

²⁵ Pino ande nu mara mindek tambun guaze jak minmba minna le yar 12 kina. ²⁶ Nu dokta gudommba tugum kina le nane nu wakeiwewe pisenjinaig. Nu nane piyaninjmba nuje ndametin mata panke suluna ta guaze sunjoka najayona. ²⁷ Pino ta nu Yesus tuku nyu isna sulumba nu tango ngamuk kina ka Yesus ngumnemnje nu tuku tawi kirena. ²⁸ Kiremba nu tenjmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²⁹ Nu tanjamba tawi kirena le guaze ta kugana le kamusna.

³⁰ Yesus tuku sanjri ande nu kusrena le kamusmba nu mbilka nane kusnaningina: Imanje ye kireyat ngina le ³¹ nuje dubinaig mbal ndek Yesus sanaig: Ai ta. Nane gudommba ne te-ngamunumba signanade. Ndanam imanje ye kireyat ngate nginaig. ³² Tanjakinaig le Yesus nu mbilka aganj nu kirena ta kanjeram tuku sotina. ³³ Sota minna le pino nu mayekina ta katesemba nu kuru-kuruka ngarosu piririmba mayok kumba Yesus tugumnje ngurngurka ndeka pasa jakmba kilemayokkina le ³⁴ nu ndek sana: Kulim, ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat. Ne wamndus bulok jak kaye ka maye mina ngina.

³⁵ Nu pasa ta saka minna le kile nane afu Yairus tuku wandeknje pro nu sanaig: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinanj Tum Tango te piro karenj tuwe ndaka nginaig ta ³⁶ Yesus nu pasa ta nda isanu sukmba kusem wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne wamndus fulil ndaka. Ne ye tuku sanjri tomba tinjate ta ndo idusmba mina ngina.

³⁷ Tanjakina sulumba nu nane jakmba nu ndon kinaig ta peu-

niŋmba Petrus Yakobus maib nuŋe Yohanus nane ndo kilmba kina. ³⁸ Nane kusem wande kulatkanu tanjo tuku wande tugum pronaig ta nane gudommaba malmbi wika-raumba zigna sunjo mayok kina le kanjerkina.

³⁹ Kile Yesus nu wandek sinam kina ka nane saningina: Ndanjam tane sunjomba malmbika zigna tinja minig. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit nga saningina le nane ndek nu nzumilnaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane njakmba mayok kuwaig nga pitaika kulim tuku ina mam nu ndonj minnaig mbal turmba kilmba mindesin tugum kinaig. Kulim ta nu yar 12 njak.

⁴¹ Kile Yesus nu mindesin tuku wai biymba sana: *Talita kum* ngina. (Pasa ta tugunu: Kulim ne tinja). ⁴² Tanjakina le nu pitik ndo abonja tinja lika minna le nane kanjernaig sulumba pirerek purka wamdus sulunaig le ⁴³ Yesus nu nane peuniŋmba afu wam ta kubeu nda ningap ngina sulumba sakina: Kulim nyamagan tape le nyuwa ngina.

6

Nasaret mbal Yesus talanaig

(*Mateus 13.53-58; Lukas 4.16-30*)

¹ Yesus nu tinja nuŋe dubiwanu mbal ndonj ma ta kusremba luka nuŋe tumbranj tuguk prona. ² Pro kusem mbolŋge nu nane tuku kusem wande sinam kumba nu tinja nane pasa tumniŋmba minna le nane pasa isnaig mbal pirerek purka sakinaig: i ... Sangri ta imanje nu tuna. Ima tugumŋge kila sunjo ta tina. Nu nuŋe waimbi wam sangrinu kitek ke likate a. ³ Tanjo te nu wande pilit tuku tanjo. Nu Maria tuku kinjo. Yakobus Yosef Yudas Simon nu nane tuku aba nanjine. Kulim kat

nuŋe mata tumbranj tekok nga saka nane Yesus talamba gubra tinaig.

⁴ Tanjanaig le Yesus ndek nane saningina: Kuate tuku tuan tanjo nane njakmbanje nu tuku nyu temayokde. Nuŋe tumbranj tuguk nuŋe ndare tuma nuŋe tira kat nuŋe nanenje ndo nu talade nga saningina.

⁵⁻⁶ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu wamdus teroka nane ngamukŋge wam sangrinu afu ke ndakina. Nu guaze mbal ndui ndui ndo nuŋe waimbi kigreka nane wakeikina.

Yesus nu aposel 12 piro niŋgina
(*Mateus 10.5-15; Lukas 9.1-6*)

Yesus nu tumbranj njakmba wam paguniŋmba lika minmba ⁷ nu nuŋe tanjo 12 ta wika kilemanjurka nane guwa njaigonu pitaikam tuku sangri niŋgina sulumba ar ar kukulningam bafumba saningina: ⁸ Tane kambim nga tangine ndametinj pale fat nyamaganj ta njakmba kusreka ndumndum ndo biymba kape. ⁹ Kupe ngaro patikap sulumba tawi ndindo ndo silikap. ¹⁰ Tanjamba tane kape sulumba wande ndanj ponja ndeta tanje ndo minmba piro ka ka kambim nga wande ta man kusrewap. ¹¹ Tumbranj ande tane kilam mbulmba ko pasa kukliwap le pitaiwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe sina mbolŋge denjanu minig ta nane am mbolŋge paurnjap ngina.

¹² Nu wam pagu denjpurmba nane kukulningina le kumba ka pasa kuklimba tanjo pino ngamungal biye mbilmba manau njaigonu kusrekuwaig nga saningmba minnaig. ¹³ Nane bukla pitaike lika nane gudommaba guaze njak gabat mbolŋge gurenj kutunaig le mageke likinaig.

Herodus nu Yohanus balena
(*Mateus 14.1-12; Lukas 9.7-9*)

¹⁴ Yesus tuku nyu sunjoka tugekina le nane afu ismba sakinaig: Yohanus kule pisne tanjo kumna ta nu man abonja tinjina. Ta tuku nu sangri kitek njak wam ta ke likate nga saka minnaig. ¹⁵ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu Eliange nginaig le afunje nu tuan tanjo ande ambokok tanja nginaig le ¹⁶ mandor Herodus nu pasa ta ismba ndek sakina: Yohanus buk njinfok kat puren ta nu man abonjina nga sakina.

¹⁷⁻¹⁸ Yohanus kumna ta tugu tenjemba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaimba nuje pinonu tina le Yohanus ndek nu sawe lika sana: Ne mambo naje tuku pino yaimba tina ta ne tukul lukamba mbarte ngina. Ta tuku Herodus nu afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknje pilnaig le minna.

¹⁹ Herodias nu Yohanus tuku gubra tumba nu balewam tuku ndin sotina ta kumuŋ kuga. ²⁰ Ta ndanam? Yohanus nu tanjo tinjeknu. Nu Kuate tuku tanjo tukunu Herodus nu kuru-kuruka nu kulatka minna. Herodus nu Yohanus tugum kambinu le nu Kuate tuku pasa sawanu le ismba nu wamdus te-sulumba pitina ta nu Yohanus tuku pasa man lato isam tuku nzali sunjo njak minna.

²¹ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Herodias nu Yohanus balewam tuku ndin kanjerna ta tenjemba. Herodus ina nujenje te-pilna ait ta mayok kina le nu pagumba nye sunjo pilmba nu kumnemnje minnaig mbal kame gabat sugu sugu Galilea nyu njak ta njakmba wike likina le pronaig. ²² Nane isukusmba minnaig le Herodias kulim nuje pro nane am mbolnje kupesna le Herodus nuje gulab kat nuje ndon nu tuku kupes ta kanjermba nzaliningina. Kile mandor Herodus nu ndek kulim

ta sana: Ne ame aganj nzalinu saya ta ye ne tanmbimnjit. ²³ Ye ki am mbolnje ne sanet. Ye yije aganj ndende kulatket te ngamuŋge fetka inumnu tam tuku saya ta mata ye ngailne nda ngina. ²⁴ Tanjakina le kulim ta kilim ka ina nuje tugum kumba ndek kusnana: Ina, ye ame aganj nu yabani e ngina le nu lafumba sakina: Yohanus kule pisne gabatnu yabaja ngina le ²⁵ nu man luka gabat sunjo tugum kumba sana: Ne kile ndo Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa ngina.

²⁶ Tanjamba sana le Herodus nu ismba nu ndek ngamuŋgal piti sunjo tina ta nu buk nuje pasa sangri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu nuje pasa kuerka pitaiwe fuguna. ²⁷ Tanjamba nu ndek kame tanjo ande Yohanus gabatnu tumba te prowa nga kukulna le nu muli wande mbol kina sulumba Yohanus njinfok kat purna. ²⁸ Kat purmba gabatnu nza njak tumba pro kulim mbanzo ta tuna le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

²⁹ Yohanus nuje dubinaig tanjo nane wam ta ismba ka nu tuku mindesinj tumba kumba ka ndame burok sinamuŋge pilnaig.

Yesus nu tanjo 5,000 isukus-neningina

(Mateus 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

³⁰ Kile Aposel kame nane luka Yesus tugum promba nane pasa tumnijnmba wam afu ke likinaig ta njakmba kubeu tunaig.

³¹ Ma ta mbolnje nane gudommmba Yesus tugum luluka minnaig le nane isukusam kumuŋ kuga tukunu nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Sine ma yamok mbol kab sulumba mabtube ngina.

³² Nane wan ponja ma yamok ande mbol kambim bafunaig ta ³³ nane gudommmba Yesus nane kambim bafunaig ta katesemba

nanjine tumbran kusreke lika ndinmba pinder-pindermba ma kambim bafunaig ta mbol ambonja pronaig. ³⁴ Kile Yesus nane ka ibenja ka nu tanjo pino gudommba kanjerka nane sipsip kulat tanjo kugatok tanja nga nane sinaningina. Tanjamba nu ndek wam gudommba tumningina.

³⁵ Tanjamba minna le ki butungam bafuna le nuje dubiwanu tanjo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Buk furiramngat. ³⁶ Ne nane kukulninga le kuwaig ka tumbran afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamagan piyaningmba nyuwaig nginaig le ³⁷ nu ndek sakina: Tanenje nyamagan ningap le nyuwaig ngina. Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Yoi. Sine son 20 kilmba ka bret gudommba piyaninbe nga iduste e nginaig le ³⁸ nu ndek saningina: Tane bret giganmba jak minig? Kape ka mambilap ngina le nane kinaig ka bret 5 kualegan karenjanu armba ndo kanjerka pro Yesus kila sanaig.

³⁹ Kile Yesus nu tanjo pino jakmba manjur nduik nduik pibi mbol tanje minyokuwaig nga saningina le ⁴⁰ nane afu 50 afu 100 tanjamba tanjamba minyoke likinaig. ⁴¹ Minyoke likinaig le Yesus nu bret fonfon 5 kualegan ar ta kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ningina le nane walmba ninje likinaig. Kualegan ar ta mata nu fetfetmba walmba nane ningina le ⁴² nane jakmba kilmba nyinaig le maroningina. ⁴³ Nane kualegan bret fetfetna ta batenju kilmba sambe 12 ligneninginaig. ⁴⁴ Bret nyinaig mbal ta gudommba tanjo ndo burkinaig ta 5,000.

Yesus nu kule kualinj mbol mbol

likina

(Mateus 14.22-33; Yohanus 6.16-21)

⁴⁵ Kile Yesus nu manjur sunjo ta kukulningmba nane nanjine tumbran tumbran kuwaig nga saningina sulumba ndek nuje dubiwanu tanjo ambonja wan ponga luka kule kualinj sim Betsaida kuwaig nga saningina. ⁴⁶ Nane kine sulunaig le nu tinga kumba ka tabe ande ponga Kuate ndon pasatam kina.

⁴⁷ Furirna le nuje dubinaig tanjo wan jak kule kualinj fandonje minnaig le Yesus nu nuje mata ibennje minmba ⁴⁸ bubre nane tumailamnge prona le nane piro karenka koika kumba minnaig le kanjerkina.

Mafewam patukina le Yesus nu tinga ka kule mbol mbol lika kumba ka ka nane tugum promba nane liningam idusna. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nane nu kule mbol mbol lika ilna le kanjermba mindekanu ande ilit nga kuru kuru najomba wikaraunaig le nu pitik ndo saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenge. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ngina.

⁵¹ Tanjakina sulumba Yesus nu wan ponga nane ndon minna le bubre mukuna. Tanjana le nane wam ta kanjermba piriri najomba am go sulumba minnaig. ⁵² Tandanjam? Yesus nu buk nane gudommba bret ningina wam ta nane kanjermba ngamungal tukulok minmba nu tuku sanjri katese ndanaig tukunu nane piriri najonaig.

Yesus nu Genesaretnje guaze afu wakeikina

(Mateus 14.34-36)

⁵³ Nane kumba ka kule kualinj pakarka Genesaretnje ibenja ka wan ta muli pannaig. ⁵⁴ Nane iben kinaig le mbal afu pitik ndo Yesus prona ta kanjermba ⁵⁵ pinderpindermba tumbran jakmba pasa pilmba pilmba kinaig le nane

Yesus minna ma ta isnaig sulumba guaze mbal nzañnzañ mbolñge patika sukunja kilmba nu tugum prowe likinaig.

⁵⁶ Nu tumbran sugo sugo ko tumbran fonfon mbol prowe likanu ta nane nanjine guaze mbal kilmba manjur ma mbolñge patika Yesus tuku tawi ndo kirewam tuku nu sarsaranu. Tanjamba nu tuku tawi kirenaig mbal kame ta njakmba mageke likinaig.

7

Wa kat nanjine tuku tukul (Mateus 15.1-9)

¹ Kusem pasa biteknjanu mbal afu Yerusalemñge ndekinaig ta nane Farisi tanjo afu ndon pro Yesus tugumñge manjurka minnaig. ² Tanjamba minmba Yesus dubiwanu tanjo afu nane tukul dubi ndamba wai minya ndanja isukusnaig le kanjerkinaig. ³ Farisi tanjo Zu mbal njakmba wa kat nanjine tuku tukul dubimba wai minya ndanja kutur njak isukuse nda. ⁴ Nane pro maket mbolñge luka kumba ka kule pisig sulumba ndo isukusig. Nane wa kat nanjine tuku tukul gudomma tanjamba dubikade. Tukul afu waim nza ta njakmba minya mayemba ndo patikade.

⁵ Kile Farisi tanjo kusem pasa biteknjanu mbal Yesus kusnanaig: Ndanam saka nane dubinade mbal nanjine mine manjau mbolñge singine wa kat singine tuku tukul manjau lukade. Nane wai kutur njak isukusig nginaig le ⁶ nu ndek nane sanjina: Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenjemba Kuate tuku minje kuyarna.

Mbal te nane minjembi ndo ye kumnemñge minanu sukde. Nanjine ngamuñgal ye maskenñge minig.

⁷ Nane ye mbarinjade ta alo kugatok. Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tanjan tumningig. *Aisaia 29.13*

⁸ Tane Kuate tuku tukul kusreka tanjo tuku tukul ndo kilmba dubikade ngina.

⁹ Yesus nu manj lato sanjina: Tane singine wa kat singine tuku tukul kulat mayemba Kuate tuku tukul kusreka tuku wamdus kuyar mayenu njak. ¹⁰ Moses nu Kuate tuku tukul ande tenjemba sakina: Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemñge minap. Ande nu ina mam nuñge tapra pasa sanikuwa kande nu balewap nga sasingina. ¹¹⁻¹² Tane tukul ta lukamba tenjemba sakade. Ande nu ina mam nuñge sanikit: Ye aganj afu tikam tuku ta yinje aganj ndende njakmba ta o buk Kuate tuku nga madiningen ngate le tane nu aganj kame ta ina mam nuñge nike ndaka turkam tuku ndin tukulde. ¹³ Tanjamba tane singine wa kat singine tuku manjau ndo dubikade sulumba Kuate tuku pasa kile-sikade. Tane manjau tanjan gudomma ke likade nga sanjina.

Ngamuñgal njaigo siglikam tuku pasa

(Mateus 15.10-20)

¹⁴ Kile Yesus nu nane minnaig mbal ta manj te yalpe nga sanjina: Tane njakmba pasa te ismba kila pile mayewap. ¹⁵ Tanjo nu aganj mayokñge minit le tumba nyate aganj tanje nu tuku ngamuñgal kutur tuwe ndakate. Nu nuñge wam njaigonu ngamuñgal sinamñge kile-mayokkate tanje ngamuñgal kutur tuwig. ¹⁶ [Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.]

¹⁷ Tanjakina sulumba Yesus nu nane kusreka wande mbol kina le nuñge dubinaig tanjo nane yaba pasa ta tuku Yesus kusnanaig le ¹⁸ nu ndek sanjina: Tane mata kila kugatok minig e? Tanjo nu

agan mayoknge minit le tumba nyate tanje nu tuku ngamunggal kutur tambim kumuñ kuga. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁹ Nyamagan tanjo tuku ngamunggal sinam kine ndakate. Falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit ngina. Nyamagan ñakmba tukul kugatok ñakmba sine nyam tuku minig ta Yesus nu yaba pasa tembi sine tumsingina.

²⁰ Nu man lato nane saningina: Tango nuñe wam ñaigonu kilemayokkate tanje nu kutur tuwig. ²¹ Tango tuku ngamunggal sinamnge wamdus ñaigonu, fare manau kutur ñak, kuayar manau, tanjo bale manau, ²² pino kuayar, afu tuku agan ndende kilam tuku piriride, wam ñaigonu, yabri manau, kiko kugatok une manau, afu tuku mine mayenu tuku am kikon tingade, wane pasa, mbe mbol mbol wam, nginngan manau ²³ wam ñaigonu ñakmba tanje tanjo sinamnge mayok ka nu tumba kutur tuwig nga saningina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana

(Mateus 15.21-28)

²⁴ Kile Yesus nu tinga Tirus ma tugu mbol kina ka tanje wande ande ponnga nane afu nu minna ta katese ndawaig nga idusna ta kumuñ kuga. ²⁵ Pino ande kulim nuñe bukla ñak ta nu buk Yesus tuku nyu ismba pro nu tugumnge dagol tidronga lokina. ²⁶ Pino ta kasomok pino. Nu Finisianu Siria ma mbolok pino ande.

Buklange kulim nuñe tina ta Yesusnge pitaiwa nga nu sarsarmba minna le ²⁷ nu ndek pino ta sana: Ande nu kiño kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate. Nu ambonga nuñe kiño kame isukusneninguwa ngina.

²⁸ Tanjakina le pino ta ndek nu sana: Sungo, ta son ta age nane

mata kiño kame tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnge ndekade le nyade tuku ngina le ²⁹ nu ndek sana: Ne tanjamba sakate tukunu ne luka kaye. Bukla ta kulim nane buk kusrewat ngina le ³⁰ nu tinga luka ka nuñe wande mbolnge kulim nuñe kinyam mbili mbolnge minna le kanjerna ta bukla buk kulim kusrena.

Yesus nu kilba tukulok tanjo wakeina

³¹ Yesus nu tinga Tirus ma tugu kusremba Sidon limba Dekapolis sinamnge tumbran 10 ta ngamu fetka Galilea kule kualin tugum kina. ³² Ka ta prona le nane afu tanjo ande mane gileb gileb kilba tukulok mindemba Yesus tugum promba nuñe tanjo ta mbolnge wai pilwa nga sarsarmba minnaig le ³³ nu tanjo ta tumba te-yamokmba waitok kilba burok sirmba ndek nguspeka nu tuku mane kirena sulumba ³⁴ samba mbol ambe tandeka mabseñ supimba tanjo ta sana: *Efata* ngina. (Pasa ta tugunu: Ne buroka). ³⁵ Tanjakina le kilba buroka mane bulka pasa purfeñnu tina.

³⁶ Yesus nu pasa sangrimba nane wam ta kube ndawaig nga peuningina ta nane ndek saka saka lika ³⁷ nane wamdus te-sulumba sakinag: Tango te nu wam ñakmba ke mayete. Kilba tukulok nane mata pasa isig. Mingge tukulok pasa purfeñnu sakade nginaig.

8

Yesus tanjo 4,000 isukusneningina

(Mateus 15.32-39)

¹ Ait ta mbolnge tanjo gudommba man pro Yesus tugumnge mangurka nyamagan kugatok minnaig le nu nuñe dubinaig tanjo te yalpe nga saningina: ² Mbal te pro ye ndon mangur minig te ki kenmba buk kugade. Nanjine nyamagan ta

nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. ³ Ye nane gubak kukulningi le kuwaig ta nane nanjine tumbran kambim nga ka ndinnye gubanu baklelbekeig. Afu nane tumbran maskenok ngina.

⁴ Tanjakina le nuŋe dubiwanu mbal ndek nu sanaig: Ma baknu te aninnye nyamagan kilmba ninbe le nyuwaig nginaig le ⁵ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba nak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret ⁷ ndo nak nginaig.

⁶ Kile Yesus nu nane manjur sungo ta minyokuwaig nga saningina sulumba bret fonfon ⁷ ta kilmba Kuate gare pasa tumba nu fetfetmba nuŋe dubiwanu tanjo ninjina le nane kilmba walmba ninnye likinaig. ⁷ Kualegan karenjanu fonfon ta mata kilmba Kuate gare pasa tumba nuŋe dubiwanu tanjo ninjmba nakmba walap ngina. ⁸ Nane tanjamba walnaig le tanjo pino nakmba kilmba nyinaig le maroningina. Agan fetfetna batenju ta kilmba nane sambe ⁷ ligneninginaig. ⁹ Isukusnaig mbal ta gudommba 4,000 tanjan.

¹⁰ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu pitik ndo nuŋe dubinaig tanjo ndonj wanj ponja Dalmanuta ma mbol kinaig.

Nane wam kitek sanjgrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Lukas 11.29-32)

¹¹ Farisi tanjo afu pro Yesus ndonj kualeyauka minnaig sulumba nu tagowam tuku wam kitek sanjgrinu ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig. ¹² Tanjamba sanaig le Yesus nu wamdus piti tumba mabser supimba saningina: Tane ait te mbolnye minig mbal tane ndanam ye tuku sanjri kanjeram idusde? Ye sinja satinjamanjgit. Ye tane wam kitek sanjgrinu ande tumtinnye nda ngina. ¹³ Tanjamba nu nane kusreka

nu manj wanj ponja kule kualinj sim kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manjau (Mateus 16.5-12)

¹⁴ Nane prepreka bret sunjomba kile ndakinaig. Bret ndindo ndo wanj mbolnye minna.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Tane Farisi mbal le Herodus tuku yis ta rironkap ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret kugatok ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ¹⁷ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Ndanam tane bret kile ndakaig ta tuku saka minig? Tane minanu ndui ta ndo minmba ye tuku sanjri katesemba wamdus pulu ndatingit? Tane ngamunjal tukulok minig kande. ¹⁸ Tane am kugatok tanjan aganj kanjer nda kade. Tane kilba kugatok tanjan pasa ise ndakade. Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? ¹⁹ Ye nane 5,000 tuku bret ⁵ fetfeten ta tuku batenju sambe giganmba ligneninginaig nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sambe ¹² nginaig le ²⁰ nu manj lato kusnaningina: Bret ⁷ nane 4,000 tuku fetfeten ta tuku batenju sambe giganmba ligneninginaig ngina le nane ndek sakinaig: Sambe ⁷ nginaig. ²¹ Tanjakinaig le Yesus nu nane kusnaningina: Kile tane katesede e ngina.

Yesus nu Betsaidanje tanjo am tukulok wakeina

²² Kile nane kumba ka Betsaida tumbran pronaj. Pronaj le nane afu tanjo am tukulok mindemba pro Yesusnye kirewa nga sanjri tinga nu sarsamba minnaig. ²³ Tanjamba minnaig le nu ndek tanjo am tukulok ta waimbi biymba tumbran kusremba kilim kinaik. Kinaik ka tanje nu tanjo ta tuku am nguspenu sulumba nuŋe wai nu tuku am mbolnye patika kusnana: Ne aganj ande kanjgerte e

ngina le ²⁴ nu tandeka mambilmba sakina: Ye tanjo kanjerket ta nane ail likanu suk kanjerket ngina.

²⁵ Tanjaka sana le Yesus nu man wai am mbolnge patikina le nu am tidinga mambilmba am mayekina le nu aganj njakmba kanjer magekina le ²⁶ nu tanjo ta sana: Ne tumbran te nda kaye. Nane njakmba laipnijmba nane tumbran tuguk kaye ngina.

Petrus nu Yesus Kuatenje madina tanjo ngina

(*Mateus 16.13-20; Lukas 9.18-21*)

²⁷ Yesus nu nuje dubiwanu tanjo ndonj kumba ka Sesarea Filipi ma tugu tuku tumbran afu mbol kine likinaig. Kumbange nu nuje dubiwanu mbal kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima ngade ngina le ²⁸ nane ndek nu sanaig: Afu ne Yohanus kule pisenje ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne tuan tanjo ande nginaig. ²⁹ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenje madina tanjo ngina. ³⁰ Tanjakina le nane nuje nyu ta afu sa ndaningam tuku peuningina.

Yesus nu nuje kumam tuku saningina

(*Mateus 16.21-28; Lukas 9.22-27*)

³¹ Kile Yesus nu tugu pilmba nane wam paguka saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo piti gudommba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kusem pasa biteknganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunje ye baleyamngai. Ye kumi sulumba mara kenju mbolnge tinungit ngina.

³² Yesus nu piti ta te-mayokmba saningina le Petrus ndek nu tumba te-yamokmba sawe lika minna. ³³ Tanjamba minna le nu mbilka

nuje dubiwanu tanjo afu kanjerka Petrus sawe lika sana: Satan, ne kua kaye. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanjo tuku wamdus ndo dubite ngina.

³⁴ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo manjur sunjo ta turmba te yalpe nga saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuje nzali kusreka nuje miroj nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ³⁵ Ima nu nuje abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku ko pasa mayenu tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuje abo ta njak minamngat. ³⁶ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nuje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ³⁷ Ande nuje kanu ngisikuwa ta ame aganjmbi piyamba man luka tam kumun? ³⁸ Nane ait te mbolnge minig mbal nane une sugo kumba Kuate ngumnede tuku. Ima nu nane ngamuknge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye yinje Mam tuku kilja sangri njak enjel kame ndonj ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina.

9

¹ Yesus nu man lato saningina: Ye sinja satinngamngit. Tane kile tenje tinga minig mbal afu kume ndakap le Kuate nu nuje gageu kulatkate wam sangrinu te-mayokuwa le kanjeramngai ngina.

Yesus nu ngarosu kitek tina

(*Mateus 17.1-13; Lukas 9.28-36*)

² Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus Yohanus nane kilmba tabe sunjo ande ponginaig. Ka tanje nane kej ta mambilmba minnaig le Yesus tuku ngarosu mbilka kisemba mayok ka ³ nu tuku tawi ta kauknu uge linju ndo mayok kina. Ma tugu

ɲakmba mbolɲge ande nu kumin kauknu minyanɲate le taɲamba kau prowam kumuɲ kuga.

⁴ Kile Elia nale Moses ndoɲ mayok ka Yesus ndoɲ pasata minnaik le ⁵⁻⁶ nuɲe dubiwanu taɲgo nane kaɲgerka kuru kuru sunɲonaig. Taɲamba Petrus nu ndaɲmba saki ɲga wam pile paska ake fare Yesus sana: Tum Taɲgo, sine teɲge mineg te mayenu ndo. Sine baibai keɲmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku ɲga sana.

⁷ Taɲakina le gau ande pro nane kainingina le gau ta sinamɲge pasa ande mayok ka teɲenmba sakina: Ande te yiɲe Kiɲo. Ye nu tuku wamdus sunɲgo ɲak minet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ɲgina. ⁸ Taɲamba sakina le Petrus nane pitik ndo mbilka mambilnaig kande Yesus nuɲe ndo tiɲ minna le kaɲgernaig.

⁹ Kile nane luka ndeka nd-inɲge Yesus nu nane peuniɲmba saningina: Ye Ndindo Katesek Taɲgo ye kummba maɲ tiɲgi le ndo tane wam kaɲgeraig ta afu saningap ɲgina le ¹⁰ nane ndek wamdus sinamɲge idusmba ame pasa nu kummba tiɲgamɲgat ɲga sakat ɲga nanɲine nanɲine saka minnaig.

¹¹ Taɲamba nane Yesus kusnanaig: Ndaɲam kusem pasa bitekɲganu mbal nane Elia nu ambonɲa prowa le ndo Kristus nu prowamɲgat ɲga sakade ɲginaig le ¹²⁻¹³ nu lafumba ndek saningina: Elia nu ambonɲa prowa sulumba wam ɲakmba kuaneka kile-tidingam tuku ta ye tane satinɲamɲgit. Elia nu buk prona le kuyar pasa nu tuku sakate taɲamba nane afunɲe nanɲine nzali dubimba nu tumba ɲayo silinaig. Kuyar pasa taɲge ye Ndindo Katesek Taɲgo tuku ame wam sakate? Ye piti sugo kili le nane ye talayumba kasuryamɲgaig ɲga saningina.

Yesus nu kiɲo ande bukla ɲak wakeina

(Mateus 17.14-21, Lukas 9.37-43)

¹⁴ Yesus nane tabe mbolɲge ndeka minnaig le taɲgo maɲgur sunɲgo pro nuɲe dubiwanu taɲgo afu ta kile-kogorka kusem pasa bitekɲganu mbal nane ndoɲ kua-leyauka minnaig le kaɲgerkinaig. ¹⁵ Kile maɲgurkinaig mbal ndek Yesus kaɲgermba pirerek purka ɲakmba pinder-pindermba kumba ka Yesus kaiyenaig le ¹⁶ nu nane kusnaningina: Tane ame wam tuku kualeyauka minig ɲgina le ¹⁷ taɲgo ande maɲgur sinam taɲge lafumba ndek sana: Tum Taɲgo, yiɲe kiɲo bukla ɲayonu andeɲge miɲge tukule tuna tukunu ye nu tumba ne sota prowit. ¹⁸ Buklaɲge nu biye timba bukɲgate le baringa miɲge subal promba maketiɲ gigermba ɲgarosu pargin prote. Ye ne tuku dubinanu taɲgo afu teɲge pitaiwaig ɲga saningit ta nane pitaiwe fuguwaig ɲgina le ¹⁹ nu ndek nane saningina: Tane Kuate talade mbal. Ye ait giganmba tane ndoɲ minamɲgit? Tane ye piti seryade. Kiɲo ta tumba yalpe ɲgina.

²⁰ Taɲakina le nane kiɲo ta tumba Yesus tugum pronaig le bukla Yesus kaɲgermba pitik ndo kiɲo ta zulbarek serna le nu kilke mbolɲge ndeka biri-baringa miɲge subal kutukina. ²¹ Taɲana le Yesus nu mam nuɲe kusnana: Nu ait giganmba agaɲ te ɲak minna ɲgina le nu sana: Nu kiɲo fudiɲndo minna le agaɲ te nu tina. ²² Ait gudommmba nu kiɲo balewam saka nu tumba pa mbolɲge kule buto mbolɲge bukɲga taɲate. Ne kumuɲ kande sine sinasiɲmba tursiɲga ɲgina le ²³ nu ndek lafumba sana: Ne ye kam kumuɲ ɲga kusnayate e? Ande nu Kuate tuku sanɲri tomba tiɲgate ta nu wam ɲakmba kaɲgerkam kumuɲ ɲgina. ²⁴ Taɲakina le kiɲo ta mam nuɲe

pitik ndo wika sana: Ye Kuate tuku sangri tomba tinjet wam ta kumuŋ kuga tukunu ne ye turya ngina.

²⁵ Kile nane gudommba pinder-pindermba pro Yesus te-ŋgamuwam bafunaig le nu kaŋgerka ndek bukla sawe lika sana: Ne minge kilba tukulte tuku bukla yenje ne sanet. Kiŋo te nduiye kusremba nu sinam maŋ kine ndaka ngina. ²⁶ Tanjakina le bukla ta witimba kiŋo ta zulbarek ser ŋayona sulumba nu kusrena le kiŋo kumanu sukmba minna le nane gudommba nu kaŋgermba nu kumat ŋga saka minnaig ta ²⁷ Yesus nu ndek wainu biyamba nu te-tina le nu tinjina.

²⁸ Yesus nu nuje dubiwanu tanjo ndoŋ wande mbol promba nanjine ndo minmba nane nu kusnanaig: Ndanam sine bukla pitaiwe fuguwig nginaig le ²⁹ Yesus nu lafumba nane saningina: Kuate yabanam tuku maŋau ta ndo bukla pitaikam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate ngina.

*Yesus nu nuje kumam tuku sanu arna
(Mateus 17.22-23; Lukas 9.43-45)*

³⁰ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo ndoŋ ma ta kusremba afunje nane katese ndaninguwaig ŋga Galilea ma tugu make kuerka kinaig. ³¹ Tanjamba nu nuje dubiwanu tanjo 12 wam pagu pasa sanimmba sakina: Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwa le baleyamŋgaig. Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge ye maŋ tinjamŋgit ngina. ³² Tanjakina ta nane pasa ta ismba tugunu katese ndanaig sulumba nu kusnawam tuku ta wamdus pitiningina.

*Tanjo ŋgamukŋge ima nu sunjo minit
(Mateus 18.1-5; Lukas 9.46-48)*

³³⁻³⁴ Yesus nane Kaperneum kumba ka ndinŋge nuje dubiwanu tanjo nane nanjine nanjine mungu tulinga ima nane ŋgamukŋge sunjo minam tuku ta saka minnaig. Ka Kaperneumŋge wande ande ponja Yesus nu nane kusnaningina: Tane ame wam ndinŋge tanjine tanjine mungu tulinga sakaig ngina le nane sanu fugumba maninok minnaig.

³⁵ Tanjanaig le Yesus nu minyoka tanjo 12 ta te yalpe ŋga saningina: Tane ŋgamukŋge ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku kumnemŋge minmba tane tuku piro tanjo minwa ngina. ³⁶ Tanjakina sulumba nu kiŋo ande tumba nane ŋgamukŋge te-timba bagailmba saningina: ³⁷ Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo teŋen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

*Ande nu ŋgueu kuga ta nu sine tuku gulab
(Lukas 9.49-50)*

³⁸ Kile Yohanus nu Yesus sana: Tum Tanjo, sine tanjo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kaŋgermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ngina le ³⁹ nu lafumba sana: Nu peu ndawap. Ande nu ye tuku nyumbi wam ande kitek sangrinu kate ta nu pitik ndo ye tuku ŋgummem pasa sake nda. ⁴⁰ Ande nu sine tuku ŋgueu tanjo mine ndakate ta nu sine tuku gulab. ⁴¹ Ye sirka satinjamŋgit. Ande nu tane Kristus tuku tanjo ŋga kule tidonu tinjuwa ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimŋgat ngina.

*Une tuku piti
(Mateus 18.6-9; Lukas 17.1-2)*

⁴² Yesus nu maŋ saningina: Kiŋo ande teŋen ye tuku son ŋgate le andeŋge didikate le nu ye ŋgumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiŋo ta didi

ndakina le ambonḡa afunḡe wit firiranu ndame sunḡo tumba nḡinfok tur kusmba bukḡḡinaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁴³ Ne tuku wai inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukḡḡa. Ne wai ndindo ḡak Ku-ate tugumḡḡe abo tugu kanḡera ta maye. Ne wai armba ḡak mina le Kuatenḡe ne tumba bukḡḡuwa le ne ma ḡayo mbol kaye ta ḡayo. Ma ḡayo ta pa ugmba minmba minamḡḡat. ⁴⁴ [Ma ta mbolḡḡe kuin ḡḡarosu nyumba minmba minamḡḡaig. Pa ta ugmba minmba minamḡḡat.]

⁴⁵ Ne tuku kupe inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukḡḡa. Ne kupe ndindo ḡak Ku-ate tugumḡḡe abo tugu kanḡera ta maye. Ne kupe armba ḡak mina le Kuatenḡe ne tumba bukḡḡuwa le ma ḡayo mbol kaye ta ḡayo. ⁴⁶ [Ma ta mbolḡḡe kuin ḡḡarosu nyumba minmba minamḡḡaig. Pa ta ugmba minmba minamḡḡat.]

⁴⁷ Ne tuku am ande ne unekam tuku didikate ndeta ne am ta gomba bukḡḡa. Ne am ndindo ḡak Kuate kulatkate ma mbol kaye ta maye. Ne am armba ḡak mina le Kuatenḡe ne tumba bukḡḡuwa le ma ḡayo mbol kaye ta ḡayo. ⁴⁸ Ma ta mbolḡḡe kuin ḡḡarosu nyumba minmba minamḡḡaig. Pa ta ugmba minmba minamḡḡat.

⁴⁹ Nane aganḡmor kilmba Ku-ate atraukam tuku sol tumba pisneniḡḡig taḡamba ndo Kuate nu pambi taḡo ḡakmba tuku ḡḡamunḡal kule pisne taḡanḡ niḡḡamḡḡat. ⁵⁰ Sol nu aganḡ mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganḡmbi maḡ wakeibe le kaglinu maḡ prowamḡḡat? Kumunḡ kuga. Tane kurauka sol kaglinu minit taḡanḡ mine mayewap sulumba taḡḡine taḡḡine ḡḡamunḡal mukuk ḡḡan minap ḡḡina.

10

Tanḡo pino munḡu purkik tuku pasa

(Mateus 19.1-12)

¹ Yesus nu ma ta kusremba Yudea ma tugu mbol kina ka Yordan kule sim kina le nane gudommmba maḡ nu te-ḡḡamunaig. Nu nuḡe maḡau dubimba wam paguniḡmba minna le ² Farisi taḡo afu nu tagowam tuku pro kusnanaig: Sine siḡḡine tukul maḡau dubimba ande nu piyo nuḡe pitaiwam kumunḡ e ḡḡa kusnanaig le ³ nu ndek nane kusnaniḡḡina: Moses nu wam ta tuku ndanḡmba kuyarmba wam pagusiḡḡina e ḡḡina le ⁴ nane nu sanaig: Moses nu ande nu piyo nuḡe pitaiwam ḡḡa waḡe ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumunḡ ḡḡa sakina ḡḡinaig.

⁵ Tanḡakinaig le Yesus nu nane saniḡḡina: Tane wamduḡ kareḡnu ḡak. Ta tuku Moses nu pasa ta kuyarna. ⁶ Abo abo Kuate nu aganḡ ndende kile-mayokkina ta nu taḡo pino ḡḡarosu kise kise wakeikina. ⁷ Ta tuku taḡo nu ina mam nuḡe kusreka piyo nuḡe ndonḡ munḡu kile-denḡa minwaik. ⁸ Nale ḡḡarosu ndindo mayok kanḡaik. Kuyar pasa nu taḡakate. Nale armba mine ndakik. Nale aganḡ ndindo taḡanḡ minik. ⁹ Kuate nu aganḡ kilmba ulendinikit ta taḡḡonḡe nale pur ndanikuwa ḡḡa saniḡḡina.

¹⁰ Yesus nu ka wande mbolḡḡe minna le nuḡe dubiwanu taḡo wam ta tuku nu kusnanaig le ¹¹ nu ndek saniḡḡina: Ande nu piyo nuḡe pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. ¹² Pino ande taḡo nuḡe pitaimba taḡo kise tate ta nu taḡo kuayarmba unekate ḡḡina.

Yesus nu kiḡo kame nyaro niḡḡina
(Mateus 19.13-15; Lukas 18.15-17)

¹³ Nane afu kiŋo fonfon kilmba Yesusŋe wai nane mbol patikuwa ŋga pronaig le nuŋe dubiwanu taŋgo taŋge nane saniŋgina lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu wam ta kaŋgermba palseŋna le saniŋgina: Kiŋo kame peu ndaniŋgap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁵ Ye siŋka satingamŋgit. Nane afu kiŋo kame teŋen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ŋgina. ¹⁶ Tanjakina sulumba nu kiŋo kame kilmba bagailniŋmba wai nane mbol patika nane nyaro niŋgina.

Taŋgo ande agaŋ ndende gudommba ŋak

(Mateus 19.16-30; Lukas 18.18-30)

¹⁷ Yesus nu kambim saka ndin prowam bafuna le taŋgo ande pinderka pro nu tugumŋge dagol tidroŋga kusnana: Tum Taŋgo mayenu, ye ndaŋi sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋgina le ¹⁸ nu ndek sana: Ndaŋam ye mayenu ŋga sakate. Kuate nu ndo mayenu minit. ¹⁹ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Taŋgo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Agaŋ ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Agaŋ ande yabuka te ndaka. Ina mam naje tuku nyu kurauka miŋge kumnemŋge mina. Tukul kame ta ne kila ŋgina le ²⁰ taŋgo ta ndek nu sana: Tum Taŋgo, ye kiŋo ndo minen sulumba tukul ŋakmba ta dubika kile minet ŋgina.

²¹ Kile Yesus nu taŋgo ta kaŋger timba nu tuku kume purmba sana: Wam ndindo ndo ne kumu ndate. Ne ka naje agaŋ ndende piyaniŋmba ndametiŋ kilmba sanzal mbal niŋga sulumba ye dubiya. Ne taŋawa ta samba mbolŋge ne agaŋ ndende magenu ŋak minamŋgat ŋgina le ²² nu pasa ta ismba nu agaŋ ndende sunjgomba

ŋak tukunu nu wamduŋ piti tumba aiŋel pasi kume ŋgurnjgurka kina.

²³ Nu kina le Yesus nu mbilka nuŋe dubiwanu taŋgo saniŋgina: Agaŋ ndende sunjgomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo ŋgina le ²⁴ nuŋe dubiwanu taŋgo nane pasa ta ismba pirerek purkinaig le nu maŋ lato saniŋgina: Kiŋo kame, Kuate tuku gageu mayok kambim tuku maŋau ta minde bada sunjo. ²⁵ Agaŋmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Taŋgo nu agaŋ ndende sunjgomba ŋak ta ŋgumneniŋmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta siŋka minde bada sunjo ŋayo ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane piriri ŋayomba sanaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndaŋndaŋmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamŋgig ŋginaig le ²⁷ nu nane kaŋgerka saniŋgina: Taŋgo nane wam te ke fugude ta Kuate nu kumuŋ. Nu wam ŋakmba kam kumuŋ ŋgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku ŋga siŋgine agaŋ ndende ŋakmba kusreka ne dubineg ŋgina le ²⁹ nu ndek sakina: Ye siŋka satingamŋgit. Ima nu pasa mayenu idusmba ye tuku ŋga nuŋe wande, tira kat nuŋe, kulim kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kutu kat nuŋe, nuŋe kilke agaŋ kame taŋaŋ kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minit sulumba nu wande, tira kame, kulim kame, ina, kutu kame, kilke ta ŋakmba kitek gudommba kilamŋgat. Tanjawa le afuŋge nu ye tuku taŋgo ŋga piti seramŋgaig. ŋgumneŋga nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamŋgat. ³¹ Ata. Afu kile tumailamŋge minig ta nane ŋgumnem kaŋgaig. Afu ŋgumnemŋge minig ta nane tumailam kaŋgaig ŋgina.

Yesus nuŋe kumam tuku sanu

keŋna

(*Mateus 20.17-19; Lukas 18.31-34*)

³² Yesus nane ndin dubimba Yerusalem kumbange nu pitik Yerusalem kambim nga ambongina. Tanjana le nuŋe dubinaig mbal nane gagingina le wamduŋ te-sulunaig le afu nu ngumnem dubinaig mbal nane kuru-kuruka minnaig.

Kile Yesus nu nane 12 ndo kilmba kile-yamokka nu mbolŋge maŋau prowamŋgat ta temayokmba saningina: ³³ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kaŋgig. Ka ambeŋge ande nu ye Ndindo Katesek Tango tumba pris gabat kusem pasa bitekŋganu mbal tuku wai mbolŋge pilwa le nane ye te-tiyumba kumwa nga saka kasomok mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig. ³⁴ Pilwaig le nane ye maim maim te-sumba nguspeyumba ngusyuwaig sulumba ye baleyamŋgaig. Ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge maŋ abonŋa tingamŋgit ŋgina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(*Mateus 20.20-28*)

³⁵ Sebedeus tuku kiŋo armba Yakobus le Yohanus nale Yesus tugum promba sanaik: Tum Tango, sile wam ande ne ka nga idusmba minek ŋginaik le ³⁶ nu ndek nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolŋge ki ŋgina le ³⁷ nale nu sanaik: Sile ma sika le ne naŋe kilŋa saŋgri ŋak mayok kaye le ande ne tuku ndinamŋge ande ŋainamŋge minyokupe ŋginaik.

³⁸ Tanjakinaik le nu ndek nale sanikina: Tale agaŋ yabaŋkade ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata kule kaglinu ta nyam kumuŋ e? Ko ye kule silikamŋgit ta tale mata kule ta silikam kumuŋ e ŋgina le ³⁹ nale sakinaik: Au. Sile

kumuŋ ŋginaik. Tanjakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata nyamŋgaik. Ye kule silikamŋgit ta tale mata silikamŋgaik ta ⁴⁰ ye tuku ndinamŋge ko ŋainamŋge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Kuate nu tango afu madinŋgina nane ndo ma ta mbolŋge minyokamŋgaig nga sanikina.

⁴¹ Nuŋe dubiwanu tango 10 wam ta isanaig sulumba Yakobus le Yohanus tuku palseŋningina le ⁴² Yesus nu nane te yalpe nga saningina: Kasomok mbal tuku gabat kame nane minge kareŋ ŋaigo ŋak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemŋge minig ta nane mata tango pino nane kukul te-niŋmba matuk kinig. ⁴³ Tane maŋau ta ke ndakap. Tane ngamukŋge ima sungo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro tango minwa. ⁴⁴ Tane ngamukŋge ima kulat tango minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro agaŋ tanjaŋ minwa. ⁴⁵ Ye Ndindo Katesek Tango ye mata tango pino ye sinzanjuwaig nga pro ndawen. Ye nane sinzanŋiŋmba yiŋe ŋgarosu kumam tuku pilmba nane gudommmba muskil kile-tidinge ningam tuku prowen ŋgina.

Yesus nu tango am tukulok wakeina

(*Mateus 20.29-34; Lukas 18.35-43*)

⁴⁶ Yesus nuŋe dubiwanu tango afu gudommmba ndoŋ Yeriko promba tumbraŋ ta kusrewam bafunaig le Timeus kiŋo nuŋe Bartimeus* nu am tukulok ndin makembinge agaŋ yabaŋka minna.

⁴⁷ Nasaretnu tango Yesus ilna ta afuŋge nu sanaig le ismba nu ndek wi kuenka sakina: Yesus, David tuku mbuŋ sungo, ne ye sinanu

* **10:46:** Bar pasa ta tugunu Kiŋo

turya ngina. ⁴⁸ Nu tanjamba wikina le nane afu gudommba nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu manj lato wika sana: David tuku mbunj sungo, ne ye sinanu turya ngina.

⁴⁹ Wika minna le Yesus nu tinja saningina: Nu sawap le ye tugum te ilwa ngina le nane am tukulok ta sanaig: Ariya. Kile tinja kaye. Nu ne wikate nginaig le ⁵⁰ nu pastinja kuminj kaikanu ta gagulmba buknga Yesus tugum kina le ⁵¹ nu ndek sana: Ye ame wam ne mbolnge ki nga iduste ngina le tanjo am tukulok nu sana: Tum Tanjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ngina le ⁵² nu ndek am tukulok ta sana: Ne kaye. Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat ngina. Tanjaka sana le pitik ndo nu am maranja purfena le Yesus dubimba kina.

11

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina
(*Mateus 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19*)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi le Betani tumbranj Olif tabe patumba Yesus nu nunje dubiwanu tanjo armba sanikina: ² Tale tumbranj si kumba biteknga donki fat ande pannaig le tinj minit afunje muskilnu mbolnge minyo ndakinaig ta tale kanjeramngaik. Kanjgermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³ Ande nu tale ndanam tanjawik nga kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donki te piro njak. Piro kugawa le sile pitik ndo tumba luka te prowamkik nga sawap ngina.

⁴ Tanjaka nu nale kukulnikina le nale kinaik ka donki fat wande malanja tugumnge pannaig le ndinngge tinj minna le kanjernaik. Nale muli kuklimba minnaik le ⁵ afu tugum tanje nale kusnanikinaig:

Tale ndanam donki fat ta muli kukliwik nginaig le ⁶ Yesus nale wam pagukina tanjamba saninginaik le nane ndek sakinaig: Ta maye tumba kape nginaig.

⁷ Nale donki fat ta tumba Yesus tugum promba nakile tawi afu kilmba donki muskil mbolnge farnaik le Yesus nu ponja minyokina. ⁸ Tanjana le nane gudommba nanjine kuminj kilmba ndinngge farninmba afu ail wainu waje magenu njak dujenge kugerkinaig tuku ta kilmba pro ndinngge farninngge likinaig. ⁹ Tanjamba nane afu Yesus tuku tumailamnge afu ngumnemnge nane kumbanje wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dungube o.
Tango te Sunjo tuku nyu mbolnge prote.

Nu Sunjongan nyaro tuwa o.

¹⁰ Nu singine mbunj David tuku ma mbolnge nunje gageu kulatkamngat.

Sine Kuate tuku nyu te-dungube o nginaig. *Mune 118.26*

¹¹ Yesus nu tanjamba Yerusalem pronasulumba nu kusem wande sunjo sinam kumba tanje nu mbilmbilka aganj ndende njakmba kanjerkina. Tanjamba ki butunngina le nu tanjo 12 ta kilmba luka Betani kinaig.

Yesus nu ail ande taprana
(*Mateus 21.18-19*)

¹² Mafena le nane Betani kusremba kinaig ka ndinngge Yesus nu gubana. ¹³ Nu maskenngge fik ail ande kanjerna ta wanenu gudommba njak le nu alonu mambilam kina ta alowam tuku ait kuga tukunu wanenu ndo kanjerkina. ¹⁴ Tanjamba nu ndek fik ail ta sana: Ne manj alowe nda. Afu ne tuku alonu manj nye nda ngina. Tanjakina ta nu dubiwanu tanjo mata pasa ta isnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande wakeina
(Mateus 21.12-17; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹⁵ Kile nane Yerusalem pronaig sulumba Yesus nu kusem wande sungo sinam kumba ka kawan tanje afu agan ndende piya ninjinaig afu piyaninmba kilnaig ta nane njakmba kogronka pitaikina. Tanjamba nu ndametin mungu walka minnaig mbal nane tuku mbain kilmba kile-panka umanj kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-pankina sulumba ¹⁶ nane agan kilmba kusem wande sinam sinam ndin tana dubimba kinaig ta peuningina sulumba ¹⁷ nu nane wam paguka saningina: Kuyar pasa nu tejenmba sakate: Ye tuku wande ta kilke mbol mbal njakmba ye mbarinyam tuku wande ngate. Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tana pilig ngina.

¹⁸ Tanjo pino njakmba nu tuku tum pasa tuku pirerek purka saka minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknganu mbal nane Yesus nu wam kina ta ismba nu tuku kuru-kuruka nu balewam tuku ndin sotinaig.

¹⁹ Furirna le Yesus nane tum-bran sungo ta kusremba kinaig.

Yesus nu yabanam tuku tum-ningina

(Mateus 21.20-22)

²⁰ Mafena le maratukuk nane luka kumba fik ail ta liwam bafumba kanternaig ta karenga sum-bailnu turmba kumna. ²¹ Kile Petrus nu Yesus pasa sakina ta idusmba nu sana: Tum Tanjo, ai si. Kubele ail taprana si kummba karengina ngina le ²² nu ndek nane saningina: Tane Kuate tuku sangri tomba tingap. ²³ Ye tane satinjet. Ande nu Kuate yabanmba wamdus tero ndaka wam ta sinja mayok kanjat nga idusmba nu tabe si samba ne goka tinga yu buto sinam kaye nga sawa ta nu tanjawamngat.

²⁴ Ta tuku ye satinjet. Ne Kuate yabanmba ye sinja wam ta tamngit nga idusa ta ne tamngat. ²⁵ Ne Kuate yabanmba minit ta ande ne mbolnge mbar te ne gilainga. Ne tanjawa ta ne tuku Mam samba mbolnge minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamngat. ²⁶ [Ne ande tuku mbar gilai ndanga ta ne tuku Mam samba mbolnge minit nu ne tuku mbar mata gilainge nda ngina.]

Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Lukas 20.1-8)

²⁷ Nane man mbumba Yerusalem kinaig sulumba Yesus nu kusem wande sinamnge kine promba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknganu afu Israel mage mage nane njakmba pro nu kusnanaig: ²⁸ Imanje ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sangri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁹ nu ndek saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le lafuwap ta imanje wam kame te kam tuku kukulyina ta ye tane kila satinjamngit. ³⁰ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenge e ko tanjonge ta tane ye sayap ngina.

³¹ Tanjakina le nane ka kasomnge nanjine nanjine mungu kusnanga sakinaig: Sine ndanmba sabe. Sine Kuatenge nga sabe ta ndanam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ³² Ko sine tanjonge ngube ta mata kumu kuga nginaig.

Tanjo njakmba Yohanus nu sinja Kuate tuku tuan tanjo ande nga saka minnaig le gabat mbal nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig. ³³ Ta tuku nane Yesus sanaig: Iyo sine gilai nginaig le Yesus nu ndek nane saningina: Ata. Ye mata imanje sayina le wam kame ke liket te satinje nda ngina.

12

Piro tango njaigonu tuku yaba pasa
(*Mateus 21.33-46; Lukas 20.9-19*)

¹ Yesus nu yaba pasambi wam afu saningina sulumba sakina: Tango ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep fir-firmba kulenu kilam tuku ngurur wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro njakmba denpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tija kilke kise mbol kina.

² Ait kumungina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tango ande kukulna le piro mbal tugum kina. ³ Ka prona le nane nu biye timba panija pitainaig le nu ake luka kina. ⁴ Tanjana le piro miro tango nu man tango ande kukulna le nane nu gabat mbolnje kat buromba njayo silinaig. ⁵ Nu man tango inum kukulna le nane nu tumba balenaig. Tanjamba tanjamba nu nane gudommba kukulninge likina le nane afu pani farmba afu bale farnaig.

⁶ Kile tango ndindo ndo piro miro tango ndon minna. Tango ta nuje kijo. Nu kijo ta tuku kume purmba minna. Ngumne tukulmba nu kijo ta kukulna sulumba sakina: Nane nu kanjermba ye tuku kijo nga mapewamngaig nga kukulna le kina. ⁷ Nu kumba piro mbal tugum prona le kanjermba sakinaig: Tango ilit si nu mam nuje tuku aganj ndende kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig. ⁸ Tanjaka nane nu biye timba balenaig sulumba mindesin tumba buknginaig le kilim kina.

⁹ Tane ndanjmba idusde. Grep piro miro tango nu ndanangat? Nu pro piro mbal ta bale farmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat. ¹⁰ Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sungo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri timgade.

¹¹ Sungo nuje wam ta kina le sine kanjermba pirerek purka gare toreg ngina. *Mune 118.22*

¹² Gabat mbal nane yaba pasa ta ismba Yesus nu nane tuku sakina ta katesemba nu biye tiwam tuku ta nane tango pino tuku kuru-kuruka nu kusremba kinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig

(*Mateus 22.15-22; Lukas 20.20-26*)

¹³ Kile gabat kamenje Farisi tango Herodus dubiwanu tango afu kukulninginaig le Yesus tagowaig le nu pasa ande mbarwa le nu biye tiwam tuku kinaig. ¹⁴ Nane pro nu sanaig: Tum Tango, ne tango tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tango nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Ne tango njakmba Kuate tuku manau dubikam tuku tumsingit. Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manau dubimba Rom tuku gabat Sesar takis tambim kumuje? Sine takis patikube e ko mbulbe nga sanaig le ¹⁵ Yesus nu nane tuku yabri pasa katesemba saningina: Ndanam tane ye tagoyade? Ndametin ande tumba pro ye tumyap le kanjeri ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane ndametinj ande tumba nu tumnaig le nu ndek kusnaningina: Ndametin te mbolnje ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sesar tuku nginaig. ¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nu ndek tenemba saningina: Ata. Tane gabat sungo Sesar kumnemnje minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape

ngina le nane pasa ta ismba pirerek purkinaig.

Kummba manj abonjam tuku pasa

(*Mateus 22.23-33; Lukas 20.27-40*)

¹⁸ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tinje nda nga idusmba minig tuku. Nane pro Yesus kusnanaig; ¹⁹ Tum Tanjo, Mosesnge tejenmba kuyarna: Tanjo ande kummba pino kuembol kiño kugatok kusrewa le maib nuñenge pino ta tumba aba nuñe tuku kiño te-pilwa nga kuyarna. ²⁰ Ariya. Mambo kat nuñe ndon nane 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kiño kugatok kumna. ²¹ Kumna le maib nuñe nu dubiknu pino ta tina. Nu tumba minna ma ma nu mata kiño kugatok kumna le maib nuñe kenju mata tanjana. ²² Tanjamba tanjamba nane 7 pino ndui ta ndo tumba kiño kugatok kume farnaig. Ngumne nga pino kuembol nu mata kumna. ²³ Ata. Ne kumanu mbal tingamngai nga sakate ta tanjo 7 ngamuknge nu ima tuku pino minamngat e? Tanjo 7 ta pino ndui ta ndo tinaig nginaig.

²⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanjri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ²⁵ Nane kumanu mbal abonja tinja Kuate tuku enjel suk minamngai. Nane mungu kile nda. ²⁶ Kumanu mbal manj tinje nda nga idusmba sakade ta Moses tuku wam kube mbolnge ail fudinndo pa bulu njak wam ta tuku tane bur ndakade e? Kuate nu Moses tejenmba sana: Ye Abraham Isak Jakob ye nane tuku Mbara Sunjo minet ngina. ²⁷ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Nu abo njak minig mbal

tuku Mbara. Ta tuku tane kumanu mbal kummba manj tinje nda nga sakade ta tane sinja wamdus mbarde.

Tukul pasa sanjrinu

(*Mateus 22.34-40; Lukas 10.25-28*)

²⁸ Nane Yesus ndon kualeyauka minnaig le kusem pasa biteknjanu tanjo ande pro nu nane tuku pasa lafu mayete nga nu mata Yesus kusnana: Tukul ndan tukul njakmba lininganu minit ngina le ²⁹ nu ndek sakina: Tukul nu mbolnge minit ta tejenmba sakate. Israel mbal tane ise mayewap. Singine Kuate nu Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. ³⁰ Tanjine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamunggal abo guwa wamdus sanjri ta njakmba nu tape nga sakate.

³¹ Tukul ande nu dubiknu tejenmba sakate. Tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnge minig mbal tuku kume purap ngate. Tukul pasa armba ta tukul pasa njakmba lininganu minik ngina.

³² Tanjakina le kusem pasa biteknjanu tanjo nu Yesus sana: Tum Tanjo, ne kumumbi sakate. Kuate ndo Mbara. Ande mine ndakate. ³³ Ima nu Kuate tuku kume purmba nuñe ngamunggal wamdus sanjri ta njakmba nu tuwit sulumba nuñe ngarosu tuku kume purte tanjamba ndo nuñe tugumnge minig mbal tuku kume purwa ta nu manau mayete. Manau ar tanje aganjmor kilmba bale farmba atraukade manau ta liningit ngina.

³⁴ Tanjakina le Yesus nu tanjo te wamdus te-mayemba pasa kumumbi lafuwat nga nu sana: Ne Kuate tuku gageu inum mayok kambim bafute ngina. Tanjakina le nane Yesus kusnawam tuku kuru-kuruka manj kusna ndanaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kus-
naningina

(Mateus 22.41-46; Lukas 20.41-
44)

³⁵ Yesus nu kusem wande sungo sinamnge wam paguka nane saningina: Ndanam kusem pasa biteknganu mbal nane Kuatenge madina tanjo Kristus nu David tuku mbun nga sakade? ³⁶ Tukul Guwanje David wamdus tuna le nu tenjemba sakina:

Sunjo Kuatenge ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenge sangri jak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal kilmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemnge patikamngit ngina. *Mune 110.1*

³⁷ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina.

Israel gabat kame tuku manau

(Mateus 23.1-36; Lukas 20.45-
47)

Manjur sunjo ta nane Yesus tuku pasa isam tuku nzaliningina le ³⁸ nu wam afu tumningmba saningina: Kusem pasa biteknganu mbal tuku manau rironkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnge lika tanjo nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. ³⁹ Kusem wandeknge pagumba nye sunjo mbolnge nane mbili tumailamnge minyokam nzaliningit. ⁴⁰ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Nane nangine manau nayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolnge Kuate yaban kuende. Ta tuku nane pa lato tamngai ngina.

Pino kuembol ande nuje
ndametij Kuate tuna

(Lukas 21.1-4)

⁴¹ Yesus nu kusem wande sinamnge ndametij patikam tuku

ma ta tumail tumba minyoka nane ndametij pankinaig le kanjerka minna. Nane aganj ndende sunjomba jak mbal ndametij sugokanu pankinaig le ⁴² kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok promba nuje toea armba ndo kilmba pro patikina le ⁴³ Yesus ndek nuje dubiwanu tanjo wikina sulumba saningina: Ye sinja satinjet. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametij fudinndo patikat ta nane afu pankai ta liningat. ⁴⁴ Ta ndanam? Nane ndametij gudommmba jak ta afu ndo patikaig ta pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nuje ndametij jakmba panke suluwat. Nu nyamagan piyawam tuku ande mata mine ndakate ngina.

13

Yesus nu kusem wande nayongam
tuku sakina

(Mateus 24.1-2; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunjo ta kusrewam ba-funa le nuje dubiwanu tanjo andenje nu sana: Tum Tango, ai te. Kusem wande te tuku wande kame magenu ndo. Nane ndame magenumbi patike likinaig ngina le ² nu ndek sana: Ne wande sugo jakmba kanjerkate te ngumnernga ndame jakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrininguwaig le jakmba kutusewamngai ngina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Mateus 24.3-44; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu kusem wande tumail tumba minyok minna le Petrus Yakobus Yohanus Andreus nanenje ndo promba Yesus kusnanaig: ⁴ Ne kusem wande nayongamngat nga sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame aganj kanjermba ait ta buk patukate nga idusmba katesewamngig nginaig le ⁵ nu pasa tugu pilmba nane wam paguningina: Tane riron mayewap.

Afu pro tane yabritin bekaig. ⁶ Nane afu ye tuku nyu tumba ye Kuatenge madiyina tango nga gudommba didikuwaig le ndenun gaig. ⁷ Tane kame sugo masken ge mayok kuwaig le pasa ismba ko tangine tugum ge kame zigna ande ismba tane wamdus fulil ndakap. Wam kame ta sin ka prowe likam n gaig ta kugawam tuku ait kile.

⁸ Kilke ande tinga kilke kise ndon kame buwam n gaik. Gabat ande nun ge gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndon kame buwam n gaig. Ma yimyam mbol n ge mumni guba prowe likam n gaig. Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku ngaro rar tate tana n prowam n gaig.

⁹ Tane tangine riron mayewap. Afun ge tane kilmba pasa mbol n ge kile-tidinguwaig le afu nangine kusem wandek n ge tane pani faram n gaig. Afu tane kilmba ka gabat sugo sugo nyu sugo nak mbal tugum n ge kile-tidinguwaig le tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isam n gaig. ¹⁰ Pasa mayenu kilke tugu nakmba mbol n ge kukliwap le ndo kugawam tuku ait prowam n gat.

¹¹ Nane tanamba tane kilmba pasa mbol n ge patika mbal sugo wai mbol n ge patikuwaig le wamdus fulilka ndanmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam tuku ait mbol n ge tane tuku wamdus sinam n ge pasa afu mayok kan gaig ta ndo sakap. Tukul Guwa nu wamdus tinguwa le pasa sakam n gaig. Tangine wamdusmbi kuga.

¹² Ait ta mbol n ge ande nun ge tira nun ge kasurmba kumam tuku ngueu mbal tuku wai mbol n ge palmbim n gat. Tango nu nun ge kinjo mbol n ge mata tanawam n gat. Kinjo kame nane ina mam kat nangine kumwaig nga nane pasa mbol n ge patikam n gaig. ¹³ Tane ye tuku tango tukunu nane nakmba

tane kasurtingam n gaig. Ande nu ye kusre ndayumba minmba ma ma kumwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tambim n gat.

¹⁴ Ngumnen ga ande nu nule parak tukul ma mbol n ge mayok ka tukul kuerka kutur tambim n gat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinguwa). Wam ta mayok kuwa le kan germba kame sun go prote nga Yudea mbal nane kua ka tabe pon guwaig. ¹⁵ Ande nu wande kawan n ge minmba kande nu pitik kua kumba wandek n ge agan kilam idus ndawa. ¹⁶ Ande nu piro mbol n ge minmba kande luka nun ge tawi tam idus ndawa.

¹⁷ Ait ta mbol n ge pino fungulok pino kinjo dabro amo nyanu nak ose. Nane piti sun go kan geram n gaig. ¹⁸ Tane Kuate yabanap le murke ait mbol n ge manau ta pro ndawa. ¹⁹ Ait ta mbol n ge piti sun go pasa nak prowam n gat. Kuate nu agan ndende nakmba kile-mayokkina ait mbol n ge ka kile ait te mbol n ge mata piti afu tana n kan ger ndakeg. Ngumnen ga mata piti tana n ande prowe nda. ²⁰ Kuate nu nun ge kilam tuku madiningina mbal idus-nimmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti prowam n gat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tango nakmba ngisike sulude kande.

²¹ Ande nu tane satinmba kan gera Kristus Kuatenge madina tango minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²² Yabri tango prowaig sulumba afu ye Kristus ngumba afu ye Kuate tuku tuan tango ngam n gaig. Nane Kuatenge madiningina mbal yabrinimmba didikube nga nane wam kitek sangrinu ke likam n gaig. ²³ Tane mambimmba rironka minap. Wam kame ta prowam n gaig. Ta tuku ye tane wam pagutin get.

²⁴ Sina manzer ait sun go ta kugawa le ki mukumba dabunun gat.

Tambun mata bulunġe nda.
²⁵ Samba tuku sanġri ġakmba pīrpurka buru-burukuwaig le mbai ġakmba samba mbolnġe guro-romba ndeke lika minamnġaig.
²⁶ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanġo ye sanġri sunġo kilnġa ġak gau sinamnġe prowi le nane ye kanġeryamnġaig.
²⁷ Ye ndeka eġel kame kukulnġinġi le kilke tugu ġakmba mbolnġe Kuate nuġe madinġina mbal kile-manġurkamnġaig.

²⁸ Tane fik ail kanġerap. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanġerka katesemba sakade: Ki ait patukate nġade. ²⁹ Tanġamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanġerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimnġaig.
³⁰ Ye sinġa satinġamnġit. Ait te mbolnġe minig mbal kume ndakuwaig le wam kame ġakmba ta prowamnġaig. ³¹ Kilke tugu samba tugu nġisikamnġaig. Ye tuku pasa ande nġisike nda. Minmba minamnġat.

³² Ginu mara ki kanum ndan ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolnġe eġel mata nane ġilai. Ye Kuate tuku Kiġo ye mata ġilai. Mam nu ndo kila minit.
³³ Ait ta ginu mayok kanġat ta tane ġilai tukunu tane rironġka mambilmba minap. ³⁴ Wam ta yaba pasa te suk. Tanġo sunġo ande ma ande kambim nġa nuġe piro mbal piro walmba ande wande kulatkam tuku pilmba sate: Ye mambilmba tairnġa mina nġate.
³⁵ Wande miro tanġo ginu mara prowamnġat ta tane ġilai. Furiram e ko furir nġamu e ko teg kaglinu ulwa le ko maratukuk ta tane ġilai tukunu mambilmba tairnġa minap. ³⁶ Tane idus ndamba minap le nu pitik ndo pro kanġerkikat. ³⁷ Ye tane satinġet pasa te tanġamba ndo nane ġakmba sanġet. Tane mambilmba minap nġina.

14

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Pagumba nye sunġo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ki ait armba minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknġanu mbal ndonġ kuirkuirka Yesus biye timba balewam tuku ndin sotinaig sulumba ² sakinaig: Sine pagumba nye tuku manġur sunġo sinamnġe nu biye tibe ta nġayo. Kame zigna sunġo mayok kakat nġinaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnġe gurenġ kutuna

(Mateus 26.6-13; Yohanus 12.1-8)

³ Betanġe Yesus nu tanġo ande buk nġirnġer ġak nyunu Simon nu tuku wandeknġe isukusmba minna. Nu isukusmba minna le pino ande ndame botol gurenġ mundur mayenu ġak piyanu o mbolnġe ta tumba Yesus tugum promba botol ndumor nġurmba nu tuku gabat mbolnġe gurenġ ta kutuna. ⁴ Kutuna le nane afu wam ta kanġermba palsenġinġina le nanġine nanġine sakinaig: Ndanam saka gurenġ mayenu ake kutuwat a. ⁵ Nu gurenġ ta tumba piyana kande nu ndametinġ soġ 30 limba kilna le sine sanzal mbal turkeg kande nġinaig.

Nane tanġamba pino ta tumba sawe likinaig le ⁶ Yesus nu ndek nane sanġina: Tane mbulap. Ndanam tane pino te piti serde. Nu ye mbolnġe wam mayete. ⁷ Sanzal mbal mara mara tane nġamuknġe minamnġaig. Tane nane turkam idusmba ndeta turkam kumuġ. Ye tane ndonġ ait kuennu mine nda. ⁸ Pino te nu ye mbolnġe nuġe manġau kumumba gurenġ mayenu te ye pisneyat. Nu ye nġunu tuku nġarosu wakeiyat. ⁹ Ye sinġa satinġamnġit. Kilke tugu ġakmba mbolnġe nane pasa

mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamngaig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo (Mateus 26.14-16; Lukas 22.3-6)

¹⁰ Kile nu dubiwanu tanjo 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu Yesus tumba pris gabat mbal wai mbolnge palmbim nga nane sota kina le ¹¹ nane nu tuku pasa ismba gare tumba pasa katmba ndametin afu nu tambim tuku sanaig. Sanaig le Yudas nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnge palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus dubiwanu tanjo armba Pasowa kuanekinaik

(Mateus 26.17-25; Lukas 22.7-13; 22.21-23; Yohanus 13.21-30)

¹² Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonganu mbolnge Zu mbal nane sipsip fat bale farmba nyanu. Ait ta prona le nuje dubiwanu tanjo ndek Yesus kusnanaig: Sine aninge ne ndon Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le ¹³ nu ndek nuje dubiwanu tanjo armba sanikina: Tale tumbran sunjo mbol kape. Kumba ka prowap le tanjo ande waim kule jak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. ¹⁴ Nu kumba wande pongamngat ta tale wande ta tuku miro tanjo tenjemba sawap: Tum Tanjonge sakat nu nuje dubiwanu tanjo ndon wande rum ndan mbolnge Pasowa nyamngig nga sawap. ¹⁵ Tanjakap le nu rum sunjo ande o mbolnge agan ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamnge sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina. ¹⁶ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo ar ta tumbran sunjo mbol kinaik ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nale Pasowa nyam tuku agan ndende kuaneka man luka kinaik.

¹⁷ Furirna le Yesus nu tanjo 12 ta kilmba kumba ka kuanekinaik

wande ta ponginaig. ¹⁸ Ka tanje nane isukusmba minmba Yesus nu sakina: Ye sinja satinjamngit. Tane ngamuknge ande ye ndon isukusit te nu ye tuku kupet minit ngina. ¹⁹ Tanjakina le nane wamdus ngaionga ndui ndui nu kusnanaig: i ... Ne yenje nga iduste e nginaig le ²⁰ nu ndek nane saningina: Ande tane 12 ngamuknge nu ye ndon nza tuma bret kule pak mbilmba nyate ta not. ²¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kuyar pasa kumumba kumamngit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnge palmbimngat ta ose. Nu piti sunjo tamngat. Ina nunenge te-pile ndakina kande maye kande ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manau te-mayokna

(Mateus 26.26-30; Lukas 22.14-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Nane isukusmba minmba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuje dubiwanu tanjo niymba sakina: Bret te tumba nyap. Te yije ngarosu ngina. ²³ Tanjamba nu grep kule murko jak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba ningina le yaimba nyinaig. ²⁴ Tanjanaig le nu ndek saningina: Te yije ndare. Ndare ta mbolnge pasa kitek Kuate nu tanjo ndon o buk katna ta alonu mayok kangat. Ye nane gudommmba tuku nga ye yije ndare kutuwamngit. ²⁵ Ye sinja satinget. Ye man grep kule tenjen nye ndaki ma ma Kuate kulatkate ma mbolnge ye grep kule kitek nyamngit ngina.

²⁶ Tanjaka denpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinga Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

²⁷ Kumbanje Yesus nu nane saningina: Tane jakmba kua ka ye kusreyamngaig. Kuyar pasa

tejenmba sakate. Kuateŋge sipsip kulat tango balewa le sipsip pururumba sili-siliwamŋgaig nga sakate. ²⁸ Ye kumbamba maŋ tinji sulumba ye ambonŋa Galilea ma tugu mbol ka le tane ŋgumneŋgamŋgaig nga saningina.

²⁹ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Nane ŋakmba kua ka ne kusrenuwaig ta ye ndo ne kusrene nda ŋgina le ³⁰ nu Petrus sana: Ye siŋka ne sanamŋgit. Furir te mbolŋge teg witiwam ar ndawa le ne ye tuku nyu yabukam keŋamŋgat ŋgina. ³¹ Tanjaka sana le Petrus nu sanŋri tinja sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye siŋka ne tuku nyu yabuke nda ŋgina le nuŋe dubinaig mbal ŋakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndoŋ pasatina
(*Mateus 26.36-46; Lukas 22.39-46*)

³² Nane ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuŋe dubiwanu tango saningina: Tane teŋge minap. Ye ka siŋge Kuate yabanamŋgit ŋgina. ³³ Tanjaka nu Petrus Yakobus Yohanus nane keŋ ta kilmba kina ka tanŋe nu ŋgamuŋgal piti sunŋo kamusmba wamdus fagkina le isu sanŋri kugana. ³⁴ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus ŋayonŋa piti sunŋo ye toyate le kamuset. Tane teŋge mambilmba minap ŋgina. ³⁵ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ŋgurnŋurka ndek truk ka piti ta nu laipam kumuŋ e ŋga nu Kuate yabanmba sakina: ³⁶ O Mam ne wam ŋakmba kam kumuŋ. Kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa ŋget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanŋe nzali ndo dubiwa ŋgina.

³⁷ Tanjamba nu luka ka nane kanŋerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Simon, ne kinyit e? Ne ait fagnu

te mambilmba minam kuga e? ³⁸ Satan tuku tago tane mbol prowikat. Abo minmba yabanmba minap. Tanjine ŋgamuŋgal Kuate yabanam tuku idusde ta ŋgarosumbi dubiwam tuku ta piti ŋgina.

³⁹ Tanjamba sake denpurmba nu luka kina ka pasa ndui ta ndo maŋ yabanmba sakina. ⁴⁰ Tanjamba nu maŋ luka prona ta nane ginyumŋge am piti patikinaig le kinymba minnaig le kanŋerkina le nane piririmba ame pasa lafube o ŋga wam pile paskinaig.

⁴¹ Yesus nu maŋ kumba ka yaban keŋna sulumba promba maŋ kusnaningina: Kile mata mabta kinymba minig e? Kile kumuŋgat. Ait buk prowat. Andeŋge ye Ndindo Katesek Tanŋo tumba une ŋak mbal tuku wai mbolŋge palmbim tuku bafute. ⁴² Ai si. Ye tuku kupet tanŋo prote. Tane tinŋap le sine nane tugum si kab ŋgina.

Yudas nane Yesus biye tinaig
(*Mateus 26.47-56; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12*)

⁴³ Nu tanjamba pasata minna le tanŋo 12 ta tuku ande Yudas nu tanŋo gudommmba kame bagi sibugi kilmba ŋak pronaig. Pris gabat mbal kusem pasa bitekŋganu mbal Israel mage nanenŋe tanjamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁴ Yesus tuku kupet tanŋo nu nane kila palmbim tuku buk tejenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tanŋo ta biye timba tumba kape ŋgina. ⁴⁵ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tanŋo kaiye ŋgina sulumba mumuna le ⁴⁶ nane pro Yesus biymba biye denaig.

⁴⁷ Ande nu tugumŋge minna tanŋe nuŋe kame bagi gomba tumba pris sunŋo tuku piro tanŋo kilbanu pike welna. ⁴⁸ Tanjana le Yesus nu nane saningina: Ndanjam saka tane ye kuayar tanŋo tanjaŋ bagi sibugi kilmba ye biye tiyam

prode. ⁴⁹ Ye mara mindek tane ngamuknge kusem wande sunjo sinamnge tanjo pino wam paguka minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kuate tuku kuyar pasa kumumba mayok kuwa ngina.

⁵⁰ Tanjakina le nu dubinaig tanjo njakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig le ⁵¹ tanjo mbanzo ande nu tawi kaukauk ndindo tinmba Yesus dubimba kina le nane ndek nu biye tinaig. ⁵² Biye tinaig le nu mbil bunja tawi gagulmba kusremba wagek kua kina.

Nane Yesus tumba gabat mbal tugum kinaig

(Mateus 26.57-68; Lukas 22.54-55,63-71; Yohanus 18.13-14,19-24)

⁵³ Kile nane Yesus tumba pris gabat sunjo tugum kinaig. Pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknjanu mbal nane njakmba buk pro tanje manjurkinaig. ⁵⁴ Petrus nu maskenngge Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kumba ka wande mab tanje nu kame mbal ndon pa likmba minnaig.

⁵⁵ Pris gabat mbal Israel pasa pilewanu sugo njakmba Yesus balewam tuku pasa gabat ande sotete pisenginaig le ⁵⁶ nane gudommaba yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁵⁷ Kile nane afu tinja nu mbolnge pasa pilmba yabri pasa tenenmba sakinaig; ⁵⁸ Nu tenenmba sakina le isgen. Kusem wande sunjo tanjo waimbi pilnaig te ye sambriwi sulumba mara kenmba mbolnge kise ande waimbi pile ndakanu ta palmbimngit nga sakina le isgen nginaig ta ⁵⁹ pasa ta mbolnge mata pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁶⁰ Kile pris gabat sunjo nu nane ngamuknge tinja Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanjmba iduste. Ne nane

tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶¹ nu pasa ande sa ndaka minje tukulmba maninok minna le pris gabat sunjo nu man Yesus kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e ngina le ⁶² nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamnge minyok mini sulumba gau mbolnge ndeki le tane ye kanjeryamnggaig ngina.

⁶³ Tanjakina le pris gabat sunjo pasa ta ismba palsejna le nu ndek nuje tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. ⁶⁴ Tane nu Kuate tuku nyu njayo silite pasa te ismba tane ndanjmba idusde ngina le nane njakmba sakinnaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig.

⁶⁵ Kile nane afu tinja ka Yesus nguspemba amnu sonja waimbi katmba sanaig: Imanje ne katnate e? Ne tuan tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig. Tanjakinaig le polis kame nje mata nu tumba katnaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Mateus 26.69-75; Lukas 22.56-62; Yohanus 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Petrus nu wande mab tanje minna le pris gabat sunjo tuku piro pino ande promba ⁶⁷ Petrus pa likmba minna le nu kanjer timba sana: Ne mata Nasaretnu tanjo Yesus ndon minna tuku ngina. ⁶⁸ Tanjakina le nu ndek Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginnganket ngina sulumba nu tinja kilim ka malanja tugum tanje minna le teg ande witina.

⁶⁹ Kile piro pino ta man pro nu kanjermba nu tugumnge minnaig mbal saningina: Tanjo te mata nu tuku tanjo ande ngina le ⁷⁰ nu man Yesus tuku nyu yabukina. Tanjamba minmba man tanjo afu Petrus tugumnge minnaig ta nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne Galileanu

nginaig le ⁷¹ nu nuŋe mironŋ nuŋe ngaro tapramba sakina: Tane tango sakade ta ye sinŋa gilai ngina.

⁷² Tanakina le pitik ndo teg witiwam arna le Petrus Yesusnge pasa sana ta nu idusna: Teg witiwam ar ndawa le ne ambonga ye tuku nyu yabukam kejamngat nga sakina. Nu pasa ta idusmba malmbi njayona.

15

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(*Mateus 27.1-2; Lukas 23.1-5; Yohanus 18.28-38*)

¹ Maratukuk tinga pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal pasa pilewanu sugo njakmba pitik ndo pro mangurka pasa wakeimba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnge pilnaig. ² Tananaig le Pilatus ndek nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

³ Kile pris gabat mbal nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnge patika nu mbaranu nga sanaig le ⁴ Pilatus nu man kusnana: Aite. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne pasa kugatok e? Ne nane tuku pasa ande lafuwe nda e ngina. ⁵ Pilatus nu tanamba kusnana kande Yesus nu pasa ande lafu ndana le nu pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(*Mateus 27.15-26; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16*)

⁶ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulinj kilanu tango ande paska tam tuku yabanu le nu paska ninnganu. ⁷ Ait ta mbolnge tango afu nane gabat kame ndon kame bumba ande balenaig le nane kilmba muli wandeknge patikinaig le minnaig. Nane tuku ande Barabas.

⁸ Kile Zu mbal gudommba pro Pilatus tugumnge mangurka sanaig: Ne wam kate tanamba kile mulinj kilanu tango ande paska sinŋa nginaig. ⁹⁻¹⁰ Tango njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Tane ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tingi nga idusde e ngina le ¹¹ pris gabat mbal ndek tango pino sisenjinmba wam pagukinaig le Barabas te-luka tam tuku Pilatus sanaig.

¹² Tanakinaig le Pilatus nu man saningina: Ye Barabas paski sulumba tane Zu mbal tuku gabat sunjo ngade tango te ye nu ndanj nga idusde ngina le ¹³ nane lafumba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjnguwaig nginaig.

¹⁴ Pilatus nu man lato sakina: Ndanam. Nu ame wam mbarna ngina le nane man sungomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjnguwaig nga sakinnaig.

¹⁵ Tanakinaig le Pilatus nu mangurkinaig mbal ta gareninguwa nga Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le Yesus tumba muli karennumbi ngusnaig. Ngusmba tumba ail kazrai mbolnge pilwaig nga saningina.

Kame mbal nane Yesus tumba njayo silinaig

(*Mateus 27.27-31; Yohanus 19.2-3*)

¹⁶ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo ngirpem tange pilmba kame tango njakmba wikinaig le pro mangurkinaig. ¹⁷ Nane tawi gurgur mindepiye mayenu tumba Yesus kai tumba muli nzapo njak pirka gabat kainaig. ¹⁸ Tananaig sulumba nane ndek nu nzumilmba gabat sunjo mbolnge manjau kade tanamba

sanaig; Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nginaig. ¹⁹ Tanjamba nane ndek didombi gabatnu katmba nguspemba nu tugumnye dagol tidronginaig.

²⁰ Nane tanjamba Yesus usre kupetmba nzumil te-tumba denpurmba tawi gurgur ta paska nuje tawi siluk tumba ail kazrai mbolnye palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnye pilnaig

(Mateus 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

²¹ Kinaig ka ndinnye Sirenenu tanjo Simon ma kasomnye minna tuku te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa nga sangrimba sanaig le nu kurana. Nu Aleksander le Rufus tuku mam nakile. ²² Nane Yesus tumba ma nyunu Golgota pronai. Nyu ta tugunu Tanjo Gabat Murko. ²³ Pro tanje nane ndek ngaro rar mukuwam tuku marasin grep kule tur mbilmba nyuwa nga tunaig ta nu mbulna.

²⁴⁻²⁵ Maratukuk ki kanum 9 mbolnye kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolnye nil danjnginaig. Tanjamba nane nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba nu tuku tawi inum inumnu kilelikinaig. ²⁶ Ail kazrai mbol tanje balenaig tuku pasa gabat ta tejenmba kuyarnaig: *Zu mbal tuku gabat sunjo* nga kuyarnaig.

²⁷ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamnye ande najiam kumamnye ail kazrai mbolnye nil danjnginaig. ²⁸ Wam ta mbolnye kuyar pasa ande kumumba mayok kina ta tejenmba sakate.

Nane nu kanjermba wam najgonu kanu mbal ndonj ulendide nga sakate. *Aisaia 53.12*

²⁹ Nane afu munju lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig; Tanjo

nu Israel kusem wande sunjo sambrimba mara kenmba mbolnye manj palmbim tuku sakina ta kile aninje. ³⁰ Ne nane muskil te-timba ail kazrai kusremba iben kaye nginaig.

³¹ Pris gabat kusem pasa biteknganu mbal nane mata Yesus nunumba pingil mer te-tumba nanjine nanjine saka minnaig; Nu tanjo tuku muskil kile-tidinjina. Kile nu nuje muskil te-tiwam kumuŋ kuga. ³² Nu Kuatenje madina tanjo Israel mbal tuku gabat sunjo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba iben kuwa le sine son ngube nginaig le tanjo armba nu tugumnye ail kazrai mbolnye danjnginaig ta nale mata nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-46; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

³³ Ki kanum 12 mbolnye ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnye kugana. ³⁴ Ki kanum 3 mbolnye Yesus nu wi kuenjka sakina: *Eloi, Eloi, lama sabaktani* ngina. (Pasa ta tugunu tejenmba. Yinje Mbara, yinje Mbara, ndanam ne ye kusreyat).

³⁵ Tanjakina le nane afu tanje minnaig ta ndek sakinaig: i ... Nu Elia wikate nginaig le ³⁶ tanjo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolnye tolna sulumba Yesus nyuwa nga didombi te-dunga nu tuku minje mbolnye pilna sulumba nane saningina: Yauk. Elia nu pro paska te-ibenamngat inde ngina. ³⁷ Kile Yesus nu manj sunjomba witina sulumba nu kumna.

³⁸ Yesus nu kumna le kusem wande sunjo sinamnye tukul wande tukulanu tawi sunjo ta mbolnye fetka ibennye bitekngina.

³⁹ Kame mbal tuku gabat ail kazrai tumail tumba minna ta Yesus nu tanjamba kumna le

kanjermba ndek sakina: i ... Tanjo te nu sinja Kuate tuku kinjo ngina.

⁴⁰ Pino afu mata nane maskenje mambilmba nu kanjermba minnaig. Nane ngamukje ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yoses le Yakobus fudin nale tuku ina nakile. Pino ande nyunu Salomi. ⁴¹ Yesus nu Galilea ma mbolnje minna le pino kame tanje nane nu sinzanmba dubiwanu. Pino afu Yesus ndoj Yerusalem pronaig ta turmba tanje minnaig.

Tanjo ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Mateus 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁴² Ait ta nanjine kusem kuanekanu ait. ⁴³ Furirna le Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kambim tuku gagna ta nu sanjri tinja kumba Yesus tuku mindesin tam tuku yabanja. Yosef nu tanjo pinonje nu mayenu nginaig. Nu Israel mbal pasa pilewanu sugo nane tuku ande.

⁴⁴ Pilatus nu pasa ismba nu kume ndakate nga idusmba nuje kame gabat wikina sulumba nu buk kumat e nga kusnana le nu ndek sakina: Au. Nu buk kumat ngina. ⁴⁵ Tanjakina le Pilatus nu kila pilmba Yosef sana: Maye tumba kaye ngina.

⁴⁶ Kile Yosef nu tawi kaukuk ande piyamba ka Yesus tuku mindesin paska tawimbi songa tumba kumba ka ndame burok o buk sarkinaig tuku sinam tanje pilna. Pilna sulumba ndame sunjo ande barimba pro burok minge tukulna.

⁴⁷ Tanjamba minna le Maria Magdalanu Maria kise Yoses ina nuje nale pilna ma ta kanjermba minnaik.

16

Yesus nu manj tinjina

(Mateus 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-10)

¹ Nanjine kusem ta kugana le furiram Maria Magdalanu, Maria kise (nu Yakobus tuku ina nuje), Salomi nane keñ ta Yesus tuku mindesin pisnewam tuku gureñ mundur mayenu piyamba patikinaig.

² Mafena le piro tugu palm-binu ait mbolnje maratukuk tinja nane ndame burok tugum kinaig. ³ Nane kumbanje munju kusnanjinaig: Brok minje mbolnje ndame sunjo ta imanje talke singamngat o nginaig. ⁴ Tanjamba saka kinaig ka mambilnaig kande ndame sunjo buk talka barinaig le kasomnje minna le kanjernaig.

⁵ Kile nane burok sinam kumba mambilnaig kande tanjo mo kuminj kuen njayo kaukuk njak mindesin minnambi ndinamnje minyok minna le kanjermba nane piriri njayonaig le ⁶ nu ndek nane sanjina: Tane piriri ndawap. Tane Nasaretnu tanjo Yesus ail kazrai mbolnje nil danjinaig ta sotade ta nu tenje mine ndakate. Nu o buk tinjat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma tam te kuga. ⁷ Tane luka kape sulumba nuje dubiwanu tanjo kame Petrus turmba tenjenmba sanjgap: Nu ambonga Galilea kuwa le tane ka tanje nu kanjeramngaj nga o buk nane sanjina tae ngina.

⁸ Tanjakina le nane pirerek purka ndame burok kusremba kua kinaig. Nane kurukurukinaig tukunu ndinje afu sa ndaninginaig.

Nane gudommba Yesus kanjernaig

⁹ [Piro tugu palm-binu ait ndui ta mbolnje mafena le Yesus nu tinja ambonga nu Maria Magdalanu tugumnje mayok kina. Yesus nu buk bukla 7 pino ta mbolnje pitaikina tuku.

¹⁰ Nu Yesus kanjermba kumba ka nu ndoj minnaig mbal nane

wamdus njaigonga malmbi njakmba minnaig ta saniŋgina: ¹¹ Yesu nu buk aboŋga ye tugum prawat le kaŋgerit nga saniŋgina ta nane nu tuku pasa son nda ŋginaig.

¹² Ki ndui ta mbolŋge nale ar ta ma kasom kinaik le ndinŋge Yesu nu ŋgarosu kise tumba nale tugumŋge mayok kina. ¹³ Nane keŋ kinaig ka ka nale nu kila pilnaik sulumba luka kumba ka Yesu ndoŋ minnaig mbal afu saniŋginaik ta mata nane son nda ŋginaig.

¹⁴ Ngumneŋga nuŋe dubiwanu tanŋo 11 nane isukusmba minnaig le Yesu nu nane tugumŋge mayok kina. Nane nu tinŋina le kaŋgernaig mbal tuku wam kube ismba ŋgamuŋgal tukulmba son nda ŋginaig tukunu nu nane ŋgamukŋge mayok ka nane kilmba saniŋge likina.

¹⁵ Tanamba nu nane wam paguka saniŋgina: Tane kumba ka ma tugu njakmba mbolŋge pasa mayenu kukliwap. ¹⁶ Ima nu ismba son nga kule pisne tuwa ta Kuate nu tanŋo ta tuku muskil te-tiwe tambimŋgat. Ima nu son nda ŋguwa ta nu ŋgisikamŋgat. ¹⁷ Nane ye tuku sanŋri tomba tinŋade mbal nane wam kitek teŋen ke likamŋgaig. Nane ye tuku sanŋrimbi bukla pitaika pasa kuale kitek sakamŋgaig. ¹⁸ Nane kame mbeŋ kigreka ko kumam tuku kule nyuwaig ta nane kume nda. Nane guaze mbal mbolŋge wai patika kile-tidinŋamŋgaig ŋgina.

¹⁹ Sunŋo Yesu nu nane pasa niŋge denŋurna le Kuatenŋe nu tedunŋa ka samba mbolŋge nuŋe ndinam kumamŋge pilna le minyokina. ²⁰ Tanana le nuŋe dubiwanu tanŋo nane tumbran njakmba mbol kine lika pasa mayenu kuklinaig le Sunŋo nu nane ndoŋ minmba wam kitek sanŋrinu kile-mayokka nane tuku pasa sanŋri pileniŋgina.]

Son.

LUKAS

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Lukas nu Zu tanjo kuga. Nu Grik tanjo minmba dokta piroka minna ta nu nuje ammbi Yesus kanjer ndana. Nu nane afunje Yesus tuku kubeu tunaig le nu nane tuku pasa ismba son nga Yesus tuku sanjri tomba tinjina.

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenjenmba. Nu nuje mbal Yesus tuku son nguwaig nga nu waje te kuyarna. Nane Grik mbal nane manau tinjeknu jak minam tuku sunjgomba idusnaig tukunu nu Yesus tuku manau tinjeknu ta tuku sunjgomba te-mayokmba kuyarmba tumninjina.

Lukas nu waje te Teofilus tuku kuyarmba pilna sulumba ngumnenja nu man lato waje ande turmba nu tuku kuyarna ta Aposel kame tuku piro ngeg.

¹ Yinje gabat Teofilus kaiye.

Wam afu buk sine ngamuknje mayok ke likinaig ta tanjo gudommmba wam ta ulendimmba kuyarninjam tuku tagonaig. ² Afu nane nanjine ammbi abo abo wam kanjerkinaig sulumba pasa mayenu kuklimba sasinjmba minnaig ta nane pasa ta dubimba kuyarnaig. ³ Ye ait kuennu nane tuku kuyar pasa ta tugusemba burka ise timba minet ta ye mata ne tuku kuyaram nga tugu mbolnje kubemba ka ka biteknjamngit. ⁴ Ne burkumba ne buk wam kubeu tinnaig ta ngamunjal son ngam tuku ye ne tuku waje te kuyaret.

Yohanus prowam tuku pasa mayok kina

⁵ Herodus nu Yudea ma tuku gabat sunjo minna le pris ande

nyunu Sakaria minna. Sakaria nu Abia tuku kuasmbi ande. Piyo nuje nu pris Aron tuku tugu. Pino ta nyunu Elisabet. ⁶ Sakaria nale Sunjo Kuate tuku wam pagu pasa nu tuku nzali njakmba dubi magekinaik sulumba nale nu am mbolnje tinjeknu minnaik. ⁷ Elisabet nu pino mbanzonu ninjina tukunu nale kinjo kugatok minnaik ma ma buk saibo patikinaik.

⁸ Kile Sakaria tuku kuasmbi tuku ait pronu le nane Kuate tumailamnje pris piroka minnaig. ⁹ Tanjamba minnaig sulumba pris mbal nane nanjine manjambi kinaig le Sakaria tuku nyu mayok kina le nu Sunjo tuku wande sinam kumba pa mundur mayenu piyna. ¹⁰ Piymba minna le tanjo pino gudommmba kilimnje Kuate yabanjmba minnaig.

¹¹ Sakaria nu piroka minmba mambilna kande Sunjo tuku enjel ande mundur mayewam tuku atrau mbain ndinamnje tin minna le kanjerna. ¹² Nu enjel ta kanjermba piririmba wam pile paskina le ¹³ enjel nu sana: Sakaria ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne tuku yaban pasa isat. Piyo nane Elisabet nu ne tuku kinjo te-palmbinngat. Te-pilwa le ne nyunu Yohanus nga njina. ¹⁴ Nu mbolnje ne ngamunjal gare tumba wamdus bulok minamngat. Nane gudommmba gare sunjo tamnngaig njina.

¹⁵ Tanjina sulumba enjel nu man sana: Kuate am mbolnje nu tanjo sunjo minamngat. Nu grep kule le kule kamenu nye nda. Nu ina sinamnje Tukul Guwa jak te-pilwa le nu tuku ngamunjal kumunjamngat. ¹⁶ Nu pasa kukliwa le Israel mbal gudommmba ngamunjal biye mbilmba nanjine Sunjo Kuate tugum kanjaig. ¹⁷ Nu Elia tanjan mayok ka Tukul Guwa tuku sanjrimbi piroka nu Sunjo tuku ambonjamngat. Mam kame

kinjo kame tetkanu minig ta nunge ngamunggal ulendiwe ningamngat. Nu mbolnge Kuate tuku pasa ngumnede mbal nane mbilka mbal tinreknu ndonj ulendikamngag. Nu tanjo tuku ngamunggal wamdus kile-tidinguwa le Sunjo prowamngat nga Sakaria sana.

¹⁸ Tanjakina le nu ndek lafumba sana: Ye buk saibo pilen. Ye tuku pino mata tajar. Ye ndanjmba ne tuku pasa ta son ngi ngina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ye Gabriel. Ye Kuate tumailamnge tinj minet tuku tanjo. Nunge ye kukulyat le pasa mayenu te sanet. ²⁰ Ait kumunguwa le pasa te alonu mayok kanjat. Ne ye tuku pasa te son nda ngate tukunu ne minge tukulkuwa le pasate ndaka mina ma ma Kuate tuku pasa kumunguwa le ne manj pasatamngat nga sana.

²¹ Tanjo pino nane kilimnge Sakaria tair minmba ndanjmba nu kusem wande sinamnge dalka minit o nga idusmba minnaig le ²² kile nu mayok ka waimbi ndo pasa sanijmba pasatam kumunj kuga le nane nu kanjermba nu wandek sinamnge kinjatanu suk aganj kanjerat nga katesenaig.

²³ Sakaria tuku piro ait kugana le nu luka nunje tumbran kina ka ²⁴⁻²⁵ tanje minnaik sulumba piyo nunje kinjo konna le nu ndek sakina: Ye kinjo kugatok nane jakmba am mbolnge kiko jak minen ta Kuatenge ye ranjun mayenu sumba ye tuku kiko pitaina ngina. Tanjamba nu tanjo am mbol li ndaka minna le tambun wai inum sulumba kina.

Yesus prowam tuku pasa mayok kina

²⁶ Tambun 6 Elisabet nu fungulok minna le Kuate nu enjel Gabriel manj kukulna le Galilea ma tugu Nasaret tumbran kina sulumba ²⁷ nu pino mbanzo ande tugum prona. Pino ta nyunu Maria. Nu tanjo ande ndonj mine ndakina tuku. Nane tanjo ande nu tuwa

nga buk madinaig. Tanjo ta nyunu Yosef. Nu David tuku ndare.

²⁸ Kile Gabriel nu pro Maria sana: Kaiye. Sunjo nu ne nyaro tinmba nu ne ndonj minit ngina. ²⁹ Tanjamba sana le Maria nu pasa ta ismba wamdus pilemba nu ngamunggal pitimba ame pasa tanjamba sayate o nga idusmba minna le ³⁰ enjel ndek nu sana: Maria, ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne make pilit. ³¹ Ne fungul jak mina sulumba kinjo ande tepalmbimngat. Kinjo ta nyunu Yesus nga. ³² Nu nyu sunjo jak minwa le nane nu tuku nyu Kuate o mbolnge minit nu tuku Kinjo ngamngag. Sunjo Kuatenge nu tuku mbun David o buk nyu sunjo jak minna tajar nyu sunjo tuwa le ³³ nu Jakob tuku ndare kulatka minmba minamngat. Nu tuku nyu sunjo ta ngisike nda. Minmba minamngat nga Maria sana.

³⁴ Tanjakina le nu ndek enjel kusnana: Ye tanjo kugatok minet. Ndanjmba wam ta mayok kanjat nga kusnana le ³⁵ nu sana: Tukul Guwa nu ne mbol kumunguwa le Kuate tuku sanjri ne kainamngat. Tanjawa le ne Kuate tuku Kinjo tepalmbimngat. Kinjo ta nu purferjnu ndo. ³⁶ Ne isa. Nanje tugu Elisabet nu ninjina sulumba o buk saibo pilna ta kile nu ngaro piti jak minit le tambun 6 kinit. ³⁷ Ata. Kuate nu wam jakmba kam kumunj ngina.

³⁸ Tanjakina le Maria nu lafumba sana: Ye Sunjo tuku minge kumnemnge minet. Ye pasa kuga. Ne wam sakat ta ye mbolnge tanjamba mayok kuwa ngina le enjel nu kusremba kina.

Maria nu Elisabet tugum kina

³⁹ Ait ta mbolnge Maria nu tinga pitik ndo Yudea ma tabe jak ta tumbran ande kina ka ⁴⁰ Sakaria tuku wande ponga Elisabet kanjermba kaiyena. ⁴¹ Elisabet nu kaiye pasa isna le kinjo fungul

sinamnge patengina le Tukul Guwa nu Elisabet wamdus tuna le ⁴² nu pasa kuenka sakina: Kuate nu pino njakmba ngamuknge ne make pilit. Kiño ne tuku fungul sinamnge minit ta Kuatenge nu mata make pilit. ⁴³ Ye pino mayenu kuga. Ndanam yije Sungo tuku ina nuje ne ye tugum te prowat. ⁴⁴ Ne kaiyeyat ta ye isit le kiño ye tuku fungul sinamnge nu gare sungo tumba patengat. ⁴⁵ Ne Sungo tuku pasa ismba son ngina tukunu ne gare sungo njak mina le pasa ta ne mbolnge kumu-kumumba mayok kanngat nga Maria sana.

Maria tuku mune

⁴⁶ Kile Maria nu sakina:

Ye Sungo tuku nyu te-dunget.

⁴⁷ Ye Kuate tuku gare sunngoyate.

Nunje ye muskil te-tiwe sate.

⁴⁸ Ye nu tuku minje kum-nemnge kuirkuirka minet le nu ye idusyumba te-mayokyate.

Kile Kuate nu ye make pilit ta saka ismba tutur-tuturmba minmba minamngaig.

⁴⁹ Sungo Sangri Nayo nu ye mbolnge wam magete.

Nu tuku nyu purfennu ndo.

⁵⁰ Tanjo ngamuknge afu nu tuku nyu kurauka dubide mbal nu nane njakmba mapekate.

⁵¹ Kuate nu nuje sangri sungo te-mayokmba wam kumumbi tenenmba ke likate.

Nu nangine nyu kile-dungade mbal wam kam idusde ta kugerkate le kua ka sili-silide.

⁵² Nu kilke tuku gabat sugo kile-ibenkate sulumba kuirkuirka minig mbal kile-mayokkate.

⁵³ Nu gubak minig mbal aganj ndende magenu ningit le nane maroningit.

Nu aganj ndende njak mbal manau inum nda ningit le ake minig.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nu singine mbun pasa sangrinu saningina ta kumumba nu nuje piro mbal Israel sine tursingit.

Nu Abraham nuje ndare njakmba mapeka minmba minamngat ngina ta nu nuje pasa ta gilai ndangate.

Maria nu tanjamba mune ulna.

⁵⁶ Nu Elisabet ndon tambun kenmba minnaik sulumba nu tinja luka nuje tumbran kina.

Yohanus kule pisne tanjo prona

⁵⁷ Ait kumungina le Elisabet nu kiño te-pilna. ⁵⁸ Te-pilna le nu tugumnge minnaig mbal nuje ndare tuma ndon wam ta ismba Kuate nu Elisabet ranngun mayenu tuna nga nu ndon gare-garekinaig.

⁵⁹ Mara 8 mbolnge nane nangine tukul dubimba kiño ngaro pikam tuku mangurkinaig. Nane mam nuje Sakaria waukam tuku saka minnaig kande ⁶⁰ Elisabet ndek saningina: Kuga. Nu Yohanus ngap ngina le ⁶¹ nane ndek nu sanaig: i ... Tanjamba kuga. Ne tuku ndare ande nyunu tanjamba mine ndakate nginaig.

⁶² Tanjamba nane nuje mam nuje kiño ta nyu ima waukuwa nga waimbi kusnanaig le ⁶³ nu kuyaram tuku waje ande tuwaig nga waimbi saningina le tunaig le nu tenenmba kuyarna. Nu tuku nyu Yohanus ngina le nane njakmba ndek pirerek purkinaig.

⁶⁴ Kile ndo Sakaria tuku mane bulkina le nu pasatumba Kuate tuku nyu te-dungina. ⁶⁵ Tanjana le nane nu tugumnge minnaig mbal njakmba kuru-kurukinaig le wam ta Yudea ma tabe njakmba mbol kumungina.

⁶⁶ Tanjo pino pasa ta ismba wamdus te-sulumba Sungo tuku sangri kiño ta mbolnge minna ta kila pilmba nu sungoka ndanndanngat o nga idusmba minnaig.

Sakaria tuku dir pasa

⁶⁷ Sakaria nu Kuate tuku nyu te-dungina le Tukul Guwa nu mbol kumungina le nu dir pasa tenjemba sakina:

⁶⁸ Sine Israel mbal singine Sunjo Kuate tuku nyu te-dungube.

Nu sine nuje mbal tugum te promba muskil kile-tidinge singit.

⁶⁹ Nu ande sangri njayo singine muskil kile-tidinge singam tuku nuje piro tanjo David tuku ndare mbolnje te-mayokte.

⁷⁰ Kuate nu o buk tanjamba nuje tuan tanjo kame tuku minge mbolnje sakina.

⁷¹ Nu sine tuku ngueu mbal sine kasursingig mbal ta jakmba kile-ibenka muskil kile-tidinge singamngat.

⁷² Nu singine mbun kame mapekamngit nga saningina ta kile kumute.

Nu nane ndon wamdus ulendika pasa sangrinu saningina ta gilai ndangina.

⁷³⁻⁷⁵ Nu sine Israel tuku ngueu mbal wai mbolnje kile-luka kilamngat. Tanjawa le sine kuru kuru kugatok nu tuku piro biymba nu am mbolnje tinreknu minmba ma ma kumamngig.

Nu tanjamba singine mbun Abraham pasa sangrinu sana.

⁷⁶ O kiño, ne Kuate Sunjo tuku tuan tanjo.

Ne ambonga kumba Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekamngat.

⁷⁷ Ne sine tumsinga le Kuate nu nuje mbal tuku une sauka gilainga muskil kile-tidinge singam tuku ndin kanjeramngig.

⁷⁸ Kuate nu sinjka sine mapekam tuku iduste.

Nu samba tumbran tuku mafewam tuku bulu kukulwa le sine tugum prowamngat.

⁷⁹ Promba sine kilnjasinguwa le sine ma make sinamnje kume tuku sangri kumnemnje mineg mbal ndin kanjermba ngamunggal gare tumba wamdus bulok minamngig.

Sakaria nu tanjamba dir pasa sakina.

⁸⁰ Kiño dabro ta minna ma ma sungoka wamdus sangrinu njak tingina. Nu sungoka kumba ma baknu mbolnje minna le ma ma ait kumungina le Israel ngamuknje mayok kina.

2

Maria nu Yesus te-pilna (Mateus 1.18-25)

¹⁻³ Ait ta mbolnje Sesar Augustus nu ma tugu jakmba mbolnje tanjo pino tuku nyu kuyarke likam tuku sakina le nane jakmba ndek nyu kuyarkam tuku nangine tumbran tuguk kine likinaig. (O buk mandor Kuirinius nu Siria ma tugu kulatkam tuku gabat minna le nane manjau ta tugu pilnaig).

⁴ Yosef nu David tuku ndare tukunu nu tinga Galilea ma Nasaret tumbran kusremba David tuku tumbran tuguk Betlehem Yudea ma tugu mbol kina. ⁵ Nuje pino madiwe tunaig ta nu tumba nakile nyu kuyarkam tuku kinaik. Maria nu buk fungulok.

⁶ Nale kumba ka Betlehemnje promba tanje minmba Maria nu kiño te-palmbim bafuna ta ⁷ tanjo kinyam tuku wande kumungina le nu aganjmor tuku wande sinam tanje kiño mulum te-pilna. Te-pilna sulumba kuminjmbi songa aganjmor isukusanu nza mbol tanje pilna le minna.

Enjel kame sipsip kulatkanu mbal tugum mayok kinaig

⁸ Tumbran ta kasomnje sipsip kulat mbal afu furir nangine sipsip kulatka minnaig. ⁹ Kulatka minnaig le Sunjo tuku enjel ande

nane tugum tanġe mayok kina le Sunġo tuku bulu saŋgrinu nane kilġaningina le murkuka kuru kuru sunġo tinaig. ¹⁰ Tanġanaig le eġel nu ndek saningina: Tane kuru kuru ndakap. Ye pasa mayenu satingam prowet. Tanġo pino ġakmba mbolġe gare sunġo mayok kaŋgat. ¹¹ Furir te mbolġe David tuku tumbranġ tugukġe pino ande kiġo te-palet. Nu Sunġo nu Kuateġe madina tanġo Kristus. Nunġe tane muskil kile-tidinge tinġamġgat. ¹² Tane nu kila palmbim tuku teġenmba. Kiġo ande kumiġmbi sonġanu ġak aġaġmor isukusanu nza mbolġe kinye ġak minit ta not ġgina.

¹³ Tanġamba saka minna le pitik ndo samba mbolok eġel kuasmbi sunġo pro nu ndoġ ulendika Kuate tuku nyu te-duġga teġenmba saki-naig:

¹⁴ Samba mbolġe Kuate tuku nyu sunġo mayok kuwa.

Kilke mbolġe Kuateġe make patikate mbal ġgamuġgal wamdus bulok minwaig ġginaig.

¹⁵ Kile eġel kame tanġe nane kusreka luka samba mbol kinaig le sipsip kulatkanu mbal nanġine nanġine sakinaig: Sine wam mayok ket le Sunġoġe sasingat ta ka Betlehemġe kaġgerbe ġginaig.

¹⁶ Tanġaka nane pasting a pinder-pindermba ka Maria le Yosef kile-siglika kiġo aġaġmor isukusanu nza mbolġe kinye ġak minna le kaġgernaig. ¹⁷ Kaġgernaig sulumba wande kusremba kilim kumba eġel nu kiġo tuku saningina ta ġakmba kubeu ninginaig le ¹⁸ nane sipsip kulatkanu mbal tuku pasa ismba pirerek purkinaig le ¹⁹ Maria nu pasa ġakmba wamdus sinamġe idus tidinġa minna.

²⁰ Sipsip kulatkanu mbal nane luka ndek kumba eġel pasa saningina tanġamba kaġgerkinaig

tukunu nane Kuate tuku nyu te-duġga kinaig.

Yesus nyu pilnaig

²¹ Kussem ndindo kugana le nane kiġo tumba ġgaro pikmba nyunu Yesus ġginaig. Maria nu kiġo kon ndana le eġel nu tanġamba kiġo nyun tuwa ġga wam paguna.

Yesus tumba kusem wande sunġo sinam kinaig

²² Moses tuku tukul dubimba ina nuġe ġgarosu purferġnu mayok kuwa ġga Kuate atraukam tuku ait kumuġguwa le nale kiġo tumba Kuate tuku madimba nu tambim ġga mbumba Yerusalem kinaig. ²³ Sunġo tuku kuyar mbolġe tukul ta teġenmba minit: Kiġo mulum prowa ta Sunġo tuku madimba nu tambim tuku ġgate. ²⁴ Kuyar pasa ande ta gami armba ko kurinum fat armba kilmba Kuate atraukam tuku sakate. Nale tukul ta kumu-wam tuku kinaig.

²⁵ Yerusalemġe tanġo tinġreknu ande Kuate dubina tuku nyunu Simeon minna. Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinge ninġam tuku tanġo tairġga minna. Tukul Guwa nu ġak minna. ²⁶ Nu Tukul Guwanġe buk sana: Ne kume ndaka mina le Sunġoġe madina tanġo Kristus prowa le kaġgeramġgat ġgina.

²⁷ Ait ta mbolġe Tukul Guwanġe Simeon wamdus tuna le nu tinġa kusem wande sinam kina. Nu ka tanġe minna le Maria le Yosef Yesus tumba tukul dubimba maġau ta kam saka pronaiġ le ²⁸ Simeon nu ndek kiġo yaimba bagailmba Kuate tuku nyu te-duġga teġenmba sakina:

²⁹ O Sunġo, ne ye pasa sayina ta kumuġgat tukunu kile ye ne tuku piro tanġo ġgamuġgal wamdus bulok kumamġgit.

³⁰ Yiġe ammbi sine muskil kile-tidinġam tuku tanġo kaġgeret.

³¹ Ne kilke mbol mbal ġakmba am mbolġe nu te-mayokna.

³² Nu kasomok mbal kilnaniŋguwa le nane ne kila palmbimŋgaig.

Nu mbolŋge sine Israel nyu mayok kaŋgat ŋgina.

³³ Simeon nu taŋamba sakina le ina mam nuŋe wamdus pirerek purkinaik.

³⁴⁻³⁵ Kile nu nale nyaro nikmba maŋ ina nuŋe Maria sana: Kiŋo te Kuatenŋge pilna le nu mbolŋge Israel afu bariŋga ndekamŋgaig. Afu tiŋgamŋgaig. Nu Kuate tuku nzali te-mayokuwa le nane gudommba nu kasurwaig le nane tuku wamdus kilimok mayok kaŋgat. Ne nu tuku ŋgamuŋgal rar suŋgo tamŋgat ŋga Maria sana.

³⁶ Tuan pino ande nyunu Ana nu mata taŋge minna. Nu Fanuel kulim nuŋe Aser tuku ndare ande. Nu saibo pile mayena. Nu yar 7 taŋgo ŋak minna sulumba ³⁷ taŋgo nuŋe kumna le nu kuembol minmba ma ma yar 84 kusrena. Nu furir ki kidemmba kusem wande suŋgo ta sinamŋge minmba nu Kuate mbariŋmba mara afu nyamagan pinka Kuate yabaŋmba minna. ³⁸ Ait ta mbolŋge ndo nu mata kusem wande mbol promba kiŋo kaŋgermba Kuate tuku nyu te-duŋgina. Nane afu Yerusalem muskil te-tiwam tuku tairŋga minnaig mbal nu kiŋo ta tuku nane saniŋmba minna.

Nale luka Nasaret kinaik

³⁹ Yosef le Maria nale Suŋgo tuku tukul ŋakmba ke sulumba nale luka Galilea kumba nakile tumbran Nasaret kinaik ka ⁴⁰ taŋge kiŋo nu suŋgokina le Kuate nu make pilna le nu saŋgri pilmba wamdus kuyar mayenu ŋak tiŋgina.

Yesus nu kiŋo mo kusem wande sinam kina

⁴¹ Pagumba nye suŋgo Pasowa tuku kusem ait mbolŋge yar kidemba Maria le Yosef mbumba Yerusalem kumba minanu. ⁴² Yesus nu yar 12 ŋak minna le ait

ta kumuŋgina le nale nakile ait ta dubimba maŋ mbumba Yerusalem kinaik ka ⁴³ taŋge Pasowa ait kugana le nale luka ndek kinaik le Yesus nu Yerusalemŋge minna ta nale wam ta katese ndanaik. ⁴⁴ Nu afu ndoŋ kinit ŋga idusmba kumba ka ndinŋge ait ndindo kugana le furirna le nale nakile ndare tuma gulab kame ŋgamukŋge kusnaŋga nu sota kinaik ka ⁴⁵ taŋge kaŋger ndamba luka maŋ nu sota mbumba Yerusalem kinaik.

⁴⁶ Pro Yerusalemŋge nu sota ka mara keŋnu mbolŋge kusem wande suŋgo sinamŋge tum taŋgo ŋgamukŋge nu minyoka pasa ismba nane kusna-kusnaniŋmba minna le kaŋgernaik. ⁴⁷ Nu kila suŋgo ŋak minmba kumumbi lafuna le ŋakmba pirerek purkinaig.

⁴⁸ Kile nale nu kaŋgermba piriri ŋayonaik sulumba ina nuŋe sakina: Kiŋo, ndaŋam ne sile piro karen sikit le sile mam naje ndoŋ ŋgamuŋgal fulilka ne sota minek ŋgina le ⁴⁹ nu ndek nale sanikina: Tale ndaŋam ye sota piro karenjik. Tale ambonga yiŋe Mam tuku wande te mbolŋge ndaŋam nda mambilaik ŋgina le ⁵⁰ nale nu tuku pasa ismba tugunu katese ndanaik.

⁵¹ Kile Yesus nu tiŋga nale ndoŋ luka ndek Nasaret kumba ka taŋge nale tuku miŋge kumenemŋge minna. Ina nuŋe nu wam ŋakmba mayok kinaig ta wamdus sinamŋge idus tidiŋga minna.

⁵² Yesus nu suŋgokina le Kuatenŋge nu make pilna. Nu ŋgamuŋgal kuyar mayenu ŋak tiŋgina le taŋgo pino ŋakmba nu make pilnaig.

3

Yohanus kule pisne taŋgo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Yohanus 1.19-28)

¹ Sesar Tiberius nu Rom mbal kulatka yar 15 ŋak minna le Pontius

Pilatus nu Yudea ma tugu kulatka minna. Herodus nu Galilea ma tugu kulatka minna le maib nuje Filipus nu Iturea le Trakonitis ma tugu kulatka minna. Lisanius nu Abilene ma tugu kulatka minna.

² Anas nale Kaiafas ndon pris gabat sugo minnaik. Ait ta mbolnje Sakaria tuku kinjo nuje Yohanus nu ma baknu mbolnje minna le Kuate nu tugum promba wam paguna le ³ nu tinja tumbrañ afu Yordan kule patuknje mine likinaig ta ñakmba mbol kumba pasa kuklimba tanjo nane ngamunjal biye mbilmba manau ñaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna.

⁴ Tuan tanjo Aisaia nu pasa ande kuyarna le Yohanus mbolnje kumunjinna ta tejenmba. Ma baknu mbolnje wi ande kuenja tejenmba sakate.

Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap.

Nu likam tuku ndin te-tiwap.

⁵ Ngurun ñakmba kilke diñningam tuku.

Taba ñakmba saika kile-ibenkam tuku.

Bañanjok ta kile-tidinge likam tuku.

Ndin mbuter ñakmba sai basleningam tuku.

⁶ Tanjamba kile-tidingap le Kuate nu tanjo muskil kile-tidinge ningam tuku ndin kilke mbol mbal ñakmba kanjeramnjagaig. *Aisaia 40.3-5*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

⁷ Mbal gudommaba kule piseneninguwa nga Yohanus tugum prowe likinaig le nu nane saningina: Tane mbenj tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanje rironj pasa satinjat le pa ta laiptinguwa nga kule pisne tam prode. ⁸ Tane sinja ngamunjal biye mbilmba tanjine manau ñaigonu kusrekaig kande alonu kumumbi kile-mayokkap

le kanjerkube. Abraham nu sine tuku mbun nga payam ndakap. Ye tane kilimok satinjet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumun. ⁹ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnje pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta ñakmba pike lika pankate le pa mbol kinig nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le manjur sunjo ta ndek Yohanus kusnanaig: i ... Sine ndanjamngig nginaig le ¹¹ nu lafumba saningina: Ande nu tawi armba ñak kande inum tumba tawi kugatok si tuwa. Nyamagan mata tanjawan ngina.

¹² Takis kilanu mbal afu kule piseneninguwa nga nu tugum promba nu kusnanaig: Tum tanjo, sine ndanjamngig nginaig le ¹³ nu ndek nane saningina: Tane takis kilmba kumumbi ndo kilap ngina.

¹⁴ Kame tanjo afu mata nu kusnanaig: Sine mata ndanjamngig nginaig le nu sakina: Tane tanjo afu tuku ndametinj didikam tuku pani farmba ko pasa mbolnje yabri pasa sa ndakap. Tanjine mundu tuku piya biyamba tala ndakap ngina.

¹⁵ Tanjo pino nane Kristus prowam tuku minde minnaig sulumba Yohanus tuku wamdus teroka Kuate nge madina tanjo ta noten e ko noten kuga nga saka minnaig le ¹⁶ nu katesemba ndek nane ñakmba saningina: Ye kulembi tane kule pisne tinjet. Ande ye ngumnemnje prowamngat ta nu ye tuku sangri liwamngat. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnje nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam ñai ta mata nu mbolnje kam kumun kuga. Nu pro Tukul Guwambi pambi tane tuku ngamunjal kule pisne tanjan tinjamngat. ¹⁷ Nu wit pilengam bafute. Nu pro wit mbain mbolnje minig ta silimba baremba alonu kilmba nuje nyamagan tuku

wande mbolŋge patikamŋgat. Nu tighu ta kilmba pa mbolŋge kutuwa le ugmba minmba minamŋgat. Pa ta kupe nda ŋgina. ¹⁸ Tanjamba Yohanus nu nane wam paguka pasa mayenu kuklimba minna.

¹⁹ Mara ande mandor Herodus nu maib nuŋe tuku pino Herodias yaimba wam ŋaigonu afu turmba ke likina le Yohanusŋge nu tumba sawe likina le ²⁰ nu ndek Yohanus tumba muliŋtumba wandekŋge pilna. Wam ta mbolŋge nu nuŋe mbar ŋakmba liniŋmba mbar sunŋona.

Yohanusŋge Yesus kule pisenena
(*Mateus 3.13-17; Markus 1.9-11*)

²¹ Yohanus nu muli wandek sinamŋge mine ndaka nu tanŋo kuasmbi sunŋomba kule piseneniŋgina sulumba Yesus turmba kule pisenena. Yesus nu kule pisenena tumba Kuate ndon pasata minna le samba talkina le ²² Tukul Guwa ŋgarosu te-mayokmba gami tanŋan ndeka nu mbolŋge minna. Kile samba mbolŋge pasa ande promba teŋenmba sakina: Ne yiŋe Kiŋo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunŋo tet ŋgina.

Yesus tuku mbuŋ kat nuŋe
(*Mateus 1.1-17*)

²³ Yesus nu yar 30 ŋak minmba nu piro tugu pilna. Nane ŋakmba nu Yosef tuku kiŋo ndo ŋga idus-naig. Yosef tuku ndare tuturmba teŋenmba lukina.

Yosef nu Hilai tuku kiŋo. ²⁴ Hilai nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. Levi nu Melki tuku kiŋo. Melki nu Yanai tuku kiŋo. Yanai nu Yosef tuku kiŋo. ²⁵ Yosef nu Matatias tuku kiŋo. Matatias nu Amos tuku kiŋo. Amos nu Neam tuku kiŋo. Neam nu Esli tuku kiŋo. Esli nu Nagai tuku kiŋo. ²⁶ Nagai nu Meat tuku kiŋo. Meat nu Matatias tuku kiŋo. Matatias nu Semen tuku kiŋo. Semen nu Yosek tuku kiŋo. Yosek nu Yoda tuku kiŋo. ²⁷ Yoda

nu Yoanan tuku kiŋo. Yoanan nu Resa tuku kiŋo. Resa nu Serubabel tuku kiŋo. Serubabel nu Sealtiel tuku kiŋo. Sealtiel nu Neri tuku kiŋo. ²⁸ Neri nu Melki tuku kiŋo. Melki nu Adi tuku kiŋo. Adi nu Kosam tuku kiŋo. Kosam nu El-madam tuku kiŋo. Elmadam nu Er tuku kiŋo. ²⁹ Er nu Yosua tuku kiŋo. Yosua nu Elieser tuku kiŋo. Elieser nu Yorim tuku kiŋo. Yorim nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. ³⁰ Levi nu Simeon tuku kiŋo. Simeon nu Yuda tuku kiŋo. Yuda nu Yosef tuku kiŋo. Yosef nu Yonam tuku kiŋo. Yonam nu Eliakim tuku kiŋo. ³¹ Eliakim nu Melea tuku kiŋo. Melea nu Mena tuku kiŋo. Mena nu Matata tuku kiŋo. Matata nu Natan tuku kiŋo. Natan nu David tuku kiŋo. ³² David nu Yesi tuku kiŋo. Yesi nu Obed tuku kiŋo. Obed nu Boas tuku kiŋo. Boas nu Salmon tuku kiŋo. Salmon nu Nason tuku kiŋo. ³³ Nason nu Aminadab tuku kiŋo. Aminadab nu Admin tuku kiŋo. Admin nu Arni tuku kiŋo. Arni nu Hesron tuku kiŋo. Hesron nu Peres tuku kiŋo. Peres nu Yuda tuku kiŋo. ³⁴ Yuda nu Yakob tuku kiŋo. Yakob nu Isak tuku kiŋo. Isak nu Abraham tuku kiŋo. Abraham nu Tera tuku kiŋo. Tera nu Nahor tuku kiŋo. ³⁵ Nahor nu Serak tuku kiŋo. Serak nu Riyu tuku kiŋo. Riyu nu Pelek tuku kiŋo. Pelek nu Eber tuku kiŋo. Eber nu Sela tuku kiŋo. ³⁶ Sela nu Kanan tuku kiŋo. Kanan nu Arfaksat tuku kiŋo. Arfaksat nu Sem tuku kiŋo. Sem nu Noa tuku kiŋo. Noa nu Lamek tuku kiŋo. ³⁷ Lamek nu Metusala tuku kiŋo. Metusala nu Enok tuku kiŋo. Enok nu Yaret tuku kiŋo. Yaret nu Mahalalel tuku kiŋo. Mahalalel nu Kenan tuku kiŋo. ³⁸ Kenan nu Enos tuku kiŋo. Enos nu Set tuku kiŋo. Set nu Adam tuku kiŋo. Adam nu Kuate tuku kiŋo.

4

*Satan nu Yesus tagona
(Mateus 4.1-11)*

¹ Yohanus nu Yesus kule pisnena le Tukul Guwa nu mbolŋge kumunŋina. Kile Tukul Guwa nu wamduš tuna le nu tinŋa Yordan kule kusremba ka ma baknu mbolŋge minna le ²Satan pro mara 40 tanarŋ nu tago-tagomba minna. Yesus nu agarŋ inum nye ndaka minna le ait ta kugana le nu guba mayena.

³ Kile Satan nu Yesus sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta kile ndame te sawa le bret kuilkuwa le ne tumba nya ŋga sana. ⁴ Tanakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tanŋo nane bret nyade ta mbolŋge ndo abo minam kumuŋ kuga ŋga sakate ŋgina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba ka biŋ sunŋo ande mbol kumba ka pitik ndo kilke te tuku sugo ŋakmba tummba sana: ⁶ Nyu sugo sanŋri ŋakmba mine likade te ŋakmba ye tuku wai mbolŋge minig. Ye ande tambim idusmba ta tambimŋgit. ⁷ Ne ye tuku nyu te-duŋga mbariŋya ta sanŋri ŋakmba te ne tanmbimŋgit ŋgina le ⁸ nu lafumba sana: Kuyar ande teŋenmba minit.

Tanŋine Sunŋo Kuate nu tuku nyu te-duŋga nu mbariŋap. Nu tuku miŋge ndo kumnemŋge minap ŋga sakate ŋgina. *Lo 6.13-14*

⁹ Kile Satan nu Yesus tumba ka Yerusalem kusem wande sunŋo funu kuennu ta mbolŋge pilna sulumba sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta patenŋa o ibeŋ nzi kaye. ¹⁰ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Kuate nu nuŋe eŋel kame kukulniŋguwa le pro ne kulatkamŋgaig ŋgate tukunu ne maye minamŋgat.

¹¹ Ne ndame mbolŋge naŋe kupe danŋa fetkikat ŋga

nane pro waimbi ne biye-biyenamŋgaig ŋgate. *Mune 91.11-12*

¹² Tanakina le nu ndek Satan sana: Kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Tanŋine Sunŋo Kuate tago ndawap ŋga sakate ŋgina. *Lo 6.16*

¹³ Satan nu tanamba Yesus mbolŋge tago ŋakmba ke sulumba nu kusremba nu maŋ tagowam tuku ait mayenu ande tairiŋga minna.

Yesus nu Galileanŋe piro tugu pilna

(Mateus 4.12-17; Markus 1.14-15)

¹⁴⁻¹⁵ Yesus nu Tukul Guwa tuku sanŋri ŋak tinŋa luka Galilea ma mbol kumba tanŋe minna. Nu nane tuku kusem wande sinam kine lika pasa kuklina le ŋakmba nu tuku nyu te-duŋginaig. Ma patuk patuk ŋakmba nu tuku nyu ise likinaig.

Nasaret mbal Yesus talanaig

(Mateus 13.53-58; Markus 6.1-6)

¹⁶ Yesus nu kumba nuŋe sunŋokina tuku tumbranŋ Nasaret prona. Pro tanŋe nuŋe maŋau dubimba kusem ait mbolŋge kusem kanŋeram kina ka tanŋe Kuate tuku pasa burkam tuku tinŋina. ¹⁷ Andenŋe tuan tanŋo Aisaia tuku kuyar ta tuna le nu ndek waŋe kuklimba pasa sota ka ande kanŋermba teŋenmba burkina.

¹⁸ Sunŋo tuku Guwa nu ye mbolŋge minit.

Nuŋe ye madiyina le ye piro teŋenmba kam tuku minet.

Ye sanzal mbal tugumŋge pasa mayenu kukliwamŋgit.

Ye saniŋgi le muliŋ kilanu tanŋo minig ta nane mayok kanŋaig. Am tukulok mbal am maranŋamŋgaig.

Ye sinamanzerka minig mbal muskil kile-tidinge niŋgamŋgit.

¹⁹ Kuate nu kilke mbol mbal turkam tuku ait prote ŋga saniŋgamŋgit. *Aisaia 61.1-2*

²⁰ Yesus nu kuyar ta burka waje man filimba luka piro tango tumba minyokina. Minyokina le kusem wandeknje minyok minnaig mbal nane njakmba nu kanjer timba minnaig le ²¹ nu pasa tugu pilmba saningina: Kuyar pasa burkit le isaig ta ki ait te mbolnje alonu mayok kinit njina.

²² Nu minje bulokmbi pasa purfen nu kuklina le nane njakmba nu tuku saka minmba pirerek purka sakinaig: i ... Tango te Yosef tuku kinjo. Ndanmba nu pasa tejen kuklite nga saka minnaig le ²³ nu ndek nane saningina: Ye kila. Tane yaba pasa ande tejenmba sayam idusde. Dokta, nane miron njarosu wakeiya nga idusde. Kaperneum tumbran nge manau sangrinu ke likina le isgenj ta kile nane tumbran tuguk te nge ka le sine kanjerbe nga sayam idusde njina.

²⁴ Yesus nu manj lato saningina: Ye sirka satngamngit. Tuan tango ande nuje tumbran tuguknje pasa kukliwa ta nane nu talawamngaig. ²⁵ Tuan tango Elia nu minna le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina le ma tugu njakmba mbol guba sunjo prona. Ait ta mbolnje Israel pino kuembol gudommba minnaig ta Kuate nu Elia kukulna le nane tuku inum tugum kine ndakina. ²⁶ Kasomok pino kuembol ande Sarefat tumbran Sidon ma mbolok ta tugum kina. ²⁷ Tuan tango ande Elisa minna le Israel tango gudommba ngirnger njak minnaig ta Elisa nu nane tuku inum wakei ndana. Sirianu kasomok tango Neaman ndo wakeina nga saningina.

²⁸ Yesus nu tanjamba saningina le kusem wandeknje minnaig mbal ndek gubra sunjo tinaig sulumba ²⁹ nane pastinga Yesus biye timba didika kumba ka tumbran kusremba nanjine tumbran tabe ndumor mbolnje bukngam kinaig

kande ³⁰ nu nane kusreka ngamuk ngamuk kina.

Yesus nu tango ande bukla njak wakeina

(Markus 1.21-28)

³¹ Kile Yesus nu Galilea ma mbol kumba ka Kaperneum tumbran prona. Pro kusem ait mbolnje nu nane pasa tumningmba minna le ³² nane ismba nu pasa miro tango tana tumningina tukunu nane pirerek purkinaig.

³³ Kusem wandek sinam tanje bukla njak tango ande minna. Nu wi kuenka sakina: ³⁴ Yesus Nasaretnu, ne sine ndon wamdu tuma kuga. Ne sine bale faram prote e? Ye kila. Ne Kuate tuku Kinjo njina le ³⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tango ta kusremba mayok ka kaye njina le bukla ta nane ngamuknje tango ta tumba tebuknja nu njayo sili ndamba mayok ka nu kusremba kina. ³⁶ Tanjana le nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnanginaig: Pasa ta ame pasa tana. Nu sangri njak gabat sunjo tana bukla saningit le kua ka tango kusreka kinig njinaig.

³⁷ Kile Yesus tuku nyu ma ta tuku tumbran njakmba kumunje likina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Mateus 8.14-17; Markus 1.29-34)

³⁸ Yesus nu kusem wande kusremba ka Simon tuku wande mbol kina. Simon tuku magma nuje ngaro sungomba pa tingina le nane Yesusnje nu turwa nga nu sanaig le ³⁹ nu ka ngaro pa tingina ta sawe likina le ngaro mukumba nu mayekina. Tanjamba nu pitik ndo tinga nane tuku paguna.

⁴⁰ Ait ta mbolnje ki butungam bafuna le afunje nanjine mbal guaze tugu yimyam ta njakmba kilmba mindeka Yesus tugum prow likinaig le nu njakmba waimbi kigrekin le mageke likinaig. ⁴¹ Nu bukla njak mbal

mata wakeikina le bukla nane kusreka wikaraumba sakinaig: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋginaig. Bukla nane Yesus nu Kuatenge madina tanŋo ta kila tukunu nu nane miŋge pipniŋgina le nu tuku sa ndakinaig.

⁴² Mafemba minna le Yesus nu tiŋga ma yamok kina le nane afu nu sota ka te-silika nu nane ndoŋ minam tuku ŋgailkinaig le ⁴³ nu ndek nane saniŋgina: Kuga. Ye tumbran afu mbolŋge Kuate nuŋge gageu kulatkate pasa mayenu ta kukliwamŋgit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ŋgina. ⁴⁴ Tanjakina sulumba tiŋga kumba ka Yudea mbal tuku kusem wande ŋakmba mbolŋge pasa kuklimba saniŋmba minna.

5

Yesus nu nane afu nu dubiwam tuku madiniŋgina

(Mateus 4.18-22; Markus 1.16-20)

¹ Yesus nu Genesaret kule kualin tuku piyalŋge minna le nane gudommba Kuate tuku pasa isam tuku muŋgu signa-signanŋa nu pipka minnaig. ² Tanjamba minnaig le nu waŋ armba tabekŋge minnaik ta kanŋerkina. Kualegan kilanu mbal nane waŋ ta kusreka nane kumaŋ minyanŋa minnaig.

³ Kile Yesus nu Simon tuku waŋ poŋgina sulumba waŋ mbitiwa le piyal kusremba dir si kuwa ŋga sana ta nu kumuna. Tanjana le nu waŋ mbol tanŋe minyok minmba tanŋo pino pasa tumniŋmba minna.

⁴ Nu pasa saniŋge denŋpurmba kile nu ndek Simon sana: Waŋ mbitimba ka fando siŋge kualegan kilam tuku kumaŋ panke likap ŋgina le ⁵ nu lafumba sakina: Sunŋo, sine furir te mbolŋge kualegan sotigig ta afu nda kilig ta neŋge sakate tukunu ye kumba maŋ kumaŋ bukŋgamŋgit ŋgina.

⁶ Tanjaka sana le nane kumba ka kumaŋ bukŋginaig ta kualegan gudommba sinam kinaig le kualegan pitinunŋge kumaŋ sambriwam bafunaig le ⁷ nane ndek nanŋine piro tuma waŋ ande mbolŋge minnaig ta waimbi aukniŋginaig le nane pro kualegan kilmba waŋ arŋeŋ ligenikinaig le waŋ buto kambim bafunaik.

⁸⁻¹⁰ Petrus nane nu ndoŋ minnaig mbal turmba kualegan gudommba kilnaig ta kanŋerka piriri ŋayomba minnaig. Yakobus le Yohanus, Simon ndoŋ piro tuma nale mata tanjanaik.

Kile Simon Petrus nu ndek Yesus tugum tanŋe dagol tidronŋa nu sana: Sunŋo ne ye kusreyumba kaye. Ye mayenu kuga. Ye une ŋak ŋgina le nu ndek Simon sana: Ne kuru kuru ndaka. Ŋgumneŋga ne tanŋo pino tanjamba kilamŋgat ŋgina. ¹¹ Tanjakina le nane waŋ koika tabek kinaig sulumba aŋaŋ ndende ŋakmba kusreka Yesus dubimba kinaig.

Yesus nu tanŋo ŋgirŋger ŋak wakeina

(Mateus 8.1-4; Markus 1.40-45)

¹² Yesus nu tumbran sunŋo ande mbolŋge minna le tanŋo ande ŋgarosu ŋakmba ŋgirŋger ŋak Yesus kanŋermba pro nu tugum tanŋe truk ka nu sarsarmba sana: O Sunŋo, ne kumuŋ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ŋgarosu wakeiwa ŋgina le ¹³ nu ndek wai kuitka nu kiremba sana: Au. Ye ne wakeinet ŋgina. Tanjakina le ŋgirŋger gagulka ŋgarosu mayekina le ¹⁴ Yesus nu miŋge pipmba nu sana: Ye ne mbolŋge maŋau kit te afu sa ndaniŋga. Ne kumba ka nane ŋgarosu pris tuma. Ne mayekat ta Moses tuku tukul dubimba atrau aŋaŋ pris tawe le atraukuwa le ŋakmba ne mayekat ta kila pilwaig ŋgina.

¹⁵ Miŋge pipna ta Yesus tuku nyu saka kubeumba kinaig le tanŋo

kuasmbi gudommba mara mara nu tuku pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga nu tugumnge manjurke likinaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu yamok kumba Kuate ndonj pasatina.

Yesus nu tango ngarosu milmailkanu wakeina
(Mateus 9.1-8; Markus 2.1-12)

¹⁷ Mara ande Yesus nu nane pasa tumnijmba minna le Farisi tango kusem pasa biteknjanu tango afu nane tanje minnaig. Nane Yerusalem tumbran sunjo Galilea ma tugu Yudea ma tugu ta tuku tumbran fonfon njakmba mbolnje prowe likinaig. Guaze wakeikam tuku Yesus nu Sunjo tuku sangri njak minna.

¹⁸ Kile tango afunje tango ande ngarosu milmailkanu sukunja Yesus tugum palmbim saka tumba pronai. ¹⁹ Pronai le tango gudommbanje ma tukulnaig le nane wandek sinam kambim kumuŋ kuga le nane ndek wande ponja funu tetka guaze tango nzanjanjan njak ta muli panmba tango ngamuknje Yesus tumailam tanje pilnai. ²⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane nu tuku sangri tomba tinjinaig ta katesemba nu ndek tango ta sana: Mata, ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainget njina.

²¹ Tanjakina le kusem pasa biteknjanu mbal Farisi ndonj nu talamba idusnai: Nu Kuate le tanjakate e? Kuatenje ndo mbar saukam kumuŋ nga idusmba minnai le ²² nu nane tuku wamdus kamusmba ndek saningina: Ndanjam saka tane wamdus te-pilemba minig. Ye tane kusnatingamngit. ²³ Ame pasa ye tango te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinga lika kaye nget. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Tango kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sangri njak. Tane wam ta kila palpe nga ye kile pasa wam bada te sawamngit njina. Tanjaka

nu tango ngarosu milmailkanu ta sana: Ye ne sanet. Ne tinga nzanjanjan kuramba nane tumbran kaye njina.

²⁵ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje pitikndo tinga nzanjanjan kuramba lika kumba Kuate tuku nyu te-dunja nuje tumbran kina le ²⁶ nane wandek tanje minnai mbal pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunja nu tuku kuru-kuruka sakinaig; i ... Sine ki ait te mbolnje wam kitek sangri njayo kanjergig njinaig.

Yesus nu Levi wikina
(Mateus 9.9-13; Markus 2.13-17)

²⁷ Kile Yesus nu mayok ka kumba takis kilanu wande mbolnje takis kilanu tango ande Levi piroka minna le kanjermba sana: Ilmba ye dubiya njina le ²⁸ nu tinga aganj njakmba kusreka nu dubimba kina.

²⁹ Levi nu nuje wande mbolnje Yesus tuku pagumba nye sunjo ande kina le nane gudommba afu takis kilanu afu mbal kise tanje isukusnai. ³⁰ Isukusmba minnai le Farisi nane kusem pasa biteknjanu mbal afu ndonj gubra tumba Yesus dubinaig mbal saninjmba sakinaig: Ndanjam saka tane takis kilanu mbal wam njagonu kade mbal ndonj isukusig njinaig le ³¹ Yesus nu ndek lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. ³² Afu sine magenu ngade ta nane ngamunjal mbilwaig nga ye pro ndawen. Ye une njak mbal ngamunjal mbilwaig nga prowen njina.

Nyamagan pinkam tuku pasa
(Mateus 9.14-17; Markus 2.18-22)

³³ Nane afu pro Yesus sanaig: Yohanus dubide mbal nane ait gudommba nyamagan pinka Kuate yabanmba minig. Farisi mbal dubikade mbal nane mata tanjade. Ndanjam ne dubinade

mbal mara mindek isukusmba ndo minig nginaig le ³⁴ nu ndek lafumba saningina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnge nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamaganj pin ndakade. ³⁵ Ngumnga nane afunge pro tango ta nane ngamuknge tuwaig le nane wamdus pitininguwa le nyamaganj pinkamngaig ngina.

³⁶ Tanamba nu yaba pasambi nane saningina: Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba fudinmba kuerka burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanawa ta tawi kitek ta njayo siliwamngat. Kuminj abonu kuminj urfunu mata katlisam kumuŋ kuga.

³⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnge tol ndate. Nu tanawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuka ndeke suluwamngat. Aganjmor ngaro mata njayongamngat. ³⁸ Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamnge tolde. ³⁹ Tango nu grep kule ambokok nyate ta nu grep kule kitek nyam idus ndate. Grep kule ambokok ta kikonjnu ngate ngina.

6

Kusem ait mbolnge manau kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Markus 2.23-28)

¹ Kusem ande mbolnge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubinaig mbal nane wit alonu supika waimbi ngisneka nyam nyam kinaig le ² Farisi tango afu nane kanjerka saninginaig; Ndanam saka tane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnge nyamaganj kilig nginaig le ³ Yesus nu pasa ta lafumba saningina: David nuje mbal ndonj nane guba njagoningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am

mbolnge patikinaig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tango nane nye ndakade tuku. Pris mbalnge ndo nyade tuku nga saningina sulumba ⁵ sakina: Ye Ndindo Katesek Tango ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu tango wai pagriŋganu ta wakeina

(Mateus 12.9-14; Markus 3.1-6)

⁶ Kusem ait ande mbolnge Yesus nu kusem wandek sinam kina sulumba nu nane pasa tumniŋmba minna. Sinam tanje tango ande wai ndinam kummba pagriŋganu njak minna.

⁷ Kusem pasa biteknganu mbal Farisi ndonj Yesus nu kusem ait mbolnge tango wakeiwa le pasa mbolnge palmbim tuku nu kulatka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba wai kummba pagriŋganu njak tango ta sana: Ilmba tenje tinga ngina le nu ka nane ngamuknge tingina.

⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane kusnatingamngit. Sine singine tukul dubika kusem ait mbolnge nane afu mbolnge wam mayebe ko njayobe? Ande wakeibe ko kusrebe le kumwa nga kusnaningina.

¹⁰ Tanjaka nu mbilka nane njakmba kanjerkina sulumba nu tango ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ¹¹ Tanjana le nane ndek Yesus tuku gubra suk suk nda tinaig sulumba nanjine nanjine sakinaig: Sine nu mbolnge ndanbe nginaig.

Yesus nu aposel 12 madiningina

(Mateus 10.1-4; Markus 3.13-19)

¹² Ait ta mbolnge Yesus nu Kuate yabanam saka tabe ande mbol kumba ka tanje Kuate ndonj pasata minna le ka mafena. ¹³ Mafena le nu dubinaig mbal njakmba kilemanjurka nane ngamuknge tango 12 madiniŋmba nane aposel nyu ningina.

14 Nane tuku nyu kat nanjine ta tejenmba. Ande Simon Yesusnje nyu kitek Petrus ngina. Ande maib nuje Andreus. Nane afu Yakobus, Yohanus, Filipus, Bartolomeus, 15 Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus kiŋo nuje. Ande Simon mape nyu ande Selot. 16 Ande Yakobus tuku kiŋo nuje Yudas. Ande Iskariotnu tanjo Yudas. Nu ngumennga Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Mateus 4.23-25)

17-18 Yesus nu nane 12 ndonj tabe mbol ndekinaig sulumba ma gutoj ande mbol pronaig le Yesus dubinaig mbal gudommba pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga Yesus tugum prowe likinaig. Nane afu Yerusalemnu afu Yudea ma tugu mbolok. Afu Tirus le Sidon piyal tuku tumbraŋ armba takok. Nane afu piti sugo bukla njak ta nu nane mata turka bukla pitaikina. 19 Nu nuje sanjrimbi guaze mbal wakeikina le njakmba nu kirewam bafumba minnaig.

Gare tugusek tuku pasa

(Mateus 5.3-12)

20 Kile Yesus nu mambilmba nu dubinaig mbal kanjerka saningina:

Tane sanzal minig mbal tane gare maŋau mbolnje minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

21 Tane kile gubak minig mbal tane gare maŋau mbolnje minap. Kuate nu kumumbi tinjamngat.

Tane kile malmbika minig mbal tane gare maŋau mbolnje minap. Tane nzumilnunjaig.

22 Tane ye Katesek Tango tuku mbal minig tukunu afunje tane kasurtinmba pitaika tumail pan-tinmba nyu kile-ibenkade ta tane gare maŋau mbolnje minap.

23 Nane tanjawaig le tane gare-gareka pate-patengap. Samba

mbolnje tane tuku lafu mayenu minit. Ata. Nanjine mbunj kat nanjine tanjamba Kuate tuku tuan tanjo kame kilmba piti ndui ta ninjinaig.

24 Tane aganj ndende den ndaka minig mbal ose. Tangine mine mayewam tuku buk te-sulunaig.

25 Tane kile maro njak minig mbal ose. Tane guba sunjo tamnjaig.

Tane kile nzumil njak minig mbal ose. Tane wamdus piti tumba malmbinunjaig.

26 Nane njakmba tanjine nyu kile-dunjuwaig ta tane ta tuku rironkap. Ata. Nanjine mbunj kat nanjine tanjamba yabri tuan tanjo tuku nyu kile-dunjinaig.

Ngueu mbal ngamunggal ningam tuku pasa

(Mateus 5.38-48)

27 Tane ye tuku pasa isig mbal ye pasa afu tane satinjamngit. Tangine ngueu mbal tuku kume purap. Tane tuku gubra kagli firkade mbal maŋau mayenumbi lafuwap. 28 Nane kasur pasa tinjig mbal pasa bafuknu ninjap. Nane tane tumail pantinjig mbal tane nane sinanu Kuate yabanjap.

29 Ande nu ne dabil pannate ta dabil inum tuma le pannuwa. Ande nu ne tuku tawi tate ta ne nane tawi inum njail ndaka ta mata turmba tawe. 30 Ande ne aganj inum yabanjate ta nu tawe. Ande nu ne tuku aganj afu kilit ta ne aganj ta kile-luka kilam tuku sa ndawa. 31 Nane afu ne mbolnje maŋau magenu kuwaig nga nzalinatate tanjamba ne afu mbolnje ka.

32 Nane afu tane tuku kume pur-waig kande tane ndek nane tuku kume purmba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal njaignu nane mata tanjade. Afu nane tuku kume purde le nane ndek nane tuku kume purde.

33 Nane afu tane mbolnje wam magewaig le tane ndek nane

mbolŋge wam magemba sine tanŋo magenu nda ŋgap. Mbal ŋaigonu nane mata taŋade.

³⁴ Tane lafunu kilam idusmba agarŋ inum tape sulumba sine tanŋo magenu nda ŋgap. Mbal ŋaigonu nane mata nanŋine nanŋine lafunu kilam tuku taŋade.

³⁵ Tane tanŋine ŋgueu mbal tuku kume purka nane mbolŋge wam magenu kap. Lafunu kilam idus ndamba agarŋ ake niŋgap. Taŋawap le tane lafunu sunŋo tamŋgaig. Tane tanŋine Sunŋo Kuate tuku maŋau te-purmba nu tuku kiŋo kame minamŋgaig. Ta ndaŋam? Nu wam ŋaigonu kade mbal Kuate gare pasa nda tuwig mbal nu nane mbolŋge wam magete. ³⁶ Tanŋine Mam nu tanŋo ŋakmba mapeniŋgit taŋamba tane mata taŋawap.

*Tanŋo pileniŋgam tuku pasa
(Mateus 7.1-5)*

³⁷ Tane tanŋo afu tuku maŋau pile ndaniŋgap. Taŋawap le Kuate nu tane tuku maŋau mata pileŋge nda. Ande nu mbarwa ndeta pitai ndawap. Taŋawap le tane mbarap le Kuatenŋe tane pitaike nda. Afu tane mbolŋge mbarwaig kande nane tuku mbar gilainŋap. Taŋawap le Kuate nu tane tuku mbar mata sauka gilainŋamŋgat. ³⁸ Tane waknyap le Kuate nu tane mbolŋge sunŋomba lato lato waknyamŋgat. Tane nane afu mbolŋge maŋau kade ta maŋau ndui ta Kuate nu tane mbolŋge kamŋgat ŋgina.

³⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saniŋgina: Tanŋo ande am tukulok inum am tukulok ta tumba ndin tumam kumuŋ kuga. Nale arŋeŋ barinŋa burok sinamŋge ndenunŋaik. ⁴⁰ Skul kiŋo nu nuŋe tisa li ndate. Nu tisa tugumŋge kila ŋakmba tate sulumba nuŋe tisa taŋaŋ mayok kinit. ⁴¹ Ndaŋam naŋe am mbolŋge ail baŋ minit le ne kanŋer ndamba naŋe tira tuku am mbolŋge am sumbi kanŋgermba

sakate? ⁴² Ndaŋam tuku ne tira ta sate. Ye ne tuku am mbolŋge am sumbi ta saukamŋgit ŋgate. Ne yabri tanŋo ndo. Ne ambonŋa naŋe am mbolŋge ail baŋ ta paska. Ne am purfewa le tira naŋe tuku am mbolŋge am sumbi saukam kumuŋ ŋgina.

*Sine ail alonu mbolŋge ail
pileŋgeg*

(Mateus 7.15-20; 12.33-35)

⁴³ Kile Yesus ndek sakina: Ail mayenu nu alo ŋaigonu kile-mayok ndakate. Ko ail ŋayonu nu alo magenu kile-mayok ndakate. ⁴⁴ Sine ail alonu kanŋerka ail ta tuku tugu kateseweg. Tane suwar ail mbolŋge apasin alonu kilig e? Ko ulem mbolŋge mar alonu kilig e? ⁴⁵ Taŋamba ndo tanŋo mayenu nu wamdus mayenu ŋak minit sulumba nu wam magenu ndo ke likate. Tanŋo ŋayonu nu wamdus ŋayonu ŋak minit sulumba nu wam ŋaigonu ndo ke likate. Ngamunŋal sinamŋge wamdus minig ta miŋge mbolŋge alonu kilimok te-mayokte ŋgina.

*Wande patinu tuku yaba pasa
(Mateus 7.24-27)*

⁴⁶ Kile Yesus nu maŋ nane saniŋgina: Ndaŋam tane ye nyun ta Sunŋo ŋgade sulumba ye tuku miŋge kumnemŋge mine ndakade. ⁴⁷ Ima nu ye tugum promba ye tuku pasa ismba ka kumu-kumute ta nu tanŋo teŋen. ⁴⁸ Tanŋo ande nu wande palmbim ŋa burok sarka sinam nzi kina le makek tugu ndame patika danŋgina taŋaŋ. Ngumneŋga kule sunŋo ndeka wande tumba kulisokŋgam kumuŋ kuga. Wande ta makek ndamembi danŋgina tukunu sanŋri ŋak minna.

⁴⁹ Tanŋo ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndate ta nu tanŋo teŋen. Tanŋo ande wande palmbim ŋa nu burok sarka makek tugu ndame pati ndaka ake kilkembali ndo diŋna taŋaŋ. Kule sunŋo ndeka wande

kaduna le surka ndeka fudu n̄ayona nga saningina.

7

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina

(Mateus 8.5-13)

¹ Yesus nu pasa n̄inge den̄purmba nu t̄inga Kaperneum tumbran̄ kina. ² Tumbran̄ tanje Rom mbal tuku kame gabat ande minna. Tanjo ta tuku piro tanjo ande guazen̄ga buk kumam bafuna. Nu tanjo ta tuku nzali sunjo njak minna.

³ Tanjamba nu Yesus tuku nyu ismba nu Zu mage mage wika nane Yesus kusnawaig le nu pro piro tanjo wakeiwa nga kukulningina le kinaig. ⁴ Nane kinaig ka Yesus tugum promba nu sarsamba sanaig: Sine tuku kame gabat ta nu mayenu. Ne nu turam kumuñ e? ⁵ Nu sine Israel mbal tuku wamdus sunjo njak minit. Sine tuku kusem wande nuñe ndametinjmbi pilna nga sanaig.

⁶ Tanjakinaig le Yesus nu ndek nane dubika kame gabat tuku wande patuna le nu nuñe gulab afu kukulningina le ka nu sanaig: Nu teñenmba sakat. Sunjo nu piro karen̄ka ye tugum te pro ndawa. Ye tanjo mayenu kuga. Ye tuku wande mbol te nu nda prowa. ⁷ Ye mata nu tugum prowe nda. Nu sando kuwa le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁸ Ye sugo afu kumnemñge minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye n̄get ta nu kinit. Ande wika yale n̄get ta nu ilit. Ye yiñe piro tanjo ande ka piro si ka n̄get ta nu kate. Nu san̄gri sunjo njak ta ye kila. Sando kuwa ta kumuñ. Nu tanjamba pasa palet nga Yesus sanaig.

⁹ Yesus nu pasa ta ismba nu p̄irerek purka mbilka man̄gur sunjo nu dubimba kinaig ta saningina: i ... Ye tane satinjgamñgit. Kasomok

tanjo te nu ye tuku san̄gri tomba t̄ingate. Sine Israel n̄gamukñge son man̄au san̄grinu tan̄an̄ kan̄ger ndawet n̄gina.

¹⁰ Kame gabat kukulningina ta nane luka nuñe wande tugum pronaiñg ta piro tanjo nu buk mayekina le pro kan̄gerinaig.

Yesus nu Nain tanjo ande kumna le te-tina

¹¹ Mafena le Yesus nu man̄ t̄inga Nain tumbran̄ kina le nu dubinaig mbal tanjo kuasmbi gudommba nu ndon̄ kinaig. ¹² Kinaig ka tumbran̄ fonde malanja patunaig le kile nane tanjo mindesin̄ ande n̄gunu saka sukun̄ga pronaiñg. Tanjo kumna ta pino kuembol ande tuku kinjo nuñe ndindo. Nain mbal gudommba pino ta dubimba pronaiñg. ¹³ Pronaiñg le Sunjo nu pino ta kan̄germba sinanu nu sana: Ne malm̄bi ndaka n̄gina.

¹⁴ Kile nu ka ter kirena le tanjo mindesin̄ sukun̄ginaig ta nane t̄inginaig le nu ndek sakina: Tanjo mo, ye ne sanet ne abon̄ga t̄inga n̄gina. ¹⁵ Tanjamba sana le tanjo kumna tuku ta abon̄ga t̄inga minyoka pasatina le Yesus ndek nu tumba ina nuñe ndon̄ minwa nga sana.

¹⁶ Kile nane ndek kuru kuru sunjo tumba Kuate tuku nyu tedun̄ga sakinaig: Tuan tanjo sunjo ande sine n̄gamukñge mayok ket. Kuate nu nuñe mbal sine tursin̄gam tuku te prowat n̄ginaig. ¹⁷ Tanjamba pasa ta Yudea ma njakmba kumuñga ma patuk patuk njakmba ise likinaig.

Yohanus nu tanjo arm̄ba kukulnikina le Yesus tugum kinaik

(Mateus 11.1-19)

¹⁸ Yohanus kule pisne tanjo dubinaig mbal pro Yesus nu wam njakmba ke likina ta nu ndon̄ kubenaig le nu ndek nuñe dubinaig tuku tanjo arm̄ba sanikina: ¹⁹ Tale kumba ka Sunjo kusnawap. Ande

prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairngube nga kusnawap ngina.

²⁰ Tanjo ar ta kinaik ka Yesus tugum promba nale ndek nu kusnanaik: Ande nu prowam tuku ta ne e ko sine ande tairngube? Yohanus kule pisne tanjo tanjaka sasikmba kukulsikat nginaik.

²¹ Nale tanje minnaik le Yesus nu gudommmba afu guaze jak afu bukla njaigonu jak wakeike lika afu am tukulok am maranje ningina. ²² Tanjamba nu nale sanikina: Tale luka ka wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta jakmba Yohanus kubeu tape. Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe njaiongade mbal likade. Ngirnger jak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonja tingade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ²³ Ande nu ye tuku nga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ngina.

²⁴ Yohanus tuku tanjo ar ta luka kinaik le Yesus nu ndek manjur sunjo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame aganj kanjeram ma baknu mbol kinaig? Bubrenge ulem waje ande mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ²⁵ Ko tane tanjo ande tawi mayenu tinganu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinmba aganj magenu jak mbal wande sugo sinanngge nyu jak minig tuku. ²⁶ Tane ame aganj kanjeram ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanjo ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanjo ta tane kila satinnggit. Nu tuan tanjo ndo kuga nu tuan tanjo jakmba liningit. ²⁷ Kuyar pasa ande nu tuku tenjenmba sakate.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonja prowa sulumba ne tuku ndin wakeiwamngat ngate. *Malakai 3.1*

Tanjo ta Yohanus. ²⁸ Ye satinngi le isap. Tanjo jakmba Yohanusnge liningmba mbolngge minit ta nane Kuate tuku gageu mayok kinig mbal jakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata nga saningina.

²⁹ Tanjakina le tanjo pino takis kilanu mbal nane Yohanusnge o buk kule pisneningina tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba Kuate nu kumumbi sine tuku mbar te-mayokmba tumsingit nginaig. ³⁰ Nane Farisi mbal kusem pasa biteknanganu mbal Yohanusnge buk kule pisne ndaningina tukunu nane Kuatenge turningam tuku ndin ta mbulmba pitainaig.

³¹ Yesus nu man sakina: Ait te mbolngge minig mbal ye tane tuku manjau ame wam tanjan nga saki. ³² Tane kinjo kame maket mbolngge minyoka munju wiwikade tanjan. Nane tenjenmba munju wiwikade: Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine malmbikeg ta tane ndek malmbikeg ngalok lok mine ndakade ngade. ³³ Ata. Yohanus kule pisne nu prona sulumba nyamagan le grep kule nye ndaka minna le nu bukla jak nga saka nu mbulnaig. ³⁴ Ye Katesek Tanjo ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu takis kilanu mbal une jak mbal ndon gulab mayete nga tane ye mata mbulig. ³⁵ Ata. Wamdus kuyar mayete tanjo wam kile-mayokkate ta mbolngge nu tinreknu kilimok mayok kinit nga saningina.

Yesus nu Farisi tanjo ndon isukusna

³⁶ Mara ande Farisi tanjo ande nyunu Simon nu Yesus ndon isukusam sana le nu kumba wande ponja nu ndon isukusmba minnaik. ³⁷ Tumbran ta tuku une pino

ande minna. Yesus nu Farisi ndon isukusmba minnaik le nu ismba ndame botol guren mayenu jak tumba wande ta pongina. ³⁸ Pongga Yesus ngumnemnge nu tuku kupe tugum tanje malmbikina le am kule guroromba Yesus tuku kupe mbain mbolnge ndekinaig le nu ndek nuje gabat wanjemi kupe saukina sulumba Yesus tuku kupe bigmba guren tumba nu tuku kupe mbolnge kutu-kutuna.

³⁹ Tanjana le Farisi tanjo nu wam ta kanjermba idusna: Tanjo te nu tuan tanjo kande une pino nu kirete te nu kila pilit kande nga idusna.

⁴⁰ Yesus nu ndek katesemba nu tanjo ta sana: Simon, ye ne ndon pasa jak ngina le nu lafumba sana: Tum Tanjo, maye. Ye saya le isi ngina le ⁴¹ Yesus nu sana: Tanjo armba tanjo inum tuku ndametin lafuwam tuku minnaik. Ande nu sorj 50 lafuwam tuku ande nu sorj 5 lafuwam tuku jak minnaik. ⁴² Nale ndametin kiringinaik le nu nale arnej tuku wam ta gilaingina. Tango ar ta ima nu tanjo sunjo tuku wamdu sunjo jak minamngat ngina le ⁴³ nu ndek sakina: Ye iduset nu ndametin sunjo jak nu lafuwam tuku gilaingina nunge ngina le Yesus nu sana: Ne son sakate ngina. ⁴⁴ Tanjaka nu mbilka pino ta kanjermba Simon sana: Ne pino te kanjera. Ye ne tuku wande pongit le ne ye kupe minyangam tuku kule nda sat. Pino te pro nuje am kulembi ye tuku kupe minyanja nuje gabat wanjemi ye kupe sauke sat. ⁴⁵ Ne ye kanjeryumba gare jak mumu ndayat. Pino te ye prowit le ye tuku kupe mumumba minit. ⁴⁶ Ne ye tuku gabat guren pisne ndawat. Nu ye tuku kupe mbolnge guren mayenu kutuwat. ⁴⁷ Ye ne sanamngit. Pino te ye nu tuku une sunjomba sauka gilaingit le nu ye tuku kume purmba ye

mbolnge wam mayekat. Ande nu une fudinndo kate le sauket ta nu ye tuku sunjomba kume pur ndate ngina.

⁴⁸ Kile Yesus nu pino ta sana: Ye ne tuku une jakmba sauka gilainget ngina. ⁴⁹ Tanjakin le nane nu ndon tuma isukusmba minnaig mbal nane ndek nanjine nanjine munju kusnanjinaig: Tanjo te ima le nu une sauka gilainganu nga sakate nginaig. ⁵⁰ Yesus nu pino ta man sana: Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ye ne tuku muskil te-tiwe tinit. Ne ngamungal mukuk jak kaye ngina.

8

Pino gudommba Yesus dubimba nu sinzanjaig

¹ Mara afu kuganaig le Yesus nu tinga tumbran fonfon tumbran sugo sugo afu mbol kine lika Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta saninmba kine promba lika minna. Yesus madiningina kuasmbi 12 nane nu ndon kinaig. ² Pino afu buk guaze jak afu bukla jak nu wakeike likina ta nane mata nu dubimba kinaig. Ande Maria nu Maria Magdalanu nginaig. Yesus nu mbolnge bukla 7 pitaikina. ³ Pino ande Yohana nu Herodus tuku piro kulatkanu tanjo Susa nu tuku piyo nuje. Ande Susana. Pino gudommba afu turmba nane nanjine aganj ndendemi Yesus nane sinzanjinmba nane dubika kinaig.

*Aganj tumu tuku yaba pasa
(Mateus 13.1-9; Markus 4.1-9)*

⁴ Mara ande tanjo pino gudommba tumbran kise kise mbolnge prowe lika Yesus tugumnge manjurkinaig le nu ndek yaba pasa ande saningina: ⁵ Tanjo ande nu nuje aganj tumunu barejnngam piro mbol kina. Kina ka barejnngina le tinju afu ndinngende ke likinaig le

tidonga likinaig ta sar umaŋge pro nye sulunaig. ⁶ Tin^{nu} afu kilke ndame ŋak ma mbolŋge ndekinaig sulumba maŋge promba tin^ginaig ta kilke ŋairnu kugatok tukunu karenga kume sulunaig. ⁷ Tin^{nu} afu ma aŋga ŋaigonu sinamŋge ndeke likinaig ta aŋgaŋge tin^ga songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tin^{nu} afu kilke mayenu mbolŋge ndeka pro magementa tugunu ŋakmba mbolŋge alonu sun^gomba mayok kinaig ŋa saningina sulumba nu wi kuenka sakina: Tane kilba ŋak ndeta pasa te isap ŋgina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina

(Mateus 13.10-17; Markus 4.10-12)

⁹ Kile nu dubinaig mbal nane yaba pasa ta tugunu isam tuku kusnanaig le ¹⁰ nu ndek saningina: Ku-ate nu nuŋe gageu kulatkate wam afu kurok minig ta tane kila palm-bim tuku ye tane maditingen. Afu nane yaba pasa ndo isig. Nane wam kan^gerka alonu kan^ger tiwe nda. Nane pasa ismba tugunu katesewe nda ŋa saningina.

Agan^g tumu tuku yaba pasa tugunu

(Mateus 13.18-23; Markus 4.13-20)

¹¹ Kile Yesus ndek nane saningina: Yaba pasa satin^git ta tugunu teŋenmba. Agan^g tumunu sakit ta Kuate tuku pasa taŋaŋ. ¹² Tin^{nu} ndin^ge ndekinaig ŋa sakit ta mbal afu nane Kuate tuku pasa isig taŋaŋ. Satan^ge nane son ŋguwaig le Kuaten^ge muskil kiletidin^ge nin^gikat ŋa nu pro nane tuku ŋgamun^ggal sinam^ge pasa ta yaika tumba balete. ¹³ Tin^{nu} afu kilke ndame ŋak mbolŋge ndekinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sun^go ŋak tade ta nane sumbailnu kugatok taŋaŋ ait fagnu

ndo son ŋa dubide. Tagoningam tuku ait prote le nane pasa ta kusrede. ¹⁴ Tin^{nu} afu ma aŋga ŋaigonu sinam^ge ndekinaig ŋgit ta nane mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku pasa ismba kilke te tuku piti gare maŋau agan^g ndende ta ŋakmba sun^gomba idusde le pasa isig ta balete le alo mage ndade. ¹⁵ Tin^{nu} afu kilke mayenu mbolŋge ndekinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku pasa ismba nane wam^gdus mayenu san^gri ŋak tukunu pasa biyig sulumba nane dirnanga alonu kile-mayokka minig ŋgina.

Tan^go nu lam bulumba mayokŋge pilit

(Markus 4.21-25)

¹⁶ Yesus nu maŋ lato sakina: Tan^go lam bulute ta nu tumba nza kaimba ko mbain kumnem^ge pile ndakate. Kuga. Nu lam bulun^ge tan^go afu prowaig le kil^ganinguwa ŋa te-mayokmba mbolŋge taikate. ¹⁷ Wam afu kile tan^go am mbolŋge kurok minig ta ŋakmba kilimok mayok kan^gaig.

¹⁸ Tane ye tuku pasa ismba kuraikap. Tane ise maye ndabekaig. Ande nu wam afu ŋak minit ta Kuaten^ge nu maŋ lato tambim^gat. Ande nu wam denkanu minmba ye wam ŋak ŋa iduste ta wam fudin^gdo ta Kuaten^ge yaiwam^gat ŋgina.

Yesus ina mambo kat nuŋe pron- aig

(Mateus 12.46-50)

¹⁹ Yesus nu tan^ge minna le nuŋe ina mambo kat nuŋe nane pro nu tugum kambim tuku ta nane gudomm^ga ma tukulnaig. ²⁰ Taŋanaig le nane afun^ge Yesus sanaig: Ina nane mambo kat nane pro kilim^ge minmba ne kusnangade ŋginaig le ²¹ nu ndek nane teŋenmba saningina: Nane Kuate tuku pasa ismba dubide

mbal nane yiŋe ina yiŋe mambo kame taŋaŋ minig ŋgina.

Yesus nu kule le bubre peunikina (Mateus 8.23-27; Markus 4.35-41)

²² Mara ande Yesus nu sine kule kualin sim kab ŋga nuŋe dubinaig mbal ndoŋ waŋ ande poŋginaig. ²³ Nane waŋ poŋga kinaig ka Yesus nu am kaikaina le kinye gilaingina. Kinymba minna le bubre sunjo tingina le kule tonjel tija waŋ sinam kumba minna le nane ŋgisikam bafunaig sulumba ²⁴ nane ka Yesus kuanemba sanaig: Sunjo, sine ŋgisikam bafuweg ŋginaig. Taŋakinaig le nu abonga tija bubre kule mbalo sanikina le nale ndek mukumba ma betkirembe kule basle mayena.

²⁵ Taŋana le nu nane saninrina: Tane Kuate tuku sanŋri tomba tingade ta aninje palgig ŋgina le nu dubinaig mbal nane kuru-kuruka pirerek purka nanŋine nanŋine muŋgu kusnanŋinaig: i ... Taŋgo te nu ima suk a. Bubre kule sanikat ta nale mata nu tuku pasa isaik ŋginaig.

Yesus nu taŋgo bukla ŋak wakeina

(Mateus 8.28-34; Markus 5.1-20)
²⁶⁻²⁹ Gerasa mbal tuku ma mbolŋge taŋgo ande bukla ŋaigonuŋge wanena. Ait kuennu nu wagek minmba wande ande mbolŋge mine ndaka nu mindesin patikinaig tuku ma ndame burok sinamŋge minanu. Nu ait kuennu ait mindek bukla tange tanu le nane afuŋge muli karennu kilmba nu tuku wai kupe kusanu ta nu purpurmba bukla tange nu wamdus tambinu le nu kua ka duŋe kumba minna.

Yesus nane kumba ka Gerasa mbal tuku kilke Galilea ma tumail tumba minit tange ibeŋ kinaig. Ibeŋ ka Yesus nu kina le tumbraŋ sunjo ta tuku taŋgo guwa ŋaigonu ŋak tange nu kanŋermba witimba pro nu tugumŋge dagol tidronŋina.

Taŋana le nu ndek bukla ta sana: Taŋgo ta kusremba mayok kaye ŋgina le nu kuenka sarsarmba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndoŋ wamdus tuma kuga. Ye piti ser ndaya ŋgina.

³⁰ Taŋaka sana le Yesus nu kusnana: Nane nyu ima ŋgina. Bukla gudommbe nu mbolŋge minnaig tukunu nu lafumba sana: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi ŋgina. ³¹ Taŋakina le bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne kukulsinŋa le ma buto ŋayo ta sinam nda kab ŋginaig.

³² Tabe ta mbolŋge mbo gudommbe sunjarka minnaig tukunu bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne sine kukulsinŋa le sine mbo kame si tuku fungul sinam kab ŋginaig le nu wokina. ³³ Wokina le bukla ŋaigonu taŋgo ta kusremba kumba mbo fungul sinam kine likinaig le nane sanŋri ŋak pinder-pindermba tabe tetirok ta dubimba biri-baringa kule kualin butonu sinam kumba ŋgisike sulunaig.

³⁴ Taŋanaig le mbo kulatkanu mbal wam ta kanŋermba kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbraŋ sunjo mbolŋge kilimŋge ŋakmba saninrinaig le ³⁵ nane afu isnaig sulumba nane suk agan ta kanŋeram kinaig ka Yesus tugum promba taŋgo bukla ŋaigonuŋge nu kusrenaig le nu tawi tinmba Yesus tugumŋge minyoka wamdus mayenu ŋak minna le kanŋermba piriri ŋayonaig. ³⁶ Taŋanaig le wam ta ambonga kanŋernaig mbalŋge pronaiŋ mbal Yesus nu bukla ŋak taŋgo wakeina ta kubeu ninrinaig.

³⁷ Kile Gerasa ma patuk patuk nane ŋakmba kuru kuru suk suk ndanaig sulumba pro Yesus nane kusreka kuwa ŋga sanaig. Taŋakinaig le nu waŋ poŋgina le ³⁸ nu bukla ŋak taŋgo wakeina ta nu ndoŋ kambim tuku sarsarna.

Sarsarna le nu peumba sana: ³⁹ Ne luka naje tumbran kaye sulumba Kuate nu ne mbolnge wam mayewat ta wam kubeu ninnga ngina. Tanjakina le nu ndek luka tumbran tumbranngge Yesus nu mbolnge wam mayenu kina ta njakmba kubeu ninmba likina.

Yesus nu kulim ande te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Markus 5.21-43)

⁴⁰ Yesus nu wan mbol mbol luka kule kualinj tem ilna le nane gudommba nu tairnga minnaig mbal nu kanjgermba gare-gareka nu tinaig. ⁴¹ Tanjamba kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus tugumngge ngurngurka ndeka nu tuku wande mbol kuwa nga sarsarmba minna. ⁴² Nu kulim ndindo yar 12 njak tanjan kumam tuku tawo ndo minna. Yesus nu ndek tanjo ta dubimba kina le nane gudommba nu te-kornaig.

⁴³ Pino ande nu mara mindek tambun guaze njak minmba minna le yar 12 kina. Dokta njakmba nu wakeiwe pisenjinaig. ⁴⁴ Nu pro Yesus ngumnemngge nu tuku tawi nzalenu kirena le guaze ta kugana. ⁴⁵ Tanjana le Yesus nu kamusmba kusnanjina: Imanje ye kireyat njina le nane njakmba ndek sinenge kuga nga sakinaig le Petrus nu sana: Sunjo, nane gudommba ne te-ngamunumba ne signanade tae njina le ⁴⁶ nu ndek nu sana: Kuga. Andenge ye kireyat. Ye tuku sanjri ande kusreyat le kamusit njina. ⁴⁷ Tanjakina le pino ta yabukam fugumba nu ngarusu piririmba pro Yesus tugumngge ngurngurka ndeka nane njakmba am mbolnge nu guaze njak Yesus kiremba pitik ndo mayekina ta sakina. ⁴⁸ Sakina le nu ndek pino ta sana: Kulim, ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu

ne mayekat. Ne ngamunjal mukuk njak kaye njina.

⁴⁹ Yesus nu pasata minna le kile tango ande Yairus tuku wandekngge pro nu sana: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinanj Tum Tanjo piro karenj tuwe ndaka njina le ⁵⁰ Yesus nu pasa ta ismba ndek Yairus sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu kulim naje abonjngamngat njina.

⁵¹ Kina ka Yairus tuku wande tugum promba Yesus nu nane njakmba peuninjmba Petrus Yakobus Yohanus kulim tuku ina mam nane ndo kilmba wandek sinam kina. ⁵² Nane gudommba kulim ta tuku malmbi wikaraumba minnaig le Yesus ndek nane saninjina: Tane malmbi ndakap. Nu kume ndakat. Nu kinymba minit njina le ⁵³ nane ndek nu sinja kumat nga nu nzumilnaig. ⁵⁴ Tanjanaig le nu ka mindesinj tuku wai biymba sana: Kulim, ne abonja tinga njina kande ⁵⁵ nu tuku guwa manj mindesinj sinam kina le nu abonja tingina. Tanjana le Yesus ndek sanikina: Nyamaganj tape le nyuwa njina.

⁵⁶ Ina mam nuje nale pirerek purka minnaik le Yesus nale minje pipnikmba nane afu sa ndaninguwaik nga peunikina.

9

Yesus nu aposel 12 piro ninjina

(Mateus 10.5-15; Markus 6.7-13)

¹ Kile Yesus nu nane 12 ta wika kile-manjgurka nane bukla njagonu njakmba pitaika guaze tugu yimyam wakeike likuwaig nga piro tuku sanjri ninjina. ² Nane kumba ka Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba guaze mbal wakeikuwaig nga nane kukulningam bafumba ndek wam paguka saninjina: ³ Tane kambim nga tangine pale fat nyamaganj ndametinj ta njakmba kusrekap. Tawi silikanu ta ndo njak kape sulumba ⁴ wande ande porja

tanje ndo minmba piroka ka kambim nga wande ta kusrewap.⁵ Tumbran ande tane kilam mbulwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe mbolnje denganu minig ta nane am mbolnje paurngap ngina.

⁶ Wam pagu denpumba nu nane kukulningina le tinga kumba ka tumbran njakmba mbolnje pasa mayenu kuklimba guaze mbal wakeike lika minnaig.

*Herodus nu Yesus tuku nyu isna
(Mateus 14.1-2; Markus 6.14-16)*

⁷ Yesus nane wam ke likinaig ta afu ismba Yohanus kumna ta man abonga tingina nginaig.⁸ Afunje Elia nu man mayok kina nginaig le afunje tuan tanjo ambokok ande man abonga tingina nginaig.⁹ Pasa ta Herodus Antipas nu ismba wamdus te-sulumba sakina: Yohanus njinfok buk kat puren ta kile pasa iset ta tanjo ta ima nga Yesus kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

*Yesusnge tanjo 5,000 isukus-
neningina*

(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Yohanus 6.1-14)

¹⁰ Aposel kame nane luka wam ke likinaig ta Yesus kubeu tunaig le nu nane kilmba Betsaida tumbran tuku ma yamok kinaig.¹¹ Kinaig le nane gudommmba nu kina pasa ismba nu dubimba kinaig le nu nane kanjerka ndek kaiyenimmba wikina sulumba Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa ta kuklimba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹² Nu tanjamba minna le ki buk butungina le nane 12 ta pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje minig. Ne manjur sunjo te kukulninga le kuwaig ka tumbran afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamagan kilmba kinyam tuku mbili kile-likuwaig nga sanaig.¹³ Tanjaka sanaig le

nu ndek nane saningina: Tanenje nyamagan ningap le nyuwaig ngina le nane ndek nu sanaig: i ... Sine bret 5 kualegan karenjok armba ndo. Ne sinenje nane tuku nyamagan piyabe nga iduste e nginaig.¹⁴ Nane minnaig mbal gudommmba tanjo 5,000 tanjan.

Kile Yesus nu nuje dubinaig tanjo ta saningina: Tanjo pino njakmba paplaka 50, 50 tanjamba minyokuwaig nga saningap ngina.¹⁵ Tanjakina le nane ndek saninginaig le tanjamba minyoke likinaig.¹⁶ Kile Yesus nu bret fonfon 5 kualegan ar ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba nyamagan ta fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le nane walmba ninje likinaig.¹⁷ Nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Nyamagan fetfetna ta baten nu kilmba sambe 12 ligneninginaig.

*Petrus nu Yesus Kuatenge mad-
ina tanjo ngina*

(Mateus 16.13-20; Markus 8.27-30)

¹⁸ Mara ande Yesus nu Kuate yabanna sulumba nu dubinaig tanjo nanenje ndo minnaig le nu nane kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima ngade e ngina le¹⁹ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisenje ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne tuan tanjo ambokok ande man abonga tingina nginaig.

²⁰ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga iduste e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tanjo ngina.²¹ Tanjamba sana le nane nuje nyu ta afu sa ndaninguwaig nga sanjrimba peuningina.

Yesus nu nuje kumam tuku saningina

(*Mateus 16.21-28; Markus 8.31-9.1*)

²² Yesus nu manj saningina: Ye Ndindo Katesek Tango piti gudommba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kame kusem pasa biteknganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunge ye baleyamngai. Ye kumi le mara ken nu mbolnge Kuate nu tetiyamngat ngina.

²³ Kile nu nane afu saningina: Ima nu ye tuku tango minam idusmba kande nu nuje nzali kusreka nu ki mindek nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁴ Ima nuje abo mine mayewam tuku sungomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuje abo ta njak minamngat.

²⁵ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nuje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ²⁶ Ye Ndindo Katesek Tango yije Mam tuku kilja nuje enel kame tuku kilja yije turmba njak ndenungit. Ande nu nane afu ngamuknge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina. ²⁷ Ye sinja satinngamngit. Tane tenge tinj minig mbal afu kume ndakap le Kuate nuje gageu kulatkate wam te-mayokuwa le tane kanjeramngai ngina.

Yesus nu ngarosu kitek tina

(*Mateus 17.1-13; Markus 9.2-13*)

²⁸ Yesus nu pasa ta saningina sulumba mara 8 tananj kugana le nu Petrus Yohanus Yakobus nane kilmba Kuate ndonj pasatam tuku tabe ande mbol kinaig. ²⁹ Ka tanje nu Kuate ndonj pasata minna le Petrus nane am kaikainingina le kinyanaig. Kinyamba minnaig le Yesus tuku tumail pasi mbilka

kisemba mayok ka nu tuku tawi kauknu uge lin nu ndo mayok kina.

³⁰ Tanjana le tanjo armba Moses nale Elia pro nu ndonj pasata minnaig. ³¹ Nale samba mbolok kilja njak mayok ka Yesus nu Kuate tuku pasa kumumba Yerusalemnge kumamngat ta tuku saka minnaig.

³² Kile Petrus nane abonga mam-bilnaig kande Yesus tuku kilja tanjo armba nu ndonj tinj minnaig ta turmba kanjerkinaig. ³³ Tanjo ar ta nu kusrewam bafunaig le Petrus nu wam pile paska ake fare sana: Sunjo, sine tenge mineg te mayenu ndo. Sine baibai kenmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

³⁴ Nu pasa ta saka minna le gau ande pro nane kainingina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ³⁵ Kile gau sinamnge pasa ande mayok ka tenjemba sakina: Ande te yije Kinjo. Ye nu madiwen. Tane nu tuku pasa ise mayewap ngina. ³⁶ Pasa ta kugana le Yesus nuje ndo tinj minna le kanjernaig.

Tanjamba nane wam kanjernaig ait ta mbolnge afu ndonj wam kube ndanaig.

Yesus nu kinjo ande bukla njak wakeina

(*Mateus 17.14-21; Markus 9.14-29*)

³⁷ Mafena le nane tabe ta kusremba ndekinaig le tanjo pino kuasmbi gudommba Yesus tugum pronai. ³⁸ Tanjamba nane ngamuknge tango ande wi kuenjka sarsarmba sana: O Tum Tanjo, ne ilmba ye tuku kinjo ndindo te kanjermba sinanuwa. ³⁹ Bukla njayonu andenje nu tate le pitik ndo nu sungomba witite. Nu zulfarek serte le minje supika subal promba nu paninja pitik nu kusre ndate. ⁴⁰ Ye ne dubinade mbal nane nu pitaiwaig nga sarsarnngit ta nane pitaiwe fuguwaig ngina.

⁴¹ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ngamunjal son

tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndon minamngit ngina sulumba mbilka tanjo ta sana: Naje kiyo ta tumba yale ngina. ⁴² Nu kiyo ta tumba ilmba minna le bukla tanje kiyo tumba zulbarek sermba bukngina le Yesus nu bukla sawe lika pitaina sulumba kiyo ta tumba mam nuje tuna le ⁴³ nane njakmba Kuate tuku sangri sunjo ta kanjermba pirerek purka minnaig.

Yesus nu nuje kumam tuku sanu arna

(Mateus 17.22-23; Markus 9.30-32)

Nane njakmba Yesus nu wam ke likina ta tuku pirerek purka minnaig le nu ndek nuje dubinaig mbal ta saningina: ⁴⁴ Tane pasa te ngamunggal sinamnge pile mayewap. Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnje palmbimngaig ngina.

⁴⁵ Nane pasa ta isnaig ta tugunu kurok minna le katese ndanaig. Nane nu man kusnawam tuku ta wamdus pitiningina.

Tanjo ngamuknje ima nu sunjo minit

(Mateus 18.1-5; Markus 9.33-37)

⁴⁶ Nuje dubinaig mbal nane ima nane ngamuknje sunjo minit ta tuku mungu tulinginaig le ⁴⁷ Yesus nu nane tuku wamdus ta katesena sulumba nu kiyo ande tumba nuje tugum tanje te-timba saningina: ⁴⁸ Ande nu ye tuku nga idusmba kiyo tenjen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite. Ata. Ande tane ngamuknje nyu kugatok minit ta nu sunjo ngina.

Ande nu ngeu kuga ta nu sine tuku gulab

(Markus 9.38-41)

⁴⁹ Kile Yohanus nu ndek Yesus sana: Sunjo, tanjo ande ne tuku nyu mbolnje bukla afu pitaikina

le kanjermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ngina le ⁵⁰ nu ndek Yohanus sana: Nu peu ndawap. Ande nu ngeu mine ndakate ta nu sine tuku gulab ngina.

Samaria mbal tuku tumbran ande Yesus talanaig

⁵¹ Kuate nu Yesus te-dunga samba mbol kambim tuku ait patukina le nu wamdus ndindo pilmba Yerusalem kambim tuku kina. ⁵² Tanjamba nu tanjo afu kukulningina le nane ambonga kumba nu tuku ma wakeiwam tuku Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kinaig ta ⁵³ tumbran mbal nane Yesus nu Yerusalem kambim sakina ta isnaig sulumba nu pitainaig.

⁵⁴ Tanjanaig le nu dubinaik tanjo ar Yakobus le Yohanus nane wam kinaig ta kanjermba ndek sanaik: Sunjo, ne woka le sile sakupe le samba mbolnje pa ndeka pasokuwa nga sanaik. ⁵⁵ Tanjakinaik le Yesus nu mbilka nale sanike likina. ⁵⁶ Tanjamba nane tinja tumbran kise kinaig.

Tanjo afu Yesus dubiwam idusnaig

(Mateus 8.18-22)

⁵⁷ Kumbange tanjo ande Yesus sana: Ne ma njakmba mbol kambim saka ta ye ne ndon kanjik ngina le ⁵⁸ nu ndek sana: Mbo nguikok sar umanj nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndon lika piti ta kurawam kumun e ngina.

⁵⁹ Tanjamba nu tanjo kise ande sana: Ne ye dubiya ngina le nu ndek sana: Sunjo, ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit ngina. ⁶⁰ Tanjakina le Yesus nu sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenge kumanu mbal ngukuwaig. Ne tinja kumba Kuate nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba saka lika ngina.

61 Tanjo kise ande nu sana: Sunjo, ye ne dubinam iduset ta ye ambonga kumba ka yinje mbal ndon pasata minap ninmba pro ne dubinamngit ngina le 62 nu ndek sana: Tanjo ande nu piro tugu pilmba ka ngamunje nu wamdus kise tuwa ta nu Kuate tuku gageu minit ta nu denkate.

10

Yesus nu tanjo 72 kukulningina

1 Kile Sunjo nu tumbran afu kambim bafuna sulumba nu tanjo 72 madininmba ar ar kukulningam bafumba wam paguka saningina: 2 Piro mbolnje nyamaganj alonu gudommaba minig. Kilam tuku piro tanjo denkate. Tane piro miro tanjo yabanap le nu piro tanjo afu kukulninguwa le nane nuje nyamaganj alonu kilwaig. 3 Ye tane kukultingi le tane sipsip fat tananj ngannu age nguikok ngamuknje minamngaig. 4 Tane kambim nga tangine ndametin pale fat kupe ngaro ta jakmba kusrekap. Tane kumba ka ndinje afu pasa sungomba sa nda ningap. 5 Tane wande ande ponja ambonga wande ta tuku mbal saningap: Tane ngamungal mukuk minap nga saningap. 6 Tanjo inum ngamungal mukuknu tanje minwa ta tane pasa sakade tanjamba nu ngamungal bulka minamngat. Kuga ta pasa ta luka tangine tugum prowamngat.

7 Tane wande ande mbolnje minap le nyamaganj afu tinguwaig le yaika nyumba minap. Tane piro tanjo tukunu afu tugumnje aganj ndende kilam kumunj. Wande ndindo ta mbolnje minap. 8 Tane tumbran ande prowap le tumbran mbal tane kaiyetinjmba yalpe nguwaig kande tane tanje minap. Nyamaganj afu tinguwaig le tane yaika nyap. 9 Nane tuku guaze mbal wakeikap sulumba nane saningap: Kuate nu nuje gageu

kulatkate wam kile tane tugum prote nga saningap.

10 Tumbran ande tane pitaitinguaig ndeta tane tumbran ngamunje saningap: 11 Ata. Tumbran te tuku tuptup sine tuku kupe mbolnje denganu minig te sauke suluweg. Tangine mbar rironkap. Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tane tugum prote le tane pitaide nga saningap ngina.

12 Kile Yesus nu saningina: Ye tane satinjamngit. Ait sunjo mbolnje tumbran tane pitaikate ta Sodom tumbran tuku pa limba nu sunjo pasa jak tamngat.

Tumbran afu nane Yesus ngumnenaig

(Mateus 11.20-24)

13 Yesus nu manj sakina: Korasin le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sangrinu tale ngamuknje ke liken ta tale ngamungal biye mbil ndanaik. Ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon tumbran ngamuknje ke likina kande nane dal ndaka nangine mbar idusninmba tawi urfunu tinmba kuke tugu pismba ngamungal biye mbilnaig kande. 14 Ait sunjo mbolnje tale Korasin le Betsaida tumbran tale Tirus le Sidon tuku pa limba tale sunjo pasa jak tamngaig.

15 Kaperneum tumbran ne nyu sunjo jak minmba ne samba mbol kambim tuku iduste ta Kuatenje ne tumba buknguwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kangat ngina.

16 Kile Yesus nu nuje mbal saningina: Ande tane tuku pasa isit ta nu ye tuku mata isit. Ande tane pitaikate ta nu ye mata pitaiyate. Ye pitaiyate ta ande nu ye kukulyina nu mata pitaite ngina.

Tanjo 72 ta manj luka Yesus tugum pronaig

17 Kile nane 72 ta gare sunjo jak luka Yesus tugum promba ndek sanaig: Sunjo, sine ne tuku nyu mbolnje pirokigenj ta bukla kame

mata sine tuku pasa isnaig nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Samba mbolnge telin bitek promba ndekate tanaŋ Satan nu baringina le kanŋeren. ¹⁹ Tane isap. Ye tane sanŋri tinŋen tukunu tane mberŋ nŋaigonu zinaŋsail nŋueu tanŋo Satan tuku sanŋri nŋakmba tidonŋap ta tane nŋaigo siglike nda. ²⁰ Guwa nŋaigonu tane tuku pasa isnaig ta tuku gare-gare ndakap. Tane Kuate tuku mbal mayok kinaig le nu samba mbolnge tane tuku nyu kuyarningina le tane abo nŋak minmba minam tuku nyu nŋak minig. Tane wam ta tuku gare-garekap nŋgina.

*Yesus nu gare sunŋo tina
(Mateus 11.25-27)*

²¹ Ait ta mbolnge ndo Yesus nu Tukul Guwa tugumnge gare tumba Kuate yabaŋmba sana: O Mam, ne samba kilke tuku Sunŋo. Ye ne tuku nyu te-dunŋet. Afu kila sugo wamdus kuyar nŋak ne nane wam kame tum ndaningit. Kiŋo kame tanaŋ minig mbal ne nane ndo tumningit. O Mam, ne nane nzali dubimba ne tanaŋte nŋgina.

²² Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam nŋakmba ye wai mbolnge patikina. Ande nu Kuate tuku Kiŋo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kiŋo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nŋa nu tumninget ta nane mata nu kila minig nŋgina.

²³ Tanaŋa Yesus nu mbilka nuŋe dubinaig mbal saningina: Kuate nu tane make patikate le tane wam magenu kanŋerkade. ²⁴ Ye satingamngit. Tuan tanŋo kame gabat sugo tane wam kanŋerka isig te nane kanŋerka isam tuku wamdus sunŋo pilmba kume farnaig nŋgina.

Samaria tanŋo ande nuŋe nŋueu tanŋo turna

²⁵ Kile kusem pasa bitekŋganu tanŋo ande nu tinŋa Yesus tagowam tuku nu kusnana: Tum Tano, ye ame wam ki sulumba abo tugu tumba minmba minamngit nŋgina le ²⁶ nu ndek sana: Tukul pasa kuyar mbolnge ndanmba sakate. Ne pasa ta burka ndanmba iduste nŋgina le ²⁷ nu lafumba sana: Moses tuku tukul pasa tenenmba sakate. Tanŋine Sunŋo Kuate tane nu tuku kume purmba tanŋine nŋgamunŋal abo guwa sanŋri wamdus ta nŋakmba nu tape. Tane tanŋine nŋarosu tuku kume purde tanaŋmba ndo tane tugumnge minig mbal tuku kume purap nŋgina. ²⁸ Tanaŋkina le Yesus nu ndek sana: Ne pasa kumumbi lafumba sakate. Ne tanaŋmba ka ta ne abo tugu nŋak minamngat nŋgina.

²⁹ Kile kusem pasa bitekŋganu tanŋo ye pasa kusnanŋit ta manŋgur te ye talayubekaig nŋa nu man kusnana: Ye tugumnge minig mbal ta ima kate nŋgina le ³⁰ nu ndek sana: Zu tanŋo ande Yerusalem kusremba Yeriko kambim saka ndek kina le ndinngge kuayar tanŋo afu nu biye timba paninŋta nu tuku tawi agaŋ ndende kuayar kilmba kua kinaig le kumam bafumba minna. ³¹ Tanaŋmba minna le pris ande ndin dubimba ndek kumba nu tanŋo ta kanŋerna sulumba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³² Levi tuku ndare ande kusem wande pirokanu nu mata pro kanŋermba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³³ Kile Samarianu tanŋo ande nu ma ta promba Zu tanŋo ta kanŋermba nu sinana sulumba ³⁴ nu ndek nu tugum kumba grep kule gureŋ tur kilmba nu tuku we minyanŋa kuse lika nu tumba nuŋe agaŋmor mbol pilmba ka badbaid ande sinamngge pilmba kulatka minna le mafena. ³⁵ Mafena le nu kambim saka nu badbaid tuku miro tanŋo ndametinj soŋ inumnu

tumba sana: Ne tanjo te kulatka mina. Naje piya afu nu tuku nga panka ta ye luka prowi sulumba lafuwamngit ngina.

³⁶ Ariya. Ne ndanmba iduste. Kuayar mbalnge tanjo kat njayonaig ta nane kerj ta imanje nu tugumnge minit tuku tanjo tananj nu turna ngina le ³⁷ kusem pasa biteknjanu tanjo nu sana: Tanjo ande nu sinanu wakeina nunje ngina le nu sana: Ne kumba manjau ndui ta ka ngina.

Yesus nu Marta le Maria tugum kina

³⁸ Yesus nane kumba tumbran ande pronaig le pino ande nyunu Marta nu pro Yesus tumba nunje wande mbol kina. ³⁹ Yesus nu tanje minna le Marta tuku maib nunje Maria nu Yesus tuku kupe tugum tanje minyoka nu tuku pasa ismba minna. ⁴⁰ Marta nu paguwam tuku mburerika nu ndek Yesus tugum promba sana: Sunjo, yije maib ye kusreyat le yije ndo wam tormba minet ta ye kanjer ndayate? Nu sawa le ye turyuwa ngina le ⁴¹ nu ndek sana: O Marta, ndanjam ne wamdus sunjomba teroka pitinate. ⁴² Ne wamdus ndindo njak minit kande maye. Maria nu wamdus ndindo mayenu madimba dubite ta andenje nu peuwam kumu kuga.

11

*Kuate yabanjam tuku pasa
(Mateus 6.5-15; 7.7-11)*

¹ Mara ande Yesus ma ande mbolnge Kuate ndonj pasata minna. Nu pasate denjurna le nu dubina tanjo ande nu sana: Sunjo, Yohanus nu nunje dubide tanjo yabanjam tuku tumningina. Tanjamba ne sine mata tumsinga ngina le ² nu ndek nane saningina: Tane tenenmba Kuate ndonj pasatap.

Singine Mam, naje nyu purfen nu minmba minwa.

Ne naje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

³ Ki kidemba nyamaganj kumumbi singa.

⁴ Nane afu sine mbolnge mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

Sine tagosingam tuku ait prowa le ne piti ta peuwa.

Tane tanjamba Kuate ndonj pasatap ngina.

⁵ Yesus nu manj saningina: Tane ngamuknge ande furir ngamu nu tinga nunje gulab tugum kumba wika sate. Tira, bret kermba ye sa. ⁶ Yije gulab ande nu prowat ta ye nyamaganj kuga ngate. ⁷ Gulab nunje wande sinam tanje nu sate: A ... ye minde bada nda sa. Ye kinyam saka wande buk suwit. Yije kiyo kame mata buk kinyaig. Ye tinga aganj ande tanmbim kumu kuga ngate. ⁸ Ye tane satinjamngit. Nu gulab nunje ta tuku idusmba nda tuwit. Nu wam saka kuakinga wika dirnanjgate ta tuku ndo nu tinga aganj sakate ta tuwit.

⁹ Ye tane satinjamngit. Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmba dirnanja ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanja ande katkata ta talke tanmbimngat. ¹⁰ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmba dirnanjgate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanja katkatmba minit ta nu talke tuwit.

¹¹ Tane ngamuknge ande kiyo nunje kualeganj yabanje le nu lafumba mbej tuwit e? ¹² Ko teg tin yabanje le nu lafumba zinjansail tuwit e? ¹³ Tane kilke mbol mbal une njak ta tanjine kiyo kame aganj magenu ningig tuku. Tanjine Mam samba mbolnge minit nu purfen nu ndo. Nu tane tuku manjau limba nu

yabanđe mbal Tukul Guwa ningit nga saningina.

Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig

(*Mateus 12.22-30; Markus 3.20-27*)

¹⁴ Tango ande buklaŋge minje tukulna le Yesus nu bukla pitaina le nu maŋ pasatina. Tanjana le tanjo pino nane pirerek purkinaig ta ¹⁵ nane Farisi tenenmba sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulŋge nu sanjri tuwit le nu bukla pitaikate likate nginaig le ¹⁶ nane afu pro Yesus tagowam tuku samba mbolok sanjri ande te-mayokuwa le kanjeram tuku sanaig.

¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nane tuku wamdus katesemba ndek saningina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane kugawamŋgaig. Nanjine wande njakmba simbri-sambriwe suluwamŋgaig. ¹⁸ Ye Belsebul tuku sanjrimbi bukla najgonu pitaikanu nga sakade ta son kande Satan nu nuŋe mbal ndonj pur yimyamka nanjine nanjine kame bumba Satan nu sanjri njak mine ndakate kande. ¹⁹ Tangine mbal afu bukla pitaikade ta nane mata Belsebul tuku sanjrimbi tanjade e? Nane kusnaniŋgap le nane tuku pasa lafunu tambi tangine pasa ta pilewaig. ²⁰ Ye Kuate tuku sanjrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam tane ngamukŋge prote.

²¹ Tango sanjrinu ande tui mbanduwan bigmba nuŋe wande kulatka minit ta nuŋe agan ndende mine mayede. ²² Ande nu tuku sanjri lite ta pro nu ndonj kame bumba nu te-ibenmba nu tui mbanduwan payamkate ta yaite sulumba nu tuku gabis agan ndende kilmba afu walmba ningit.

²³ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku njeu tanjo.

Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silite.

²⁴ Andenje guwa njayonu tanjo ande mbolŋge pitaiwa le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakamŋgat: Yinje buk minen tuku wande mbol luka ka ngamŋgat. ²⁵ Nu pro nane buk firfir gurenmba agan ndende njakmba kile-tidinga patikinaig le kanjerkumba ²⁶ nu sanjri tinga minam tuku ta nu kumuŋ kuga le nu kumba ka nuŋe kuasmbi ⁷ nane nu tuku maŋau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolŋge minamŋgaig. Tanjawaig le tanjo ta tuku mine maŋau ambokok limba kile njayonu sunjokanu sinamŋge minamŋgat nga saningina.

Gare sunjo tam tuku pasa

²⁷ Yesus nu tanjaka saka minna le pino ande nane ngamukŋge wika nu sana: Pino ne te-pilmba amo tinna ta nu gare sunjo njak minit ngina. ²⁸ Tanjakina le nu ndek sakina: Ta son ta Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane sinjka gare sunjo njak minamŋgaig ngina.

Nane wam kitek sanjrinu kanjeram sakinaig

(*Mateus 12.38-42; 16.1-4; Markus 8.11-13*)

²⁹ Kile tanjo pino lato-latomba pro maŋgurkinaig le nu ndek nane saningina: Ait te mbolŋge minig mbal tane najgonu ndo. Tane ye tuku sanjri kanjeram idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjrinu ande tuan tanjo Yona mbolŋge prona ta ndo tumtingamŋgit. ³⁰ Nineve mbal Yona mbolŋge Kuate tuku sanjri kanjernaig. Nu kualegan funjul sinamŋge ait armba minmba keŋnu abo njak mayok kina. Tane ye Ndindo Katesek Tango mbolŋge wam tanjan kanjeramŋgaig.

³¹ O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam

tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenge minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sungo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal pino ta ndonj tingap le nu tuku manjau mayenunge tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

³² Yona nu Nineve mbal rironj pasa saningina le nane ndek ngamunggal biye mbilnaig. Ande nu tenge minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ait sungo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal Nineve mbal ndonj tingap le nane tuku manjau mayenunge tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat nga saningina.

Ngarosu tuku bulu

(Mateus 5.15; 6.22-23)

³³ Kile Yesus manj lato sakina: Tango nane lam bulumba mbain kumnemnge pile ndakade. Ko nane nza kai ndade. Lam bulunge tanjo prowaig le kiljaningua nga te-mayokmba mbolnge taikade. ³⁴ Ne tuku am sati tanjanj ngarosu kiljawam tuku. Ne am maye minit ta ngarosu njakmba bulu mbolnge minit. Ne am njayo minit ta ngarosu njakmba ma make sinamnge minit. ³⁵ Ne rironjka. Ne tuku ngamunggal tuku sati am njayonu tanjanj minikat. ³⁶ Ne tuku ngarosu ma make fudinndo mine ndakate ta ngarosu njakmba kilnja njak. Sati bulu ne kiljanate tanjanj ngina.

Yesus nu kusem gabat mbal saninge likina

(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

³⁷ Yesus nu pasata minna le Farisi tanjo ande nu ndonj isukusam tuku sana le nu ka nu ndonj isukusmba minnaik. ³⁸ Nu wai minya ndanja isukusna le Farisi tanjo nu tukul lukate nga pirerek purkina le ³⁹ Sunjo nu sana: Tane Farisi mbal tanjine waim nza sangilnu ndo minya

mayede ta tanjine ngamunggal aganj ndende gudommmba kilam tuku piririmba wam njagonu kam tuku wamdus liganu minig. ⁴⁰ Tane nginngan tanjo ndo. Kuate nu aganj sangilnu ndo wakeika sinanu nu wakei ndakina e? ⁴¹ Tanjine ngamunggal sanzal mbal ningap le tanjine aganj njakmba purfenju tanjanj minamngaij.

⁴² Osese. Farisi mbal tane tukul ande dubimba piro karenjka aganj fonjonj nguna ilinzu njakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjade sulumba tane tanjo pino mbolnge manjau tinreknu ke ndaka Kuate tuku kume pur ndade. Tane tukul sugo ar ta turmba dubide kande maye kande.

⁴³ Osese. Farisi mbal tane kusem wande mbolnge tanjo tumailamnge minyonu tuku nza-litingit. Maket mbolnge tane sugo nga kaiyetingam tuku kilba pilig. ⁴⁴ Tane rironjkap. Tane mindesinj yubengade ma tanjanj. Tanjo nane ma ta gilai tukunu ta mbolnge likade ngina.

⁴⁵ Yesus nu tanjakina le kusem pasa biteknjganu tanjo ande nu sana: Tum Tanjo ne tanjamba sakate ta sine tuku nyu turmba njayo silita ngina le ⁴⁶ nu ndek sana: Kusem pasa biteknjganu mbal ose. Tane tukul gudommmba aganj pitinu sugo tanjanj tanjo mbolnge patika minde bada sunjo ningig. Tane fudinmba nane tur ndakade.

⁴⁷ Ose. Tane rironjkap. Tuan tanjo kame tanjine mbunj kame nge bale farnaig ta tane nane tuku kumu mbolnge ndame magenu patike likade. ⁴⁸ Tane wam kade tamba tanjine mbunj kame tuku manjau njayonu ta magenu ngade. Nane tuan tanjo kame bale farninginaig le tane nane tuku kumu mindepiyeningig. ⁴⁹ Ta tuku Kuate nu nuje wamdus kuyar mayenumbi tejenmba sakina: Ye

tuan tango aposel kame afu kukulningi le nane kilmba amseseka afu bale faramngaig ngina. ⁵⁰ Tanjapaw sulumba ait te mboŋge minig mbal tane ndare tanje pasokamngat. Nane o buk kilke te-mayokna ait mboŋge tuan tango kilmba ndare kutuwe ninginaig ta tanjamba ndo kile tane minig tukunu nane njakmba tuku ndare tanje tane pasokamngat. ⁵¹ Abo abo Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka Sakaria nu mbariŋam tuku mbain atrau mbain ngumukŋge minna le nane pro tanje nu balemba ndare kutunaig. Ye siŋka satinŋamngit. Nane njakmba ndare kutunŋge likinaig ta ndare tanje tane pasokamngat.

⁵² Kussem pasa bitekŋganu mbal ose. Tane Kuate tuku pasa kila palmbim tuku ndin tukulde. Tanjine kila palmbim mbulmba nane afu kila palmbim idusde le nane tukulningig ngina.

⁵³ Yesus nu pasa denpurmba mayok kina le kussem pasa bitekŋganu mbal Farisi mbal nane gubra tormba sanjri tinja pasa sunjomba kusna-kusnanaig. ⁵⁴ Nu pasa inum mbarwa le nu tumba pasa mboŋge palmbim nga nane nu kulatka minnaig.

12

Yabri manjau rironjkap
(Mateus 10.26-27)

¹ Ait ta mboŋge tango suk suk kuga pro manjgurka munju tido-tidonginaig le Yesus nu pasa tugu pilmba nu dubinaig mbal ta sanjngina: Farisi mbal tuku yis agan ta rironjkap. Yis ta nane tuku yabri manjau. ² Wam kame kile tanjo am mboŋge mine ndakade ta kilimok mayok kanjgaig. Wam afu kile kuirok minig ta njakmba kila patikamngag. ³ Tane pasa afu kuirka sakinaig ta ngumneŋga manjgur sinamngje sakamngag.

Tane wandek sinamngje yabu sakinaig ta njakmba isam tuku kuenjka sakamngag ngina.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube

(Mateus 10.28-31)

⁴ Yesus nu manj sanjngina: Tira kame, ye tane satinŋamngit. Afu tane bale faram sakade ta nane tuku kuru kuru ndakap. Nane tane kilmba bale farwaig sulumba tane mboŋge wam inum kam kumuŋ kuga. ⁵ Ande tane kuru-kurukam tuku ye tane rironj pasa satinŋamngit. Kuate nu tanjo balemba kanu mata balemba manjyo mbol bukngam kumuŋ tukunu tane nu ndo kuru-kurukap.

⁶ Tanjo nu sulik sulik wai inum sulumba maket mboŋge patika ndametinj fudinndo ndo tate ta sulik sulik ndindo mata Kuate nu iduste. ⁷ Nu tane tuku gabat waje giganmba ta mata nu kila minit. Ta tuku tane wam ande kuru kuru ndakap. Kuate am mboŋge tane tuku ande sulik sulik gudommmba lininjmba mboŋge minit nga sanjngina.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku

(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yesus nu manj lato sakina: Ye tane satinŋamngit. Ande nu tanjo ngamukŋge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata Kuate tuku enjel kame ngamukŋge nu tuku nyu te-mayokamngit. ⁹ Ande nu tanjo ngamukŋge ye tuku nyu yabukate ta ye mata Kuate tuku enjel kame ngamukŋge nu tuku nyu yabukamngit. ¹⁰ Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo kasur pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilainŋamngat. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainŋe nda. ¹¹ Nane tane kilmba kussem gabat mbal ko gabat sugo sugo tugumngje

kile-tidinguwaig le wamdus fulilka sine ndanmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. ¹² Pasa te-tiwam tuku ait mbolnge ndo Tukul Guwanje pasa sakam tuku tumtinguwa le sakamngai gina.

Tango nu aganj sunngomba yak tuku yaba pasa

¹³ Manjur sungo ngamuknge tango ande Yesus sana: Tum Tango, ne yinje aba sawa le mam tuku aganj ndende kuembolnu paplamba afu ye suwa ngina le ¹⁴ nu ndek sana: Ye tane piletinmba aganj ndende paplamba tingam tuku ta ye tuku piro kuga ngina.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Tane rironkap. Tane aganj ndende kilam tuku piririmba minbekaig. Tango nu aganj ndende sunngomba kilit ta nu aganj ndende ta mbolnge nu abo minmba minam kumu kuga ngina.

¹⁶ Tanaka nu yaba pasa ande saningina: Aganj ndende sunngomba yak tango ande nu tuku piro mbolnge nyamagan sunngomba mayok kinaig le ¹⁷ nu kanjerkina sulumba sakina: Nyamagan te ndanndanmba patinungit. Patinu tuku wande yakmba buk ligig ngina. ¹⁸ Nu tanjamba wamdus tumba sakina: Kile ye iduset. Nyamagan patinu tuku wande sambrininmba ye kitek sugokanu patika nyamagan aganj ndende yakmba ta sinamnge patikamngit. ¹⁹ Tanjawi sulumba ye wamdus bulok minmba yar gudommmba aganj ndende ta mbolnge minamngit. Ye mabte mayemba kuapi kikonu kule mayenu nyumba gare yak minamngit nga idusna. ²⁰ Nu tanjamba idusmba minna le Kuate nu tango ta sana: Ne ngin ngan tango ndo. Furir te mbolnge ne kumamngat. Ne aganj ndende patikina ta imange kulatka nyumba minamngat ngina.

²¹ Kile Yesus nu saningina: Ande nu aganj ndende gudommmba

kilmba Kuate am mbolnge denkanu minit ta nu nginngan tango ndo ngina.

Kuate nu sine idussingit (Mateus 6.25-34)

²² Kile Yesus nu nunje dubinaig mbal saningina: Ye wam ande idusmba tane satinngamngit. Tane tangine ngarosu turam tuku nyamagan tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. ²³ Ngarosu sanjri tingam tuku nyamagan ndo kuga. Nu maye minam tuku tawi ndo kuga.

²⁴ Tane sar umanj kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Kuatenge nane nyamagan ningit. Ata. Nu am mbolnge tane sar umanj lininganu minig. ²⁵ Ande nu tane ngamuknge wamdus piti sungo tumba manjau tambu nu nunje abo minam tuku ait tuturam kumu kuga. ²⁶ Wam naj ta tane kam kumu kuga. Ndanam tane wam sugu tuku pititngig.

²⁷ Tane anja bot prode ta kanjerkap. Nane tawi wakeikam tuku piro ndakade. Ye tane satinngamngit. O buk gabat sungo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anja bot tuku mindepiye li ndaningina. ²⁸ Anja ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbol pankade. Anja ngai pa mbolnge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinja tane tawi kile-tinngamngat. Tane Kuate nu kumu kuga nga idusde e?

²⁹ Tane nyamagan kule nyam tuku wamdus piti ser ndawap. ³⁰ Kuate dubi ndade mbal aganj kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane aganj kame ta kugatok ta tane minam kumu kuga ta tangine Mam nu kila. ³¹ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemnge minam tuku wamdus sanjrinu palpe le Kuate nu ngarosu

mine mayewam tuku aganj ndende kumumbi tinjamngat.

³² Tane Kuate tuku sipsip tananj tanjine miroj njarosu kulatkam kumuŋ kuga ta tane ta tuku kuru kuru ndakap. Tanjine Mam nu kulatkate ma tane tinjam tuku wamdus sunjo ŋak minit. ³³ Tane tanjine aganj ndende piyaninjmba ndametinj kilmba sanzal mbal ninjgap. Tane piya kise ŋayo ndanjgate ta tairnŋa samba mbolok aganj ndende ŋisi ndakade ta kilam tuku kuanekap. Ma ta kuayar tanjo pro ndade. Subinjge mata aganj ŋaigo sigli ndade tuku. ³⁴ Tanjine aganj ndende magenu ma ndanj mbolnŋe minig ta tanjine ŋgamunjal mata ma ta mbolnŋe minig ŋga saninjina.

Piro mbal nanjine gabat tairnŋa minam tuku

³⁵⁻³⁶ Kile Yesus nu manj sakina: Tanjo sunjo ande pino tam tuku pagumba nye sunjo ande mbol kina sulumba nuŋe piro mbal nane nu luka pro malaŋga katwa le pitik talkam tuku nane tawi tinjmba lam bulumba nu tairnŋa minwaig ŋga saninjina. Tane mata nane tananj tanjine Sunjo prowam tuku kuaneka tairnŋa minap. ³⁷ Tanjo sunjo nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nu nane gareninjgamngat. Ye sinjka satinjgamngit. Nu piro tawi tinjmba nane mbain mbolnŋe minyokuwaig ŋga nu nyamaganj ninjamngat. ³⁸ Nu pitik pro ndawa le ka furir ŋgamu ko mafewam patukuwa le nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nane nu tugumŋge gare tamnŋaig.

³⁹ Tane wam te idusap. Wande miro tanjo nu kuayar tanjo prowam tuku ait kila kande nu kuayar tanjo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁰ Tane kuaneka ye tairnŋa minap. Ye Ndindo Katesek

Tanjo tane mata ait gilai minap le prowamngit ŋgina.

Piro tanjo mayenu tuku yaba pasa

(Mateus 24.45-51)

⁴¹ Kile Petrus ndek nu kusnana: Sunjo, ne yaba pasa sakate ta sinenŋe ndo rironj pasa isam tuku e ko nane afu turmba e ŋgina le ⁴² Sunjo nu sana: Tanjo ande wamdus kuyar mayenu ŋak piro mayete ta nuŋe gabat sunjonŋe nu tumba nuŋe piro mbal kulatka minwa le ait kumunŋuwa le nya-maganj walmba ninjam tuku nu pilit. ⁴³ Tanjo ta nuŋe piro kumba minwa le nuŋe gabat luka promba nu kanjerwa le nu gare ŋak minamngat. ⁴⁴ Ye sinjka satinjgamngit. Nuŋe gabat nu nuŋe aganj ndende ŋakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁵ Ko nu idusmba yiŋe gabat dalkate ya ŋga nu ndek piro tanjo pino afu pani farmba nyamaganj kule kamenu nyumba ŋginjganka ⁴⁶ nu nuŋe gabat luka prowam tuku ait idus ndamba gilai minwa le nu prowamngat. Nu promba nu piti sunjo tumba pitaiwa le nu ma ŋayo mbol kumba kukul pisude mbal ndonj minamngat.

⁴⁷ Piro tanjo ande nuŋe gabat tuku pasa ise mayemba piro ta ke ndakate ta nuŋe gabat nu tumba sunjomba paninjate. ⁴⁸ Piro tanjo inum nuŋe gabat tuku pasa ise maye ndamba wam ande mbarte ta nu fudinjmba paninjate. Kuate nu tanjo ande wam sunjo tuwit sulumba nu tugumŋge manj alonu sunjo kilam tuku iduste. Nu tanjo ande wam sunjo ande wai mbolnŋe pilit sulumba nu tugumŋge lafunu lato kilam iduste ŋgina.

Tanjo Yesus mbolnŋe purkade
(Mateus 10.34-36)

⁴⁹ Yesus manj lato sakina: Ye tanjo ŋgamuknŋe pa diknjam

prowen. Pa ta kile bulunguwa nga ye wamdus sungo njak minet.⁵⁰ Ye rar sungo tumba kule tanja silikamngit. Ye rar ta suluwi sulumba ndo ngamunggal bulkamngat.

⁵¹ Ye ngamunggal ulendi manjau kilke mbol mbal ngamuknge palm-bim tuku prowen nga idus ndawap. Ye tane satinngamngit. Ye tane tetkam tuku prowen.⁵² Kile wande tuma mbal wai inum sulumba nane ye tuku nga purkamnggaig. Nale ar nane kej ta tuku ngueu minamnggaig. Nane kej ta nale ar ta tuku ngueu minamnggaig.⁵³ Mam nu kinjo nuje ndon kinjo nu mam nuje ndon purkamnggaik. Ina nu kulim nuje ndon kulim nu ina nuje ndon purkamnggaik. Pino nu rukan nuje ndon rukan nu pino ta ndon purkamnggaik ngina.

Agan kanjerka kila palmbim tuku (Mateus 16.2-3)

⁵⁴ Kile Yesus nu manjur sungo ta saningina: Fando singe gau pilit le tane pitik ndo kila pilmba sakade: O sawe piyamngat ngade le sinjka sawe piyit.⁵⁵ Bubrenge gau njakmba gagulte le tane kila pilmba sakade: O ki prowamngat ngade le sinjka ki prote.⁵⁶ Tane yabri tanjo. Tane kilke samba mbolnge agan mayok kinig ta burkam kumunj. Ndanjam ait te mbolnge wam kame kilimok mayok kinig ta tane burka kila palmbim kumunj kuga. Ndanjam tane wamdus tinreknubi manjau pile ndangade?

⁵⁷ Ande nu ne tumba pasa pilewanu tanjo tugum tumba kambim bafute ta tale kumba ndinngge gubra ta nu ndon te-tiwe tumap.⁵⁸ Ne tana ndawa ta nu ne didika tumba pasa pilewanu tanjo wai mbol pilwa le nuje ne tumba kame tanjo tuwa le nuje ne mulintumba wandeknge palm-bimngat.⁵⁹ Ye tane satinngamngit. Ne nane mbar tuku piya sungo ta kumumba fudinndo lafu sulu

ndawa ta ne muli wande sinamngge prowe nda ngina.

13

Ne mbil ndaka ngisinungat

¹ Ait ta mbolnge nane afunge pro Galilea mbal afu tuku Yesus wam kubeu tumba sanaig: Nane aganjmor bale farmba Kuate atrauka minnaig le Pilatus nu afu saningina le nane ka bale farninginaig le ndare ta aganjmor ndare tur liskina nginaig.² Tanjakinaig le nu ndek saningina: Nane Galilea mbal afu lininjmba une sungo kinaig ta tuku nane kume njayonu ta tinaig nga idus ndawap.³ Tane ngamunggal biye mbil ndawap ta tane mata kume njayonu tanjamba tamnggaig.

⁴ O buk Siloamngge wande kuen ande ngurka ndekina sulumba Yerusalem tanjo 18 bale farna. Tanjo kame ta Yerusalem mbal afu lininjmba une sungo kinaig ta tuku nane kume njayonu ta tinaig nga idus ndawap.⁵ Tane ngamunggal biye mbil ndawap ta tane mata tanjamba kume njayonu tamnggaig nga saningina.

Ail alo kugatok tuku yaba pasa

⁶ Yesus nu yaba pasa ande sakina: Tanjo ande nuje piro mbolnge fik tinju ngukina le promba tingina. Nu pro fik alonu sotina kande kuga le⁷ nu nuje piro tanjo sana: Ai te. Fik ail te yar kenjmba alonu sotet ta kuga. Ne pikmba buknga. Nu kilke njair ake nyate ta njayo ngina.⁸ Tanjakina le tanjo ta ndek nu sana: Sunjo, yar te mbolnge ndo mapewa le ye tugunu tugumngge kilke pikmba aganjmor sumbi nguke tumi.⁹ Yar ande si alowa ndeta minwa. Alo ndawa ndeta pikmba buknga ngina.

Yesus nu pino ande wakeina

¹⁰ Kussem ait ande mbolnge Yesus nu kussem wande ande sinamngge

pasa tumniŋmba minna. ¹¹ Tange pino ande guwa ŋayonu nu mbol kina le yar 18 guaze ŋak minna. Nu tuku muskil isu banŋangina le posok minna.

¹² Kile Yesus nu kaŋgermba nu wika sana: Pino, ye ne tuku guaze pitaiwet ŋgina. ¹³ Tanakina sulumba nu ka waimbi kirena le nu pitik ndo tiŋga muskil te-timba mayeka gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunŋgina.

¹⁴ Kusem kulatkate gabat ta Yesus nu kusem ait mbolŋge guaze wakeina tukunu nu kaŋgermba palseŋna le nu nane saniŋgina: Ki ait 6 pironu tuku. Mara ta mbolŋge prowap le nu tane wakeikuwa. Kusem ait mbolŋge pro ndawap ŋgina. ¹⁵ Tanakina le Sunŋo nu sana: Tane yabri tanŋo ndo. Kusem ait mbolŋge tane mata tanŋine aganmor tuku wande sinam kumba ka muli kukliniŋmba kule niŋgam tuku kilmba kinig tae. ¹⁶ Pino te Abraham tuku tugu. Satanŋge ŋayo silina le yar 18 buk kinaig. Ye kusem ait mbolŋge muskil te-tiwe tuwit ta wam ŋayowit e ŋgina. ¹⁷ Tanaka saniŋgina le nuŋe ŋgueu mbal kiko sunŋo tinaig le tanŋo pino nu maŋau magenu sanŋrinu ke likate ŋga gare sunŋo tinaig.

Mastet tiŋnu le yis tuku yaba pasa

(Mateus 13.31-33; Markus 4.30-32)

¹⁸ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Kuate nu nuŋe gageu tugeka sunŋokate wam ta agan te suk. ¹⁹ Mastet tiŋnu tanŋo andenŋge tumba nuŋe piro mbolŋge ŋgukina tanan. Nu promba ail suk tiŋgina le sar uman afu pro ail ta wainu mbolŋge te patikinaig ŋgina.

²⁰ Nu pasa tuturmba maŋ saniŋgina: Kuate tuku gageu tanŋo ŋgamukŋge minig wam ta agan te suk. ²¹ Yis pino andenŋge tumba

plaua sinamŋge pilna tanan. Yis ta plaua ŋakmba ulmba silina ŋgina.

Malanŋafudiŋndo tuku yaba pasa (Mateus 7.13-14; 7.21-23)

²² Kile Yesus nu Yerusalem kambim ŋga tumbran sugu fonfon ta ŋakmba mbolŋge pasa kuklimba tumniŋmba kina le ²³ tanŋo ande pro nu kusnana: Tum Tanŋo, Kuatenŋge tanŋo pino ndui ndui ndo kilmba muskil kile-tidiŋgamŋgat e ŋgina le ²⁴ nu ndek nane ŋakmba saniŋgina: Tane malanŋa fudiŋndo sinam kambim tuku sanŋri tiŋga minap. Ye tane satinŋamŋgit. Nane gudommmba malanŋa ta sinam kambim tuku tagowamŋgaig ta nane kumuŋ kuga. ²⁵ Wande miro tanŋo nu tiŋga malanŋa suwa le tane kilimŋge tiŋga malanŋa katkatmba sawamŋgaig: Sunŋo, ne malanŋa talke siŋga ŋga sawamŋgaig le nu tane satinŋamŋgat: Ye tane gilai. Tane anikok mbal ŋgamŋgat. ²⁶ Tanawa le tane ndek nu sawamŋgaig: A ... ne sine kila. Sine ne ndon tuma isukusgeŋ tuku. Ne sine tuku tumbran sinamŋge pasa kuklimba tumsinŋina ŋga sawamŋgaig le ²⁷ nu tane satinŋamŋgat: Ye siŋka tane tuku tumbran gilai. Tane wam ŋaigonu ke likade mbal ye kusreyumba kua ka kape ŋgamŋgat.

²⁸ Ait ta mbolŋge Abraham Isak Yakob tuan tanŋo ŋakmba ndon Kuate kulatkate ma mbolŋge minwaig le tane kaŋgerkamŋgaig. Kaŋgerkap ta tane peutiŋguwa le kilimŋge maketiŋ tikŋga malmbi sunŋgomba minamŋgaig. ²⁹ Kilke tugu ŋakmba mbolŋge kasomok mbal gudommmba pro nuŋe gageu minam tuku Kuate kulatkate ma sinam kumba ka isukusmba minamŋgaig. ³⁰ Ata. Afu kile ŋgumnemŋge minig ta nane tumailam kaŋgaig. Afu kile tumailamŋge minig ta nane ŋgumnem kaŋgaig ŋga saniŋgina.

Yesus nu Yerusalem tuku sina sunjona

(Mateus 23.37-39)

³¹ Ait ta mbolŋge ndo Farisi tanjo afu pro Yesus sanaig: Ne ma te kusremba kua kaye. Herodus nu ne balenam sakate ŋginaig le ³² nu ndek saningina: Tane kumba kurauf ta sawap. Ye kite indole guwa ŋaigonu pitaika guaze mbal wakeika mini sulumba aspile yinje piro suluwamŋgit. ³³ Nu tenje ye baleyam sakate e? Nu tenje baleye nda. Ye kite indole aspile ndin dubimba piroka Yerusalem kanjit. Yerusalem mbalŋge ye baleyamŋgaig. Nanenje Kuate tuku tuan tanjo kame bale farnaig tuku.

³⁴ O Yerusalem, Kuate nu o buk tuan tanjo kame kukulningina le nenje nane kilmba bale farka afu ndamembi bale farningina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tanjan ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁵ Tane isap. Kile Kuate nu tane ŋgamukŋge mine ndakate. Ye tane satinjamŋgit. Tane ye nda kanjeryap sulumba man kanjeryumba ndek sakamŋgaig: Ne Sunjo tuku nyu mbolŋge prote. Sunjoŋge ne nyaro tinwa nga sakamŋgaig ŋgina.

14

Yesus nu tanjo ngaro fulil jak wakeina

¹ Kusem ait ande mbolŋge Yesus nu kumba Farisi gabat tanjo ande tuku wande mbolŋge isukusam kina le nane afu nu buro-buromba minnaig. ² Minnaig le tanjo ande ngaro fulil jak Yesus tumailam tanje tingina le ³ nu ndek Farisi le kusem pasa biteknganu mbal kusnaningina: Sine singine tukul dubimba kusem ait mbolŋge guaze mbal wakeikam kumun e nga kusnaningina. ⁴ Kusnaningina ta nane minje tukulmba minnaig le nu ngaro fulil jak tanjo ta tumba

wakeina sulumba nu kukulna le kina.

⁵ Tanjana le Yesus nu nane kusnaningina: Kusem ait mbolŋge tanjine kinjo ande ko aganjmor ande baringa kule burok sinam kinit le nu pitik tam tuku piro ndakade e ŋgina le ⁶ nane nu tuku minje lafuwam fugunaig.

Tanjo nu nune nyu te-ibenwa

⁷ Farisi gabat nane wikina le isukusam pronaig mbal nane kumba mbili tumailamŋge madininmba minyokinaig le Yesus nu manau ta kanjermba nane saningina: ⁸ Tanjo ande pino tam tuku pagumba nyam tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili tumailamŋge minyo ndaka. Pagu miro tanjo nu tanjo inum ne tuku nyu lite ta nu turmba wikuwa le prowikat. ⁹ Tanjawa ta pagu miro tanjo nu pro sanamŋgat: Ne tinga mbili te kusrewa le tanjo te minyokuwa nga sanuwa le ne tinga kiko sunjo tumba kumba ngumnemŋge minyokamŋgat.

¹⁰ Tanjo ande pagumba nye ta tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili ngumnemŋge minyoka. Ne tanjawa ta nu ne sanamŋgat: Tira, ne tinga mbumba mbili tumailam tanje minyoka nga sanuwa le nane isukusig am mbolŋge ne nyu sunjo mayok kanjat. ¹¹ Ande nu nune nyu payamkuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-ibenjamŋgat. Ande nu nune nyu yabukuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-mayokamŋgat ŋgina.

¹² Kile Yesus nu pagu miro tanjo sana: Ne pagumba nye sunjo pilmba kande nanje gulab kame, tira kat nanje, nanje tugu ndindo, nanje tumbran tuma aganj ndende jak nane wi ndaka. Ne tanjawa ta nane ne tuku nyam-aganj kumumba lafuwamŋgaig. ¹³ Afu sanzalnu afu kupe wai isu

kigi-kagonganu afu kupe ngaigonu afu am tukulok ne nane wika isukusneninga. ¹⁴ Nane ne tuku nyamagan lafuwam kumuŋ kuga tukunu ne gare sunjo tamngat. Ngumneŋga ait sunjo mbolŋge mbal tinreknun tinguwaig le ne lafu mayenu tamngat ngina.

Pagumba nye sunjo tuku yaba pasa

(Mateus 22.1-10)

¹⁵ Tanjo inum nu nane ndon isukusmba minna ta nu pasa ta ismba nu sana: Tanjo ande Kuate kulatkate ma sinam tanje isukusmba minwa sulumba nu gare sunjo tamngat ngina le ¹⁶ Yesus nu ndek yaba pasa ande sana: Tanjo ande pagumba nye sunjo palmbim saka nane gudommba tuku pasa patike likina. ¹⁷ Pagumba nye ait kumungina le nuŋe piro tanjo kukulna le kumba ka buk saningina mbal ta tugum kina ka saningina: Tane prowap. Nu buk kuanekat ngina kande ¹⁸ nane njakmba pasa ta ismba mbulmba nanjine piro kise kise tuku sakinaig.

Ande nu sakina: Mata, ye kam-bim tuku ta kilke kitek piyawit ta kile kanjeram kanjit. Ne ka tanjamba sawa ngina. ¹⁹ Ande nu sana: Mata, ye pironu tuku makau ¹⁰ piyawen ta piro tagoningam kanjit. Ne ka tanjamba sawa ngina. ²⁰ Ande nu mata tenenmba sakina: Ye aifu ndo pino kitek ten tukunu ye kambim kumuŋ kuga ngina.

²¹ Kile piro tanjo nu luka nuŋe gabat kila sana le nu gubra sunjo tumba sana: Pitik tumbran sunjo mbol si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagonganu afu am tukulok afu kupe ngaigonu ta njakmba kilmba prowa ngina.

²² Piro tanjo nu tanjana sulumba nu man luka pro tanjo sunjo sana: Sunjo, ne pasa sakat ta ye buk tanjawit ta minyokam tuku mbili

kumu ndanngat ngina. ²³ Tanjakina le tanjo sunjo nu ndek sana: Ne tumbran sunjo kilim si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba ne sanjri tinga nane njakmba saningina le wande te lignewaig. ²⁴ Ye ne sanamngit. Ye ambonga saningen mbal nane sinjka ye tuku nyamagan nye nda ngina.

Tango wamdus te-mayewa sulumba Yesus dubiwa
(Mateus 10.37-39)

²⁵ Nane kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig le nu mbilka nane saningina: ²⁶ Ande nu ye ndon minam idusmba kande nu ye tuku sunjomba kume purwa sulumba mam nuŋe, ina nuŋe, piyo nuŋe, kiŋo kat nuŋe, tira kat nuŋe, kulim kat nuŋe, nuŋe ngarusu turmba tuku sunjomba kume pur ndawa. Manjau ta mbolŋge ndo nu ye dubianu tanjo minam kumuŋ. ²⁷ Ande nu ye tuku nga idusmba nu nuŋe miron nuŋe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye dubianu tanjo minam kumuŋ kuga.

²⁸ Tane tuku ande wande sunjokanu palmbim nga ambonga nuŋe ndametinj burkate. Ye wande ta suluwam kumuŋ e ko kumuŋ kuga nga iduste. ²⁹ Nu tanja ndamba pitik ndo make kilmba pro sigrika wande te-timba nu ndametinj denkuwa ta wande ta suluwe nda. Tanjawa le nane afunje kanjermba nu talamba nzumilmba sakamngaiŋ: ³⁰ A ... tanjo wande sunjo pile sulute tuku tanjo nga talawamngaiŋ.

³¹ Ko kilke gabat sunjo ande kilke gabat ande ndon kame buwam nga nu ambonga wamdus te-mayete. Nu tuku kame tanjo 10,000 njak ande tuku kame tanjo 20,000 njak kile-ibenkam kumuŋ e ko kumuŋ kuga nga iduste. ³² Sine kumuŋ kuga nguwa ta ngueu tanjo ma maskenŋe minit le nu pitik

pasa pilit le nu ndon pasa katmba wamdus tumade.

³³ Ta tuku ande tane ngamuknge nu nuje aganj ndende jakmba tuku wamdus sungo kusrewa sulumba ndo ye dubiyanu tanjo minam kumu.

³⁴ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi man wakeibe le kaglinu mayok kambim kumu. ³⁵ Nu ake minit. Kilke najr kitek wakeiwam kumu kuga. Aganjmor sumbi tur mbilam mata kumu kuga. Nane ake kutumba pankade. Tane kilba jak ndeta pasa ta isap nga saningina.

15

Sipsip le ndametinj ngisikina tuku yaba pasa

(Mateus 18.12-14)

¹ Takis kilanu mbal wam najgonu ke likanu tanjo afu ndon mara mara Yesus tugumnge pasa isam tuku pro manjurka minanu. ² Tanjamba minnaig le Farisi kusem pasa biteknaganu mbal ndon nane Yesus tuku gubra pasa sakinaig: A ... tanjo si nu wam najgonu kade mbal kaiyeninjmba nane ndon isukusig tuku nga saka minnaig.

³ Tanjamba minnaig le nu ndek yaba pasa ande saningina: ⁴ Ande tane ngamuknge sipsip 100 jak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig nda ngate. Nu 99 ta ma ngamu tanje kusreka nu kumba ande ngisikate ta sota ma ma te-silika tate. ⁵ Tate sulumba gare-gareka sipsip tumba kailmane mbolnge pilmba ka ⁶ tumbranje nuje tumbran tuma nuje gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yije sipsip ngisikina ta te-silikit sulumba tane ye jak gare-garekap ngate.

⁷ Ye tane satinjgamngit. Manjau ndui tanjan tanjo 99 ngamunggal biye mbilam tuku wam ande ke ndaka tinreknu minig ta samba mbol mbal nane tuku fudinmba gare tade. Tanjo najyonu ande ngamunggal biye

mbilte ta nane nu tuku gare sunjo tade.

⁸ Ko pino ande ndametinj 10 jak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig nda ngate. Nu lam bulumba kumbri tumba wande gurenmba sota ma ma te-silika tate. ⁹ Tumba nuje tumbran tuma gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yije ndametinj ngisikina ta te-silika gare sunjo tet ngate.

¹⁰ Ye tane satinjgamngit. Manjau ndui tanjan tanjo najyonu ande ngamunggal biye mbilte le Kuate tuku enjel kame nane nu tuku gare sunjo tade ngina.

Kinjo ande ngisikina tuku yaba pasa

¹¹ Yesus nu man pasa inum sakina: Tanjo ande nu kinjo armba jak. ¹² Maib nujenge mam nuje sana: Mam, ne nanje aganj ndende paplamba ye tuku patikina ta ye kilamngit ngina. Tanjakina le mam nuje aganj ndende jakmba paplana ta kilmba nale walmba nikina.

¹³ Tanjana le kile kinjo fudin ta nuje aganj ndende jakmba piyaninjmba ndametinj kilmba tinja kilke masken ande kina ka tanje minmba nuje maim maim manjambi ake sinanj ndametinj kusreka minna. ¹⁴ Tanjamba minna ma ma ndametinj kuganaig le ma ta mbolnge guba sunjo prona le nu aganj jakmba denkina.

¹⁵ Tanjamba nu ma takok tanjo ande tugum kumba sarsarna le kukulna le nu tuku mbo kulatka minna. ¹⁶ Nu fungul burso nzim ka mbo aganj nyinaig ta nyam tuku wamdus sunjo jak minna ta andenje nu aganj inum nda tuna.

¹⁷ Tanjamba minna ma ma wamdus puluna le nu ndek wamdusmbi sakina: Yije mam tuku piro tanjo nane nyamagan gudommmba nyumba baten nu mata patikade. Tenje guba nu ye baleyam bafute. ¹⁸ Ye tinja luka ka mam sawamngit: O mam, ye Kuate

am mbolŋe ne am mbolŋe mbar sunŋo ken. ¹⁹ Ye mayenu kuga. Ye ne tuku kiŋo minam kumuŋ kuga. Ye ne tuku piro tanŋo ndo minamŋgit ŋga sawamŋgit ŋgina.

²⁰ Tanŋamba idusmba nu tinŋa mam nuŋe sota kambim tuku kina. Nu kumba ka ndin maskenŋge ilmba minna le mam nuŋe nu kanŋermba sina sunŋona le nu pin-derka kumba kiŋo nuŋe bagailmba mumuna. ²¹ Tanŋana le kiŋo ta ndek mam nuŋe sana: O mam, ye Kuate am mbolŋe ne am mbolŋe mbar sunŋo ken. Ye tanŋo mayenu kuga. Ye ne tuku kiŋo minam kumuŋ kuga ŋgina kande ²² mam nuŋe piro mbal wika saninŋina: Tane pitik kumba tawi mayenu ande tumba ilmba siluk tape. Wai tok yubi mayenu pile tumba kupe ŋgaro kilmba pro siluk tape. ²³ Makau fat kuya ŋak ta balemba tumba kuapi kikonu wakeiwap. Sine nu ndon tuma isukusmba gare-garekube. ²⁴ Yinŋe kiŋo te kumanu tanŋan man abonŋat. Nu ŋgisikanu tanŋan mayok ket ŋgina. Tanŋakina sulumba nane nu ndonŋ gare-gareka minnaig.

²⁵ Tanŋamba minnaig le kiŋo mulum piro mbolŋe promba tumbran makembinŋe nane kupesmba mune wikarau minnaig le isna. ²⁶ Isna sulumba nu piro tanŋo ande wika kusnana: Tane ame manau sunŋokanu kade ŋgina le nu lafumba sana: ²⁷ Maib naŋe luka prowat le mam naŋe nu ŋgisi ndakina ŋga gare-gareka makau fat kuya ŋak ta balemba kuapikat ŋgina. ²⁸ Tanŋamba sana le nu ismba gubrana le wandek kine ndakina.

Tanŋana le mam nuŋe nu mayok ka nu sinam kuwa ŋga sarsarna le ²⁹ kiŋo nu mam nuŋe sana: Ye yar gudommba ne tuku minŋe kumnemŋge piroka ne tuku pasa ande luka ndawet. Ne meme fat ande sate le ye yinŋe gulab kame ndon pagumba nyumba gare-

gareka mine ndaket. ³⁰ Ne kiŋo naŋe ta naŋe ndametinŋ tuna le une pino mbolŋe panke suluna ta ne nu tuku ŋga makau fat kuya ŋak balewat ŋgina. ³¹ Tanŋakina le mam nuŋe ndek nu sana: O kiŋo, ne ye ndon mara mindek minit. Ye tuku agan ndende te ne tuku. ³² Maib naŋe nu kumanu tanŋan man abonŋat. Nu ŋgisikanu tanŋan mayok ket. Ta tuku sine ake minbe ta mayenu kuga. Sine nu tuku ŋga gare-garekube ŋgina.

16

Piro tanŋo nu wamdus kuen ŋayo ŋak

¹ Yesus nu nuŋe dubinaig mbal saninŋina: Maror tanŋo ande nu tanŋo ande madina le nu tuku agan ndende kulatkina. Tanŋamba minna le nane afunŋe pro tanŋo sunŋo ta sanaig: Nu agan ndende kumumbi kulat ndakate le ŋgisikade ŋginaig le ² nu pasa ta ismba tanŋo ta wikina le ilna le nu kusnana: Ne ndanŋe le ye pasa iset. Ne piro ta man biye nda. Ne ka nane agan ndende piyade le kuyarte waŋe ta tumba prowa le kanŋeri ŋgina.

³ Tanŋaka sana le agan ndende kulat tanŋo nu idusna: Yinŋe gabat nuŋe piro te mbolŋe pitaiyuwa le ye ndanŋi. Ye tag tumba sanŋri tinŋa kilke pikam kumuŋ kuga. Ye afu tugumŋge ndametinŋ yabanŋki ta kikoyikat ŋga idusna. ⁴ Nu tanŋamba idusmba minna ma ma kile nu sakinna: Ese. Kile ye iduset. Yinŋe gabatŋge pitaiyuwa le ye nane afu tuku wandekŋge mine mayewam tuku kile wam ande kamŋgit ŋgina.

⁵ Tanŋamba idusmba nu nuŋe gabat tuku agan ndende kilelikinaig mbal ta ŋakmba wike likina le pronaiŋ. Pronaiŋ le nu ndek ande kusnana: Yinŋe gabat tuku agan ndende ne tugumŋge lafunu giganmba minig ŋgina le ⁶ nu ndek sana: Ye guren dram 100

manj lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tanjo ta sana: Pitik naje kuyaranu waje ta tumba dram 50 kusreka 50 ndo kuyara ngina. ⁷ Kile nu manj tanjo ande kusnana: Ne tugumnge lafunu giganmba minig ngina le nu ndek sana: Ye wit bek 100 lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tanjo ta sana: Naje kuyaranu waje ta tumba wit bek 20 kusreka 80 ndo kuyara ngina.

⁸ Nuje gabat nu manjau ta ismba nuje kulat tanjo njayonu nu wamdus kuennu nga nu tuku nyu saka minna.

Tane isap. Kilke te tuku manjau dubide mbal nane wamdus kuennu njak minmba munju turkade sulumba tane bulu mbolnge minig mbal litingig. ⁹ Ye tane satinjamngit. Tane mata kilke mbolok ndametinjmbi tanjine kuasmbi afu turka gulab magenu patikap. Tane tanjawan ta ngumnenja ndametinj ta kugawaig le minmba minam tuku wande tamnngaig.

¹⁰ Tanjo ande nu aganj fudinndo tumba kulat mayete ta nu aganj sunjokanu mata kulat mayewam kumu. Ande nu aganj fudinndo tumba kulat maye ndate ta nu aganj sunjokanu mata tumba kulat mayewam kumu kuga. ¹¹ Ne kilke te mbolok aganj tamba ne piro mayewam fugute ta ne samba mbolok aganj kateseknu tamba mata pirokam kumu kuga. ¹² Ne ande tuku aganj ndende kilmba kulat mayewam fugute ta naje aganj ndende kulat mayewam mata kumu kuga.

¹³ Tanjo ande nu gabat armba tugumnge nu pironu kumu kuga. Nu ande ngamungal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametinj kilam tuku ndo iduste ta

ne Kuate wamdus tambim kumu kuga nga saningina.

Yesus nu wam pagu pasa afu saningina

(Mateus 5.31-32; 11.12-13; 19.9; Markus 10.11-12)

¹⁴ Farisi mbal nane ndametinj kilam tuku nzali sunjo njak minnaig tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba pingil mer tetunaig. ¹⁵ Tanjanaig le nu ndek nane saningina: Tane tanjo am mbolnge tinreknu minam tuku piro karenkade ta Kuate nu tane tuku ngamungal kila. Kilke mbolok mbal manjau afu magenu ngade ta Kuate am mbolnge wam ta njule parak.

¹⁶ Tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa minnaig le ka ka Yohanus prona. Yohanus tuku ait mbolnge tugu pilmba Kuate nuje gageu kulatkate pasa mayenu kuklide le gudommba nu tuku gageu mayok kambim tuku mburerika sangri tinjade.

¹⁷ Samba tugu kilke tugu njakmba ngisikamngaig. Moses tuku tukul pasa fambonu inum fudinndo ngisike nda.

¹⁸ Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. Tanjo ande nu andenje pino pitaite le tate ta nu mata pino kuayarmba unekate ngina.

Maror tanjo le Lasarus tuku pasa

¹⁹ Maror tanjo ande nu mara mindek kuminj piyanu o mbolnge ta tinmba kuapi kikonu nyumba gare njak minanu. ²⁰ Tanjamba minanu le sanzal tanjo ande nyunu Lasarus nu we gudommba njak maror tanjo ta tuku wande malanja tugum tanje ²¹ nu maror tanjo isukuswa le nyamaganj fambonu ndekuwaig le nyam tuku idusmba minanu. Tanjawanu le agenje pro we nuje ndonja minanu.

22 Nu tanjamba sinamanzerka minna ma ma nu kumna le ejel kame pro nu tumba kumba ka Abraham tugumnge pilnaig le minna.

23 Tanjamba minna le ma ma maror ta nu mata kumna le ngukinaig. Nu kumanu mbal tuku tumbraŋ kina ka tanje rar sunjo tumba nu maskenŋe mambilna kande Lasarus nu Abraham ndoŋ minna le kanjerkina. 24 Tanjamba kanjerkina sulumba nu wika sana: Mam Abraham, ne ye sinayumba Lasarus kukula le wai tokmbi kule kirembe pro ye tuku minje mbolŋe pilwa le mane tugu fudiŋmba tido pilwa. Ye pa te sinamŋe rar sunjo tet ŋgina le 25 nu ndek sana: Kiŋo, ne isa. Ne abo minna sulumba mine mayenu tina ta buk kugana. Lasarus nu mine sinamanzer tina ta mata buk kugana. Kile nu ngamuŋgal mukuk ŋak minit le ne rar sunjo ŋak minit. 26 Kuateŋge ndin tukulna sulumba nguruj sinam nzikok sile minek tuku ma ngamuŋge pilna. Ande mbol tekok ne tugum ndekam kumuŋ kuga. Ande ibeŋ takok mata mbol te mbambim kumuŋ kuga ŋgina.

27 Tanjakina le nu maŋ Abraham sana: Mam, tanjamba ndeta ne Lasarus kukula le nu yiŋe mam tuku wande mbol kuwa sulumba 28 yiŋe maib 5 minig ta rironj pasa niŋguwa. Nane mata ma te mbol promba rar sunjo tubekaig ŋgina le 29 Abraham ndek nu sana: Kuga. Nane Moses tuku pasa tuan tanjo ŋakmba tuku kuyar pasa ŋak minig. Nane pasa ta ismba dubiwaig ŋgina le 30 nu lafumba sana: O mam Abraham, ta kumuŋ kuga. Tanjo kumanu ande kumba ka nane saninŋuwa le nane siŋka ngamuŋgal biye mbilamŋgaig ŋgina le 31 nu ndek sana: Nane Moses tuku pasa tuan tanjo kame tuku pasa isam mbulmba minig ta kumanu andeŋge luka kumba ka saninŋuwa

ta mata nane son ŋge nda ŋgina.

17

Une tuku piti
(*Mateus 18.6-7; 18.21-22;*
Markus 9.42)

1 Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ta saninŋina: Tanjo pino Kuate ngumnewaig ŋga tago afu siŋka prowamŋgaig. Ima nu tanjamba tanjo tagoniŋgit le nane Kuate ngummede ta tanjo ta ose. Nu pa sunjo tamŋgat. 2 Ande nu ye tuku kiŋo inum didikate le ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiŋo didi ndakina le ambonja afunje wit firfiranu ndame sunjo tumba niŋfok tur kusmba bukŋginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

3 Tane rironj mayewap. Nane tira ande mbarwa ndeta nu sawe lika kilba buro tawe. Nu ngamuŋgal biye mbilwa kande nu tuku mbar gilaing. 4 Nu ki ait ndindo ne mbolŋe mbar 7 ke lika ta ŋakmba ne tugum promba sanuwa: Tira, ye ne mbolŋe mbarit ta ye kikoyate ŋga sanuwa kande ne nu tuku mbar ŋakmba gilainja ŋgina.

Kuate tala ndawam tuku maŋau

5 Tanjakina le aposel kame nane Sunjo sanaig: Sine Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku sanjri pilesinŋa ŋginaig le 6 nu lafumba saninŋina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tinjade maŋau mastet tinju tanjaŋ fudiŋndo minwa ta tane kumzaŋ ail nzi samba ne goka ka yu sinam siŋge maŋ tinja prowa ŋga sawap ta nu tanjawamŋgat.

7 Ande tuku piro tanjo nu kilke pikit tuku ko sipsip kulatkate tuku nu furirte le luka prote ta nuŋe gabatŋge ne kile wandek ka isukusa ŋga sa ndate. 8 Nu tenjenmba sate: Ne ye tuku nyamagan wakeimba kutumba sa le nyi le ne ka isukusa ŋgate. 9 Piro tanjo nuŋe sunjonje piro sate le kate

ta nuŋe sunjo ne mayewat ŋga sa ndate. ¹⁰ Tane mata Kuate pasa satinjit le kade ta sine piro tango magenu ŋga sa ndakap. Nu piro singit ta ndo keg ŋgap ŋgina.

Yesus nu tango 10 ŋgirŋger ŋak wakeikina

¹¹ Yesus nu Yerusalem kambim ŋga Samaria le Galilea ma tugu ta ŋgamuk ŋgamuk kina. ¹² Nu tumbran ande biteŋgina le tango 10 ŋgirŋger ŋak nane kasomŋge tinja ¹³ wi kuenka nu sanaig: Sunjo Yesus, ne sine sinanu turka ŋginaig le ¹⁴ nu nane kanjerka ndek saninŋina: Tane kumba tanjine ŋgarosu pris tumningap ŋgina. Tanakina le nane ka ndinŋe ŋgirŋger gagulke sulunaig.

¹⁵ Kile nane tuku ande nuŋe ŋgaro mayekina ta kanjermba luka kumba minje fetka Kuate tuku nyu te-dunŋina. ¹⁶ Nu luka Yesus tuku kupe tugumŋge truk ka gare pasa tuna. (Tango ta nu Samarianu). ¹⁷ Tanjana le nu ndek sana: Tango 10 magekaig ta nane 9 ta animbi kagig. ¹⁸ Ande Kuate tuku nyu te-dunŋam tuku luka pro ndawat. Rawe tango te ndo prowat ŋgina sulumba ¹⁹ nu tango ta sana: Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat. Ne tinja kaye ŋgina.

Kuate nu nuŋe gageu kulatkate tuku pasa

(Mateus 24.23-28; 24.37-41)

²⁰⁻²¹ Mara ande Farisi tango afu pro Yesus kusnanaig: Ginu mara Kuate nuŋe gageu kulatkam tuku prowamŋgat ŋginaig le nu nane saninŋina: Nane afu nu prowat te ko prowat si ŋga satinje nda. Kuate nuŋe gageu kulatkam prowa ta tanjine ammbi nu kanjere nda. Tane isap. Kile tane ŋgamukŋge Kuate nuŋe gageu kulatka minit ŋgina.

²²⁻²⁵ Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal saninŋina: Ait te mbolŋge minig mbal ye Ndindo Katesek Tango pitaiyumba rar sunjomba

samŋgaig. Ait ande prowa le tane ki ait ndindo mbolŋge ye Katesek Tango nu kanjerbe ko ŋga idusap ta ye kanjerye nda. Afunje tane satinmba nu minit te ko nu minit si ŋguwaig kande nane dubi ndakap. Teliŋ bulu pinderka samba ŋakmba kilŋate tanjamba ye Ndindo Katesek Tango prowamŋgit.

²⁶ Noa tuku ait mbolŋge manjau ke likinaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowam tuku ait mbolŋge manjau ndui ta ke likamŋgaig. ²⁷ Nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba minnaig ma ma Noa nu waj ponjina. Waj ponjina le ndo kule sunjo promba nane ŋakmba ma gureŋmba kile-butokina.

²⁸ Lot tuku ait mbolŋge nane mata tanjanaig. Nane nyamagan kule nyumba agan ndende munju walka piyaninmba kilmba agan tumu ŋguke lika wande patike lika tanjamba tanjamba minnaig. ²⁹ Lot nu Sodom kusremba kina ait ta mbolŋge ndo samba mbolŋge pa soŋ paknu sawe tanjan deka nane pasokina le uge sulunaig. ³⁰ Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango mayok ka le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluningamŋgat.

³¹ Ait sunjo ta mbolŋge tango wande kawanŋge minmba kande nu wandekŋge agan ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. Ande piro mbolŋge minmba kande luka nuŋe wande mbol kambim idus ndawa. ³² Tane Lot piyo nuŋe nu manjau kina ta idusap. ³³ Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku ndin sotate ta nu ŋgisikamŋgat. Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nuŋe abo ta ŋak minamŋgat.

³⁴ Tane isap. Furir ta mbolŋge tango armba mbainŋge kinywaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit. ³⁵ Pino armba wit fir-

firma minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit. ³⁶ Tanjo armba piro ndindo mbolnje minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit ngina.

³⁷ Tanjakina le nu dubinaig mbal ndek nu kusnanaig: Sungo, wam ta aninge tanjamba mayok kangat nginaig le nu yaba pasambi nane saningina: Aganj ande kumanu menja mundur kinit le wir tanje mangurka minig ngina.

18

Pasa pilewanu tanjo tuku yaba pasa

¹ Yesus nu dubinaig mbal nane kanyum ndamba dirnanga Kuate yabanam tuku yaba pasa ande tumningina sulumba sakina: ² Tumbran sunjo ande mbolnje pasa pilewanu tanjo ande minna. Nu Kuate kuru kuru ndaka tanjo afu mata idus ndaningina. ³ Tumbran sunjo ta mbolnje pino kuembol ande minna. Nu mara mara tanjo pilewanu tugum luluka samba minna: Ande nu ye piti pileyate ta ne ye turyumba nu tumba pasa mbolnje pale nga samba minna ta ⁴ tanjo ta nu mbulmba minna ma ma mara ande nu idusna: Ye Kuate kuru kuru ndaka tanjo mata idus ndaninget ta pino kuembol te nu ye ndagari seryate. ⁵ Ye nu turamngit. Kuga ta nu mara mara luluka minwa le ye sangri kugawikat nga idusna.

⁶ Sunjo nu wam kube ta saninge denpumba ndek saningina: Tane pilewanu tanjo nayonu ta tuku pasa ta idusap. ⁷ Kuate nuje madiningina mbal turninguwa nga ki furir mindek nu wikade ta nu dalke nda. ⁸ Nu pitik ndo lafumba turningit ngina sulumba saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ait sunjo mbolnje kilke te mbol ndeki sulumba nane Kuate

tuku son nga minig e ko kuga ta ye kanjerkamngit ngina.

Farisi tanjo le takis kilanu tanjo tuku yaba pasa

⁹ Tanjo afu nane nanjine mine manjau idusmba sine tinjeknu nga tanjo afu talaninginaig ta Yesus nu katesmba yaba pasa tembi saningina: ¹⁰ Tanjo armba Kuate ndon pasatam kusem wande sunjo mbol kinaik. Ande Farisi tanjo ande takis kilanu tanjo. ¹¹ Farisi tanjo ta nu nuje wamdusmbi Kuate sana: O Kuate, ye tanjo afu ngamuknje ye tuku mine kise. Ye kuayar ndawet tuku. Ye pino kuayar ndawet. Ye tinjeknu ndo minet. Ye takis kilanu tanjo tenen kuga. Ta tuku ye ne gare pasa sanet. ¹² Kusem mindek tuku piro ait mbolnje ye ait armba ne idusnumba nyamaganj pinka minet. Yije piya njakmba mangur 10 patika ande ne tinet nga Kuate sana.

¹³ Tanjakina le takis kilanu tanjo nu kikonu maskenje tinja nu tandekam mbulmba nu tawo katmba sakina: O Kuate, ye une tanjo. Ne ye sinanu mapeya ngina.

¹⁴ Ye tane satinjamngit. Takis kilanu tanjo ta Kuate am mbolnje tinjeknu mayok ka luka nuje tumbran kina le Farisi tanjo ta nu ake luka kina.

Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuate nje nu tuku nyu te-ibenjamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuate nje nu tuku nyu te-mayokamngat nga saningina.

Yesus nu kiyo kame nyaro ningina (Mateus 19.13-15; Markus 10.13-16)

¹⁵ Ina mam afu kiyo kame kilmba Yesusnje wai nane mbol patikuwa nga pronaig le nuje dubinaig mbal tanje nane kanjerka saningje lika kile-luka minnaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu kiyo kame ta wikina sulumba sakina: Kiyo

kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁷ Ye siŋka satinŋamŋgit. Nane afu kiŋo kame tejen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ŋgina.

Tango ande agan gudommba ŋak (Mateus 19.16-30; Markus 10.17-31)

¹⁸ Mara ande kulat tango inum Yesus tugum promba kusnana: Tum Tango mayenu, ye ndanji sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋgina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ndanam ye mayenu sayate. Kuate nu ndo mayenu minit. ²⁰ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Pino kuayar ndawa. Tango bale ndawa. Agan ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Ina mam naje tuku nyu idusnikmba wakeika ŋgina.

²¹ Tanjakina le tango ta nu sana: Ye buk kiŋo ndo minen sulumba tukul ŋakmba ta dubika kile minet ŋgina le ²² nu pasa ta ismba nu sana: Wam ndindo ne kumu ndate. Ne ka naje agan ndende ŋakmba piyaninmba ndametin kilmba walmba sanzal mbal ninŋa sulumba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolŋge agan ndende magenu ŋak minamŋgat ŋgina le ²³ tango ta nu pasa ta ismba nu agan ndende sunŋomba ŋak tukunu wamdus piti sunŋo tumba maninok minna.

²⁴ Tanjamba minna le Yesus nu kanŋermba sakina: Nane agan ndende sunŋomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunŋo. ²⁵ Aganmor sunŋo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunŋo kuga. Tango nu agan ndende sunŋomba ŋak ta nu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta siŋka minde bada sunŋokanu ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane Yesus tuku pasa isnaig mbal ndek sakinaig:

Yoi. Tanjamba ndeta ndanndanmba sine afu abo minam tuku ndin tesilikamŋgig ŋginaig le ²⁷ nu lafumba sakina: Tango nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta kam kumuŋ ŋgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine singine agan ndende ŋakmba kusreka ne dubineg ŋgina le ²⁹ nu ndek nane saninŋina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Tango ima nu nane afu Kuate tuku gageu prowaig ŋga piroka nuŋe wande, piyo nuŋe, tira kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kiŋo kat nuŋe, agan kame tanan kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minmba nu agan afu kusrekate ta kitek gudommba kilamŋgat. Ngumneŋga nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamŋgat ŋga saninŋina.

Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna

(Mateus 20.17-19; Markus 10.32-34)

³¹ Yesus nu nuŋe dubinaig tango 12 ndo kilmba kile-yamokka saninŋina: Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanŋig. Ka ambenŋge tuan tango kameŋge ye Ndindo Katesek Tango tuku wam ŋakmba kuyarniŋge likinaig ta kumuŋamŋgat. ³² Afu ye tumba kasomok mbal wai mbolŋge pilwaig le nane ye maim maim te-sumba tumail panyumba nguspeyumba ³³ ngusyuwaig sulumba ye baleyamŋgaig. Ye kumi le ngukuwaig le mara keŋnu mbolŋge ye man abonŋa tinunŋit ŋgina.

³⁴ Yesus nu tanjamba sakina ta pasa ta tugunu kurok minna le nane katese ndanaig.

Yesus nu tango am tukulok wakeina

(Mateus 20.29-34; Markus 10.46-52)

³⁵ Yesus nu kumba ka Yeriko tumbraŋ sunŋo patuna le tango am tukulok ande ndin makembinge agan ndende yabanŋa minna. ³⁶ Nu

tanjamba minmba nane gudommba kinaig le nu kupe fudu ismba kusnaniŋgina: i ... Ta ame zigna sunjo tanjamba ŋgina le ³⁷ nane ndek nu sanaig: Nasaret nu tanjo Yesus kinit si ŋginaig. ³⁸ Tanjakinaig le nu ndek wi kuenka sakina: Yesus, David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ŋgina.

³⁹ Tanjamba wikina le nane afu ambonjinaig tanje nu maninkuwa ŋga sawe likinaig ta nu man lato wika sana: David tuku mbun sunjo ye sinanu turya ŋgina le ⁴⁰ nu tinja nane saniŋgina: Tumba ye tugum te prowap ŋga saniŋgina. Nane tanjo am tukulok ta tumba nu tugum pronaig le nu kusnana: ⁴¹ Ye ame wam ne mbolnje ki ŋga ne iduste ŋgina le nu ndek sakina: Sunjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ŋgina.

⁴² Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Am maranja mambila. Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat ŋgina le ⁴³ nu pitik ndo am maranja mambilmba Kuate tuku nyu te-dunja Yesus dubimba kina. Tanjana le nane jakmba wam ta kanjermba Kuate tuku nyu te-dunjinaig.

19

Sakeus tuku wam kube

¹ Kile Yesus nu Yeriko tumbran sunjo ŋgamu fetka ka kusrewam bafuna. ² Tumbran sunjo tanje tanjo ande nyunu Sakeus minna. Nu takis kilanu mbal tuku gabat. Nu aganj ndende sunjomba jak.

³ Tanjo ta nu Yesus prona le tanjo te ima ŋga nu kanjeram bafuna ta tanjo pino sunjomba minnaig le nu fagnu tukunu Yesus kanjere fuguna sulumba ⁴ nu ambonja pinderka ka Yesus kambim tuku ndin kuermba ail ande ndin make mbolnje minna ta pongina.

⁵ Ail mbol tanje minna le Yesus nu pro ail tugum tanje tinja ndek

tandeka nu wika sana: Sakeus, ne pitik iben kaye. Kite ye ne tuku wande mbolnje minamngit ŋgina. ⁶ Tanjakina le nu pitik ndo iben ka gare sunjo tumba Yesus tumba nuje wande mbol kina le ⁷ nane afu wam ta kanjermba gubra tumba Yesus talamba sakinaig: Ndanam saka nu tanjo njonu ta tuku wande mbol kumba nu ndonj minit ŋginaig.

⁸ Kile Sakeus nu tinja Sunjo sana: Sunjo, ne isa. Yinje aganj ndende jakmba minig ta paplamba sanzal mbal walmba ninje likamngit. Ye nane afu tuku ndametinj ndui ndui kuayaren ta lafunu bailka bailka tanjamba ninjamngit ŋgina le ⁹ nu ndek sakina: Ki ait te mbolnje Kuatenje wande te tuku mbal muskil kile-tidinge ninjat. Tanjo te mata Abraham tuku tugu ande. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanjo ngisikanu minig mbal sota muskil kile-tidinge ninjam tuku prowen ŋgina.

Piro tanjo 10 ndametinj kilnaig (Mateus 25.14-30)

¹¹ Nane pasa ta ismba minnaig le Yesus nu Yerusalem patuna le nane afu wamdus mbarmba Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait kile ndo mayok kanjat ŋga idusnaig. Ta tuku Yesus nu yaba pasa tembi saniŋgina:

¹² Tanjo ande nyu jak nu man lato nyu sunjo tam tuku gabat inum sota kilke masken kambim tuku sakina. Nu kumba luka pro nuje mbal kulatkam idusna. ¹³ Nu kambim ŋga nuje piro tanjo 10 wika ndametinj soj ndui ndui ninmba saniŋgina: Tane ndametinj tembi piroka minap le ye luka prowamngit ŋga saniŋmba nu kina. ¹⁴ Nuje mbal afu nu kasurmba minnaig ta nu kina le afu kukulnjininaig le nane ka gabat sunjo sanaig: Nu sine kulatkam tuku sine nu mbulig ŋginaig.

¹⁵ Tanjamba minnaig ma ma tanjo ta nu gabat nyu tina sulumba luka nane tugum prona sulumba nu nuje piro mbal buk ndametiŋ niŋgina ta nane piroka ndametiŋ giganmba kilnaig ta kila palmbim tuku ŋga nane wike likina. ¹⁶ Tanjana le piro tanjo ande promba nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametiŋ soŋ ndindo tambi piroka minen ma ma ndametiŋ soŋ 10 kilen ŋgina. ¹⁷ Tanjakina le nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agan fudiŋndo kulat mayena tukunu kile ne tumbran 10 kulatkamŋgat ŋgina.

¹⁸ Kile piro tanjo ande pro nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametiŋ soŋ ndindo tambi piroka minen ma ma ndametiŋ soŋ 5 kilen ŋgina le ¹⁹ nu ndek nu sana: Ne tumbran 5 kulatkamŋgat ŋgina.

²⁰ Kile piro tanjo inum pro nu sana: Sunjo, ne tuku ndametiŋ soŋ ndindo naje noten. Ye ndametiŋ ta ŋgisikikat ŋga kumiŋmbi so mayemba pilen. ²¹ Ne wamdus kareŋnu ŋak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu tumunu ŋgukade le ne pro nyamagan ake kilit. Ye ne kuru-kuruka tanjawan ŋgina. ²² Nu tanjakina le tanjo sunjo nu sana: Ne piro tanjo ŋayonu. Ne naje pasa tambi ne pasa mbolŋge palmbimŋgit. Ye wamdus kareŋnu ŋak e? Afu pirokade le ye pro alonu ake kilet ŋga iduste? Afu tumunu ŋgukade le nyamagan ake kilet e? ²³ Ye tuku manau ne kila ta ndanam saka ye tuku ndametiŋ berŋ mbolŋge pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yiŋe ndametiŋ lafunu lato kilet kande ŋgina.

²⁴ Tanjakina sulumba tanjo sunjo nu nane afu saniŋgina: Ndametiŋ soŋ ndindo ta yaimba tumba tanjo nu ndametiŋ soŋ 10 ŋak ta tape ŋgina le ²⁵ nane afu nu kusnanaig: Sunjo, nu ndametiŋ soŋ 10 ŋak ta

ndanam nu tambim tuku sakate e ŋginaig le ²⁶ nu lafumba saniŋgina: Ande nu agan afu ŋak minit ta andeŋge nu man lato tuwit. Ande nu agan denkanu minit ta andeŋge nuje agan fudiŋndo ta mata yaite. ²⁷ Ariya. Nane afu ye kumnemŋge minam mbulmba ye tuku ŋgueu minig ta kilmba pro ye tuku am mbolŋge bale farap ŋgina. Yesus nu tanjamba yaba pasambi saniŋgina.

*Yesus nu gabat sunjo tanjan
Yerusalem kina
(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Yohanus 12.12-19)*

²⁸ Kile Yesus nu tinja mbumba Yerusalem kina. ²⁹ Nu kumba ka tumbran armba Betfasi le Betani Olif tabe patumba ta tugum prona sulumba nuje dubinaig tanjo armba sanikina: ³⁰ Tale tumbran si kumba bitekŋga doŋki fat ande pannaig le tin minit afu muskilnu mbolŋge buk minyo ndakinaig ta tale kanjeramŋgaik. Kanjermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³¹ Ande tale ndanam muli kukliwik ŋga kusnatikuwa kande tenemba sawap. Sunjo nu doŋki te piro ŋak ŋga sawap ŋgina.

³² Tanjakina le nale kumba ka nu sanikina tanjamba kanjernaik. ³³ Nale doŋki fat muli kuklimba minnaik le doŋki miro tanjo nane nale kanjerka kusnanikinaig: Ndanam tale doŋki fat muli kukliwik ŋginaig le ³⁴ nale ndek sakinaik: Sunjo nu doŋki te piro ŋak ŋginaik.

³⁵ Nale doŋki fat tumba Yesus tugum pronaik sulumba kumiŋ afu kilmba doŋki muskil mbolŋge farniŋmba Yesus tumba mbolŋge pilnaig le minyokina. ³⁶ Nu doŋki ŋak kina le nane nanjine tawi kilmba ndinŋge farniŋginaig.

³⁷ Yesus nu Yerusalem patumba Olif tabe te-tiram bafuna le nuje dubinaig mbal nane tanjo kuasmbi sunjomba ndon nu buk wam sanjrinu ke likina le

kanđerkinaig ta idusniŋmba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunġa wikaraumba sakinaig:

³⁸ Ese. Nu gabat sunġo. Nu Sunġo tuku nyu mbolŋge prote.

Nu Sunġonġe nyaro tinwa o.

Ese. Samba mbolŋge sine tuku gubra kile kugate.

Sunġo Kuate tuku nyu sunġo mayok kuwa o ŋginaig. *Mune 118.26*

³⁹ Tanġakinaig le Farisi afu maŋgur ŋgamukŋge Yesus sanaig: Tum Tanġo, ne dubinade mbal te saninġe lika peuninga ŋginaig le ⁴⁰ nu ndek saninġina: Ye tane satingamŋgit. Ye nane peuningi ta ndame minig tenġe wika-rauwamŋgaig ŋgina.

⁴¹ Tanġakina sulumba Yesus nu Yerusalem patuna sulumba kanđermba malmbika sakina: ⁴² Yerusalem tumbraŋ ose. Ki ait te mbolŋge ne ŋgamunġal mukuk minam tuku wamdus pulunuwa ko. Ne wamdus pulune nda. ⁴³ Ait ande prowa le ne tuku ŋgueu mbal promba ne kornumba tesinamnamŋgaig. ⁴⁴ Nane ne tuku mbal ŋaigo siglika ne tuku ndame wande sambriniġuwaig le ndame ande nu munġu sailka mine nda. Kuatenġe ne turnam tuku ait buk prote ta ne wamdus pulu ndanate ŋgina.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunġo wakeina

(Mateus 21.12-17; Markus 11.15-19; Yohanus 2.13-22)

⁴⁵ Yesus nu Yerusalem kusem wande sunġo sinam kumba ka kawanġ tanġe nane afu ndametiŋ piroka aġaŋ ndende piyaninġmba minnaig ta kanđerka kogronġka pitaikina sulumba ⁴⁶ saninġina: Kuyar pasa ande nu tenjenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbariŋyam tuku wande. *Aisaia 56.7*

Tane wande te mbilmba kuayar tanġo tuku wande tanġa pilig. *Yeremia 7.11*

Kuyar pasa nu tanġamba sakate ŋgina.

⁴⁷ Yesus nu mara mindek kusem wande sunġo sinam tanġe tanġo pino pasa tumniŋmba minna le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu mbal nyu ŋak mbal ta ŋakmba nu balewam tuku ndin soti-naig ta ⁴⁸ tanġo pino ŋakmba Yesus tuku pasa isam tuku kilba pilmba minnaig le nane nu balewam tuku ndin kiringinaig.

20

Imanġe Yesus kukulna ŋga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Markus 11.27-33)

¹ Mara ande Yesus nu kusem wande sunġo sinamŋge pasa mayenu kuklimba tanġo pino tumniŋmba minna le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu mbal Israel mage mage nane pro nu kusnanaig: ² Imanġe kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanġe ne sanġri tinmba kukulnina. Saka le sine isbe ŋginaig le ³ nu ndek nane saninġina: Ye mata tane wam ande kusnatiŋgi le tane sayap le isi. ⁴ Imanġe kule pisne piro Yohanus tuna. Kuatenġe e ko tanġonġe ŋgina.

⁵ Tanġakina le nane ka kasomŋge nanġine nanġine munġu kusnanaig sakinaig: Sine ndanġmba sabe. Sine Kuatenġe ŋga sabe ta ndanġam tane Yohanus tuku son nda ŋginaig ŋgamŋgat. ⁶ Ko sine tanġonġe ŋgube ta tanġo pino ndamembi sine bale farsinġamŋgaig. Nane ŋakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tanġo ande ŋgade ŋginaig.

⁷ Tanġamba nane ndek Yesus tugum kumba nu tuku pasa lafumba sanaig: Iyo. Kuatenġe Yohanus kukulna e ko imanġe kukulna ta sine gilai ŋginaig.

⁸ Tanġakinaig le nu ndek nane

saningina: Ariya. Ye mata tanjamba imanje kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda ngina.

Piro mbal njaigonu tuku yaba pasa (Mateus 21.33-46; Markus 12.1-12)

⁹ Kile Yesus nu yaba pasa te saningina: Tango ande nu grep piro ande nguka piro mbal kilmba patika nu ait kuen njayo minam tuku kilke ande mbol kina. ¹⁰ Ait kumungina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. Ka prona le nane nu biye timba paninja pitainaig le nu ake luka kina. ¹¹ Tanjana le piro miro tanjo nu man tanjo ande kukulna le nane nu mata tumba paninja njayo silimba pitainaig le nu ake luka kina. ¹² Kile nu man tanjo inum kukulna le nu tumba kat buromba pitainaig. ¹³ Tanjanaig le piro miro tanjo ye ndanjanmba ki nga idusmba sakina: Ye yinje kinjo tuku kume purmba minet te nu kukuli le nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga nu mapewamnggaig nga idusna.

¹⁴ Tanjamba nu kinjo nuje kukulna le kina le piro mbal nane nu kanjermba sakinaig: Tango ilit si nu mam nuje tuku aganj ndende njakmba kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig. ¹⁵ Tanjaka nane nu tumba buknginaig le kilim kina le tanje balenaig.

Tane ndanmba idusde? Piro miro tanjo mbal ta mbolnge ame wam kamngat nga idusde. ¹⁶ Nu nane bale farninmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat nga saningina le nane afu pasa ta ismba sakinaig: i ... Nu tanawe nda nginaig le ¹⁷ nu nane kanjer tidinga saningina: Tane nu tanawe nda nga sakade ta kuyar pasa ande nu tenjenmba sakate.

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnge sangri tingade ngate. *Mune 118.22*

¹⁸ Ande nu ndame sunjo ta mbolnge baringa ndekuwa ta nu isu ngurnjurmmba nu kumamngat. Ko ndame sunjo ta tanjo ande mbolnge ndekuwa ta nu du firfiramngat nga saningina.

¹⁹ Kussem pasa biteknjanu mbal pris gabat kame nane yaba pasa ta ismba nu nane tuku sakina ta kila pilmba nu biye tiwam tuku ta nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig

(Mateus 22.15-22; Markus 12.13-17)

²⁰ Gabat kame nane Yesus kulatka minmba nane yabri tanjo afu tanjo kateseknu sakuwaig nga kukulninginaig le Yesus tugum pronaig. Nu pasa ande mbarwa le nu tumba gafman wai mbolnge palmbim idusnaig.

²¹ Tanjo kame ta pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tugusemba ndo pasata sine wam pagusingit. Ne tanjo tuku nyu pile ndaninmba tanjo njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. ²² Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumun e nginaig le ²³ nane nu yabri paknaig ta nu katesemba saningina: ²⁴ Ndametin ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametin ande tumba pro tumnaig. Tanjanaig le nu nane kusnaningina: Ndametin te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le ²⁵ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig. Tanjakinaig le nu ndek saningina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kum-nemnge minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate nu aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

²⁶ Tanjakina le nane tanjo pino am mbolnje nuje pasa tamba ndalenu tuku ndin ande kanjer ndamba nu pasa lafuna ta tuku pirerek purka minje tukulmba minnaig.

Kummba manj abongam tuku pasa

(Mateus 22.23-33. Markus 12.18-27)

²⁷ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tinje nda nga idusmba minig tuku.

²⁸ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, Mosesnje tenjamba kuyarna. Tanjo ande kummba pino kuembol kinjo kugatok kusrewa le maib nujenje pino ta tumba aba nuje tuku kinjo te-pilwa nga kuyarna. ²⁹ Ariya. Tanjo ande maib kat nuje 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kinjo kugatok kumna. ³⁰ Kumna le mambo nuje dubiknu nu pino ta tina ma ma nu mata kinjo kugatok kumna. ³¹ Kile mambo nuje nu dubiknu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba kinjo kugatok kume farnaig le ³² ngumnerga pino kuembol ta nu mata kumna. ³³ Ata. Ne kumanu mbal tinjamngaig nga sakate ta tanjo 7 ngamuknje nu ima tuku pino minamngat? Nane njakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

³⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Kilke te mbolnje tanjo pino munju kilig tuku. ³⁵ Kumanu mbal Kuatenje nane tinreknu nga kile-tidinguwa le kilke kitek mbolnje minamngaig ta nane manj munju kile nda. ³⁶ Nane manj kumam kumuŋ kuga. Nane enel tanjan minamngaig. Kuate nu nane kile-tidinguwa le nane nu tuku kinjo kame minamngaig.

³⁷ Kumanu mbal manj abonga tinjam tuku Moses nu mata sine tumsingit. Nu ail fudin pa bulu

njak wam ta tuku kuyarmba Abraham Isak Yakob Kuate nu nane tuku Mbara Sunjo minit nga kuyarna. ³⁸ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Kuate nu abo njak minig mbal tuku Mbara kumanu mbal tuku Mbara. Nane abo tugu ndui ta njak minamngaig nga saningina.

³⁹⁻⁴⁰ Yesus nu tanjamba sakina le kusem pasa biteknganu mbal afu nane manj kusnawam tuku ta nane kuru-kuruka sakinaig: Tum Tanjo, ne pasa kumumbi sakate njinaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusaningina

(Mateus 22.41-46; Markus 12.35-37)

⁴¹ Kile Yesus nu nane saningina: Nane afu Kuatenje madina tanjo Kristus nu David tuku mbuŋ nga sakade ta ⁴² David nu tuku mune waje ta mbolnje nuje mironj tenjamba saka kuyarna. Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri njak minyok mina le ma ma ⁴³ yenje ne tuku ngueu mbal njakmba kile-ibenja ne tuku kupe kumenemnje patikamngit njina. *Mune 110.1*

⁴⁴ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo njina. Ata. Nu David tuku mbuŋ ndo e ko nu David tuku Sunjo nga kusaningina.

Israel gabat kame tuku manjau
(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

⁴⁵ Tanjo pino njakmba Yesus tuku pasa ismba minnaig le nu nuje dubinaig mbal saningina: ⁴⁶ Tane kusem pasa biteknganu mbal tuku manjau rironkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnje lika nane afunje nane sugo nga

kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Kusem wandeknge pagumba nye sungo mbolnge nane mbili tumail-amnge minyokam tuku nzaliningit. ⁴⁷ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende kile-suluwe ningig. Nane nangine manjau njaigonu ta yabuka tanjo am mbolnge Kuate yabanj kuende. Ta tuku nane pa lato tamngaig ngina.

21

Pino kuembol ande nuje ndametinj Kuate tuna
(Markus 12.41-44)

¹ Yesus nu kusem wande sungo sinam tanje mambilmba nane afu aganj ndende sungomba njak ndametinj Kuate tuku patikinaig le kanjerkina.

² Kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok nuje ndametinj toea armba ndo kilmba pro patikina le nu kanjermba sakina: ³ Ye sinja satingamngit. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametinj fudinndo patikat ta nane njakmba tuku ndametinj liningit. ⁴ Ta ndanjam? Nane ndametinj gudommmba njak ta afu ndo patikaig le pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nuje ndametinj njakmba panke suluwat. Nu nyamaganj piyawam tuku ande mata mine ndakate ngina.

Yesus nu kusem wande njayongam tuku sakina
(Mateus 24.1-2; Markus 13.1-2)

⁵ Nane afu kusem wande sungo tuku Yesus sanaig: Ai te. Nane ndame magenumbi wande pilnaig. Nane afu aganj magenu ndo Kuate tunaig le tambi wande mindepiyenaig nginaig le nu ndek sakina: ⁶ Tane wande kanjerde te ait ande prowa le ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrininguwaig le njakmba kutusewamngaig nga saningina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Mateus 24.3-44; Markus 13.3-37)

⁷ Yesus nu tanjamba sakina le nane nu kusnanaig: Tum Tanjo, ne kusem wande njayongamngat nga sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame manjau kanjermba wam ta mayok kambim patukate nga idusmba katesewamngig nginaig le ⁸ nu ndek sakina: Tane rironj mayewap. Nane afu gudommmba pro tane yabritinjmba ye tuku nyu tumba sakamngaig: Ye Kuatenje madiyina tanjo. Ait kugawam tuku buk patukate ngamngaig. Tane nane dubi ndakap. ⁹ Tane kame sugo maskenngge mayok kuwaig le pasa ismba ko tane tugumngge kame zigna ismba tane piriri njayomba wamdus fulil ndakap. Wam kame ta sinja prowe likamngaig ta kugawam tuku ait ta kile.

¹⁰ Kilke ande tinja kilke kise ndonj kame buwamngaik. Gabat ande nuje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamngaig. ¹¹ Ma yimyam mbolnge mumni sugo guba guaze sanjgrinu prowe likamngaig. Gau mbolnge aganj sugo pasa njak kuru kuru njayowam tuku mayok kine likamngaig.

¹² Wam kame ta pro ndawaig le tane ye tuku mbal tukunu afunje tane bige tidinga piti tinjmba tane kilmba kusem gabat tugumngge kile-tidinga ko mulinj kilmba wandeknge patikamngaig. Nane tane kilmba nyu sugo njak mbal tugumngge kile-tidingamngaig. ¹³ Ait ta mbolnge tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isamngaig. ¹⁴ Tane wamdus te-mayewap. Piti ta prowa le sine ndanmba sakube o nga idus ndawap. ¹⁵ Yenje tane tuku minje bul sermba kila tingi le tangine njgueu mbal nane tane tuku pasa te-iberjmba lafuwam kumunj kuga.

16 Tanjine ina mam, tira kat tanjine, ndare tuma, gulab kat tanjine nane mata tane kilmba ngeue mbal tuku wai mbolnje patikuwaig le tane afu bale faramnjaig. 17 Tane yiŋe mbal tukunu nane njakmba tane kasurtinjamnjaig ta 18 tane ngisike nda. 19 Tane ye kusre ndayumba minmba abo tugu njak minamnjaig.

20 Kame mbalnje Yerusalem te ngamumba minwaig le kanjerka nu njayo siliwam tuku ait buk patukate nga idusap. 21 Kanjerka Yudea mbal nane kua ka tabe ponnguwaig le nane Yerusalem sinamnje minig mbal kua ka mayok kuwaig. Afu Yerusalem makembinge minig kua ka tumbraŋ sunjo sinam kine ndakuwaig.

22 Ait ta mbolnje kuyar pasa une lafunu sakate ta njakmba kumunungat. 23 Pino fungulok pino kinjo dabro amo nyanu njak ose. Nane piti sunjo kanjeramnjaig. Sina manzer sunjo ma te mbol prowa le Kuate tuku gubra kanjeramnjaig. 24 Afu bagimbi bale faramnjaig. Afu ndaleka kilmba kilke yinyam mbol kine likamnjaig. Kasomok mbalnje Yerusalem tumba kupe-kupeka nu njayo silimba minwaig le ma ma nane tuku ait kugawamngat.

25 Ngumneŋa agaŋ afu kitek ki tambun mbai mbolnje mayok kine likamnjaig. Yu mbalo sugo pasa njak fudu njayowaig le kilke mbol mbal wam pile paska kuru kuru sunjo tamnjaig. 26 Samba tuku sanjri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le tango nane wamdus fulilka ina o kile ame manjau sine mbol prowamngat o nga nanjine kuru kuru ta dubimba kume likamnjaig.

27 Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tango ye sanjri kilnja sunjo pasa njak gau sinamnje prowi le nane

kanjeryamnjaig. 28 Wam kame sakit ta tugu pilwaig le tane tandeka mambimba minap. Tane muskil kile-tidinge tinjam tuku ait buk patukate nga idusap njina.

Fik ail mbolnje wam ande tum-ninjina

(*Mateus 24.32-35; Markus 13.28-31*)

29 Kile Yesus nu yaba pasa ande saninjina: Tane fik ail, ail afu turmba kanjerkap. 30 Nzude le tane kanjerka katesemba sakade. Ki ait patukate ngade. 31 Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka Kuate nune gageu kilmba kulatkam tuku ait patukate ta kila palmbimnjaig. 32 Ye sinjka satinjamngit. Ait te mbolnje minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamnjaig. 33 Kilke tugu samba tugu ngisinunjaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

34 Tanjine mironj kuraukap. Tane kuapi kikonjnu nyumba kule kamenu nyumba njinnganka minbekaig. Tane kilke te tuku agaŋ ndende sunjomba tuku idus ndaningap. Ait sunjo ta tuinge mbo tate tanjaŋ tane tugum bitek prowikat. 35 Ait ta kilke mbol mbal njakmba tugum pitik ndo prowamngat. 36 Tane mara mara mambimba yabanmba minap. Tane piti kame ta prowaig le sanjri tinja minap sulumba ngumneŋa ye Ndindo Katesek Tango ye am mbolnje tinjam tuku Kuate yabanjaŋ nga saninjina.

37 Ki ait mindek Yesus nu tanjamba kusem wande sunjo sinamnje wam pagu pasa ninmba minanu. Furiranu le nu mayok ka kumba Olif tabe mbolnje kinyanu. 38 Tango pino gudommba maratukuk tinja nu tuku pasa isam tuku kusem wande tugum prowe lika minanu.

22

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5,14-16; Markus 14.1-2,10-11; Yohanus 11.45-53)

¹ Israel mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ait ta patukina le ² pris gabat kame kusem pasa biteknjanu tanjo nane tanjo pino tuku kuru-kuruka Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

³ Tanjanaig le Satan nu pro nane 12 ta tuku tanjo ande Yudas Iskariotnu sinam kina le ⁴ nu ka pris gabat mbal kusem wande tuku gabat mbal nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku nane ndon ndin katesemba pasatinaig. ⁵ Nane nu tuku pasa ismba gare tormba pasa katmba ndametinj afu nu tambim tuku sakinaig le ⁶ nu wokina sulumba tanjo pino am kirimbik Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku ait mayenu ande tairnja minna.

Yesus dubinaik tanjo armba Pasowa kuanekinaik

(Mateus 26.17-25; Markus 14.12-21; Yohanus 13.21-30)

⁷ Bret yis kugatok sipsip fat bale farmba nyam tuku kusem ait ta prona le ⁸ Yesus nu Petrus le Yohanus sanikina: Tale kumba ka Pasowa tuku aganj kuanekap le sine njakmba kumba nyube ngina.

⁹ Tanjakina le nale ar ta Yesus kusnanaik: Sile ka aninge kuanekupe nginaik le nu ndek sanikina: ¹⁰ Tale kumba ka tumbran sunjo mbol biteknjanu le tanjo ande waim kule njak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. Nu wande pongamngat ta tale nu dubimba ka wande ta tuku miro tanjo tenemba kusnawap. ¹¹ Tum Tanjo nu sakat nu nune dubinaig mbal ndon wande rum ndanj mbolnje Pasowa

nyamngig nga sawap. ¹² Tanjakap le nu rum sunjo ande o mbolnje aganj ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtkamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamnje sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina.

¹³ Tanjo ar ta kumba ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nane Pasowa nyam tuku aganj ndende kuaneka manj luka kinaik.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna

(Mateus 26.26-30; Markus 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Ait ta kumungina le Yesus nu aposel kame ndon kumba ka kuanekinaik wande ta mbolnje minyoka isukusmba minnaig. ¹⁵ Isukusmba minmba nu nane saningina: Ye rar sunjo nda ti sulumba ambonja tane ndon Pasowa nyam tuku wamndus sunjo tet. ¹⁶ Kile ye sinja satinjamngit: Ye Pasowa nye ndaki ma ma Pasowa te alonu mayok kuwa le ye Kuate kulatkate ma mbolnje manj nyamngit ngina. ¹⁷ Tanjaka nu grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa tumba saningina: Grep kule te tumba nyap. ¹⁸ Ye tane satinjamngit. Ye grep kulenu ait te mbolnje kusrewi sulumba Kuate pro nu nune gageu kulatkuwa le ndo ye manj nyamngit ngina.

¹⁹ Tanjaka nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba walmba ninmba sakina: Te yinje ngarosu tanenu nga tinjet. Tane ye idusyam tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁰ Nane tanjamba isukuse denpurnaig le nu grep kule murko njak tumba manjau ndui ta kina sulumba saningina: Grep kule murko njak ye kutuwet te pasa kitek Kuate nu tanjo ndon o buk katna ta alonu mayok kambim tuku tanenu nga yinje ndare kutuwamngit. ²¹ Tane isap. Ye tuku kupet tanjo ye ndon tuma isukusmba minek. ²² Ye Ndindo

Katesek Tanjo Kuate tuku wamdus o buk pilna ta dubimba ye kumamngit ta ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnge palmbimngat ta nu ose. Nu piti sunjo tamngat ngina le ²³ nane pasa ta ismba ndek nanjine nanjine munju kusnanjinaig; Imanje wam ta kamngat a nginaig.

Ande sunjo minam tuku munju tulinjinaig

²⁴ Nane 12 ta ima nane ngamuknge sunjo minam tuku munju tulinja kualeyaukinaig le ²⁵ Yesus nu nane saninjina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane minje karen njayo njak minig. Tanjo pino nane gabat sugo tuku saka nane sine kulat mageka tursingamu nga sakade. ²⁶ Tane gabat sugo tanaj mine ndakap. Ande tane ngamuknge sunjo minit ta nu fudinndo tanaj minwa. Ande nu gabat minit ta nu tane tuku piro tanjo tanaj minwa. ²⁷ Tane idusap. Tanjo armba ande minyokate le ande piroka waim kutumba pro tuwit le nyate ta ima nu sunjo? Tanjo nu isukusmba minit ta nu sunjo. Ye tanjine Sunjo ta ye tane ngamuknge piro tanjo tanaj minet. ²⁸ Ye piti sunjomba kile-liken le tane ye kusre ndayinaig. ²⁹ Ta tuku yinje Mamnge nuje gageu kulatkam tuku ye pilna tanjamba ye tane patikamngit. ³⁰ Ye ma kulatkamngit ta mbolnge tane ye ndon isukusamngai. Tane minyona tuku mbili sugo mbolnge minyoka Israel tugu 12 kilmba pileningsamngai nga saninjina.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kile Yesus nu Petrus sana: Simon, ne ise mayewa. Nane wit firfirnu pufngade tanaj Satan nu tane tagotinguwa le tane afu ndekam

tuku nu sangri tinga Kuate kusnana. ³² Ne Kuate tuku sangri tomba tingate ta kusre ndawa nga ye Kuate yabanet. Ne ngamunggal biye mbilmba tira kat nane turka sangri pileningsa ngina.

³³ Tanjakina le Petrus ndek sakina: Sunjo, nane ne mulintumba wandeknge pilwaig ko tumba balenuwaig le ta mata ye ne ndon ngina le ³⁴ nu ndek sana: Petrus, furir te teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina.

Nanjine aganj ndende kilmba njak kambim tuku

³⁵ Kile Yesus nu nane saninjina: Ye tane buk tanjine ndametin pale fat kupe ngaro ta njakmba kusreka kape ngen le tane kinaig ta aganj ande denkinaig e ngina le kuga nginaig. ³⁶ Nu man lato saninjina: Kile ande nu ndametin ko pale fat njak kande kilmba njak kuwa. Ande nu kame bagi kugatok ndeta nuje tawi ande tumba piyamba ndametin kilmba nuje bagi piyawa. ³⁷ Ye sinja satingsamngit. Kuate tuku kuyar pasa ye tuku tenjamba sakate.

Nane nu kanjermba wam njaignu kanu mbal ndon ulendiwamngai ngate. *Aisaia 53.12*

Pasa ta kile ye mbolnge kumungamngat. Tuan tanjo kame ye tuku kuyarkinaig ta kile njakmba kumumba prode ngina. ³⁸ Tanjakina le nu dubinaig mbal ta sakinaig: Sunjo, ai te. Kame bagi armba minik te nginaig le nu nane saninjina: Ta maye sine kab ngina.

Yesus nu Kuate ndon pasatina (Mateus 26.36-46; Markus 14.32-42)

³⁹ Yesus nu mayok kumba nuje manau dubimba Olif tabe mbol kina le nu dubinaig mbal nu ndon kinaig. ⁴⁰ Nu kumba ka ma ta mbol promba nane saninjina:

Tane tenge Kuate yabanmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ngina. ⁴¹ Nu tanamba saka dirdirka kumba dagol tidronga Kuate yabanmba sana: ⁴² O Mam, ne nzalinuwa ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Naje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴³ Nu yabanmba minna le enjel ande samba mbolnge ndeka nu sangri pilena. ⁴⁴ Kile nu piti suk suk ndana sulumba nu ndek sangrimba yabanmba minna le nuje mundu ndare tanaj kutuka kilke mbolnge ndekina.

⁴⁵ Nu yaban denpurmba nu tinga nuje dubinaig mbal tugum promba nane kanjerkina ta nane ngamungal pitiningina le kinymba minnaig le ⁴⁶ nu ndek nane saningina: Ndanam tuku tane kinymba minig. Abonga tinga Kuate yabanmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ngina.

*Yudas nane Yesus biye tinaig
(Mateus 26.47-56; Markus
14.43-50; Yohanus 18.12)*

⁴⁷ Yesus nu tanaka minna le tango 12 ta tuku ande Yudas nu tango gudommba kilmba pro Yesus mu-muwam tuku nga nu tugum prona. ⁴⁸ Tanana le nu ndek Yudas sana: Yudas, ye Ndindo Katesek Tango nane tumningam tuku ne gulab tanaj ye mumuyam prote e ngina.

⁴⁹ Tanakina le nane Yesus ndon minnaig mbal nane manau prowamngat ta kila pilmba nu sanaig: Sungo, sine bagimbi nane bale farnibe nginaig sulumba ⁵⁰ nane tuku ande kame bagimbi pris sungo tuku piro tango kilbanu ndinam pike welna. ⁵¹ Tanana le Yesus ndek sakina: Mbulap ngina sulumba tango ta tuku kilba kirena le mayekina.

⁵² Kile pris gabat mbal kusem wande tuku polis gabat mbal Israel mage mage nu biye tiwam pronaig le Yesus nu nane saningina: Ndanam saka tane ye kuayar tango tanaj bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁵³ Ye mara mindek kusem wande sungo sinamnge minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kile tanjine ait prote. Kile ma make tuku sangri mayok kinit ngina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

*(Mateus 26.57-58,69-75; Markus
14.66-72; Yohanus 18.12-18,25-27)*

⁵⁴ Nane Yesus biye timba pris gabat sungo tuku wande mbol kinaig le Petrus nu nane ngumnem dubika kina. ⁵⁵ Nane afu wande mab tanje pa diknga likmba minnaig le nu ka nane ndon minyokina. ⁵⁶ Nu minyok minna le pino ande promba pa bulu mbolnge Petrus kanjermba man kanjer tina sulumba sakina: Tango te mata Yesus ndon minna tuku ngina le ⁵⁷ nu ndek sakina: A ... pino, ye kuga. Ne tango sakate ta ye gilai ngina.

⁵⁸ Mine minemba tango ande Petrus kanjermba man sakina: Ne mata nu tuku tango ande ngina le nu ndek sakina: A ... mata, ye kuga ngina.

⁵⁹ Kile tango ande nu sangri maramba saningina: Tango te yabrikate. Nu nu ndon minna tuku. Ata. Nu Galileanu ngina le ⁶⁰ Petrus nu tango ta sana: Mata, ne tanaka sakate ta ye nginnganket ngina.

Nu pasata minna le pitik ndo teg witina le ⁶¹ Sungo nu mbilka Petrus kanjerna le nu Sungo tuku pasa idusna: Furir te mbolnge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina. ⁶² Nu pasa ta idusmba nu tinga mayok ka malmbi njayona.

Nane Yesus tumba nayo silinaig
(Mateus 26.67-68; Markus 14.65)

⁶³ Tango afu Yesus kulatka minnaig ta nane nu tumba aza pile-pilemba nzumil te-tumba nu panjntinaig. ⁶⁴ Tanjamba nane nu tuku am tawimbi songa katmba kusnanaig: Imanje ne katnate. Ne dir pasa miro ndeta nyunu nyun ta le sine isbe nginaig. ⁶⁵ Nane tanjamba kasur pasa samba nu tumail panmba minnaig.

Gabat njakmba Yesus tuku pasa is-naig

(Mateus 26.59-66; Markus 14.55-64; Yohanus 18.19-24)

⁶⁶ Mafena le Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknaganu mbal nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus tumba ka nanjine manjur ma mbolnje te-timba kusnanaig: ⁶⁷ Ne Kristus Kuate nge madinina tango kande sasinga nginaig le nu ndek nane sanjngina: Ye satjngi ta tane ye tuku pasa ismba son nge nda. ⁶⁸ Ye pasa ande kusnatjngi ta tane lafuwe nda. ⁶⁹ Kile ye Ndindo Katesek Tango Kuate Sanjri Nayo nu tuku ndinam kumamnje minyokamngit ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nane njakmba nu kusnanaig: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate e nginaig le nu nane sanjngina: Sakade not ngina.

⁷¹ Tanjakina le nane sakinaig. Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nuje mingembi pasa nayo nu sakate le sine iseg. Not ndo nginaig.

23

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-22; Markus 15.1-5; Yohanus 18.28-38)

¹ Kile nane njakmba tija Yesus tumba gabat sunjo Pilatus tugum kumba ka ² nu pasa mbolnje te-timba sakinaig: Tango te nu sine

Zu mbal didika ndin nayo nu tum-singit. Nu sine takis ndametinj Sesar nda tambim tuku saka nuje miro nj gabat sunjo ye Kristus njgate nga Pilatus sanaig.

³ Kile Pilatus nu ndek Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e nga kusnana le nu la-fumba sana: Ne sakate not ngina. ⁴ Tanjakina le Pilatus nu pris gabat mbal manjur sunjo ta sanjngina: Ye tango te mbolnje mbar ande kanjer ndawet ngina le ⁵ nane sanjri maramba sanaig: Nu tango pino wamdus kuagnekate. Nu Galileanje tugu pilmba kumba ka te promba Yudea tumbran njakmba mbolnje nuje wam pagu pasa njnmba likate nginaig. ⁶ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba tango te Galileanu e nga kusnanjngina le ⁷ nane au nginaig.

Galilea ma kulatkanu tango Herodus nu ait ta mbolnje Yerusalem nge minna tukunu Pilatus nu afu sanjngina le nane Yesus tumba Herodus tugum kinaig.

Nane Yesus tumba Herodus tugum pronajng

⁸ Herodus nu Yesus kanjermba gare sungona. Ta ndanam? Nu o buk Yesus tuku nyu ismba nu wam kitek sanjgrinu ande kuwa le kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

⁹ Herodus nu ndek pasa gudommmba nu kusnana ta Yesus nu lafu ndamba maninok minna. ¹⁰ Nale tanjamba minnaik le pris gabat kusem pasa biteknaganu mbal nane sanjri maramba pasa tugu gudommmba Yesus mbolnje patika minnaig.

¹¹ Kile Herodus nuje kame mbal ndonj Yesus aza pile-pilemba nzumil te-tunaig. Tanjamba Herodus nu gabat sunjo tuku tawi siluk tumba nu afu sanjngina le tumba luka Pilatus tugum kinaig.

¹² Pilatus le Herodus nale buk munju ngeueu njak minnaik ta ait ta mbolnje nale wamdus ulendinaik.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(*Mateus 27.15-26; Markus 15.6-15; Yohanus 18.39-19.16*)

¹³ Kile Pilatus nu pris gabat kame gabat sugo sugo tanjo pino njakmba wikina le pro manjurkinaig le saningina: ¹⁴ Tane tanjo te tumba ye tugum te promba nu tanjo pino didika ndin njayonu tumninganu ngade ta ye tane am mbolnje nu tuku pasa isit ta tane nu mbaranu ngade ta ye kanjer ndawet. ¹⁵ Herodus nu mata mbar ande nu mbolnje te-sili ndaka manjukulat le ye tugum te prowat. Tane isap. Nu kumam tuku wam ande ke ndakina tukunu ¹⁶ ye nu tumba kame mbal ningi le ngusmba kusrewaig le kanjat nga saningina. ¹⁷ (Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje Rom gafman nu mulinj kilanu tanjo ande paska Zu mbal ninganu).

¹⁸ Kile nane njakmba ngumbeyumba sakinaig: A ... Barabas paska singa. Tanjo te balewa nginaig. ¹⁹ (Barabas nu tanjo afu kilmba Yerusalemnje gabat kame afu ndonj kame bumba nunge ande balena le mulinj tumba wandeknje pilnaig tuku).

²⁰ Pilatus nu Yesus paskam saka manj saningina le ²¹ nane manj ngumbeyumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjguwaig nga saka minnaig. ²² Kile Pilatus nu nane saningam kenja sulumba sakina: Ndanjam? Nu ame wam mbarna? Ye aganj ande nu balewam tuku kanjer ndawet. Ye nu tumba kame mbal ningi le ngusmba kusrewaig le nu kuwa ngina kande ²³ nane nu ail kazrai mbolnje nil danjgam tuku sanjri maramba wi kuenjka Pilatus

tuku pasa kuerka te-ibenjaig. ²⁴ Te-ibenjaig le Pilatus nu nane tuku nzali dubina.

²⁵ Barabas nu tanjo afu kilmba gabat kame afu ndonj kame bumba nunge ande balena le tumba muli wande mbolnje pilnaig ta nane nu paskuwa nga sanaig le Pilatus nu tanjo ta paskina. Nu nangine nzali dubimba Yesus balewaig nga kame mbal ningina.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pilnaig

(*Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Yohanus 19.17-27*)

²⁶ Nane Yesus tumba kinaig ka ndinnje Sirenenu tanjo Simon nu piro mbolnje luka Yerusalem kambim bafuna le te-silika biye timba ail kazrai nu kurau tunaig le nu Yesus dubimba kina.

²⁷ Nane kinaig le tanjo pino kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig. Nane ngamuknje pino afu Yesus tuku malmbi sunjonaig le ²⁸ nu mbilka nane saningina: Yerusalem pino kame, tane ye tuku nga malmbi ndakap. Tangine ngarosu tangine kinjo kame tuku nga malmbikap. ²⁹ Mine minemba ait ande prowa le pino ninjanu kinjo kugatok mbal nane wamdus bulok njak minig nga sakamnjaig. ³⁰ Nane afu ndek sakamnjaig: Binj sugo ngurka sine bale farsingap o. Tabe fonjon guenja sine tidonj patikap o ngamnjaig. ³¹ Ye purfenju ta nane ail abonu tananj ye pa mbolnje pilig. Tane ail kumaknu tananj minig mbal nane tane kilmba ndanjamnjaig ngina.

³² Tanjo armba wam njaignu kanu nale turmba Yesus ndonj bale faram tuku kilmba kinaig ka ³³ manyunu Tanjo Gabat Murko pronaj sulumba nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje nil danjginaig. Tanjamba nane tanjo wam njaignu kanu ta kilmba ande nu tuku

ndinamnge ande njanamnge ail kazrai mbolnge nil dannginaig.

³⁴ Kile Yesus nu sakina: Mam, nane ye mbolnge mbarde te nane katese ndade. Ne nane tuku mbar sauka gilainga ngina.

Nane afu Yesus tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig le ³⁵ tango pino gudommba tanje tinnga Yesus kanjermba minnaig. Israel gabat mbal nu pinjil mer te-tumba talamba sakinaig: Nu Kuatenge madina ndeta nu tango afu tuku muskil kile-tidingina ta kile nuje mironj muskil te-tiwa nginaig. ³⁶ Kame mbal mata pro nunumba nu grep kule kaglinu nyuwa nga minje susumba sanaig: ³⁷ Ne Zu mbal tuku gabat sungo ndeta naje muskil te-tiwa nginaig. ³⁸ Nu tuku gabat fumnge kuyar ande tejenmba minna: *Tango te Zu mbal tuku gabat sungo nga kuyarnaig.*

³⁹ Tango njaigonu ar ail kazrai mbolnge minnaik ta ande nu tumail panmba sana: Ne ima. Ne Kuatenge madinina tango ndeta naje muskil te-timba sile mata kile-tidinge sika ngina. ⁴⁰ Tanjakina le inum ta nu sawe lika sana: A ... ne Kuate tuku kuru kuru ndakate? Sine kej kume te mbolnge mayok kambim tuku pasa mbolnge patikaig. ⁴¹ Sile sikile mbar tuku kumpe ta maye ta tango te nu mbar kugatok ngina. ⁴² Tanjakina sulumba nu ndek Yesus sana: Yesus, ne naje ma mbolnge gabat sungo prowa sulumba ye idusya ngina le ⁴³ nu ndek sana: Ye sinja ne sanamngit. Ki ait te mbolnge ne ye ndonj ngirinj tumbranje minamngat ngina.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-56; Markus 15.33-41; Yohanus 19.28-30)

⁴⁴ Ki kanum 12 mbolnge ki kumna le ma njakmba ma furir sungo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnge kugana. ⁴⁵ Kusem wande sungo sinamnge

malanga tukulanu tawi sungo ngamunje fet arkina.

⁴⁶ Kile Yesus nu wi kuenja sakina: Mam, yije kanu ne tuku wai mbolnge kusrewet ngina. Tanjaka sakina sulumba nu kumna.

⁴⁷ Kumna le kame gabat sungo nu wam ta kanjermba nu Kuate tuku nyu te-dunja sakina: O son. Tango te nu mbar kugatok ngina.

⁴⁸ Ake mbal wam ta kanjeram prowe likinaig ta nane ngamungal rar sungo tumba tawo katkat-nijmba luka nangine tumbranj kine likinaig le ⁴⁹ nane Yesus kila minnaig mbal pino afu Galileanje nu dubimba pronaij ndonj kasomnge tinnga wam kame ta kanjerkinaig.

Tango ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Yohanus 19.38-42)

⁵⁰ Zu tango ande Arimateanu nyunu Yosef minna. Nu Israel mbal tuku pasa pilewanu tango sungo ande. Nu tango mayenu tinreknu ndo. ⁵¹ Nane Yesus balewam sakinaig ta nu nane ndonj wamduis ulendi nda pilna. Kuate nu pro nuje gageu kulatkam tuku ait ta nu tairnga minna.

⁵² Kile nu ka Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus sana le nu wokina. ⁵³ Tanjana le nu kumba ka mindesin paska tawi kaukaukmbi sonja tumba ka ndame burok buk sarka wakeina tuku ta sinamnge pilna. Ndam burok ta tango ande nda pilnaig tuku. ⁵⁴ Ait ta nangine kusem tuku kuanenu tuku ait. Kile ki butungina le kusem ta tuku ait pronaij.

⁵⁵ Pino afu Galileanje Yesus dubimba pronaij ta nane Yosef dubimba kinaig ka ndame burok sinamnge mindesin pilna le kanjermba ⁵⁶ nane luka kumba gurej afu mundur magenu njak kuaneka patikinaig sulumba tukul dubimba kusem ait mbolnge mabtinaig.

24

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-10; Markus 16.1-8; Yohanus 20.1-18)

¹ Nane piro tugu palmbinu ait mbolnge pino kame gurenj kuanekinaig ta kilmba maratukuk tinga ndame burok tugum kinaig kande ² ndame sunjo buk talka barinaig le kasomnge minna le kanjernaig. ³ Nane burok ta sinam kumba Sunjo Yesus tuku mindesinj nda kanjernaig.

⁴ Nane wamdus te-sulumba minnaig le kile tanjo armba tawi kilnja jak bitek promba nane tugumnge tinginaig le ⁵ nane ndek nale kanjerka kuru-kuruka lokinaig le tanjo ar tanje saninginaig: Ndanam kumanu ma mbolnge tanjo abo jak sotade. Nu buk tingat. Tenje mine ndakate. ⁶ O buk nu Galileange pasa satingga ta idus ndade? Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba wam najgonu kanu mbal tuku wai mbolnge pilwaig le ⁷ ail kazrai mbolnge nil danjguwaig le ye kumi sulumba mara kenju mbolnge manj tinungit ngina nga saninginaig. ⁸ Tanjakinaig le pino kame Yesus tuku pasa buk saningina le isnaig ta manj idusnaig.

⁹ Nane ndame burok kusremba luka kumba nuje dubinaig tanjo ¹¹ nane tanjo pino afu turmba kila saninginaig. ¹⁰ Pino kame ta Maria Magdalanu, Yohana, Maria ande Yakobus tuku ina nuje nane pino afu turmba. Nane aposel kame ndonj wam kubeu ninginaig ta ¹¹ nane ismba ake ndinngge pasa nga son nda nginaig. ¹² [Petrus nu tinga pinder jak jak kumba ndame burok tugum promba bafuka mindesinj songanu tawi ta ake minnaig le kanjerkina. Tanjamba nu idus-idusmba luka tumbranj kina.]

Nale Emaus ndinngge Yesus kanjernaig
(Markus 16.12-13)

¹³ Ki ndui ta mbolnge nale armba Emaus tumbranj kambim tuku kinaik. Yerusalemnge Emaus kambim tuku kuenu ki kanum armba tananj kinaik. ¹⁴ Nale kumbange wam jakmba pronaij ta saka saka kinaik. ¹⁵ Tanjamba nale pasata mungu kusnanja kumba minnaik le Yesus nuje miroj pro nale ndonj kina. ¹⁶ Nale tuku am tukulnikina le nale nu kanjermba pulu ndanikina.

¹⁷ Kile nu nale kusnanikina: Tale ame wam tuku saka saka kinik ngina le nale tinga tumail pasi kiri-kareka piti jak tananj mambilnaik le kanjerkina le ¹⁸ inumngge nyunu Kleopas nu Yesus sana: Yoi. Yerusalem pronaij mbal nane jakmba wam kame ailfu mayok kinaig ta kanjerkinaig. Ne aningge minna ngina.

¹⁹ Tanjakina le nu nale sanikina: Ame wam kinaig ngina le nale sanaik: Nasaretnu tanjo Yesus nu mbolnge wam kinaig. Nu tuan tanjo sunjo. Nu tuku pasa wam ke likina ta Kuate am mbolnge tanjo am mbolnge sanjgrinu mayok kina. ²⁰ Singine pris gabat mbal singine sugo jakmba nu tumba pasa mbolnge te-timba nu kumwa nga sakinaig le ail kazrai mbolnge nil danjginaig le kumna. ²¹ Nu Israel mbal tuku muskil kiletidinguwa ko nga tapraka idusmba mingenj. Ta ndo kuga. Wam afu turmba. Ait armba buk kinaik le kile kenju. ²² Singine pino afu wam ande sakaig le sine ismba piriri najowig. Kite maratukuk tinga nane ndame burok tugum kumba ²³ Yesus tuku mindesinj kanjer ndawaig. Nane kinjatanu suk enjel armba kanjerkaig le enjelnge nu abo minit nga saninganu sakaig. Nane tanjamba pro kubeu singaig. ²⁴ Singine mbal afu tinga kumba ka wam ta kumu-kumumba kanjeraig ta Yesus kanjer ndawaig nga sanaik.

25-26 Nale tanjamba sakinaik le Yesus nu sanikina: Tale nginngan tanjo. Kristus nu rar sunjo tam kumuŋ. Nu tanjawa le nuŋe nyu sunjo mayok kanjat. Ndanjam tale tuan tanjo tuku kuyar son nda ngade ngina. 27 Tanjaka Yesus nu Moses le tuan tanjo njakmba tuku kuyar ta mbolŋge tugu pilmba kuyar pasa nu tuku sakade ta njakmba biteknjina.

28 Nane pasata ka Emaus tumbran patumba Yesus nu tumbran limba kambim bafuna le 29 nale sanjri tinga sanaik: Nda kaye. Buk furirte. Ne sile ndonj tenje kinybe nginaik le nu nale ndonj wandek kinaig. 30 Tanjamba nane isukusam bafumba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nale nikina le 31 kile nale am purfenikina le nu kanjermba katesenaik le nu pitik ndo ngisika kina. 32 Tanjana le nale nakile nakile munju kanjerka sakinaik: O son. Sine ndinŋge ilmba kuyar pasa tugunu sake likat le gare sunjo kamuskik nginaik.

33 Kile nale pastinga luka Yerusalem kinaik ka tanje nuŋe dubinaig tanjo 11 nane afu turmba manjurka minnaig le nane tugum kinaik le kanjerka sanikinaig: 34 O sinjka. Sunjo nu manj tingat. Simon nu kanjerat nginaig le 35 nale mata wam ndinŋge promba ka nu Emausŋge bret fetfetna le nale nu kila pilnaik ta njakmba kubeu ninjinaik.

Yesus dubinaig mbal afu nu kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

36 Nale kubemba minnaik le Yesus nu mayok ka nane ngamukŋge tingina. 37 Nane piriri njayomba kuru-kuruka mindekanu nja idusnaig le 38 nu nane saningina: Ndanjam tane piriri

njayomba wamdus te-sulude. 39 Ye tuku wai kupe nzilal kanjerkap. Pro ye tuku njarosu kirembe kila palpe. Te yenje. Mindekanu nane njarosu kugatok ngina.

40 Nu tanjamba saningina sulumba nuŋe wai kupe nzilal tumningina le 41 nane gare sunjo tumba ndek wamdus tero ndakinaig le nu nane kusnaningina: Tane nyamagan njak e ngina le 42 nane kualegan uganu ande tunaig le 43 tumba nane am mbolŋge nyina.

44 Kile Yesus nu nane saningina: Ye o buk tane ndonj minmba Moses tuan tanjo kame njakmba tuku kuyar mune kuyar ye tuku kuyarkinaig ta njakmba kumunjamngat nja satinngen ngina.

45 Tanjamba nu nane kuyar kila pilwaig nja nu nane wamdus purfeu serningina sulumba 46 saningina: Tuan tanjo kame nane Kristus tuku tenjemba kuyarnaig: Nu rar sunjo tumba kumwa sulumba mara keŋnu mbolŋge manj tinungat. 47 Nane afu nu tuku nyu tumba Yerusalemŋge tugu pilmba ka ma njakmba mbolŋge kukliwamngai. Kukliwaig le nane ismba ngamunjal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat. Nane tanjamba ye tuku kuyarnaig. 48 Tane wam kame te njakmba kile-mayokkamngai. 49 Tane isap. Mam nu ande prowam tuku sakina ta nu kukuli le tane mbol prowamngat. Tane Yerusalem kusre ndawap. Samba mbolok sanjri tairnja minap ngina.

Kuate nu Yesus te-dungina

(Markus 16.19-20; Aposel 1.9-11)

50 Kile Yesus nu nane kilmba mayok ka kumba Betani tumbran prona ka tanje nuŋe wai te-dunga nane nyaro ningina. 51 Tanjamba minna le Kuate nu te-dungina le nane kusreka samba mbol kina.

⁵² Tanjana le nane gare tomba luka
Yerusalem kinaig sulumba ⁵³ tange
nane mara mindek kusem wande
sungo sinamnge Kuate tuku nyu te-
dunga minnaig.
Son.

YOHANUS Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Yohanus nu nane tuku ande. Nu mara mindek Yesus tugumnje minmba nu tuku kume purmba minna tukunu pasa njakmba Yesus nu yaba pasambi Zu mbal saningina ta tugunu kilimok kuklimba nu tumna le nu katese mayena.

Yohanus nu nuje nyu yabuka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta tuku sakina ta nu nuje mironj tuku sakina. (Yohanus 20.2; 21.7 kanjerap).

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenjenmba. Yesus nu Kuatenje madina tanjo. Nu Kuate tuku Kinjo ta sine son nga nu kila pile mayebe nga nu pasa te kuyarke likina. Sine Yesus tuku son ngube ta sine nuje nyu mbolnje abo tugu minmba minam tuku tamngig. (Yohanus 20.30-31 kanjerap).

Minje Pasa abo njak

¹ O buk kilke te nda minna le ande nyunu Minje Pasa minmba minna. Nu Kuate ndonj minmba minna. Minje Pasa nu Kuate. ² Tugu mbolnje nu nale Kuate ndonj minmba minnaik. ³ Nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Nu kile-mayok ndakina kande aganj ndindo mata mine ndakate kande. Nu ndo tugu.

⁴ Abo manjau ta Minje Pasa nu miro. Abo manjau nu bulu tanjan sine tanjo kiljasingit. ⁵ Bulu ta ma make sinamnje bulungate le ma makenje bulu kupe seram kumuñ kuga.

⁶ Tanjo ande Kuatenje kukulna le prona ta nyunu Yohanus. ⁷ Nu

bulu ta tuku manjau te-mayokmba saninguwa le njakmba son ngam tuku nu prona. ⁸ Yohanus nu bulu ta kuga. Nu bulu ta tuku manjau te-mayokam prona.

⁹ Bulu tugusek tanjo pino njakmba kiljaningam tuku kilke te mbol prowam bafuna. ¹⁰ Nunje kilke te te-mayokna sulumba minna ma ma nu kilke te mbol prona. Prona le kilke mbol mbal nane nu katese ndanaig. ¹¹ Nu nuje mbal tugum prona le nane nu nzalinu te ndakinaig. ¹² Afu nu nzalinu tumba nu kumuñ nginaig mbal Kuate nu nane nyu ningina le nane nu tuku kinjo kame mayok kinaig. ¹³ Nunje kinjo kame mayok kinig mbal ina mam tuku ndare ko ngarosu tuku nzali ko tanjo tuku wamdusmbi kuga. Kuate nu nuje manjau nane sinamnje pilit le nuje kinjo kame mayok kinig.

¹⁴ Minje Pasa nu sine tanjo tanjan mayok ka sine ngamuknje minna le sine nu tuku tugusek manjau tanjo make patikam manjau nu kumuñganu njak minna le kanjerka Mam Kuate tuku Kinjo ndindo ta kila pilgenj. ¹⁵ Yohanus nu tanjo ta kanjermba nu kumumbi wika saningina: Ande ye ngumnemnje prowamngat nga satingen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnje minit nga satingen ngina.

¹⁶ Wam magenu njakmba nu mbolnje kumuñganu njak minig le sine nu tugumnje kileg. Nu sine ake sinanj make patika lato-latomba singit. ¹⁷ Moses nu prona le tukul manjau mayok kina. Yesus Kristus prona le tanjo ake sinanj make patikate manjau le tugusek manjau mayok kinaik. ¹⁸ Ande nu Kuate kanjer ndate. Nuje Kinjo Ndindo nale Mam ndonj ndindo minmba munju kume purkik ta nuje Mam nuje tuku manjau te-mayokna le kile kanjereg.

Yohanus kule pisne tango pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18)

¹⁹ Zu afu Yerusalemnge Yohanus tuku pasa pilnaig le pris mbal Levi tuku ndare afu ndonj pro Yohanus kusnanaig: Ne ima nginaig le ²⁰ nu nunje mironj tuku yabu ndaka temayokmba saningina: Kuatenge madina tango Kristus ye nu kuga ngina. ²¹ Tanjakina le nane nu man kusnanaig: Ne Kristus kuga ngate ta ne ima. Ne tuan tango Elia e nginaig le nu sakina: Ye Elia kuga ngina le nane manj lato kusnanaig: Tuan tango sunjo prowam tuku nga sakade ta nenje e nginaig le ye nu kuga ngina.

²² Kile nane nu sanaig: Ne ima. Nane afu sine kukulsinggaig ta ndanmba nane saninje. Ne nanje mironj tuku ndankate nginaig le ²³ nu ndek nane saningina:

Ye tango ma baknu mbolnje wika tenjenmba saka minet: Sunjo tuku ndin te-tiwap nget. *Aisaia 40.3*

Tuan tango Aisaia nu tanjamba o buk ye tuku sakina ngina.

²⁴ Nane Farisinge kukulninginaig mbal ta manj lato Yohanus kusnanaig: ²⁵ Ne Kristus ko Elia ko tuan tango sunjo ande kuga ngate ta ndanam saka ne tango pino kule pisneningit nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ye kulembi tango pino kule pisneninget. Ande nu tane ngamuknge pro minit ta tane nu gilai minig. ²⁷ Nu ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye liyate. Ye tango mayenu kuga. Ye nu tugumnge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnje kam kumunj kuga ngina.

²⁸ Betani tumbranj Yordan kule make simnge Yohanus nu nane kule pisnenimmba minna le wam ta mayok kina.

Kuate tuku Sipsip Fat

²⁹ Mafena le Yesus nu Yohanus tugum ilmba minna le nu kanjgermba sakina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat ilit si. Nu kilke mbol mbal njakmba tuku une saukate. ³⁰ Ande ye ngumnemnge prowamngat nga buk satingen tango ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnje minit nga satingen. ³¹ Ye mata nu gilai minen ta tane Israel mbal nu kila palmbim tuku ye pro kule pisne piro biyumba minet ngina.

³²⁻³³ Kile Yohanus nu nane saningina: Ye mata Kristus gilai minen ta Kuatenge ye kule pisne piro biyam tuku kukulyina nunje ye wam paguyumba sakina: Tukul Guwa ndeka tango ande mbolnje minwa le ne kanjeramngat ta not. Nunje tane Tukul Guwambi tane tuku ngamungal kule pisne tananj tingamngat nga sayina. Tukul Guwa nu samba mbolnje gami tananj ndeka tango te mbolnje minna le kanjeren. ³⁴ Ye wam ta kanjgermba tango te nu Kuate tuku Kinjo ye katesemba kile nu tuku saka minet ngina.

Yesus nu tango afu madiningina

³⁵ Mafena le Yohanus nu nunje dubiwanu tango armba ndonj tin minnaig le Yesus nu kumba minna le ³⁶ kanjgermba sanikina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat kinit nosin ngina. ³⁷ Tanjaka sakina le nu dubinaik tango ar ta pasa ta ismba Yesus dubimba kinaik le ³⁸ nu mbilka kanjerka nale kusnanikina: Tale ndanam ilik ngina le nale nu sanaik: Rabi, ne wande ndanj mbolnje minit nginaik. (Rabi pasa ta tugunu Tum Tango). ³⁹ Kile nu ndek nale sanikina: Tale ilmba kanjerap ngina le nale nu ndonj kumba ka nu wande minna ta kanjernaik. Furiram ki kanum 4 mbolnje nale ka nu ndonj minnaik le ka furirna.

40 Nale Yohanus tuku pasa ismba Yesus dubinaik tanjo ar ta ande nyunu Andreus nu Simon Petrus tuku aba nuje. 41 Nu pitik ndo mambo nuje sota te-silika sana: Sile Mesias* kanjerik nga sana. (Mesias nyu ande Kristus). 42 Andreus nu mambo nuje mindemba Yesus tugum kina le nu kanjermba sana: Ne Yohanus tuku kinjo Simon. Ne nyu kitek Sefas ngina. (Nyu ta tugunu N dame. Nane Grik pasambi Petrus ngade).

Yesus nu Filipus nale Nataniel wikina

43 Mafena le Yesus nu Galilea ma mbol kambim saka Filipus te-silika sana: Ne ye dubiya ngina. 44 Filipus nu Betsaidanu. Andreus nale Petrus ndonj nane tumbran tuma.

45 Kile Filipus nu tanjo ande nyunu Nataniel sota te-silika sana: Moses tuan tanjo njakmba ande tuku kuyarnaig ta sine nu kanjergig. Nu Nasaretnu tanjo Yesus. Nu Yosef tuku kinjo ngina le 46 Nataniel nu sakina: 1 ... Nasaretnge tanjo sunjo ande prowam kumuñ kuga ngina le nu lafumba sana: Ne ye ndonj ilmba ka kanjera ngina.

47 Nale kumba minnaik le Yesus nu Nataniel kanjermba sakina: Ai si. Israel tanjo tugusek nu yabri manjau kugatok ngina le 48 nu pasa ta ismba Yesus sana: Ne ndanjmba ye tuku wamdus kila palet ngina le nu ndek sana: Ne Filipusnje wi ndakat le ne fik ail kumnem tanje minat le ye ne kanjernit nga sana. 49 Tanjakina le Nataniel nu ndek sana: Rabi, ne sinja Kuate tuku Kinjo. Ne Israel tuku Gabat Sunjo ngina le 50 nu sana: Ne fik ail kumnemnje minat le kanjernit ngit ta tuku ne ye tuku son ngate e? Ne wam kitek sugokanu wam te limba kanjerkamngat

ngina sulumba 51 sakina: Ye sinja sanamngit. Ngumnenja samba talkuwa le Kuate tuku enel kame ye Ndindo Katesek Tanjo tugum ndeka mbumba kumba minwaig le ne kanjernunngat ngina.

2

Kana tumbran pino tam tuku pagunaig

1 Mara armba kuganaig le Galilea ma tugu Kana tumbranje tanjo ande pino tam tuku pagumba nye sunjo prona. Yesus ina nuje mata nane ndonj tanje minna. 2 Nane pasa pilnaig le Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj mata ka tanje minnaig.

3 Nane isukusmba kumba grep kule kuganaig le Yesus ina nuje nu sana: Nane grep kule kugawaig ngina le 4 nu sana: Ina, ndanjam ne ta tuku sayate. Ye tuku ait kile ngina. 5 Tanjakina le ina nuje nu kumba ka piro mbal saningina: Nu wam ande kam tuku satinguwa kande nu tuku pasa kumuwap nga saningina.

6 Wande ta mbolnje kule lingam tuku waim sugo 6 minnaig. Waim ta tuku ndindo 100 lita tanjanj. Zu mbal tuku manjau waim ta kule kutumba kupe wai minyanjam tuku. 7 Kile Yesus nu piro mbal saningina: Waim njakmba te kule linje likap ngina le nane kule linginaig. 8 Tanjanaig le nu ndek saningina: Kule afu murko sinamnje tolmba ka pagu kulatkanu tanjo tape ngina le nane tanjanaig. 9 Kule grep kule kuilkina ta pagu kulatkanu tanjo fudinmba tumba nyina. Aninge grep kule prona ta nu gilai. Piro mbal kule tolnaig nanenje ndo kila. Nu gilai minmba nu tanjo nu pino tam tuku wika sana: 10 Sinjine manjau ta sine ambonga grep kule kikonju tanjo niñmba ka nane njakmba nye

* 1:41: Mesias nyu ta tugunu: Kuatenje madina tanjo

kumude le ngumneŋga grep kule kaglinu suk ta niŋgeg le nyade. Ne maŋau mbilmba kile ndo grep kule kikon ŋayo siŋgit le nyeg ŋgina.

¹¹ Yesus nu Galilea ma tugu Kana tumberaŋge wam tamba tugu pilmba nuŋe saŋgri te-mayokna. Taŋana le nuŋe dubinaig mbal nu siŋka Kuatenge madina taŋgo ta son ŋginaig.

¹² Ait ta kugana le Yesus nuŋe ina maib kat nuŋe kilmba nuŋe dubiwanu mbal ndoŋ ndek kinaig ka Kaperneum tumberaŋge ait afu taŋge minnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande suŋgo wakeina

(Mateus 21.12-13; Markus 11.15-17; Lukas 19.45-46)

¹³ Zu mbal tuku pagumba nye suŋgo nyunu Pasowa patukina le Yesus nu mbumba Yerusalem kina ka ¹⁴ taŋge kusem wande suŋgo sinam kumba kawaŋ taŋge afu makau sipsip umaŋ kurinum piyaniŋgam tuku patike lika afu ndametiŋ muŋgu walka minnaig le kaŋgerkina. ¹⁵ Nu kaŋgerka muli kilmba pirka rabeŋ wakeimba tumba nane ŋakmba makau sipsip turmba kogronka pitaikina sulumba ndametiŋ muŋgu walka minnaig mbal nane tuku ndametiŋ bareŋniŋmba nane tuku mbain kile-panke likina.

¹⁶ Taŋamba nu umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal saniŋgina: Agaŋ ndende te kilmba kape. Mam tuku wande te tane mbilmba piya ma taŋaŋ nda palpe ŋgina. ¹⁷ Taŋakina le nuŋe dubinaig mbal wam ta kaŋgermba kuyar pasa ande idusnaig ta teŋenmba.

Ye ne tuku tukul wande minam tuku ŋgamuŋgal kunde-kundete ŋgate. *Mune 69.9*

¹⁸ Kile Zu mbal ta nane Yesus sanaig: Ne sine pitaikat ta maŋau kitek saŋgrinu ka le sine ne nyu ŋak ŋgube ŋginaig le ¹⁹ nu ndek

saniŋgina: Tane kusem wande suŋgo te sambriwe suluwap le mara keŋmba mbolŋge ye maŋ te-tiwamŋgit ŋgina. ²⁰ Taŋakina le Zu mbal nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nane kusem wande te yar 46 pirokinaig. Yoi. Ne mara keŋmba te-tiwam sakate e ŋginaig.

²¹ Yesus nu kusem wande tuku sakina ta nuŋe ŋgarosu tuku yaba pasa tumba taŋamba sakina. ²² Ngumneŋga Yesus nu kumna sulumba maŋ tiŋgina le nuŋe dubiwanu mbal nuŋe pasa ta maŋ idusnaig. Idusmba nuŋe pasa kuyar pasa ta turmba son ŋginaig.

²³ Pasowa ait mbolŋge Yesus nu Yerusalemŋge wam kitek saŋgrinu ke likina le nane gudommba nu tuku son ŋginaig ta ²⁴ nu nane tuku nzali dubi ndana. Nu nane ŋakmba tuku wamdus kila. ²⁵ Andeŋge nu ande tuku sa ndana le nu ŋakmba ta kila minna.

3

Nikodemus nu Yesus ndoŋ pasatinaik

¹ Farisi taŋgo ande nu Zu mbal tuku gabat taŋgo minna ta nyunu Nikodemus. ² Nu furir Yesus tugum promba nu sana: Tum Taŋgo, Kuate nu ne ndoŋ minit le ne taŋamba wam kitek saŋgrinu ke likate. Nu ne ndoŋ nda minwa ta ne taŋamba ke likam kumuŋ kuga. Ta tuku sine kila. Kuate nu ne kukulnina le pro sine tumsinmba minit ŋgina. ³ Taŋakina le Yesus ndek nu sana: Ye siŋka ne sanamŋgit. Tane kiŋo dabro kitek taŋaŋ maŋ mayok nda kape ta tane Kuate kulatkate ma sinam kine nda ŋgina le ⁴ nu ndek sana: i ... Ndaŋmba taŋgo buk sungokina ta ina nuŋeŋge maŋ te-palmbimŋgat. Nu luka ina nuŋe tuku fuŋgul sinam kuwa le maŋ te-palmbim kumuŋ kuga ŋgina le ⁵ Yesus nu maŋ sana: Ande nu kule le Tukul Guwanje kitek te-pile ndakuwaik

ta nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. ⁶ Ande nu tanjonje te-pilit ta nu ngarosu ndo. Ande nu Tukul Guwanje te-pilit ta nu Tukul Guwa njak minmba samba mbolok tanjo mayok kinit. ⁷ Tane kinjo dabro kitek manj mayok kambim tuku sanit ta tuku wamdus sulu ndawa. ⁸ Bubre nuje nzali dubimba prote le tane fudunu isig. Nu aninje tinja ka aninje kugate ta tane tugunu katese ndade. Tanjamba ndo Tukul Guwanje ande kitek te-pilit ta tane tugunu mata katese ndade ngina.

⁹ Nikodemus manj lato Yesus sana: Ne manjau sakate ta ndanjanmba mayok kinit ngina le ¹⁰ nu ndek sana: Ne Israel mbal tuku tum tanjo ande ta ne ndanam tugunu katese ndate? ¹¹ Ye sinja pasa sanamngit. Sine wam afu kila mineg ta kile-mayokkeg. Wam afu ammbi kanjerkigenj ta satinjeg le tane sine tuku pasa ta pitaide. ¹² Ye kilke mbolok wam saket ta tane son ngam fugude. Samba mbolok tuku wam saki ta tane sinja son ngam kumunj kuga. ¹³ Ande nu samba mbol kine ndakate. Ye Ndindo Katesek Tanjo ndo samba tumbranje minen sulumba ndeken.

¹⁴ Moses nu ma baknu mbolnje mbej kanu ail mbolnje pilmba te-dungina tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanjo ail mbolnje pilmba te-dungamngaig. ¹⁵ Ye tedunguwaig le ande nu ye kumunj nga son nguwa ta nu abo tugu tumba minmba minamngat ngina.

¹⁶ Kuate nu kilke mbol mbal njakmba tuku kume purmba nuje Kinjo nuje ndindo ningina. Ima nu Kinjo nuje kumunj nga son ngate ta nu ngisi ndaka abo njak minmba minamngat. ¹⁷ Ta ndanam? Kuate nu Kinjo nuje kukulna le kilke te mbol prona ta une tuku pa ninjam tuku pro ndana. Nu tanjo pino njakmba tuku muskil

kile-tidingam tuku prona. ¹⁸ Ima nu tuku kume tuku sangri tomba tinjuwa ta Kuatenje nuje une tuku pa tuwe nda. Ima nu Kuate tuku Kinjo ndindo tuku son nda nguwa ta nu nuje une tuku pa tam tuku minit. ¹⁹ Tanjo afu nane nanjine une tuku pa tam tuku minig ta tugunu tenjamba. Bulu tugusek nu kilke te mbol prona le tanjo nane wam njagonu kade tukunu nane bulu ta mbulmba ma make nzaliningit. ²⁰ Tanjo nu uneka minit ta bulu tanje nu wam kate ta kile-mayokkikat nga nu bulu kua ka maskenje minit. ²¹ Tanjo nu manjau tugusek mbolnje minit ta nu Kuate tuku nzali dubimba manjau kate ta te-mayokam tuku bulu tugum prote nga Nikodemus sana.

Yohanus nu Yesus tuku sakina

²² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ndonj tinja Yudea ma tugu mbol kinaig ka tanje minmba nu tanjo pino kule piseneningina.

²³⁻²⁴ Yohanus nu muli wandeknje mine ndaka minmba nu Enon tumbranje minna. Enon tumbran nu Selim tumbran patuknje. Tanje kule gudommmba minnaig tukunu tanjo pino nane Yohanus tugum pronaig le nu nane mata kule piseneningina.

²⁵ Ait ande Yohanus dubinaig tuku tanjo nane Zu tango ande ndonj kule pisne manjau tuku kuleyauka minnaig. Nane Yohanus tugum promba nu sanaig: ²⁶ Tum Tanjo, ne Yordan kule simnje tanjo ande ne ndonj minna le ne nu tuku manjau te-mayokmba sakina ta kile nu tenje kule piseneningit. Nane njakmba nu tugum kumba minig nga sanaig le ²⁷ nu ndek saningina: Kuate samba mbolnje minit nu tanjo sangri tuwit le pirokate. ²⁸ Ye o buk tane satingen le isnaig. Kuatenje madina tanjo ye nu kuga. Ye nu tuku ndin wakeiwam tuku ambonja

Kuatenge kukulyina. ²⁹ Tango ande nuḡe pino ndinok imanḡe tate? Nuḡe tango nuḡenḡe tate. Tango ta nu gare ḡak minit le tango gulab nuḡe nu gare pasa ta ismba nu mata gare-garekate. Ye mata tanaḡ. Nane nu tugum kumba minig le ye kaḡgermba gare sunḡo tet. ³⁰ Kile ye tuku nyu ibenḡ ka kugawa le nu tuku nyu sunḡoka ka mbol kuwa ḡgina.

³¹ Ande mbol ambenḡe ndekina ta nu sine ḡakmba lisiḡmba nu mbolḡe minit. Sine kilke te mbolḡe progenḡ ta sine kilke mbolok tanḡo ndo. Sine kilke mbolok wam ndo sakeḡ. Ande nu samba mbolḡe ndekina ta sine ḡakmba lisiḡmba nu mbolḡe minit. ³² Nu wam kaḡgerka isna ta kumumbi sakate le ḡakmba nu tuku pasa pitaide. ³³ Ande nu tuku pasa son ḡgate ta nu maḡau tambu nu Kuate tuku pasa mata son ḡgate. ³⁴ Kuatenḡe kukulna tanḡo ta nu Tukul Guwa ḡaknu tuwit tukunu Kuate sakate tanaḡba nu mata sakate. ³⁵ Mam Kuate nu Kiḡo nuḡe tuku kume purte sulumba nu agaḡ ndende ḡakmba nu tuku wai mbolḡe patikina. ³⁶ Ande nu Kuate tuku Kiḡo nu kumuḡ ḡga son ḡguwa ta nu abo tugu ḡak minmba minamḡgat. Ande nu Kuate tuku Kiḡo tuku miḡḡe pitaiwa ta nu abo tugu te nda. Kuate tuku gubra nu mbolḡe minmba minamḡgat ḡga sakina.

4

Yesus nu Samaria pino ndoḡ pasatina

¹ Yesus nu Yohanus limba tanḡo pino gudommba kule pisneniḡgina le nane nu dubinaig ta Farisi mbal kila minig ḡga nu Yudea ma tugu kusrena. ² Yesus nu nuḡe miroḡ tanḡo pino kule pisne ndaniḡgina. Nuḡe dubinaig tanḡo tanḡe nane kule pisneniḡginaig. ³ Nu Yudea

kusremba maḡ Galilea kambim saka kina. ⁴ Ndin ta Samaria ma tugu ḡgamuk ḡgamuk kina.

⁵ Nane ndin dubimba kumba Samaria tuku tumbranḡ ande Sikar pronaig. Sikar tumbranḡ ta kilke ande Yakobḡe o buk kiḡo nuḡe Yosef tuna ta patukḡe minna. ⁶ Ma ta mbolḡe kule burok Yakobḡe wakeina tuku minna. Ki kanum 12 tanaḡ Yesus nu lika ma ma matuk ka nu ka kule burok ta tugumḡe minyokina.

⁷⁻⁸ Nuḡe dubinaig tanḡo nane buk nyamaganḡ piyawam tumbranḡ kinaig le Yesus nuḡe ndo tanḡe minna. Tanaḡba minna le Samaritanu pino ande kule kunyam ndekina le nu ndek pino ta sana: Kule kunymba sa le nyi ḡgina le ⁹ nu ndek sana: Ndanaḡ saka ne Zu tanḡo ye Samaria pino kule yabaḡyate ḡgina. (Zu mbal Samaria ndoḡ ulendika waim ndindombi kule nye ndakade tuku).

¹⁰ Yesus nu lafumba sana: Kuate nu agaḡ mayenu tanḡo niḡgit ta ne gilai. Ye ne kule yabaḡnit ta ne ye mata gilai. Ne ye kila kande yabaḡyate le ne abo ḡak minmba minam tuku kule tinet kande ḡga sana le ¹¹ pino ta nu sana: Sunḡo, burok te kule o sinam nziḡḡe minit. Ne kunyam tuku murko kuga. Ne aniḡḡe kule abo ḡak tumba samḡgat. ¹² Sine tuku mbuḡ sunḡo Yakob nu kule burok te sarkina. Nu nuḡe kiḡo kame agaḡmor turmba kule te nyumba minnaig. Ne nu limba kule kise sam sakate e ḡgina le ¹³ nu lafumba sana: Ima nu kule milka te nyuwa ta nu maḡ kule parawamḡgat. ¹⁴ Ima nu ye kule tuwi le nyuwa ta nu maḡ kule parawe nda. Kule ta nu tuku ḡgamuḡgal sinamḡḡe bulbulmba prote tanaḡ minwa le nu abo tugu tumba minmba minamḡgat ḡgina.

¹⁵ Tanaḡkina le nu ndek Yesus sana: Sunḡo, kule ta ye sa le nyi sulumba ye maḡ kule paraye nda.

Ye manj kulenu lulu ndaki ngina le ¹⁶ nu pino ta sana: Ne kumba ka tanjo nane tumba prowa ngina le ¹⁷ nu ndek sakina: Ye tanjo kugatok ngina le nu sana: Ne tanjo kugatok ngate ta sinja sakate. ¹⁸ Ne buk tanjo wai inum sulumba kilmba kusreke likina. Tanjo ne njak minit ta ne tuku kuga. Ne ake gulabte. Ne tanjo kugatok nga sakat ta ne yabri ndakat ngina.

¹⁹ Nu pasa ta ismba sana: Sunjo, ye kile katesewet. Ne tuan tanjo ande. ²⁰ Ye ne tuku kusna njak. Sine Samaria sine tuku wa mbun kame tabe te mbolnje Kuate tuku nyu te-dunja nu mbarinjanu. Tane Zu mbal Yerusalemnje ndo Kuate tuku mbarinjam tuku ma minit nga sakade ngina le ²¹ nu ndek sana: Ye pasa sanamngit te ne ise mayewa. Ait ande prowamngat ta tane tabe te mbolnje ko Yerusalemnje Kuate mbarinje nda. Manjau kitekmbi Kuate mbarinjamngaig. ²² Tane Samaria mbal Kuate fudinmba kila pilmba nu mbarinje. Sine Zu mbal nu kila minmba mbarinje. Nu sine ngamuknje ande tanjo pino tuku muskil kile-tidingam tuku temayokamngat. ²³ Mine minemba manjau kise prowamngat. Kile buk tugu pilit. Ima nu sinja Mam Kuate mbarinjam idusmba kande Tukul Guwambi tugusemba Mam mbarinwa. Mam nu tanjo kame tanjan nu mbarinjam tuku sota minit. ²⁴ Kuate nu Guwa tukunu ima nu Kuate mbarinjam idusmba kande nu Tukul Guwambi tugusemba nu mbarinwa ngina.

²⁵ Kile pino ta nu sana: Mesias nyunu ande Kristus nu prowamngat ta ye kila. Nu promba wam njakmba tumsingamngat ngina le ²⁶ nu ndek sana: Ye kile ne ndonj pasatek te ye nunje ngina.

²⁷ Nu tanjamba saka minna le nunje dubiwanu tanjo nane luka pro nu pino ta ndonj pasata minna

le kanjermba piriri njayonaig. Piriri njayomba ne ame aganj sotate ko ne ndanam nu ndonj pasatate nga kusna ndanaig.

²⁸ Kile pino ta waim kusremba luka tumbranj kina sulumba nane saningina: ²⁹ Tanjo ande ye manjau njakmba ke liken ta kile-mayokka sayat. Nu Kristus inde. Tane ilmba ka kanjerap ngina. ³⁰ Tanjakina le nane ndek tumbranj kusremba nu sota kinaig.

³¹ Pino ta ka tumbranjnje minna le Yesus dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Tum Tanjo, ne nyamaganj tumba nya nga saka minnaig le ³² nu nane saningina: Ye nyamaganj ande nyam tuku minit ta tane gilai ngina le ³³ nunje dubiwanu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinai: Andenje nyamaganj tawet le nyat inde njinaig.

³⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Kuateenje ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubimba nu tuku piro suluwam tuku ta ye tuku nyamaganj. ³⁵ Tane tejenmba pasa sakade. Tambun bailkamba kugawa le nyamaganj alonu kilam tuku ait prowamngat nga sakade. Ye tane satinjamngit. Tane nyam piro si kanjerkap. Nyamaganj buk magekinaig. Kilam tuku ait buk kumungat. ³⁶ Tanjo nu alonu kilit nu kile ndo piyanu tate. Nu nyamaganj kilit ta nu tanjo pino abo minmba minam tuku kilit. Wam ta tuku nyamaganj tumunu ngukate tanjo nyamaganj alonu kilit nale arnej gare-garekik. ³⁷ Tane tuku yaba pasa ande tejenmba. Andenje nyamaganj tumunu ngukate le andenje nyamaganj alonu kilit nga sakade. Yaba pasa ta son. ³⁸ Tane piroka nyamaganj ngu ndakinaig. Alonu kilam tuku ye kukultinget. Afu piro karenjinaig le tane alonu kilig nga saningina.

³⁹ Pino ta nu Sikar tumbranj mbal saninmba sakina: Tanjo ta

ye manau ke liken ta njakmba kilemayokka sayat ngina. Tanjakina le Samaria tumbrañ takok mbal gudommmba Yesus tuku son nginaig. ⁴⁰Nane kumba Yesus tugumnge nu nane ndoñ minam tuku ngailkinaig le nu ait armba nane ndoñ minna. ⁴¹Afu gudommmba nu tuku pasa ismba nu tuku son nga ⁴²nane ndek pino ta sanaig: Sine ambonga nenje sakina le ismba son ngigeñ. Kile singine miroñ nu tuku pasa ismba nu Kristus Kuatenge madina tanjo ta kila pileg. Nu kilke mbol mbal muskil kile-tidiñge ningam tuku tanjo nga sakinaig.

Yesus nu gabat tanjo ande tuku kiño wakeina

⁴³⁻⁴⁴Yesus nu o buk sakina: Tuan tanjo ande nuñe tumbrañ tuguk mbal nane nu talade ngina. Ta tuku mara armba kuganaig le nu Yudea ma tugu kusremba Galilea kambim saka kina.

⁴⁵O buk Yesus nu pagumba nye sunjo ait mbolnge Yerusalemnge wam kitek sangrinu afu ke likina le Galilea mbal pagumba nye ta tuku pronaig ta nane kanjerkinaig. Ta tuku kile nu Galilea prona le nane gare-gareka nu nane ndoñ minam tuku sanaig.

⁴⁶Nu Galilea ma tugu promba manj Kana tumbrañ kina. Nu buk tanje kule mbilna le grep kule prona tuku. Ka tanje minna le Kaperneumnge gabat tanjo ande kiño nuñe guaze sunjo tina. ⁴⁷Nu tawo ndo minna le mam nuñe Yesus nu Galilea prona pasa ta ismba nu tugum kumba kiño nuñe wakeiwa nga sarsarmba minna le ⁴⁸nu ndek sana: Tane wam kitek sangrinu pirerek purkam tuku kanjermba ndo ye son ngade ngina. ⁴⁹Tanjakina le gabat tanjo ta nu Yesus sana: O Sunjo, ne pitik ndeka. Ye tuku kiño kumikat ngina le ⁵⁰nu ndek tanjo ta sana: Ne ndek kaye. Kiño nanje kume nda ngina le

nu Yesus tuku pasa ismba son nga ndek kina.

⁵¹Nu ndek kina ka ndinñge nuñe piro tanjo afu mbumba nu kanjermba sanaig: Kiño nanje nu mayekina nga sanaig le ⁵²nu ndek nane kusnaniñgina: Ki ait ndañ mbolnge nu mayekina nga kusnaniñgina le nane nu sanaig: Kubele ki mbilna le ngarosu pa tingina ta mukuna nginaig. ⁵³Tanjakinaig le mam nuñe nu pasa ta ismba Yesus nu kiño nanje kume nda ngina ait ta mbolnge ndo kiño nuñe mayekina ta katesena. Tanjamba tanjo ta nuñe wande tuma mbal njakmba Yesus tuku son nginaig.

⁵⁴Yesus nu Yudea ma tugu kusremba pro Galileange minna ta nu wam kitek sangrinu tambi nu ke arna.

5

Yesus nu Betesda kule tugumnge tanjo wakeina

¹Kile Zu mbal tuku pagumba nye sunjo ait ande prona le Yesus nu mbumba Yerusalem kina. ²Tumbrañ sunjo mbol tanje sipsip tuku malanja patumba kule kualin fudiñdo ande minna. Kule ta Hibu pasambi nyunu Betesda. Kule makembiñge baibai wai inum sulumba minnaig. ³Baibai ta sinamnge guaze mbal gudommmba afu am tukulok afu kupe njaigonu afu ngarosu milmailkanu tanjamba kinye njak mine likinaig. [Mine lika kule galmunwa nga tairnga minnaig. ⁴Sunjo tuku enel ande ait afu nu kule mbolnge ndekanu le kule galmunjanu le ima nu ambonja kambinu ta nu mayekanu.]

⁵Tanjo ande yar 38 guaze njak nu tanje minna. ⁶Yesus nu kanjermba nu ait kuennu tanjamba minna ta kila pilmba ndek nu kusnana: Ne mayekam iduste nga kusnana le ⁷guaze tanjo ta nu sana: O Sunjo, kule galmunje le ande nu ye tumba

kule mbol palmbim tuku mine ndakate. Ye yiŋe miroŋ kule mbol kambim tuku tumet le ande nu ye liyumba kule mbol kinit ŋgina.

⁸ Tanakina le Yesus ndek nu sana: Ne tiŋga nanje nzaŋnzaŋ kuramba kaye ŋgina le ⁹ nu pitik ndo mayeka tiŋga nuŋe nzaŋnzaŋ kuramba lika kina.

¹⁰ Ait ta kusem ait tukunu Zu gabat afu taŋgo ta kaŋgermba kusnanaig: Ndaŋam saka ne tukul lukamba nanje nzaŋnzaŋ tumba lika kinit ŋga sanaig le ¹¹ nu nane saningina: Ande nu ye wakeiyat ta nunje nanje nzaŋnzaŋ kuramba kaye ŋga sayat le taŋawet ŋgina.

¹² Tanjamba saningina le nane ndek nu kusnanaig: Imaŋge ne taŋamba sanat ŋginaig. ¹³ Ma ta mbolŋge taŋgo pino gudommba minnaig le Yesus nu buk kina tukunu mayekina taŋgo nu ima nu wakeina ta lislisimba katese ndana.

¹⁴ Mine minemba Yesus nu kusem wande sungo sinamŋge taŋgo ta kaŋgermba sana: Ata. Kile ne maye minit. Nanje une maŋau ŋakmba kusreka. Kuga ta piti ande ne mbol prowikat ŋgina. ¹⁵ Tanakina le taŋgo ta kumba ka Zu mbal saningina: Taŋgo nu ye wakeiyat ta Yesusŋge ŋgina.

¹⁶ Yesus nu kusem mbolŋge nu wakeina tukunu Zu mbal nane pro nu piti sermba minnaig le ¹⁷ nu lafumba nane saningina: Yiŋe Mam ndinok nu piroka minit. Ye mata piroka minet ŋgina. ¹⁸ Tanakina le Zu mbal nane pasa ta ismba sakinaig: A ... nu ambonga kusem lukawat. Kile nu lato mbarmba Kuate nu yiŋe Mam ndinok ŋgat ta nu Kuate ndoŋ kumu kumu minanu taŋaŋ ŋgate ŋginaig. Taŋaka nane maŋ gubra tumba nu siŋka balewam tuku pasa saŋgri pile-naig.

Yesus nu nuŋe miroŋ tuku Zu mbal saningina

¹⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Ye Kuate tuku Kiŋo yiŋe wamdusmbi piro afu kam kumuŋ kuga. Mam nu piro ke likate le kaŋgerket ta ndo ke liket. ²⁰ Nu ye nuŋe Kiŋo tuku kume purte sulumba wam ŋakmba ke likate ta ye tumyate. Ye wam ke liket te ŋgumneŋga ta liniŋmba wam kitek saŋgrinu tumyuwa le tane kaŋgerka pিরerek purkamŋgaig. ²¹ Mam nu kumanu mbal abo niŋmba kile-tidinŋate taŋamba ndo ye nu tuku Kiŋo yiŋe nzali dubimba kumanu mbal afu abo niŋget.

²² Mam nu taŋgo tuku maŋau pileniŋmba lafunu niŋgam tuku piro ta ke ndakate. Piro ta ye wai mbolŋge pilna. ²³ Nane Mam tuku nyu te-dunŋade taŋamba ye tuku nyu te-dunŋuwaig ŋga Mam nu piro ta ye sina. Ima nu ye tuku nyu te-du ndaŋgate ta nu Mam ye kukulyina nu tuku nyu mata te-du ndaŋgate. ²⁴ Ye siŋka satinŋamŋgit. Ima nu ye tuku pasa ismba Mam ye kukulyina nu tuku son ŋgate ta nu abo tugu minmba minam tuku ŋak minit. Nu une tuku pa lafunu te nda. Nu ŋgisikam tuku wam kusremba abo minmba minam tuku ŋak minit.

²⁵ Ye siŋka satinŋamŋgit. Mine minemba ye Kuate tuku Kiŋo kumanu mbal yalpe ŋgi le nane ŋgamukŋge ye tuku wi isig mbal tiŋga abo ŋak minmba minamŋgaig. ²⁶ Mam nu abo maŋau miro. Ye nu tuku Kiŋo saŋgri sina le ye mata abo maŋau miro. ²⁷ Kuate nu taŋgo tuku maŋau pilenga lafunu niŋgam tuku ye Ndindo Katesek Taŋgo nyu sina. ²⁸ Tane pasa te tuku wamdus te-sulu ndawap. Ait ande prowa le nane mindesiŋ patikade ma sinamŋge minig mbal nane ye tuku wi ismba ²⁹ tiŋga mayok kaŋgaig. Nane afu maŋau magenu ke likinaig ta nane abo

minmba minam tuku tingamngai. Afu manau njaigonu ke likinaig ta nane pasa mbol kambim tuku tingamngai.

30 Ye yiye wamdusmbi wam ande kam kumuŋ kuga. Ye Mam tuku nzali dubiwam tango pileniŋget. Ye yiye nzali dubiwam tuku idus ndawet. Nu ye kukulyina ta ye nu tuku nzali ndo dubiwam iduset. Ta tuku ye tango kumumbi pileniŋget. 31 Ye yiye mironj tuku saket ta tane son ngam kumuŋ kuga. 32 Kuate nu ye tuku saka minit ta son pasa. Nu tuku pasa ta ye kila. 33 Tane tango afu kukulninginaig le pro Yohanus kusnanaig le nu mata son pasa ye tuku sakina. 34 Tanamba sakina ta nu tango ndo. Ye nu tuku pasa sungomba idus ndawet. Ye tane tuku wamdus kilmba muskil kile-tidinge tingam tuku idusmba Yohanus tuku pasa satinŋet. 35 Nu sati taranj ndin tumtingina le ait fagnu ndo tane gare njak nu ndon minnaig. 36 Son. Yohanus nu kumumbi ye tuku sakina ta ye nu tuku pasa sungomba idus ndawet. Mam nu piro kam tuku sanjri sina le piro ke liket tange Mam kukulyina ta te-mayokte. Ye ta tuku sungomba iduset. 37 Tane Mam tuku nin tugu ise ndaka nu tuku tumail kanjer ndade ta nu ye tuku saka minit ta ye tuku piro mbolŋge te-mayokte. 38 Tane nu ye kukulyina tango son nda ngade tukunu nu tuku pasa tane sinamngge mine ndakate.

39 Tane abo tugu minmba minam tuku tube nga tane piro karenka kuyar pasa burka minig. Kuyar pasa tange ye tuku sakate ta 40 tane abo tugu tam tuku ye tugum prowam mbulig.

41 Tanŋonge ye tuku nyu tedunŋuwaig nga ye idus ndawet. 42 Tane tuku ngamungal ta ye kila. Tane Kuate tuku kume pur ndade.

43 Ye Mam tuku nyu njak tane tugum prowen ta tane ye pitaiyade. Ande nu nune nyu njak tane tugum prowa ta tane nu nzalinu tamngai.

44 Tanjine nyu mbol kuwa nga tanjine tanjine munŋu nyu kile-mayokkade. Kuatenge tane tuku nyu kile-mayokkam tuku idus ndade. Ta tuku tane ye tuku son ngam kumuŋ kuga.

45 Tane ye tuku son nda ngade ta yenŋe Mam sawamngit nga idus ndawap. Kuga. Tango ande tane tala ndamba minig ta nunŋe tane tuku mbar ta te-mayokamngat. Tango ta Moses. 46 Moses nu ye tuku kuyarna. Tane sinja Moses tuku son ngade kande tane ye tuku mata son ngade kande. 47 Tane nu tuku kuyar son nda ngade ta ndanmba ye tuku pasa ismba son ngam kumuŋ nga nane saningina.

6

Yesusnŋe tango 5,000 isukus-neningina

(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17)

1 Kile Yesus nu wan ponga Galilea kule kualin sim kina. Kule kualin ta nyunu ande Tiberias.

2 Yesus nu nunŋe sanjri te-mayokmba guaze mbal afu wakeikina le tango pino gudommba kanjernaig tukunu nane nu dubimba kinaig. 3 Nu kule kualin sim kumba nunŋe dubiwanu tango ndonj tabe ande ponga ka tange minyok minnaig. 4 (Zu mbal tuku pagumba nye sunŋo Pasowa buk patukina).

5 Minyok minmba Yesus nu mambilmba tango pino gudommba prowe likinaig le kanjerka Filipus kusnana: Sine aningne nyamaganj piyamba tango kame nzi ninbe le nyuwaig nga kusnana. 6 Yesus nu wam kam tuku ta buk idusna ta nu Filipus tagowam tuku kusnana le 7 nu

ndek sana: Yoi. Tanjamba kande son 20 kilmba aganj piyamba fonfon niñbe le afu kumunje nda ngina.

⁸ Nu dubina tanjo ande Simon Petrus tuku aba nuñe Andreus nu ndek sana: ⁹ Ai te. Kiño te nu bret wai inum sulumba kualegan armba kilmba prowat ta tanjo pino gudommba ngamuknje aganj ta nda minanu sukamngat ngina le ¹⁰ Yesus nu nane saningina: Kile saningap le minyokuwaig ngina. Tanjakina le nane saninginaig le minyokinaig. Ma ta pibi ñak. Minyokinaig mbal gudommba tanjo ndo 5,000 tanjan.

¹¹ Kile Yesus nu bret fonfon 5 ta kilmba nu Kuate gare pasa tuna sulumba minyokinaig mbal ta walmba ninje likina. Nu kualegan mata tanjana le nangine nzali dubimba kilmba nyinaig le maroningina. ¹² Maroningina le Yesus nu nuñe dubinaig tanjo saningina: Aganj fetfetit batenju ta ngisikubekaig. Kilmba mangurkap ngina le ¹³ nane bret batenju kilmba sambe 12 ligneninginaig.

¹⁴ Tanjo pino nu wam kitek sangrinu kina ta kanjermba sakinai: Tuan tanjo sunjo prowat tuku sakinaig ta noten nginaig. ¹⁵ Tanjaka saka nane sanjri tinja Yesus tumba nangine gabat sunjo palmbim tuku bafunaig le nu katesemba tinja nuñe ndo tabe ande pongina.

Yesus nu kule mbol mbol likina
(Mateus 14.22-23; Markus 6.45-52)

¹⁶ Furiram nuñe dubiwanu tanjo ndek kule kualin tuku piyal kinaig. ¹⁷ Ka piyalnje furirna le Yesus nu nane tugum pro ndana le nane wanj ponga Kaperneum kambim saka wanj koika fando si kinaig.

¹⁸ Nane kumba minnaig le bubble tinja kule mbalo sugo sugo tinjinaig. ¹⁹ Nane koika ka fando ngamu 6 kilomita tanjan tinjinaig

le Yesus nu kule mbol mbol lika wanj tugum ta kumba minna le nane nu kanjermba kuru kuru ñayonaig. ²⁰ Tanjanaig le nu nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje ngina le ²¹ nane pasa ta ismba wamdus iben kinaig le nu wanj ponguwa nga sanaig. Nu wanj pongina le kile ndo wanj ma kambim bafuna ta mbol pronaig.

Nyamaganj tugusek

²² Mafena le nane kule kualin simnje minnaig mbal nane idusnaig: Kubele wanj ndindo minna le nu dubinaig tanjo nanenje ndo wanj ta ponga kinaig. Yesus nu nane ndonj kine ndakina nga idusnaig. ²³ Tanjamba idusmba minnaig le Tiberias mbal tuku wanj afu Yesus nu Kuate gare pasa samba bret ningina le nyinaig ma ta mbol pro iben kinaig. ²⁴ Iben kinaig le nane tanje minnaig mbal Yesus nuñe dubiwanu mbal mine ndakinaig le kila pilmba nane ndek wanj kame ta ponga Yesus sota Kaperneum kinaig.

²⁵ Nane kinaig ka Kaperneumnje Yesus kanjernaig sulumba sanaig: Tum Tanjo, ne ginu te prowat nga kusnanaig le ²⁶ nu nane saningina: Ye sinja tane satinjet. Tane nyamaganj tinggen le marotningina ta idusmba ye sotade. Ye manjau sangrinu ke liken le kanjerkinaig ta tuku tane ye sote ndakade. ²⁷ Nyamaganj kagagete ta tuku sota piro kareñ ndakap. Nyamaganj ñayo ndangate tuku ta sotap. Abo tugu minmba minam tuku nyamaganj ta ye Katesek Tanjo yenje tinjamngit. Mam Kuate nu nyamaganj tanjan tinjam tuku ye nyu sina ngina.

²⁸ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine ame wam ke lika Kuate tuku piro kube nga kusnanaig le ²⁹ nu nane saningina: Ye Kuate nje kuku-lyina tanjo tane ye tuku son ñgap. Kuate tuku piro ta not ngina.

³⁰ Nane ndek nu sanaig: Ne ame manjau ka le sine ne tuku sanjri kanjermba ne tuku son ngube. Ne ame wam kamngat. ³¹ O buk sine tuku wa mbuj kame nane ma baknu mbolnje minnaig sulumba mana nyumba minnaig. Kuyar pasa nu tenjemba sakate.

Nu aganj samba mbolnje patikina le ndekinaig le nane nyinaig. *Kisim Bek 16.4,15*

Kuyar pasa nu tanakate nginaig le ³² nu nane saningina: Ye sinjka satinjgamngit. Moses nu nyamagan ninjina ta samba mbolok nyamagan tugusek kuga. Yinje Mam nunge samba mbolok nyamagan tugusek tinjgit. ³³ Kuate tuku nyamagan tugusek ta samba mbolnje ndeka kilke mbol mbal abo tugu tinjgit ngina.

³⁴ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Sunjo, nyamagan ta mara mara sinja le nyube nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Abo manjau tinjgit tuku nyamagan ta ye. Ima nu ye tugum prowa ta nu manj gubawe nda. Ima nu ye tuku son nguwa ta nu manj kule parawe nda. ³⁶ Ye buk satinjgit not. Tane ye kangeryade ta ye tuku son nda ngade. ³⁷ Mam nu tanjo afu yinje mbal minam tuku madiningit ta nane ye tugum prode. Ima nu ye tugum prowa ta ye sinjka nu pitaiwe nda. ³⁸ Ye samba mbolnje ndeken ta yinje nzali dubiwam tuku pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubiwam tuku prowen. ³⁹ Nu tuku nzali ta tenjemba. Nu nane madiningit le ye tugum prode mbal ndindo ande ngisike nda. Ye kulatka minmba ma ma ait sunjo mbolnje njakmba manj kile-tidingamngit. ⁴⁰ Mam tuku nzali ta tenjemba. Nane ye nu tuku Kinjo kumun njga son ngade mbal njakmba abo tugu njak minmba minamngai. Ait sunjo mbolnje ye nane manj

kile-tidingamngit ngina.

⁴¹ Yesus nu samba mbolnje nyamagan ndekina ta ye ngina le Zu mbal nane ismba gubra tumba nanjine nanjine sakinaig: ⁴² A ... nu ndanam saka samba mbolnje ndeken ngate. Sine nu tuku ina mam kila. Nu Yosef tuku kinjo nu Yesusnje nginaig le ⁴³ nu nane saningina: Tane tanjine tanjine gubra pasa sa ndakap. ⁴⁴ Ande nunje wamduambi ye tugum prowam kumun kuga. Mam nu ye kukulyina nunje afu wamdu sinjguwa le ndo ye tugum prowam kumun. Ait sunjo mbolnje ye nane kile-tidingamngit. ⁴⁵ Tuan tanjo kame tenjemba kuyarnaig: Kuate nu nane njakmba tumningamngat njga kuyarnaig. Ima nu Mam tuku pasa ismba kila pilit ta nu ye tugum prote. ⁴⁶ Ande nu Mam kanjer ndate. Ye Kuate tugumnje ndeken ta ye nu kanjeren. ⁴⁷ Ye sinjka satinjgamngit. Ima nu ye tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. ⁴⁸ Abo manjau tinjgit tuku nyamagan ta ye. ⁴⁹ Sinjine mbuj nane ma baknu mbolnje mana nyumba minnaig ma ma kume farnaig. ⁵⁰ Nyamagan kise samba mbolnje ndekina njga saket ta ande nu nyuwa ta nu kume nda. ⁵¹ Nyamagan abo manjau tinjgit ta samba mbolnje ndekina ta ye. Ima nu aganj ta tumba nyuwa ta nu abo minmba minamngat. Nyamagan sakit ta ye tuku ndem. Kilke mbol mbal tane abo njak minmba minam tuku ye yinje ndem tinjgamngit ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane munju kusanjga sakinaig: Nu ndanjmba nunje ndem sinjguwa le nyamngig njga saka minnaig le ⁵³ nu ndek saningina: Ye sinjka satinjgamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane ye tuku ndem ndare tumba nye ndakap ta tane abo tugusek kugatok. ⁵⁴ Ima nu ye tuku ndem ndare tumba ny-

ate ta nu abo ḡak minmba minam tuku minit. Ait sunḡo mbolḡge ye nu maḡ te-tiwamḡgit. ⁵⁵ Ye tuku ndem te nyamagaḡ tugusek. Ye tuku ndare te kule tugusek. ⁵⁶ Ima nu ye tuku ndem ndare nyate ta nu ye ndoḡ sailkate le ye nu ndoḡ minet. ⁵⁷ Mam nu abo minmba minit nuḡge ye kukulyina. Nu minmba minit tukunu ye nu mbolḡge minmba minet. Tanjamba ndo tanḡo ima nu ye tumba nyuwa ta nu ye mbolḡge abo ḡak minmba minamḡgat. ⁵⁸ Singine mbuḡ nane agaḡ samba mbolḡge ndekina ta nyumba ma ma kume farnaig. Agaḡ ye saket te tanjamba kuga. Ima nu agaḡ te tumba nyuwa ta nu abo ḡak minmba minamḡgat ḡga saningina.

⁵⁹ Yesus nu Kaperneum kusem wande sinamḡge nane pasa tumningmba minmba nu pasa ta kuklimba saningina le ⁶⁰ nu dubimba likinaig mbal gudommba nane pasa ta ismba sakinaig: Pasa te sine tuku wamdus piti sersingit. Sine isam mbulḡig ḡginaig.

⁶¹ Nane gubra pasa yabu saka minnaig le nu katesemba nane saningina: Ye tuku pasa ta tuku tane wamdus pititingit? ⁶² Ye Ndindo Katesek Tanḡo ye maḡ luka yiḡe minen tuku ma mbol ambe ka le tane kaḡgeryumba ye tuku ndaḡmba idusamḡgaig. ⁶³ Ye abo maḡau tugusek sakit ta Tukul Guwaḡge tiḡgit. Kilke mbolok tuku agaḡḡge turtiḡgam kumuḡ kuga. Pasa satinḡit ta Tukul Guwa tugumḡge prode. Pasa ta tane abo tam tuku ndin tumtingit ta tane afu son nda ḡgade ḡgina.

⁶⁴ Yesus nu buk tugu mbolḡge ima nu nu tuku son nda ḡginaig ima nu tuku kupet tanḡo mayok kaḡgat ta nu kila minna tukunu nu tanakina sulumba ⁶⁵ sakina: Tane afu ye son nda ḡgade ta tuku ye buk tenenmba satinḡit. Mam nu afu

wamdus niḡguwa le ndo ye tugum prowam kumuḡ ḡgina.

⁶⁶ Nu tanjamba saka minna le nu dubinaig mbal gudommba ndek nu kusremba maḡ nu ndoḡ li ndakinaig. ⁶⁷ Tanjanaig le Yesus nu nuḡe dubinaig tanḡo 12 ta kusnaningina: Tane mata tanjamba ye kusreyam idusde e ḡgina le ⁶⁸ Simon Petrus nu ndek lafumba sana: Sunḡo, sine ne kusrenumba ima tugum kab. Ne ndo abo minmba minam tuku ndin sasingam kumuḡ. ⁶⁹ Sine ne kila pileg. Ne Kuatenḡe madinina tanḡo ḡgina.

⁷⁰ Tanakina le Yesus nu lafumba saningina: Ye tane 12 maditingen ta ande tane ḡgamukḡge nu bukla ḡyayonu ḡak ḡgina. ⁷¹ Yesus nu Yudas Iskariotnu Simon tuku kiḡo ta tuku sakina. ḡgumneḡga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

7

Yesus maib kat nuḡe nane nu talanaig

¹ Kile Yesus nu Galilea ma tugu mbol kine promba lika minna. Yudea mbal nane nu balewam saka minnaig tukunu nu Yudea ma mbol nda kina. ² Nu Galileange minna le Zu mbal nane baibai patika pagumba nyam tuku ait patukina le ³ Yesus tuku maib kat nuḡe nu sanaig: Ne tiḡga Yudea ma tugu mbol kaye. Kumba ka tanḡe ne tenḡe maḡau kate tanjamba ka le ne dubinade mbal kaḡgerwaig. ⁴ Ande nu nuḡe nyu mayok kuwa ḡga iduste ta nu kuirka piro ndakate. Ne maḡau saḡgrinu ke likate ta tanḡo am mbolḡge ka le nane kaḡgerkuwaig ḡginaig. ⁵ Nuḡe maib kat nuḡe mata nu tuku son nda ḡga tanjamba sakinaig.

⁶ Kile Yesus nu nane saningina: Mara ḡakmba tane mbumba kambim tuku ait. Ye tuku ait kile. ⁷ Kilke mbol mbal nane tane kasur ndatingig. Ye nane tuku maḡau ḡaigonu kile-mayokka saket ta tuku

nane ye kasuryade. ⁸ Tane tinga pagumba nye ta tuku mbumba kape. Ye kine nda. Ye tuku ait kile ngina. ⁹ Tanjamba saka nu Galileange minna.

Jesus nu pagumba nye ta mbol kina

¹⁰ Maib kat nuŋe pagumba nye ta tuku mbumba kinaig le nu minna ma ma kuirkuirka mbumba kina. ¹¹ Pagumba nye ta mbolŋge Zu gabat mbal nane nanŋine nanŋine munŋu kusnanga Yesus sota nu aninŋe minit nga saka minnaig.

¹² Manŋur sunŋo ta sinamŋe afu sisu-sasuka sakinaig: Nu tanŋo mayenu nginaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Nu tanŋo didik farmba wam nŋaigonu tumnŋit tuku nginaig. ¹³ Nane Zu gabat tuku kuru-kuruka pasa te-mayokmba sa ndakinaig.

¹⁴ Pagumba nye ta ait kenmba kina le Yesus nu kusem wande sunŋo sinam kumba pasa kuklimba tumnŋimba minna. ¹⁵ Minna le Zu gabat afu nu tuku pasa isnaig sulumba nane pirerek purka sakinaig: i ... Nu ndanmba kila ta tina. Nu skul sunŋo mbolŋge minyo ndakina nga sakinaig. ¹⁶ Tanjakinaig le nu ndek lafumba saningina: Pasa tumtŋget te yiŋe wamdusmbi kuga. Kuatenŋe ye kukulyina le ye nu tuku wamdus tane satŋget. ¹⁷ Ande nu Kuate tuku nzali dubiwam iduste ta ye yiŋe wamdusmbi ko Kuate tuku wamdusmbi pasa tumtŋget te nu kila palmbim kumuŋ. ¹⁸ Ande nu nuŋe wamdusmbi pasa kuklite ta nu nuŋe nyu mbol kuwa nga pasa kuklite. Ande nu nuŋe sunŋo tuku nyu mbol kuwa nga pasa kuklite ta nu tugusek. Nu yabri kugatok. ¹⁹ Moses nu tukul pasa tinŋina. Ata. Tane tukul ta dubikade e? Tane ye baleyam tuku ndin sotade nga saningina.

²⁰ Tanjakina le nane nu lafumba sanaig: A ... ne bukla ŋak

nginngankate. Ima ne balenam sakate nginaig le ²¹ nu nane saningina: Ye manau ande ken le tane wamdus piti tinaig. ²² Kiŋo tuku ngaro pikam tuku manau Mosesŋe sine sinŋina. Moses pro ndana le sinŋine mbunŋge manau ta tugu pilnaig. Moses ait satŋgina ta kusem ait mbolŋge ait kumunŋate ta tane kusem mbolŋge kiŋo tuku ngaro pikig. ²³ Tane Moses tuku tukul luka ndawam tuku nga kusem ait mbolŋge mata kiŋo tuku ngaro pikig. Ndanam saka tane ye kusem ait mbolŋge tanŋo ande tuku ngarosu wakeiwen le ye tuku gubra pilig. ²⁴ Tane ammbi ndo tanŋo pile ndanŋap. Tanŋo tuku tugu kanŋermba pilenŋap ngina.

²⁵ Kile Yerusalem mbal afu sakinaig: Tanŋo balewam sakade ta noten. ²⁶ Nu kilimŋe pasa saka minit le gabat kame nu peu ndade? Nu sinŋa Kuatenŋe madina ta gabat mbal kila pilnaig inde nginaig le ²⁷ nane afu sakinaig: Tanŋo te tuku tumbraŋ tuguk sine kila. Kristus prowa le nu aninŋe prote ta sine gilai minamngig nga sakinaig.

²⁸ Yesus nu ndek kusem wande sunŋo sinamŋe pasa kuklimba sakina: Tane ye tuku tumbraŋ tuguk ye turmba kila nga idusde e? Ye yiŋe wamdusmbi pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina ta nu tugusek. Tane nu gilai. ²⁹ Ye nu tugumŋe prowen tukunu ye nu kila minet. Nuŋe ye kukulyina ngina. ³⁰ Tanjaka sakina le nane ndek nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile. Nane puram kumuŋ kuga.

³¹ Tanŋo pino gudommba nu tuku son nginaig sulumba sakinaig: Ande prowam tuku sakinaig ta not. Tanŋo wam ke likate te liwam kumuŋ kuga. Nu Kristus nginaig.

³² Tanŋo pino nane tanjamba sisu-sasuka sakinaig le Farisi mbal isnaig sulumba nane pris gabat mbal ndonŋ kusem wande tuku

polis afu kukulninginaig le Yesus biye tiwam kinaig le ³³ nu ndek sakina: Ye ait fagnu tane ndonj mini sulumba ye manj luka Kuate nu ye kukulyina ta nu tugum kanjit. ³⁴ Tane ye sotap ta ye kanjerye nda. Ye ka minamnjgit ma ta tane ye tugum prowam kumunj kuga ngina le ³⁵ Zu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinaig: Nu animbi kuwa le sine nu sota kanjere nda. Nu kasomok ma mbol kumba Zu mbal afu Grik ngamuknjge minig nane ndonj minmba Grik mbal pasa kuklimba tumningam sakate e? ³⁶ Nu ndanjam tenjemba sakate: Tane ye sotap ta ye kanjerye nda. Ye ka ma minamnjgit ta tane ye tugum prowam kumunj kuga njgate. Pasa tugunu te ndanmba tuku nginaig.

Kule tugusek

³⁷ Pagumba nye ta tukulam tuku ait sunjo mbolnjge Yesus nu tinga wi kuenka sakina: Ima nu kule parawa kande ye tugum promba kule tumba nyuwa. ³⁸ Ima nu ye kumunj nga ye tuku sanjri tomba tingate ta Kuate tuku pasa sakate tanjamba kule abo njak nu tuku ngamunjgal sinamnjge bulbulmba minmba minamnjgat ngina. ³⁹ Yesus nu tanjamba sakina ta nu Tukul Guwa tuku sakina. Nane nu tuku son nginaig mbal Tukul Guwa tam tuku minnaig. Sakina ait mbolnjge Yesus nu sanjri kilnja sunjo nda tina tukunu Tukul Guwa nu nde ndakina.

⁴⁰ Nane pasa ta isnaig sulumba afu sakinaig: Tuan tango ande prowam tuku sakinaig ta not nginaig le ⁴¹ afu ndek sakinaig: Nu Kuatenjge madina tanjo nginaig. Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Kristus nu Galileanje prowe nda. ⁴² Nu David tuku ndare mbolnjge nu minna tuku ma Betlehemnjge prowamnjgat. Kuate tuku pasa tanjakate nginaig.

⁴³ Tanjamba nane wamdus pur yinyam kinaig sulumba ⁴⁴ afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig.

Zu gabat mbal nane Yesus talanaig

⁴⁵ Polis mbal luka Farisi le pris gabat tugum pronaig le sakinaig: Ndanjam tane nu tumba pro ndawaig nginaig le ⁴⁶ polis mbal lafumba saninginaig: Nu tuku pasa sanjrinu. Sine tanjan tanjo ande pasa sanjrinu sakina le ise ndakigenj nginaig. ⁴⁷ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek nane saninginaig: A ... nu tane yabritingat le tane mata nu tuku son njgaig e? ⁴⁸ Sine Farisi ko gabat ande nu tuku son njgate le kanjer ndade tae. ⁴⁹ Ake mbal nane nu tuku son njgade ta nane tukul pasa gilai. Nane ma njayo mbol kambim tuku minig nga sakinaig.

⁵⁰ Kile nane tuku ande Nikodemus nu o buk furir Yesus tugum prona ta nunje tinga sakina: ⁵¹ Sine singine tukul dubimba tanjo ake pitaiwam kumunj kuga. Nu tuku pasa ismba nu tuku manjau kanjermba ndo lafunu tambim kumunj ngina le ⁵² nane ndek nu sanaig: Ne mata Galileanu yamban tanjo kande. Ne kuyar pasa bur mayewa sulumba kila pale. Galileanje tuan tanjo ande prowe nda nga sanaig.

⁵³ Tanjamba nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig.

8

Pino ande unekina le tumba Yesus tugum pronaig

¹ Nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig le Yesus nu Olif tabe mbol kina. ² Mafena le maratukuk tinga nu ndeka kusem wande sunjo sinam kina. Kina le nane gudommmba nu tugum pronaig le nu pasa kuklimba tumningmba minna.

³ Tanjamba minna le Farisi kusem pasa biteknaganu mbal ndonj pino ande tanjo kuayarna le kanjermba nu tumba pro nane ngamuknje te-timba Yesus sanaig; ⁴ Tum Tanjo, pino te tanjo ande ndonj minat le kanjergig. ⁵ Moses tuku tukul mbolnje ande tanjawa kande ndamembi balewap nga sakate. Ne pino te tuku ndanjamba iduste nga kusnanaig. ⁶ Nane nu pasa ande mbarwa le nu tumba pasa mbolnje palmbim tuku nu tagonaig.

Kile Yesus nu minyoka wai tokmbi kilke mbolnje kuyarmba minna. ⁷ Kuyarmba minna le nane nu kusna-kusnamba minnaig le nu tinja sakina: ⁸ Ima nu tane ngamuknje mbar kugatok ndeta nunje ambonja ndame tumba pino te katwa ngina. Tanjaka sakina sulumba nu manj minyoka kilke mbolnje kuyarmba minna.

⁹ Nane pasa ta ismba tanjo mage mage nane kua kinaig le nane afu ngumenga nduik nduik sili-silinaig. Pino ta nunje ndo Yesus tugumnje tinj minna le ¹⁰ nu tinja nu kusnana: Nane animbi kagig. Ande nu une lafunu tanmbim tuku mine ndakate e nga kusnana le ¹¹ nu ndek sakina: Sunjo, ande mine ndakate ngina le nu sana: Ye mata ne une lafunu tanmbim idus ndawet. Ne luka kumba manj une ndaka nga sana.

Kilke te tuku bulu

¹² Yesus nu manj tanjo pino saningina: Ye kilke te tuku bulu. Tanjo pino kiljaninget. Ande ye dubiyuwa ta nunje mine ta bulu njak. Nu ma make sinamnje mine nda ngina.

¹³ Tanjakina le Farisi mbal nu sanaig: Ne nanje mironj nanje tugu kuklite ta ne yabri pasa ndo sakate tae nginaig le ¹⁴ nu ndek nane saningina: Ye aninge prowen manj animbi kanjit ta ye kila. Ta tuku ye yinje mironj tuku sanu kumunj.

Tane ye aninge prowen manj animbi kanjit ta tane gilai minig. ¹⁵ Tane tanjo tuku wamdusmbi ndo ye pileyade. Ye tanjamba ande pile ndawet. ¹⁶ Ye ande pilewam idusmba ta yinje wamdusmbi ndo kuga. Kuate nu ye kukulyina ta ye nu ndonj wamdus ulendi tanjo pileningek. Ta tuku ye kumumbi pileningam kumunj. ¹⁷ Tukul pasa nu sakate: Tanjo armba nale pasa ndui ta ndo sakade ta son pasa ngade. ¹⁸ Ye yinje Mam nu ye kukulyina nu ndonj yinje tugu kukliwek ta son pasa ndo ngina. ¹⁹ Tanjaka saningina le nane ndek nu kusnanaig: Ne Mam nanje aninge minit nga kusnanaig le nu sakina: Tane ye tuku Mam gilai. Tane ye mata gilai minig. Tane ye kila kande ye tuku Mam mata kila minig kande nga saningina.

²⁰ Yesus nu kusem wande sinam tanje ndametinj patikade ma mbolnje pasa ta kuklimba minna le afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile.

Yesus nu samba tumbrañ tuku saningina

²¹ Yesus nu manj pasa tuturmba saningina: Ye ka le tane ye sotete pisenja tangine une ta njak minmba kumamngaig. Ye kanjit ma ta tane prowam kumunj kuga ngina le ²² Zu mbal ndek nanjine nanjine sakinag: Nunje njarosu balewamngat inde. Ta tuku ye kanjit ma ta tane prowam kumunj kuga nga sakat nginaig.

²³ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane ibenj tekok mbal. Ye mbol ambekok. Tane kilke tekok. Ye kilke tekok kuga. ²⁴ Ta tuku ye satinjit. Tane une njak minmba kumamngaig. Tane yinje mironj tuku sakit ta son nda ngap ta tane sinja une njak minmba kumamngaig ngina.

²⁵ Tanjakina le nane ndek nu kusnanaig: Ne ima nginaig le nu nane

saningina: Ye abo abo yiŋe miron tuku saka minet ta not. ²⁶ Ye tane tuku mbar tuku pasa sunjomba ŋak minet ta ye sa ndaket. Ande nu ye kukulyina nu tugumŋge pasa ten ta ndo ye satinŋet. Pasa ta tugusek ŋgina.

²⁷ Nu taŋamba Mam Kuate tuku sakina ta nane katese ndanaig. ²⁸ Ta tuku Yesus maŋ lato nane saningina: Tane ye Ndindo Katesek Taŋgo ye tumba ail kazrai mbolŋge palmbimŋgaig. Ait ta kugawa le o son ta nuŋge ŋgamŋgaig. Ye yiŋe wamdusmbi pasa afu sa ndaket. Mamŋge tumyina ta ndo saket ta tane katesewamŋgaig. ²⁹ Ande nu kukulyina ye nu tuku nzali ndo dubiwet. Ta tuku nu ye kusre ndayumba ye ndoŋ minmba minit ŋga sakina.

³⁰ Nu taŋamba saka minna le nane gudommaba nu tuku son ŋginaig.

*Yesus nu Zu mbal ndoŋ kua-
leyaukinaig*

³¹ Yesus nu Zu mbal afu nu tuku son ŋginaig ta teŋenmaba saningina: Tane ye tuku pasa ismaba kumumba kap ta tane siŋka ye dubiyanu taŋgo mayok kaŋgaig. ³² Tane pasa tugusek kila palpe le pasa taŋge tane tuku muskil kile-tidinŋe tinŋamŋgat ŋgina.

³³ Taŋakina le nane ndek saki-naig: Sine Abraham tuku mbuŋ mineg. Sine nane afu kumnemŋge ndalekanu taŋaŋ mine ndakeg. Ne ndaŋam saka sine tuku muskil kile-tidinŋe siŋgam tuku sakate ŋginaig le ³⁴ nu maŋ lato saningina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Ima nu unekate ta nu une maŋau kumnemŋge ndalekanu taŋaŋ minit. ³⁵ Piro taŋgo nu nuŋe suŋgo tuku wande-keŋge mara mara mine ndakate. Kiŋo nu mam nuŋe tuku wande mbolŋge mara mara minit. ³⁶ Ata. Ye Kuate tuku Kiŋo ye tane tuku muskil kile-tidingi ta tane muskil

kile-tidi mayewamŋgaig. ³⁷ Tane Abraham tuku mbuŋ ŋgade ta ye kila ta tane ye tuku pasa isig ta tane tuku ŋgamuŋgal sinam kine ndakate tukunu tane ye baleyam sakade. ³⁸ Ye yiŋe Mam tugumŋge maŋau kaŋgerke liken ta sake liket. Tane taŋgine mamŋge maŋau tumtingit ta kade ŋgina.

³⁹ Taŋakina le nane nu sanaig: Sine tuku mam Abraham ŋginaig le nu nane saningina: Tane Abraham tuku kiŋo kame kande Abraham tuku maŋau dubide kande. ⁴⁰ Ye pasa tugusek Kuate tugumŋge ismaba pro satinŋet le tane ye baleyam sakade. Abraham nu maŋau taŋaŋ ke ndakina. ⁴¹ Tane taŋgine mam tuku maŋau te-purde ŋgina le nane nu sanaig: i ... Sine ndinŋge kile-pati ndakinaig. Siŋgine Mam ndindo nu Kuate ŋginaig.

⁴² Kile Yesus nu ndek saningina: Ye Kuate tugumŋge minen sulumba te prowen. Yiŋe wamdusmbi kuga. Nuŋge ye kukulyina. Kuate nu tane tuku Mam kande tane ye tuku mata kume purde kande. ⁴³ Ye pasa kile-mayokket te tane isam mbulmaba kilba tukulde. Ta tuku tane katese ndade. ⁴⁴ Taŋgine mam Satan. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam idusde. Nu abo abo taŋgo bale farna taŋamba kile minit. Nu wamdus tugusek kugatok tukunu nu maŋau tugusek ŋakmaba pitaikate. Nu mane taŋgo. Nu yabri maŋau miro. Ta tuku nu yabri wam ndo te-mayokam kumuŋ. ⁴⁵ Tane taŋgine mam tuku maŋau ŋak minig sulumba ye pasa tugusek satinŋet ta tane son ŋgam fugude. ⁴⁶ Tane tuku ande ye tuku mbar ande kaŋgermaba sanu kumuŋ kuga. Ye tane pasa tugusek satinŋet ta tane ndaŋam tuku son nda ŋgade. ⁴⁷ Kuate tuku kiŋo kame nane nu tuku pasa isig. Tane nu tuku kiŋo kame mine ndakade tukunu nu tuku pasa ise ndakade ŋgina.

⁴⁸ Tanjakina le Zu mbal nane ndek nu sanaig: Ne Samaria yamban bukla nyanu nja ngeg ta sine kumumbi sakeg nginaig le ⁴⁹ nu nane saningina: Ye bukla nja kuga. Ye Mam tuku nyu te-dunget le tane ye tuku nyu te-ibenje. ⁵⁰ Ye yije nyu mbol kuwa nga idus ndawet. Ku-ate nu ye tuku nyu mbol kuwa nga sakate. Nu tango njakmba kumumbi pileningit. ⁵¹ Ye sinja satjngamngit. Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane ndek sakinaig: i ... Abraham tuan tango njakmba kume likinaig ta ne sakate: Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ngate. Ta tuku kile sine kila pileg. Ne bukla njak. ⁵³ Sine tuku mbun sunjo Abraham ne nu liwanu nga iduste? Abraham tuan tango njakmba kume likinaig. Ne ima le naje nyu te-dungate nginaig le ⁵⁴ nu ndek saningina: Ye yije mironj yije nyu payam ndaket. Yije Mam nunge ye tuku nyu te-dungate. Tane nu sine tuku Mbara Sunjo ngade ta ⁵⁵ tane nu gilai. Tane nu kila ngade ta tane yabri tango ndo. Ye nu kila nget ta tane yabri pasa sakade tanjamba kuga. Ye sinja nu kila minmba nu tuku pasa dubiwet. ⁵⁶ Singine mbun Abraham nu o buk ye prowam tuku ait ismba nu gare-gareka tairnga minna. Nu ye tuku ait kanjgermba gare sunjo tina nga saningina.

⁵⁷ Tanjakina le Zu mbal ndek nu sanaig: i ... Ne yar 50 mine ndakate. Ne Abraham kanjeranu nga sakate e nginaig le ⁵⁸ nu ndek nane saningina: Ye sinja satjngamngit. Abraham pro ndana le ye minmba minen kile minet nga saningina.

⁵⁹ Tanjakina le nane ndek ndame kilmba nu balewam bafunaig le nu nunje ngaro kuirkuirka tumba kusem wande kusremba kina.

9

Yesus nu tango am tukulok wakeina

¹ Yesus nane ndin dubimba kinaij ka tango ande nu am tukulok ina sinanngje prona ta kanjernaig. ² Kanjgermba nunje dubiwanu tango Yesus kusnanaig: Tum Tango, imanngje unekina le nu am tukulok prona. Ina mam nunngje e ko nunje mironj e nga kusnanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ina mam nunje tuku une ko nunje une tanngje am tukul ndana. Kuate tuku sanngri nu mbolngje mayok kambim tuku nu am tukulok minit. ⁴ Kile mafen minitmbi ye Kuatengje kukulyina ta sine nu tuku piro kube. Mine minemba furirwa le sine njakmba pirokam kumunj kuga. ⁵ Ye kilke te mbolngje minmba kilke te kiljawet tuku bulu ngina.

⁶ Nu tanjaka sakina sulumba kilke mbol nguspeka ruga wakeimba tumba tango ta am mbolngje pilna sulumba nu sana: ⁷ Ne kumba Siloam kule kualinj mbolngje am minyannga ngina. (Siloam nyu ta tugunu Kukulna). Tanjamba kukulna le nu ndek kumba am minyannga mambil mayemba luka prona.

⁸ Nu prona le nu tuku tumbran tuma nane afu turmba nu buk aganj ndende yabanja minna le kanjernaig ta ndek sakinaig: i ... Ande buk aganj ndende yabanja minna nunngje inde nginaig le ⁹ nane afu sakinaig: Au. Nunngje nginaig le afu sakinaig: Kuga. Tango ande nu suk nginaig. Tanjakinaig le nu nane saningina: Sakade not. Ye nunngje ngina le ¹⁰ nane ndek nu kusnanaig: i ... Ne ndanjat le am mayekat nginaig le ¹¹ nu lafumba sakina: Tango ande nyunu Yesus nunngje ruga wakeimba ye tuku am mbolngje pilmba sayat: Ne ka Siloam kule kualinj mbolngje am minyannga ngat. Ye ka am minyanngit le ye am maranjat ngina le ¹² nane

nu kusnanaig: Nu aningge minit nginaig le nu ndek saningina: Iyo. Ye gilai ngina.

13-14 Yesus nu ruga wakeimba am marange tuna ta kusem ait le nane afu tanjo buk am tukulok minna ta tumba Farisi mbal tugum pronaig le ¹⁵ nane mata nu kusnanaig: Ne ndanjat le am mayekat nginaig le nu saningina: Nu ruga wakeimba ye tuku am mbolnge palet le ye ka am minyanjit le kile mambilet ngina. ¹⁶ Tanjakina le Farisi mbal afu sakinaig: Tanjo ta kusem ait tukul lukamba nu mabte ndakate. Kuatenge nu kukul ndana nginaig le nane afu tenemba sakinaig: Kuga. Nu tanjo njonu kande nu manau sangrinu tanjamba kam kumun kuga kande nginaig. Nane tanjamba pur yimyam kinaig. ¹⁷ Tanjamba nane man tanjo am mayekina ta kusnanaig: Tanjo ta tuku ne ndanmba iduste nginaig le nu saningina: Nu tuan tanjo ande ngina.

¹⁸ Zu gabat mbal tanjo ta ina sinamnge am tukulok prona le kile mayekina ta son nda nga nu tuku ina mam wika kusnanikinaig: ¹⁹⁻²⁰ Tale kinjo ande am tukulok te-palmbinu nga saka minik ta noten e nginaig le nale lafumba sakinaik: Am tukulok te-pilken ta not nginaik. Tanjakinaik le nane ndek sanikinaig: Nu ndanjat le am mayekat nga kusnanikinaig le nale ndek sakinaik: ²¹ Iyo. Sile gilai. Nu sunjokanu. Nu kusnawap. Nu ndanjat le am mayekat ko imange nu am wakeiwe tawet ta nunje sakuwa le isap nginaik. ²² Nale Zu mbal tuku kuru-kurukinaik sulumba tanjamba saninginaik. Ta ndanam? Zu gabat mbal nane pasa ande buk katmba ima nu Yesus nu Kuatenge madina tanjo nguwa kande nu kusem wandeknje pitaimba nu tukulbe nginaig. ²³ Wam ta tuku nale sakinaik: Nu sunjokanu. Nu kusnawap nginaik.

²⁴ Kile nane man tanjo am mayekina ta te yale nga sanaig: Tanjo ta njonu ta sine kila. Ne Kuate am mbolnge sinja son pasa saka nginaig le ²⁵ nu ndek sakina: Nu njonu e ko mayenu e ta ye gilai. Wam ande ye mbolnge kat ta ndo ye kila. Ye buk am tukulok minen ta kile ye mambilet ngina.

²⁶ Tanjakina le nane man nu kusnanaig: Nu ne ndanjat? Nu ame wam kat le ne am mayekat nga kusnanaig le ²⁷ nu lafumba saningina: A ... ye buk satinjit le tane isaig. Ndanam saka man lato isam tuku kusnangade. Tane mata nu dubiwanu tanjo minam idusde e ngina le ²⁸ nane ndek gubra tumba nu tumail panmba sanaig: A ... ne nu dubiwanu tanjo. Sine Moses ndo dubiweg. ²⁹ Kuate nu Moses ndon pasatina ta sine kila. Tanjo te aningge prona ta sine gilai nginaig le ³⁰ nu pasa lafumba saningina: i ... Nu ye tuku am wakeiwe sat ta ndanam nu aningge prona ta tane gilai ngade. ³¹ Nu tuku manau ta kilimok. Kuate nu tanjo njonu ise ndakate. Ande nu Kuate mbarinmba nu tuku nzali dubite le ndo Kuate nu tuku yaban pasa isit le wam sangrinu kate. ³² Ande nu ina sinamnge am tukulok prona le andenje nu tuku am marange tuna nga sakade le ise ndakeg. ³³ Tanjo ta nu Kuatenge kukul ndana kande manau tanjan inum kam kumun kuga kande ngina. ³⁴ Tanjakina le nane gubra tumba sanaig: Yoi. Ne ina sinamnge une njak te-pilnaik. Ne sine gabat kame wam pagukam iduste e nga nane tanjo ta kusem wandeknje pitainaig le mayok kina.

³⁵ Tanjo pitainaig le mayok kina ta Yesus nu ismba tanjo ta sota kanjerna sulumba nu sana: Ne Katesek Tanjo Ndindo ta tuku ne son ngate e ngina le ³⁶ nu ndek nu

sana: Sunjo, ne ima tuku sakate. Tanjo ta saya le isi sulumba ye nu tuku son ngi nga sana. ³⁷ Tanjakina le nu ndek sana: Ne buk nu kanjerat. Ye ne ndon pasatet te ye nunje ngina le ³⁸ nu ndek sana: O Sunjo, ye ne tuku son nget nga nu tugumnje dagol tidrongina.

³⁹ Kile Yesus nu tenemba sakina: Nane am tukulok mbal mambilam tuku mambilde mbal am tukulkam tuku ye tanjo tanjamba pilenjam kilke te mbol prowen ngina le ⁴⁰ Farisi mbal afu tanje minnaig ta pasa ta ismba sanaig: i ... Ne sine mata am tukulkanu nga iduste e nginaig le ⁴¹ nu nane saningina: Tane am tukulkanu minig kande une tuku pa tane mbolnje mine ndakate kande. Tane sine am maranganu mineg ngade tukunu tane pa tam tuku minig ngina.

10

Sipsip kulat tanjo mayenu

¹ Ye sinja satinjamngit. Ande nu sipsip tuku malanga sinam nda kumba nu fonde ponja sinam kinit ta nu kuayar tanjo ndo. ² Ande nu malanga kumam sinam kinit ta nu sipsip tuku kulat tanjo. ³ Nu prote le malanga kulat tanjo malanga talke tuwit. Nu sinam kinit le nunje sipsip nu tuku njin tugu katesemba nu kila pilig. Nu nunje sipsip tuku nyu yinyam wike lika kilmba kile-mayokka kinit. ⁴ Nu nunje sipsip njakmba kile-mayokkate sulumba nu ambonja kinit le nane nu tuku njin tugu kila tukunu nu dubimba kinig. ⁵ Tanjo kisenje pro wikuwa ta nane nu dubiwe nda. Nane nu tuku njin tugu gilai tukunu nane nu ram kua kanjaig ngina. ⁶ Yesus nu yaba pasa ta saningina ta nane tugunu katese ndanaig.

⁷ Katese ndanaig le nu temayokmba saningina: Ye sinja satinjamngit. Sipsip tuku malanga ta ye. ⁸ Ambonja pronaig mbal ta nane njakmba kuayar tanjo

ndo. Sipsip nane tuku pasa ise ndakinaig. ⁹ Ye ndo malanga. Ande nu ye tugum tembi sinam kuwa ta nu ngisike nda. Nu mayok ka sinam ka nyamagan mayenu te-silika nyumba minamngat. ¹⁰ Kuayar tanjo nu sipsip kuayarmba bale farmba njago siglikam tuku ndo prote. Ye nane abo tugu kitek lato lato tumba gare sunjo njak minwaig nga ye prowen.

¹¹ Ye sipsip kulat tanjo mayenu. Sipsip kulat tanjo mayenu sipsip mine mayewaig nga nu kumam tuku kuru kuru ndakate. ¹² Ande nu sipsip miro tanjo kuga ta nu ndametinj kilam tuku ndo sipsip kulatkate. Age nguikok prote le nu sipsip kusreka kua kinit le age tanje nane bige tidingate le nane pururumba sili-silide. ¹³ Nu ndametinj kilam tuku ndo sipsip kulatkate sulumba nu sipsip sunjomba idus ndaningit. ¹⁴⁻¹⁵ Ye sipsip kulat tanjo mayenu. Mam nu ye kila minit le ye nu kila minet. Tanjamba ndo ye yinje sipsip kila minet le nane ye kila minig. Ye nane mine mayewam tuku ye yinje njarosu mape ndamba kumamngit.

¹⁶ Yinje sipsip gudommba fonde te sinamnje mine ndakade. Ye nane mata kili le nane ye tuku njin tugu kila pilmba ye dubiyamngaig. Tanjamba nane kuasmbi ndindo tanja minwaig le ye nane tuku kulat tanjo ndindo minamngit. ¹⁷ Ye yinje njarosu mape ndamba kumi sulumba manj abo tumba tingamngit. Ta tuku yinje Mam nu ye tuku kume purte. ¹⁸ Ande nu nunje nzali dubimba ye baleyam kumun kuga. Ye yinje nzali dubimba kumamngit. Ye sangri njak minmba yinje njarosu kumam tuku palm-bimngit. Kumi sulumba sangri ndui ta tumba manj tingamngit. Yinje Mam nu ye wam ta kam tuku nyu sina nga saningina.

¹⁹ Tanjaka saningina le Zu mbal

nane pasa ta ismba maŋ wamdus pur yimyam kinaig. ²⁰ Afu gudommba ndek sakinaig: Nu bukla ŋak ŋginŋgankate. Tane nu tuku pasa ise ndakap ŋginaig le ²¹ nane afu ndek sakinaig: Tanjo bukla ŋak taŋamba pasatam kumuŋ kuga. Bukla ŋayonuŋge tanjo am tukulok wakeiwam kumuŋ kuga ŋginaig.

Zu mbal Yesus ŋgumnaig

²² Yerusalemŋge nane o buk kusem wande tuku malanga maŋ talkinaig ta idusam tuku pagumba nye sunjo mayok kina. Ait ta murke ait.

²³ Yesus nu kusem wande sunjo tuku kawan ande nyunu Solomon ta mbolŋge kine inummba minna le ²⁴ Zu mbal afu pro nu teŋgamumba kusnanaig: Ne Kuatenge madinina tanjo ndeta tugusemba saka le isbe. Sine isam tuku wamdus sulumba tairŋga mineg ŋginaig le ²⁵ nu ndek lafumba saningina: Ye buk satinjen ta tane son nda ŋgade. Ye Mam tuku nyu mbolŋge wam ke liket piro kame tanje Mam nu ye kukulyina ta temayokde ta ²⁶ tane ye tuku sipsip kuga tukunu tane ye tuku son nda ŋgade. ²⁷ Ye tuku sipsip nane ye tuku ŋin tugu kila. Ye nane kila minet le nane ye dubiyade. ²⁸ Ye abo tugu minmba minam tuku ninji le nane sinja ŋgisike nda. Ande nu ye tugumuŋge nane bige tidinŋa kilam kumuŋ kuga. ²⁹ Sipsip ŋakmba Mam nu ye tugumuŋge patikina le kulatka minet. Ande nu Mam tugumuŋge nane bige tidinŋa kilam kumuŋ kuga. ³⁰ Sile Mam ndoŋ ndindo ndo ŋga sakina.

³¹ Tanakina le Zu mbal nane maŋ ndame kilmba nu balewam bafunaig le ³² nu ndek nane saningina: Ye Mam tuku sangrimbi maŋau magenu gudommba ke liket le kanjerkade. Ame maŋau ŋayonu ket le tane ye baleyam bafude ŋga

saningina le ³³ nane nu sanaig: Sine ne wam magenu kate ta tuku ne balenam idus ndaweg. Ne tanjo ndo ta ne ye Kuate ŋga nu tuku nyu ŋayo silitte ŋginaig.

³⁴ Nu ndek lafumba saningina: Kuyar pasa mbolŋge Kuate nu tenjenmba sakate. Tane mbara kame tanaŋ minig ŋgate. ³⁵ Sine kuyar pasa ande te-siwam kumuŋ kuga. Kuate nu taŋamba nuŋe mbal afu pasa ningina le nane mbara tanaŋ minig ŋgina. ³⁶ Ye ake tanjo kuga. Kuatenge madiyahamba kukulyina le kilke te mbolprowen. Ndanam saka ye Kuate tuku Kinjo ŋget le Kuate tuku nyu ŋayo siliwanu ŋgade. ³⁷ Ye Mam Kuate tuku piro ndaket ŋga idusmba kande tane ye tuku son nda ŋgap. ³⁸ Ye nu tuku piro ket ŋga idusmba kande piro ket maŋau te ndo son ŋgap. Ta mbolŋge tane Mam nu ye ndoŋ minmba minit le ye nu ndoŋ minmba minet ta kila palmbimŋgaig ŋgina.

³⁹ Tanjaka sakina le kile nane nu maŋ biye tiwam tuku ta nu nane kusreka kua ka kina. ⁴⁰ Nu kina ka Yordan kule sim ka buk Yohanusŋge kule pisneningina ma ta mbolŋge minna. ⁴¹ Tanje minna le nane gudommba nu tugum promba sakinaig: Yohanus nu maŋau sangrinu afu ke ndakina ta nu tanjo te tuku sakina ta kumumbi sakina ŋginaig. ⁴² Tanjamba ma ta tuku mbal gudommba Yesus tuku son ŋginaig.

11

Lasarus nu kumna

¹ Betani tanjo ande Lasarus nu guazengina. Kulim kat nuŋe Maria le Marta. ² Maria nu buk gurej tumba Yesus tuku kupe mbolŋge kutumba nuŋe gabat waŋembi saukina. Leu nuŋe Lasarus guazengina. ³ Guazengina le nuŋe kulim kat nuŋe ar ndek Yesus tuku pasa pilmba sakinaik:

Sunjo, ande ne nu tuku kume purte ta nu guaze njak minit nga sanaik le⁴ nu pasa ta ismba sakina: Guaze tanje nu balewe nda. Kuate tuku nyu sunjo mbol kuwa le wam ta mbolnje ye Kuate tuku Kinjo nyu sunjo mayok kambim tuku guaze ta prona ngina.

⁵ Yesus nu Maria le Marta leu nakile Lasarus nu nane tuku kume pur sunjo njak. ⁶ Nu Lasarus guazengina pasa ta ismba minna ma ta mbolnje manj ait armba tanje minna. ⁷ Mara armba kugana le nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Sine manj Yudea kab ngina le ⁸ nane nu sanaig: Tum Tango, ailfu ndo Zu mbal ma ta mbolnje ndamembi ne balenam bafunaig. Ndanjam saka ne manj kambim sakate e nginaig le ⁹ nu ndek sakina: Maratukuk ka furiram ta mafen minit. Ande nu ki mbol likate ta nu baringam kumu nj kuga. Mafen tuku bulunje nu kilnjate. ¹⁰ Ande nu furir likate ta nu bulu kugatok tukunu baringate ngina. ¹¹ Tanjaka sakina sulumba nu nane saningina: Sینگine gulab Lasarus nu kinymba minit. Ye ka nu kuanewamnjgit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Sunjo, nu kinymba minit ndeta nu mayekamnjgat nginaig. ¹³ Yesus nu Lasarus kumna ta tuku nu kinymba minit nga saningina ta nane nu kinyat nga idusmba tanjamba sanaig. ¹⁴ Kile Yesus nu kilimok saningina: Lasarus kumna. ¹⁵ Ye nu tugum nda kan le nu kumna ta tuku ye piti ndayate. Tane ye tuku son njgap nga ye iduset. Kile sine nu tugum kab ngina.

¹⁶ Nu tanjamba sakina le Tomas mape nyu ande Didimus nu ndek Yesus dubinaig tanjo afu saningina: Nu kumam kinit. Ariya. Sine kumba nu ndonj kumbe ngina.

Kumanu mbal abonja tingam tuku miro

¹⁷ Yesus nane Betani pronaig le nane Lasarus tumba ndame burok sinamnje pilnaig le ki bailkamba kugana ta kila sanaig. ¹⁸ Betani tumbranj Yerusalem kambim tuku 3 kilomita tanjan ndin kuen kuga. ¹⁹ Zu mbal gudommba Maria le Marta leu nakile kumna le wamdus kile-ibenjam tuku pro tanje minnaig.

²⁰ Marta nu Yesus ilmba minna pasa isna sulumba nu tinga ka ndinnje Yesus kanjerna le Maria nu wandeknje minna. ²¹ Marta nu Yesus sana: O Sunjo, ne buk pro minna kande ye tuku leu kume ndakina kande. ²² Kile ait te mbolnje mata ne ame wam tuku Kuate yabaja ta ne tanmbimnjgat ta ye kila ngina le ²³ nu lafumba sana: Leu nanje nu manj abonja tingamnjgat ngina le ²⁴ Marta ndek lafumba nu sana: Ait sunjo mbolnje kumanu mbal njakmba tinguwaig le nu mata tingamnjgat ta ye kila ngina.

²⁵ Tanjakina le nu ndek sana: Kumanu mbal abonja tingam tuku ta ye miro. Ande nu ye tuku sangri tomba tinga kumwa ta nu manj abonja tingamnjgat. ²⁶ Ima nu abo minmba ye tuku sangri tomba tingate ta nu ngisike nda. Ye pasa sanet te ne son njgate e nga kusnana le ²⁷ nu ndek sana: O Sunjo, ne Kuate tuku Kinjo ne Kristus. Ande nu kilke te mbol prowamnjgat nginaig ta ne ngina.

Yesus nu malmbikina

²⁸ Tanjakina sulumba Marta nu tinga kumba ka maib nuje Maria sinjindo sana: Tum Tango pro ne ilwa nga sakat ngina le ²⁹ nu ismba pastinga nu sota kina.

³⁰ Yesus nu tumbranj nda prona. Nu tumbranj makembinje Marta ndonj pasatinaik ma ta mbolnje minna. ³¹ Zu mbal nane wandeknje Maria wamdus te-ibenmba

minnaig ta nu pastinga kina le nane nu mindesin tugumnge malmbinu kinit nga nu dubimba kinaig.

³² Maria nu Yesus tugum promba dagol tidronga sana: O Sungo, ne pronna kande ye tuku leu kume ndakina kande ngina. ³³ Maria nu malmbikina le nu dubimba kinaig mbal njakmba malmbikinaig le Yesus nu nane kanjerka wamdus tatrunkina le nu nane kusnaningina: ³⁴ Tane aningne nu tumba pilnaig nga kusnaningina le nane nu sanaig: Sungo, ne sine njak kumba ka kanjera nginaig le ³⁵ nu malmbikina.

³⁶ Tanjana le Zu mbal afu sakinaig: Ai si. Nu Lasarus tuku sungomba kume purte nginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu tanjo am tukulok ta nu am marange tuna. Ndanjam tuku nu Lasarus te-ti ndana le nu kumna nga sakinaig.

Yesus nu Lasarus wikina le abongina

³⁸ Kile Yesus nu manj wamdus tatrunkina le nu kumba ka mindesin pilnaig ma ndame burok ta tugum pronna. Ndamen sunjo ande burok tukuluanu minna. ³⁹ Kile Yesus nu ndek saningina: Ndamen talkap ngina le tanjo kumna ta kulim nuje Marta nu ndek sana: Sungo, nu kumna le ki bailkamba kuganaig. Mindesin te buk mundur kinit ngina le ⁴⁰ nu sana: Ye ne ame pasa sanit? Ne ye tuku sanjri tomba tinga ta ne Kuate tuku sanjri kanjeramngat nga sanit ngina. ⁴¹ Tanjakina le nane ndek ndame talkinaig le Yesus nu tandeka sakina: O Mam, ne ye tuku pasa isit tukunu ye ne gare pasa tinet. ⁴² Ne mara mara ye tuku pasa isit ta ye kila. Afu minig te nenje ye kukulyina ta nane kila pilwaig nga ye pasa te sanet ngina.

⁴³ Tanjaka sake denjurmaba nu wi kuenjka sakina: Lasarus, ne tinga

kilim kaye ngina le ⁴⁴ nu kumna tuku ta tinga mayok kina. Nane buk tawimbi kupe wai kusnaig sulumba tawi inum gabat songinaig ta njak tingina le Yesus ndek nane saningina: Tane kuminj kukliwap le nu kuwa ngina.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5; Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2)

⁴⁵ Zu mbal Maria dubimba pronnaig ta nane Yesus wam kina ta kanjermaba nane gudommaba nu tuku son nginaig le ⁴⁶ nane afu Farisi mbal tugum kumba Yesus wam kina ta kubeu ninginaig le ⁴⁷ Farisi mbal ndek kumba pris gabat mbal ndon gabat sugo sugo njakmba kile-mangurkinaig sulumba sakinaig: Sine kile ndanndanjamngig? Nu manau kitek sanjrinu gudommaba ke likate. ⁴⁸ Sine nu mapebe le nu manau kumba minwa ta nane njakmba nu tuku son njamngig. Tanjawaig ta Rom mbal sine Sesar kusrewanu nga pro kusem wande sunjo njayo silimba sine Israel njakmba bale faramngig nginaig.

⁴⁹ Tanjo sunjo ande nyunu Kaiafas nu yar ta mbolnje pris tuku gabat sunjo minna. Tanjo ta nu nane ngamuknje tinga saningina: Tane wam gilai mbal. ⁵⁰ Sine Israel tuku ma tumba tanjo ndindo kumwa ta maye. Tanjawa ta sine njakmba ngisike nda ngina. ⁵¹ Kaiafas nu tanjakina ta nu nuje wamdus dubimba sa ndakina. Nu yar ta mbolnje pris gabat sunjo minna le Kuatenje nu wamdus tuna le nu dir pasa saningina Yesus nu Israel njakmba tuku nga kumamngat ngina. ⁵² Israel mbal ndo kuga. Nu Kuate tuku kinjo kame kilke tugu njakmba mbolnje kilwa le kuasmbi ndindo minwaig nga kumamngat.

⁵³ Ait ta mbolnje Zu gabat mbal nane tugu pilmba Yesus balewam tuku ndin sota minnaig. ⁵⁴ Ta

tuku kile Yesus nu Zu am mbol li ndakina. Nu nuje dubiwanu mbal kilmba duje makembinge tumbran ande nyunu Efraim kinaig ka tanje minnaig.

⁵⁵ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa ait patukina le tumbran fonfon tuku mbal gudommmba Pasowa mayok nda kuwa le purfer nu mayok kambim tuku nga Yerusalem kinaig. ⁵⁶ Nane pro Yesus sota kusem wande sunjo sinam tanje nangine nangine munju kusnanga sakinaig: Tane ndanmba idusde. Nu prowamngat e ko prowe nda nga saka minnaig.

⁵⁷ Farisi nane pris gabat mbal ndon nane buk tanjo pino wam paguka saninginaig: Ande nu Yesus minit ma ta kila minmba kande nu sine sasinguwa le sine ka biye tibe nginaig.

12

Maria Yesus tuku kupe mbolnje gurej kutuna

(Mateus 26.6-13; Markus 14.3-9)

¹ Pasowa tuku pagumba nye ait ta buk fagkina le Yesus nu man Lasarus kumna le te-tina tuku tumbran Betani kina. ² Ka tanje nane Yesus tuku pagunaig le Marta nu nyamagan kutumba minna. Lasarus mata nane ndon isukusmba minna. ³ Isukusmba minnaig le Maria nu gurej mayenu ande pitinu 500 gram tanjan piyanu o mbolnje ta tumba prona sulumba Yesus tuku kupe mbolnje kutumba nuje gabat wanembi kupe saukina le mundur mayenu wande ta kumungina le ⁴ Yesus dubiwanu tanjo ande Yudas Iskariotnu nu ngumne nga Yesus tuku kupet mayok kina ta nunje sakina: ⁵ A ... ndanam saka gurej ta tumba nane afu mbol nda piyana. Nu tanjana kande nu soj 30 tunaig le sine sanzal mbal turkeg kande ngina. ⁶ Yudas nu sanzal mbal idusni mba pasa ta sa

ndakina. Nunje nangine ndametin kulatka afu kuayarmba minanu. Ta tuku nu sakina.

⁷ Kile Yesus nu ndek sana: Nu piti ser ndawa. Ye kume ndaket le nu ambonga ye tuku mindesin wakeiwanu tanjan gurej ta tumba ye pise neyat. ⁸ Sanzal mbal nane mara mara tane ngamuknje minamngai. Ye tane ndon ait kuennu mine nda ngina.

Nane Lasarus balewam tuku pasa katnaig

⁹ Zu mbal gudommmba nane Yesus minna ta ismba nu kanjeram pronai. Nu ndo kanjeram pro ndanaig. Nane Lasarus kumna le Yesus nu te-tina ta turmba kanjeram pronai. ¹⁰⁻¹¹ Yesus nu Lasarus te-tina le nane gudommmba pris gabat mbal tuku pasa kusreka Yesus tuku son nga minnaig. Ta tuku pris mbal nane Lasarus mata balewam tuku pasa katnaig.

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40)

¹² Mafena le Yesus nu mbumba Yerusalem prowam bafumba minna le tanjo pino gudommmba pro Yerusalemnje pagumba nye ta tuku minnaig ta nane isnaig. ¹³ Nane ismba ndek pator waje supika kilmba nu tugum kumba ka wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dungube o. Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolnje prote.

Nu Sunjonje nyaro tuwa o. Nu sine Israel tuku gabat sunjo nyaro tuwa o nginaig. *Mune 118.26*

¹⁴ Yesus nu donki fat ande te-silika muskilnu mbolnje minyokina. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

¹⁵ Sion tumbran sunjo ne kuru kuru ndaka.

Ai si. Ne tuku tanjo sunjo prote si. Nu donki fat mbol minyoka ne tugum prote ngate. *Sakaria 9.9*

Kuyar pasa ta Yesus nu kumuna.

¹⁶ Ait ta mbolnḡe nuḡe dubi-wanu mbal kuyar pasa ta idus ndanaig. Ngumneḡa Yesus nu samba mbolnḡe sanḡri kilḡa sunḡo tina le nane kuyar pasa ta idusmba sakinaig: Son. Kuyar pasa nu tuku sakate ta kumumbi nu mbolnḡe mayok kina.

¹⁷ Nane Yesus Lasarus wik-ina le ndame burok sinamḡe abonḡa tinḡina le kanḡernaig mbal Yerusalemḡe afu kubeu niḡmba minnaig le ¹⁸ maḡsur sunḡo ta nu maḡau sanḡrinu kina le isnaig sulumba nane kumba ka ndinḡe nu te-silikinaig le ¹⁹ Farisi mbal nanḡine nanḡine sakinaig: Ai si kanḡerap. Nane ḡakmba nu dubide. Sine wam ande kam kumuḡ kuga ḡginaig.

Yesus nu nuḡe kumam tuku sak-ina

²⁰ Nane Kuate mbariḡam tuku pagumba nye ta mbol pronaig ta afu Grik mbal. ²¹ Nane Filipus tugum pronaig. (Filipus nu Galileanu Betsaida tumbraḡok).

Nane pro nu sanaig: Tango sunḡo, sine Yesus kanḡeram proweg ḡginaig le ²² nu kina ka Andreus sana. Tanḡamba nale kinaik ka Yesus kila sanaik le ²³ nu ndek nale sanikina: Ye Ndindo Katesek Tango Kuate nu sanḡri kilḡa sunḡo sam tuku ait buk prote. ²⁴ Ye sinḡa satingamḡgit. Wit tinḡu ande kilkek sinamḡe ḡgukap le ndo alonu gudommba mayok kanḡaig. Kilkek sinamḡe ḡgu ndakap ta nuḡe ndo minamḡgat. ²⁵ Ima nu nuḡe abo mine mayewam tuku wamduḡ sunḡo tate ta nu ḡgisikamḡgat. Ima nu kilke te mbolnḡe nuḡe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu abo ḡak minmba minamḡgat. ²⁶ Ima nu ye tuku piro biyam idusmba kande nu ye dubiyuwa. Nu tanḡawa ta nu ye ndoḡ minamḡgat. Ande nu ye tuku

piro biywa ta Mamḡe nu tuku nyu te-mayokamḡgat.

²⁷ O Mam, ye ḡgamunḡal pitiyate ta ye ndanḡmba sani. Wam ye mbol prowamḡgat ta laipyuwa ḡga sani? Kuga. Ye tanḡake nda. Piti ta kurawam tuku ye prowen. ²⁸ O Mam, nanḡe nyu sunḡo ta mbol kuwa ḡgina. Nu tanḡakina le samba mbolnḡe minge pasa ande tenḡemba sakina: Yiḡe nyu sunḡo buk mbol kina. Kile maḡ mbol kanḡat ḡga sakina.

²⁹ Nane tanḡe minnaig mbal pasa ta ismba afu ndek sakinaig: Kuaila fudukate ḡginaig le afu nane sakin-ig: Enel ande nu ndoḡ pasatate ḡginaig le ³⁰ nu ndek sakina: Pasa ta ye isi ḡga pro ndawat. Tane isap ḡga prowat. ³¹ Kile kilke mbol mbal pileningam tuku ait prote. Kilke te tuku gabat Satan Kuateḡe te-ibenamḡgat. ³² Nane afu ye ail mbolnḡe pilmba te-dunḡuwaig le ye kilke mbol mbal wike liki le nane ye tugum prowamḡgaig ḡgina. ³³ Yesus nu ndanḡdanḡmba kumamḡgat ta te-mayokmba nu pasa ta sanḡḡina.

³⁴ Nane ndek pasa lafumba sakinaig: Moses tuku kuyar pasa Kristus nu minmba minamḡgat ḡga sakate ta ne ndanḡam nane Katesek Tango Ndindo tumba te-dunḡamḡgaig ḡgate. Katesek Tango ta nu ima ḡginaig le ³⁵ nu nane sanḡḡina: Kile bulu tugusek ait fagnu ndo tane kilḡatingamḡgat. Bulu tane kilḡatinḡmba minitmbi tane kilḡa mbolnḡe likap. Kuga ta ma makenḡe tane sonḡikat. Ande nu ma make sinamḡe likate ta nu ndin kanḡer ndate. ³⁶ Bulu kilḡatinḡmba minitmbi nu tugum kumba kila palpe. Tanḡawap ta tane bulu ḡak minamḡgaig ḡgina. Yesus nu tanḡaka sakina sulumba nu nane kusreka kuirka minna.

Zu gudommba nane Yesus ta-lanaig

³⁷ Yesus nu manjau kitek gu-dommba nane am mbolnje ke likanu ta nane nu tuku son nda nga minnaig. ³⁸ Tuan tango Aisaia tuku pasa ande nane mbolnje kumungina ta tenjemba.

O Sungo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate.

Ne naje sanjri te-mayokte le ande nu katese ndate. *Aisaia 53.1*

³⁹ Nane Kristus talanaig ta Aisaia nu o buk dir pasa ande tenjemba kuyarna.

⁴⁰ Kuate nu nane tuku am tukule nijmba ngamunggal mata tukule ningina. Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba wamdus puluninguwa le ngamunggal biye mbilmba ye tugum prowaig le nane wakeikamnggit ngina. *Aisaia 6.10*

⁴¹ Aisaia nu Kristus tuku kilja sungo kanjermba nu tanjamba Yesus tuku kuyarna.

⁴² Zu gabat gudommba Yesus tuku son nginaig ta Farisi mbal nane kusem wandeknje nane peuninbekaig nga nangine son ta yabukinaig. ⁴³ Nane tango pino njakmba nane nzaliningam tuku sunjomba idusnaig sulumba Kuate nu nane nzaliningam tuku wam ta fudinndo nga idusnaig.

⁴⁴ Kile Yesus nu wi kuenjka saningina: Ande nu ye tuku son ngate ta nu ye tuku ndo son nda ngate. Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku mata son ngate. ⁴⁵ Ande nu ye tuku manjau kanjer tite ta nu Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku manjau mata kanjer tite. ⁴⁶ Ye kilke te tuku bulu tanjan tango pino njakmba kiljaninget. Ye son ngade mbal nane ma make sinanngge mine ndakade. ⁴⁷ Ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndawa ta ye nu pilemba pasa mbolnje te-ti ndawet. Ye tango pilenijmba pasa mbolnje kile-tidingam pro

ndawen. Ye nane tuku muskil kile-tidinge ningam tuku prowen. ⁴⁸ Ima nu ye pitaiyumba ye tuku pasa ngumnete ta ait sungo mbolnje ye pasa sake liket tenge nu pilemba pasa mbolnje te-tiwamngat. ⁴⁹ Ye pasa sake liket te yije wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye kukulyina nunge wam paguyina le ye sake liket. ⁵⁰ Nunje wam pagu pasa ta abo minmba minam tuku ndin tumtingit. Ta tuku ye pasa satinjet te Mamnge wam paguyina le ndo satinjet ngina.

13

Yesus nu nunje dubinaig mbal tuku kupe minyanjina

¹⁻⁵ Pasowa ait pro ndana le Yesus nu nunje dubinaig mbal ndon isukusmba minnaig le Yudas Iskariotnu Simon tuku kijo nu Satanngge buk wamdus tuna le nu Yesus tumba nunje ngueu mbal ningam tuku idusmba minna.

Yesus nu kilke te kusremba Mam nunje tugum kambim tuku ait patukina le nu kila minmba nunje mbal kilke te mbolnje minnaig ta nane tuku kume purmba minna sulumba nu ndek nyamagan kusremba tinga nunje siot paska tawi ande tumba ngaro kusmba nza mbolnje kule kutumba nunje dubiwanu tango tuku kupe minyanje likina. Mam Kuate nu sanjri njakmba nu wai mbolnje pilna le nu Mam tugumngge ndekina ta nu manj luka mbumba kanjat wam ta njakmba nu kila minmba tanjana.

⁶ Tanjamba minyanje lika ka Simon Petrus tugum pronan le nu kusnana: i ... Sungo, nenge ye tuku kupe minyanjam bafute e ngina le ⁷ nu ndek sana: Ye manjau ket te ne tugunu katese ndate. Ngumnennga ne pulunamngat ngina le ⁸ nu manj sana: Sinjka. Ne ye tuku kupe minyanje nda nga sana. Tanjakina le nu manj sana: Ye ne tuku kupe minya ndangi

ta ne ye ndonj gulab minam kumuŋ kuga ŋgina le ⁹ Simon Petrus ndek nu sana: Sunjo, tanjamba kande kupe ndo minya ndanja. Ye tuku kupe wai gabat turmba minyanja ŋgina le ¹⁰ nu sakina: Ande nu ŋgarosu ŋak kule pisat ta nu kupe ndo minyanja maŋ purfeŋnu mayok kaŋgat. Tane ŋakmba purfeŋnu minig ta tane tuku ande nu purfeŋnu mine ndakate ŋgina. ¹¹ Yesus nu ima nu tuku kupet mayok kaŋgat ta nu kila minna tukunu ande nu purfeŋnu mine ndakate ŋga saningina.

¹² Nu nane tuku kupe minyanje denpurmba nu tinga nuje siot tumba silika isukusam tuku ma mbol kina sulumba nane kusnaningina: Ye tane mbolŋge manjau kit ta tane tugunu katesede? ¹³ Tane ye nyun ta Sunjo tane tuku Tum Tanjo ŋgade ta son. Tane kumumbi sakade. ¹⁴ Ye Sunjo tane tuku Tum Tanjo minmba ye nyu kugatok tane kumnemŋge minanu tanjaŋ tane tuku kupe minyanje likit. Tane mata nyu kugatok tanjaŋ tanjine tanjine kupe minyanje likap. ¹⁵ Ye tane mbolŋge manjau kit ta tane kaŋgermba tanjamba dubimba kap ŋga ye tumtingit. ¹⁶ Ye sinja satinjamŋgit. Piro tanjo nu nuje sunjo li ndate. Kukul tanjo nuje kukulte tanjo li ndate. ¹⁷ Ye tane pasa satinjet te tugunu katesemba dubiwap ta tane gare manjau mbolŋge minamŋgaig.

¹⁸ Ye tane ŋakmba tuku sa ndakit. Ye maditingen mbal ye tane tuku wamdus kila. Kuyar pasa ande tenjenmba sakate. Ande nu ye tuku nyamagan ye ndonj isukusit ta nu ye tuku ŋgueu mayok kinit ŋgate. *Mune 41.9*

Pasa ta sinja kumumbi mayok kaŋgat. ¹⁹ Pasa ta mayok kuwa le ye Kuateŋge madiyina tanjo ta tane son ŋgam tuku ye ambonja satinjet. ²⁰ Ye sinja satinjamŋgit.

Ye yinje tanjo ande kukuli le prowa le ande nu aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ŋgina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo (Mateus 26.20-25; Markus 14.17-21; Lukas 22.21-23)

²¹ Yesus nu pasa ta saningina sulumba ŋgamunjal pitina le pasa te-mayokmba saningina: Ye sinja satinjamŋgit. Tane ŋgamukŋge ande nu ye tuku kupet minit ŋgina. ²² Tanjakina le nuje dubinaig tanjo ndek ima tuku sakate ŋga idusmba nanjine nanjine munju kaŋgerkinaig.

²³ Nu dubiwanu tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale munju patuk patuk isukusmba minnaik. ²⁴ Simon Petrus nu tanjo ta nu kusnawa ŋga gabatmbi sana le ²⁵ tanjo ta Yesus manj patumba nu gemmba nu kusnana: Sunjo, ne ima tuku sakate ŋgina le ²⁶ nu sakina: Ye bret te kule pak mbol pilmba tambimŋgit not ŋgina. Nu tanjaka bret tumba kule pak mbilmba Simon tuku kinjo Yudas Iskariotnu tuna. ²⁷ Tuna le Satan pro Yudas sinam kina le Yesus nu sana: Ne wam kam iduste ta pitik kumba ka ŋgina. ²⁸ Nu Yudas pasa sana ta nane isukusmba minnaig mbal nane katese ndanaig. ²⁹ Nane idusnaig: Yudas nu ndametiŋ tuku pale fat kulatkate tukunu Yesus nu Pasowa tuku nyamagan afu piyawam tuku ko ndametiŋ afu sanzal mbal ninjam tuku ŋga sate ŋga idusnaig.

³⁰ Kile Yudas nu bret ta nyumba mayok ka kina ta buk furirna.

Wam pagu pasa kitek

³¹ Nu mayok ka kina le Yesus nu nane saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo kile ye tuku nyu sunjo mbol kaŋgat. Wam ta mbolŋge Kuate tuku nyu sunjo mata mbol

kanġat. ³² Kuate nu ye mbolġe nyu sunġo mbol kuwa le ye nu mbolġe mata nyu sunġo mbol kanġat. Kile ndo nu ye tuku nyu sunġo te-mbolamġat.

³³ Kiġo kame ye, ait fagnu tane ndoġ minamġit. Tane ye sota kanġerye nda. Ye o buk Zu mbal taġamba saninġen ta kile tane satinġamġit. Tane ye kanġit ma ta tane prowam kumuġ kuga.

³⁴ Ye tukul kitek ande satinġamġit. Tane taġine taġine muġgu iduska kume purkap. Ye tane tuku kume puret taġamba tane mata taġine taġine muġgu kume purkap. ³⁵ Tane muġgu kume purkap ta taġo pino tane ye dubiyade mbal minig ta katese-wamġaig ġgina.

Yesus nu Petrusġe nu tuku nyu yabukamġat ġga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34)

³⁶ Yesus nu taġamba sakina le Simon Petrus nu kusnana: Sunġo, ne animbi kanġat ġgina le nu sana: Ye kanġit ma ta kile ne ye dubiyam kumuġ kuga. Ngumneġga ne ye dubiyamġat ġgina.

³⁷ Taġakina le Petrus nu sana: Ndaġam kile ye ne dubinam kumuġ kuga ġgate. Ne tuku ġga ye kumam tuku kuru kuru ndaket ġgina le ³⁸ nu ndek sana: Ne ye tuku ġga ne kumam tuku kuru kuru ndakam iduste e? Ye sinġa ne sanamġit. Furir te mbolġe teg wi ndakuwa le ne ye tuku nyu yabukam kenamġat ġgina.

14

Kuate tugum kambim tuku ndin

¹ Ye pasa pitinu satinġit ta tuku tane wamduſ fulil ndakap. Tane Kuate tuku saġgri tomba tinġa ye tuku saġgri mata tomba tinġap. ² Mam tuku tumbraġġe wande gudommba minig. Taġamba mine ndakuwaig ta ye satinġe nda. Ye

kumba ka tane tuku ma wakei-wamġit. ³ Tane tuku ma wakeiwi sulumba luka pro tane kili le tane ye ndoġ minmba minamġaig. ⁴ Ye kambimġit ma ta tane ndin kila ġgina.

⁵ Taġakina le Tomas nu ndek kusnana: Sunġo, ne kambimġat ta sine ġilai. Ndin ndaġ dubimba ne tugum prowamġig ġga kusnana le ⁶ nu ndek sana: Kambim tuku ndin, wam tugusek, abo tugu ta ye miro. Ande nu ye laipyumba Mam tugum kambim kumuġ kuga. ⁷ Tane ye kila pilig tukunu Mam mata kila palmbimġaig. Kile tane nu kila palig. Tane buk nu kanġernaig ġgina.

⁸ Kile Filipus ndek Yesus sana: Sunġo, sine tuku nzali ne naġe Mam tumsinġa le kanġerbe ġgina le ⁹ nu ndek sana: Filipus, ye ait kuennu ne ndoġ minet. Ne ye kila pile ndakate e? Ande nu ye tuku tugu kanġer tite ta nu Mam mata kanġerte. Ndaġam tuku ne naġe Mam tumsinġa le kanġerbe ġgate. ¹⁰ Ye Mam ndoġ sailket le nu ye ndoġ minit. Sile ndindo ta ne son nda ġgate? Ye mara mara pasa satinġet ta yiġe wamduſmibi sa ndaket. Mam nu ye ndoġ minmba nuġge piro ta ke likate. ¹¹ Ye Mam ndoġ minet le nu ye ndoġ minit ta son ġgap. Tane son ġgam fugumba kande piro ke liket ta kanġerka ye nu ndoġ minet ta son ġgap. ¹² Ye sinġa satinġamġit. Ande nu ye tuku saġgri tomba tinġuwa ta ye maġau ke liket te nu mata kamġat. Ye Mam tugum kanġit ta tuku nu ye maġau ket te liniġmba maġau saġgrinu ke likamġat. ¹³ Tane ye ndoġ minmba wam afu tuku yabaġyap ta ye Mam tuku nyu sunġokuwa ġga ye wam ta kamġit. ¹⁴ Tane ye ndoġ minmba wam ande tuku yabaġyap ta ye kamġit ġgina.

Yesus nu Tukul Guwa ndekam

tuku sakina

¹⁵ Tanjakina sulumba nu man sakina: Tane ye tuku kume purap ta tane ye tuku minje dubiwamngai. ¹⁶ Tanjawap le ye Mam sawi le ande kukulwa le ndeka tane sinzantimba minmba minamngat. ¹⁷ Nu wam tugusek tuku Guwa. Kilke te mbolok manjau dubide mbal nane nu gilai minmba nu tam kumu kuga. Tane nu kila minig le nu tane ndon minmba tane tuku ngamunggal sinamnge minmba minamngat.

¹⁸ Ye tane kusreki le munzanu tanan mine nda. Ye man luka tane tugum prowamngit. ¹⁹ Mine minemba kilke te mbolok manjau dubide mbal nane man ye kanjerye nda. Tane ye mara mara kanjeryumba minamngai. Ye abo minmba minet tukunu tane mata abo minmba minamngai. ²⁰ Ait ta prowa le ye Mam ndon minet le tane ye ndon minig le ye tane ndon minet wam ta tane katesewamngai.

²¹ Ima nu ye tuku wam pagu pasa dubiwa ta nu ye tuku kume purte. Nu ye tuku kume purwa ta Mam mata nu tuku kume puramngat. Ye mata nu tuku kume purmba ye proyine wamdus tumi le nu ye kila palmbimngat ngina.

²² Tanjakina le Yudas ande Iskariotnu kuga nu ndek Yesus kusnana: Sunjo, ndanam ne pro nanje wamdus sine ndo tumsimmba kilke te mbolok manjau dubide mbal tumninge nda nga sakate ngina le ²³ Yesus ndek nu sana: Ande nu ye tuku kume purte ta nu ye tuku pasa dubite. Mam nu tango ta tuku kume purmba minwa le sile Mam ndon nu tugum kumba nu ndon minmba minamkik. ²⁴ Ande nu ye tuku kume pur ndate ta nu ye tuku pasa dubi ndate. Pasa satinget le isig ta ye tuku pasa kuga. Mam nu ye kukulyina nu tuku pasa.

²⁵ Ye tane ndon minmba pasa kame te satinget. ²⁶ Mam nu ye tuku nyu mbolnge sinzantingam tuku Tukul Guwa kukulwa le ndekamngat. Nunje tane wam njakmba tumtingamngat. Pasa njakmba sake liken ta nu man lato tumtinguwa le idusamngai.

²⁷ Tane wamdus piti njak minmba kuru kuru ndakap. Ye tane kusreka ngamunggal mukukmbi wamdus bul sertingamngit. Kilke te tuku manjau dubide mbal wamdus bul serningig tanan kuga. Ye ngamunggal mukukmbi wamdus bulok minet manjau ta tingamngit.

²⁸ Ye tane kusreki sulumba man luka tane tugum prowamngit nga satinget le isaig. Mam nu Sunjo. Nu ye liyate. Ta tuku tane ye tuku kume purde kande ye Mam tugum kanngit ta gare tade kande. ²⁹ Ye nda kinet sulumba ambonga tane kila satinget. Wam ta mayok kuwa le tane pasa te tuku son nga nga satinget. ³⁰ Ye kile tane ndon sungomba pasate nda. Kilke te tuku gabat Satan nu buk prowam bafute. Nu ye tuku sanngri kumu kuga ta ³¹ kilke mbolok mbal ye Mam tuku kume puret ta kila pilwaig nga ye Mam tuku minje dubiwamngit.

Ariya. Kile tingap le kab ngina.

15

Grep muli tugusek

¹ Yesus nu man saningina: Ye grep muli tugusek. Mam nu grep muli kulatka nu miro minit. ² Ye tuku wainu afu alo ndade ta Mamnge supika kile-pankate. Wainu afu alode ta man alo magewaig nga kugerka wakeikate. ³ Ye pasa satingen ta mbolnge tane tinreknu mayok kinaig. ⁴ Tane ye ndon sailkap le ye tane ndon minmba minamngit. Grep muli wainu anje tur ulendika mine ndakuwa ta nunje ndo alowe nda.

Tanjamba ndo tane ye ndonj sail ndakap ta tane alo kile-mayokke nda.

⁵ Ye grep muli anghenu. Tane wainu. Ande nu ye ndonj sailkate ta ye nu ndonj minet le nu alo gudommba kile-mayokkate. Tane ye ndonj sail ndakap ta tane wam inum kam kumuŋ kuga. ⁶ Ande nu ye ndonj sail ndakuwa ta nu muli wainu tanjaŋ Kuatenge supimba bukŋguwa le karenghamŋgat. Wainu tanjaŋ ta kile-manŋgurka kilmba pankate le panje uge sulude. ⁷ Tane ye ndonj sailkap le ye tuku pasa tane sinamŋge minwa ta tanjine nzali mbolŋge Kuate yabaŋap le kumumba mayok kanŋgaig. ⁸ Tane alonu gudommba kile-mayokkade ta Mam tuku nyu sunjo mbol kinit. Maŋau tamba tane sinka ye dubiyanu tanjo kilimok mayok kinig.

Kume pur maŋau

⁹ Mam nu ye tuku kume purte tanjamba ndo ye tane tuku kume puret. Ye tane tuku kume puret wam ta kusre ndamba ye tugumŋge minap. ¹⁰ Ye Mam tuku miŋge kumnemŋge minet ta nu ye tuku kume purte wam ta ye kusre ndawet. Tane ye tuku miŋge kumnemŋge minap ta ye tane tuku kume puret wam kusrewa nda. ¹¹ Tane ye tugumŋge gare tumba gare sunjo ŋak minap ŋga ye pasa ta satinŋgit.

¹² Ye tuku wam pagu pasa ta tenemba. Ye tane tuku kume puret tanjamba ndo tane tanjine tanjine muŋgu kume purkap. ¹³ Ande nu nuŋe gulab kame mage minam tuku kumit ta nu tanjo ŋakmba tuku kume pur maŋau liniŋgit. ¹⁴ Tane ye tuku miŋge dubiwap ta tane ye tuku gulab minamŋgaig. ¹⁵ Gabat sugo afu nane wam ande kam idusmba nanjine piro tanjo sa ndaniŋgig ta ye pasa ŋakmba Mam tugumŋge isen ta tane satinŋgen.

Ta tuku ye kile tane piro tanjo nge nda. Tane ye tuku gulab nget. ¹⁶ Tanenŋge ye madi ndayinaig. Yenje tane maditinŋen. Tane ka alo magenu kile-mayokkap le alo ta minmba minwaig ŋga ye tane maditinŋen. Tane ye tuku nyu mbolŋge Mam yabaŋap ta nuŋge wam ta tinŋgamŋgat. ¹⁷ Tane wam pagu pasa te dubiwap sulumba tanjine tanjine muŋgu kume purka minap ŋgina.

Afu Yesus tuku mbal ŋgueu patikamŋgaig

¹⁸ Yesus nu maŋ lato saninŋina: Kilke mbol mbal nane abo abo ye kasuryinaig tanjamba ndo tane mata kasurtingamŋgaig. ¹⁹ Tane kilke te tuku maŋau dubide kande nane sine tuku afu ŋga tane tuku nzali torde kande. Ye kilke mbol mbal ŋgamukŋge tane kile-mayokka maditinŋen tukunu nane sinjine mbal kuga ŋga kasurtingig. ²⁰ Ye buk pasa ande satinŋgit ta idusap. Piro tanjo nu nuŋe sunjo li ndate ŋga satinŋgit. Ye tane tuku Sunjo nane afunje ye piti seryinaig tanjamba ndo nane tane mata piti sertinŋamŋgaig. Afu ye tuku pasa dubide tanjamba ndo nane tane tuku pasa mata dubiwamŋgaig. ²¹ Kuate nu ye kukulyina ta nane nu gilai minig tukunu nane tane ye tuku mbal ŋga ŋgueu patikamŋgaig.

²² Ye pro tugusek maŋau tum ndaniŋgen kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Ye nane tumniŋgen tukunu nane une tuku pa tam tuku minig. ²³ Ande nu ye kasuryate ta nu ye tuku Mam mata kasurte. ²⁴ Maŋau sangrinu nane afunje ke ndakinaig ta ye nane ŋgamukŋge ke liken. Ye maŋau ta nda ke liken kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Nane wam kame ta kanjerka ye kasuryumba Mam turmba kasurmba minig. ²⁵ Kuyar pasa ande tenemba sakate.

Nane ake sinan ye tuku gubra tade ngate. *Mune 35.19; 69.4*
Kile pasa ta alonu kumumbi mayok kinit.

²⁶ Ye Mam tugum kumba wam tugusek tuku Guwa kukuli le pro tane sinzanɔɔɔmɔɔba nu kumumbi ye tuku sakamngat. ²⁷ Ye piro tugu pilen mbolɔɔɔge tane ye ndoɔɔ minmɔɔba kile minig. Ta tuku tane mata kumumbi ye tuku saka minamngaiɔɔ.

16

¹ Tane son maɔɔau kusrebekaig nga ye pasa ɔɔakmba ta sake likit. ² Nane afu tane kusem wande sinam kambim tuku peutiɔɔngamngaiɔɔ. Ait ande prowa le nane sine Kuate tuku piro mayeweg nga idusmɔɔba tane bale faramngaiɔɔ. ³ Nane sile Mam ndoɔɔ gilai tukunu taɔɔawamngaiɔɔ. ⁴ Ye kile tane kila satinget te ngumneɔɔga maɔɔau ta mayok kuwa le pasa satinɔɔgit te idusamngaiɔɔ. Ambonɔɔga ye tane ndoɔɔ minen ta ye pasa te sa ndatiɔɔgen.

Tukul Guwa tuku piro

⁵ Kile Mam nu ye kukulyina ta ye nu tugum kanɔɔgit. Ye animbi kanɔɔgit ta tane ye kusnayam idus ndade. ⁶ Ye tane pasa te satinget tukunu tane ɔɔakmba ngamunɔɔgal piti ɔɔak minig. ⁷ Ye sinɔɔka satinɔɔngamngit. Tane maye minam tuku ye tane kusreka kanɔɔgit. Ye nda ka ta ande tane sinzanɔɔɔɔngam tuku ndeke nda. Ye kumba ka nu kukuli le tane tugum prowaɔɔngat. ⁸ Nu prowa sulumba une tuku tugu, maɔɔau tinreknu tuku tugu, une tuku pa lafunu tam tuku wam ta ɔɔakmba kilke mbol mbal kile-mayokka saninɔɔguwa le katese mayewamngaiɔɔ ta teɔɔenmɔɔba. ⁹ Nane ye tuku son nda ngade tukunu nane une ɔɔak ta nu temayokmɔɔba saninɔɔngat. ¹⁰ Ye tane kusreka Mam tugum luka kanɔɔgit tukunu ye tinreknu nga

saninɔɔngamngat. ¹¹ Kuate nu kilke te tuku gabat Satan pa tambim tuku pilna tukunu nane mata pa lafunu tam tuku minig ta saninɔɔngamngat.

¹² Ye pasa afu sunɔɔgomba tane satinɔɔngam tuku ta tane wamɔɔdus sinamngɔɔ patikam kumuɔɔ kuga. ¹³ Wam tugusek tuku Guwa prowa sulumba nu tugusek maɔɔau ɔɔakmba tumtinɔɔngamngat. Nu nuɔɔge wamɔɔdusmɔɔba pasa satinɔɔge nda. Nu Kuate tugumngɔɔge pasa isit ta ndo satinɔɔngamngat. Wam afu ngumneɔɔga mayok kanɔɔgaiɔɔ ta mata wam pagukamngat. ¹⁴ Nu ye tuku pasa tumba tane tumtinɔɔnguwa le ye tuku nyu sunɔɔgo mbol kanɔɔgat. ¹⁵ Mam tuku wam ɔɔakmba ta ye tuku. Ta tuku ye satinɔɔgit nu ye tuku pasa tumba tane tumtinɔɔngamngat nga satinɔɔgit ngina.

Gare pasa le piti pasa

¹⁶ Yesus nu maɔɔ sakina: Mine minemba tane ye kanɔɔgerye nda. Maɔɔ mine minemba ye kanɔɔgeryamngaiɔɔ ngina le ¹⁷ nuɔɔge dubiwanu taɔɔgo afu ndek nanɔɔgine nanɔɔgine munɔɔgu kusnanɔɔginaig; Ndanam nu sakate: Mine minemba tane ye kanɔɔgerye nda. Maɔɔ mine minemba ye kanɔɔgeryamngaiɔɔ ngate. Ye Mam tugum kanɔɔgit nga sakat ta tugunu ndanmɔɔba. ¹⁸ Mine minemba nga sakat ta ait giganmɔɔba. Nu pasa sake likate te sine tugunu katese ndaweg nginaig.

¹⁹ Nane Yesus kusnawam tuku idusmɔɔba minnaig ta nu katesemba nu ndek saninɔɔgina: Tane ye mine minemba kanɔɔgerye nda. Maɔɔ mine minemba ye kanɔɔgeryamngaiɔɔ ngit ta tane tugunu katesewam tuku munɔɔgu kusnanɔɔgade e? ²⁰ Ye sinɔɔka satinɔɔngamngit. Kilke te mbolok maɔɔau dubide mbal nane gare ɔɔak minwaig le tane sinamanzerka malmbi ɔɔakmba minamngaiɔɔ. Tane wamɔɔdus piti ɔɔak minap ma ma wam ta mbilmba tane gare sunɔɔgo ɔɔak minamngaiɔɔ. ²¹ Pino nu kinɔɔ

te-palmbim tuku ait prote le nu rar kamusmba piti njak minit. Nu kijo tate sulumba kanjermba gare tormba rar ta manj idus ndate. ²² Tane mata tananj kile wamdus piti njak minig. Ye manj tane tugum prowi le tane gare toramnjgaig. Gare ta andenje te-ibenjam kumunj kuga. ²³ Ait ta mbolnje tane ye aganj ande tuku kusnaye nda. Ye sinjka satinjgamngit. Tane ye tuku nyu mbolnje wam ande Mam yabanjap ta nu tane tinjamngat. ²⁴ Tane buk ye tuku nyu mbolnje wam ande Mam yabanj ndanaig. Kile tanjamba Kuate yabanjap le nu tane tinjuwa le tane gare sunjo tamnjgaig.

Yesus nu kilke te tuku sanjri te-ibenjna

²⁵ Ye yaba pasambi pasa satinje liket. Ait ande prowa le yaba pasambi satinje nda. Ye tane Mam tuku kilimok satinjgamngit. ²⁶ Ait ta mbolnje tane ye tuku nyu mbolnje Kuate yabanjap le ye tane tuku yabanj pasa tumba Mam sawe nda. ²⁷ Kuga. Mam nu nuje mironj tane tuku kume purte tukunu tane tuku yabanj pasa ismba tinjamngat. Tane ye tuku kume purmba ye Mam tugumnje ndeken ta tane son ngade wam ta tuku nu tane tuku kume purte. ²⁸ Ye Mam tugumnje kilke te mbol prowen. Kile ye kilke te kusremba manj luka Mam tugum kanjgit njina.

²⁹ Yesus nu tanjaka sakina le nuje dubiwanu tanjo nane sakinaig: Ese. Kile ne yaba pasambi sa ndakate. Ne kilimok sakate le ³⁰ sine katese mayeweg. Ne wam njakmba tuku kila minit. Singine kusna pasa wamdus sinamnje ndo minig le ne kila pilit. Ta tuku ne Kuate tugumnje ndekina ta sine son ngeg nginaig le ³¹ nu ndek sakina: Tane kile ye tuku son ngade e? ³² Mine minemba tane yije ndo kusreyumba kua ka sili-silimba

tanjine tumbranj kine likamnjgaig. Tanjap ta Mam nu ye ndonj minmba minit tukunu ye yije ndo mine nda. ³³ Tane ye ndonj minmba ngamungal mukuk minap nga ye pasa ta njakmba satinje likit. Tane kilke te mbolnje minap sulumba piti sunjomba kamusamnjgaig ta tane kuru kuru ndaka sanjri tinja minap. Ye kilke te tuku sanjri njaigno buk kile-ibenjken njina.

17

Yesus nu nuje mbal tuku Kuate yabanjna

¹ Yesus nu pasate denjurna sulumba nu tandeka mambimba Kuate yabanjmba sakina: O Mam, ait buk prowat. Ne ye tuku nyu sunjo ta te-mbola le ye suk ne tuku nyu sunjo ta te-mbolamngit. ² Ne kilke mbol mbal ye tuku sanjri kum-nemnje minwaig nga patikina le ne ye sina mbal ye nane abo tugu minmba minam tuku ninjet. ³ Ima nu ne Mbara Ndindo Tugusek kila pilmba ye Yesus Kristus ne kukulyina ta turmba kila pilit ta nu abo tugu tumba minmba minamngat. ⁴ Ne ye piro kam tuku sayina ta ye buk ke suluwit sulumba ne tuku nyu sunjo kilke mbol mbal ngamuknje te-mbolet. ⁵ O Mam, kilke te nda minna le ye ne ndonj nyu sunjo njak minkenj ta kile ye tuku nyu manj tanjamba te-mbola le ye ne tugumnje mini.

⁶ Ne kilke mbol mbal afu sina ta ye ne tuku manjau tumningen. Nane ne tuku mbal minnaig le ne ye sina le nane ne tuku pasa dubide. ⁷ Wam njakmba ne ye sina ta ne tugumnje prode ta kile nane kila pilig. ⁸ Ne ye pasa sayina ta nane ninjen le wamdus sinamnje pilmba son nginaig. Ye ne tugumnje prowen ta nane sinjka katese mayenaig sulumba nenje ye kukulyina ta nane son njinaig.

⁹ O Mam, ye kile nane tuku yabaṅnet. Ye kilke mbol mbal ṅakmba tuku yabaṅ ndanet. Ne nane afu ye sina ta ye nane tuku ndo yabaṅnet. Nane ne tuku. ¹⁰ Ye tuku mbal ta ne tuku. Ne tuku mbal ta ye tuku. Nane mbolṅge ye tuku nyu sunḡo mbol kinit.

¹¹ Ye kilke te kusremba ne tugum prowi le ne ye sina mbal kilke te mbolṅge minamṅgaig. O Mam, ye ne ndoṅ ndindo minek taṅamba ndo nane naṅgine naṅgine wamdus ndindo minam tuku naṅe nyu sunḡo tambu nane kulatka. ¹² Ye nane ndoṅ minmba naṅe saṅgri ye sina tambu nane kulatken. Ye nane kigraibken le ande ṅgisi ndakina. Ande ṅayonu ṅgisikam tuku minit kuyar pasa sakate ta nuṅge ndo ṅgisikate.

¹³ O Mam, ye kile ne tugum prowamṅgit. Ye kilke te mbolṅge minmba nane ye tugumṅge gare tumba gare ṅak minwaig ṅga nane isam tuku pasa ṅakmba te saket. ¹⁴ Ye ne tuku pasa nane niṅgen. Ye kilke te mbolok kuga. Taṅaṅ ndo nane mata kilke te mbolok kuga. Ta tuku kilke mbol mbal nane kasurniṅgig. ¹⁵ Ne nane kiledunḡa le kilke te kusrewam tuku sa ndanet. Ne nane kigraibka le Satan nu nane kile-iberṅ ndakuwa ṅga ne yabaṅnet. ¹⁶ Ye kilke te mbolok kuga. Taṅaṅ ndo nane mata kilke te mbolok kuga.

¹⁷ Ne maṅau tugusek tumniṅga le nane ne tuku mbal mayok kuwaig. Ne tuku pasa ta tugusek. ¹⁸ Ne ye kukulyina le kilke te mbol mbal tugum prowen. Taṅamba ndo ye nane kukulniṅget le kilke te tuku maṅau dubide mbal tugumṅge pirokade. ¹⁹ Ye ne tuku miṅge dubimba ta ndo idus tiwet. Ta mbolṅge nane mata ne tuku mbal mayok kaṅgaig.

²⁰ Ye nane tuku ndo yabaṅ ndanet. Nane afu nane tuku pasa ismba ye tuku son ṅgamṅgaig nane

tuku turmba yabaṅnet. ²¹ Nane wamdus ndindo minwaig ṅga ne yabaṅnet. O Mam, ye ne ndoṅ minmba minet le ne ye ndoṅ minmba minit taṅamba ndo nane sile ndoṅ minmba minwaig. Taṅawaig le kilke mbol mbal nane kaṅgerka neṅge ye kukulyina ta katesewamṅgaig. ²² Ye ne ndoṅ ndindo minek taṅamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig ṅga ne ye nyu sunḡo sina ta ye nane niṅget. ²³ Ye nane ndoṅ minmba minet le ne ye ndoṅ minmba minit taṅamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig. Wam ta mbolṅge kilke mbol mbal ne ye kukulyina ta katesewamṅgaig. Ne ye tuku kume purte taṅamba ndo ne nane tuku mata kume purte ta nane katesewamṅgaig.

²⁴ O Mam, ne ye sina mbal nane sile tuku tumbraṅ prowaig ṅga iduset. Ne kilke te te-mayok ndana sulumba ne ye tuku kume purmba ne kilṅa saṅgri sunḡo sina ta nane kaṅgerwaig ṅga wamdus sunḡo ṅak minet. ²⁵ Mam ne purferṅnu. Kilke te mbolok maṅau dubide mbal nane ne gilai minig. Ye ne kila. Yiṅe mbal te ne ye kukulyina ta nane kila minig. ²⁶ Ye ne tuku tugu tumniṅgen ta maṅ lato lato tumniṅmba minamṅgit. Ye taṅawi le ne ye tuku kume purte maṅau nane tuku ṅgamuṅgal sinamṅge minwa le ye nane ndoṅ minmba minamṅgit ṅga Mam nuṅe yabaṅna.

18

*Yudas nane Yesus biye tinaig
(Mateus 26.47-56; Markus
14.43-50; Lukas 22.47-53)*

¹ Yesus nu yabaṅ denḡurmba nuṅe dubiwanu taṅgo kilmba ka Kidron kule ṅguruṅ pakarka piro ande sinam kinaig. ² Yesus nuṅe dubiwanu mbal ndoṅ mara mara piro ta mbolṅge maṅgurka minanu

tukunu Yesus tuku kupet tango Yudas nu ma ta nu kila. ³ Kile Yudas nu pris gabat le Farisi mbal tugumnge kame mbal polis mbal afu turmba kilna sulumba nane sati lam kame aganj jak pronaig.

⁴ Pronaig le Yesus manau jakmba nu mbol prowamngag ta nu kila minmba nu mayok ka kusnaningina: Tane ima sotade ngina le ⁵ nane ndek nu sanaig: Sine Nasaretnu tango Yesus sota proweg nginaig le ye nunge ngina. Kupet tango Yudas nu mata kame mbal ndonj tange tij minna.

⁶ Yesus nu ye nunge ngina le kame mbal jakmba piriri njayomba ngumnem ngumnem ndeke likinaig. ⁷ Tanjanaig le Yesus nu manj lato nane kusnaningina: Tane ima sotade ngina le Nasaretnu tango Yesus soteg nginaig le ⁸ nu nane saningina: Ye buk satinjit ye nunge. Tane ye sotumba ndeta nane si kusrekap ngina. ⁹ Tanjamba nu yabanj pasa buk sakina ta kumungina. Nu tenjamba sakina: Ne ye sina mbal kigraibket le ande nu ngisi ndakate ngina.

¹⁰ Kile Simon Petrus nu nunje kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tango kilbanu ndinam pike welna. (Piro tango ta nyunu Malkus). ¹¹ Tanjana le Yesus nu Petrus sana: A ... nane bagi tumba nunje ma mbolnje pale. Yinje Mam nunje piti te kule kaglinu tananj sate ta ye mbule nda. Ye nyamngit ngina.

Nane Yesus tumba Anas tugum kinaig

¹² Kile kame mbal nanjine gabat ndonj Zu mbal tuku polis turmba nane Yesus biye timba wainu mulintumba ¹³ nane ambonga nu tumba Anas tugum kinaig. Tango saibo ta tuku mbiyel nunje Kaiafas nu yar ta mbolnje pris gabat sunjo minna. ¹⁴ Nu o buk Zu mbal saningina: Sine Israel tuku ma

tumba tango ndindo kumwa ta maye nga saningina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukam kejna

(Mateus 26.69-75; Markus 14.66-72; Lukas 22.55-62)

¹⁵ Nane Yesus tumba kinaig le Simon Petrus nu Yesus dubiwanu tango ande ndonj nu dubimba kinaig. Pris gabat sunjo nu tango ande ta nu kila. Ta tuku tango ta nu Yesus dubimba pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina.

¹⁶ Petrus nu malanja mayoknje minna le tango ande nu pris gabat sunjo kila ta nu pro malanja kulatkanu pino ta sana sulumba nu mayok ka Petrus tumba fonde sinam kina.

¹⁷⁻¹⁸ Piro mbal polis mbal ndonj nane murkeningina le nane pa diknga likmba tij minnaig le Petrus nu mata kumba nane ndonj pa likmba tij minna. Tanjana le malanja kulatkanu pino ta ndek nu sana: Ne tango ta tuku dubiwanu tango ande ngina le nu ndek sana: i ... Ye kuga ngina.

¹⁹ Kile pris gabat sunjo Yesus kusna-kusnana: Ne nane dubinade mbal ame pasa saningit le ne dubinade ngina le ²⁰ nu ndek sana: Ye tango pino jakmba am mbolnje pasa tumningen. Kusem wande sunjo fonfonj Zu mbal manjurkade tuku ma ta jakmba mbolnje pasa tumningen. Ye kuirkuirka pasa afu sa ndaningen. ²¹ Ne ndanam ta tuku kusnayate. Ye pasa sake liken ta isnaig mbal nane kila minig. Ne ka nane kusnaninga ngina. ²² Tanjakina le Zu mbal tuku polis tango ande nu tugumnge minna ta nu ndek Yesus dabil panmba sana: Ne ndanam tanjamba pris gabat sunjo sate ngina le ²³ nu ndek sana: Ye pasa ande mbarmba sakit kande temayokmba saya. Ye mbar ndawit le ndanam ake sinanj katyate ngina. ²⁴ Tanjakina le Anas nu piro mbal saningina le Yesus wainu muli jak

tumba pris gabat sunjo Kaiafas tugum kinaig.

²⁵ Simon Petrus nu tange pa likmba tinj minna le afu nane nu kanjermba sanaig: Ne mata nu tuku dubiwanu tanjo ande nginaig le nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ye kuga ngina.

²⁶ Tanjo Petrusnge kilba pike welna ta nu tuku ndare tuma ande pris gabat sunjo tuku piro tanjo nu Petrus kanjermba sana: Ne mata nu ndon piro mbolnge minat le kanjernit ngina. ²⁷ Tanjakina le nu man lato Yesus tuku nyu yabukina le teg witina.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2,11-14; Markus 15.1-5; Lukas 23.1-5)

²⁸ Maratukuk tinja nane Kaiafas tuku wande kusremba Yesus tumba ka gafman tuku wande tugum pronai. Nane pronanngine tukul ande idusmba sine kasomok mbal tuku wande sinam kumba kutur tumba Pasowa nyam kumun kuga nga nane wande ta sinam nda kinaig. ²⁹ Ta tuku gabat sunjo Pilatus nu mayok ka nane kusnaningina: Tanjo te ndanjat le nu tumba pasa mbol prowaig nga kusnaningina le ³⁰ nane nu sanaig: Nu mbar ndawa ta sine nu tumba ne tugum prowe nda nginaig. ³¹ Tanjakinaig le Pilatus nu ndek saningina: Tanjine nu tumba tanjine tukul dubimba nu pilemba lafunu tape ngina le Zu mbal nane nu sanaig: Tane Rom gafman tuku tukul ta tanjo ande balewam tuku sine peusingit nginaig. ³² Nane pasa sakinaig ta Yesus nu o buk ail kazrai mbolnge kumam tuku sakina ta kumunaig.

³³ Pilatus nu luka wande sinam kina sulumba afu saningina le nane Yesus tumba pronai le nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le ³⁴ nu ndek sana: Ne nane wamdusmbi tanjamba kusnayate e

ko afunge saninaig le ye kusnayate nga kusnana le ³⁵ Pilatus nu sana: A ... ye Zu tanjo kuga. Nanje mbal tanjine pris gabat nanenenge ne tumba ye wai mbolnge palgig. Ne ndanngina le nane ne mbolnge tanjade e nga kusnana le ³⁶ nu lafumba sana: Ye kilke te kulatkam tuku gabat kuga. Ye kilke te tuku gabat kande yinje gageu nane ye Zu mbal tuku wai mbolnge pile ndakuwaig nga nane ndon kame bude kande. Ye kilke kulatket ta kise ngina.

³⁷ Tanjakina le Pilatus nu ndek kusnana: Ne gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not. Ye tugusek manjau te-mayokam tuku inanngine ye te-pilna le kilke te mbol prowen. Ima nu tugusek manjau sotate ta nu ye tuku minge isit ngina le ³⁸ nu ndek nu kusnana: Tugusek manjau ta ame aganj ngina. Tanjakina sulumba nu man mayok ka Zu mbal saningina: Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. ³⁹ Tane tuku Pasowa ait mbolnge mulintanu tanjo ande paskanu ta kile man tanjawamngit. Ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tinji e ngina. ⁴⁰ Tanjaka saningina le nane ndek wikaraumba kuenjka sakinaig: Tanjo ta sine mbulig. Ne Barabas paska sine singa nginaig. (Barabas nu aganj ndende kuayaranu tanjo).

19

¹ Kile Pilatus nu Yesus tumba kame mbal ningina le muli karejnumbi nu ngusnaig. ² Nane muli ande nzapo njak pirka gabat kaimba tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ³ nane ndek nu nzumilmba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nga samba dabil pannaig.

⁴ Kile Pilatus man mayok ka Zu mbal saningina: Tane isap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. Ye nu tumba man tane tugum prowi le tane kanjermba kila palpe ngina. ⁵ Tanjakina le Yesus nu gabat

mbolŋge muli nzapo ŋak tawi gur-gur ŋak maŋ mayok kina le Pilatus nu ndek saningina: Ai te. Tanŋo te kaŋgerap ŋgina.

⁶ Tanjakina le pris gabat mbal polis mbal Yesus kaŋgermba ŋakmba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋga saka minnaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tanjine nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋgap. Ye nu tuku mbar ande kaŋger ndawet ŋgina le ⁷ Zu mbal ndek sakinaig: Nu sine tuku tukul sunŋo lukamba ye Kuate tuku Kiŋo ŋga sakina. Ta tuku nu siŋka kumwa ŋginaig.

⁸ Nane nu Kuate tuku Kiŋo ŋginaig le Pilatus nu ismba nu kuru kuru sunŋona sulumba ⁹ nu ndek Yesus tumba wandek siŋam kumba maŋ kusnana: Ne aningne prona ŋgina kande nu pasa lafu ndana le ¹⁰ Pilatus nu ndek sana: Ne ye tuku pasa lafuwe nda? Ye gabat sunŋo. Yenŋe saki le ne kusrenamŋgaig. Kuga ta ne ail kazrai mbolŋge balenamŋgaig ta ne idus ndate e ŋgina le ¹¹ nu Pilatus sana: Kuate nu wo ndakuwa ta ne ye mbolŋge wam ande kam kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu ye tumba ne wai mbolŋge pilna ta nu tuku mbar ta ne tuku mbar lite ŋgina.

¹² Tanjakina le Pilatus nu Yesus kusrewam tuku ndin soŋina ta Zu mbal wikaraumba sakinaig: Tanŋo ta ye gabat sunŋo ŋgate tukunu nu Rom gabat Sesar tuku ma tam iduste. Ne nu kusrewa ta Sesar nu ne ndoŋ gubra tamŋgat ŋga sanaig.

¹³ Pilatus nu pasa ta ismba nu Yesus tumba mayok kina sulumba nu ka pasa pilenŋanu mbili mbolŋge minyokina. Ma ta nyunu Ndame Basleŋnu ŋak. Nane Hibru pasambi Gabata ŋgade. ¹⁴ Mara ta Pasowa tuku kusem kuanenu tuku ait.

Ki buk mbilam bafuna le Pilatus nu pasa pilenŋanu mbili mbolŋge minyoka Zu mbal saningina: Ai te. Tanjine Gabat Sunŋo te ŋgina.

¹⁵ Tanjakina le nane wikaraumba sakinaig: Nu balewaig. Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋginaig le nu nane saningina: i ... Tanjine gabat sunŋo te balewaig ŋga sakade e ŋgina le pris gabat mbal lafumba sakinaig: Sesar ndo sinjine gabat sunŋo minit ŋginaig.

¹⁶ Tanjakinaig le Pilatus nu Yesus tumba ail kazrai mbolŋge pilwaig ŋga nane tuku wai mbolŋge pilna.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig
(*Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43*)

¹⁷ Yesus nu nuŋe ail kazrai kurana le kame mbal nu tumba ma ande nyunu Tanŋo Gabat Murko ta tugum pronaig. Hibru pasambi ma ta Golgota ŋgade. ¹⁸ Tanŋe nane nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋga tanŋo armba turmba kilmba ail kazrai mbolŋge nil danŋge likinaig ta ande simŋge ande temŋge Yesus nu ŋgamunŋe.

¹⁹ Pilatus nu nane afu saningina le ail kazrai mbolŋge pasa ande tenemba kuyarmba pilnaig: *Tanŋo te Nasaretnu tanŋo Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋga kuyarnaig.* ²⁰ Nane Hibru pasambi Rom pasambi Grik pasambi pasa ta kuyarnaig. Yesus ail kazrai mbolŋge pilnaig ma ta Yerusalem patukŋge tukunu Zu mbal gudommba pro pasa ta burkumba ²¹ Zu mbal tuku pris gabat kame nane ka Pilatus sanaig: Nu Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋga kuyarat ta sauka. Nu nuŋe miroŋ ye Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋgate tanjamba kuyara ŋginaig kande ²² Pilatus nu nane saningina: Kuga. Ye kuyarit ta ndo minwa ŋgina.

²³ Kame mbal nane Yesus ail kazrai mbolŋge nil danŋge denŋpurmba nane bailkamba nu tuku tawi agan ndende walmba kilnaig. Nu tuku tawi kuenu ta mata tinaig. Tawi ta zail ndanŋanu. Basleŋnu mbolŋge tugu

pilmba ka ibenŋge bitekŋgina. ²⁴ Ta tuku kame mbal nanŋine nanŋine sakinaig: Sine tawi mayenu te fetfetmba kile ndakube, Sine usre ande kumba ande tawi tam tuku madibe ŋginaig. Nane taŋakinaig ta kuyar pasa ande kumunaig ta teŋenmba.

Nane ye tuku tawi walmba kilnaig.

Ye tuku tawi tam tuku usre ande kinaig ŋgate. *Mune 22.18*

Kame mbal nane wam ta kinaig.

²⁵ Pino afu Yesus tuku ail kazrai tugumŋge tiŋ minnaig ta nyu kat nanŋine teŋenmba. Yesus ina nuŋe, ina nuŋe tuku maib nuŋe, Klopas tuku piyo nuŋe Maria, Maria Magdalanu pino turmba. ²⁶ Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo ande tuku kume purna ta ina nuŋe ndoŋ tiŋ minna le kaŋgermba ndek ina nuŋe sana: Ina, ne tuku kiŋo not ŋgina. Taŋakina sulumba nu ndek nuŋe dubiwanu taŋgo ta sana: ²⁷ Ne tuku ina naŋe not ŋgina. Ait ta mbolŋge taŋgo ta Maria tumba nuŋe wande mbolŋge kulatka minmba minna.

Yesus nu kumna (Mateus 27.45-46; Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49)

²⁸ Kile Yesus nu nuŋe piro ŋakmba kugana ta kila pilmba nu kuyar pasa ande kumumba sakina: Ye kule parayate ŋgina.

²⁹ Nza grep kule ŋak taŋge minna ta nane kulelu tumba grep kule sinamŋge pilmba papanimbi teduŋga Yesus tuku miŋge mbolŋge pilnaig le ³⁰ nu ŋair ŋinkina sulumba sakina: Kile piro suluwit ŋga gabat welndeka nu kumna.

Nane Yesus tuku takel make buronaig

³¹ Mara ta kusem kuanenu tuku ait. Kusem ta mbolŋge kusem ait sunŋokanu. Ta tuku mindesiŋ ail kazrai mbolŋge mine ndakuwaig ŋga Zu mbal nane ka Pilatus sanaig: Kame mbal tuku pasa palpe le taŋgo

keŋ ta kupe kat ŋgurŋgurwaig le kumwaig le paskuwaig ŋginaig. ³² Taŋakinaig le nu wokina le kame mbal ismba ndek taŋgo ar Yesus ndoŋ nil danŋginaig nale tuku kupe kat ŋgurŋgurkinaig. ³³ Taŋamba nane pro Yesus nu buk kumna le kaŋgermba kupe ŋgur ndanaig. ³⁴ Kame taŋgo andeŋge mbanduwaŋmbi nu tuku takel make soburona le pitik ndo ndare kule tur ndekina.

³⁵ Ye Yohanus taŋge minmba yiŋe ammbi wam ta kaŋgeren tukunu ye son saket. Tane mata son ŋgam tuku ye kuyaret. ³⁶ Wam kina ta kuyar pasa armba alo kumumbi mayok kinaik. Pasa ande teŋenmba sakate.

Ne tuku isu ande ŋgure nda ŋgate.

Mune 34.20

³⁷ Pasa ande teŋenmba sakate.

Nane nu tuku ŋgarosu soburon-aig mbal nu kaŋgeramŋgaig ŋgate. *Sakaria 12.10*

Taŋgo armba Yesus tuku mindesiŋ wakeinaik

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56)

³⁸ Kile Arimateanu taŋgo Yosef nu Pilatus tugum kina. Yosef nu Yesus dubina taŋgo ta nu Zu mbal tuku kuru-kuruka nuŋe son maŋau yabukina. Nu Yesus tuku mindesiŋ tam tuku Pilatus yabaŋna le wokina le nu pro mindesiŋ ta tumba kina.

³⁹ Nikodemus nu o buk Yesus tugum furir prona ta nu mata gureŋ armba kublinaig tuku ta kilmba prona. Gureŋ pitinu ta 30 kilo taŋaŋ. ⁴⁰ Nale Yesus tuku mindesiŋ tumba Zu mbal tuku maŋau dubimba gureŋ kutukutumba tawi kaukaukmbi songa kusnaik.

⁴¹ Yesus ail kazrai mbolŋge balenaig ma ta tugumŋge kumzaŋ ail tuku piro ande sinamŋge mindesiŋ palmbim tuku ndame burok kitek ande minna. Ndam

burok ta buk mindesin ande tange pile ndakinaig tuku. ⁴² Ait ta Zu mbal kusem kuanenu tuku ait tukunu nale Yesus tuku mindesin tumba ka burok patuknge minna ta sinamnge pilnaik le minna.

20

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-8; Markus 16.1-8; Lukas 24.1-12)

¹ Kusem kugana le piro tugu palmbinu ait mafe maye ndana le Maria Magdalanu nu ndame burok ta tugum kumba mambilna kande ndame sungo buk talka barinaig le kanjerna. ² Wam ta kanjermba nu pinderka luka kina ka Simon Petrus tango ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale sanikina: Nane afu singine Sungo tuku mindesin ndame burok sinamnge tumba ka pilnaig ma ta sine gilai nga sanikina le ³ nale pastinga ndame burok ta tugum kambim saka kinaik.

⁴ Nale pinderka kumba Yesus dubiwanu tango ande nu Petrus limba nu ambonga burok tugum ta prona. ⁵ Tanjamba nu loka mambilna sulumba mindesin kusnaig tuku tawi ta ndo kanjerna. Kanjermba nu sinam kine ndakina.

⁶ Tanjamba minna le Simon Petrus pinderka pro burok sinam kina sulumba tawi mindesin kusnaig ta ndo minna le kanjerna. ⁷ Gabat songinaig tuku tawi ta kasomnge minna le kanjerna. ⁸ Kile tango nu ambonga prona ta nu mata burok sinam kina sulumba tawi ta kanjerka Yesus nu tingina ta nu son ngina. ⁹ Kuyar pasa nu Kristus manj tingam tuku sakina ta nale katese ndanaik.

¹⁰ Tanjamba nale luka nakile wande mbol kinaik.

Maria Magdalanu nu Yesus kanjerna

(Mateus 28.9-10; Markus 16.9-11)

¹¹ Maria nu ndame burok tugum tange tinga malmbika minna sulumba loka burok sinam ta mambilna kande ¹² enjel armba tawi kaukauk njak Yesus tuku mindesin minna ma ta mbolnge ande gabat tugumnge ande kupe tugumnge minyok minnaik le kanjerkina. ¹³ Enjel ar ta ndek Maria sanaik: Pino, ne ndanam malmbikate nga kusnanaik le nu ndek sakina: Nane ye tuku Sungo tumba ka ma aningge pilnaig ta ye gilai nga sanikina. ¹⁴ Sanikina sulumba nu mbilka Yesus nu tugum tange tinj minna le kanjerna ta imanje nu katese ndana.

¹⁵ Kile Yesus nu kusnana: Pino, ne ndanam malmbikate. Ne ima sotate nga sana le nu piro te kulatkanu tango nga idusmba nu sana: Mam, nenge nu tumba ka ma inumnge pilna kande ye saya le ka nu tumba ka ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yesus nu sana: Maria ngina le nu mbilka *Rabuni* ngina. (Rabuni pasa ta tugunu Tum Tango).

¹⁷ Yesus ndek sana: Ye Mam tugum ambe nda kan tukunu ne ye biye ndaka. Ne kumba yiye tira kame terjenmba saninga. Ye singine Mam singine Kuate nu tugum ambe kangit nga saninga ngina. ¹⁸ Tanjakina le nu kumba Yesus dubiwanu mbal tugum promba saningina: Ye Sungo kanjerit nga nu pasa njakmba sana ta nane kubeu ningina.

Nunje dubiwanu mbal afu Yesus kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49)

¹⁹ Ki ta piro tugu palmbinu ait furiram Yesus dubiwanu mbal nane wande ande mbol manjurka Zu mbal tuku kuru-kuruka wande malanja tukul ndinjmba minnaig kande Yesus nu nane ngamuknge mayok ka tinga saningina: Tane ngamungal mukuk njak minap ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nunje wai takel

make nane tumningina le nane nanjine Sunjo kanjermba gare tornaig.

²¹ Kile nu maŋ saniŋgina: Tane ngamuŋgal mukuk ŋak minap. Mam nu ye kukulyina taŋamba ndo ye mata tane kukultingamŋgit ŋgina sulumba ²² nu nane mbolŋge mab-seŋmba guwa fitka sakina: Tane Tukul Guwa tap. ²³ Tane nane afu tuku une saukap ta une ta mine nda. Afu tuku une sau ndakap ta une ta minmba minamŋgat ŋgina.

Tomas nu Yesus kanjerna

²⁴ Yesus dubiwanu tanjo 12 buk madiningina ta tuku ande Tomas mape nyu ande Didimus nu Yesus mayok kina ait ta nu nane ndoŋ mine ndakina. ²⁵ Nane afu ndek Tomas sanaig: Sine siŋgine Sunjo kanjergig ŋginaig le nu sakina: Tane yabrikade. Yiŋe ammbi wai mbolŋge nil tuku ma kanjerka wai tokmbi nzilal kigreka takel make buronaig ma kirewi sulumba ndo ye nu tingat ta son ngamŋgit ŋgina.

²⁶ Mara 8 kugana le nane maŋ wande ndui ta mbolŋge maŋgurka minnaig ta Tomas ndoŋ. Wande malaŋga tukul ndiŋmba minnaig le Yesus nu maŋ nane ngamukŋge mayok ka tinga saniŋgina: Tane ngamuŋgal mukuk ŋak minap ŋgina sulumba ²⁷ kile nu Tomas sana: Ne ilmba ye tuku wai te kanjerka wai tokmbi kigreka wai kuitka takel burok kirewa. Ne wamduŋ tero ndaka son ŋga ŋgina.

²⁸ Taŋakina le Tomas nu ndek sakina: O yiŋe Sunjo, ne ye tuku Mbara ŋgina le ²⁹ nu ndek Tomas sana: Ne ye kanjeryate sulumba son ŋgate. Afu nane ye nda kanjeryumba son nguwaig ta nane gare ŋak minamŋgaig ŋgina.

Yohanus nu pasa te kuyarna tuku tugunu

³⁰ Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo am mbolŋge wam kitek sunjomba ke likina ta afu ndo kuyarniŋget.

³¹ Yesus nu Kuateŋge madina tanjo. Nu Kuate tuku Kiŋo ta tane son ŋga nu kila pile mayewap ŋga ye pasa te kuyarke liket. Tane nu tuku son ngap ta nuŋe nyu mbolŋge tane abo tugu minmba minam tuku tamŋgaig.

21

Tanjo 7 Yesus kanjernaig

¹ Ngumnenga Yesus dubiwanu tanjo afu Tiberias kule kualin tugumŋge minnaig le nu maŋ nane tugumŋge mayok kina ta tenjenmba. ² Nane minnaig mbal ta ande Simon Petrus ande Tomas mape nyu ande Didimus. Ande Galileanu tanjo Nataniel tumbran nuŋe Kana. Afu ta Sebedeus tuku kiŋo armba Yesus dubiwanu tanjo armba turmba. ³ Nane minnaig sulumba Simon Petrus nu saniŋgina: Ye kualegan sotam kanjit ŋgina le nane sakinaig: Sine ndoŋ ŋginaig. Nane kumba waŋ poŋga kinaig ka kumaŋ bukŋga didika minnaig le mafena kande kualegan kile ndakinaig.

⁴ Maratukuk ki prowam bafuna le Yesus nu piyal tanje tin minna le nane nu kanjermba lislimba nu katese ndanaig. ⁵ Kile nu nane wika kusnaniŋgina: Oi. Mata kame, tane kualegan afu kilaig e ŋgina le kualegan kuga o ŋginaig. ⁶ Nu ndek saniŋgina: Tane maŋ ndinam kumamŋge bukŋgap ta tane kualegan kilamŋgaig ŋgina. Taŋaka saniŋgina le nane ndek taŋanaig le kualegan pitinunŋge kumaŋ didike fugunaig.

⁷ Kile tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nu Petrus sana: Ai si. Siŋgine Sunjo ŋgina le ⁸ nu pasa ta ismba nu pirokam tuku mal tingina ta tawi tumba tinmba patenŋa kageka tabek kina le nane afu kumaŋ kualegan ŋak didika kule makembi kinaig. Waŋ piyal patukŋge wai tutur 50 taŋamba ndo minna.

⁹ Nane waŋ kusremba kinaig ka piyal tanje pa ande dikɔŋginaig le ugmba minna le kaŋgernaig ta kualegaŋ pasokanu bret turmba pa mbolɔŋge minnaig le kaŋgerkinaig.

¹⁰ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Kualegaŋ kilaig ta afu kilmba yalpe ŋgina le ¹¹ Simon Petrus nu ndek kina ka waŋ poŋga kumaŋ kualegaŋ ŋak ta didikina le tabek kina. Kualegaŋ sugo ta burkinaig ta 153 minnaig ta pitinuŋge kumaŋ pur ndakina.

¹² Kile Yesus nu nane saniŋgina: Tane ilmba isukusap ŋgina. Nuŋe dubiwanu tanjo nane ne ima ŋga kusnawam tuku kuru-kuruka nu kusna ndanaig. Nu nanjine Sunjo ta nane katesenaig. ¹³ Kile nu tinja bret kualegaŋ tur kilmba walmba niŋgina le nyinaig.

¹⁴ Yesus nu kummba tinjina sulumba ait te nu nuŋe dubiwanu tanjo tugumuŋge prowam keŋna.

Yesus nu Petrus ndoŋ pasatina

¹⁵ Nane isukuse sulunaig le Yesus nu Simon Petrus sana: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne tanjo kame te liniŋmba ne sunjomba ye tuku kume purte e ŋga kusnana le nu Yesus sana: Sunjo ne kila. Ye ne nzaliyate ŋgina. Tanjakina le Yesus ndek sana: Ne ye tuku sipsip fat isukusneniŋga ŋgina.

¹⁶ Kile nu maŋ kusnawam arna: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne ye tuku sunjomba kume purte e ŋga kusnana le nu lafumba sana: Sunjo ne kila. Ye ne nzaliyate ŋgina. Tanjakina le Yesus nu sana: Ne ye tuku sipsip kulatka mina ŋgina.

¹⁷ Kile nu maŋ kusnawam keŋna: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne ye tuku sunjomba nzalinate e ŋga kusnana. Yesus nu ne ye tuku sunjomba nzaliyate ŋga sawam keŋna le Petrus nu ŋgamuŋgal piti ŋak sana: Sunjo, ne wam ŋakmba

kila. Ye ne nzaliyate ta ne kila minit ŋgina. Tanjakina le Yesus nu sana: Ne yiŋe sipsip isukusneniŋga. ¹⁸ Ye siŋka sanamuŋgit. Ne mbanzo minmba ma kambim tuku idusmba let tinjmba naje nzali ndo dubimba tinja kine promba minna. Ne saibo pilmba wai kuitka le andeŋge let tumba ne kusmba nu tuku wamdus neŋge dubiwa ŋga nu ne didika kaŋgat ŋgina. ¹⁹ Nu tanjamba Petrus dir pasa sana. Ngumneŋga Petrus nu kummba Kuate tuku nyu sunjo tembolamuŋgat ta nu tumna. Tanjaka sana sulumba nu ndek sakina: Ne ye dubiya ŋgina.

²⁰ Tanjakina le Petrus nu mbilka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta ilna le kaŋgerna. Tanjo ta nane buk wande mbolɔŋge isukusmba minmba nu Yesus patumba minyoka gemna sulumba ima nu ne tuku kupet tanjo mayok kaŋgat ŋga Yesus kusnana. ²¹ Petrus nu tanjo ta ilna le kaŋgermba ndek Yesus sana: Sunjo, tanjo te nu ndaŋamuŋgat ŋga sana le nu lafumba sana: ²² Nu abo minwa le ye luka ndekamuŋgit ŋga idusi ta ne tuku piro kuga. Ne ye dubiya ŋgina.

²³ Ngumneŋga Yesus tuku mbal afu tanjo ta kume nda ŋga sakinaig le pasa ta sunjokina ta Yesus nu tanjo ta kume nda ŋga sa ndakina. Kuga. Nu teŋenmba sakina: Nu abo minwa le ye luka ndekamuŋgit ŋga idusi ta ne tuku piro kuga ŋga Petrus sana.

²⁴ Yesus dubiwanu tanjo nu kume nda ŋga sakinaig ta ye Yohanus. Wam kame te ŋakmba yiŋe ammbi kaŋgerken sulumba pasa te kuyarke liket. Pasa te siŋka son pasa ta sine kila. ²⁵ Yesus nu maŋau afu sunjomba turmba ke likina. Ande nu wam ta ŋakmba kuyarke likina kande kilke tugu ŋakmba mbolɔŋge waje ta patikam tuku ma kumuŋ kuga kande.

Son.

APOSEL Aposel kame tuku piro

Lukas nu Teofilus tuku wañe armba kuyarningina. Nu ambonga kuyarna ta Yesus Kristus tuku pasa mayenu. Kile wañe arnu te aposel kame pirokinaig tuku kuyarna.

Yesus nu samba mbol kambim bafuna sulumba nuñe dubiwanu tanjo wam paguka saningina: Tane kilke tugu ñakmba mbol kape sulumba ye tuku nyu saningap ñgina. Tanakina sulumba nu nane kusreka luka samba mbol kumba Tukul Guwa pilna le ndekina le nuñe dubiwanu tanjo ta nane Tukul Guwa ñak Yesus tuku minge kumu-kumumba kilke tugu ñakmba mbol lika nu tuku pasa mayenu tanjo pino ñakmba tumniñmba saningge likinaig le nane sungomba ñgamunjal biye mbilmba Yesus tuku son ñga kule pisne kile-likinaig.

¹ O Teofilus kaiye. Ye ambonga wañe ande kuyarmba ne tuku pilen ta Yesus nu wam ñakmba ke lika pasa tumniñmba minna le ² ma ma Kuatenge te-dunja samba mbol kina. Nu Tukul Guwa ñak minmba kambim tuku ait mbolñge aposel buk madiningina ta wam paguningina. Ye wam ta ñakmba wañe mbolñge kubeu tinen.

³ Yesus nu rar tumba kummba manj tingina sulumba mara 40 sinamñge nu aposel tugumñge mayok ka Kuate nuñe gageu kulatkate manau ta tumningina sulumba wam afu sangrinu ke likina le kanjerkumba nu tingina wam ta kila pilnaig. ⁴ Nu nane ndonj minmba teñenmba saningina: Tane Yerusalem tumbranj sunjo te kusre ndawap. Mam nu ande kukulwa le tane ndonj minmba minam tuku sakina ta nu tairña minap. Ye o buk tane ta tuku

satingen. ⁵ Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Mine minemba ye tane Tukul Guwambi tane tuku ñgamunjal kule pisne tanar tingamñgit ñgina.

⁶ Mara ande nane manjurka nu kusnanaig: Sunjo, ne kile sine Israel mbal tuku muskil kile-tidinga singine kilke singamñgat e ñginaig le ⁷ nu ndek saningina: Mam nu nuñe nyu tambi wam kame mayok kambim tuku ait madiningina ta ginu mara ame ait mbolñge mayok kanjaig ta tane kila palmbim tuku manau kuga. ⁸ Tukul Guwa tane mbolñge prowa le tane sanjri ñak minmba ambonga Yerusalemñge ñgumnerña Yudea ma tugu Samaria ma tugu kilke tugu ñakmba mbolñge lika ye tuku nyu saningap ñgina.

⁹ Tanamba saninmba minna le nane nu kanjermba minnaig le Kuatenge nu te-dunja tumba samba mbol kina le gau kaukauk ande pro nu songina le nane manj nu kanjer ndanaig. ¹⁰ Nane samba mbol tandeka nu kina ndin ta kanjer timba minnaig le kile tanjo armba kuminj kugen kaukauk ñak tanje mayok kumba ndek nane saninginaig: ¹¹ Galilea mbal, ndanam tane samba mbol te tandeka mambilmba minig. Kuatenge Yesus te-dunjat le tane kusreka samba mbol ket le kanjeraig tanamba ndo nu manj luka ndenunjat ñga saninginaig.

Tanjo ande Yudas tuku ma tina

¹² Kile nane tinga Olif tabe kusremba luka Yerusalem kinaig. Ndin ta kuen ndo kuga. ¹³ Nane kinaig ka Yerusalem promba nanjine wande minnaig ta ponja rum o mbolñge ta sinam kinaig. Nyu nanjine ta teñenmba. Petrus, Yohanus, Yakobus, Andreus, Filipus, Tomas, Bartolomeus, Mateus. Ande Alfeus tuku kinjo nuñe Yakobus. Ande Simon mape

nyu ta Selot. Ande Yakobus tuku kiŋo nuŋe Yudas.

¹⁴ Pino kame afu Yesus ina nuŋe Maria ndoŋ, Yesus tuku maib kat nuŋe nane ŋakmba taŋge maŋgurka ŋgamuŋgal ulendimba Kuate yabaŋmba minnaig.

¹⁵ Ait ande Yesus dubinaig kuasmbi 120 tajaŋ maŋgurka minnaig le Petrus nu nane ŋgamukŋge tiŋga sakina: ¹⁶ Tira kame, o buk Tukul Guwaŋge David tuku miŋge mbolŋge Yudas tuku sakina le kuyarna. Kuyar pasa ta ŋgisinu kumuŋ kuga. Yudasŋge Yesus minna ma ta tumŋiŋina le pro nu biye tinaig. ¹⁷ Taŋgo ta nu sine piro tuma ande. Nu sine tuku piro inum nu biyna. ¹⁸ Nu mbar sunŋokina le mbar ta tuku ndametiŋmbi kilke ande piyanaig. Nu gabat kumam te-tirka saŋgrimba ndeka funŋul puluka sina walelena le nu kumna. ¹⁹ Yerusalem mbal nane wam ta ismba kilke ta nyun ta Akeldama ŋginaig. Nyu ta tugunu Ndare Kutukina tuku Kilke.

²⁰ Mune waŋe mbolŋge kuyar ande Yudas tuku teŋenmba minit.

Nuŋe wande ake minwa.

Ande maŋ taŋge nda kinywa. *Mune*
69.12

Kuyar ande mata teŋenmba sakate.
Ande nu nu tuku piro tuwa. *Mune*
109.8

Kuyar pasa taŋamba sakate ŋga saningina.

²¹⁻²² Petrus nu maŋ lato saningina: Sine taŋgo ande tesilika madibe. Taŋgo ta nu sine ndoŋ Yesus tiŋgina wam ta saka te-mayokam tuku. Yesus nu sine ndoŋ minna le nane afu mara mara sine dubika lika minnaig tajaŋ taŋgo ande madibe. Ande nu Yohanus kule pisneningina ait mbolŋge sine ndoŋ minmba ka ka Yesus nu sine kusreka samba mbol kina tajaŋ taŋgo inum madibe ŋgina.

²³ Taŋakina le nane taŋgo armba nyun kilnaig ta ande Yosef ande Matias. Yosef nu mape nyu ande Yastus ande Barsabas. ²⁴ Nane taŋgo ar ta kile-tidinginaig sulumba yabaŋmba sakinaig: O Sunŋo, ne taŋgo ŋakmba tuku wamdus kila. Taŋgo ar te ima ne madina ta tum-singa. ²⁵ Yudas nu nuŋe minam tuku mbili ŋayonu mbol kumba piro ta kusrena. Taŋgo ande tum-singa le nu piro ta biymba aposel nyu tamŋgat ŋginaig. ²⁶ Taŋakinaig sulumba nane nangine maŋaumbi kinaig le Matias tuku nyu mayok kina le nu aposel 11 ndoŋ ulendikinaig.

2

Tukul Guwa ndekina

¹ Zu mbal tuku pagumba nye ait sunŋo ande nyunu Pentikos prona le Yesus dubinaig mbal wande ande mbolŋge maŋgurka minnaig.

² Minnaig le samba mbolŋge fudu sunŋo ande bubre suk ndeka prona sulumba wande minnaig ta fudu sunŋo ta kumuŋgina. ³ Kile agaŋ ande pa mane suk denpur-denpurka nane ŋakmba mbol kine likina le kaŋgernaig. ⁴ Tukul Guwa nu nane ŋakmba mbol kumuŋgina le nane ndek pasa kuale gilai ta sake lika minnaig.

⁵ Taŋamba minnaig le Zu afu Kuate tuku nyu kurauka ma tugu kise kise mbolŋge promba Yerusalemŋge maŋgurkinaig ta ⁶ nane fudu sunŋo ta ismba pro nane tugumuŋge maŋgurka nangine pasa kuale yimyam ise lika nane piriri ŋayomba wamdus te-sulunaig sulumba ⁷ pirerek purka sakinaig: i ... Nane ŋakmba te Galilea mbal ndo. ⁸ Ndarŋam nane sine ŋakmba tuku pasa kuale yimyammbi sakade. ⁹ Sine afu Partianu, Medianu, Elamnu, Mesopotamianu. Sine afu Yudeanu, Kapadosianu, Pontusnu, afu Asianu. ¹⁰ Sine

afu Frigianu, Pamfilianu, Isipnu, afu Sirene tumbran sungo patuk patuk tumbran fonfon Afrikange progen. Sine afu Romnje te progen ta afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu mbal tanan Kuate dubiweg tuku. ¹¹ Sine afu Kretanu, afu Arabianu. Sine tanamba tanamba ma tugu yinyam mbolnje prove likeg. Kuate nu wam sangrinu kitek ke likate ta singine pasa kualembi sakade le iseg nginaig.

¹² Nane nakmba pirerek purka wamdus te-sulumba munju kusnanginaig: Wam te tugunu ndanmba tuku nginaig le ¹³ afu nane nzumil te-ninmba sakinaig: Nane grep kule kamenu sunjomba nyaig sulumba nginjankade nginaig.

Petrus nu Kuate tuku pasa kuk-lina

¹⁴ Tanakinaig le aposel 12 manjurka minnaig ta nane ngamuknje Petrus nu tinja wi kuenka saningina: Tane Yerusalem mbal Zu mbal ma tugu afu mbolnje prove likinaig tane nakmba kilba pilmba ye tuku pasa ise tiwap. ¹⁵ Kile maratukuk ki ait 9 tate. Sine grep kule nyumba nginjankanu nga sasingig ta tanamba kuga. ¹⁶ Tuan tanjo Yoel nu dir pasa sakina ta kile alonu mayok kinit. Nu tenenmba kuyarna.

¹⁷ Kuate nu sakate. Kilke kugawam tuku ait patukuwa le ye yije Guwa kilke mbol mbal ningamngit.

Tanawi le tane tuku kinjo kulim kame Tukul Guwanje pasa saningwa le ismba kile-mayokkamngait.

Tane tuku tanjo mo nane kinatanu suk aganj kanjerkamngait. Tane tuku saibo nane kinymba kinja alo njak kanjerkamngait.

¹⁸ Ait ta mbolnje yije piro tanjo piro pino yije Guwa ningi le nu nane pasa saningwa le ismba kile-mayokkamngait.

¹⁹⁻²⁰ Ye Sunjo, ye luka prowam tuku ait pro ndawa le tane katewam tuku ye samba mbolnje kilke mbolnje wam kitek sangrinu kile-mayokkamngit.

Samba mbolnje ki bulu kugamba dabuka tambun ndare suk gurnungat. Kilke mbolnje ndare pa sunjo pa guwa dabuknu mayok ke likamngait.

Tane wam nakmba ta kanjerka piriri njayowamngait.

²¹ Ima nu Sunjonge turwa nga wikuwa ta ye nu tuku muskil te-tiwe tambimngit. *Yoel 2.28-32*

Yoel nu tanamba Kuate tuku pasa kuyarna nga saningina.

²² Petrus man lato saningina: Israel mbal, tane pasa te ise tiwap. Nasaretnu tanjo Yesus Kuatenje kukulmba nu sanjri tuna ta tane kila. Nu wam sangrinu kitek tane ngamuknje ke likina le kanjerkinaig. ²³ Ande nu Yesus tumba tane wai mbolnje palmbim tuku Kuate nu o buk wamdus ta tina. Tane nu ail kazrai mbolnje kumwa nga une mbal wai mbolnje pilnaig le nane nu balenaig le kumna. ²⁴ Kumna le Kuate nu Yesus tuku kume tuku sanjri pitaimba te-tina. Kume tuku sanjrinje Yesus biye dewam kumun kuga. ²⁵ David nu wam ta tuku o buk Kristus tuku minje tenenmba kuyarna.

Sunjo nu mara mara ye ndonj minit le kanjeret.

Ye wamdus piti sulu ndawi nga nu ye ndinam kumamnje gemyumba minit.

²⁶ Ta tuku ye ngamunggal bulok gare njak minet.

Ye kumam tuku minet ta ye piti ndayate.

²⁷ Ye tuku kanu kumanu mbal tuku tumbran kine nda.

Ye ne tuku piro tanjo yije ngarosu menu tuku ndin tukulamngat.

28 Abo minmba minam tuku ndin ne ye tumyate.

Ne ye ndonj mina le ye gare toramngit ngina. *Mune 16.8-11*

Petrus nu David tuku kuyar pasa tanjamba nane saningina sulumba sakina: 29 Tira kame, ye pasa satinngamngit te tane kila. Siningine mbun David nu kumna le ngukinaig. Nu tuku kumu ta kile minit le kanjereg. 30 David nu Kuate tuku tuan tanjo minmba nu tuku mbun ande nu tuku ma mbolnje gabat sunjo minam tuku Kuate nu pasa sangrinu sana ta nu kila minna. 31 Ta tuku David nu Kristus kummba tinngamngat wam ta kanjermba tenenmba sakina: Kristus nu kumanu mbal tuku tumbran kine nda. Nu tuku njarosu mata menu tuku ndin tukulamngat ngina. 32 David nu pasa kuyarna ta Yesus tuku kuyarna. Nu kumna le Kuate nu te-tina le tingina. Sine njakmba wam ta kanjergenj. 33 Kuate nu Yesus te-dunja nuje ndinam kumamnge pilna sulumba nuje pasa sangrinu sakina ta kumumba Yesus Tukul Guwa tuna. Tanjamba ndo kile nu sine Tukul Guwa sinngat le nu tuku sanjri ismba kanjerde te.

34 David nu samba mbol kine ndakina ta nu tenenmba Kristus tuku sakina.

Sunjo Kuatenje ye tuku Sunjo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenge sanjri njak minyok mina le ma ma 35 yenje ne tuku njeueu mbal njakmba kile-ibenjka ne tuku kupe kumnemnge patikamngit ngina. *Mune 110.1*

36 Tane Israel mbal wamdus pulutinguwa. Tane Yesus tumba ail kazrai mbolnje balenaig ta Kuate nu tanjo ta tumba nuje madina tanjo nga tanjo njakmba tuku Sunjo pilna nga saningina.

Nane gudommba njgamunjal mbilmba son nginaig

37 Zu mbal pasa ta ismba sine sinjka mbargenj nga nane njgamunjal rar sunjo kamusmba Petrus aposel afu turmba saninginaig: Tira kame, sine ndanbe o nginaig le 38 Petrus nu ndek nane saningina: Tane njgamunjal biye mbilmba tangine manjau njagonu kusreka Yesus Kristus ndonj ulendika kule pisne tap. Tane tanjawap le Kuate nu tane tuku une njakmba sauka gilainga Tukul Guwa tinngamngat. 39 Kuate nu tane tangine kinjo kame kasomok mbal turmba idusnimbamba o buk Tukul Guwa tanjo ninngamngit ngina. Sunjo Kuate nu ima kate wikate ta nu Guwa ninngit nga saningina.

40 Petrus nu tanjamba pasa lato sanimbamba sakina: Tangine kuasmbi tuku manjau njayonu kusrewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinguwa ngina le 41 nane nu tuku pasa ismba son nginaig mbal nane kule pisne tinaig. Ki ait ta mbolnje nane gudommba 3,000 tanjan Yesus dubinaig mbal ndonj ulendikinaig sulumba 42 nane mara mindek aposel kame tuku wam pagu pasa ismba nane wamdus ulendi tuma isukusmba pasa nyumba Kuate yabanmba minnaig.

43 Aposel kame nane wam kitek gudommba sangrinu ke likinaig le nane njakmba Kuate tuku nyu kurauka kuru-kuruka minnaig. 44 Nane son nginaig mbal njakmba tuma minmba nanjine aganj ndende munju ngail ngail ndakinaig. 45 Nane afu aganj denkanu ta nanjine njgamukok aganj ta kilmba piyamba ndametinj tamba nane turkanu. 46 Mara mindek nane kusem wande sunjo sinam tanje manjurka nanjine wande yimyam mbolnje tuma isukusmba gare-gareka wamdus bulok njak ulendi minanu. 47 Nane tanjamba Kuate tuku nyu te-dunja minanu le tanjo pino njakmba nane

tuku saka minanu. Mara mindek Kuate nu afu tuku muskil kile-tidinganu le nane ka Yesus tuku kuasmbi ndonj ulendikanu.

3

Tango ande kupe baklelok mayekina

¹⁻² Tango ande ina sinamnge kupe baklelok mayok kina. Mara mindek nane afu tango ta sukunga tango pino ndametinj yabanjningam tuku kusem wande malanga ande nyunu Maditak tugum tanje palmbinu.

Ait ande Petrus nale Yohanus ndonj Kuate yabanjam tuku ait ki kanum 3 mbolnge nale kusem wande ta mbol kinaik. Kinaik le nane afu manj tango ta sukunga pro tanje pilnaig.

³ Kile Petrus nale kusem wande sinam kambim bafunaik le tango ta nale kanjerka aganj inum tuwaik nga nale yabanjikina. ⁴ Yabanjikina le Petrus nale nu fumble timba sanaik: Ne sile kanjerka nginaik. ⁵ Tanjakinaik le nu idusna aganj ande ye sam tuku sayade nga idusmba nu nale kanjer tidinga minna le ⁶ Petrus nu ndek sana: Ye gol silwa ndametinj kugatok ta ye ne aganj ande tanmbimngit. Ne Nasaretnu tango Yesus Kristus tuku sangri mbolnge ne tinga lika ngina.

⁷ Tanjakina sulumba nu tango ta tuku wai ndinam biyamba tedungina le rakukadu kupe mbain turmba sangri tingina. ⁸ Tanjana le nu pitik ndo pastinga nale ndonj kusem wandek sinam kumba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunga nu kumbange pate-patenga kina. ⁹ Nu kumbange Kuate tuku nyu tedungina le tango pino nu kanjermba kila pilmba sakinaig: ¹⁰ i ... Kusem wande malanga Maditak tugumnge ndametinj yabanjkate tango ta not nginaig. Tanjamba nane pirerek purka wamdus te-sulumba minnaig.

¹¹ Tango ta Petrus le Yohanus bigmba nane ma ande nyunu Solomon tuku kawanj pronaig le nane gudommba pinder-pindermba pro tango ta kanjermba pirerek purka wai makemba minnaig le ¹² Petrus nu wam ta kanjermba nane saningina: Israel mbal, ndanam saka tane pro wam te tuku pirerek purka am goka sine kanjer tidingade. Sile tango magenu sikile sangrimbi tango te wakeiwanu nga idusde e? Tanjamba kuga. ¹³ Abraham Isak Yakob singine mbunj njakmba tuku Mbara nu nuje piro tango Yesus tuku nyu mbol kuwa nga nu wam te kate. Tane Yesus tumba gafman tuku wai mbolnge pilnaig le Pilatus nu Yesus paskam tuku sakina ta tane sangri maramba mbulnaig. ¹⁴ Kuate tuku tango purfenju ta tane mbulmba tango balewanu tango paska te-mayokam tuku Pilatus sanaig. ¹⁵ Tane abo tugu miro balenaig. Tane balenaig ta Kuate nu te-tina le tingina le sile Yohanus ndonj kanjerkej. ¹⁶ Tane tango kanjerde te sile Yesus tuku sangri tomba tinga tango te kupe te-tiwe tukik le tane njakmba am mbolnge nu mayekat.

¹⁷ Yinje tira kame, tane gabat kame ndonj Yesus mbolnge wam njayonaig ta tane nu tuku tugu katese ndamba tanjanaig ta ye kila. ¹⁸ Kuate nu o buk nuje tuan tango kame tuku minje mbolnge nuje madina tango rar tam tuku sakinaig ta alonu Yesus mbolnge kumungina. ¹⁹ Ta tuku tanjine manau njagomu kusreka ngamungal biye mbilap le Kuate nu tane tuku une njakmba sauke sulumba tane wamdus bul sertingua le gare njak minamngaig. ²⁰ Nu Yesus kukulwa le tane tugum prowamngat. Nu o buk tane muskil kile-tidinge tingam tuku nu pilna. ²¹ Kile nu samba mbolnge minmba Kuate

nu wam njakmba kile-tidinguwa le wam tugusek ndo minam tuku ait tairnga minit. O buk Kuate nu nuje tuan tango kame tuku minge mbolnge ait ta tuku sakina. ²² Moses nu tejenmba sakina.

Sunngo Kuate nuje pasa te-mayokam tuku ye tuan tango pilna tanjamba ndo nu sine Israel ngamuknge tuan tango ande palmbimngat. Tane nu tuku pasa njakmba ise tiwapa.

²³ Ande nu nu tuku pasa talawa ta Kuatenge nuje mbal ngamuknge paska tumba kasomnge pilwa le nu ngisikamngat. *Lo 18.15-19* Moses nu tanjamba sakina.

²⁴ Kuate tuku tuan tango Samuel tuan tango afu nu ngumnemnge mayok kinaig ta nane njakmba ait te mbolnge wam prowam tuku sake likinaig. ²⁵ Tane Kuate tuku tuan tango kame tuku mbun. Kuate nu pasa sangrinu tangine mbun nijsba Abraham ndonj wamdus ulendika sinjka son pasa sakina ta tane tuku turmba sakina. Nu tejenmba Abraham sana. Ne tuku mbun kat nanje mbolnge kilke tugu njakmba mbolnge ye wam mayenu kamngit ngina. ²⁶ Kuate nu nuje piro tango te-tina sulumba sine Israel mbal manau njaigonu kusreka gare manau mbolnge minbe nga nu Yesus kukulna le ambonja sine tugum prona nga saningina.

4

Nane Petrus nale mulin kilmba wandeknge patikinaig

¹ Petrus nale Zu mbal pasa nijsba minnaik le kusem wande tuku polis gabat kame pris mbal Sadusi afu nane njakmba manjur ta tugum pronaig. ² Pro Petrus nale Yesus kummaba manj tingina

tanjamba tango mata kumbe sulumba tingamngig nga pasa tum-nijsba minnaik le nane ismba palsejningina. ³ Palsejningina le nale bige tidinga kilmba furirte nga indole nale pasa te-tiwaik nga mulin kilmba wandeknge patikinaig. ⁴ Tanjanaig ta nane Petrus tuku pasa isnaig mbal ta gudommaba Yesus dubinaig mbal ndonj ulendika tango 5,000 tanjan mayok kinaig.

⁵ Mafena le Israel gabat sugo Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal nane njakmba pro Yerusalemnge manjurkinaig. ⁶ Pris gabat sunngo Anas nu tuku ndare tuma Kaiafas Yohanus Aleksander nane mata pronaig. ⁷ Nane manjurka polis kame kukulninginaig le nane ka Petrus nale kilmba pro pasa mbolnge kile-tidinginaig le gabat sugo nale kusnanikinaig: Tale wam kinaik ta sanjri ta imange tikina? Imange tale kukultikina nginaig le ⁸ Tukul Guwanje Petrus wamdus tuna le nu nane saningina: Singine gabat, singine mage mage tane isap. ⁹ Sile tango kupe baklelok turkik le nu mayekat. Tane ta tuku sile pasa mbolnge kile-tidingaig ndeta ¹⁰ tane gabat mbal Israel njakmba pasa te ismba kila palpe. Tango kupe baklelok mayekat le kile kanjerde te tugunu tejenmba. Nasaretnu tango Yesus Kristus nu tuku sanjrimbi tango te kupe te-tiwik. Tane nu ail kazrai mbolnge balenaig ta Kuate nu tumba tedungina. ¹¹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ndame ande tane ndame wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnge sanjri tingade ngate. *Mune 118.22*

Ndame ta Yesus. ¹² Kilke mbol mbal ngamuknge sine kile-luka kilam tuku Kuatenge Yesus singina.

Ande nu singine muskil kile-tidinge singam tuku mine ndakate nga saningina.

¹³ Petrus le Yohanus kuru kuru kugatok minje bulok sakinaik le gabat mbal nane wam ta kanjermba tanjo ar te ake tanjo ndo kila kugatok nga wamdus tesulunaig. Tanjamba nale Yesus ndon minnaik ta katesenaig.

¹⁴ Kupe baklelok tanjo mayekina ta Petrus nale ndon tanje tin minna tukunu nane kanjermba nale tuku pasa pitaiwam tuku ndin ande kanjer ndanaig. ¹⁵ Tanjamba nane polis kame saninginaig le nale kilmba mayok kinaig. Mayok kinaig le nangine nangine munju kusnanga ndin sota ¹⁶ sakinaig: Sine tanjo ar te mbolnje ndanje. Nale wam kitek sanjri jak kinaik ta Yerusalem mbal jakmba isnaig. Sine wam ta tomba yabukam kumun kuga. ¹⁷ Nale tuku pasa tanjo pino ngamuknje sungokikat. Ta tuku sine manau te peuwam tuku nale Yesus tuku kuasmbi afu man saka tum ndaningap nga riron pasa ninbe nginaig.

¹⁸ Tanjakinaig sulumba nale man wika pasa sanjrinu sanikinaig: Tale Yesus tuku man afu saka tum ndaningap nginaig le ¹⁹ nale ndek lafumba sakinaik: Sile Kuate tuku minje dubipe e ko tanjo tuku minje dubipe? Ame wam Kuate am mbolnje mayenu. Tangine wamdus sinamnje pilewap. ²⁰ Sikile ammbi aganj kanjerka pasa isken ta minje tukule nda nginaik. ²¹ Tanjakinaik le gabat mbal man lato riron pasa sanjrinu sanikmba nale kukulnikinaig le kinaik.

Tanjo pino jakmba tanjo mayekina le kanjermba Kuate tuku nyu te-dunginaig. Ta tuku gabat sugo nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nale ake kukulnikinaig le kinaik. ²² Tanjo wakeinaik ta nu yar 40 buk kusrena tuku.

²³ Kile Petrus nale kumba ka nakile mbal kile-siglika pris gabat kame Israel mage mage tanjamba tanjamba manau sake likaig nga kubeu ninginaig le ²⁴ nane pasa ta ismba wamdus ndindo ulendi pilmba ndek Kuate yabanmba sakinaig: O Sunjo, ne sanjri tugu. Ne samba kilke yu aganj ndende jakmba nenje ndo kilemayokkina. ²⁵ O buk nanje piro tanjo singine mbun David nu Tukul Guwanje wamdus tuna le pasa ande tejenmba kuyarna.

Ndanam kasomok mbal nane Kuate tuku gubra kagli tor-naig. Ndanam nane ake sinanj wam najonu kam idusnaig.

²⁶ Kilke te tuku nyu jak mbal kame buwam saka tinga

gabat sugo afu ndon ulendika mangurka Kuate nuje madina tanjo ndon kame buwam idusnaig ngina. *Mune 2.1-2*

²⁷ O son. Sine ne tuku pasa ta alonu kilimok kanjergeren. Herodus, Pontius Pilatus, kasomok mbal Israel mbal afu turmba nane Yerusalemnje mangurka ne madina tanjo Yesus balewam tuku sakinaig. ²⁸ Nane Yesus tumba balenaig ta ne o buk nanje sanjri nanje wamdusmbi wam afu mayok kambim tuku idusna ta nane ta kumunaig.

²⁹ O Sunjo, nane sine mata najo siglikam tuku saka minig. Ta tuku sine ne tuku piro mbal kuru kuru kugatok minje bulokmbi ne tuku pasa kukliwam tuku sine sinzansinga. ³⁰ Ne nanje sanjri te-mayokmba nanje piro tanjo purfernu Yesus tuku nyu mbolnje guaze mbal wakeika wam sanjrinu kitek ke lika nginaig.

³¹ Nane yaban denjurnaig le nane minnaig wande ta buru-burukina. Buru-buruka Tukul Guwa nane tuku wamdus kumungina le nane

wamdus bulka Kuate tuku pasa minge bulokmbi saka minnaig.

Yesus tuku son nginaig mbal tuku manjau

³² Yesus tuku son nginaig mbal nane njakmba ngamuŋgal wamdus ulendimba minnaig. Nanjine aganj ndende mata ulendimba njakmba tuma minan tuku patikinaig.

³³ Aposel nane Sunjo Yesus tingina le kanjergerj nga pasa sanjri njak saka minnaig le Kuate nu nane sinzanjningina le nane mine mage-naig. ³⁴ Nane afu kilke njak wande njak afu tugumŋge piyanjmba ndametiŋ kilmba pro aposel kame niŋganu. ³⁵ Nanjine mbal afu aganj denkanu ta nane ndametiŋ ta kilmba walmba niŋganu.

³⁶ Nane tuku tanjo ande Siprusnu nyunu Yosef nu Levi tuku ndare. Nane aposel kame nu tuku mape nyu Barnabas nginaig. (Barnabas nyu ta tugunu: Nu tanjo wamdus bul serningit tuku). ³⁷ Nu mata nuŋe kilke piyamba ndametiŋ kilmba aposel kame niŋgina.

5

Ananias le Safira

¹ Tanjo ande nyunu Ananias nu piyo nuŋe Safira ndoŋ kilke inum piyamba ndametiŋ kilnaik.

² Kilnaik sulumba Ananias nu ndametiŋ ngamuŋge paplamba inumnu nakile pilmba inumnu aposel niŋgam tuku idusmba piyo nuŋe sana le wokina. Nu ndametiŋ inumnu tumba pro aposel niŋgina sulumba sakina: Sile sikile kilke piyamba ndametiŋ kilcik ta noten ndo ngina.

³ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Ananias, ne ndanjam Satanjge wamdus tanet le ne ndametiŋ paplamba inumnu nane kusremba inumnu tumba pro Tukul Guwa yabri pakte.

⁴ Nanje kilke minat ta ne kile

piyawat sulumba ndametiŋ kilat. Ndametiŋ ta nanje aganj. Ndametiŋ ta paplamba afu sine siŋgam idusmba ko nanje njakmba kilam idusmba ndeta ta maye. Nanje ndametiŋ. Ndanjam ne manjau njayonu kam tuku idusat. Ne sine yabri ndasiŋgit. Ne Kuate yabrite nga sana.

⁵⁻⁶ Ananias nu pasa ta ismba nu kumaknu ndekina. Kumna le tanjo mo afu promba wandek tanje nu tuku mindesiŋ tawimbi sonja tumba ka njukinaig. Ananias nu kumna le nane wam ta isnaig mbal nane kuru kuru sunjo tinaig.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ki kanum keŋmba kinaig le piyo nuŋe Safira nu tanjo nuŋe wam kina ta nu katese ndamba wande ta mbol prona. ⁸ Prona le Petrus ndek nu kusnana: Takile kilke piyamba ndametiŋ kilcik ta noten ndo e nga kusnana le nu lafumba au not ndo ngina. ⁹ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tale ndanjam saka Sunjo tuku Guwa tagowam tuku pasa ulendiwaik. Ata. Tanjo mo tanjo nanje tuku mindesiŋ njukaig ta kupe fudu isa. Malanja tugum prode ta. Nane kile ne mata tanjawamngaiŋ ngina le ¹⁰ nu pitik ndo Petrus tuku kupe tugum tanje kumaknu ndekina le tanjo mo pro nu kanjermba nu tuku mindesiŋ mata tumba ka tanjo nuŋe gemmba njukinaig.

¹¹ Tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi nane kuru kuru sunjo tinaig. Mbal afu kasomŋge minnaig mata pasa ta ismba nane kuru-kurukinaig.

Aposel kame wam sanjrinu ke likinaig

¹² Aposel kame tanjo pino ngamukjge wam afu kitek sanjrinu ke likinaig. Nane mara mindek kusem wande ta mbol kumba Solomon tuku kawanjge manjurka minanu. ¹³ Manjurka minnaig le

nane njakmba nane tuku saka minmba pro nane ndonj ulendikam tuku kuru-kurukinaig.

¹⁴ Nane gudommba son nga nane ndonj ulendikinaig le Sunjo tuku mbal tugekina. ¹⁵ Yerusalem mbal nane guaze mbal kilmba pro ndinngge yango farningge lika patikinaig. Ta ndanam? Petrus nu kuwa le nu tuku kanumnunge ndo nane mbol kuwa le nane magekuwaig nga idusmba patike likinaig. ¹⁶ Yerusalem patukngge tumbran mine likinaig nane mata guaze mbal afu guwa ngaigonu njak kilmba pro patike likinaig le njakmba magekinaig.

Nane aposel kame piti ninjingaig

¹⁷ Pris mbal tuku gabat sunjo Sadusi mbal nu ndonj wamdus ulendi minnaig ta nane aposel kame piro kinaig ta ismba nane sine tuku piro lide nga nane gubra kagli firkinaig sulumba ¹⁸ nane kumba aposel kame bige tidingga mulinj kilmba wandekngge patikinaig.

¹⁹ Nane tanje minnaig le ka furirna le Sunjo tuku enjel ande pro wande malanga talka nane kilmba kile-mayokka saningina: ²⁰ Tane kape sulumba kusem wande sinam tanje tango pino abo tugu tam tuku ndin tumningap ngina le ²¹ nane pasa ta ismba mafewam patukina le nane kumba ka kusem wande sinam tanje pasa kuklimba minnaig.

Kile pris gabat sunjo nane nu ndonj minnaig mbal pro Israel pasa pilewanu sugo nangine mage mage turmba manjurkam tuku saninginaig sulumba aposel kame kilmba te prowaig nga polis mbal kukulninginaig le muli wande sinam kinaig. ²² Nane pro muli wande sinam kumba nane kiringa luka kumba saninginaig: ²³ Sine kumba ka muli wande su ndinanu kanjergig. Polis mbal malanga

kulat mayemba minnaig le sine malanga talka sinam kumba nane kanger ndakigig nginaig. ²⁴ Tanjakinaig le kusem wande tuku polis gabat pris gabat mbal nane pasa ta ismba nane kuru-kuruka pasa te tugeka kumunga ka animngge tinungat o nga wamdus te-sulumba minnaig.

²⁵ Tanjamba minnaig le tanjo ande nane tugum promba saningina: Tane tanjo kame mulinj kilmba wandekngge patikaig ta nane kusem wande mbol sinje tango pino pasa tumningmba minig ngina. ²⁶ Tanjakina le kusem wande kulat gabat nuje polis tanjo afu ndonj nane kumba ka aposel kame ngan kilmba pronai. Nane tanjongge ndamembi bale farsinbekaig nga idusmba tanjanaig.

²⁷ Kilmba promba Israel mbal tuku pasa pilewanu sugo tumailamngge kile-tidinginaig le pris gabat sunjo nu nane kusnaningina: ²⁸ Sine buk Yesus tuku manjau nane afu sa ndaningap nga peutingigerj ta tane ise ndaka saka saka likade le Yerusalemngge buk sungoka tugekate. Tane tanjo kumna ta tuku ndare sine pasokuwa nga tanjade e ngina le ²⁹ Petrus aposel kame nane lafumba nu sanaig: Sine Kuate tuku mingge pitaimba tanjo tuku mingge dubiwam kumunj kuga. ³⁰ Tane Yesus kumwa nga ail kazrai mbolngge balenaig ta singine mbunj kame tuku Mbaranje te-tina le abonja tingina. ³¹ Sine Israel mbal ngamunggal biye mbilbe le Kuate nu sine tuku une saukamngat. Ta tuku nu Yesus tumba tedunja nuje ndinam kumamngge pilna le kile nu sine njakmba tuku gabat sunjo minit. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singit tuku tanjo. ³² Sine wam ta njakmba kile-mayokka sakam tuku mineg. Sine ndo kuga. Tukul Guwa nu mata wam ta kile-mayokkate. Kuate

tuku minḡe pasa ismba dubide mbal nane ḡakmba nu Tukul Guwa niḡgit ḡa pris gabat sunḡo ta sanaig.

³³ Tanakinaig le gabat kame nane pasa ta ismba gubra kagli tormba nane aposel baleniḡgam tuku idusmba saka minnaig.

Gamaliel nu aposel kame mapekina

³⁴ Pasa pilewanu tanḡo ḡgamukḡge Farisi tanḡo ande nyunu Gamaliel minna. Nu Moses tuku wam pagu pasa kukliwam tuku tanḡo. Tanḡo pino ḡakmba nu tuku saka minnaig.

Tanḡo ta tiḡa aposel kame ka kilimḡge ait fagnu minap ḡgina le nane kinaig. ³⁵ Nane kilimḡge minnaig le Gamaliel nu gabat sugo saniḡgina: Israel gabat kame, tane wam ande nane mbolḡge kam tuku idusde ta ambonḡa tane wamdus te-mayewap sulumba. ³⁶ O buk tanḡo ande nyunu Teudas nu mayok ka ye nyu ḡak ḡgina le nane gudommba 400 tanḡa nu dubinaig. Dubimba minnaig ma ma tanḡo afunḡe nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig le nu tuku piro kumna. ³⁷ Ngumneḡa tanḡo nyu kuyaram tuku ait ande mbolḡge Galileanu tanḡo nyunu Yudas nu mayok ka nane gudommba didike likina. Didike likina le nane afunḡe nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig. ³⁸ Ta tuku ye tane satinḡamḡgit. Tanḡo kame te ḡaigo sigli ndaka kus-rekap. Nane nanḡine wamdusmbi pirokade ndeta piro ta kugamba ḡsisikamḡgat. ³⁹ Piro te Kuate mbolḡge prote ndeta sine kume seram kumuḡ kuga. Sine kume seram tagobe ta Kuate ndoḡ kame bumba minbekiḡ ḡgina.

⁴⁰ Tanakina le gabat sugo nu tuku pasa dubimba aposel kame maḡ wika polis kameḡge nane

ḡgusniḡguwaig ḡa saniḡginaig. ḡgusniḡmba rironḡ pasa saniḡmba Yesus tuku nyu afu sa ndaniḡgap ḡa kukulniḡginaig le mayok kinaig. ⁴¹ Mayok ka maḡgur wande kusremba nane ndek sakinaig: Ese. Sine Yesus ndoḡ mineḡ tukunu rar te kuraweg. Sine nu mbolḡge rar te tam tuku Kuate nu sine madisingina ḡa gare-gareka kinaig.

⁴² Tanamba nane nanḡine piro kusre ndanaig. Nane mara mindek kusem wandekḡge nanḡine wande yinyam mbolḡge tanḡo pino tum-niḡmba Yesus nu Kristus Kuateḡge madina tanḡo ḡa saka minnaig.

6

Aposel kame turniḡgam tuku afu madiniḡginaig

¹ Ait ta mbolḡge Yesus dubinaig mbal gudommba mayok kinaig. Nane afu Griḡ pasa tinaig tuku afu Hibru pasa tinaig tuku. Griḡ pasa tinaig mbalḡge Hibru pasa tinaig mbal ndoḡ gubra pilnaig. Ta ndaḡam? Mara mindek aposel kame nyamagaḡ paplamba walanu le Hibru mbal nanḡine pino kuembol niḡmba Griḡ mbal tuku pino kuembol nda niḡganu.

² Aposel kame 12 gubra pasa ta ismba nane ḡakmba kile-maḡgurka saniḡginaig: Tira kame, sine aposel Kuate tuku pasa kukliwam tuku piro kusremba nyamagaḡ ndo walam kumuḡ kuga. ³ Ta tuku kile tanḡine tanḡo 7 madiniḡgap. Tanḡo afu Tukul Guwa nane tuku wamdus kumuḡganu tanḡo pino nane tuku saka minig ta kaḡgerka madiniḡgap. ⁴ Tanḡawap le sine Kuate yabaḡmba nu tuku pasa kukliwam tuku piro ta ndo idusbe ḡginaig.

⁵ Tanakinaig le nane pasa ta ismba ḡakmba gareniḡgina le nane tanḡo 7 madiniḡginaig. Ande nyunu Stefanus nu ḡgamuḡgal

son sanjri njak. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumungina. Afu Filipus, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolaus. (Nikolaus nu Antioknu. Nu Zu tanjo kuga ta nu Zu tanja Kuate dubina).⁶ Nane tanjo kame ta kilmba aposel kame tugum pronai le aposel kame wai nane mbolnge patika yabajaig.

⁷ Kuate tuku pasa Yerusalemnge sunjoka tugekina le nane gudommaba mbilka ngamungal son nginaig le Yesus dubinaig mbal tugeka sunjomba pronai. Pris gudommaba mata Yesus son nga nu dubinaig.

Zu mbal Stefanus tumba pasa mbolnge pilnaig

⁸ Kuate nu Stefanus make pilmba sanjri tuna le nu wam kitek sanjrinu tanjo pino ngamuknge ke likina. ⁹ Tanjana le Zu mbal afu nu ndon pasambi kualeyaukam bafunaig. Nane tuku kusem wande nyunu Friman. Nane afu Sirenenu afu Aleksandrianu afu Silisianu afu Asianu nane Friman mbal ndon ulendika Stefanus tugum promba pasambi kualeyaukinaig. ¹⁰ Tanjanaig le Tukul Guwa nu Stefanus wamdus mayenu tuna le nu pasa tina ta nane pasa lafu fugunaig. ¹¹ Lafu fugunaig sulumba nane ka tanjo afu ndametinj njamba saninginaig: Stefanus nu Moses le Kuate tuku nyu ngaigo siglikina le isgen nga tanjo pino ngamuknge sakap nginaig.

¹² Nane kumba tanjamba sakinaig le tanjo pino Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal nane njakmba ismba wamdus pa sunjo tumba kumba Stefanus biye timba ka Israel mbal pasa pilewanu sugo tugumnge te-tinaig. ¹³ Tetinaig sulumba nane tanjo afu buk wam paguninginaig ta nane tinja yabri pasa sakinaig: Tanjo te nu mara mara sinjine kusem wande tukul pasa turmba nuje

pasambi kilmba ngaigo siglikate. ¹⁴ Nasaretnu tanjo Yesus nu wande te sambrimba Moses tuku wam pagu pasa sine dubikam tuku sinjina ta nu mbilmba manau kitek kile-mayokkamngat nga sakina le isgen nginaig.

¹⁵ Israel pasa pilewanu tanjo sugo nane Stefanus kanjer timba minnaig le nu tuku tumail pasi mbilka enjel tumail suk mayokkina le kanjernaig.

7

¹ Nane Stefanus kanjer timba minnaig le pris gabat sunjo ndek nu kusnana: Nane ne mbolnge pasa pilig te son e ngina le ² nu lafumba sakina: Yinje tira kame yinje mam kame tane isap. Sinjine mbun Abraham nu Haran kilke mbol nda kina sulumba nu Mesopotamia kilke mbolnge minna le Sunjo Kuate kilja njak nu tugumnge mayok ka sana: ³ Ne nane kuasmbi nane kilke kusreka kaye. Yenge kilke kise ande tumnamngit ngina.

⁴ Tanjaka sana le nu ndek nuje kilke tuguk Kaldea kusremba kumba ka ka Haran kilke mbol pronai. Pro tanje minna le mam nuje kumna. Kumna le Kuatenge kilke kise ande mbol kaye ngina le nu tinja kumba ka ka kile sine mineg ma te mbol pronai. ⁵ Nu abo abo kilke te mbol pronai le Kuate nu kilke te fudinmba tuwe ndaka nu pasa sanjrimbi nu kilke te Abraham nuje ndare njakmba ningam tuku sana. Kuate nu sana ait ta nu kinjo kugatok minna.

⁶ Nu tenjamba Abraham sana: Ne tuku mbun kilke te kusremba kilke kise mbolnge rawe tanjo tanja minamngai. Minwai le kilke ta mbolok mbal nane piti sunjo ninguiwai le nane tuku piro aganj tanja minmba ka yar 400 kugawamngai. ⁷ Yar 400 kugawai le ye kilke ta mbolok mbal piti

niŋgi le nane mbuŋ kusrekuwaig le nane kilke ta kusremba luka ma te mbol promba ye tuku nyu te-dunŋa mbariŋyumba minamŋgaig ŋgina.

⁸ Taŋakina sulumba Kuate nu Abraham ndoŋ pasa katmba ŋgaro pikam tuku maŋau te-mayokna. Ngumneŋga nuŋe kiŋo Isak te-pilmba mara 8 mbolŋge nu tuku ŋgaro pikna. Isak nu sunŋoka Yakob te-pilmba nu mata Yakob mbolŋge taŋana. Yakob nu sunŋoka kiŋo 12 kile-patikina ta nane sine tuku asitibud. ⁹ Singine asitibud 11 maib naŋgine Yosef mam nu make pilit ŋga gubra kagli firka nu tumba mbal kise tugumŋge piyanaig le nane nu tumba naŋgine kilke Isip kinaig. Taŋanaig le Kuate nu Yosef kusre ndana. ¹⁰ Piti gudommaba nu mbolŋge prowe likinaig ta Kuate nu Yosef kulat mayena. Mara ande nu Isip gabat tugumŋge tiŋgina le Kuate nu wamdus kuyar sunŋo tuna le Farao nu nzalinu nuŋe piro mbal Isip ŋakmba kulatkam tuku nu gabat pilna.

¹¹ Kile guba sunŋo Isip le Kanan kilke mbolŋge prona le nane nyamagan kiringa sinamanzer sunŋo tinaig. Singine asitibud mata Kanan kilke mbolŋge nyamagan kiringinaig. ¹² Singine mbuŋ Yakob nu Isipŋge wit minig ŋginaig pasa ta ismba nuŋe kiŋo kame wit afu piyaningam tuku kukulniŋgina le kinaig. ¹³ Taŋamba minmba ma ma maŋ lato kukulniŋgina le kinaig le kile Yosef nu nuŋe nyu te-mayokna le aba kat nuŋe kila pilnaig. Farao nu mata Yosef tuku ndare kila patikina.

¹⁴ Kile Yosef nu mam nuŋe, nuŋe tugu kame Isip prowam tuku pasa pilna. Nane ŋakmba 75. ¹⁵ Taŋamba Yakob nane Isip kilke mbol kinaig. Kinaig ka taŋge minnaig ma ma Yakob nu kumna. Kumna le minnaig ma ma singine mbuŋ afu mata kume likinaig. ¹⁶ Kume likinaig le naŋgine mbalŋge nane

tuku isu kilmba luka Sikem tumbran ndame burok sinam taŋge patikinaig. Hamor mbal tuku ndame burok ta Abraham nu o buk piyamba ndametiŋ afu nane niŋgina.

¹⁷ Kuate nu o buk Abraham pasa sangrinu sana ait ta buk patukina le Abraham tuku mbuŋ Isipŋge tuge ŋayona. ¹⁸ Kile taŋgo kise nu Yosef gilai nu Isip mbal tuku gabat tiŋgina sulumba ¹⁹ nu singine mbuŋ piti sunŋo niŋmba nane tuku kiŋo dabro kitek kumwaig ŋga wandekŋge minam tuku tukulmba mayokŋge patikam tuku saniŋgina.

²⁰ Moses ina nuŋe piti ta sinamŋge te-pilna. Kiŋo ta mayenu le ina nuŋe naŋgine wandek taŋge tambun keŋmba yubenga kulatka minna. ²¹ Taŋamba nu yubengam kumuŋ kuga le kiŋo nuŋe mayokŋge pilna le Farao tuku kulim nu Moses kaŋgermba yiŋe kiŋo ŋga madimba tumba nuŋe wande mbol kina ka ²² taŋge minmba ma ma Moses nu Isip mbal tuku kila ŋakmba kila pilmba nu taŋgo sunŋo mayok kina. Nu pasa saka wam ke lika nyu ŋak minna.

²³ Taŋamba minna ma ma Moses nu yar 40 kusremba nuŋe tugu Israel mbal kaŋgerkam idusmba nane tugum kina. ²⁴ Nu pro Isip taŋgo andeŋge Israel taŋgo ande kat ŋayona le kaŋgera. Taŋamba nu kumba Israel taŋgo ta te-simba Isip taŋgo ta balena le kumna. ²⁵ Moses nu taŋgo ta balemba teŋenmba idusna. Kile yiŋe mbal Kuateŋge nane tuku muskil kile-tidiŋge ningam tuku ye kukulyat ta nane katesewamŋgaig ŋga idusna ta nane taŋamba idus ndanaig.

²⁶ Mafena le nuŋe mbal armba kame bumba minnaig le kaŋgerka nale tumawaik ŋga ka sanikina: Tira kame, ndaŋam takile takile tira ndo kame bude ŋgina. ²⁷ Taŋakina le taŋgo nu kame tugu

pilna ta nu Moses waimbi pitaimba nzumilmba sana: Imanje ne sine tuku pile tango gabat tango pilna. ²⁸ Ne kubele Isip tango balena tanjamba ne ye baleyam tanjate e ngina le ²⁹ nu pasa ta ismba kurukuruka Isip kilke kusremba kua ka Midian kilke mbol kina. Kina ka tanje rawe tango tanjaj minna sulumba ma ta mbolnje nu kinjo armba kile-patikina.

³⁰ Minna ma ma yar 40 man kusrena. Mara ande nu ma baknu Sinai tabe tugunu tugum tange minmba ail fudinndo sinamnje pa mane mayok kina le nu enjel ande kanjerna. ³¹ Kanjermba nu wamdus pilemba pa ta tugusemba kanjer tiwam tuku kumba minna le Sunjo tuku minje pasa mayok ka Moses sana: ³² Ye nanje mbunj kame Abraham Isak Jakob nane tuku Mbara minet ngina le nu ismba piriri njayomba kanjeram mbulmba am te-kasona le ³³ Sunjonje nu sana: Ne tinj minit ma ta tukul ma. Ne kupe ngaro paska. ³⁴ Isip mbalnje yinje mbal piti sunjo ninjig le kanjerket. Nane tuku malmbi mata iset. Ta tuku ye nane muskil kile-tidinge ningam tuku ndeket. Ne tinga le kukulni le Isip kaye nga Moses sana.

³⁵ Israel mbal buk Moses pitaimba sakinaig: Imanje ne sine tuku pile tango gabat tango pilna nga Moses sanaig ta Kuatenje tango ta madimba nuje enjel ail fudinndo sinamnje mayok kina ta mbolnje Moses nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba nane muskil kile-tidinge tuku kukulna. ³⁶ Kukulna le nu ka Isipnje wam kitek sangrinu ke lika Israel mbal kilmba kina. Tanjamba nu Yu Gurgur tugumnje ma baknu mbolnje yar 40 sinamnje mata wam kitek sangrinu ke likina. ³⁷ Moses ndui ta nu Israel mbal saningina: Kuate nuje pasa temayokam tuku ye tuan tango

pilna tanjamba ndo nu sine Israel ngamuknje nuje tuan tango ande palmbimngat ngina. ³⁸ Moses nu Israel mbal ndonj ma baknu mbolnje minna. Nu Sinai tabe ponjina le enjelnje wam pagumba abo njak minam tuku ndin singine mbunj kame tumnijmba saningam tuku Moses sana. ³⁹ Saningina ta nane singine mbunj Moses tuku minje kunnemnje minam mbulmba nu pitaimba manj luka Isip kambim mindesimba minnaig.

⁴⁰ Moses nu Sinai tabe mbolnje minna le nane ndek Aron sanaig: Moses nu buk Isipnje sine kilmba prona ta nu animbi kina. Ne singine mbarinjam tuku aganj afu wakeika le ndin tumsinguwaig nginaig sulumba ⁴¹ nane makau pail kanunu wakeimba aganjmor balemba nu atraukinaig. Tanjamba nane aganj wakeinaig ta tuku garegarekinaig. ⁴² Tanjanaig le Kuate nu nane wai kusrekina le nane tambun ki mbai kame nanjine mbara nga mbarinjinjmba minnaig le tuan tango ande nu wam ta tuku tejenmba Kuate tuku minje kuyarna.

Israel mbal tane ma baknu mbolnje yar 40 minmba aganjmor baleninjmba atraukinaig ta ye tuku idusmba tana ndanaig.

⁴³ Tane kambim nga yabri mbara nyunu Molok nu tuku tawi wande tumba kinaig.

Mbai suk yabri mbara nyunu Refan ngade ta turmba tumba kinaig.

Tane kanunu ta mbarinjinjam tuku wakeikinaig.

Ta tuku yinje nzali dubimba nane afu tane kilmba kilke masken Babilon sim kanjaig ngina. *Amos 5.25-26*

Tuan tango nu tanjamba kuyarna.

⁴⁴ Singine mbunj kame ma baknu mbolnje Kuate tuku pasa isam tuku tawi wande njak minnaig.

Kuate nu tawi wande ta palmbim tuku Moses wam paguna sulumba kanunu te-mayokmba tumna tanjamba ndo pilna. ⁴⁵ Ngumneŋga Kuateŋge Kanan mbal pitaiké likina le singine mbuŋ nane Yosua ndoŋ kilke tinaig ta nane tawi wande ta kuramba kilke te mbol pronaig. Tawi wande ta minmba minna le David prona.

⁴⁶ Kuate nu David make pilna le nu Kuate kusnana: Sine Yakob tuku ndare sine ne mbariŋnam tuku wande ande pilbe e ŋga kusnana ta. ⁴⁷ David nu wande ta pile ndakina. Nu tuku kiŋo nuŋe Solomonŋge Kuate mbariŋnam tuku wande ta pilna. ⁴⁸ Tanjo kame nanŋine waŋmbi wande patikade ta Sunjo Kuate nu wande ta sinamŋge mine ndakate. Tuan tanjo ande tenjenmba kuyarna.

⁴⁹ Sunjo nu sakate: Samba ta ye Sunjo Kuate minyoket tuku ma. Kilke ta ye kupe patiket tuku ma.

Kilke mbol mbal ye minam tuku wande ndaŋndaŋmba palm-bimŋaig? Ko ye aniŋge minmba mabti?

⁵⁰ Ye yiŋe sangrimbi agan ndende ŋakmba te kile-mayokken ŋgate. *Aisaia 66.1-2*

Tuan tanjo nu tanjamba kuyarna.

⁵¹ Tane siŋka ŋgamuŋgal tukulok mbal. Tane Kuate gilai mbal tanjan ŋgamuŋgalmbi nu idus ndamba pasa tugusek isam mbulig. Tane singine mbuŋ kame tanjan tane Tukul Guwa mara mara pitaide.

⁵² Nane Kuate tuku tuan tanjo ŋakmba kilmba ŋaigo siglika ande mape ndanaig. Tuan tanjo ande purfeŋnu prowamŋgat ŋga sakiŋaig le mbuŋ kame nane bale farniŋge likinaig. Tanjo purfeŋnu ta tane nu tuku kupet minmba tumba balenaig. ⁵³ Enjel kame Kuateŋge kukulniŋgina le sine tukul dubikam tuku mbuŋ kame

niŋginaig ta tane lukakade ŋga saniŋgina.

⁵⁴ Stefanus nu tanjamba Israel gabat sugo saniŋgina le nane nu tuku pasa ta ismba gubra sunjo tumba amain makemba maketiŋ tikŋga minnaig. ⁵⁵ Tanjamba minnaig le Tukul Guwa Stefanus tuku wamdus kumuŋgina le nu samba mbol ambe mambilmba am tidiŋga Kuate tuku kilŋa kaŋgermba Yesus nu tuku ndinam kumamŋge tiŋ minna le kaŋgerna. ⁵⁶ Kaŋgermba nu ndek sakina: Ambe kaŋgerap. Samba talkat le Katesek Tanjo nu Kuate tuku ndinam kumamŋge tiŋ minit le kaŋgeret ŋgina.

⁵⁷ Tanjamina le nane isam mbulmba kilba tukulmba ŋgumbeyumba pinder-pindermba nu biye tinaig sulumba. ⁵⁸ Nane nu tumba tumbraŋ sunjo kusremba mayok ka kasomŋge pilnaig. Pilmba nu pasa mbolŋge pilnaig mbal nane nanŋine tawi paska tanjo mo ande nyunu Saulus nu tuku kupe tugumŋge patika ndame kilmba Stefanus katmba minnaig. ⁵⁹ Nane katmba minnaig le nu yabaŋmba sakina: Sunjo Yesus, ye tuku kanu ta ŋgina. ⁶⁰ Tanjaka nu ndek dagol tidronga wi kuenka sakina: Sunjo, nane ye mbolŋge mbarde te ne nane tuku mbar sauka gilaiŋga ŋgina. Nu tanjamba sakina sulumba kumna.

8

¹⁻² Stefanus kumna le Saulus nu wam ta kaŋgermba nane mayewaig ŋga idusna le Kuate tuku nyu kurauka dubinaig tanjo afu Stefanus ŋguka nu tuku malmbi sunjonaig.

Stefanus balenaig ait mbolŋge Yesus tuku kuasmbi Yerusalemŋge minnaig ta nane afuŋge piti serniŋginaig le nane kua ka afu Yudea ma tugu afu Samaria ma tugu mbol kine likinaig. Aposel kame ndo Yerusalemŋge minnaig.

³ Saulus nu Yesus tuku kuasmbi kilmba njaigo siglika nane tuku wande mindek ponnga bige tidinga mulinj kilmba didika wandeknge patika tanjamba kine promba likina.

Samaria mbal pasa mayenu is-naig

⁴ Nane kua ka sili-silinaig mbal nane ma njakmba mbol lika pasa mayenu kuklimba kinaig.

⁵ Tanjamba Filipus nu Samaria tumbran ande mbol kina sulumba Yesus nu Kuatenge madina tanjo Kristus nga nane saninjmba minna le ⁶ Samaria mbal gudommba nu tuku pasa ismba manau kitek sangrinu ke likina ta kanjerka nane njakmba kilba pilmba nu tuku pasa ise mayenaig. ⁷ Nu afu guwa njaigonu njak nane kusrekuwaig ngina le nane wikaraumba nane kusreka kinaig. Kupe wai bak-lalkanu afu kupe njaigonu njakmba mageke likinaig le ⁸ tumbran ta tuku mbal gare sunjo tinaig.

⁹ Tumbran tanje tanjo ande nyunu Simon minna. Tanjo ta ye nyu njak nga nu wam sangrinu afu nuje kuanyembi ke likanu le nane kanjerka njakmba pirerek purka minanu. ¹⁰ Samaria mbal nyu njak nyu kugatok nane njakmba Simon tuku pasa ise mayenaig sulumba sakinaig: Tanjo te nu sunjo. Nu Kuate tuku sangri sunjo te-mayokte nga saka minnaig. ¹¹ Ait kuennu Simon nuje kuanye manau kina le nane pirerek purka minmba nane nu tuku pasa ise mayenaig.

¹² Kile Filipus nu pro Kuate nuje gageu kulatkate wam saninjmba Yesus Kristus tuku nyu te-mayokna le nane son nga kule pisne tinaig. ¹³ Simon nu mata son nga kule pisne tina. Nu Filipus ndonj minna le nu wam kitek afu sangrinu ke likina le nu kanjerka pirerek purka am go sulumba minna.

¹⁴ Samaria mbal Kuate tuku pasa ismba son nginaig le aposel kame Yerusalemnge wam ta ismba Petrus le Yohanus kukulnikinaig le nale ndek kinaik. ¹⁵ Kinaik ka Samaria ma tugu mbol pronai. ¹⁶ Samaria mbal nane Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig ta nane Tukul Guwa nda tumba minnaig le Petrus le Yohanus nale ndek wam ta katesenaik sulumba nane Tukul Guwa tuwaig nga Kuate yabanjaik sulumba ¹⁷ wai nane mbolnge patikinaik le Tukul Guwa nane njakmba mbolnge kumungina.

¹⁸ Aposel ar nale wai nane mbolnge patikinaik le nane Tukul Guwa tinaig ta Simon nu kanjermba ndametinj afu kilmba nale tugum promba sanikina: ¹⁹ Tale ndametinj te kilmba wam ta tuku sangri ye sap le ye mata nane afu mbolnge yiye wai pili le nane Tukul Guwa tuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina le Petrus ndek nu kasurmba sana: Ne nane njarosu ndametinj turmba ma njayo mbol kaye. Tukul Guwa Kuatenge ake singit ta ndametinjmbi piyawam tuku aganj kuga. ²¹ Ne tuku ngamungal Kuate am mbolnge tugusek kuga. Ta tuku ne Kuate tuku piro ande mata kam kumunj kuga. ²² Ne nane ngamungal biye mbilmba nane wamdus njaigonu ta kusreka Kuate nu nane mbar sunjo ta sauka gilaingam tuku nu yabanja. ²³ Ne aganj njakmba kilam tuku wamdus kagli firka nane manau njaigonunge ne didikate le ye kamuset ngina. ²⁴ Tanjamba sana le nu Petrus tuku pasa lafumba sana: Tale ye tuku nga Kuate sunjomba yabanjap. Wam kame ye mbol prowam tuku sakaik ta ye mataryate ngina.

²⁵ Petrus nale Sunjo tuku pasa kuklimba Samaria mbal wam paguninge denjpurmba nale luka mbumba Yerusalem kinaik.

Kumba ndinŋe Samaria ma tuku tumbran afu gudommaba mbolŋge pasa mayenu saninŋe lika kinaik.

Etiopianu tanŋo pasa mayenu isna

²⁶ Sunŋo tuku eŋel ande Filipus tugum promba sana: Ne tinŋa Yerusalem kumam si kaye. Yerusalem kusremba Gasa kambim tuku ndin ma baknu mbol kinit ta dubimba kaye ŋgina.

²⁷ Tanjakina le nu tinŋa kumba ka ndin ta mbol prona sulumba Etiopianu tanŋo sunŋo ande nuŋe karis mbolŋge minyokina le kanŋerna. Tanŋo ta nu Etiopia kilke tuku mandor pino Kandase nu tuku ndametin kulatkina tuku. Nu Kuate mbarinjam Yerusalem kina tuku. ²⁸ Kile nu luka Etiopia kambim saka karis mbol tanŋe minmba tuan tanŋo Aisaia tuku kuyar ande burka kina. ²⁹ Tanjana le Tukul Guwanŋe Filipus sana: Karis kinit si tugum kaye ŋgina le ³⁰ nu pinder ŋak ŋak kumba nu tuan tanŋo Aisaia tuku kuyar burkina le ismba nu kusnana: Ne pasa burkate ta tugunu ne katesete e ŋga kusnana le ³¹ nu lafumba sana: Ye ndanmba pasa tugunu te katesewi? Ne mbumba tenŋe minyoka pasa te tugunu saya ŋgina. ³² Nu tuan tanŋo Aisaia tuku pasa burkina ta tenenmba.

Andenŋe sipsip balewam tuku tumba kinit tanaŋ nane nu tumba kinig. Sipsip nguenu kuerkade le nu witi ndate tanaŋ nu nane tuku pasa lafu ndate.

³³ Nane nu kiko pile tumba nu tuku pasa te-ti ndamba ake tumba ŋayo silide.

Kilke te mbolŋge mine sunŋo ndamba kumwa le afu nu tuku kuasmbi mine nda. *Aisaia 53.7-8*

Kuyar pasa tanamba sakate.

³⁴ Kile ndametin kulat tanŋo nu Filipus kusnana: Kuate tuku tuan

tanŋo nu pasa te kuyarna ta nuŋe ngarosu tuku kuyarna e ko ande tuku ŋgina. ³⁵ Tanjakina le Filipus nu Aisaia tuku pasa ta mbolŋge tugu pilmba pasa mayenu kuklimba Yesus tuku sana.

³⁶ Samba kumba ka kule kualin ande tugum promba Etiopianu tanŋo ndek nu sana: Ai si. Kule ande minit si. Kile ne ye kule pisneyam kumuŋ e ŋgina le ³⁷ nu lafumba sana: Ne wamodus ŋakmbambi son ŋgate kande ye ne kule pisneni ŋgina le nu lafumba sana: Yesus Kristus nu Kuate tuku Kinŋo ta ye nu tuku son nget ŋgina. ³⁸ Tanjakina sulumba karis tinŋam tuku saninŋina le karis tinŋina le nale ibeŋ kinaik. Ibeŋ ka kule sinam kinaik sulumba Filipus nu tanŋo ta kule pisnena. ³⁹ Nale maŋ luka tabek kinaik le pitik ndo Tukul Guwanŋe Filipus didik tumba ma kise mbol kina le Etiopianu tanŋo nu maŋ kanŋer ndana. Nu Yesus tina tukunu nu gare ŋak nuŋe karis poŋga Etiopia kina.

⁴⁰ Filipus nu Asdodnŋe minna ta wamodus puluna. Nu tumbran sunŋo ta kusremba kumba tumbran ŋakmba mbolŋge pasa mayenu kuklimba lika ka Sesarea prona.

9

Saulus nu ngamungal biye mbilna

¹ Saulus nu Sunŋo Yesus dubinaig mbal tuku gubra tumba ye nane ŋakmba bale faramnŋit ŋga nu pris gabat sota kina sulumba ² sana: Ye Damaskus tumbran sunŋo mbol nzi kumba Yesus dubide mbal tanŋo pino kanŋerka ndaleka kilmba luka Yerusalem mbambim tuku ne waŋe afu kuyarka sa. Damaskus tuku kušem wande gabat kame ninŋe liki le kanŋerka ye piro ta kam tuku nyu ŋak kila minwaig ŋgina.

³ Saulus nu waŋe ta kilmba ka Damaskus patuna le samba

mbolŋge bulu sunġo ande mayok ka nu kilŋana. ⁴ Kilŋana le nu ndek kuru-kuruka kilke mbolŋge ndekina le minge pasa ande promba sana: Saulus, Saulus, ne ndaŋam tuku ye ŋayo siliyate ŋgina le ⁵ nu ndek kusnana: Sunġo, ne imanġe ŋgina le nu sakina: Ye Yesus ne ye ŋayo siliyate ta. ⁶ Kile ne tinġa tumbran sunġo mbol nzi kaye. Nzinġe mina le andenġe ne wam kam tuku sanamŋgat ŋgina. ⁷ Tanġakina le tanġo kame Saulus ndoŋ kinaig ta nane tinġa maninok minnaig. Ta ndaŋam? Nane pasa prona ta isnaig sulumba tanġo ande nda kanġernaig.

⁸ Saulus nu tinġa am maranġina ta aġaŋ kanġer ndakina. Kanġer ndakina le nu waiwaimba kumba Damaskus pronaig. ⁹ Kumba ka tanġe mara keŋmba nu aġaŋ kanġer ndaka nyamagaŋ kule mata nye ndakina.

¹⁰ Yesus dubina tanġo ande Damaskusŋge minna. Tanġo ta nyunu Ananias. Nu kinġatanu suk Sunġonġe nu wika Ananias ŋgina le nu ndek sakina: Sunġo, ye minet te ŋgina. ¹¹ Tanġakina le Sunġo nu sana: Ne tinġa ndin ande nyunu Tinġreknus si mbol kaye. Ne kumba ka Yudas tuku wande ponġa Tarsusnu tanġo nyunu Saulus nu tuku kusnanga. Nu Kuate yabanmba minit. ¹² Nu mata kinġatanu suk ne kanġernat. Ne nu tugum promba nuŋe am mayekam tuku ne nu mbolŋge wai patikat le kanġernat ŋgina.

¹³ Tanġakina le Ananias ndek nu sana: O Sunġo, tanġo ta Yerusalemŋge ne tuku mbal kilmba ŋaigo siglikanu ŋga gudommbanġe sakade le iset. ¹⁴ Tenġe mata ne tuku nyu te-dunġade mbal bige tidinġa kilmba ndalekam tuku pris gabat mbal tugumŋge nyu tina ŋgina le ¹⁵ Sunġo nu sana: Kuga. Yenġe tanġo ta madiwen. Ye yiŋe nu kukuli le nu ka kasomok mbal gabat sugo kise kise Israel mbal

nane ŋakmba tugumŋge ye tuku saningamŋgat. ¹⁶ Tanġamba nu piti gudommba kanġerke likamŋgat. Ye nu manau ta mbolŋge kila sawamŋgit. Ne tinġa nu tugum kaye ŋgina.

¹⁷ Kile Ananias nu tinġa ka Saulus nu minna wande ta ponġa nu wai kilmba nu mbolŋge patika sana: Tira, ne ndeka ndinŋge Sunġo Yesus kanġerna ta nuŋge ye kukulyat. Ne tuku am mayeka sulumba Tukul Guwa tam tuku ne tugum prowet ŋgina le ¹⁸ pitik ndo kualegan suprep suk aġaŋ am mbolŋge gagulka ndekinaik le nu am mayeka mambilna. Tanġamba nu tinġa kule pisne tina sulumba ¹⁹ nu man isukusmba sanġri tumba Damaskusŋge Yesus dubinaig mbal ndoŋ mara afu minna.

Saulus nu Damaskusŋge pasa mayenu kuklina

²⁰ Saulus nu dal ndaka Zu mbal tuku kusem wande sinam kine lika Yesus nu Kuate tuku Kinjo ŋga kuklimba saningina le ²¹ nu tuku pasa isnaig mbal nane wamdus te-sulumba sakinaig: i ... Tanġo te nu buk Yerusalemŋge nyu ta te-dunġinaig mbal kilmba ŋaigo siglikina. Tumbran sunġo te mbolŋge mata tanġo pino nu dubide ta bige tidinġa ka pris gabat nane am mbolŋge kile-tidinġam tuku prona ŋginaig. ²² Saulus nu sanġri lato tumba Yesus nu sinġa Kuatenġe madina tanġo Kristus ŋga kukli mayena le Zu mbal Damaskusŋge minnaig ta nu tuku pasa ismba lafuwam kumuŋ kuga.

²³ Kile Zu tanġo afu Saulus balewam tuku sakinaig le ²⁴ nane afu ismba pro nu sanaig le isna. Nane Damaskusŋge ki furir mindek nu balewam tuku fonde malanġa kulatka minnaig. ²⁵ Tanġamba minnaig le furir ande Saulus tuku kuasmbi nane ndek nu sambenġa muli panmba fonde tuku bubre

malanġa kumam pilnaig le mayok kina. ²⁶ Mayok kina sulumba nu ka Yerusalem prona. Ka tanġe nu Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendikam bafuna le nane kuru-kuruka nu Yesus dubiwanu tanġo kuga ŋginaig. ²⁷ Tanġakinaig le Barnabasŋge nu tumba ka aposel kame saninġina: Tanġo te nu ndinġe Sunġo kanġerna le Sunġonġe pasa sana. Damaskusŋge nu nane kuru kuru ndaka sanġri tinġa Yesus tuku nyu te-mayokmba sakina ŋgina. ²⁸ Tanġakina le Saulus nu Yerusalemŋge Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendika kine promba minna. ²⁹ Nu tanġo tuku kuru kuru ndaka Yesus tuku nyu te-mayokmba saka minna.

Saulus nu Zu mbal Grik pasatade afu ndoŋ pasambi Yesus tuku muŋgu tulinġinaig le nane nu balewam tuku ndin sotinaig. ³⁰ Sota minnaig le Yesus dubinaig mbal nane kila pilmba Saulus mindemba Sesarea tumbranġ sunġo mbol pronaig. Pro tanġe nu Tarsus kuwa ŋga kukulnaig le kina.

³¹ Ait ta mbolŋge Yesus tuku kuasmbi nane Yudea Galilea Samaria ma tugu ta ŋakmba mbolŋge piti afu kanġer ndaka mine mayemba sanġri tinġinaig. Nane Kuate kumnemŋge minmba Tukul Guwanġe nane sinzanġinġina le nane tugekinaig.

Petrus nu tanġo ande wakeina

³² Petrus nu ma tugu ŋakmba mbol kumba Yesus tuku mbal kanġerkam Lida tumbranġ prona. ³³ Prona sulumba tanġo ande nyunu Eneas ŋgarosu milmailkanu yar 8 guaze ta ŋak mbain mbolŋge kinye ŋak ndo minna le kanġerna. ³⁴ Kanġermba nu ndek sana: Eneas, Yesus Kristusŋge ne wakeinamŋgat. Ne tinġa naŋe yanġo te-tiwa ŋgina. Tanġakina le nu pitik ndo tinġina. ³⁵ Tanġana le Lida le Saron tumbranġ mbal nane tanġo

ta mayekina le kanġermba nane ŋakmba ŋgamuŋgal biye mbilmba Yesus dubinaig.

Petrus nu pino ande te-tina le abonġina

³⁶ Yopa tumbranġge Yesus dubina tuku pino ande nyunu Tabita minna. (Grik pasambi nyu ta Dorkas). Pino ta nu wam magenu ke lika sanzal mbal turka minanu.

³⁷ Ait ta mbolŋge nu guaze sunġo tumba kumna. Kumna le pino afu nu kule pismemba nu tumba wande ta mbain armba ŋak inum mbol tanġe pilnaig le minna. ³⁸ Yopa tumbranġ sunġo ta nu Lida tumbranġ patukŋge tukunu Yesus dubinaig mbal Petrus nu Lidange minna pasa ta ismba nane tanġo armba kukulnikinaig le ka nu tugum promba sarsarmba sanaik: Ne pitik sile ndoŋ kab ŋginaig.

³⁹ Tanġakinaig le Petrus nu tinġa nale ndoŋ kina ka tumbranġ ta pronaig le nane afu nu tumba wande o mbolŋge ta ponġinaig. Nane wande ponġinaig le pino kuembol ŋakmba Petrus laipmba te-ŋgamumba malmbika Dorkas nu buk tawi wakeika ninġe likina ta kilmba Petrus tumnaig. ⁴⁰ Tumnaig le nu nane ŋakmba mayok kuwaig ŋga saninġina le nane mayok kinaig. Tanġanaig le nu ndek dagol tidronġa Kuate yabanġna. Yabanġ denġpurmba nu mbilka mindesinġ ta sana: Tabita, ne abonġa ŋgina le nu am maranġa Petrus kanġermba minyokina le ⁴¹ nu ndek nu tuku wai biyumba te-tina le tinġina. Tinġina le nu tumba Yesus dubinaig mbal pino kuembol nane ŋakmba wika ninġina.

⁴² Wam ta Yopa tumbranġ sunġo kumuŋgina le nane gudommmba Sunġo Yesus son ŋginaig le ⁴³ Petrus nu Yopanġe mara kuen suk tanġo ande nyunu Simon nu ndoŋ minna. Tanġo ta nu aganġmor

ngarombi agan kame wakeikina tuku.

10

Pasa mayenu kasomok mbal tugum kina

¹ Sesarea tumbran sungo mbolnge tanjo ande nyunu Kornelius minna. Nu Rom gafman tuku kame mbal 100 kulatka minna. Kame kuasmbi ta Italinu. ² Tanjo ta nu nuje ndare tuma ndon Kuate kunnemnge minmba nu mbarinmba minanu. Nu sanzal mbal ndametinj walmba ninje lika nu Kuate yabanmba minanu.

³ Mara ande ki kanum 3 mbolnge nu kinatanu suk agan ammbi kangerna ta Kuate tuku enjel ande nu tugum promba Kornelius ngina. ⁴ Tanjakina le nu fumble timba wamdus fulilka nu sana: Sunjo, ndanam ngina le enjel nu ndek sana: Ne sanzal mbal turningit ta Kuate nu kangerte. Ne Kuate yabante ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ⁵ Ta tuku ne tanjo afu kukulninga le Yopa tumbran sunjo mbol nzi kumba tanjo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ⁶ Nu nuje nyu tuma tanjo ndon minik. Tanjo ta nu aganmor ngarombi agan wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patuknje minit ngina.

⁷ Enjel nu Kornelius kusrena le nu ndek nuje piro tanjo armba kame tanjo ande turmba wikina. Kame tanjo ta nu mara mara nu tugumnge piroka nu mata Kuate dubimba minna. ⁸ Nane pronaig le nu enjel tuku wam pagu pasa kumu-kumumba kubeu ninmba Yopa kuwaig nga kukulningina. Kukulningina le nane kumba ka ndinnye kinynaig.

⁹ Mafena le nane ndin dubimba kumba ka Yopa patunaig le ki kanum 12 Petrus nu Kuate yabanam tuku nga wande ponga funu tuku mbain mbolnge minna. ¹⁰ Nu mbol tanje minmba guba

mayena. Guba mayena le nane pagumba minnaig le Petrus nu kinatanu suk agan ande kangerna. ¹¹ Samba talka agan ande tawi sunjo suk tundunnu bailkamba muli njak andenje muli kusrekusrena le ndekina. ¹² Ndekina le tawi ta mbolnge aganmor mber sar uman yeki yeki minnaig le kangerkina.

¹³ Kile minje pasa ande nu sana: Petrus, ne tinja agan te inum balemba nya ngina le ¹⁴ nu ndek lafumba sana: Sunjo, kuga. Sine Zu mbal agan afu nyam tuku tukul njak ta ye tukul lukamba agan tanjan inum nye ndaket ngina. ¹⁵ Tanjakina le pasa ta man lato nu sana: Kuatenje agan ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁶ Nale tanjamba pasa ndui ta sakam kenjaik le andenje pitik ndo tawi ta te-dungina le samba mbol kina.

¹⁷ Petrus nu kinatanu suk wam kangerna ta wamdus te-sulumba tugunu wam katesemba minna le Kornelius tanjo kenmba kukulningina ta nane afunje Simon tuku wande tumninginaig le nane pro wande malanja tugum tanje tinja wika sakinaig: ¹⁸ Oi. Simon Petrus nu tenje minit e nginaig.

¹⁹ Petrus nu kinatanu suk wam kangerna ta idus-idusmba minna le Tukul Guwa nu sana: Tanjo kenmba ne sota prowaig. ²⁰ Ne tinja iben kaye. Ne wamdus tero ndaka nane ndon kaye. Yenge nane kukulningin ngina. ²¹ Tanjaka sana le Petrus nu iben ka nane saningina: Tane tanjo sotade ta ye noten. Tane ndanam ye tugum prowaig ngina le ²² nane nu sanaig: Singine gabat Kornelius nu kame tanjo 100 kulatkate. Nu tanjo tinreknu Kuate kunnemnge minit. Israel mbal njakmba nu tuku saka minig. Kuate tuku enjel nu wam paguna le nu sine ne tumba nu tuku wande mbol kumba ne tuku pasa

isam tuku sine kukulsingina le ne tam proweg nginaig. ²³ Tanjakinaig le Petrus ndek nane ngailka nane nu nak kinyam tuku saningina.

Mafena le Petrus nu nane ndonj kina. Yopa mbal afu Yesus dubinaig tuku nane mata Petrus mindemba kinaig. ²⁴ Kinaig ka ndinngge kinynaig. Mafena le Kornelius nu buk nuje ndare tuma nuje gulab nane jakmba kile-manjurka Petrus tairnga minnaig le nane Sesarea pronaig.

²⁵ Petrus nu wande sinam kina le Kornelius nu tinga pro Petrus nu tanjo sunjo nga nu tugumngge dagol tidrongina. ²⁶ Tanjana le Petrus nu te-timba sana: Tanja ndawa. Ye mata tanjo ndo. Ne tinga ngina. ²⁷ Tanjaka nu Kornelius ndonj pasa-pasaka kumba ka wande sunjo sinam tanje tanjo pino gudommba manjurkinaig le kanjerkina. ²⁸ Kanjerka nu ndek saningina: Sine Zu tanjo tane kasomok mbal tuku wande mbol kumba ko tane ndonj isukusam tuku tukul sunjo jak ta tane kila. Kuate nu wam ande ye tumyina tukunu ye wamdus kitek tumba kasomok mbal ta njaigonu nje nda. ²⁹ Ta tuku ne afu ye tam tuku kukulningina le ye pasa kugatok nane dubika te prowit. Ariya. Saka. Ne ndanam ye tuku pasa pilna nga sana.

³⁰ Tanjaka sana le Kornelius nu sakina: Mara kenmba buk kinaig ait tenjen ki kanum 3 mbolngge yije wande mbol tenje ye Kuate yabanmba minen le pitik ndo tanjo ande tawi kilja jak ye tugum prona le kanjeren. ³¹ Nu ye sayina: Kornelius, ne sanzal turningit ta Kuate nu kanjerte. Ne Kuate yabanje ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ³² Ne tanjo afu kukulninga le tanjo ande nyunu Simon Petrus nu tam Yopa kuwaig. Nu nuje nyu tuma Simon ndonj minik. Tanjo ta nu aganjmor

ngarombi aganj wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patukngge minit. Nu tanjamba ye sayina. ³³ Tanjakina le ye pitik ndo tanjo afu ne tam tuku kukulningen. Ne ye tugum te prowat ta kumumbi. Sine jakmba Kuate am mbolngge manjurka mineg. Sunjo nu ne pasa afu sine sasingam tuku sanina ta isam tairngge nga Petrus sana.

³⁴ Tanjakina le Petrus nu nane saningina: Kile ye wamdus puluyate. Kuate nu tanjo jakmba wamdus ningit. ³⁵ Zu mbal ko kasomok mbal ngamukngge ima kate Kuate kumnemngge minmba nu tuku pasa dubide ta Kuate nu nane jakmba tuku gareningit. ³⁶ Sine Yesus Kristus ndonj ulendikeg mbal kile Kuate nu sine ndonj wamdus mukuk minit. Nu pasa mayenu ta jakmba isam tuku sine Israel singina. Yesus nu tanjo jakmba tuku Sunjo. ³⁷ Yohanus nu pasa kuklimba nane kule pisneningina le Nasaretnu tanjo Yesus nu pro pasa mayenu ta Galilea ma mbolngge tugu pilmba kumba ka Yudea ma tugu jakmba kumungina. ³⁸ Nu Kuate nje Tukul Guwa tuna le nu sanjri jak ma jakmba mbolngge lika nu wam mage kina. Kuate nu ndonj minna. Afu Satan tuku sanjri kumnemngge minnaig ta nu nane tuku muskil kile-tidingina. ³⁹ Nu Yerusalem nje Zu ma jakmba mbolngge wam ke likina le sine kanjerkigerj. Nane nu tumba ail kazrai mbolngge nil dannginaig le kumna. ⁴⁰ Kumna le mara kenju mbolngge Kuate nje nu te-tina le nu tingina le sine kanjeren. ⁴¹ Tanjo jakmba nu kanjer ndanaig. Sine ndo nu kanjeren. Yesus nu manj tingina ta nane jakmba saningam tuku Kuate nu o buk sine madisingina. Nu tinga sine ndonj tuma isukusmba kule nyumba mingen. ⁴² Nu sine pasa mayenu kukliwam tuku patikina.

Kumanu mbal abo minig mbal pileningam tuku Kuate nu ye pilna ta njakmba saningap nga sasingina. ⁴³ Tuan tanjo njakmba nu tuku sakinaig. Ima kate nu kumun nga son ngade ta Kuate nu Yesus tuku nyu mbolnge nane tuku une sauka gilaingamngat nga saningina.

Kasomok mbal Tukul Guwa tinaig

⁴⁴ Petrus nu pasata minna le nane nu tuku pasa isnaig mbal Tukul Guwa nane mbol kina le ⁴⁵⁻⁴⁶ nane pasa kuale gilai yinyam sake lika Kuate tuku nyu te-dunginaig. Tanjanaig le Zu tanjo Yesus tuku son nginaig nane Yopange Petrus mindemba pronaig ta nane wam ta kanjermba Kuatenge kasomok mbal mata Tukul Guwa ningit nga nane pirerek purkinaig.

⁴⁷ Kile Petrus nu sakina: Kuatenge sine Tukul Guwa singina tanjamba ndo kile nane mata ningit. Nane kule pisne tam tuku sine tukulningam kumun kuga ngina. ⁴⁸ Tanjamba Petrus nu nane Yesus Kristus ndonj ulendika kule pise tap nga saningina le nane kule pisne tinaig. Tanjamba nu nane ndonj mara afu minam tuku ngailkainaig le nu nane ndonj minna.

11

Petrus nu Yerusalemnge kasomok mbal tuku sakina

¹ Aposel kame Yesus tuku mbal Yudea ma mbolnge mine likinaig ta nane kasomok mbal Kuate tuku pasa tinaig ta nane isnaig. ² Petrus nu mbumba Yerusalem prona kande Zu tanjo afu nane nu sawe lika sanaig: ³ Ndanjam saka ne singine tukul lukamba ngaro pike ndakanu mbal ndonj ulendika isikusna nginaig.

⁴ Tanjamba sawe likinaig le nu ndek wam njakmba mayok kinaig ta kumu-kumumba kubeu niymba saningina: ⁵ Ye Yopange Kuate

yabanmba minen sulumba ye kinatanu suk aganj ande kanjeren. Aganj ande tawi sunjo suk tundunnu baillkamba muli njak samba mbolnge andenje muli kusrekusrena le ye tugum ndekina. ⁶ Tanjana le ye aganj ta kanjer tiwen ta sinam tanje aganjmor nguikok aganj rabmba likade sar umanj tanjamba kanjerken. ⁷ Kanjerka minen le minje pasa ande ye sayina: Petrus, ne tinga aganj te inum balemba nya ngina le ⁸ ye nu sawen: Sunjo, kuga. Sine Zu mbal aganj afu nyam tuku tukul njak ta ye tukul lukamba aganj tananj inum nye ndaket ngen. ⁹ Ye tanjaka saken le samba mbolnge pasa manj lato sayina: Kuatenge aganj ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁰ Sile tanjamba sakam kenken le andenje tawi ta te-dungina le samba mbol kina. ¹¹ Kina le ait ndui ta mbolnge ndo Sesareange Kornelius nu tanjo kenmba ye tam tuku kukulningina le ye wande minen ta tugum pronaig. ¹² Pronaig le Tukul Guwa nu ye sayina: Ne wamdu tero ndaka tanjo prowaig ta dubika kaye ngina. Tira 6 te nane mata ye ndonj kumba Kornelius tuku wande ponga sinam kagenj.

¹³ Kornelius nu sine sasingina: Ye enjel ande yinje wandeknge tinj minna le kanjeren. Nu tenjenmba sayina. Ne nane afu kukulninga le nane Yopa tumbran sunjo mbol nzi tanjo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ¹⁴ Simon nu pasa afu nanje ndare tuma turmba satinguwa le tanjine muskil kile-tidinge tingam tuku ndin kanjeramngai ngina.

¹⁵ Kornelius nu wam kube ta denjpurna le ye tinga pasa tugu pilmba saken le ambonga sine Tukul Guwa tigen tanjamba ndo kasomok mbal tinaig. ¹⁶ Ye wam ta kanjermba ye Sunjo Yesus tuku

pasa ande idusen ta tejenmba. Yohanus nu kulembi nane kule piseningina. Kile ye Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisme tanan tingamngit nga sasingina. ¹⁷ Ambonga sine Zu mbal Sunjo Yesus Kristus tuku son ngigen le Kuate nu Tukul Guwa singina tanamba ndo nane mata Tukul Guwa ningina. Ye ima le Kuate tuku nzali tukulam kumun nga saningina.

¹⁸ Tanjakina le nane Petrus tuku pasa ta ismba nane pasa kugatok Kuate tuku nyu te-dunga sakinaig: Kuate nzalite le kasomok mbal mata ngamunggal biye mbilmba abo tugu minmba minam tuku tade nginaig.

Antiok mbal Yesus tinaig

¹⁹ Stefanus balenaig le Yesus tuku mbal kua ka sili-silinaig ta afu masken ka Finisia ma tugu Siprus nuy Antiok tumbran sunjo tanamba kine likinaig ka Zu mbal ndo Yesus tuku pasa saninginaig sulumba kasomok mbal sa ndaninginaig.

²⁰ Nane tanjanaig ta Siprus le Sirenu Zu tanjo afu Antiok tumbran sunjo mbol kumba nanenge kasomok mbal Yesus tuku saninginaig le ²¹ Kuatenge nane tuku piro sanjri pilena le nane gudommba nane tuku pasa ismba son nga ngamunggal biye mbilmba Sunjo Yesus dubinaig.

²² Yesus tuku kuasmbi Yerusalemnge manjau ta ismba Barnabas kukulnaig le nu ndek Antiok kina. ²³ Nu nane tugum prona sulumba Kuate nu sinjka mbal te make patikate nga nu gare-gareka nane wamdus ndindo Yesus biye dewam tuku tumningina. ²⁴ Barnabas nu tanjo mayenu. Nu ngamunggal son sanjrinu. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumungina le nane gudommba nu tuku pasa ismba son nga Sunjo Yesus dubinaig.

²⁵ Kile Barnabas nu Saulus sota Tarsus tumbran sunjo mbol kina.

²⁶ Kumba ka nu te-silika tumba nu ndon luka Antiok tumbran pronai. Nale ar ta yar ndindo Antioknge minmba nane tanjo pino gudommba Yesus tuku tumningina minnaik. Tanjanaig le Yesus dubinaig mbal Antioknge minnaig ta nane ambonga Kristen nyu tinaig.

²⁷ Ait ta mbolnge tuan tanjo afu Yerusalem kusremba ndeka Antiok pronaig. ²⁸ Pro tanje minnaig le tuan tanjo ande nyunu Agabus nu Tukul Guwanje wamdus tuna le nu tinga guba sunjo kilke tugu njakmba mbolnge prowamngat nga saningina. (Ngumneja Klaudius nu gabat sunjo minna le guba sunjo ta prona). ²⁹ Tanjakina le Yesus dubinaig mbal nane wamdus tumba nanjine tira kame Yudea ma tugu mbolnge turkam tuku sine ndametin njak minig ta kumumba patikube nginaig. ³⁰ Nane tanamba patika Barnabas le Saulus kukulnikinaig le nale ndametin kilmba mbumba kinaik ka Yerusalemnge gabat mbal ninginaig.

12

¹ Ait ta mbolnge mandor Herodus nu Yesus tuku kuasmbi afu ngaig siglikina. ² Nu nuje kame mbal saningina le nane Yohanus aba nuje Yakobus tuku njinfok kuerkinaig. ³ Kuerkinaig le Zu mbal nane wam ta ismba gare sunjo tinaig le Herodus nu kila pilmba nu manj Petrus ndalekam tuku afu kukulningina. Ait ta Israel mbal bret yis kugatok nyam tuku kusem sunjo.

⁴ Nane nu biye timba mulintumba wandeknge pilnaig le nu Petrus kulatkam tuku kame tanjo 16 munju turturkam tuku bailka bailka patikina. Pasowa ait ta kugawa le nu Zu mbal am mbolnge Petrus pasa mbolnge palmbim idusna. ⁵ Petrus nu muli wandek

sinamŋge minna le kame mbal ta nane nu kulatkinaig le Yesus tuku kuasmbi Petrus tuku ŋga Kuate sunŋgomba yabaŋŋaig.

Ejel Petrus te-mayokna

⁶ Herodus nu mafewa le Petrus nane ŋakmba am mbolŋge te-tiwam tuku sakina ta furir ait ta mbolŋge Petrus nu kame tanŋo ar ngamukŋge wai kupe muli ŋak kinyмба gilainŋina. Kame tanŋo armba kilimŋge malanŋa kulatka minnaik.

⁷ Kile Sunŋo tuku ejel ande Petrus tugumŋge mayok kina le bulu promba wande sina ta kilŋana. Ejel nu Petrus tuku kailmane burumba kuanemba sana: Pitik tinŋa ŋgina kande sen muli wai mbol ta kuklika ndekinaik. ⁸ Tanŋanaik le ejel nu Petrus sana: Ne tawi tinŋmba kupe ŋgaro silika ŋgina le nu ta kumuna. Tanŋana le nu maŋ sana: Naŋe tawi sunŋo ta tumba kaika ye dubiya ŋgina le ⁹ nu ejel dubimba mayok kina. Ejel nu tanŋana ta Petrus nu kinŋambi aŋaŋ kanŋeranu ŋga idusna.

¹⁰ Kile ejel nu tumba kame mbal tumailamŋge tinŋinaig ta lininŋmba ka ngumnemŋge tinŋinaig ta lininŋmba ka muli wande tuku malanŋa sunŋo tugum pronai. Pronai le tanŋonŋe talkanu sukna le nale kilim kinaik. Kilim ka tumbranŋ sunŋo sinam ta ndin ande dubimba kinaik le ejel nu Petrus kusremba kina. ¹¹ Kina le nu wamdus puluna le wamdusmbi sakina: Herodus nu ye ŋayo siliyam iduste le Zu mbal wam ta tairŋga minig ta Kuate nu ye nane tuku wai mbolŋge te-luka tam tuku ejel te kukulat ŋga idusna.

¹² Nu wamdus puluna le nu Yohanus Markus tuku ina nuŋe Maria tuku wande tugum kina. Wande ta sinamŋge nane gudommba maŋgurka yabaŋmba minnaig. ¹³ Yabaŋmba minnaig le nu wande ta tuku fonde malanŋa

katkatna le piro pino ande nyunu Roda nu malanŋa talkam prona kande ¹⁴ nu Petrus tuku pasa ŋin tugu katesemba nu gare sunŋo tumba malanŋa tal ndaka pinderka luka kumba nane saninŋina: Petrus pro malanŋa tugum sinŋe tinŋ minit ŋga saninŋina. ¹⁵ Tanŋakina le nane ndek nu sanaig: Ne nginŋgankate kande ŋginaig le nu sanŋri tinŋa nane saninŋina: Kuga. Ye sinŋa saket. Petrusŋge ŋgina. Tanŋakina le nane sakinaig: Nu tuku mindekanu kande ŋginaig.

¹⁶ Petrus nu malanŋa katkatmba minna le nane pro malanŋa talka Petrus kanŋermba piriri ŋayonaig le ¹⁷ nu waambi nane peuniŋmba maninkuwaig ŋga Sunŋo nu muli wande sinamŋge te-mayokna ta kubeu ninŋina sulumba nu nane saninŋina: Wam kube te Yakobus yiŋe tira ŋakmba saninŋap ŋgina. Tanŋamba nu nane kusreka ma kise mbol kina.

¹⁸ Mafena le kame tanŋo nu kulatka minnaig ta nane Petrus kiringa ndanŋandanŋmba pro ket ŋga wamdus te-sulumba minnaig le ¹⁹ Herodus nu ndek nane afu kukulninŋina le ma ŋakmba mbolŋge Petrus sotinaig. Sotete pisinŋinaig le nu ndek kame tanŋo Petrus kulatkinaig ta nane kusnakusnaninŋina sulumba gubranu nane afunŋge bale farkuwaig ŋga saninŋina. Tanŋakina sulumba Herodus nu tinŋa Yudea ma kusremba Sesarea tumbranŋ sunŋo mbol kina.

Herodus nu kumna

²⁰ Tirus le Sidon kilke nyamagan sunŋgomba kuga le nane Herodus kilke kulatkina ta mbolŋge nane nyamagan piyawanu.

Ait ande Herodus nu tumbranŋ ar ta tuku gubra tina le tumbranŋ ar ta tuku tanŋo kuasmbi maŋgur ŋak pro Herodus tuku wande kulatkanu tanŋo nyunu Blastus tugum promba nuŋge

nane turkuwa le Herodus ndon tumawam sakinaig. Tanjakinaig le Herodus nu pasa te-tiwam tuku ait ninjina. ²¹ Ait ta kumunjina le Herodus nu mindepiye tawi magenu siglika nuje minyo mbili maditaknu mbolnje minyoka nane manjurkinaig ta pasa afu saninjina le ²² nane ismba wika-raumba sakinaig: Tanjo te kilke mbolok tanjo kuga. Nu mbara ande njinaig. ²³ Tanjakinaig le nu lok minmba Kuate tuku ma tam idusna kande Sunjo tuku enel ande pro nu katna le kuinje nu tuku ndem nyinaig le ma ma nu kumna. ²⁴ Nu kumna le Kuate tuku pasa sunjokina le nane gudommaba son njinaig.

Tukul Guwa Barnabas le Saulus piro nikina

²⁵ Barnabas le Saulus ndametin njingam tuku piro ta ke sulunaik sulumba nale Yerusalem kusremba tanjo mo Yohanus Markus tumba luka ndek Antiok kinaik.

13

¹ Yesus tuku kuasmbi Antioknje minnaig ta afu tuan tanjo afu tum tanjo tanjan pirokinaig. Ande nyunu Barnabas ande Simeon nyun ta Dabuk Dabuk njinaig. Ande Sireneni tanjo nyunu Lusius. Ande Manaen nu buk Herodus ndon kinjo fonfon wande ndindo mbolnje minnaik tuku. Ande Saulus.

² Mara ande nane njakmba manjurka nyamaganj pinka Sunjo tuku nyu te-dunga minnaig le Tukul Guwa nu nane saninjina: Barnabas le Saulus ye buk piro ande tuku madiniken ta kile nale kam tuku patikap njina. ³ Tanjakina le nane nyamaganj pinka Kuate yabanmba nane nanjine wai Barnabas le Saulus mbolnje patika kile pirokuwaik nga kukulnikinaig le kinaik.

Siprus mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Tukul Guwa nu nale kukulnikina le nale Antiok kusremba ndek Selusia kinaik. Nale Yohanus Markus nale turkuwa nga tumba njak kinaik. Kinaig ka Selusiange wanj ponga ka Siprus nuy mbol kinaig ka ⁵ Salamisnje iberj kinaig. Salamis tumbranj sunjo mbolnje nane piro tugu pilmba kusem wande mbolnje Kuate tuku pasa kuklinaig.

⁶ Nane nuy ta tuku ma njakmba mbol lika pasa kuklimba ka Pafos pronaj. Pro tanje nane Zu tanjo ande yabri tuan tanjo nyunu Bar-Yesus te-silikinaig. Tanjo ta nu kuanye tanjo. ⁷ Pafosnje tanjo ande wamdus kuyar mayenu njak nyunu Sersius Paulus nu gabat tanjo minna. Nu Bar-Yesus ndon gulab mayenu. Nu Kuate tuku pasa isam tuku Barnabas le Saulus wikina.

⁸ Nale pro pasa kuklimba sanaik le Bar-Yesus nu gabat tanjo pasa ismba son njikat nga nu nale tuku pasa ndin kuer-kuerna. (Bar-Yesus Grik pasambi nane Elimas* njinaig). ⁹ Tanjana le Saulus nyu ande Paulus Tukul Guwa nu mbol kumunjina le nu Elimas fumble timba sigair mbakmba sana: ¹⁰ Ne Satan tuku kinjo. Ne manau tinreknu njakmba pitaikate. Ne yabri manau kumba wam najgonu ndo ke likate. Ndanam saka ne Kuate tuku manau mayenu tumba yabri pasambi ndin tukulte. ¹¹ Ata. Kile Kuatenje ne tuku am tukulwa le ne ait afu aganj kanjerke nda njina. Tanjakina le pitik ndo aganj inum bidu suk pro nu tuku am tukulna le am ma make ndekina. Tanjana le nu nane afu pro nu tuku wai biymba ndin tumwaig nga kumbanje nane wikina. ¹² Tanjana le gabat sunjo nu wam ta kanjermba pirerek purka Kuate tuku pasa isna ta Yesus tuku son njina.

* 13:8: Elimas nyu ta tugunu Kuanye Tanjo

¹³ Kile Paulus nane wanj ponga Pafos kusremba ka Pamfilia ma mbol promba Perganje ibenj kinaig. Pro tanje Yohanus Markus nu nale kusreka luka Yerusalem kina. ¹⁴ Kina le Paulus le Barnabas nale Perga kusremba Pisidia ma Antiok tumbraj sunjo mbol pron-aik.

Pro tanje minmba kusem ait ande mbolnje nale kumba ka Zu mbal tuku kusem wande sinam tanje minyokinaik. ¹⁵ Minyokinaik le nane Moses tuan tanjo kame tuku kuyar burke denjurmaba kusem wande kulat mbal nane tanjo ande kukulnaig le nu kumba Paulus nale sanikina: Tira kame, tale pasa afu tanjo pino wamdus sanjri pileningam tuku njak ndeta saningap ngina le ¹⁶ Paulus nu tinga wai te-dungina le nane maninkinaig le saningina: Tane Israel mbal kasomok mbal Kuate kumnemnje minig ta turmba tane ye tuku pasa isap. ¹⁷ Sine Israel mbal tuku Mbara nunge singine mbuj kame madiningina. Nu nane kulat magekina le nane Isip kilke mbolnje rawe tanjo minmba tugekinaig. Tugekinaig le Kuatenje nune sanjrimbi ndin wakeina le nane Isip kusremba ¹⁸ yar 40 ma baknu mbolnje minnaig le Kuate nu nane kusre ndakina. ¹⁹ Yar 40 kuganaig le Kuate nu Kanan ma mbolnje mbal kise kise 7 kile-ibenjka pitaikina sulumba kilke ta Israel mbal ninjina. Ninjina le nane yar 450 tanjamba tanje minnaig. ²⁰ Minnaig le Kuate nu nane kulatkam tuku tanjo afu madinjimba patikina. Tanjamba kumba ka tuan tanjo Samuel prona.

²¹ Samuel tuku ait mbolnje singine mbuj kame tanjo ndindo nanjine gabat sunjo minam tuku Samuel kusnanaig. Kusnanaig le Kuate nu Benyamin tuku ndare Kis tuku kinjo nune Saul madimba pilna le nu yar 40 nane kulatkina.

²² Ngumnenga Kuate nu Saul te-simba nane tuku gabat sunjo minam tuku tugu kise David madimba pilmba sakina: Yesi tuku kinjo nune David nu ye ndonj wamdus ndindo njak. Nu ye tuku nzali njakmba dubikamngat ngina.

²³ Kuate nu pasa sanjrinu o buk sakina tanjamba nu David tuku mbuj ande Israel mbal tuku muskil kile-tidingam tuku kukulna ta Yesus. ²⁴ Yesus nu piro tugu pile ndakina le ambonga Yohanus nu Israel mbal nane ngamunggal biye mbilmba kule pisne tuwaig nga sanjmba minna. ²⁵ Nu nune piro suluwam patukina sulumba nu tenenmba nane saningina: Tane ye ima nga idusde? Ye Kristus kuga. Ande ye ngumnemnje prowamngat ta nu sunjo. Ye nu tuku kupe ngaro muli kukliwam tuku wam njai ta mata nu mbolnje kam kumu nj kuga ngina.

²⁶ Yinje tira kame Abraham tuku mbuj kame kasomok mbal Kuate kumnemnje minig tane njakmba isap. Sine muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu ta o buk sine tugum prona. ²⁷ Yerusalem mbal nanjine gabat mbal ndonj Yesus nu Kuatenje madina tanjo Kristus ta nane gilai. Kusem mindek nane tuan tanjo kame tuku kuyar burke likade ta nane wamdus pulu ndaningina. Tanjamba nane Yesus kumwa nga sakinaig sulumba nane Kuate tuku kuyar pasa kumumba tanjanaig. ²⁸ Nane nu balewam tuku mbar ande kanjer ndanaig ta nane ake sinaj nu tumba Pilatusnje balewa nga sanaig ta ²⁹ nane kuyar pasa kumunaig. Nu kumna le nane nu ail kazrai mbolnje paska mindesinj ndame burok sinamnje pilnaig. ³⁰ Pilnaig le Kuatenje nu te-tina le manj tingina. ³¹ Nu tinga nu dubinaig mbal buk Galilea kusremba Yerusalem pronaig

ta nu nane tugumŋe mayok kanu le kanġeranu. Mbal ta kile Israel ŋgamukŋe nu tuku nyu te-mayokde. ³² Sile Barnabas ndoŋ tane mata pasa mayenu te isap ŋga te prowik. Kuate nu siŋgine mbuŋ kame pasa saŋgrinu saniŋgina ta ³³ kile sine tugumŋe alonu te-mayokmba Yesus te-tina le tiŋgina. David nu nuŋe mune waŋe arnu mbolŋge ta tuku teŋenmba kuyarna le minit.

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina.

Mune 2.7

³⁴ Kuateŋge Yesus te-tina le nduiye tiŋga ŋgarosu me ndaŋgina ta kuyar pasa ande mbolŋge Kuate nu wam ta te-mayokmba sakina:

Ye wam afu magenu ke likam tuku David sawen ta ye ne mbolŋge taŋamba kamŋgit ŋgina. *Aisaia 55.3*

³⁵ David nu mune waŋe ande mbolŋge teŋenmba kuyarna.

Ye ne tuku piro taŋgo yiŋe ŋgarosu menu tuku ndin tukulamŋgat ŋgina. *Mune 16.10*

³⁶ David nu Kuate tuku nzali dubimba nuŋe kuasmbi ŋgamukŋe pirokina sulumba kumna. Kumna le nane nu tumba nuŋe mbuŋ kame gemniŋmba ŋgukinaig le meŋgina. ³⁷ Ande Kuateŋge te-tina le tiŋgina ta nu me ndaŋgina.

³⁸ O tira kame, tane pasa te ise mayewap. Kuate nu Yesus te-tina ta nu mbolŋge nu sine tuku une sauka gilaiŋgate. ³⁹ Tane taŋgine unenġe didikate ta Moses tuku tukulŋge tane turkam kumuŋ kuga. Tane Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgap le Kuateŋge tane tuku muskil kile-tidiŋge tiŋgamgat. ⁴⁰ Tane rironġ mayewap. Tuan taŋgo kame tuku pasa tane mbolŋge kumuŋgikat. Pasa ta teŋenmba sakate.

⁴¹ Kuate talaka nzumil te-tuwig mbal tane isap.

Tane piriri ŋayomba ŋgisinuŋgaig. Tane tuku ait mbolŋge ye wam saŋgrinu ande ki ta tane son ŋge nda. Ande nu tugusemba wam ta kuklimba sakuwa ta mata tane son ŋge nda. *Habakuk 1.5*

Paulus nu taŋamba pasa kuklimba saniŋgina.

⁴² Kile Paulus le Barnabas mayok kinaik le nane maŋ kusem ande mbolŋge nale tuku pasa isam saka ŋgailkinaig. ⁴³ Taŋamba nane sili-silimba kusem wande kusrenaig. Nane gudommmba afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu taŋaŋ Kuate dubinaig tuku ta nane Paulus le Barnabas dubika kinaig. Kumba ka taŋge nale nane ndoŋ pasa-pasakumba Kuate nu tane ake sinaŋ make patikina wam ta biye demba minap ŋga saniŋginaik.

⁴⁴ Kusem ande mbolŋge Antiok mbal ŋakmba Kuate tuku pasa isam tuku maŋ pro maŋgurkinaig le ⁴⁵ Zu mbal nane taŋgo pino gudommmba pro maŋgurkinaig le kanġerka nane wamduis kagli firka gubra tinaig. Paulus nu pasa kuklimba minna le nane nu tumail panmba nu tuku pasa pitaimba nane pasa ndin kise sakinaig. ⁴⁶ Nane taŋanaig ta Paulus le Barnabas nale kuru kuru ndaka saŋgri tiŋga saniŋginaig; Tane Zu mbal tane ambonġa Kuate tuku pasa mayenu isam tuku minig. Tane isam mbulmba pitaide ta abo minmba minam tuku ndin turmba pitaide. Ta tuku kile sile kasomok mbal tugum kanġik. ⁴⁷ Kuate nu sile kasomok mbal pasa mayenu saniŋgam tuku teŋenmba sasikina.

Kilke mbol mbal muskil kile-tidiŋgam tuku ye ne sati taŋaŋ kasomok mbal kilŋaniŋgam tuku ne pilet. *Aisaia 42.6; 49.6*

Paulus nale taŋamba saniŋginaig le ⁴⁸ kasomok mbal pasa ta ismba

nane gare sungo tumba Kuate tuku nyu te-dunġinaig. Nane abo minmba minam tuku Kuatenge madinġina ta nane pasa ta ismba son nginaig le ⁴⁹ Kuate tuku pasa ma ta mbolnġe kumunġa sunġokina.

⁵⁰ Sunġokina le Zu mbal nane ndek gabat pino kame Kuate dubinaig tuku tumbranġ sunġo ta tuku gabat sugo turmba Paulus le Barnabas pitaikam tuku nane tuku wamdus kunde-kundenaiġ. Tanjanaig le gabat sugo nane gubra tumba sine tuku tumbranġ te kusremba kape nġa pitaikinaig le ⁵¹ Paulus nale kambim nġa nane Kuate tuku pasa pitaide ta nanġine mbar rironġkuwaig nġa tuptup kupe mbolnġe denġanu ta nane am mbolnġe paurnġa nale Ikonium kinaik.

⁵² Yesus dubinaig mbal Antioġnġe minnaig ta Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunġina le nane gare nġak minnaig.

14

Ikonium mbal pasa mayenu isnaig

¹ Nale Ikonium tumbranġ sunġo mbol pronaik le wam ndui ta ndo mayok kina. Nale Zu mbal tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklinaik le nane gudommmba afu Zu mbal afu Grik mbal Yesus son nginaig. ² Tanjanaig le Zu mbal afu Yesus son nda nginaig ta nane kasomok mbal tugunġe Yesus dubinaig mbal kasurnġinguwaig nġa nane tuku wamdus kunde-kundenaiġ. ³ Paulus le Barnabas ma ta mbolnġe mine sunġomba kuru kuru ndaka Kuatenġe kilke mbol mbal make patikate nġa tanjamba pasa kuklimba minnaik le Sunġo nu nune pasa kulatka sanġri nikina le nale wam kitek sanġrinu ke likinaik. ⁴ Tanjamba kinaik le Ikonium tanġo pino nane pur arnaik. Afu aposel

kame dubikinaig le afu Zu mbal dubikinaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu mbal afu nanġine gabat sugo ndon kasomok mbal afu turmba nane Paulus le Barnabas bige tidinġa ndamembi bale faram bafunaig le ⁶ nale pasa ta ismba kua ka Likonia ma tugu mbol kinaik. Kinaig ka ta promba Listra le Derbe tumbranġ sugo ar ta mbolnġe pasa mayenu kuklimba tumbranġ ar ta tuku tumbranġ fonfon sinam tanġe mata ⁷ pasa mayenu kuklimba lika minnaik.

Listra mbal pasa mayenu isnaig

⁸ Listranġe tanġo ande kupe arnġe baklelok ina sinamnġe tanġa mayok ka sunġokina. Nu ti danġa minyok ndo minna. ⁹ Tanġo ta nu Paulus tuku pasa ismba minna le Paulus nu kanġer timba Yesus nu wakeiwam tuku nu ngamunġal son kumumbi nġak ta kanġermba nu wi kuenġa sana: ¹⁰ Ne tugusemba tinġa nġina. Tanjakina le nu pastin tilainġa likina.

¹¹ Tanġo pino Paulus nu tanġo ta wakeina le kanġermba nanġine Likonia pasambi kuenġa sakinaig: i ... Tanġo ar te kilke mbolok kuga. Mbara afu tanġo kuilka sine tugum te prowaik nginaig. ¹² Tanjakinaig sulumba nane Barnabas tuku nyu nanġine mbara Sus nginaig. Paulus nu pasa tugu tanġo tukunu nyun ta mbara Hermes nginaig.

¹³ Sus mbarinam tuku wande tumbranġ sunġo makembinġe minna. Wande ta tuku pris nu tanġo pino ndon Paulus le Barnabas atraukam saka ail bot nġika makau pailnu birnġenġimmba kilmba tumbranġ sunġo tuku malanġa tugum prona. ¹⁴ Barnabas le Paulus wam ta kanġermba palseġnikina le nale ndek nakile tawi fetfetmba pinderka kumba nane ngamuknġe sunġomba wika sakinaik: ¹⁵ Tanġo kame, ndanġam

saka tane wam te kam bafude. Sile tanjo tane minig tanjan. Sile pasa mayenu tumba te prokik. Tanjine manau alo kugatok te kusremba mbilka Mbara ndindo abo tugu njak nu ndo dubiwap nga tumtingam prokik. Nunje samba tugu kilke tugu yu tugu agan ndende njakmba wakeikina. ¹⁶ Wa mbutj kame nane nanjine nzali dubimba kinaig le Kuate nu peu ndaningina. ¹⁷ Tanjamba kile nu minit manau ta tane tumtingit. Tane njakmba nu kila palmbim tuku nu wam mayete. Nu sawe nyamaganj kumumbi tingit le tane alonu kilmba nyumba maro njak wamdus gare njak minig nga saninginaik.

¹⁸ Paulus nale tanjamba saninginaik ta nane tuku wamdus pitik iben ndakinaig. Nane lato saka minnaig le ndo nane atraukam tuku wamdus ta kusrenaig.

Nane Paulus panitinaig

¹⁹ Antiok le Ikoniumnje Zu mbal afu Listra promba Listra mbal tuku wamdus kunde-kundemba nane ndonj Paulus tumba kasomnje pilmba ndamembi katnaig sulumba kile kumat nga idusmba nu didika tumba tumbranj sunjo kilim kumba ka mayoknje kusrenaig le minna. ²⁰ Minna le Yesus dubiwanu mbal kumba ka Paulus te-ngamunaig le nu njair njinka abonja tinga tumbranj sunjo sinam kina.

Mafena le nu Barnabas ndonj Listra tumbranj sunjo kusremba Derbe kinaik. ²¹ Ka tanje nale pasa mayenu kuklimba nane saninginaik le nane gudommba mbilka Yesus son nginaig. Tanjanaig le nale tumbranj sunjo ta kusremba luka Listra Ikonium Antiok manj kine likinaik. ²² Kumba ka tanje Yesus dubinaig mbal wamdus sanjri pileninmba Yesus tuku pasa biye demba minap

nginaik sulumba sakinaik: Sine Ku-ate tuku gageu sinja piti yimyam sunjgomba kanjerkumba ma ma Kuate tugum kanjig nginaik.

²³ Nale ma njakmba mbolnje Yesus tuku kuasmbi kulat tanjo nanjine madika patikinaik. Tanjamba nale nyamaganj pinka yabanjmba kulat tanjo ta saninginaik: Tane Yesus son ngade tukunu nunje tane sinzanjtingamngat nginaik.

Nale luka ndek Antiok kinaik

²⁴ Kile nale tinga kumba Pisidia ma tugu ngamu fetka kumba ka Pamfilia ma tugu mbol pronaiik. ²⁵ Pro Perga tumbranj sunjo mbolnje nale pasa kuklinaik sulumba nale tinga Atalia tumbranj sunjo mbol kinaik ka ²⁶ tanje wanj ponga luka kumba ka ka Antiok pronaiik. Tumbranj tanje Yesus tuku kuasmbi nane buk Paulus nale piro ta kuwaik nga madininginaig sulumba Kuate nu nale make patikuwa nga yabanjmba kukulnikinaig le kinaik.

²⁷ Nale luka pro tanje Yesus tuku kuasmbi kile-manjgurka Kuatenje nale sanjri nikina le wam ke likinaik ta njakmba kubeu ninginaik sulumba Kuatenje kasomok mbal Yesus son ngam tuku ndin wakeina ta sakinaik. ²⁸ Tanjamba nale Antioknje ait kuennu Yesus dubinaig mbal ndonj minnaik.

15

Yerusalemnje pasa sunjo ande te-tinaig

¹ Paulus le Barnabas Antioknje minnaik le tanjo afu Yudea ma mboloknje promba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Tane Moses tuku tukul dubimba ngaro pike ndakap ta tane ngisikamngag nginaig. ² Tanjakinaig le Paulus le Barnabas nale kuasmbi ta ndonj kualeyaukinaig le Yesus tuku mbal ndek Paulus le Barnabas tanjo afu ndonj kukulninmba saninginaig:

Tane Yerusalem kumba aposel le gabat kame ndon manjurka pasa ta te-tiwap nginaig. ³ Tanjamba kukulninginaig le nane kumba ka Finisia le Samaria ma ngamu fetka kumba ndinnye Yesus tuku mbal afu kanjerka saninginaig: Kasomok mbal mata pasa mayenu ismba ngamuŋgal biye mbilnaig nginaig le nane wam ta ismba gare tornaig.

⁴ Paulus nane mbumba ka Yerusalem pronaiŋ le Yesus tuku kuasmbi aposel le gabat kame ndon nane kanjerka gare-gareka kaiye ninginaig. Tanjanaig le Kuate nge Paulus nane sanŋri ningina le wam ke likinaig ta kubeu ninginaig le ⁵ Farisi tango afu Yesus dubinaig ta nane tinŋa ndek sakinaig: Kasomok mbal Yesus dubide ta sine nane tuku ngaro pikmba Moses tuku tukul ŋakmba dubikuwaig nŋa saninbe nginaig le ⁶ aposel kame Yesus dubinaig tuku gabat kame nane pasa ta ismba te-tiwam tuku manjurkainaig.

⁷ Manjurkainaig ta nane wamdus yimyam kile-mayokka pasa tugu sunŋomba saka minnaig le Petrus ndek tinŋa saningina: Tira kame, kasomok mbal Kuate tuku pasa mayenu ismba son ngam tuku Kuate nu ye madiyumba nane tugum kukulyina ta tane kila. ⁸ Kuate nu tango ŋakmba tuku ngamuŋgal kila. Nu kasomok mbal kilam tuku idusmba minna ta nu temayokmba sine ambonŋa Tukul Guwa sinŋina tanjamba ndo nu nane mata Tukul Guwa ningina. ⁹ Nu sine Zu mbal nane kasomok mbal mbolnye wam ndui ta kina. Kasomok mbal afu Yesus tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋinaig le nu nane tuku une mata sauka gilaingina. ¹⁰ Sinŋine mbun kame sine mata Moses tuku tukul ta dubikam tuku piro karen ka dubiwe fuguŋen. Ndanam saka tane kile Kuate tuku wamdus tagode sulumba kasomok mbal Yesus du-

bide ta minde bada pile sunŋo ningig. ¹¹ Sunŋo Yesus nu ake sinan sine make patikate le muskil te-tiweg ta sine son ngeg. Tanjamba ndo kasomok mbal mata manjau ndui ta ndo kate ngina.

¹² Manjurkainaig mbal nane Petrus tuku pasa ismba maninok minnaig le Barnabas nale Paulus ndon nale mata tinŋa Kuate nu kasomok mbal ngamuknye wam sanŋrinu kitek ke likina ta kubeu ninginaig le isnaig. ¹³ Nale kubeu denpurnaig le Yakobus nu tinŋa saningina: Tira kame, tane isap. ¹⁴ Kuate nge kasomok mbal ngamuknye afu nuŋe mbal minam tuku nu ambonŋa Simon kukulna le nane tugum kina ta ŋakmba kubewat le sine isgig. ¹⁵ Kuate nge kasomok mbal afu wikate ta tuan tango kame mata sakinaig. Andenŋe tenenmba kuyarna.

¹⁶ Afunŋe David tuku tugu nŋaigo siglika kile-ibenkainaig ta ngumneŋga ye pro wakeiki le man mayok kanŋaig.

¹⁷ Ye tanjawi le kilke mbol mbal ye madiningen ta ye sota ka ka te-silikamnŋaig.

¹⁸ Kuate nu o buk nuŋe wamdus tanjamba te-mayokna ta nuŋe sakate ngina. *Amos 9.11-12*

¹⁹ Yakobus nu tuan tango tuku kuyar saninmba sakina: Ye tenenmba iduset. Kasomok mbal afu ngamuŋgal biye mbilmba Kuate dubide ta sine nane minde bada pile sunŋo nda ninbe. ²⁰ Sine wane ande nane manjau dubikam tuku tenenmba kuyarbe. Nane afu nanŋine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Tane tanŋo pino ndon fare fare une ndakap. Agaŋmor ninfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Ndare mata nda nyap. Sine tanjamba wane kuyarbe. ²¹ Moses tuku tukul ta o buk tugu pilmba Zu mbal ma ŋakmba mbolnye kusem kidemba

nanjine kusem wandeknje nu tuku kuyar burka ismba minig nga saningina.

Nane kasomok mbal tuku waje kuyarmba tumba Antiok kinaig

²² Gabat kame aposel ndon Yesus dubinaig mbal njakmba pasa ta ismba tanjo afu Paulus le Barnabas dubika Antiok kambim tuku madiningam sakinaig. Tanjamba nane tanjo armba nyu njak madinikinaig ta ande nyunu Yudas ande Silas. Yudas nyunu ande Barsabas. ²³ Tanjamba nane waje ande tenjemba kuyarnaig.

Singine tira kame kasomok mbal Antiok tumbran sunjo Siria le Silisia ma tugu mbolnje mine likade tane njakmba kaiye.

Sine aposel kame le gabat kame tane ndon pasatam proweg.

²⁴ Sine tanjo afu kukul ndaningigen le nanjine wamdus dubimba tane Moses tuku tukul pasa dubiwap nga satinjinaig. Tanjanaig le tane wamdus pitinjina ta sine isgen. ²⁵ Sine manjurka pasa ta isgen sulumba tanjo armba madinikigen le tane tugum ta prowamngaik. Nale singine gulab Barnabas le Paulus ndon kukulningigen. ²⁶ Barnabas le Paulus singine sunjo Yesus Kristus tuku piro ndo idusmba mara afu nale kume dirnaik. ²⁷ Tanjo ar kukulnikigen ta Yudas le Silas. Nane tane tugum prowaig sulumba sine pasa afu kuyarkigen te nane pasa ndui ta satinguwaig le isap. ²⁸ Tukul Guwanje wamdus singina ta ndo tane dubiwam tuku satinjeg. Sine tane minde bada sunjo pile tinje nda. Tane tukul kame te ndo dubikap. ²⁹ Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu mata nda nyap. Aganmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap.

Tane tanjo pino ndon fare fare une ndakap. Tane tukul kame te ndo dubikap ta tane wam mayewamngaig.

Not ndo. Kile minap. Yerusalem mbal tanjamba waje kuyarnaig.

³⁰ Nane waje ta Yudas nale nikmba kukulnikinaig le nale Barnabas le Paulus dubika ndek Antiok kinaig. Kumba ka ta promba Yesus tuku kuasmbi kilemanjurka nale waje ta ninjinaig le ³¹ nane waje ta burka wam pagu pasa te maye nga gare tinaig.

³² Yudas le Silas nale Kuate tuku tuan tanjo. Nale ndek Antiok mbal pasa gudommba saninjinaig le nane sanjri tinjinaig. ³³ Nale mara afu Antioknje minnaik le kile Antiok mbal nale kukulnikinaig mbal ta tugum kuwaik nga kaiyenikinaig. ³⁴ [Silas nu wamdus ande tumba mbulmba Antioknje minna.]

³⁵ Paulus le Barnabas Antioknje minmba tanjo afu ndon Sunjo tuku pasa nane tumnjamba minnaig.

Barnabas le Paulus nale munju kusrekinaik

³⁶ Tanjamba minnaig ma ma Paulus nu Barnabas sana: Sile buk ma yimam mbolnje Sunjo tuku pasa kuklimba ningiken ta kile sile man Yesus dubide mbal tuku mine kanjerkam tuku kap njina. ³⁷ Tanjakina le Barnabas nu ndek woka Yohanus Markus ndon kambim tuku sakina kande ³⁸ Paulus nu mbulmba ndek sakina: Kuga. Sile nu ndon piroka mingen ma ma piro kuga ndana le Pamfiliange nu sile kusrekina tukunu ye mbulit njina le ³⁹ nale munju kusrekinaik. Tanjamba Barnabas nu ndek Markus tumba wan ponga Siprus nuy mbol kinaik le ⁴⁰ Paulus nu Silas ndon pirokam tuku sakina le Yesus tuku mbal nane sakinaig: Sunjonje tale

make patikuwa nginaig sulumba kukulnikinaig le kinaik.

⁴¹ Paulus nu Silas tumba Siria le Silisia ma tugu mbol kumba Yesus tuku kuasmbi kame sangri pileninge likina.

16

Paulus nu li arnu tugu pilna

¹ Nale kumba ka Derbe promba Lистра kinaik. Ka tanje tanjo ande Yesus dubina tuku nyunu Timoteus minna le kanjernaik. Ina nuje Zu pino. Nu mata Yesus son ngina. Mam nuje Grik tanjo. ² Yesus dubinaig mbal Listranje Ikoniumnge nane njakmba Timoteus tuku saka minnaig.

³ Timoteus mam nuje Grik tanjo ta tumbranj ta tuku Zu mbal nane njakmba kila. Ta tuku Paulus nu Timoteus nu ndonj pirokuwa nga ngaro pike tuna. ⁴ Tanjana sulumba nane tumbranj njakmba mbolnje lika Yerusalemnge aposel le gabat manjur mbolnje tukul afu nane dubikam tuku sakinaig ta saninjmba likinaig. ⁵ Nane tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi sangri tinjinaig le mara mindek nane afu Yesus dubiwam tuku pro nane ndonj ulendikinaig.

Masedonia mbal pasa mayenu isnaig

⁶ Paulus nane Tukul Guwange peuningina le nane Asia ma mbolnje pasa kukli ndamba Frigia le Galesia ma mbol kinaig. ⁷ Frisia le Galesia pronaig sulumba kumba ka Misia ma patumba Bitinia ma mbol kambim sakinaig ta Tukul Guwa nane manj peuningina. ⁸ Peuningina le nane Bitinia kine ndaka Misia laipmba ndek Troas tumbranj sunjo mbol pronaig. ⁹ Pro tanje furir Paulus nu kinjatanu suk Masedonia tanjo ande kanjerna. Tanjo ta nu Paulus tugumnge tinga Paulus nu Masedonia promba nane turkuwa nga sarsarumba

minna. ¹⁰ Nu kinjatanu suk wam ta kanjerna le Paulus Silas Timoteus ye Lukas Kuatenje Masedonia mbal nu tuku pasa mayenu isam tuku kukulsingit nga wamdus pulusingina le sine dal ndaka Masedonia kambim tuku ndin sotigenj.

¹¹ Troasnge sine wanj ponja pakarka Samotres nuy mbol kagenj. Ka tanje kinymba mafena le wanj ponja Neapolis kagenj. ¹² Tanje ibenj ka ndin dubimba ka Filipi promba sine mara afu tanje mingenj. Filipi nu Masedonia ma tugu tuku tumbranj sunjo. Tumbranj tanje Rom mbal gudommba pro mine likinaig.

¹³ Kusem ait mbolnje sine Zu mbal afu kule makembi tanje yabanjmba minig kande nga idusmba tumbranj sunjo kusremba kule makembi ta ndek kagenj ka tanje pino afu manjurka minnaig le nane ndonj minyoka pasa-pasakigenj. ¹⁴ Pino kame sine tuku pasa isnaig ta ande nu Tiatira tumbranj sunjo mbolok pino nyunu Lidia. Nu tuku piro ta nu tawi gurgur magenu wakeika patikanu le nane piyawanu. Nu Kuate mbarinjmba minanu. Paulus nu pasatina le Kuatenje nu tuku wamdus purfeu tuna le nu Paulus tuku pasa ise tidingina. ¹⁵ Tanjamba nu nuje ndare tuma ndonj kule pisne tinaig sulumba nu sine ngailka sasingina: Tane ye sinjka mbilka Yesus dubiwanu nga idusmba kande tane ka ye tuku wande mbolnje minap ngina.

Paulus nale Filipinge mulinj kilmba wandeknje patikinaik

¹⁶ Mara ande sine yabanj ma mbol kagenj le pino mbanzo ande sine kile-siglikina. Pino ta kagmaikam tuku guwa njayonu njak. Nu tanjo afu tuku piro aganj tananj minmba kagmai piro kina le nane nu mbolnje ndametinj

sunḡomba kilnaig. ¹⁷ Pino ta nu sine Paulus ndoḡ dubika wika sakina: Tanḡo kame te nane Sunḡo Kuate tuku piro tanḡo. Tane muskil kile-tidiḡe tiḡgam tuku ndin tumtiḡig ḡgina. ¹⁸ Nu ait sunḡomba sine dubika tanḡamba saka minanu le Paulus nu ndagarina le mbilka guwa ḡayonu ta sana: Ye Yesus Kristus tuku sangri mbolḡe ne sanet. Pino ta kusremba ne mayok kaye ḡgina. Tanḡakina le nu pitik ndo pino ta kusremba mayok kina.

¹⁹ Mayok kina le tanḡo kame nu kulatka minnaig ta nane ndametiḡ kilanu ndin tukulkina le kanḡermba Paulus le Silas bige tidiḡa kilmba didika ka maḡur ma mbolḡe gabat sugo am mbolḡe kile-tidiḡinaig. ²⁰ Gabat sugo tugumḡe kile-tidiḡa sakinaig: Tanḡo ar te Zu tanḡo. Nale sine tuku tumbranḡ sunḡo mbol te pronaik sulumba tanḡo pino tuku wamdus ḡaigo siglikade. ²¹ Nale maḡau afu kise sine dubiniḡgam tuku sasiḡik. Maḡau sasiḡik ta sine Rom mbal dubikam kumuḡ kuga ḡginaig.

²² Tanḡo pino maḡur minnaig ta nale pasa mbolḡe patikinaig mbal ndoḡ ulendika Paulus le Silas tuku gubra pasa sakinaig. Tanḡakinaig le Rom kame gabat nale tuku tawi fetfetmba nane afu saniḡinaig le nale kilmba gud-abmbi pani farnikinaig. ²³ Nale pani farnikmba ma ma patikinaig le kame gabat nale muliḡ kilmba wandekḡe patika muli wande kulatkanu tanḡo sanaig: Ne nale kulat mageka ḡginaig. ²⁴ Tanḡaka sanaig le nu pasa ta ismba wande ḡgamuḡe nale patikina. Nu ail mbanḡ armba kilmba nale tuku kupe burok sigirka kuse ndiḡnikina.

²⁵ Furir ḡgamu Paulus le Silas Kuate tuku nyu te-duḡa mune afu nindmba Kuate yabanḡamba minnaik le muli wandekḡe tanḡo ḡakmba nane wam ta ismba

minnaig. ²⁶ Tanḡamba minnaik le mumni sunḡo promba muli wande makek buru-buruniḡmba wande malaḡa ḡakmba talke likinaig le muliḡ kilnaig mbal wai kupe ndaleke likinaig ta muli ḡakmba ake kuklike likinaig.

²⁷ Muli wande kulatkanu tanḡo nu aboḡa tiḡa malaḡa ḡakmba talok minnaig le kanḡerka tanḡo ḡakmba kua kagig ḡa idusmba kuru-kuruka nuḡe baḡi ḡomba tumba nuḡe miroḡ ḡgaro balewam bafuna kande ²⁸ Paulus nu kuenḡa sakina: Naḡe miroḡ ḡgaro bale ndawa. Sine ḡakmba mineḡ o ḡgina.

²⁹ Kile wande kulatkanu tanḡo nu sati tuku wika sulumba tumba pinderka muli wandek sinam kumba nu kuru-kuruka piriri ḡayomba ka Paulus le Silas tugumḡe truk kina. ³⁰ Tanḡamba nu tiḡa nale kilmba mayok kumba sanikina: O tira kame, ye ndaḡi sulumba abo ḡak minmba minamḡit ḡgina le ³¹ nale nu sanaik: Ne Sunḡo Yesus tuku son ḡa le nu ne tuku muskil te-tine tinwa sulumba naḡe ndare tuma mbal turmba kile-tidiḡe niḡguwa ḡginaik. ³² Tanḡaka sakinaik sulumba Paulus nale pasa kuklinaik le muli wande kulatkanu tanḡo nuḡe ndare tuma turmba Sunḡo tuku pasa isnaig.

³³ Muli wande kulatkanu tanḡo nu Paulus nale kilmba kumba ka katnikinaig tuku we ta minyanḡe likina. Tanḡamba nu nuḡe ndare tuma kame ndoḡ kule pisne tinaig. ³⁴ Kule pisne tinaig sulumba Paulus le Silas kilmba nanḡine wande mbol kumba isukusnenikinaig. Nu nuḡe ndare tuma ḡakmba Kuate son ḡginaig tukunu gare sunḡo tinaig.

³⁵ Mafena le kame gabat Paulus le Silas paska kile-mayokkuwaig ḡa kame tanḡo afu kukulniḡginaig le ka muli wande kulatkanu tanḡo sanaig. ³⁶ Sanaig le nu ka Paulus nale sanikina: Rom kame gabat

ye tale pitaiki le ake kambim tuku sakaig. Tale mayok ka wamdus bulok njak kape ngina kande ³⁷ Paulus nu sana: Kuga. Sile Romnu. Nane sile tuku pasa te-ti ndamba tanjo am mbolnje ake pani farsikmba mulinj kilmba wandeknje patikinaig ta nane mbarnaig. Kile nane kuirkuirka sile pitaikam kumuñ kuga. Sile mayok kine nda. Kame gabat ta saningap le nanjine mironj te promba sile paskuwaig ngina.

³⁸ Kame tanjo nane luka Rom kame gabat Paulus tuku pasa saninginaig le Paulus le Silas nale Romnu ta kila pilmba wamdus fulilkinaig sulumba ³⁹ nane kumba nale sanikinaig: Ae. Sine mbargen nginaig. Tanjamba nale paska kilemayokka tale tumbranj sunjo te kusremba kape nginaig.

⁴⁰ Nale muli wande kusremba ka Lidia tugum pronaiik. Nu tugum promba Yesus dubinaig mbal njakmba sanjri tingam tuku pasa afu saninginaig sulumba tinga ma kise mbol kinaik.

17

Tesalonika mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus le Silas nale kinaik ka Amfipolis le Apolonia tumbranj sugo ar ta kusreka kinaik ka Tesalonika pronaiik. Tumbranj tanje Zu mbal tuku kusem wande ande minna. ² Paulus nu kusem mindek nuje manau dubimba kusem wandeknje kuyar pasa burka kuklimba nane ndonj pasa tugu yimyam tugu biteknja tumnijmba minna le kusem kenmba kinaig.

³ Paulus nu kuyar pasa tugunu kuklimba tenjenmba saningina: Kristus nu pro rar sunjo tumba kumwa sulumba nu manj tinunjat nga kuyar pasa tumsingit. Ye Yesus tuku satinget ta nu Kristus ngina. ⁴ Tanjakina le Zu tanjo afu Paulus tuku pasa ismba son nga Paulus

le Silas ndonj ulendikinaig. Grik tanjo gudommba Kuate dubinaig ta pino kame afu nyu njak minnaig ta nane mata son nginaig.

⁵ Nane gudommba Paulus nale dubikinaig le Zu mbal afu gubra tumba wamdus kagli firka ndek tighu sota nyumba likanu tanjo afu kilmba kuasmbi sunjo kilemanjurkinaig le nane njakmba ngumbeyumba tinga kumba Yason tuku wande kormba Paulus nale kilmba tanjo njakmba am mbolnje kile-tidingam tuku sotinaig. ⁶ Sotinaig kande nane Paulus nale kiringa ndek Yason Yesus tuku mbal afu turmba bige tidinga kilmba didika pro tumbranj sunjo tuku gabat kame tugumnje kile-tidinga wika saninginaig; Tanjo ar ta ma tugu njakmba mbolnje nakile pasa kuklimba tanjo pino tetkinaig sulumba kile nale tumbranj sunjo te mbol pronaiik le ⁷ Yasonnje kilna. Nane njakmba singine gabat Sesar tuku tukul lukaka gabat kise nyunu Yesus minit nga sakade nginaig. ⁸ Tanjakinaig le tumbranj sunjo ta tuku gabat mbal tanjo pino nane gabat kise tuku nyu ta ismba wamdus njagonginaig ta ⁹ gabat kame nane zigna sunjo ta tukulam tuku Yason nane ndametinj afu yaika nane kukulninginaig le luka kinaig.

Berea mbal pasa mayenu isnaig

¹⁰ Furirna le Yesus tuku mbal Paulus le Silas kukulnikinaig le nale tinga ka Berea pronaiik. Pro tanje Zu mbal tuku kusem wande sinam kinaik. ¹¹ Nale kuyar pasa kuklinaik le Berea tuku Zu mbal nane Tesalonika tuku Zu mbal tananj mine ndaka nane pasa ise mayenaig. Nane mara mindek kuyar pasa burka nale tuku pasa son e ko kuga nga sotanu. ¹² Tanjamba Zu mbal gudommba Yesus tuku son nginaig. Grik tanjo

pino nyu njak nane afu mata son njinaig.

¹³ Kile Tesalonika tuku Zu mbal afu Paulus nu Bereanje Kuate tuku pasa kuklimba minanu pasa ta ismba nane ndek Berea pronaig. Pro tanje nane kuasmbi yimyam ngamuknje Paulus le Silas talanikuwaig nga nane tuku wamdus didikinaig le ¹⁴ Yesu tuku mbal wam ta kila pilmba Paulus piyal nzi kuwa nga sanaig sulumba afu nu mindemba ndek kinaig. Silas le Timoteus nale Bereanje minnaik.

¹⁵ Kinaig ka ka piyalnje tumbran sunjo Atens pronaig. Pro tanje nane Paulus kusremba lukam bafunaig le nu Silas le Timoteus ndin ande kanjermba ndeta pitik te prowaik nga pasa pilna le nane kinaig.

Atens mbal pasa mayenu isnaig

¹⁶ Atensnje Paulus nu nale tairnga minmba nu kine promba lika nane tuku mbara kanunu gudommba kanjerka wamdus njayongina sulumba ¹⁷ nu kumba ka kusem wande sinamnje Zu mbal kasomok Kuate dubinaig mbal nane ndonj pasa tugu biteknja tumnijmba minna. Mara mindek nu tumbran sunjo tuku manjur ma mbolnje nane afu minanu ta nane ndonj mata tanjawanu.

¹⁸ Nu Yesu kummba manj tinjina wam ta tuku saninjina le Epikurian le Stoik mbal afu pro nu ndonj pasambi kualeyaukumba sakinaig: Tango te njule parak pasa sakate nga talanaig. Afu tenjenmba sakinaig: Nu rawe mbal tuku mbara afu tuku sakate inde njinaig.

¹⁹ Tanjaka saka nane Paulus tumba kumba ka nanjine manjur ma sunjo nyunu Ariopagusnje manjurka Paulus sanaig: Ne pasa kiteknu sakate ta manj saka le sine isbe. ²⁰ Ne pasa sakate ta sine nginjangankeg. Sine pasa ta tugunu isam tuku iduseg njinaig.

²¹ Atens mbal rawe mbal tanje minnaig ta turmba nane ait njakmba mbolnje wam kube kitek saka ismba minanu.

²² Kile Paulus nu Ariopagus manjur ma ngamuknje tinja saninjina: Atens mbal, tane mbara yimyam dubikam tuku wamdus pilig le kamuset. ²³ Ye kine promba tanjine mbara kanunu gudommba kanjerke liken ta ande tuku mbain mbolnje kuyar ande tenjenmba kanjeren. Mbara ande sine gilai ta mbain te mbolnje mbarinjam tuku nga kuyarnaig. Ata. Mbara tane gilai minig ta ye kila satinjanganjit.

²⁴ Kuatenje kilke aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Nu samba le kilke tuku Sunjo. Tango nanjine waimbi mbarinjam tuku wande pilig ta nu ta sinamnje mine ndakate. ²⁵ Kuate nu ngarusu abo minam tuku aganj njakmba kumumbi singit. Aganj njakmba nu miro. Sine Kuate tuku piro keg ta sine aganj inum nu tambim tuku mine ndakate.

²⁶ Kuate nu tango ndindo wakeina le nu tuku ndare puluka tugeka kilke tugu yimyam mbolnje mine likade. Nane ma ndanj mbolnje minyokamngaig ko ginu mara nane tuku ait prowam tuku ta Kuate nu o buk madina. ²⁷ Kilke mbol mbal nu sota te-silikuwaig nga Kuate nu tanjamba wam ta ke likate. Nane nu sotade ta nu maskenje mine ndakate. Nu sine njakmba tugumnje minit. ²⁸ Tango ande tenjenmba kuyarna. Sine abo njak minmba likeg ta nu tugu nga kuyarna. Tanjine kuyar tango ande mata tenjenmba kuyarna. Sine nu tuku kinjo kame mineg nga kuyarna. ²⁹ Sine Kuate tuku kinjo kame mineg ta son. Ta tuku tanjo nanjine wamdusmbi gol silwa ko ndame kilmba aganj afu wakeikade ta sinjine mbara ngam kumunj kuga. ³⁰ Tango tuku nginjangan manjau ta Kuate nu buk mapeka pa

ninje ndakina ta kile nu kilke tugu njakmba ngamunggal biye mbilmba nanjine mbar kusrekuwaig nga sakate. ³¹ Sine kilke mbol mbal pilesingam tuku Kuate nu ait ande madina. Ait ta kumunguwa le sine kumumbi pilesingam tuku nu tanjo ande pilna. Tanjo pilna ta sine nu kila pilbe nga nu kumna le Kuatenje manj te-tina le tinjina nga Atens mbal saningina.

³² Nane Yesus kummba manj tinjina pasa ta ismba nane afu Paulus tuku pasa talamba nzumil te-tunaig le afu ndek sanaig: Mara ande manj sine sasanga le isbe nginaig. ³³ Tanjakinaig le Paulus nu manjur ma ta kusremba kina le ³⁴ Atens mbal afu Paulus ndonj ulendika Yesus tuku son nginaig. Nane tuku ande nyunu Dionisius. Nu Ariopagus ma ta tuku pasa pilewanu tanjo ande. Pino ande nyunu Damaris nane afu turmba son nginaig.

18

Korin mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus nu Atens kusremba Korin tumbranj sunjo mbol kina. ² Pro tanje nu Zu tanjo ande nyunu Akuila te-silikina. Nuje kilke tuguk ta Pontus. Nu ailfu ndo piyo nuje Prisila ndonj Itali kilke mbolnje minnaik ta mandor Klaudius Zu mbal njakmba Rom kusrewaig nga sakina le nale Rom kusremba Korin pronaik. ³ Nale tuku piro ta tawi wande zailnga wakeikanu. Paulus nu mata piro ndui ta kina tukunu nu nale ndonj minmba piroka minna. ⁴ Kusem mindek nu kusem wandeknje Zu mbal Grik mbal wamodus kilam tuku nane ndonj pasa tugu biteknja tumnijmba minanu.

⁵ Tanjamba minna le Silas nale Timoteus ndonj Masedoniange pronaik le nu tawi wande tuku piro kusremba ait njakmba mbolnje Yesus nu sinja Kristus nga Zu mbal

ngamuknje te-mayokmba saka minna. ⁶ Tanjamba saka minna le Zu mbal nane Paulus ndonj pasambi kualeyauka nu tumail pannaig le nu ndek nuje tawi tumba nane am mbolnje tuptup paurnga saningina: Tane ngisikap ta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. Ye kile kasomok mbal tugum kangit ngina.

⁷ Tanjakina sulumba Paulus nu nane kusreka kumba kasomok tanjo ande Kuate dubina tuku nyunu Titius Yustus nu tuku wande mbolnje minna. Nu tuku wande Zu mbal tuku kusem wande gemmba minna.

⁸ Zu mbal tuku kusem wande kulat tanjo nyunu Krispas nuje ndare tuma ndonj nane Paulus tuku pasa ismba son nginaig. Korin mbal afu turmba son nginaig sulumba kule pisne tinaig.

⁹ Tanjamba minnaig sulumba furir ande Paulus nu kinjatanu suk Sunjo kangerna le nu sana: Ne kuru-kuruka minje tukul ndamba pasa kukliwa. ¹⁰ Ye ne ndonj minet. Nane afu ne njayo silinam kumunj kuga. Tumbranj sunjo te mbolnje nane gudommba ye tuku mbal mayok kambim tuku minig nga Paulus sana. ¹¹ Tanjakina le Paulus nu nane ndonj yar ndindo ande batejnu Kuate tuku pasa tumnijmba minna.

¹² Kile Galio nu Akaia ma tugu kulatka minna le Zu tanjo njakmba mangurka Paulus biye timba tumba nu tugum promba sanaig: ¹³ Tanjo te nu sine tuku tukul lukaka Kuate mbarinjam tuku manjau kitek tanjo pino tumningit nginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Paulus nu pasa lafuwam bafuna le Galio nu ndek Zu mbal saningina: Zu mbal tane isap. Tanjo te nu Rom mbal tuku tukul ande mbarmba ko wam njayote kande ye tane tuku pasa ismba te-tiwet kande. ¹⁵ Ima tane ngamuknje pasa sinja njak ko nyu njak minit ko ima tanjine mbun

kame tuku kuyar pasa dubite mbar kame ta tuku ye te-tiwe nda. Kumba tanjine te-tiwap ngina. ¹⁶Tanjaka nu nane pitaikina le nane mayok ka kinaig. ¹⁷Nane ka kusem wande kulat tanjo Sostenes biye timba tumba ka pasa pilewanu wande tugum tanje paninjinaig ta Galio nu wam ta kanjermba nda kanjeranu sukmba minna.

Paulus nu luka Antiok kina

¹⁸Paulus nu ait kuennu Korinjnge Yesus tuku mbal ndonj minna sulumba kile nu nane kusreka wanj ponja Siria ma tugu mbol kambim kina. Prisila Akuila nale Paulus ndonj kinaik. Nane ka Senkrea tumbranj sunjo mboljnge Paulus nu nuje gabat kuerkina. Ta ndanam? Nu buk pasa sanjrinu Kuate sana ta kumuna tukunu nu tanje gabat kuerkina.

¹⁹Tanjamba nane wanj ponja kumba ka Efesusnje ibenj kinaig. Ibenj ka Paulus nu Prisila Akuila kusreka nuje ndo kusem wande mbol kina ka tanje Zu afu ndonj pasa tugu biteknja tumninjmba minna le ²⁰Zu mbal afu Paulus nu nane ndonj minam tuku ngailkinaig ta nu mbulna. ²¹Nu nane kusrekam nja saninjina: Kuate nu nzaliwa ndeta ye manj te prowamngit ngina. Tanjakina sulumba nu wanj ponja Efesus kusrena. ²²Nu kumba ka Sesareanje ibenj kina. Ibenj ka nu ndek mbumba kumba Yerusalem pronu sulumba Yesus tuku mbal kaiyeninjmba nu manj ndek Antiok kina.

Paulus nu li kejn nu tugu pilna

²³Antioknje ait kuennu minna sulumba nu manj tinja Galesia le Frigia ma mbol lika Yesus tuku mbal sanjri pileninjmba minna le ²⁴Zu tanjo ande nyunu Apolos nu Efesus pronu. Nuje tumbranj tuguk Aleksandria. Nu Kuate tuku kuyar pasa tugusemba kila pilmba nu mingje bulok pasa

kuklina. ²⁵Yohanus kule pisenje Sunjo Yesus tuku sakina ta nane afunje tumnaig le nu ta kubewam tuku sanjri njak. Nu Yesus tuku tugusemba sakina ta nu Yohanus kule pisne tuku pasa ta ndo idusmba sakina. ²⁶Nu tanjo tuku kuru kuru ndaka Zu mbal tuku kusem wandeknje pasa kuklimba minna. Nu pasa kuklina le Prisila le Akuila nale isnaik sulumba nu tumba Yesus tuku tugu njakmba tugusemba samba tumnaik.

²⁷Tanjanaik le Apolos nu Akaia ma mbol kambim sakina le Yesus dubinaig mbal nane nu turmba Akaia Kristen tuku kila waje ande kuyarmba nane nu tuwaig nja saninjinaig. Apolos nu Akaia pronu sulumba tanje minmba Kuatenje make pilna le Yesus tuku son njinaig mbal nu nane sungomba turkina. ²⁸Nu tanjo njakmba ngamuknje kuyar pasa burka Yesus nu Kristus ta tugusemba tumninjmba Zu mbal tuku pasa njakmba kile-ibenj kina.

19

Efesus mbal pasa mayenu isnaig

¹Apolos nu Korinjnge minna le Paulus nu kumba ka tabe ponj pilemba Efesus pronu. Pro tanje Yesus dubinaig mbal afu kile-siglikina sulumba ²kusnaninjina: Tane pasa mayenu isnaig ta tane Tukul Guwa tinaig e nja kusnaninjina le nane ndek nu sanaig: Kuga. Sine Tukul Guwa nyu ise ndakeg njinaig. ³Tanjakinaig le nu manj lato kusnaninjina: Tane Tukul Guwa gilai ngade ta ima tuku nyu mboljnge kule pisne tinaig ngina le nane nu sanaig: Sine Yohanus tuku nyu mboljnge kule pisne tigenj njinaig. ⁴Tanjaka sanaig le nu saninjina: Yohanus nu pasa kuklimba tanjo pino tejenmba saninjina. Tane ngamunjal biye mbilmba kule pisne tap. Ande ye ngumnemnje prowamngat ta tane

nu tuku son ngap ngina. Tango ta Yesus nga saningina le ⁵ nane pasa ta ismba Sunjo Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig. ⁶ Tanjanaig le Paulus nu wai nane mbolnge patikina le nane Tukul Guwa tumba pasa kuale gilai ta saka minnaig. Tukul Guwa nu nane pasa saningina le ismba kile-mayokkinaig. ⁷ Nane tanjanaig mbal ta ulendika tanjo 12 tanjan.

⁸ Paulus nu Efesusnge tambun kenmba minna sulumba nu tanjo tuku kuru kuru ndaka kusem wande sinamnge Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta Zu afu ndonj pasa tugu biteknja tumnijmba minna. ⁹ Afu nu tuku pasa ismba ngamungal tukulmba tanjo pino am mbolnge Yesus tuku mbal kiko pilenijmba minnaig le Paulus ndek Yesus tuku mbal ndonj kusem wande kusrenaig. Nane tanjo ande nyunu Tiranus tuku tanjo tumninganu wandeknge mara mara manjurka Paulus nu tanje afu ndonj pasa biteknja tumnijmba minanu. ¹⁰ Nu yar armba tanjamba minna le Asia ma mbolnge Zu le Grik njakmba Sunjo tuku pasa isnaig.

¹¹ Ait ta mbolnge Kuate nu Paulus sanjri tuna le nu wam kitek sanjri njak ke likina le ¹² nane afu Paulus tuku piro tawi mundu saukanu tawi ta kilmba nanjine guaze mbal mbolnge patike likinaig le nane magekinaig. Afu guwa najgonu nane mbolnge minnaig ta kua kine likinaig.

Skevas tuku kinjo kame mbar-naig

¹³⁻¹⁵ Zu mbal tuku pris gabat ande nyunu Skevas nu kinjo 7 njak minna. Kinjo kame ta ma yinyam mbolnge lika kumba guwa najgonunge mbal waneninganu wakeikanu. Nane Sunjo Yesus tuku nyu ismba nyu ta sanjri njak nga guwa najgonu afu pitaikam

tuku ake tummba ande sanaig: Yesus tuku nyu Paulusnge temayokte nyu tamba ne saneg. Ne tanjo te kusrewa nginaig. Tanjakinaig kande guwa najyonu ndek nane saningina: Yesus le Paulus ye kila ta tane ima kate ngina. ¹⁶ Tanjaka tanjo guwa najyonu njak ta patenja nane ngamuk kumba nane kilmba pani farmba njakmba kile-ibenjkina. Kile-ibenjkina le nane wande ta kusremba nane ngarosu ndare njak njak wagek kua ka kinaig.

¹⁷ Efesusnge Grik mbal Zu mbal njakmba wam ta ismba kuru kuru sunjo tinaig sulumba nane gudommba Yesus tuku nyu te-dunja saka minnaig. ¹⁸ Yesus dubinaig mbal nane mata pro manjur mbolnge nanjine kuanye tugu mindek kile-mayokkinaig. ¹⁹ Nane afu nanjine kagmai manjau waje mbolnge kuyarke likanu ta waje kame ta njakmba kilmba manjurka nane njakmba am mbolnge pasokinaig le uge sulunaig. Waje kame ta njakmba ulendika piyanu ta sonj 5,000 tanjan. ²⁰ Nane nanjine mbar ta kusrekinaj le Sunjo Yesus tuku pasa sunjokina le nu dubinaig mbal tuge najyona.

²¹ Wam njakmba ta mayok kinaig le Paulus nu wamndus tumba nu Masedonia le Akaia ma tugu kuwa sulumba manj luka Yerusalem kambim tuku sakina. Ngumnenga nu Rom mata kanjeram tuku saka minna. ²² Nu turnaik tuku tanjo armba Timoteus le Erastus kukulnikina le nale Masedonia kinaik le nu ait afu Asia ma mbolnge minna.

Efesusnge gubra sunjo mayok kina

²³ Ait ta mbolnge Efesusnge nane gudommba Yesus tuku mbal tuku gubra tumba pasa sunjo ande mayok kina. Gubra tugunu ta tenjenmba.

²⁴ Tanjo ande nyunu Demetrius nu silwambi aganj kame wakeikanu.

Tango ta nu Efesus mbal nangine pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande ta kanunu silwambi fonfonmba wakeikina le nane njakmba piyamba minnaig le Demetrius nuje piro tango turmba ndametin sungo kilnaig. ²⁵ Tango ta manjur pilmba nuje piro mbal nuje piro tuma turmba saningina: Mata kame, singine mbara tuku wai kuyar fonfon patika ndametin sungo kileg ta tane kila. ²⁶ Paulus ngade tango ta nu tenge Asia ma njakmba mbolnge pasa kuklimba tango nangine waimbi mbara wakeikade ta mbara kuga nga gundumba didikate le nane mbilka nangine mbara kame kusrekade wam ta tane isig. ²⁷ Ta tuku nane njakmba sine tuku piro talawam bafude. Ta ndo kuga. Sine tuku pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande kusrewaig le ake minamngat. Tanjawaig ta singine mbara sungo kile Asia kilke tugu njakmba nyu te-dunga minig ta nane nu ngumnewaig le nu nyu kugatok minamngat ngina.

²⁸ Nane pasa ta ismba gubra nagli firka wikaraumba ngumbeyumba sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sungo nginaig. ²⁹ Nane wikaraumba minnaig le Efesus mbal zigna ta ismba njakmba pinder-pindermba Masedonia tango armba Paulus ndon likinaik tuku Gaius le Aristarkus bige tidinga kilmba didika manjur ma sungo mbol pronai. ³⁰ Paulus mata tango manjur sungo ta tugum kambim bafuna ta Yesus dubinaig mbal nu ngailkinaig. ³¹ Asia gabat sugo afu nane Paulus ndon gulabnaig ta nane mata Paulus manjur ma mbol nda kuwa nga afu kukulninginaig le pro Paulus peunaig.

³² Manjurkinaig mbal nginnganka sine pro ndanam manjurkigig nga saka fare fare pasa gabat yimyam

saka ngumbeyumba minnaig le ³³ Zu mbal nane nangine tango ande nyunu Aleksander nu pasa te-tiwa nga mbiti-mbitinaig le kile nane afu nu pasa tuwa nga sanaig. Nu pasa te-tiwam idusmba nane maninkuwaig nga waimbi peuninmba saningam bafuna ta ³⁴ nane nu Zu tango ta kila pilmba nane ngumbeyumba pasa ndui ta sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sungo nga saka minnaig le ka ki kanum armba kina.

³⁵ Tanjamba ngumbeyumba minnaig le Efesus tuku waje kuyar pirokate tango pro wai te-dunga maninkuwaig nga saka minna le ma ma nane minin-maninnaig. Tanjanaig le nu nane saningina: Efesus mbal, tane isap. Sine Artemis mbarinjam tuku wande nu tuku ndame kanu samba mbolnge ndekina ta turmba kulat mageweg ta kilke mbol mbal njakmba nane kila. ³⁶ Ande nu pasa ta pitaiwam kumun kuga. Ta tuku tangine gubra te-ibenmba wam ande njayonu pitik kam idus ndawap. ³⁷ Tane tango armba kilmba prowaig te nale singine mbarinjam tuku wandeknge agan ande kuayarmba ko singine mbara Artemis tuku ngumnem pasa sa ndakade. ³⁸ Sine pasa pilewanu wande njak. Pasa pilewanu tango mata minig. Demetrius nuje piro mbal ndon afu tuku gubra njak ndeta nane kilmba pasa mbolnge patikuwaig. ³⁹ Tane pasa gabat afu minig ndeta ta mata manjurkam ait mbolnge kile-tidingap. ⁴⁰ Kile sine pasa zigna sungo mayok kinit te gabat sugo ismba kusnasinguwaig ta ame pasa alonu saningamngig. Manjur sungo te pasa alo kugatok ngina. ⁴¹ Tanjaka pitaika kapeningina le nane sili-silinaig.

20

Paulus nu Masedonia le Grik ma tugu mbol kina

¹ Nane gubra ngumbeyu ta maninka sili-silinaig le Paulus nu Yesus dubinaig mbal kilemangurka pasa afumbi sangri pileniŋgina sulumba nane kusreka Masedonia ma tugu mbol kina.

² Nu ma ta mbol lika kumba Yesus dubinaig mbal sangri pileniŋmba ka ka Grik kilke mbol prona. ³ Pro tanŋe nu tambun keŋmba minna. Tambun keŋmba kuganaig le nu waŋ poŋga maŋ luka Siria ma mbol kambim sakina ta Zu mbal afu nu balewam saka ndin tukulnaig le nu wamdus mbilmba Masedonia kumam kambim sakina.

⁴ Tanŋo afu nu ndoŋ kinaig ta nyu nanŋine tenŋemba. Bereanu tanŋo ande Pirus tuku kiŋo nuŋe Sopa-ter. Tesalonikanu tanŋo armba Aristarkus le Sekundus. Derbenu tanŋo ande nyunu Gaius. Ande Timoteus. Asianu tanŋo armba Tikikus le Trofimus. ⁵ Tanŋo 7 ta ye Lukas sile Paulus ndoŋ kusreka ambonŋa kumba ka Troasŋe sine tairŋga minnaig.

⁶ Sile Filipinŋe bret yis kugatok nyam tuku kusem kugana le sile waŋ poŋga kumba ka mara 5 kuganaig le Troas proŋeŋ. Pro tanŋe nane ambonŋinaig mbal ta kile-siglika kusem ndindo tanŋe mingenŋ.

Paulus nu Yutikus te-tina le abonŋina

⁷ Tanŋe mingenŋ sulumba kusem mbolŋe* sine pasa nyam tuku manŋurkigenŋ le Paulus nu ye indole kanŋit ŋga pasa kuenmba kuklimba minna le furir ŋgamuna. ⁸ Sine manŋurkigenŋ wande ta mbain keŋmba ŋak. Mbain inum o mbolŋe bulu gudommba taikanu

minnaig le sine ta mbolŋe mingenŋ.

⁹ Tanŋo mo ande nyunu Yutikus nu bubre malanŋa mbolŋe minyok minna. Paulus nu pasa didika kuenmba minna le Yutikus nu kinye gilainŋa mbol tanŋe kakloska ndek kilke mbol ndekina. Ndekina le afu ibeŋ ka nu te-duŋginaig ta nu kumna le kanŋernaig. ¹⁰ Tananaig le Paulus nu ibeŋ ka nu mbolŋe baufka bagailmba sakina: Tane wamdus fulil ndakap. Nu abo ŋak minit ŋgina.

¹¹ Tanjaka Paulus nu maŋ mbain mbol ambe kina ka nane ndoŋ pasa nyumba nu nane ndoŋ pasata minna le ka mafena. Mafena le nu nane kusreka kina. ¹² Nu kina le nane mata sili-silimba tanŋo mo abonŋina ta ndoŋ kumba wamdus bulok kinaig.

Paulus nu Efesus gabat tanŋo kame wam paguniŋgina

¹³ Paulus nu ndinmba ka Asusŋe waŋ poŋgam sasiŋgina le sinenŋ ndo waŋ poŋga Asus kagenŋ. ¹⁴ Nu pro Asusŋe waŋ poŋgina le sine kagenŋ ka Mitilenenŋe ibeŋ kagenŋ. ¹⁵ Maŋ tinŋa ka mafena le sine Kios limba ka maŋ mafena le Samos proŋeŋ. Tanŋe tinŋa kumba ka Efesus limba mafena le Miletusŋe ibeŋ kagenŋ. ¹⁶ Paulus nu tenŋemba idusna. Ye Asia ma mbol nda ka sulumba pitik ndo Yerusalem kumba pagumba nye sunŋo Pentikos kanŋeramŋgit ŋga idusmba nu Efesusŋe ibeŋ ndakina.

¹⁷ Miletusŋe ibeŋ ka Paulus nu nane afu kukulniŋgina le nane Yesus tuku kuasmbi tuku gabat tanŋo afu kilam Efesus kinaig ka ¹⁸ nane kilmba pronaig le nu ndek Efesus gabat tanŋo kame ta saniŋgina: Ye abo abo Asia ma mbol prowen sulumba ye tane

* **20:7:** Kristen tanŋo pino nane Yesus tinŋina ait ta nanŋine kusem ŋgade. Zu mbal nane Sarare ta nanŋine kusem ŋgade

ndon mine sungowen le tane ye tuku mine manau kila pilnaig. ¹⁹Ye nyu kugatok tana Kuate tuku piro biyen. Ye mara afu piro tuku piti kamusmba malmbiken. Zu mbal ye baleyam sakinaig ta ye piti ta mata kuramba piro kusre ndawen. ²⁰Ye mangur mbolnge tanjo tuku wande mbolnge lika pasa satinje liken. Pasa afu tane wamdus sangri piletinjam tuku ye ande kusre ndawen. ²¹Zu mbal Grik mbal turmba ngamunggal biye mbilmba nangine manau ngaionu kusreka singine Sunjo Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjuwaig nga ye riron pasa saningen.

²²Kile ye Yerusalem kambim tuku Tukul Guwanje sangri tinga ye sayumba minit. Ka Yerusalemnge ame manau ye mbolnge prowamngat ta ye gilai. ²³Nane ye ndalekuwaig sulumba rar sunjo tam tuku ma jakmba mbolnge Tukul Guwanje sayate ta ndo ye kila. ²⁴Yinje mine mayewam tuku ye idus ndawet. Sunjo Yesus nu piro sina te ke suluwam tuku ndo iduset. Kuate nu tanjo ake sinan make patika muskil kile-tidingate pasa mayenu ta kukliwam tuku ye pirocket.

²⁵Ye tane ngamuknje liken sulumba Kuate nuje gageu kulatkate wam tumtingen ta tane ye man kanjerye nda ta ye kila. ²⁶Ta tuku ye tane satinjet. Tane afu ngisikumba ndeta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. ²⁷Kuate tuku nzali tanjo dubikam tuku ta jakmba satinjen. Ye inum kusre ndawen. ²⁸Tanjine manau kurauka Kuate dubi mayewap. Tane Sunjo Yesus tuku mbal kulatkam tuku Tukul Guwanje tane patikina. Ta tuku tane nuje sipsip kame nyamagan magenu ningap le nyuwaig. Nane nuje mbal mayok kambim tuku Sunjo Yesus nu kumna.

²⁹Ye tane kusreki le age nguikok afu tane ngamuknje promba

Sunjo Yesus tuku sipsip mape ndaka ngaigo siglikamngaig ta ye kila. ³⁰Tane ngamuknje mbal afu mata tinga Sunjo Yesus tuku mbal nane dubikuwaig nga Kuate tuku pasa tumba biye mbilmba satinjamngaig. ³¹Ta tuku tane kuraikap. Yar kenmba ye tane ndon minmba furir ki mindek riron pasa tinmba tane tuku malmbi jakmba minen. Ye tuku manau ta gilai ndanjanp.

³²Ye tane Kuate tuku wai mbolnge patiket. Nunje tane make patika muskil kile-tidinge tinjina wam ta biye mayewap ta tanjine wamdus sangri tinjuwa le ngumnenja Kuate tuku mbal jakmba ndon tane mage minmba minamngaig. ³³Ye tane ndon minmba tane tuku aganj ndende ko ndametin kilam idus ndawen. ³⁴Ye yinje waimbi piroka ndametin kilmba ye ndon minnaig mbal turmba aganj ndende kumumbi piyaningen ta tane kila. ³⁵Ye Yesus tuku pasa ande idusmba yinje piro karenmbi mbal afu sangri kugatok turkam tuku manau ta tumtingen. Nu tenenmba sakina. Ande nu aganj ande tinit ta ne sungomba gare ndanate. Ne aganj ande tumba ande ake tuwit ta nyaro ta luka nanje mbol kuwa le ne gare sunjonamngat nga saningina.

³⁶Paulus nu sake denjurmamba nu dagol tidronga nane ndon Kuate yabanna. ³⁷Yaban suluna le nane jakmba nu bagailmba malmbinaig. ³⁸Paulus nu tane man ye kanjerye nda ngina tukunu nane nu tuku ninan sungonaig. Tanjamba nane numindemba tumba wan tugum pronaig.

21

Paulus Yerusalem kambim tuku wan pongina

¹Sine nane kusreka wan ponga pakarka kumba Kos nuy progen.

Tanje tija kumba ka mafena le Pos nuynge ibej kagej. Tanje man tija kumba ka Patara progen. ² Pro tanje wan ande Finisia kambim bafuna le ta ponga kagej. ³ Sine kumba ka Siprus nuy kanjermba wai najam kumam limba ka Siria ma mbol kumba ka Tirusnge ibej kagej. Wan ta Tirus tuku aganj ndende kilna tuku.

⁴ Ka tanje ibej ka Yesus dubinaig mbal kile-siglika nane ndon kusem ndindo mingenj. Nane Tukul Guwanje wamdus ningina le Paulus Yerusalem nda kuwa nga peumba ngailkinaig ta ⁵ ait kumungina le sine Yerusalem kambim saka tingigenj le Yesus dubinaig mbal nanjine pino kinjo turmba sine mindeka tumbran sunjo kusremba kilim ka piyal progenj. Pro tanje sine njakmba dagol tidronga Kuate yabanmba sine nane kapeningigenj sulumba ⁶ sine wan pongigenj le nane luka tumbran kinaig.

Agabus dir pasa ande Paulus tuku sakina

⁷ Sine Tirus kusremba ka Tolesesnge ibej kagej sulumba Yesus dubinaig mbal kaiyenimba nane ndon mara ndindo mingenj. ⁸ Mafena le sine man kumba ka Sesareange ibej kagej. Sesareange Yesus tuku pasa kukliwanu tanjo Filipus te-silika nu ndon mingenj. Nane buk aposel kame turningam tuku tanjo ⁷ madininginaig ta nu nane tuku ande. ⁹ Filipus nu kulim kame bailkamba tanjo kugatok. Nane Tukul Guwanje pasa saninganu le ismba kile-mayokka minanu.

¹⁰ Sine Filipus ndon mara afu mingenj le tuan tanjo ande nyunu Agabus Yudeange prona. ¹¹ Promba Paulus tuku let tumba nuje wai kupe ndaleka sakina: Tukul Guwa nu tenemba sakate. Let te tuku miro tanjo Yerusalemnge Zu mbal afu nu

tenemba ndaleka kasomok mbal tuku wai mbolnge palmbimngiga ngina. ¹² Tanjakina le sine nane njak mingenj ta pasa ta ismba Paulus nu Yerusalem nda kuwa nga sarsarmba peujen kande ¹³ nu ndek sasingina: Tane ndanam saka ye tuku malmbika wamdus piti seryade. Ye Yerusalem ka le nane afu ye mulintumba wandeknge pilwaig ndeta maye. Yesus tuku nga ye baleyuwaig le kumam tuku ye kuru kuru ndaket ngina. ¹⁴ Tanjakina le sine Paulus tuku wamdus te-ibenje fugumba sakigenj; Kuate tuku nzali mayok kuwa njgigenj.

Paulus nu Yerusalem prona

¹⁵ Mara afu kuganaig le sine Yerusalem kambim tuku kuaneka tija kagej. ¹⁶ Sesareanu tira kame afu sine mindeka kumba ka Nason tuku wande mbolnge minam tuku progenj. Tanjo ta nu Siprusnu. Nane abo abo pasa mayenu kuklinaig le nu mbilka Yesus tina. ¹⁷ Sine Yerusalem progenj le Yesus tuku mbal nane garegareka sine kaiyesinginaig.

¹⁸ Mafena le sine Paulus ndon Jakobus sota kagej. Nu tugum promba gabat kame njakmba Jakobus ndon minnaig le kanjerkigenj. ¹⁹ Paulus nu nane kaiyeningina sulumba nuje piro mbolnge Kuate nu kasomok mbal ngamuknge wam ke likina ta kumumba kubeu ningina le ²⁰ nane nu tuku pasa ismba Kuate tuku nyu te-dunginaig sulumba sanaig: Tira, Zu mbal gudommba nane Yesus tuku pasa mayenu ismba son ngade. Nane Moses tuku tukul mata kulat mayede. ²¹ Nenge pasa ande saninganu nga afu sakade le iseg. Zu tanjo kasomok mbal ngamuknge mine likade ta nane Moses tuku tukul pasa kusreka nanjine kinjo kame tuku ngaro pike ndaka singine mbunj kame tuku manau dubi ndakap nga ne saninganu ngade le iseg. ²² Ne

tumbran sungo mbol prowat te nane njakmba pasa isamngai. ²³ Ta tuku sine wam ande sakube le ne kumuwa. Sinjine tanjo bailkamba nane piro ande kam tuku Kuate pasa sangrinu tunaig. ²⁴ Ne tanjo bailkamba ta ndon ulendika atrau aganj kilam tuku ndametiñ ninga. Ninga sulumba Moses tuku tukul ta dubimba kule pismba ngaro minyanga tane atraukap. Tanjawan sulumba nane gabat kugerkuwaig. Ne Moses tuku manjau tanjamba ka le nane kanjermba sanungai: Sinja nu Moses tuku manjau dubimba kate. Sine pasa isgenj ta yabri pasa ngamngai. ²⁵ Kasomok mbal Yesus tuku son ngade ta nane tukul afu dubikam tuku sine wane ande buk kuyargen. Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu nye ndakap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanjo pino ndon fare fare une ndakap. Sine tanjamba pasa kuyarmba ningigerj nga Paulus sanaig.

²⁶ Gabat mbal tanjamba Paulus wam pagunaig le nu kumba tanjo bailka ta ndon ulendikina. Mafena le nu nane ndon Moses tuku pasa dubimba kule pismba ngaro minyangaig. Minyangaig sulumba kusem wande mbol kumba nane pris sanaig: Sine kule pismba minmba ka mara 7 mbolnge sine aganj kilmba probe le sine njakmba tuku Kuate atrauka nginaig.

²⁷ Nane tanjamba ka ait 7 patukina le Asia kilke mbolok Zu afu Paulus nu Zu mbal tuku kusem wande sinamnge minna le kanjernaig. Nane Paulus kanjermba biye timba tanjo pino Paulus tuku gubra tuwaig nga wika saninginaig: ²⁸ Zu mbal, sine tursingap o. Tanjo te ma njakmba mbolnge nu sine Israel mbal singine kusem wande te sinjine tukul pasa ta njakmba

nu nuñe pasambi ngaigo siglikate. Kile nu Grik afu kilmba sinam te kumba wande kutur mbilmbilde nginaig. ²⁹ Pasa sakinaig ta tugunu tenjamba. Nane buk Paulus Efesus tanjo ande nyunu Trofimus ndon Yerusalemnge kanjerkinaig. Kanjerka Paulus nu Trofimus tumba kusem wande sinam kambinu nga idusmba minnaig.

³⁰ Kile Yerusalem njakmba pinderpindermba Paulus biye timba didika te-kilimnaig le nane afu kusem wande malañga sunaig. ³¹ Nane Paulus balewam saka minnaig le Rom kame mbal tuku gabat sunjo Yerusalem mbal njakmba kame bunaig ta ismba ³² nu pitik ndo kame gabat afu kame mbal ndon kilmba pinderka nane tugum pronai. Pronai le nane Paulus paninja minmba kame gabat sunjo nuñe kame mbal ndon kanjerka nane Paulus kusrenaig.

³³ Tanjanaig le kame gabat nu Paulus muli armbambi ndalekuwaig nga afu saningina sulumba nu manjurkinaig mbal ta kusnaningina: Tanjo te ima. Nu ame wam mbarna nga kusnaningina le ³⁴ nane ngumbeyumba pasa gabat yinyam kile-mayokkinaig.

Kame gabat nu pasa gabat ise tidingam kumun kuga tukunu kame mbal nane Paulus tumba nanjine wande sunjo mbol kuwaig nga saningina le ³⁵ nane ndek nu tumba ka nanjine wande mbol kambim tuku mbili pongam bafunaig le nane gudommba pro nu balewam sakinaig tukunu kame mbal Paulus waimbi tumba te-dunja tumba wande ponginaig. ³⁶ Tanjanaig le nane gudommba kame mbal dubika Paulus balewap nga wikarumba saka minnaig.

Paulus nu Zu mbal tugumnge pasa kuklina

³⁷ Nane mbili ponga wande sinam kambim bafunaig le Paulus

nu Grik pasambi kame gabat kusnana: Ye pasa ande ne sanam kumuŋ e ŋgina. Tanjakina le nu lafumba sana: i ... Ne Grik pasa kila? ³⁸ Ailfu Isipnu tanŋo ande gabat sugo kile-ibenkam tuku tanŋo ŋaigonu kuasmbi 4,000 kame bagi ŋak ma baknu mbol kina ta ye ne tanŋo ta ŋga idusit ta kuga ŋgina le ³⁹ nu lafumba sana: Ta yenŋe kuga. Ye Zunu. Yiŋe ma tugu Silisia. Yiŋe tumbran sunŋo Tarsus. Ye tanŋo pino maŋgurkaig si pasa afu saninŋam kumuŋ e ŋgina le ⁴⁰ nu wokina le Paulus nu wande ta tuku mbili mbolŋge tinŋina sulumba nu wai te-dunga nane peuniŋmba minna le minin-maninnaig le nu ndek Hibru pasambi nane saninŋina:

22

¹ Ye tuku mam kame yiŋe tira kame tane ye tuku pasa isap. Ye wam ande mbar ndawen ŋgina.

² Paulus nu Hibru pasambi saninŋina le nane ismba ŋakmba minŋe tukulmba amtinŋa minnaig.

³ Kile nu maŋ sakina: Ye Zu tanŋo. Yiŋe ma tugu Silisia. Yiŋe tumbran Tarsus. Ye kiŋo fudinŋo Tarsus kusremba Yerusalemŋe minen. Minmba ka sunŋoka Gamaliel tugum prowen le nunŋe sinŋine mbuŋ kame tuku tukul ŋakmba ye tummyina le kila pile mayewen. Tane tukul dubika wamdus sangrinu Kuate tuwig tanjamba ye mata tanjawan. ⁴ Ye Yesus dubinaig mbal kilmba bale farmba tanŋo pino bige tidinŋa kilmba ndaleka muli wandekŋe patike liken. ⁵ Pris mbal tuku gabat kame Israel pasa pilewanu sugo ŋakmba ye maŋau ken ta nane kila. Nane ye piro ta kam tuku Damaskusŋe tira kame kilam tuku waŋe kuyarmba sinaig. Sinaig le Yesus dubinaig mbal bige tidinŋa ndaleka kilmba pro tenŋe

piti ninŋam tuku ye Damaskus kambim saka ndek kan.

⁶ Ye ka Damaskus patuwen le ki mbilam bafuna le samba mbolŋge bulu sunŋo ande mayok ka ye kilŋayina le ⁷ ye kuru-kuruka kilke mbolŋge ndeken. Tanjawan le minŋe pasa ande ye sayina: Saulus, Saulus, ndanŋam tuku ne ye tumba ŋayo siliyate ŋgina le ⁸ ye pasa ta ismba kusnawen: Sunŋo, ne imanŋe ngen le nu maŋ ye sayina: Ye Nasaretnu tanŋo Yesus ne ye ŋayo siliyate ta ŋgina. ⁹ Tanŋo kame ye ndon minnaig ta nane bulu ndo kanŋernaig. Pasa Yesus ye sayina ta nane ise ndakinaig.

¹⁰ Kile ye nu sawen: Sunŋo, ye ndaŋi ngen le nu lafumba sayina: Ne tinŋa Damaskus tumbran sunŋo mbol si kumba sinŋe mina le tanŋo ande ne tugum promba ne pirokam tuku Kuate buk ne pilna ta sanamŋat ŋgina. ¹¹ Bulu sunŋo ta ye tuku am tina tukunu mambil fuguwen le tanŋo ye ndon kagen ta ye waiwaiyumba ka Damaskus tumbran sunŋo mbol promba tanŋe minen.

¹² Tanŋo ande nyunu Ananias nu tanŋe minna. Nu Kuate kumnemŋe minmba tukul ŋakmba dubikina. Zu mbal Damaskusŋe ŋakmba nu tuku saka minnaig. ¹³ Nu ye tugum promba sayina: Tira, ne maŋ am purfewa ŋgina kande am purfena le mambilmba nu kanŋeren.

¹⁴ Kile nu ye sayina: Sinŋine mbuŋ kame tuku Mbaranŋe ne nu tuku wamdus kila palmbim tuku nu tuku piro tanŋo purfenŋu kanŋermba nu tuku minŋe isam tuku nu ne madinina. ¹⁵ Ne wam kanŋerka pasa isna ta ne ma ŋakmba mbolŋge lika saka le nane iswaig. ¹⁶ Ne dal ndaka Yesus tuku piro tuku sanŋri tomba tinŋa kule pisne ta le Kuate nu ne tuku une saukamŋat ŋga sayina.

¹⁷ Ngumnennga ye luka Yerusalem prowen sulumba ye kusem wande sungo mbolnge yabanmba kinatanu sukmba ¹⁸ Sungo Yesus kangeren le nu ye sayina: Ne pitik tinnga Yerusalem kusremba kua kaye. Ne tenge ye tuku pasa kukliwa ta nane ise nda ngina le ¹⁹ ye ndek nu sawen: Sungo ye mbulit. Ye buk kusem wande jakmba mbolnge ne son nginaig mbal kilmba ngusniymba mulin kilmba wandeknge patike liken wam ta Yerusalem mbal jakmba kila. ²⁰ Ne tuku pasa kukliwanu tanjo Stefanus nane nu balemba ndare kutuwe tunaig le ye nane tuku tawi kulatka nane kanjerka wam ta mayede ngen wam ta mata nane kila ngen kande ²¹ nu ye sayina: Kuga. Ne tinnga le kukulni le ma masken kasomok mbal tugum kanngat nga sayina ngina.

²² Nane Paulus tuku pasa ismba maninkinaig ma ma kasomok mbal tugum kambim tuku ngina le nane wikaraumba sakinaig: Tanjo te njonu. Balewap le kumwa nga wikaraumba sakinaig. ²³ Nane wikaraumba nanjine tawi kilmba kuilkuilnga tuptup roka barenmba minnaig le kame gabat sunjo nu ndek kame mbal afu saninngina: ²⁴ Nane ndanam tanjo te tuku gubra sunjo tade. Nu tumba sinjine wande sunjo te sinamnge mulimbi ngusap le nu pasa tugu jakmba sakuwa le isbe ngina.

²⁵ Nane ndek nu tumba ngusam tuku kupe wai didike likinaig le Paulus nu kame mbal tuku gabat ande nu patuknge tin minna ta sana: Ye Rom tanjo. Tane ye tuku pasa te-ti ndamba ngusyam kumuŋ kuga ngina le ²⁶ kame mbal tuku gabat nu pasa ta ismba nu kame gabat sunjo tugum kumba sana: i ... Ne tanjo si nane ndanngai nga saninggat. Nu Romnu ngina le ²⁷ kame gabat sunjo pro

Paulus kusnana: Ne Rom tanjo e ngina le nu au ngina. ²⁸ Tanjakina le gabat sunjo nu Paulus sana: Nane ye Romnu tanjo nguwaig nga ndametinj sungomba Rom mbal ninngen ngina le nu sana: Yinje piro tamba Rom nyu te ndaken. Ye ina sinam mayok kan ta ye Romnu ngina.

²⁹ Nane Paulus ngusam bafunaig mbal pasa ta ismba jakmba pastinnga nu kusrenaig. Kame gabat sunjo Paulus tuku tugu ise timba ye nu ngusam tuku ndalekit nga nu mata wamdus fulilkina.

Paulus nu gabat sugo tugumnge pasa kuklina

³⁰ Mafena le kame gabat sunjo ndanam Zu mbal Paulus tumba pasa mbolnge te-tinaig nga nu tugunu isam tuku idusna. Tanjamba nu kame mbal afu Paulus ndalek-inaig tuku muli kukliwaig nga saninmba nu pris gabat mbal Zu mbal pasa pilewanu sugo jakmba kile-manjurka Paulus tumba nane ngamuknge te-tina le

23

¹ nu Zu mbal tuku gabat sugo fumble tidinnga ndek saninngina:

Tira kame, ye kinjo fudinndo minmba Kuate am mbolnge mbar ande ke ndaken kile minet ngina.

² Nu tanjamba sakina le pris gabat sunjo Ananias nane afu Paulus tugumnge tin minnaig ta nu tuku minge katwaig nga saninngina.

³ Tanjakina le Paulus ndek nu sana: Ne yabri tanjo. Ne sinjine tukul dubimba ye pileyam iduste ta ndanam ne tukul lukamba ye katyam tuku sakate. Kuate ne mata katnamngat ngina. ⁴ Tanjaka sana le nane afu Paulus tugumnge tin minnaig ta nu sanaig: Ne Ku-ate tuku pris sunjo tumail pante nginaig le ⁵ nu sakina: Tira kame, tanjo te nu pris sunjo ta ye gilai tukunu tanjamba sawit. Kuyar pasa tenjenmba sakate. Tanjine gabat

sunngo ande pasa nyayonu sa ndawap ngate nga saningina.

⁶ Gabat sugo sugo minnaig ta nane afu Farisi afu Sadusi ta Paulus nu idusna sulumba nu wika sakina: Tira kame, ye Farisi tango. Ye Farisi mbal tuku fat. Kumanu mbal manj tingam tuku ye iduset. Ta tuku tane ye tumba pasa mbolnge palgig ngina. ⁷ Nu tanjamba sakina le kile Farisi mbal Sadusi mbal ndonj munngu tulinginaig le manjurkinaig mbal nane pur arnaik. ⁸ Ta ndanam? Sadusi mbal nane tenenmba idusde. Tango kummba manj abonje nda. Enjel kame guwa mata nda minig nga idusde. Farisi mbal nane aganj kame ta njakmba son ngade. Ta tuku nane munngu purkinaig.

⁹ Tanjamba nane sungomba wika-raumba munngu tulinga Farisi mbal afu nane Kuate tuku pasa biteknanganu nane tinga sakinaig: Tango te sine nu mbolnge mbar ande nda kanjereg. Guwa andenge ko enjel andenge nu pasa tuna inde nginaig. ¹⁰ Nane munngu tulinga minnaig ma ma gubra suk suk nda ningina le kame gabat sunngo nu kuru-kuruka nane Paulus piraibka balebekaig nga kame mbal saningina le nane nu didika tumba nanjine wande sunngo mbol kinaig.

¹¹ Ait ta furir Sunngo nu Paulus tugum promba sana: Ne kuru kuru ndaka sanjri tinga. Ne Yerusalem tumbrañ sunngo te mbolnge ye tuku nyu te-mayokmba saningat tanjamba ndo ne Romnge mata ye tuku nyu te-mayokamngat ngina.

Zu afu Paulus balewam tuku pasa katnaig

¹²⁻¹³ Mafena le Zu tanngo kuasmbi 40 limba manjurka Paulus balewam tuku wamdus sunngo pilnaig sulumba nane Kuate am mbolnge pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj

nyamaganj kule nyamngig nginaig. ¹⁴ Tanjamba nane pris gabat mbal Zu mage mage tugum kumba saninginaig: Sine pasa sanjrinu Kuate am mbolnge sakigig. Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj tumba nyamngig ngigig. ¹⁵ Ta tuku tane pris mbal Israel pasa pilewanu sugo ndonj kame gabat tuku pasa palpe. Paulus nu te promba pasa afu tane ndonj manj kile-tidingam tuku nu sawap. Nane afu nu mindemba ilwaig le ndinngge nu balewamngig nginaig.

¹⁶ Paulus kulim nuñe tuku kinjo nu nga nuñe balewam sakinaig ta isna sulumba nu kame mbal tuku wande sunngo sinam kumba nga nuñe kila sana le ¹⁷ nu ndek kame gabat ande wika sana: Tango mo te tumba tanjine gabat sunngo tugum kaye. Nu pasa ande njak ngina.

¹⁸ Nu tango mo ta tumba gabat tugum kumba sana: Mulin tanu tanjo Paulusnge tanjo mo te ne ndonj pasa ande sakam tuku sayat le tumba ne tugum prowet ngina le ¹⁹ kame gabat nu waimbi biymba te-yamokmba kile saya le isi ngina. ²⁰ Tanjakina le nu ndek kame gabat sunngo sana: Nane Zu mbal manjurka pasa ndindo katmba sakaig le isit. Indole ne Paulus kukula le pasa pilewanu mbal tugum kumba pasa afu manj kile-tidingam tuku ne yabrinamngig. ²¹ Ne nane tuku pasa ismba kumu ndawa. Nanjine tanjo 40 limba nane ndinngge kuirka Paulus balewam tuku tair minamngig. Nane Kuate am mbolnge pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj kule nyamngig nginaig. Kile nane kuaneka Paulus balewam saka ne tuku pasa ndo tairnga minig ngina. ²² Tanjaka sana le kame gabat sunngo ndek nu sana: Pasa sayate te ye nu sawit nga ande sa ndawa ngina. Tanjamba wam pagumba kaye ngina le nu kina.

23 Kile kame gabat sungo nu kame gabat armba wika sanikina: Tale kame mbal 200 hos ponu tuku 70 turmba kilmba Sesarea kambim tuku kuanekap. Tanjo 200 tui nak mata tane mindeka kambim tuku saningap. Tanjamba furir ait 9 mbolnge nakmba kilemanjurkap sulumba 24 Paulus tumba hos mbolnge pilmba nu te-ngamumba kulat mayemba gabat sungo Feliks tugum kape ngina. 25 Kame gabat sungo nu tanjamba nale wam paguka waje ande Feliks tambim tuku tenjemba kuyarna.

26 Gabat sungo Feliks kaiye.

27 Zu mbal nane tanjo te biye timba balewam bafunaig le nu Romnu tanjo nginaig le ye pasa ta isen sulumba kame mbal afu kilmba kumba ka Zu mbal ngamuknge te-luka ten. 28 Nane ame wam tuku tanjo te tumba pasa mbolnge palmbim bafunaig le ye tugunu isam tuku nu tumba ka nangine pilewanu mbal tugumnge te-tiwen. 29 Ye nane tuku pasa gabat isen ta nu balewam tuku ko mulintam tuku kanjer ndawen. Nu Zu mbal tuku tukul afu lukakina ta tuku ndo nu tumba pasa mbolnge pilnaig. 30 Ailfu Zu mbal nu balewam tuku pasa katnaig ta andenge kite ye sayat le ye pitik ndo kame mbal kukulninget le nu tumba ne tugum prode. Zu mbal afu Paulus tuku gubra nak ta nane ndek kumba ne ndonj te-tiwam tuku saningen.

Not ndo.

Ye Klaudius Lisias.

31 Kame mbal nu tuku wam pagu pasa kumumba furir Paulus tumba kumba ka Antipatris tumbran sungo mbol pronaig. 32 Mafena le kame mbal luka nangine wande sungo mbol Yerusalem kinaig le hos nak mbal ndo Paulus mindemba tumba Sesarea kinaig. 33 Kumba ka

Sesarea promba Paulus tumba gabat sungo Feliks wai mbolnge pilmba waje turmba tunaig. 34 Nu waje ta yaika burkina sulumba nu ndek Paulus kusnana: Ne anikok ngina le ye Silisianu ngina. 35 Tanjakina le nu sana: Nane ne pasa mbolnge pilnaig mbal te prowaig le ye ne tuku pasa te-tiwi ngina. Tanjamba nu kame mbal saningina le Paulus tumba Herodus nu wande sungo pilna ta sinamnge pilmba kulatkinaig.

24

Paulus nu Feliks tugumnge pasa kuklina

1 Paulus nu mara 5 Sesareange minna le pris sungo Ananias Zu mbal tuku tanjo mage mage turmba Yerusalemnge ndek Sesarea pronaig. Tanjo ande pasa te-tiwam tuku kila sungo nak nyunu Tertulus nu ndonj pronaig. Pro gabat sungo tugumnge nane Paulus tumba pasa mbolnge pilnaig.

2 Gabat sungo ta Paulus wikina le Tertulus nu Paulus mbarna nga tenjemba sakina: Feliks singine gabat sungo, ne kilke te kulat mayete le sine kame kugatok mineg. Ne manjau njaigonu afu kanjerka kile-tidinga manjau kitek magenu tumsingit. 3 Ta tuku sine Zu mbal ma nakmba mbolnge ne tuku sakeg. 4 Ye ne tuku ait puram idus ndawet. Ye pasa fagnu ndo ne isam tuku sanamngit.

5 Tanjo te nu maim maim tugu. Nu ma nakmba mbolnge Zu mbal tetkate le nane ngamuknge kame pulukate. Zu afu singine manjau kusrekade le sine nane Nasaretnu ngeg ta nu nane tuku gabat minit. 6 Ta ndo kuga. Nu sine tuku kusem wande sungo kutur pile tambim bafuna le sine nu biye tigenj. Nu biye timba singine tukul manjau mbolnge nu tuku pasa pilingam sakigenj ta 7 kame gabat Lisias nu

pro nuje kame mbal saningina le nane sine tuku wai mbolnje nu tumba kinaig. ⁸ Sine nu tuku pasa njak mbal sine ne tugum promba pasa te-tiwam sasingina. Nuje mbar njakmba sakeg te ne nu kusnawa ta sanuwa le isamngat nga Feliks sana le ⁹ Zu mbal afu Tertulus turmba pasa tugu ndindo Paulus tuku sakinaig.

¹⁰ Tanjakinaig le gabat sungo Feliks gabatmbi saka ngina le Paulus ndek nu sana: Gabat sungo, ne yar gudommmba sine Israel mbal tuku pasa pilengate. Ta tuku ye yije pasa ne isam tuku piti kugatok sanamngit. ¹¹ Ye Kuate tuku nyu te-dunga nu mbarinjam tuku Yerusalem prowen ta mara ¹² kuganaig. Ne nane afu kusnaninga ta pasa ndui ta isamngat. ¹² Yerusalem kusem wande sungo mbolnje ye ande ndon pasambi mungu tulingen le kanjer ndanaig. Kusem wande fonfon ko tumbran sungo sinamnge tanjo pino sisenninganu wam ta mata ke ndaken. ¹³ Ye mbaranu pasa ta nane tugunu te-mayoke fugude.

¹⁴ Nane pasa ande ne sanaig ta son. Yesus tuku manjau yabrikanu ngade ta ye nu dubimba manjau tamba sine tuku mbun kame tuku Kuate mbarinjet. Ye tukul pasa tuan tanjo tuku kuyar turmba son nget. ¹⁵ Zu mbal nane tanjo magenu njaigonu kumwaig le Kuatenje kiletidngamngat nga idusde ta ye mata tanjamba iduset. ¹⁶ Ta tuku ye mara mara Kuate am mbolnje tanjo pino am mbolnje manjau tinreknu kam tuku ndo idusmba matuk tukulket.

¹⁷ Ait kuennu ye Yerusalem kanjer ndamba ailfu ndo yije mbal turkam tuku ye ndametinj kilmba Kuate atraukam tuku prowen. ¹⁸ Ye Kuate atraukam tuku ngarosu minyanja ka kusem wandeknje minen le nane ye

kanjeryinaig. Ye tanjo gudommmba ndon zigna minen le kanjer ndayinaig. Asianu Zu afu pro tanje ye te-silikinaig ta ¹⁹ nane kile aninge minig? Nane ye tuku pasa njak ndeta pro ne tugumnje sakuwaig.

²⁰ Ye Zu mbal tuku pasa pilewanu sugo tugumnje pasa kukliwen ta tanjo kame tenge minig ta nane isnaig. Nane ye tuku pasa ande isnaig ndeta kile sanuwaig. ²¹ Ait ta ye nane ngamuknje wika saken: Kumanu mbal manj abonga tinungaig ngen. Ta tuku nane ye pasa mbolnje pilnaig inde nga Feliks sana.

²² Feliks nu Yesus dubinaig mbal tuku manjau buk kila pilna tukunu nu nane tuku pasa te-ibermba saningina: Tanjaig. Kame gabat sungo Lisias te prowa le ye tane tuku pasa te-tiwamngit ngina. ²³ Tanjakina sulumba nu kame mbal tuku gabat sana: Tane Paulus tumba kumba kulatkap. Nu sunjomba tukul ndamba nuje gulab afu nu turam tuku peu ndaningap ngina.

²⁴ Ait afu kuganaig le Feliks nu piyo nuje Drusila ndon luka pron-aik. Piyo nuje nu Zunu. Feliks nu Paulus wikina le nu nale tugum promba Kristus Yesus tuku sangri tomba tingam tuku wam sanikina. ²⁵ Manjau tinreknu nzali njaigonu towam tuku Kuate nu sine njakmba pilesingam tuku manjau ta njakmba sakina le Feliks nu kuru-kuruka Paulus sana: Ye ait ande mayenu kanjermba ndeta ne manj wikamngit. Kile ne kaye ngina. ²⁶ Feliks nu wamdu ande tina ta tenenmba. Paulus tuku ndametinj ande ake didika tumba nu muli wandeknje paskam idusmba nu mara gudommmba Paulus wika nu ndon pasa-pasakanu.

²⁷ Yar armba kugana le Porsius Festus nu Feliks tuku ma tina. Feliks nu nuje piro kusremba Zu

mbal nu nzaliwaig nga Paulus muli wandeknge kusrena le minna.

25

Paulus nu Festus tugumnge pasa kuklina

¹ Festus nu piro tugu pilna le ait kenmba kinaig le nu Sesarea kusremba mbumba Yerusalem kina. ² Nu kumba ka Yerusalem prona le pris gabat mbal Zu tanjo nyu njak nane pro Paulus nu mbarna nga Festus sanaig. ³ Paulus nu pro Yerusalemnge pasa te-tiwa nga nane nu sarsarumba minnaig. Nane Paulus tumba kuwaig le ndinngge balewam idusmba tanjamba nu kusnamba minnaig le ⁴ Festus nu nane saningina: Kuga. Paulus nu Sesareange muli wandeknge minit. Ait afu kugawaig le ye mata ndek kanjit. ⁵ Tane tangine tanjo nyu njak njak ye ndonj kumba ka nzinge tane Paulus tuku pasa njak ndeta nu tumba pasa mbolngge palpe ngina.

⁶ Festus nu Yerusalemnge mara 8 ko 10 kuganaig le manj luka Sesarea ndek kina. Zu mbal afu mata nu dubimba ndek kinaig. Mafena le Festus nu pro pilewam tuku mbili mbolngge minyoka afu saningina le Paulus tumba pron-aig. ⁷ Tumba pronaig le Zu mbal Yerusalemnge ndek kinaig ta nane Paulus te-ngamumba mbar manjau sugo afu kanu nga sakinaig ta tugu bitekngge fugunaig.

⁸ Kile Paulus nu nane tuku pasa lafumba sakina: Ye Zu mbal tuku tukul ko kusem wande sunjo ko Sesar tuku nyu mbolngge mbar ande ke ndaken ngina. ⁹ Tanjakina le Festus nu Zu mbal nu nzaliwaig nga nu Paulus sana: Ne mbumba Yerusalem kaye le ye ka ambenge ne tuku pasa te-tiwi e nga kusnana kande ¹⁰ Paulus nu sakina: Ye mbumba Yerusalem kine nda. Rom gabat sugo pasa pilewanu wande noten. Tenge ye tuku pasa te-tiwap. Ye Zu mbal tugumnge

mbar ande ke ndaken ta ne mata kila. ¹¹ Ye tanjo njayonu mbar ande kumba ta ye kumam kumuņ. Zu mbal nane yabri pasa ndo sakade. Ande nu ye tumba nane tuku wai mbolngge palmbim kumuņ kuga. Ye Sesar tugum kumba pasa te-tiwam tuku iduset ngina.

¹² Tanjakina le Festus nu ka nunje gabat kame ndonj pasata nu Sesar tugum kuwa e ko nda kuwa nga saka nane tuku wamdus ismba pro Paulus sana: Ne Sesarngge ne tuku pasa iswa nga sakat not ndo. Ye ne kukulni le Sesar tugum kanjat ngina.

Mandor Agripa nu Festus tugum prona

¹³ Mara afu kuganaig le mandor Agripa piyo nunje Bernise ndonj gabat sunjo kitek Festus kaiyewam tuku pronaik. ¹⁴ Nale nu ndonj tanje minnaig ma ma Festus nu Paulus tuku Agripa sana: Ailfu gabat sunjo Feliks nu kambim nga tanjo ande muli wandekngge kusremba kina. ¹⁵ Ye mbumba Yerusalem kan le pris gabat kame Zu mage mage tanjo ta mbarna nga sayumba lafu njayonu tawe nginaig le ¹⁶ ye nane saningen: Sine Rom mbal tuku manjau tanjo ande mbarte le ande nu pasa mbolngge pilit ta nale kumu kumu tija pasatade. Nu tuku pasa ismba ndo lafunu tuweg ngen. ¹⁷ Nane ye ndonj te pronaig ta ye dal ndaken. Mafena le ye pasa pilewam tuku mbili mbolngge minyoka saningen le Paulus tumba pro sine ngamukngge te-tinaig. ¹⁸ Tanjanaig le nu pasa mbolngge pilnaig mbal nane tija Paulus nu mbar sunjowanu sakinaig le mbar ande njayonu kanu nga idusen ta ye kanjer ndawen. ¹⁹ Nane Paulus ndonj nangine manjau tuku wamdus purkinaig. Tanjo ande nyunu Yesus kumba manj tiganu sakina

le nane nu nda tingina nga nu tuku gubra tinaig.

²⁰ Ye nane tuku pasa te-tiwam tuku ndin inum kanjer ndamba nu ka Yerusalemnge pasa te-tiwa nga sawen ta nu mbulna. ²¹ Nu muli wandeknge minmba Rom gabat Sesarnge nu tuku pasa isam tuku sakina. Ta tuku nu muli wandek sinamnge minwa le ndin ande kanjermba nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga minde minet nga Agripa sana.

²² Kile Agripa ndek Festus sana: Ye mata tanjo ta tuku pasa isam nzaliyate ngina le Festus nu sakina: Ata. Indole ne isamngat ngina.

²³ Mafena le Agripa nale Bernise ndon nakile tawi magenu silika mindepiye mayemba mangur ma mbol pronaik. Kame mbal tuku gabat sugo sugo Sesarea nyu jak mbal mata pronaig. Nane jakmba mangurkinaig le Festus nu afu kukulningina le Paulus tumba pronaig. ²⁴ Pronaig le Festus nu sakina: Mandor Agripa, tane jakmba tenge minig mbal tane isap. Tanjo te kanjerap. Zu mbal Yerusalemnge afu tenge nane jakmba mara mara minge fetka tanjo te njayonu balewa nga sayumba minig ta ²⁵ ye nu balewam tuku mbar ande kanjer ndawen. Nu gabat sunjo Sesar tugumnge pasa te-tiwam sayina tukunu ye nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga idusmba minet ta ²⁶ ye tanjo te ame wam mbarna ta singine gabat sunjo saki le iswa. Ta tuku mandor Agripa tane jakmba nu tuku pasa isap nga nu wikit le te prowat. Sine jakmba nu tuku pasa ismba nu ame manjau mbarna ta kila pilmba ye Sesar tuku warje ande kuyaramngit. ²⁷ Ake kukuli ta mayenu kuga. Nu mbarna ta turmba kuyaram tuku nga Agripa sana.

26

Paulus nu Agripa tugumnge pasa kuklina

¹ Kile Agripa nu Paulus sana: Ne nane wam kube saka le sine isbe ngina. Tanjakina le Paulus nu pasa tugu palmbim nga wai kuitka sakina: ²⁻³ Mandor Agripa, Zu mbal tuku mine manjau ta ne kila. Ta tuku Zu mbal nane ye mbaranu nga sakade ta ye ne tugumnge sakam tuku gareyate. Ye tuku pasa te mbule ndaka isa.

⁴ Ye Yerusalemnge yije mbal ndon kiyo ndo minmba ka sungoken. Zu mbal jakmba ye tuku mine kila. ⁵ Ne nane kusnaninga le ye Farisi tuku manjau dubiken ta sanamngaig. O buk nane wam ta kila minnaig. Sine Farisi mbal sine Zu mbal jakmba liniymba tukul pasa dubikam tuku matuk tukulkeg. ⁶ Kuate nu kumanu mbal tingamngaig nga singine mbut kame saningina wam ta ye sungomba iduset. Ta tuku ye pasa mbolnje minet.

⁷ Sine Zu mbal tugu 12 jakmba ki furir pasa ta idusmba Kuate mbarinmba alonu tairnga mineg. Ye alonu ta kanjeren nga saket. Ta tuku Zu mbal ye tumba pasa mbolnje pilnaig. ⁸ Ndanam tane Kuate nu kumanu mbal kuagnekam kumun kuga nga idusde?

⁹ Ye mata Nasaretu tanjo Yesus tuku piro Yerusalemnge njayo silimba ye wam mayewet nga idusen. ¹⁰ Pris gabat mbal nyu sinaig le ye nu tuku mbal mulin kilmba wandeknge patiken. Afunge nane pasa mbolnje kiletidinga baleningam sakinaig ta ye mata woken. ¹¹ Kussem wande mbolnje nane Yesus tuku nyu njayo siliwaig nga piro karen ninjen. Nane afu kua kinaig le ye gubra kagli firka nane dubika kasomok mbal tuku tumbran sugo yimyam mbolnje sota liken.

¹² Mara ande pris gabat mbal ye Yesus dubinaig mbal bige tidingam tuku nyu sinaig le ye Damaskus kambim tuku kan. ¹³ Ye ndin dubimba kumba ka ki mbilam bafuna le samba mbolnge bulu sunjokanu ki tuku bulu limba mayok kina sulumba mbal ye ndon kagenj ta njakmba kilnjasingina. ¹⁴ Kilnjasingina le sine kilke mbolnge ndek tiri-turugenj le minje pasa ande Hibru pasambi sayina: Saulus, Saulus, ndanam tuku ne ye njayo siliyate. Ne baflo tananj nanje nzali dubite le nanje kulat tanjonje katnate le rar kamuste njina le ¹⁵ ye nu kusnawen: Sunjo, ne imanje ngen le nu manj sayina: Ye Yesus ne njayo siliyate ta. ¹⁶ Kile ne tinga. Ne ye tuku piro biyumba wam kanjerkat te afu manj tumni le wam njakmba ta nane afu saningam tuku ye ne tugum mayok kat. ¹⁷ Ye ne kukulni le Zu mbal kasomok mbal tugum kangat. Nane ne njayo silinam iduswaig le ye ne turni le ne njayo siline nda. ¹⁸ Ne nane wamdus purfeu serninga le ma make tuku manjau kusremba bulu mbolnge prowam tuku ne kukulnet. Nane Satan tuku sangri njakmba kusreka Kuate tugum kuwaig le nu nane tuku une sauke ningua le nane Kuatenje madiningina mbal ndonj ulendikamnjaig. Ta tuku ne kukulnet nga sayina.

¹⁹ Mandor Agripa, ye samba mbolnge pasa sayina ta ye dubi mayewen. ²⁰ Ye ambonga Damaskus mbal tugumnje pasa kuklimba nane ngamungal biye mbilmba nanjine manjau njagonu kusreka Kuate dubimba manjau kitek ta tuku alonu kilemayokkuwaig ngen. Ngumnenja ye Yerusalemnge Yudea ma tugu njakmba mbolnge kasomok mbal turmba ngamuknje pasa ndui ta kuklimba saningen. ²¹ Wam ta tuku Zu mbal nane ye kusem wandeknje minen le ye biye

tiyumba baleyam sakinaig.

²² Baleyam sakinaig ta mara mara Kuate ye turyumba ka kile turyate le tane nyu njak mbal nyu kugatok ngamuknje pasa kukliwet. Moses tuan tango njakmba wam prowam tuku buk sake likinaig ta ndo kuklimba saket. Ye pasa kise sa ndaket. ²³ Pasa ta tenjenmba. Kristus nu rar sunjo tuwa sulumba kumanu mbal ti ndanguwaig le nu ambonga tinungat. Tanjawa sulumba nu Zu mbal kasomok njakmba kilmba bulu mbolnge patikamngat nga Agripa sana.

²⁴ Paulus nu tanjamba sana le Festus nu kuenka sakina: Paulus, ne itulu nginjgankate. Ne wane burka kila sunjo tina tambik ne itulu nginjgankam bafute njina le ²⁵ nu lafumba sakina: Gabat sunjo Festus, ye tango itulu nginjgankade tananj kuga. Ye pasa purfejn nu tugusek ndo saket. ²⁶ Mandor Agripa, ye pasa saket te njakmba ne kila. Ye wam kubeu tinget te kuirka pro ndanaig. Ne o buk isna. Ta tuku minje bulokmbi ne sanet. ²⁷ Ye ne kusnanet. Ne tuan tango kame tuku kuyar son ngate e? Ne son ngate ta ye kila njina.

²⁸ Tanjakina le Agripa nu sana: Ne ait fagnu ndo pasa sayate ta mbolnge ye pitik ndo Kristen mayok kinet nga ne iduste e njina le ²⁹ Paulus nu sana: Ne tane njakmba tenje minig tane pitik ndo ko gitmba mbilka ye minet tenjen mayok kambim tuku ye Kuate sunjomba yabanjet. Ye mulintanu minet tenjenmba minap nga idus ndawet njina.

³⁰ Tanjakina le mandor Agripa gabat sunjo Festus piyo nune Bernise nane tanje minnaig mbal njakmba tinginaig. ³¹ Tinga mayok ka nanjine nanjine saka ismba tango te kumam tuku ko mulintam tuku wam ande kanjer ndagig nga saka kinaig. ³² Kumbanje Agripa nu

Festus sana: Tango te Sesarŋge nu tuku pasa te-tiwam tuku sakina. Kuga kande kile paska pitaiwet kande ŋgina.

27

Paulus nu Rom kuwa ŋga kukulna

¹ Gabat kame nane Paulus waŋ poŋga Itali kilke mbol kuwa ŋga nu muliŋ kilanu tanŋo afu ndoŋ kilmba kame gabat ande wai mbolŋge patikinaig. Kame gabat nyunu Yulius. Nane Sesar tuku kame mbal. Ye Lukas nane ndoŋ kan. ² Waŋ inum Asia ma tugu mbolŋge kundu mindek ibeŋ ka kambim bafuna le sine poŋgigeŋ. Waŋ ta Adramitium tumbraŋ sunŋo mbolŋge minna tuku. Masedonia tanŋo Aristarkus nu Tesalonikanu nu sine ndoŋ kageŋ.

³ Sine kumba mafena le Sidon tumbraŋ sunŋo mbolŋge ibeŋ kageŋ. Tumbraŋ tanŋe Yulius nu Paulus mbolŋge wam mayemba nuŋe gulab kame afu sotuwa le turwaig ŋga sana le sine kageŋ. ⁴ Luka pro waŋ poŋga kumba bubre tumailamŋge prona le sine bubre kua ka Siprus nuy ŋaiŋam kumam limba kageŋ. ⁵ Kumba ka Silisia le Pamfilia ma liniŋmba ka Lisia ma tugu tumbraŋ sunŋo Miranŋe ibeŋ kageŋ le ⁶ tanŋe waŋ inum Itali kilke mbol kambim bafuna le kame gabat nu waŋ ta te-silikina le sine ŋakmba waŋ ta poŋga kageŋ. Waŋ ta Aleksandria tumbraŋ sunŋo mbolŋge minna tuku. ⁷ Kumba ka bubre fare fare prona le sine minde bada sunŋoka gitmba ka Nidus tumbraŋ sunŋo patugeŋ. Pakarka kambim tuku bubreŋge tukulsingina le sine kumba ka Kreta nuy ndinam kumam kumba piyal make make kageŋ. ⁸ Piyal make dubimba minde bada sunŋoka kumba ma ande nyunu Kundu Mayenu tanŋe

ibeŋ kageŋ. Ma ta tugumŋge tumbraŋ sunŋo ande nyunu Lasea minna.

⁹ Zu mbal nyamagan kusrekanu ait sunŋo buk kugana le sine dalka mingeŋ tukunu Paulus nu bubre sunŋo tinŋam tuku ait prote ŋga nu ndek nane saningina: ¹⁰ Tango kame, sine waŋ poŋga maŋ kambim bafube ta sine piti ande te-silinuŋgig. Agan ndende waŋ ŋak sine tanŋo turmba ŋgisinuŋgig. Ye tanjamba kamusmba saket ŋgina kande ¹¹ kame gabat tanŋo nu Paulus tuku pasa nda isanu sukmba waŋ kulat tanŋo waŋ miro nale tuku pasa ndo ismba dubina.

¹² Sine Kundu Mayenuŋge mingeŋ ta bubre ait mbolŋge mine mayewam kumuŋ kuga tukunu nane gudommba kambim saka sine Feniks kine tumbe ŋginaig. Feniks nu nuy ta tuku kundu ande. Ma ta bubre kua ka mine mayewam kumuŋ. Nane tanŋe bubre ait kugawa ŋga tairŋga minam sakinaig. ¹³ Bubre taleu fudiŋmba fitna le ariya kile sine kab ŋga saka anŋa didika Kreta nuy make make kageŋ.

¹⁴ Sine kumba dir kageŋ le Kreta nuy kumamŋge bubre sunŋo ndekina. Bubre ta nyunu Duŋe Yawan. ¹⁵ Ndeka waŋ kaduna le sine waŋ mbilmba yalbim fugumba tanŋaig ŋgigeŋ le bubreŋge sine mbitisingina le kageŋ. ¹⁶ Sine kumba ka ka nuy ande fudiŋndo nyunu Kauda ndinam kumam kumba make make kageŋ ta minde bada sunŋoka diŋgi ŋgisikikat ŋga tembolmba waŋ mbolŋge pilgeŋ sulumba kageŋ. ¹⁷ Diŋgi te-mbolmba waŋ fetkikat ŋga nane ŋgirpenu muli kareŋnumbi kuse likinaig. Afrika ma paranu mbolŋge waŋ ndiŋkikat ŋga kuru-kuruka lai kile-ibeŋkinaig le bubreŋge waŋ mbitina le kageŋ. ¹⁸ Bubre yu sunŋo tinŋa sine kilmba kulisokŋga

ka mafena le waŋ bulkam tuku agan ndende afu yu pankinaig. ¹⁹ Kumba ka maŋ furirmba mafena le nanŋine waimbi waŋ tuku agan afu pankinaig. ²⁰ Kageŋ ka ait afu ma dabuka pa guwa tiŋgina le sine ki mbai kaŋger ndakigen. Bubre yu suk suk nda tiŋga sine kilmba kubliŋgina le sine wamdus mayenu pro kinaig le ŋgisikamŋgig ŋgigen.

²¹ Nane ait kuennu isukuse ndakinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋge tiŋga saningina: Tanjo kame, tane ye tuku pasa ismba Kreta nuy mbolŋge mingen kande sine piti teŋen te-sili ndaka waŋ mbolŋge agan ŋakmba kumumbi minig kande. ²² Tane wamdus fulil ndaka sanŋri tiŋgap. Sine tanjo ŋakmba ŋgisike nda. Waŋ ndo ŋgisikamŋgat. ²³ Ye Kuate tuku tanjo ye nu mbariŋet tuku. Furir nu eŋel ande kukulat le pro ye sayat: ²⁴ Paulus ne siŋka gabat sunjo Sesar tugum kaŋgat. Ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne turnuwa le ne mbolŋge nane ŋakmba mine mayewamŋgaig ŋgina. ²⁵ Ye Kuate tuku sanŋri tomba tiŋget. Nu pasa sayat ta kumuwaŋgat. Ta tuku tane wamdus fulil ndaka sanŋri tiŋgap. ²⁶ Bubrenge waŋ mbitiwa le nuy ande mbol prowamŋgat ŋgina.

²⁷ Kusem armba kugana le furir ait ta sine Adria yu mbol fare fare pinderka kumba furir ŋgamu waŋ tuku piro mbal sine kilke ande patuweg kande ŋga idusmba minnaig. ²⁸ Tanjamba nane ndek muli agan ande pitinu ŋak yu butonu katesewam tuku bukŋga didika burka 40 mita tanjaŋ kaŋgerinaig. Maŋ dirdirka kumba bukŋga didika burkinaig ta 30 mita. ²⁹ Waŋ tuku piro mbal mbuŋ mbolŋge waŋ fetkikat ŋga waŋ pine mbolŋge anga baikamba pankinaig sulumba ma purfewa ŋga yabaŋmba minnaig.

³⁰ Kile waŋ tuku piro mbal kua kambim saka anga afu waŋ ndumor mbol pankam kineg ŋga diŋgi kuklimba yu mbol pilnaig le ³¹ Paulus nu kaŋgerka kame mbal nanŋine gabat turmba saningina: Nane si waŋ kusrewaig ta tane ŋgisinunŋgaig ŋgina. ³² Tanakina le kame mbal diŋgi tuku muli pike pugurkinaig le ake faitka kina.

³³ Mafewam patukina le Paulus nu nane isukuswaig ŋga sarsarniŋmba saningina: Tane kusem armba ŋgisinu tuku wamdus fulilka nyamagan afu tugusemba nye ndakinaig. ³⁴ Tane nyamagan afu kilmba nyap nget. Nyamagan ta tanŋine ŋgarosu sanŋri pilewam tuku. Sine kume nda. ŋakmba mage minamŋgig ŋga saningina. ³⁵ Nu pasa ta sakina sulumba nu bret afu kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba nane ŋakmba am mbolŋge fetfetmba nyina le ³⁶ nane wam ta kaŋgermba wamdus bulkinaig le nane mata nyamagan afu kilmba nyinaig. ³⁷ Sine waŋ mbolŋge mingen mbal ta 276. ³⁸ Nane ŋakmba isukusnaig sulumba waŋ bulkuwa ŋga wit ŋakmba kilmba yu pankinaig.

³⁹ Mafena le ma ande kaŋgermba ŋginŋganka kundu ande kaŋgermba sine ka siŋge ibeŋ kambim tagobe ŋginaig. ⁴⁰ Nane ndek anga ŋakmba muli pike pugurka kusreka ulum muli kuklinaig sulumba kile ndumor mbolŋge lai ta kuklimba te-duŋga piyalŋge ibeŋ kambim tuku kageŋ. ⁴¹ Kageŋ ka yu tongel tiŋganu ma ta mbolŋge waŋ ma paranu ponga ndiŋkina le yu mbalo sugo sugo tiŋga waŋ pine kumam katnaig le fetkina. ⁴² Fetkina le muliŋ kilanu mbal ibeŋ ka kua kubekaig ŋga kame mbal nane bale farkam bafunaig le ⁴³ kame mbal tuku sunjo nu Paulus turam tuku idusmba nane tuku wamdus muku serniŋgina. Tanjamba nu sine

ɲakmba sasiŋgina: Tane kage kila mbal ambonŋa patenŋa kageka kape. ⁴⁴ Tane kage gilai mbal ail baŋ ko waŋ tuku ail isu afu kilmba kageka ɲgina le sine ɲakmba kageka kumba ka piyalŋge kumumbi promba ibeŋ ka tabek kageŋ.

28

Paulus nu Malta nuy mbolŋge minna

¹ Sine ɲakmba kumumbi tabek kageŋ sulumba nuy ta nyunu Malta ɲginaig le isgeŋ. ² Yamban mbal nane sine kulat magekinaig. Sawe piymba murke suŋgo prona le nane pa dikŋga sine pa likam tuku sasiŋginaig. ³ Sine pa likmba minmba Paulus nu pa afu kilmba maŋgurka pa mbolŋge patikina le kame mbeŋ ande pa kamusmba mayok ka Paulus wainu make ndiŋna. ⁴ Tanjana le Malta mbal nane Paulus tuku wai mbolŋge mbeŋ kuiŋga minna le kaŋgermba naŋgine naŋgine ndek sakinaig: Nu tanŋo balewanu tanŋo. Yu mbolŋge ɲgisi ndakat ta kile nuŋe mbar tuku mbeŋŋe makewat ta kile kumamŋgat ɲginaig. ⁵ Tanjakinaig le Paulus nu ndek wai pareŋ-pareŋna le mbeŋ pa mbolŋge ndekina le nu maye minna.

⁶ Kile Malta mbal nane nu tuku wai fulilkamŋgat e ko nu am purwa le ndekamŋgat e ɲga idusmba nu kaŋgermba minnaig. Tanjamba idusmba minnaig ta Paulus tuku ɲgaro mbolŋge maŋau ande mayok ndakina le nane wamdus mbilmba sakinaig: Nu mbara ande ɲginaig.

⁷ Nuy ta tuku gabat suŋgo Publius. Sine nu tuku kilke patumba tabek kageŋ. Publius nu sine kilmba mara keŋmba nu sine kulat magekina.

⁸ Ait ta mbolŋge Publius tuku mam nuŋe nu guaze suŋgo ɲak minna. Nu ɲgaro pa tiŋga pinem ndare ɲak kumba minna le Paulus

nu tugum kumba Kuate yabanmba wai nu mbolŋge patikina le mayekina. ⁹ Mayekina le nuy ta tuku guaze mbal afu isnaig sulumba nane Paulus tugum pronaig le nu nane wakeikina le ɲakmba magekinaig. ¹⁰ Magekinaig sulumba nane maŋau gudommmba sine mbolŋge ke likinaig. Tanjamba ɲgumneŋga kambim bafugeŋ ait mbolŋge sine agaŋ ndende kugatok ta kumumbi kilmba sine siŋginaig.

Paulus nu Rom kina

¹¹ Aleksandria tumbran suŋgo tuku waŋ ande bubre mindemba Maltanŋe minna. Naŋgine mbara suŋgo Sus tuku kiŋo armba kanunu wakeika waŋ ndumor mbolŋge patikinaig.

Tambun keŋmba kuganaig le sine waŋ ta poŋga kageŋ. ¹² Kageŋ ka Sirakusŋge ibeŋ ka mara keŋmba tanŋe mingeŋ. ¹³ Tanŋe tiŋga pikir-pakarka Regiumŋge ibeŋ kageŋ. Tanŋe ait ndindo mingeŋ le bubre ande sine ɲgumnemŋge tiŋgina le sine bubre ta sumba pinderka kumba ka furirmba mafena le sine Puteolingge ibeŋ kageŋ. ¹⁴ Tumbran suŋgo ta mbolŋge Yesus tuku mbal afu kaŋgerkigeŋ le sine nane ndoŋ minam tuku sasiŋginaig le sine kusem ndindo nane ndoŋ mingeŋ. Tanjamba maŋ tiŋga ndinmba ka Rom tuku tumbran foŋfoŋ mbol progen.

¹⁵ Romŋge Yesus son ɲginaig mbal sine tuku pasa ismba afu ka sine Apias tumbran maŋgurkanu ma mbolŋge kaŋgersiŋginaig. Afu nane ka ma ande nyunu Badbaid Keŋmba mbolŋge kaŋgersiŋginaig le Paulus nu nane kaŋgerka Ku-ate gare pasa samba ɲgamuŋgal bulkina. ¹⁶ Sine Rom progen le Rom tuku gabat kame Paulus tumba muliŋtanu tanŋo tanaŋ pile ndaka wande ande mbol pilmba

kame tango ndindo nu kulatkuwa nginaig.

Romnge minnaig mbal pasa mayenu isnaig

¹⁷ Mara kenmba kuganaig le Zu mbal tuku gabat kame Romnge minnaig ta Paulus nu nane kilemanjurka saniņgina: Tira kame, Zu mbal afu Yerusalemnge ye tumba pasa mbolņge pilmba Rom mbal tuku wai mbolņge pilnaig. Ye singine mbuņ kame tuku tukul ande luka ndawen. Singine tango inum mata nayo sili ndawen. ¹⁸ Rom mbal ye tuku manjau pileņga ye baleyam tuku mbar inum kanđer ndamba ye paska pitaiwam tuku sakinaig. ¹⁹ Sakinaig ta Zu mbal sanjri tinga Rom mbal tuku pasa pitainaig. Ta tuku ye ndin ande kanđer ndamba Rom gabat Sesarnge ye tuku pasa te-tiwa ngen. Ye yiņe Israel mbal pasa mbolņge patikam idus ndawet. ²⁰ Sine Israel mbal tango ande pro singine muskil kile-tidinge singam tuku tairņgeg. Ye tango ta tuku saka minet sulumba muli wandekņge minet. Ye tane ndon pasatam tuku wike liken ta tugunu not ngina.

²¹ Tanakina le nane nu sanaig: Yuda mbal ne tuku manjau ta tuku waje afu kuyarniņmba sine kila sa ndasinginaig. Afu te prode ta mata ne mbaranu nga sa ndakade. ²² Ma nķakmba mbolņge Nasaretnu tango Yesus tuku mbal manjau njonu dubide ta ndo sakade le iseg. Ta tuku sine ne tuku wamdus isam nzalisingit nginaig. ²³ Tanjamba nane nu ait ande tunaig.

Ait ta kumungina le nane gudommba pro nu minna wande ta mbolņge manjurkinaig le Paulus nu maratukuk pasa kuklimba minna le ki ka butungina. Nu Kuate nuņe gageu kulatkate wam ta tugunu te-mayokmba nane Yesus kila pilmba son nguwaig nga nu Moses tuan tango nķakmba tuku

kuyar tugunu bitekņga saniņgina. ²⁴ Tanjana le nane afu pasa ta ismba son nginaig le afu nane talakinaig. ²⁵ Nane wamdus pur yimyamka kambim bafunaig le Paulus nu pasa ndindo tuturmba saniņgina: Tukul Guwanņe tuan tango Aisaia wamdus tuna le nu singine mbuņ kame pasa ande saniņgina ta nu mbar ndana. ²⁶ Nu tenenmba sakina.

Ne Israel mbal tugum kumba saniņga:

Tane pasa isamņgaig ta tugunu katesewe nda. Tane wam afu kanđerkanņgaig ta alonu kanđer tiwe nda.

²⁷ Mbal te nane tuku ngamunņgal tukulok.

Nane kilba tukulningig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kanđermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluninguwa le ngamunņgal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamņgit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu tanjamba kuyarna ngina.

²⁸ Paulus man lato saniņgina: Zu tango, ye tuku pasa te ise tiwap. Kuate nu tango tuku muskil kile-tidinge niņgit pasa mayenu ta kasomok mbal tugum kinit. Nanenņe pasa isamņgaig ngina. ²⁹ Tanjamba saniņgina le Zu mbal nane wamdus pur yimyamka kualeyauka sili-silinaig.

³⁰ Paulus nu yar armba Romnge wande miro tango piya tumba minna sulumba afu nu tugum pronaiņ mbal ta nķakmba kilmba ³¹ Kuate nuņe gageu kulatkate pasa ta saniņmba Sunņo Yesus Kristus tuku nane nķakmba saniņmba tumningina. Ande nu peu ndana.

Son.

ROM **Rom mbal tuku waŋe** **Paulusŋe kuyarna**

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 27 kinaig le Paulus nu Korinŋe minmba Rom mbal tuku waŋe te kuyarna.

Rom tumbran ta Rom mbal tuku tumbran sunŋo. Paulus nu Romŋe Kristus tuku mbal kaŋgernu kambim idusna ta nuŋe pironŋe ndin tukulna le nu waŋe te kuyarmba pilna le nane tugum kina.

Waŋe te mbolŋe Paulus nu tenenmba tumsinŋit. Kuate nu purfeŋnu ndo minmba une fudinmba mata ake kusrewam kumuŋ kuga. Sine ŋakmba une ŋak tukunu sine Kuate am mbolŋe tinŋam kumuŋ kuga. Ande nu Zu mbal tuku tukul pasa ŋakmba dubikuwa ta nu abo ŋak minmba minam kumuŋ ta Zu mbal nane tukul pasa ta dubikam fugunaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig.

Kasomok mbal nane tukul pasa kugatok minig ta nanŋine pilenŋanu wam kumumbi dubi ndakinaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig. Ta tuku tanŋo ŋakmba Kuate tuku pa tam tuku minig.

Piti ta ŋgamukŋe Kuate nu ndin ande wakeina sulumba kiŋo nuŋe kukulna le nu tanŋo tuku une kuramba piya ŋayonu tumba ail kazrai mbolŋe kumna. Kile ande nu Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋate ta Kuate nu tanŋo ta tuku ŋgamunŋal son kaŋgermba nu tinŋreknu ŋgate.

¹ Ye Paulus Yesus Kristus tuku piro tanŋo tane Rom mbal tuku waŋe te kuyaret. Ye aposel minam tuku Kuate nu ye tuku nyu te-mayokna sulumba nuŋe pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina.

² Kuate tuku pasa mayenu kile prote ta o buk Kuate nu wam ta prowamŋgat ŋga nuŋe tuan tanŋo sanŋgina le dir pasa kuyarke likinaig. ³ Pasa mayenu ta nuŋe Kiŋo nuŋe tuku. Nu tanŋo mayok kina ta David tuku ndare mbolŋe mayok kina. ⁴ Nu Kuate ndoŋ ndindo minnaik ta nu kumna sulumba maŋ abonŋa tinŋa Kuate tuku Kiŋo minna ta kilimok mayok kina. Kuate tuku Kiŋo ta nu sinŋine Sunŋo Yesus Kristus. ⁵ Nu ake sinanŋ ye make pilmba aposel minam tuku ye tuku nyu te-mayokna. Kasomok mbal ŋakmba Kristus tuku pasa ismba son ŋga dubiwaig le nu tuku nyu tanŋo ŋakmba ŋgamukŋe sunŋokuwa ŋga nu aposel piro ta ye sina. ⁶ Kuate nu tane kasomok mbal turmba Yesus Kristus tuku mbal minam tuku wikina.

⁷ Tane Romŋe mine likade sinŋine Mam Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku maditinŋina ta ye tane ndoŋ pasatam prowet. Sinŋine Mam Kuate nu tane tuku kume purmba minit. Nu nale sinŋine Sunŋo Yesus Kristus ndoŋ tane make patika ŋgamunŋal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Rom kambim tuku wamdusmba minna

⁸ Tane Yesus Kristus tuku son mayede le kilke mbol mbal ŋakmba isig. Ye ta tuku gare-gareka Yesus Kristus tuku nyu mbolŋe yiŋe Mbara tuku nyu te-dunget. ⁹ Ye Kuate tuku piro tanŋo minet sulumba nuŋe Kiŋo tuku pasa kukliwam tuku yiŋe wamdus ŋakmba pilet. Ye pasa satinŋet te yabri tinŋe nda ta Kuate nu kila. Ye yabanŋet ait ŋakmba mbolŋe tane gilai ndanŋet. ¹⁰ Kuate nu ndin ande tumyuwa le ye tane tugum prowam tuku nu yabanmba minet. Ye ait kuenu tane tugum prowam tuku tairnŋet. ¹¹ Ye tane tugum promba Tukul Guwa tuku sanŋri afu tinŋi le tane sanŋri tinŋap ŋga ye

wamdus sunjo ŋak minet. ¹²Ye pro tane tuku ŋgamunjal son kanġermba ye mata wamdus bul seryuwa le sine ŋakmba siŋgine ŋgamunjal son maŋau mbolŋe ŋgamunjal mukuk munju niŋge-niŋgekube.

¹³Tira kame, tane ye tuku wamdus te kila palpe. Ye tane Rom mbal tugum prowam tuku ait sunġomba iduset ta wam afunje ye tuku ndin tukulde le ye tane tugum pro ndawet. Ye kasomok mbal afu tugumŋe piroken sulumba alonu kanġerken taŋamba ye tane ŋgamukŋe alonu taŋaŋ kanġerkam tuku idusmba tane tugum prowam saket. ¹⁴Taŋgo ŋakmba pasa mayenu isam tuku piro ta ye tuku wai mbolŋe minit. Tumbraj sunjo mbolŋe minig mbal, yamban mbal, kila sugo ŋak mbal, kila kugatok mbal nane ŋakmba pasa mayenu isam tuku ta ye tuku piro. ¹⁵Ta tuku ye tane Rom mbal mata pasa mayenu tiŋgam tuku wamdus saŋgrinu pilet.

¹⁶Ye Kristus tuku pasa mayenu tuku wamdus sunġokanu ŋak minet. Pasa ta taŋgo turkam tuku saŋgri ŋak. Ima nu pasa mayenu ismba Yesus Kristus tuku son ŋgate ta Kuate nu taŋgo ta tuku muskil te-tiwe tuwit. Ambonġa Zu mbalŋe ndo. Kile kasomok mbal turmba. ¹⁷Pasa mayenu taŋge Kuate nu taŋgo tiŋreknu kile-mayokkate ndin ta tumsiŋgit ta teŋenmba. Ande nu Kuate am mbolŋe tiŋreknu mayok kinit ta nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgam tuku wam ta mbolŋe tugu pilmba ka ŋgamunjal son saŋgri tiŋgate ta ndin not. Kuyar pasa wam ta tuku teŋenmba sakate.

Taŋgo nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nu am mbolŋe tiŋreknu mayok kinig mbal nanenġe ndo abo ŋak minmba minamŋgaig ŋgate.
Habakuk 2.4

Taŋgo tuku mbar maŋau

¹⁸Nane Kuate pitaimba maŋau ŋaigonu kade sulumba tugusek pasa peumba minig mbal Kuate nu samba mbolŋe nane tuku wam ŋaigonu ta tuku gubra sunjo ŋak minit ta kilimok tumningit. ¹⁹Kuate tuku maŋau magenu ta taŋgo kila palmbim tuku minig. Kuate nu wam ŋaigonu kade mbal ta tugusemba tumningit le kila pilig. ²⁰Nu kilke te wakeina le nuŋe maŋau kilimok mayok kina le taŋgo nane katesenaig. Nu agaŋ ndende kile-mayokkina ta sine kanġerka Kuate tuku wam kanġer ndakeg ta kila patikeg. Nu Mbara Sunjo Ndindo saŋgri ŋayo minmba minit ta sine kila mineg. Wam ŋaigonu kade mbal ta nane mata kila minig tukunu nane nanġine mbar te-ibenam kumuŋ kuga. ²¹Nane kila minig ta nu Mbara Sunjo Ndindo ŋa nu tuku nyu tedu ndaŋgade. Nu wam ke likate ta tuku nu gare pasa ande sa ndade. Nane ŋgiŋŋan wamdus tumba nane wamdus tugusek kugatok ma make sinamŋe minig. ²²Nane nanġine mironj payamka sine kila ŋak mbal ŋa sakade sulumba nane ŋgiŋŋan mbal ndo mayok kinig. ²³Nane taŋgo, sar umaŋ, agaŋmor, mbenj, kumig tuku agaŋ ta ŋakmba kanunu wakeika agaŋ kame ta mbariŋningig sulumba nane Kuate nu saŋgri sunjo ŋak minmba minit ta nane nu idusmba mbariŋ ndade.

²⁴Nane Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Taŋate le nane nanġine nzali ŋaigonu dubika wamdus kutur sunjo tuku saŋgri kumnemŋe minig. Taŋamba nane nanġine nanġine ŋgarosu kikokam tuku maŋau ke likade. ²⁵Nane katesek Mbara pitaide ta tuku nane taŋade. Nane yabri wamdus dubimba agaŋ ndende Kuateŋge wakeikina ta mbariŋniŋmba minig. Kuate nu agaŋ ndende wakeikina ta nane

nu mbarin ndade. Nyu te-dungam tuku wam nu mbolnge kumba minmba minam tuku minit. Son.

²⁶ Nane tanjamba Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nzali njaigonu kikokam tuku manjau sanjri kumnemnge minig. Pino kame nane tango ndon minam tuku manjau ndinok ta mbilmba kiko manjau ke likade. ²⁷ Tango kame nane pino ndon minam tuku manjau mbilmba tango tango ndo minam tuku ngamungal kundekundenigit le kiko manjau ke likade. Nanjine mbar ta tuku lafunu kumumbi nanjine ngarosu mbol prode.

²⁸ Nane Kuate nda kanjeranu sukde tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nginngan wamdus kutur sungo tuku sanjri kumnemnge minmba manjau nda kam tuku ta ke lika minig. ²⁹ Nane tuku mine mbar manjau kumunganu jak minig. Nane wam njaigonu ke lika afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Nane afu ake sinanj piti serninmba nane tuku mine manjau tuku am kikon tingade. Nane afu bale faram idusde sulumba nane ndon kualeyaukade. Nane yabri manjau kile-mayokka nane afu tuku nyu kile-ibenka minge motmotkade. ³⁰ Nane afu wanje pasa ningig sulumba Kuate kasurde. Nane afu tugumnge maim-maimka nanjine tumail tedunga ngarosu payamkade. Nane wam njaigonu kitek kam tuku tumtumde sulumba ina mam tuku minge pitaikade. ³¹ Nane wamdus tugusek te ndakade. Afu tuku wam nane ke maye ndade. Nane kume pur manjau mape manjau kugatok minig. ³² Manjau njaigonu tanjamba ke likade mbal nane kumam kumun nga Kuate nu tukul pilna ta nane kila. Nane kila ta nane wam kame njaigonu kusre ndaka kumba minig.

Ta ndo kuga. Afunge tanjamba kade le kanjerka nane kumumbi kade nga sakade.

2

Kuate nu tango jakmba pileninngamngat

¹ Ne afu mbarde le kanjerka nane mbarde ngate ta ne mata mbar tananj jak tukunu ne manjau tambi nanje miroj ye une jak ngate. Ne tanjaka nanje mbar te-ibenjam tuku ndin tukulmba nanje miroj pa mbolnge pilit. ² Manjau njaigonu jakmba kuyarke likit ta tanjamba manjau kade mbal Kuate nu lafunu ningit. Nu mbar ndate kumumbi kate ta sine kila.

³ Ne wam njaigonu tanjamba ke likade mbal pileninmba ne manjau ndui ta kate ta Kuate nu pa se nda nga idus ndawa. ⁴ Kuate nu rangun mayenu nu ngan minmba pitik ndo mbar tuku lafunu tine ndakate. Ne Kuate tuku manjau mayenu ta mbilmba wamdus mbar ndawa. Nu ne tuku mbar nda kanjeranu suke nda nga idus ndawa. Nu ne ngamungal biye mbila nga tairnga rangun mayenu tinit.

⁵ Ne wamdus karennu pilmba ngamungal biye mbilam mbulit. Nanje manjau tambi ait sungo tuku ne gubra tam tuku ngirman pilmba minit. Ait ta prowa le Kuate nu tango kumumbi pilenngate wam ta kilimok mayok kanjat. ⁶ Tango jakmba manjau ke likade ta nu kumumba lafunu ningamngat. ⁷ Nane afu samba mbolok nyu kilnja abo tugu njayo ndangam tuku ta ndo idusde sulumba wamdus sanjrinu pilmba wam magenu ke likade mbal ta Kuate nu abo tugu minmba minam tuku ningamngat. ⁸ Nane afu nanjine ngarosu ndo idusmba tugusek pasa pitaide sulumba manjau njaigonu dubikade mbal ta Kuate nu nane tuku gubra sungo tumba pa sungo ningamngat.

⁹ Ait ta mbolŋge maŋau ŋaigonu ke likade mbal piti kaŋgermba sinamanzer sunŋo tamŋgaig. Ambonŋga Zu mbal mbolŋge kasomok mbal turmba. ¹⁰ Nane maŋau magenu ke likade mbal nane samba mbolok kilŋa, nyu sunŋo, ŋgamuŋgal mukuk wam ta ŋakmba kilamŋgaig. Ambonŋga Zu mbal mbolŋge kasomok mbal turmba. ¹¹ Kuate nu tanŋo ŋakmba mbolŋge maŋau tiŋreknu ndo te-mayokte. Nu ande kusre ndate.

¹² Nane Moses tuku tukul kila minmba wam ŋaigonu ke likade mbal nu nane tukul mbolŋge pilenŋga pa kumumbi niŋgamŋgat. Nane Moses tuku tukul gilai minmba wam ŋaigonu ke likade mbal nu tukul pasambi pile ndanŋa nanŋine mbar maŋaumbi pilenŋga pa niŋguwa le ŋgisikamŋgaig. ¹³ Moses tuku tukul pasa ise ndo kade mbal nane Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kine ndakade. Tukul pasa dubide mbal nane ndo Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig.

¹⁴ Kasomok mbal afu Moses tuku tukul pasa gilai minmba nanŋine kilambi kamusmba tukul pasa tanjaŋ dubikanu sukde ta nanŋine mironŋ tukul ŋak. ¹⁵ Tukul pasa ta nanŋine ŋgamuŋgal sinamŋge minit ta nane te-mayokde. Nanŋine pilenŋgam tuku wam tanŋe tukul tuku ma mbolŋge ndin mayenu tumniŋgit. Tumniŋmba ait afu piti serniŋgit. Ait afu wamdus bulok niŋgit. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwet tanŋe tenenmba tumsinŋgit. Ait sunŋo prowa le Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge tanŋo tuku wamdus kuirok ŋakmba pileniŋgamŋgat.

Zu mbal tuku mbar wamdus

¹⁷ Ne ye Zu tanŋo ŋga sakate. Ye une tanŋo kuga ye Moses tuku tukul pasa ŋak ŋgate. Kuate nu ye tuku Mbara minit ŋga ne payamkate. ¹⁸ Ne sakate: Afuŋge tukul pasa tumyinaig le ye Kuate tuku nzali ŋakmba kila

minmba maŋau mayenu pilenŋga kam kumuŋ ŋgate. ¹⁹ Ye am tukulok mbal ndin tumniŋget. Wamdus ma make sinamŋge minig mbal ye bulu tanjaŋ kilŋaniŋget. ²⁰ Ye wamdus tugusek kugatok mbal nane kile-tidiŋga wamdus gisleknu mbal tumniŋget ŋgate. Ne tukul pasa mbolŋge kila tugusek ŋakmba ŋak tukunu ne afu tanjamba turkam kumuŋ ŋga ne iduste.

²¹ Ne afu tumniŋgit ta ne nanŋe ŋgaro tum ndate ŋga ye iduset. Ne nane kuayar ndawaig ŋga saniŋgit ta ne nanŋe mironŋ kuayar ndate? ²² Ande tuku pino kuayar ndawaig ŋga saniŋgit ta ne nanŋe mironŋ ande tuku pino kuayar ndate? Ne yabri mbara kanunu kaŋgerka ŋule paranate ta ne yabri mbara mbariŋam tuku wandek sinam kinit sulumba aganŋ afu kuayar ndate? ²³ Ne ye Zu tanŋo ye tukul pasa ŋak ŋga payamkate ta ne tukul pasa ta lukamba Kuate tuku nyu ŋayo sili ndawet ŋga iduste? ²⁴ Kuyar pasa tane Zu mbal tuku tenenmba sakate.

Tane tuku maŋau ŋaigonu mbolŋge kasomok mbal nane Kuate tuku nyu tumba ŋayo silide ŋga sakate. *Aisaia 52.5*

Kuate am mbolŋge ima nu Zu tanŋo ndinok

²⁵ Zu tanŋo, ne ŋgaro pikit sulumba tukul pasa ŋakmba dubikate ta ŋgaro pikit maŋau ta alo ŋak. Ne tukul pasa lukamba minmba ne ŋgaro pikit maŋau ta Kuate am mbolŋge ŋgaro pike ndakanu tanjaŋ minit. ²⁶ Tanjamba ndo kasomok tanŋo ande ŋgaro pike ndakate sulumba nu Kuate tuku tukul pasa dubikate ta nu Kuate am mbolŋge ŋgaro pikanu tanjaŋ minit. ²⁷ Kasomok mbal nane ŋgaro pikam tuku maŋau kugatok ta nane tuku afu tukul pasa dubide. Tane Zu mbal afu tukul pasa tuku wanŋe ŋak minmba ŋgaro

pikig manjau dubimba tane tukul pasa lukakade. Tane tuku mbar kasomok mbal ta mbolnje kilimok mayok kinig. ²⁸ Ande nu ngarosu tuku manjau dubimba Zu tanjo mayok kinit ta nu Zu tanjo ndinok kuga. Ngarosu mbolnje ngaro pikig ta ngaro pike ndinok kuga. ²⁹ Ande nu nuje ngamungal njakmba Kuate tuwit ta nu Zu tanjo ndinok. Tukul pasa dubimba ngaro pikig wam ta ngaro pike ndinok kuga. Tukul Guwa nu tanjo sinamnje pirokate ta nu ngaro pike ndinok njak minit. Ande nu Zu tanjo ndinok mayok kinit ta tanjonje nu tuku nyu te-du ndanjade. Kuatenje nu tuku nyu te-dungate.

3

¹ Tane Zu mbal ye tuku pasa ta ismba ndanjmba idusde? Sine Zu tanjo mineg ta alo kugatok nga idusde? Ko ngaro pike manjau ake teg nga idusde? ² Kuga. Ye tanjamba idus ndawet. Kuate nu sine Zu mbal wam magenu sungomba singina. Wam ande tejenmba. Nu nuje tukul pasa kulatkam tuku sine Zu mbal wai mbolnje pilna.

³ Sine tuku mbun afu pasa ta kulat ndakinaig le Kuate nu wamdus mbilmba wam afu kam sakina ta nu ke ndakate nga idusde? ⁴ Sinja ye tanjamba idus ndawet. Kilke mbol mbal njakmba yabri tanjo ndo mayok kuwaig ta Kuate nu nuje tugusek manjau ta kusrewa nda. Kuyar pasa ande Kuate tuku tugusek wam ta tuku tejenmba sakate.

Ne pasa sakate ta mbolnje tuguseknu ndo mayok kinit. Afunje ne tumba pasa mbolnje pilig ta ne nane tuku pasa lite. *Mune 51.4*
Kuyar pasa ta tanjamba sakate.

⁵ Sine manjau njagonu ke likeg ta mbolnje Kuate tuku tugusek manjau sungomba kilimok mayok kinit. Sine wam ta idusmba Kuate nu singine manjau njagonu keg

le lafunu singit ta sine nu mbarte nga sakam kumuŋ e? i ... Sine tanjamba sa ndakube. Wamdus ta tanjo tuku nginngan wamdus ndo. ⁶ Kuate nu lafunu kumumbi sinje ndakate kande nu sine kilke mbol mbal pilesingam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tane ndanjmba idusde. Ye yabri pasa ndo saki le Kuate tuku manjau tinjeknu kilimok mayok kuwa sulumba nu tuku nyu sungokuwa. Ye wam ta idusmba Kuate nu ye une tanjo kuga nga pa se nda nga sakam kumuŋ e? ⁸ i... Tanjamba kande sine manjau njagonu kube le wam magenu kilimok mayok kuwaig. Yabri mbal afu ye tanjamba pasa kukliwanu nga saka ye tuku nyu njayo silide. Kuate nu mbal ta kumumbi pa ninjamngat.

Tanjo tinjeknu ande mine ndakate

⁹ Sine Zu mbal kasomok mbal lininjmba mine mayenu sinamnje mineg nga idusde e? Kuga. Sine Zu mbal kasomok mbal sine njakmba une tuku sangri kumnemnje minmba pa tam tuku mineg ta ye buk tane tumtingit. ¹⁰ Kuyar pasa wam ta tuku tejenmba sake likate.

Tanjo tinjeknu ndindo ande mine ndakate. *Mune 143.2*

¹¹ Kuate kila pile mayewanu ande mine ndakate.

Nu sotanu ande mine ndakate.

¹² Tanjo njakmba ndin mayenu kusremba tiglu tanjan mayok kinig. Tanjo ndindo ande manjau tinjeknu ke ndakate. *Mune 14.1; 53.1*

¹³ Nane tuku njinfok kilke burok talok minit le tanjo mindesin menga mundur mayok kinit tanjan.

Nane yabri pasa ndo kilemayokkade.

Nane tuku minge mbolnje kame mbenj tuku mbai sumbi minig tanjan. *Mune 5.9; 140.3*

14 Nane gubra tumba kasur pasa ndo sakade. *Mune 10.7*

15 Nane pitik ndo tanjo tuku ndare kutuwam idusde.

16 Nane kine promba wam njakmba njago siglikade le sinamanzer sunjo mayok kinig.

17 Ngamuŋgal mukuk wamdus bulok minam tuku manjau ta nane gilai. *Aisaia 59.7*

18 Nane Kuate idus ndamba nu tuku nyu kurau ndakade. *Mune 36.1*

Kuyar pasa nu tanjamba sake likate.

19 Tukul pasa nu wam afu dubikam tuku sakate ta nu kum-nemnje minig mbal dubikam tuku sakate. Wam ta tuku ande nu nuje mbar te-ibenjam kumuŋ kuga. Sine njakmba une tanjo mayok ka Kuate tuku pa tam tuku mineg. ²⁰ Ande nu tukul pasa dubimba nu Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kine nda. Tukul pasa nu tanjo njakmba tuku une ndo te-mayokmba tum-ninjit.

Kuate nu sine tinjeknu kile-mayokkate

21 Tango tinjeknu mayok kambim tuku ndin Kuate nu buk te-mayokna ta tukul pasa mbolnje ndin ta mayok ndakina. Moses tuan tanjo njakmba ndin ta tuku kuyarke likinaig ta terjenmba.

22 Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingeg mbal Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig. Nu sine son ngeg mbal njakmba tinjeknu ngate. Sine ndin kise kise mbolnje mayok nda kinig.

23 Sine njakmba une manjau ke likeg sulumba Kuate am mbolnje denkanu mineg. Ta tuku sine nu ndon tumawam kumuŋ kuga le

24 Kristus Yesus nu sinenu nga kumna sulumba singine muskil kile-tidinge singina. Wam tamba Kuate nu piya kugatok ake sinan sine make patika tinjeknu kile-mayokkate. ²⁵⁻²⁶ Nu tanjo ndon

ngamuŋgal mukuk minam nga nu Kristus Yesus nane njakmba am mbolnje kumam tuku pilna le nu nuje ndare kutuna. Sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tingeg mbal kile Kuate ndon tumaweg. Nu buk ngan minmba tanjo tuku une lafunu ninje ndakina ta nu tinjeknu minit ta ngumnga kilimok te-mayokmba tanjo tuku une saukam tuku ndin kumumbi wakeina. Tanjamba kile nu tinjeknu minit sulumba sine Kristus tuku son ngeg mbal tinjeknu ngam kumuŋ.

27 Sine wam ande payamkam kumuŋ e? Sinja kumuŋ kuga. Ta ndanam? Sine wam afu ke likeg manjau ta mbolnje ndo sine payamkam kumuŋ. Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingam tuku manjau mbolnje payamkam kumuŋ kuga. ²⁸ Tango ande nu tinjeknu mayok kinit ta nu Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingate wam ta mbolnje tanjate ta sine kila. Tukul pasa mbolnje ande nu tinjeknu mayok kine ndakate.

29 Kuate nu Zu mbal tuku Mbara ndo mine ndakate. Kasomok mbal tuku turmba minit. ³⁰ Nu sine njakmba tuku Mbara Ndindo minit. Nu sine ngaro pikeg mbal Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tingeg wam ta mbolnje tinjeknu kile-mayokkate. Tanjamba ndo tane ngaro pike ndakade mbal Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tingade wam ndui ta mbolnje ndo tinjeknu kile-mayokkate.

31 Singine ngamuŋgal son manjau tanje tukul pasa te-site nga idus ndawap. Kuga. Singine ngamuŋgal son manjau tanje tukul pasa sanjri pilete.

4

Abraham tuku son manjau kanjerap

¹ Sine tuku mbuŋ Abraham sine nu tuku ndaŋkuba. ² Abraham nu wam magenu ke likina ta mbolŋge tiŋreknu mayok kina kande nu payamkam kumuŋ kande. Nu tiŋreknu mayok kina ta nuŋe wam kame ta mbolŋge kuga. Ta tuku nu Kuate am mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ³ Kuyar pasa nu Abraham tuku teŋenmba sakate.

Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu taŋgo tiŋreknu ŋgina.
Mulum Pasa 15.6

⁴ Sine pirokeg sulumba piyanu teg ta ake te ndakeg. Siŋgine piro mbolŋge teg. ⁵ Taŋamba ndo sine piro ndaka Kuate nu une taŋgo tiŋreknu kile-mayokkate ŋga nu tuku saŋgri tomba tiŋgeg le wam ta mbolŋge ndo Kuate nu sine tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba sine tiŋreknu ŋgate. ⁶ Kuate nu taŋgo ande kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgate ta nuŋe wam ke likate ta idusmba taŋamba sa ndakate tukunu taŋgo ta nu gare ŋak minit ŋga David nu teŋenmba kuyarna.

⁷ Sunŋo nu tane tuku une sauke tiŋgit mbal tane gare sunŋo ŋak minig.

⁸ Nu tane kile-tidinga taŋgine une tuku pile ndatingit tukunu tane gare torde. *Mune 32.1* David nu taŋamba kuyarna.

⁹ Sine ŋgaro pikeg mbalŋge ndo gare ta tamŋgig ŋga idusde e ko nane ŋgaro pike ndakade mbal turmba gare ta tamŋgaig ŋga idusde? Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu taŋgo tiŋreknu ŋgina ta sine ŋakmba kila mineg. ¹⁰ Ame wam mbolŋge Kuate nu Abraham tiŋreknu ŋgina. Nu Abraham tiŋreknu ŋgina ta nu buk ŋgaro pikna e ko nu pike ndakina? Nu ŋgaro pike ndakina le

nu Abraham tiŋreknu ŋgina. ¹¹ Nu ŋgaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku son ŋgina le Kuate nu taŋgo tiŋreknu ŋgina. Wam ta te-mayokam tuku nu ŋgaro pike maŋau ta tina. Ta tuku nane ŋgaro pike ndaka Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal ŋakmba nane Abraham tuku mbuŋ minig. Kuate nu mbal ta nane Abraham ndoŋ tiŋreknu ŋgate. ¹² Taŋamba ndo sine ŋgaro pikeg mbal Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgeg sulumba ndo Abraham tuku mbuŋ mineg. Abraham nu ŋgaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu tiŋreknu ŋgina.

Kuate tuku wam magenu kilam tuku ndin

¹³ Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ kame ndoŋ kilke tugu ŋakmba niŋgam tuku pasa saniŋgina ta nane tukul pasa dubikinaig tukunu nu pasa ta sa ndaniŋgina. Nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋginaig le nu nane tuku ŋgamuŋgal son kaŋgerka nane tiŋreknu ŋga kilke tugu niŋgam tuku saniŋgina. ¹⁴ Tukul pasa ŋakmba kumumbi dubide mbal Kuate tuku wam magenu kilam tuku minwaig ndeta sine Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta alo kugatok. Taŋamba kande ande nu wam magenu ta kilam tuku mine ndakate kande. ¹⁵ Ta ndaŋam? Tukul pasa nu taŋgo kilmba pa ndo niŋgit. Tukul pasa mine ndakuwa ta taŋgo nu tukul luka ndate.

¹⁶ Nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal nane nu tuku wam magenu kilam tuku minig. Nu ake sinaŋ sine make patika piya kugatok siŋgit. Nu taŋate tukunu nu wam magenu Abraham nane niŋgam tuku saniŋgina ta Abraham tuku mbuŋ ŋakmba kilam tuku minig. Tukul kumnemŋge minig mbal ndo kuga. Nane Abraham taŋar Kuate tuku saŋgri

tomba tingade mbal njakmba kilam tuku minig. Abraham nu sine ngamuŋgal son ngeg mbal njakmba tuku mbuŋ minit. ¹⁷ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne tanjo kuasmbi sunjgomba tuku mbuŋ nanjine minamŋgat ngate. *Mulum Pasa 17.5*

Abraham nu Kuate tuku pasa ta ismba son ngina tukunu nu tanjamba Kuate am mbolŋge sinjine mbuŋ mbuŋ mayok kina. Mbara ta nu kumanu mbal kile-tidinga abo niŋgit. Agan afu mine ndakade ta nu nuŋe pasambi kile-mayokkate. ¹⁸ Kuate nu teŋenmba Abraham sana.

Ngumneŋga ne tuku ndare mbolŋge mbuŋ gudommmba mayok kangaig ngina. *Mulum Pasa 15.5*

Pasa ta alonu mayok kambim tuku ndin mine ndakina le nu Kuate tuku pasa ta ismba son nja alonu tairŋga minna ma ma ngumneŋga nu kilke mbol mbal njakmba tuku mbuŋ mbuŋ mayok kina.

¹⁹ Abraham nu buk yar 100 patukina le nuŋe njarosu tuku sanjri kugana. Piyo nuŋe Sara nu mata kinjo tam kumuŋ kuga. Nu niŋkina. Abraham nu wam pitinu ta idusmba Kuate nu kam kumuŋ nja nuŋe son manjau ta kusre ndana. ²⁰ Nu Kuate talawam tuku wamdus kugatok tukunu Kuate nu pasa sanjrinu sana ta nu wamdus tero ndakina. Nu Kuate tuku nyu te-duŋga minna le ma ma nuŋe ngamuŋgal son ta manj sunjgoka sanjri tinjina. ²¹ Kuate nu wam kam tuku pasa sanjrinu sana ta nu sinjka wam ta kamŋgat nja saka minna le ²² Kuate nu Abraham tuku ngamuŋgal son ta kanjgermba nu tinjreknu ngina.

²³ Kuate nu Abraham tinjreknu ngina pasa ta Abraham tuku ndo sa ndakate. ²⁴ Sine tuku turmba sakate. Kuate nu sinjine Sunjo Yesus Kristus kumna le te-tina ta sine nu tuku sanjri tomba tinjgeg

mbal Kuate nu sine mata tinjreknu ngamuŋgat. ²⁵ Sine tuku une saukam tuku Kuate nu Yesus kumwa nja pilna le nu kumna. Sine nu am mbolŋge tinjreknu mayok kambim tuku Kuate nu Yesus te-tina le abonjga tinjina.

5

Kuate nu sine tinjreknu ngate

¹ Sine Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinjgeg wam ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tinjreknu mayok kinig. Tanjaweg le sinjine Sunjo Yesus Kristus mbolŋge Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit.

² Kristusŋge ndin wakeina le sine Kuate nu ake sinan make patikate manjau ta sinamŋge mineg. Kile sine Kuate tuku kilja tamŋgig nja minde-mindeka gare njak mineg.

³ Ta ndo kuga. Piti afu sine mbolŋge prowe likade le sine ta tuku mata gare njak mineg. Sine sinjine piti kugrakube le sinjine ngamuŋgal son sanjrinu mayok kanjat ta sine kila. ⁴ Ngamuŋgal son sanjrinu mayok kuwa le sine wam njakmba kumumbi kam tuku mayok kanjig. Tanjamba sine Kuate minde-mindeka gare njak minamŋgig.

⁵ Sine Kuate minde-mindeka gare njak mineg ta sine sinjka kikosiŋge nda. Kuate nu Tukul Guwa sine sinamŋge pilit le nu sine tuku kume purte ta lato lato te-mayokmba tumsinjit le kamuseg.

⁶ Sine sinjine mironj njarosu turam tuku sanjri kugatok mingen le Kristus nu pro sine une njak mbal tuku kumna. ⁷ Sine tanjo tuku manjau ta sinjka kise. Tanjo ande nu tanjo mayenu ande turmba kumam tuku ta mata wam bada nja iduseg. Tanjo ndui ndui ndo nane tanjo ranjun mayenu turam tuku nanjine kuru kuru manjau te-ibenmba kumam kumuŋ. ⁸ Sine tanjo une njak mingen le Kuate nu sinenu nja Kristus pilna le nu

sine tuku kumna. Wam ta mbolŋge Kuate nu sine tuku sunŋomba kume purmba minit ta te-mayokmba tumsinŋgit.

⁹ Kristus nu kumna wam sunŋo ta mbolŋge sine tinreknu mayok kineg tukunu kile sine nu mbolŋge Kuate tuku gubra laipmba nu ndoŋ wamdus mukuk mineg. ¹⁰ Sine Kuate ndoŋ nŋueu mingenŋ ta nuŋe Kiŋo nuŋe kumna wam sunŋo ta mbolŋge sine Kuate ndoŋ tumagenŋ. Tanjamba kile Kuate nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku abo mine maŋau mbolŋge sine tuku muskil kile-tidingamŋgat. ¹¹ Ta ndo kuga. Singine Sunŋo Yesus Kristus nu sine kilmba Kuate ndoŋ tumana le wam ta mbolŋge kile sine Kuate ndoŋ gulab mayemba nu ndoŋ gare-gareka mineg.

Paulus nu Adam le Kristus tuku sakina

¹² Tanŋo ndindo mbolŋge une maŋau kilke mbolŋge mayok kina le une maŋau ta mbolŋge kume maŋau prona. Tanŋo ŋakmba unekinaig tukunu kume maŋau tanŋo ŋakmba mbolŋge kumunŋina. ¹³ Moses tuku tukul pasa pro ndana le une maŋau kilke te mbolŋge minna. Minna ta tukul pasa mine ndakina tukunu nane pasa mbolŋge ti ndanŋinaig. ¹⁴ Pasa mbolŋge ti ndanŋinaig ta Adam minna ait mbolŋge kume maŋau nu tugu pilmba nane ŋakmba kulatka minna le ka Moses tuku ait prona. Adam nu tukul lukakina sulumba kumna. Nuŋe ndare nane Adam tanŋa tukul luka ndakinaig ta nane mata uneka kume likinaig.

¹⁵ Adam nu ande nŋumneŋga prowamŋgat ta kubena. Kuate nu wam mayenu piya kugatok sinŋina ta Adam nu unekina wam ta limba sinŋa kise. Tanŋo ande tuku une maŋau mbolŋge tanŋo ŋakmba kume likinaig ta tanŋo ande Yesus Kristus tuku wam mayenu mbolŋge Kuate nu tanŋo

ŋakmba tursinŋgit. Nuŋe ake sinan make patikate wam mbolŋge Kuate nu wam mayenu piya kugatok tanŋo ŋakmba mbolŋge lato lato pilit. ¹⁶ Kuate nu piya kugatok wam mayenu sinŋit le wam mayok kinig ta nu Adam tuku une maŋau mbolŋge wam mayok kinaig ta lininŋmba sinŋa kise. Tanŋo nu unekam nduina le pilenŋam tuku wam mayok ka nŋisikam tuku maŋau te-mayokna. Une maŋau gudommba mayok ke likinaig le Kuate tuku wam mayenu piya kugatok ta mayok ka muskil kile-tidingam tuku maŋau te-mayokna. ¹⁷ Tanŋo andenŋe unekina le nu mbolŋge kume maŋau mayok ka gabat sunŋo minna ta Kuate nu sine make patikina wam ta mbolŋge sine piya kugatok tinreknu mayok kagenŋ. Ta tuku sine tanŋo ande Yesus Kristus mbolŋge abo ŋak minmba gabat sugo tanŋa mayok kanŋig.

¹⁸ Tanŋo andenŋe unekina le nŋisikam tuku maŋau ta tanŋo ŋakmba mbol kumunŋina. Tanjamba ndo tanŋo ande nu wam tinreknu kumumbi te-mayokna le maŋau tinreknu mayok ka abo ŋak minmba minam tuku maŋau tanŋo ŋakmba mbol kumunŋina. ¹⁹ Tanŋo andenŋe Kuate tuku minŋe pitaina le tanŋo ŋakmba une mbal mayok kinaig. Tanjamba ndo tanŋo andenŋe Kuate tuku minŋe dubi mayena le tanŋo gudommba tinreknu mayok kinaig.

²⁰ Tukul pasa mayok kina le tukul lukawam tuku maŋau sunŋokina. Une maŋau tugeka sunŋokina ta Kuate nu ake sinan make patikina wam ta une maŋau ta limba sunŋo nŋayona. ²¹ Kume maŋau sinanŋe unenŋe tanŋo kulatka minna. Tanjamba ndo kile maŋau tinreknu sinanŋe Kuate nu ake sinan make patikate wam tanŋe tanŋo kulatka minit. Tanjamba kulatka minwa le ma

ma siŋgine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge abo tugu minmba minam tuku tamŋgig.

6

Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ

¹ Sine kile ndaŋmba sakube. Kuate nu ake sinaŋ taŋgo make patikate maŋau ta sunŋomba kilimok mayok kuwa ŋga sine maŋau ŋaigonu kumba minbe e? ² i ... Ye taŋamba idus ndawet. Sine une maŋau nduiye kusremba kumanu taŋaŋ kumgeŋ mbal kile siŋgine mine ta une maŋau mbolŋge minam kumuŋ kuga. ³ Sine kule pisne tumba Kristus Yesus ndoŋ ulendikigeŋ mbal sine kule pisne tigeŋ ta Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ wam ta tane kila. ⁴ Sine kule pisne tumba Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ ta nane sine nu ndoŋ ŋgukanu taŋaŋ ŋgukinaig. Taŋanaig ta Mam Kuatenŋge nuŋe saŋgri sunŋo tambu nu te-tina le sine nu ndoŋ aboŋganu taŋaŋ aboŋgigeŋ sulumba mine kitek mayenu mbolŋge mineg.

⁵ Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ ta nu ndoŋ ulendikigeŋ. Sine nu ndoŋ tiŋganu taŋaŋ tiŋga nu ndoŋ ulendika abo kitek ŋak mineg. ⁶ Ngarosu une maŋau ŋak te te-simba sine une tuku piro mbal maŋ mine ndakube ŋga wamdus ambokok ta Kristus ndoŋ ail kazrai mbolŋge daŋŋganu taŋaŋ daŋŋginaig wam ta sine kila. ⁷ Taŋgo nu kumit ta une maŋaunŋge nu maŋ kulat ndakate. Nu siŋka muskil te-tite. ⁸ Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ tukunu sine mata nu ndoŋ abo ŋak minmba minamŋgig wam ta sine kila mineg. ⁹ Kristus nu buk kummba tiŋgina. Kile nu abo ŋak minit ta maŋ kume nda. Kume maŋaunŋge nu maŋ kulatke nda. ¹⁰ Nu kumna ta

une tuku saŋgri nduiye kusremba kumna. Kile nu abo ŋak minit ta nu Kuate tuku nyu te-dunŋam tuku minit. ¹¹ Tane Kristus Yesus ndoŋ ulendikade tukunu taŋgine miroŋ tuku teŋenmba idusap. Tane une tuku saŋgri nduiye kusremba kumanu taŋaŋ kumnaig sulumba kile abo ŋak minmba Kuate tuku nyu te-dunŋam tuku minig.

¹² Tane une maŋau pitaiwap le nu maŋ tane kulat ndakuwa le taŋgine ŋgarosu tuku nzali ŋaigonu dubi ndakap. ¹³ Une maŋau saŋgri pilewam tuku taŋgine ŋgarosu inum inumnu une tuku piro agaŋ taŋaŋ pati ndakap. Tane kummba tiŋga abo ŋak minig mbal taŋaŋ minig. Ta tuku maŋau mayenu saŋgri pilewam tuku taŋgine ŋgarosu inum inumnu Kuate tuku piro agaŋ taŋaŋ patikap. ¹⁴ Tane tukul pasa sinamŋge mine ndakade. Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau sinamŋge minig. Ta tuku une tuku saŋgriŋge tane kulat ndakuwa.

Piro taŋgo mayenu tuku yaba pasa

¹⁵ Kile sine ndaŋkube. Sine tukul pasa sinamŋge mine ndaka Kuate nu make patikate wam sinamŋge mineg tukunu sine wam ŋaigonu ndo kube e? i ... Ye taŋamba idus ndawet. ¹⁶ Tane ande tuku wamdus dubiwam tuku taŋgine ŋgarosu pilig ta tane nu tuku piro taŋgo taŋaŋ mayok kinig ta tane kila. Tane une maŋau tuku piro mbal minap ta tane ŋgisikamŋgaig. Tane Kuate tuku miŋge kumnemŋge minap ta nu tane tiŋreknu kile-mayokkuwa le abo ŋak minamŋgaig.

¹⁷ Sine Kuate tuku nyu te-dunŋube. Tane buk une tuku piro mbal minnaig le afunŋe tugusek pasa tumtiŋginaig ta kile taŋgine wamdus ŋakmbambi dubide. ¹⁸ Tane une maŋau tuku saŋgriŋge ndaleka minna le nu

tane muskil kile-tidingina le kile tane manau tinreknu tuku piro mbal tanan minig. ¹⁹Ye tane manau tinreknu tuku piro mbal nga satinjit ta tane wamdus pulutingam tuku ndo satinjit. Tane nu tuku piro mbal kuga. Tangine wamdusmbi nu dubide. Tane o buk tangine ngarosu inum inumnu kutur manau tuku piro agan patikinaig sulumba wam ngaionu lato lato kumba minnaig. Tanamba ndo kile tangine ngarosu inum inumnu manau tinreknu tuku piro agan tanan patikap sulumba Kuate tuku mbal purfenju mayok kape.

²⁰Tane buk une tuku piro mbal minnaig le manau tinreknu tane kulatkam kumu kuga. ²¹Tane une tuku piro mbal minmba manau ke likinaig ta tuku kile kiko kamusde. Tane alonu ame agan tinaig? Manau tanje kumam tuku ndin ndo wakeite. ²²Kile tane une tuku sanjri kumnemnge mine ndakade. Kuga. Tane Kuatenje muskil kile-tidingina le kile tane nu tuku piro mbal minig. Tanamba tane Kuate tuku mbal purfenju mayok kinig sulumba abo nak minmba minam tuku ndin mbolnge minig. ²³Une kumnemnge pirokade mbal nane piyanu kume manau tade. Sine singine Sunjo Yesus Kristus tuku mbal Kuate nu piya kugatok abo tugu minmba minam tuku singit.

7

Tukul pasa le une manau tuku pasa

¹Tira kame, tane tukul pasa nak minig mbal ye tane satinjamngit. Tango abo minig ait mbolnge ndo tukul pasange nu kulatka minit ta tane kila. ²Pino nu tango nuje abo minwa le nu tukul pasa dubimba tanjo kise tam kumu kuga. Tango nuje kumwa ta nu tango kilig tuku tukul ta kumnemnge mine ndakate. ³Nu tango nuje kume

ndakate le nu tanjo kise tate ta nu munju kilig tuku tukul pasa purte. Tango nuje kumit ta nu tukul ta kumnemnge mine ndakate. Nu tanjo kise tuwa ta nu une ndakate.

⁴Tira kame, tanamba ndo tane ande tuku mbal minam tuku Kristus tuku ngarosu mbolnge tane kumanu tanan kummba tukul tuku sanjri kusrenaig. Ande nu kummba tingina ta sine nu tuku mbal mineg. Kile sine Kuate tuku mbal minmba nu tuku nga wam magenu tinreknu ndo kilemayokkam tuku mineg. ⁵Sine buk kilke te tuku manau mbolnge mingen le tukul pasange ngarosu tuku nzali ngaionu tukulningina tukunu une manau nu sine sinamnge sanjri tinga piroka kume manau te-mayokna. ⁶Tukul pasa tuku sanjri sine kulatka minna ta kile sine kumanu tanan kumgen sulumba nu tuku sanjri kumnemnge mine ndakeg. Kile sine manau ambokok mbolnge tukul kumnemnge minmba Kuate dubi ndaweg. Sine manau kitek Tukul Guwa mbolnge Kuate dubiweg.

⁷Sine wam ta tuku ndanj kube. Tukul pasa le une manau nale ndui ta ndo minik e? i ... Ye tanamba idus ndawet. Ye tukul pasa mbolnge ndo une tuku sanjri ta kamusen ta tenemba. Tukul pasa ande sakate: Tango tuku agan kanjerka am kikon ti ndangap ngate. Tukul pasa ta mine ndakate kande ye am kikon tingam tuku manau najyonu ta kamus ndawet kande. ⁸Tukul pasa nu tanamba sakate tukunu une manau nu tukul mbolnge ndin kanjermba ye tuku ngamungal sinamnge am kikon tingam tuku manau kise kise kile-mayokkina. Tukul pasa mine ndakuwa ta une manau nu kumanu tanan minit. ⁹Ambonja ye tukul gilai ait mbolnge ye abo nak minet nga idusen. Ye tukul kila pilen le une manau sanjri tinga ye

kumam tuku pilna. ¹⁰ Tukul pasa nu abo minam tuku ndin tumyam tuku prona ta ye nu mbolnge kume mañau ndo te-siliken. ¹¹ Tukul pasa ta mayok kina le une mañau ye didikam tuku tukul mbolnge ndin kañgermba ye didika tukul pasa tamba ye baleyina.

¹² Moses tuku tukul pasa purfenju tinreknu mayenu ndo minit. ¹³ Wam mayenu tanje ye baleyina nga sakam kumuñ e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Unenje nu wam mayenu ta tumba ye baleyina sulumba nuñe mañau ñayonu ta te-mayokna. Tukul mbolnge une nu sinja agañ ñayonu ta kilimok mayok kinit.

Une tuku sangri

¹⁴ Tukul pasa nu Tukul Guwa tuku sangri mbolnge prote ta sine kila ta ye tango tuku mañau gisleknu ñak minet tukunu ye une tuku piro tango ndalekanu tanañ minet. ¹⁵ Ye wam ke liket ta ndañam saka ye tanjawet. Ye wam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye wam ñule parak ta ndo ke liket. ¹⁶ Ye wam nzali ndayate ta ke liket sulumba yinje mañau tamba tukul nu kumumbi sakate ñget. ¹⁷ Ye wam ñaigonu ke liket ta yenje kuga. Une nu ye sinamñge minmba nuñge wam ta ke likate. ¹⁸ Ye tango tuku mañau gisleknu ñak minet le wam mayenu ande ye sinamñge mine ndakate ta ye kila. Ye wam magenu kam tuku wamduset ta ke fuguwet. ¹⁹ Ye mañau mayenu kam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye mañau ñayonu kam mbulet ta ye ket. ²⁰ Ye mañau mbulet ta ke liket ta yenje ke ndaket. Une nu ye sinamñge minmba nuñge kate.

²¹ Wam ñayonu mayok kinit ta tenenmba. Ye wam mayenu ande kam nzaliyate sulumba ye wam ñayonu ndo ket. ²² Yinje ñgamunjal sinamñge yinje pilewanu wamñge Kuate tuku tukul pasa

kumumbi sakate nga tumyate ta ²³ wam ñayonu ande ye tuku ñgarosu mbolnge sangri tinga yinje pilewanu wam ta ndoñ kame bumba minik le kamuset. Nu ye tumba une mañau ye sinamñge minit te kumnemñge pilit le ye wam ñaigonu ke liket.

²⁴ A ... ye sinja sinamanzer sunjo ñak minet. Yinje ñgarosu tuku sangri mbolnge ye kumam tuku minet te imanje ye turyuwa. ²⁵ Ese. Ye Kuate gare pasa sunjo tuwet. Nunje sinjine Sunjo Yesus Kristus mbolnge sine tursinmba muskil kile-tidinge singit.

Ta tuku ye yinje pilewanu wamñge Kuate tuku tukul kumnemñge minet ta ye tanjo tuku mañau gisleknu ñak minmba une mañau kumnemñge minet.

8

Tukul Guwa tuku sangri

¹ Sine Kristus Yesus ndoñ ulendikey mbal sine pa tam tuku mine ndakeg. ² Sine nu ndoñ ulendikey sulumba Tukul Guwa kumnemñge mineg le nu une tuku sangri te-simba muskil kile-tidinge sinmba abo mine mañau singit.

³ Sine tango tuku mañau gisleknu ñak mingen tukunu tukul pasa nu sine tursinje fuguna ta Kuateñge nu sine turkina sulumba nu nuñe Kinjo kukulna le nu kilke mbolok une ñak tango tanañ mayok ka Kuate tuku nzali dubimba une saukam tuku ñgarosu kumam tuku pilna. Tanañ le Kuate nu kilke mbolok tangombi une tuku sangri kume serna. ⁴ Ta tuku sine tango tuku mañau gisleknu kumnemñge mine ndaka Tukul Guwa tuku nzali kumnemñge mineg mbal sine tukul pasa am mbolnge kumumbi mayok kineg.

⁵ Nane tango tuku mañau gisleknu kumnemñge minig mbal nanjine wamduset tango tuku wam

mbolŋe ndo minig. Tukul Guwa tuku nzali kumnemŋe minig mbal nanŋine wamduŋ Tukul Guwa tuku wam mbolŋe minig. ⁶ Ande nu nuŋe wamduŋ taŋgo tuku maŋau mbolŋe pilit ta nu ŋgisikamŋgat. Ande nu nuŋe wamduŋ Tukul Guwa mbolŋe pilit ta nu abo ŋak ŋgamuŋgal mukuk minamŋgat. ⁷ Taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋe minig mbal nane Kuate tuku ŋgueu minig. Nane Kuate tuku tukul pasa kumnemŋe mine ndakade. Nane siŋka dubiwam fugude. ⁸ Nane taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋe minig tukunu nane Kuate gare tambim kumuŋ kuga.

⁹ Tukul Guwa siŋka tane sinamŋe minit ta tane nu tuku nzali kumnemŋe minig. Tane taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋe mine ndakade. Ande nu Kristus tuku Guwa kugatok ta nu Kristus tuku taŋgo kuga. ¹⁰ Tane une maŋau ŋak tukunu ŋgarosu kumam tuku minig ta Kristus nu tane sinamŋe minit le tane tiŋreknū mayok ka ŋgamuŋgal abo tugu ŋak minig. ¹¹ Yesus kumna le Kuatenŋe te-tina ta nuŋe Guwa tane sinamŋe minit. Nu tane sinamŋe minit tukunu nu Kristus Yesus kumna le te-tina taŋamba ndo taŋine kumig tuku ŋgarosu ta mata kile-tidingamŋgat.

¹² Tira kame, sine taŋgo tuku maŋau gisleknu maŋ dubi ndakube. Nu sine kulat ndakate. ¹³ Sine taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋe minbe ta sine ŋgisikamŋgig. Sine Tukul Guwa tuku sanŋri mbolŋe ŋgarosu tuku maŋau kile-ibenŋka kume serniŋbe ta sine abo ŋak minamŋgig. ¹⁴ Sine Kuate tuku Guwa tuku nzali dubiweg mbal sine Kuate tuku kiŋo kame mineg. ¹⁵ Sine Tukul Guwa tigen mbal sine piro mbal mayok ka kuru kuru wam mbolŋe pro

ndagen. Kuga. Sine nu mbolŋe Kuate tuku kiŋo kame mayok ka ndek yiŋe Mam ŋga Kuate wikeg. ¹⁶ Tukul Guwa nu sine sinamŋe tane kumumbi Mam ŋgade ŋga tumsiŋgit le sine Kuate tuku kiŋo kame mineg ta kila pileg. ¹⁷ Sine kiŋo kame mineg ta Mam tuku agan ndende kilam tuku mineg. Kuate nu sine tuku Mam tukunu sine Kristus ndoŋ nuŋe agan ndende ta kilamŋgig. Kile sine ait te mbolŋe nu ndoŋ piti kuraweg ta sine nu ndoŋ kilŋa tamŋgig.

Sine gare sunŋo tamŋgig

¹⁸ Kilŋa sunŋo sine mbolŋe mayok kaŋgat ta ye wam ta idusmba kile piti kuraweg te agan fudiŋndo ŋget. ¹⁹ Kuate nu kilke mbolŋe agan ndende ŋakmba kilemayokkina ta nane Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku ait tairŋga mindesimba minig. ²⁰ Agan ŋakmba ta maŋau gisleknu mbolŋe pronaig. Nane nanŋine nzali dubimba taŋamba pro ndanaig. Kuate nuŋe nane kilmba maŋau ta kumnemŋe patikina ta nane nduiye taŋamba minmba minam tuku pati ndakina. ²¹ Agan kame ŋakmba ta kile ŋaigoŋgam tuku maŋau kumnemŋe minig ta nane Kuate tuku kiŋo kame ndoŋ muskil kile-tidinge niŋgamŋgat. ²² Agan ŋakmba ta pino kiŋo te-palmbim tuku rar kamuste taŋamba muskil te-tiwam tuku mindesimba wika-raumba minig ta sine kila. ²³ Agan kame ta ndo kuga. Sine Tukul Guwa ŋak minmba samba mbolok gare kamuseg mbal sine mata ŋgarosu tuku muskil te-timba Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku tairŋga ŋgamuŋgal sinamŋe wikaraumba mineg.

²⁴ Kuate nu buk muskil kile-tidinge siŋgina le kile sine wam ta tuku alonu tairŋga minde mineg. Sine wam ande tairŋga minde mineg le nu prowa sulumba tumail

pulusingwa le man nu tairnge nda.
²⁵ Sine wam ande tuku tumail pulu ndasingit le sine wamdus sangrinu pilmba wam ta ndo tairnga mineg.

²⁶ Tanjamba ndo sine sanjriknu mine ndakeg le Tukul Guwa nu sine sinzansingit. Kuate nu yaban pasa ndan nane kumumbi kade nga nzalite ta sine gilai mineg. Tukul Guwa nu sine tuku ngamuŋgal sinamnge Kuate yabanjam tuku ta sine tuku sunjgomba idusmba pasate fugumba malmbi ndo kate.
²⁷ Kuate nu tanjo tuku ngamuŋgal njakmba kanjerte ta nu Tukul Guwa tuku wamdus kila pilit. Tukul Guwa nu Kuate tuku nzali dubimba nu tuku mbal tuku yabante le Kuate nu nuje malmbi ndo ismba nu tuku wamdus kila minit.

²⁸ Sine Kuate tuku kume pureg mbal nu nuje wamdus dubimba sine kilam tuku wikina. Wam kame kise kise sine mbolnge prowe likade ta sine mine mayewam tuku ndo prode ta sine kila. ²⁹ Kuate nuje Kinjo ta kinjo mulum minwa nga nu o buk sine kilam tuku madisingina ta nuje Kinjo nuje tuku manjau te-purbe nga idusna.
³⁰ Tanjamba nu sine kilam tuku o buk madisingina mbal nu sine wikina. Nu sine wikina sulumba tinjeknu kile-mayokkina. Sine tinjeknu kile-mayokkina sulumba nyu sugo singam tuku patikina.

Kuate tuku kume pur manjau sunjo

³¹ Ye wam kame satinjit ta tugunu tenenmba. Kuate nu sine ndon sailka minwa le imange sine kile-ibenjam kumuŋ? Kumun kuga. ³² Nu nuje Kinjo nuje mape ndamba sine tursingam tuku kumwa nga pilna. Tanjamba kile nu nuje Kinjo nuje mbolnge wam njakmba singit le sine ngamuŋgal mukuk njak mineg. ³³ Kuate nunje sine tinjeknu ngate. Ta tuku ande nu sine Kuatenge madisingina mbal

pasa mbolnge patikam kumuŋ kuga. ³⁴ Kristus Yesus nu sinenu nga kumna tukunu ande nu sine pa singam tuku mine ndakate. Nu kumna wam ta ndo kuga. Kuate nu te-tina le nu tinjina. Kile nu Kuate tuku ndinam kumamnge minmba sine tuku nga Kuate yabanjmba minit.

³⁵ Kristus nu sine tuku kume purmba minit ta imange nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuŋ? Piti ait, sinamanzer, afunje kasursingig, gubak mineg, aganj denkanu mineg, kame aganj sine tugum prode, afu balesingam bafude wam kame ta njakmba nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuŋ kuga. ³⁶ Kuyar pasa ande nu tenenmba sakate.

Sine ne tuku mbal ait njakmba kumam tuku mineg.

Sipsip bale faram tuku pilengade tanjamba afu sine bale faram tuku pilengade ngate. *Mune 44.22*

³⁷ Kristus nu sine tuku sunjgomba kume purte ta nu piti njakmba ta kugrakam tuku tursingit le sine sanjri njak mayok kineg. ³⁸⁻³⁹ Ye sinjka son pasa satinjamngit. Kuate nu sinjine Sunjo Yesus Kristus mbolnge sine tuku sunjgomba kume purte ta sanjri andenje nuje wamdus ta kuerkam tuku mine ndakate. Sine kumeg e ko abo mineg ta enel le guwa sugo sugo tuku sanjri wam kame kile sine mbolnge prode ko ngumnenja prowamngai aganj ndende samba le kilke mbolnge mine likade wam kame sakit ta njakbanje Kuate nu sine tuku kume purte wamdus ta kuerkam kumuŋ kuga.

9

Kuate nu nuje wamdus dubimba nuje mbal madiningit

¹ Ye Kristus tuku tanjo minet ta ye yabri pasa sa ndaket. Ye pasa satinjamngit te sinjka son pasa.

Tukul Guwanje pasa te sinja son pasa nga sayate le ye tane satinjet ta tejenmba. ² Ye Zu mbal tuku piti sunjogoyate le ngamunjal rar kamusmba minet. ³ Ye Kristus ndon purka ngisikumba marjau tambu yinje ndare tuma turkam kumunj kande ye wam ta mata iduset kande.

⁴ Nane Israel tugu minig. Nane nuje kinjo kame minam tuku Kuatenje nane madiningina. Nu nane ndon minmba minit. Nu nuje pasa ta nane ndon katna. Nane tukul pasa njak. Kuate mbarinjam tuku ndin nu nane tumningina. Nu wam magenu kam sakina ta nane ambonga ismba tinaig. ⁵ Abraham Isak Jakob nane nane tuku mbun. Kristus nu ngarosu njak mayok kina ta nu nane tuku ndare mbolnje mayok kina. Nu Kuate. Nu aganj njakmba kulatka minit. Nyu te-dungam tuku wam ta nu mbolnje kumba minmba minam tuku minit. Son.

⁶ Israel mbal nane Kuate tuku ndin pitaide tukunu Kuate nu wam kam saningina ta ke ndakate nga idus ndawap. Nane Israel tuku tugu njakmba minig ta afu ndo Israel ndinok. ⁷ Ta tuku Abraham tuku mbun njakmba minig ta afu ndo nu tuku mbun ndinok. Kuate nu tejenmba Abraham sana.

Isak tuku ndare mbolnje ndo ne tuku mbun mayok kanjaig nga sana. *Mulum Pasa 21.12*

⁸ Pasa ta tugunu tejenmba. Sine ngarosu mbolnje Abraham tuku mbun mayok king mbal sine Kuate tuku kinjo kame mayok nda king. Kuate nu pasa sangrinu Abraham sana ta sine pasa ta mbolnje Abraham tuku mbun mayok king mbal ndo sine Kuate tuku kinjo mayok king. Sine Abraham tuku mbun ndinok. ⁹ Kuate nu Abraham tejenmba sana.

Yar ande si piyo naje Sara nu kinjo tuwa le ye sinja luka

prowamnjit ngina. *Mulum Pasa 18.10*

¹⁰ Ta ndo kuga. Ngumnenja Rebeka nu singine mbun Isak ndon kinjo armba fungul sinamnje konkinaik.

¹¹ Kinjo armba ta pro ndamba wam magenu ko njaigonu ke ndakinaik le nu o buk ande madina. Kuate nu tanjo madiningit ta nane wam ke likade mbolnje madi ndaninmba nu nuje wamdus ndo dubimba madinimba wikate. ¹² Nu nuje marjau ta te-mayokmba Rebeka tejenmba sana.

Kinjo mulum nu kinjo ngumnenjamngat ta tuku minje kumnemnje minamngat nga sana. *Mulum Pasa 25.23*

¹³ Kuyar pasa ande mbolnje Kuate tuku minje tejenmba minit.

Yakob tuku ye kume puret ta Esau ye kasuret ngate. *Malakai 1.2*

¹⁴ Kuate nu nuje nzali dubimba ande madimba ande pitaite ta nu wam kumumbi ke ndakate nga sakam kumunj e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. ¹⁵ Kuate nu pasa te Moses sana le nu kuyar mbolnje kuyarna le minit.

Ye tanjo ande mapewam iduset ta ye nu mapewet.

Ye tanjo ande sinawam iduset ta ye nu sinawet ngate. *Kisim Bek 33.19*

¹⁶ Ta tuku Kuate nu ande mapete ta tanjo tuku wamdus ko nuje piro tuku mundu ta tuku nu mape ndate. Kuga. Nu nuje wamdus sina tambu ndo nu mapete. ¹⁷ Kuate nu kuyar pasa ande mbolnje Isip tuku gabat Farao tuku tejenmba sakate.

Ye ne mbolnje yinje sangri temayoki le ye tuku nyu kilke mbol mbal iswaig nga ye ne gabat pilen ngate. *Kisim Bek 9.16*

¹⁸ Ata. Kuate nu nuje nzali dubimba afu mapekate sulumba afu nuje pasa pitaiwam tuku wamdus karenju ningit.

¹⁹ Kile tane tuku ande tejenmba ye kusnayamngat. Sine Kuate tuku nzali pitaiwam kumuŋ kuga ta ndaŋam saka Kuate nu taŋgo tuku gubra pilit nga ye kusnayuwa ta ²⁰ ye tejenmba nu tuku pasa lafuwamngit. Ne ima le Kuate ndoŋ kualeyaukate. Kilke waim andeŋge nu taŋgo wakeite ta samba ne ndaŋam saka ye tejenmba wakeiyina nga sa ndate. ²¹ Waim wakeikanu taŋgo ta nu kilke kilmba nuŋe nzali ndo dubimba agaŋ wakeikate. Nu kilke ndui tamba waim ande maditaknu wakeimba waim ande ake agaŋ patinu tuku wakeite.

²² Taŋamba ndo Kuate nu nuŋe nzali dubimba nuŋe agaŋ ndende mbolŋge wam afu kam kumuŋ. Nu une tuku gubra ŋak minmba nuŋe saŋgri suŋgo te-mayokmba ŋakmba tumningam tuku iduste ta nu ngan minmba pitik ndo ngisikam tuku minig mbal pa ninje ndakate. ²³ Nu nuŋe mapekate mbal mbolŋge nuŋe wam magenu lato lato patikuwa le ŋakmba kaŋgerwaig nga idusmba taŋate. Mbal ta nane nu ndoŋ gare ŋak minmba minam tuku Kuate nu o buk nane madiningina. ²⁴ Kuate nu sine wike likate mbal tuku saket ta afu Zu mbal afu kasomok mbal.

²⁵ Kuate nu tuan taŋgo Hosea mbolŋge nu kasomok mbal tuku tejenmba sakina.

Nane ye tuku mbal mine ndakade kuasmbi ta nane ye tuku mbal minamngaiŋ. Mbal ta ye nane wamdus ninje ndaken ta ye nane tuku kume pumba minamngit.

²⁶ Ma ande tuku mbal nane Kuate tuku mbal kuga nga saken ta ye tane Kuate abo ŋak minit tuku kiŋo kame ngamngit. *Hosea 2.23; 1.10*

Kuate nu taŋamba sakina.

²⁷ Tuan taŋgo Aisaia nu Israel

mbal tuku tejenmba wi kuenka sakina.

Piyalŋge fulbul minig taŋaŋ Israel mbal burnu kumuŋ kuga ta ndui ndui ndo muskil kile-tidingam tuku wam tamngaiŋ.

²⁸ Kuate nu dal ndaka kilke te mbolŋge pitik ndo pasa nduiye te-timba lafunu pa ninngamngat. *Aisaia 10.22-23*

²⁹ Aisaia nu o buk pasa ande tejenmba sakina.

Samba mbolok mbal tuku Mbara nu sine tuku ndare afu mape ndakina kande sine Sodom le Gomora taŋaŋ kile mine ndakeŋ kande. *Aisaia 1.9*

Aisaia nu taŋamba sakina.

³⁰ Ye tuan taŋgo kame tuku pasa satinŋit ta tugunu tejenmba. Kasomok mbal nane tiŋreknu mayok kambim tuku ndin sota matuk tukul ndakinaig ta nane Kuate nu kumuŋ nginaig sulumba Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kinaig. ³¹ Israel mbal nane tiŋreknu mayok kambim tuku tukul dubika matuk tukulka nane tiŋreknu mayok ndakinaig. ³² Ta ndaŋam? Nane tiŋreknu mayok kambim tuku wamdus saŋgrinu pilnaig ta naŋgine piro tuku saŋgri mbolŋge sotinaig. Kuate nu kumuŋ nga nu mbolŋge sote ndakinaig. Ndame ande taŋgo kupe daŋngade ta nane ndame ta mbolŋge bikekade. ³³ Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Ata. Ye Sion tumbranŋge ndame ande kupe daŋngam tuku pili le minamngat. Ndame suŋgo ta mbolŋge nane bar-inuŋgaig. Ande nu ndame ta tuku saŋgri tomba tiŋguwa ta nu tumail pulunuŋgat ngate. *Aisaia 28.16*

10

Israel mbal ndin mayenu ngisinaig

¹ Tira kame, yiŋe mbal Israel nane muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku ndin ta te-silikuwaig ŋga ye wamdus saŋgrinu pilmba Kuate yabaŋet. ² Nane Kuate dubi mayewam tuku ŋgamuŋgal kundedundeniŋgit ta nane ndin katese ndade. Ye nane tuku maŋau ta kila. ³ Nane Kuatenge ndo taŋgo tiŋreknu kile-mayokkate wam ta gilai minmba naŋgine saŋgrimbi tiŋreknu mayok kambim tuku wamdus saŋgrinu pilig. Nane Kuate nu taŋgo tiŋreknu kile-mayokkate ndin ndindo ta pitaide.

⁴ Kristus mbolŋge tukul pasa kumna. Kile nu tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal nane Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig. ⁵ Moses nu tukul pasa dubimba tiŋreknu mayok kambim tuku teŋenmba kuyarna.

Ande nu tukul pasa ŋakmba dubi mayewa ta nu abo ŋak minmba minamuŋgat ŋgina. *Wok Pris 18.5*

⁶ Kristus tuku kume mbolŋge tiŋreknu mayok kinit wam ta minde bada taŋaŋ kuga. Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ima nu samba mbol ambe kaŋgat ŋga idus ndawa ŋgate. *Lo 30.12*

Sine pasa tambi ande nu samba mbol kumba Kristus tumba ndekuwa le son ŋgam kumuŋ ŋganu sukeg. ⁷ Ko ima nu kumanu mbal tuku tumbraŋ kaŋgat ŋga idus ndawap. Pasa tambi ande nu Kristus kumanu mbal ŋgamukŋge te-tiwa le son ŋgam kumuŋ ŋganu sukeg.

⁸ Kristus son ŋgam tuku ndin minde bada taŋamba kuga. Kuyar pasa te ise tiwap.

Kuate tuku pasa tane tugumŋge minit. Tane tuku miŋge mbolŋge ŋgamuŋgal sinamuŋge minit. *Lo 30.14*

Ata. Nu son ŋgam tuku minde bada kuga. Pasa tane tugumŋge

minit ta sine kukliweg. Tane Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgap ŋgeg not.

⁹ Ne naŋe miŋgemi Yesus nu Sungo Ndindo minit ŋga temayokmba saka sulumba naŋe ŋgamuŋgalmbi Kuatenge Yesus kumna le te-tina ta ne son ŋga ta Kuate nu ne tuku muskil te-tiwe tanmbimuŋgat. ¹⁰ Sine ŋgamuŋgalmbi son ŋgeg le Kuatenge sine tiŋreknu ŋgate. Sine miŋgemi pasa ta te-mayokey le muskil kile-tidiŋge siŋgit. ¹¹ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ande nu ndame ta tuku saŋgri tomba tiŋguwa ta nu tumail pulunumuŋgat ŋgate. *Aisaia 28.16*

¹² Sine Israel mbal tane kasomok mbal Sungo am mbolŋge sine kise kise mine ndakeg. Nu sine ŋakmba tuku Sungo ndindo minit. Nane afu nu sinzaŋniŋguwa ŋga nu wikade ta nu nane ŋakmba nuŋe raŋgun mayenu tambi sinzaŋniŋgit. ¹³ Kuyar pasa nu teŋenmba sakate.

Nane afu Sungoŋge sinzaŋniŋguwa ŋga wikade ta nu nane ŋakmba muskil kile-tidiŋge niŋgamuŋgat ŋgate. *Yoel 2.32*

¹⁴ Nane nu tuku saŋgri gilai minmba son nda ŋgade mbal ta ndaŋndaŋmba nuŋge nane sinzaŋniŋguwa ŋga nu wikam kumuŋ? Nane nu tuku nyu ise ndakuwaig ta ndaŋmba nane son ŋguwaig? Ande nu Kristus tuku pasa tumba nane tugumŋge kukli ndawa ta ndaŋmba nane isamuŋgaig? ¹⁵ Afu naŋgine mbal afu pasa kukliwam tuku kukul ndaniŋguwaig ta ndaŋmba nane kumba pasa ta kukliwamuŋgaig? Kuyar pasa ande ta tuku teŋenmba sakate.

Ande nu pasa mayenu tumba pro sine tugumŋge sakate ta sine gare-garekey ŋgate. *Aisaia 52.7*

Israel mbal pasa mayenu pitainaig

¹⁶ Kristus tuku pasa mayenu isig mbal gudommba nane pasa ta dubi ndade. Aisaia nu ta tuku tejenmba sakina.

O Sungo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate ngina.

Aisaia 53.1

¹⁷ Sine Aisaia tuku pasa ta mbolnge tejenmba kila pileg. Son ngam tuku ndin ta Kristus tuku kukliweg.

¹⁸ Ye tane kusnatingamngit. Israel mbal nane pasa mayenu ise ndakinaig e? Kuga. Nane sinjka pasa mayenu buk isnaig. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Nane Kuate tuku pasa kuklinaig le kilke mbol mbal njakmba isnaig. Nanjine pasa ta sunjgoka kilke tugu njakmba kumu ngina ngate. *Mune 19.4*

¹⁹ Ye man lato kusnatingamngit. Nane Israel mbal pasa ismba tugunu katese ndanaig e? Kuga. Nane sinjka katesenaig. Moses nu o buk Kuate tuku minje pasa tejenmba sakina.

Ye mbal nyu kugatok mbolnge manjau mayenu ki le tane Israel mbal wamdus njayonjgamngigaig.

Ye kilke kisekok mbal wamdus tugusek kugatok minig ta sinzanngi le tane gubra tamngaig ngina. *Lo 32.21*

²⁰ Ngumne nga Aisaia nu Kuate tuku minje te-mayokmba pasa sanjrinu ande tejenmba sakina.

Ye sote ndakade mbal ye te-silikam tuku ndin tumningamngit. Nane ye kusna ndangade mbal nane ye kila palmbim tuku ye nane tugumnge mayok kanjgit ngina. *Aisaia 65.1*

²¹ Nu nuje mbal Israel tuku tejenmba sakina.

Ait kuenu nane ye tuku pasa pitaimba ngeu pilig mbal nane ye tugum prowaig nga

wika minet ngina. *Aisaia 65.2*

Aisaia nu Kuate tuku minje tanjamba te-mayokna.

11

Kuate nu Israel mbal tuku sinaningina

¹ Ye tane kusnatingamngit. Kuate nu nuje mbal Israel pitaikina nga idusde e? Sinjka nu tana ndana. Ye mata Israelnu. Ye Abraham tuku ndare. Ye tuku tugu ta Benyamin.

² Kuate nu nuje mbal Israel kilam tuku o buk madiningina ta nu nane pitai ndakate. Elia tuku wam kube kuyar pasa mbolnge minit ta tane kila. Nu Israel mbal tuku manjau kanjerka nu nane pasa mbolnge patika Kuate sana: ³ O Sungo, nane Israel mbal ne tuku tuan tango njakmba kilmba bale farmba ne atraukam tuku mbain ta kilmba njaigo siglikade. Kile ye yije ndo ne dubinumba minet le nane ye mata baleyam tuku ndin sotade ngina. ⁴ Tanjakina le Kuate nu ndek Elia tejenmba sana: Kuga. Israel mbal ngamuknge nane gudommba 7,000 ye dubiyade le ye nane kulatket. Nane yabri mbara Baal mbarinj ndade nga Elia sana.

⁵ Tanjamba ndo kile ait te mbolnge sine Israel mbal ndui ndui Kuate dubimba mineg. Kuate nu o buk sine ake sinanj make patika kilam tuku madisingina. ⁶ Nu ake sinanj sine make patika madisingina ta singine wam ke likeg ta mbolnge sine nuje mbal mayok nda kingeg. Kuga. Sine nuje ake make patikate wam ta mbolnge ndo nuje mbal mayok kingeg. ⁷ Wam ta mbolnge sine tejenmba kila pileg. Israel mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku ndin sotinaig ta te-sili ndakinaig. Kuate nu sine ndui ndui kilam tuku madisingina mbal sine nje ndo te-silikeg. Nane afu ngamunjal tukulmba wamdus

karenu ningina. ⁸ Kuyar pasa ande tenemba sakate.

Kuate nu nane tuku ngamunggal wamdus tukulam tuku manau ningina le nane ammbi aganj kanjer ndaka kilbambi pasa ise ndakade. Kile nane tanjamba ndo minig ngate. *Aisaia 29.10*

⁹ David nu mata tenemba sakina. Nane aganj ndende kumumbi minmba den ndakeg nga idusde. Wamdus tange nane biye tidinguwa le nane ndekuwaig sulumba lafunu kumumbi tuwaig.

¹⁰ Nane tuku am ma makenge songuwa le mambil ndawaig. Nane piti jak minmba poska lika minmba minwaig ngina. *Mune 69.22-23*
David nu tanjamba sakina.

Kuate nu kasomok mbal kilna

¹¹ Ye man tane kusnatingamngit. Israel mbal nane Kuate tuku ndin nduiye ngisinaig nga idusde e? i ... Nane tanja ndanaig. Nane mbarmba Kristus pitainaig le muskil kile-tidinge ningam tuku pasa ta nane tane kanjerka am kikonj tinga pasa mayenu ta man tam iduswaig nga tane kasomok mbal tugum kina. ¹² Israel mbal mbarnaig le kilke mbol mbal jakmba Kuate tuku wam mayenu ta te-silikinaig. Nane Kuate kusrenaig le nuje wam mayenu tane kasomok mbal mbol prona. Ngumne nga Israel mbal man ngamunggal biye mbilmba Kuate tugum kuwaig le wam mayenu nane tuku mbar mbolnge prona ta limba sinjka wam mayenu sunjo njayo tanjo jakmba mbolnge mayok kanjat.

¹³ Kile ye tane kasomok mbal satinngamngit. Ye tane kasomok mbal tuku aposel minet ta piro te sunjo nga wamdus sangrinu pilmba piroket. ¹⁴ Ye manau tamba yinje tugu am kikonj tinga nane tuwaig

nga iduset. Tanjamba nane afu turmba muskil kile-tidinguwaig. ¹⁵ Kuate nu Zu mbal kile-sikina le kilke mbol mbal jakmba Kuate ndonj tumawam tuku ndin mayok kina. Ngumne nga nu man Israel mbal luka kilwa le ame wam sunjo mayok kanjat? Tanjo kummba man abongate wam sunjo tananj.

¹⁶ Bret inumnu kuerka Kuate atraukate ta bret jaknu ta Kuate tuku. Ail tugunu Kuate tuku minit ta ail wainu jakmba nu tuku.

¹⁷ Ail ndinok ta Kuate nu wainu afu kat pugurka dunjekok olif ail wainu kilmba wainu ndinok afu ngamuknge tuturmba kuse likina. Tane kasomok mbal dunjekok olif ail tananj kile Zu mbal tuku wam magenu nane ndonj kilig. ¹⁸ Tane wam ta tuku idusmba sine ail wainu ndinok liningeg nga payam ndakap. Ail tugunu ail wainu mbolnge sanjri ti ndangate. Kuga. Tane ail tugunu mbolnge sanjri tinjade.

¹⁹ Tane afu tangine ngarosu payamka tenemba sakade. Sine kasomok mbal ail ta mbolnge tuturbe nga nu wainu afu kat pugurka pankina nga sakade ta son ta ²⁰ nane Zu mbal son nda nginaig tukunu Kuate nu nane kat pugurka pankina. Tane ngamunggal son jak minig tukunu tane ail ta mbolnge minig. Tane tangine ngarosu payam ndaka kurau mayemba tangine ngamunggal son biye dewap. ²¹ Wainu ndinok ta nane son nda nginaig le Kuate nu nane mape ndaka kat pugurkina. Tane dunjekok olif ail tananj minmba son manau kusrewap ta nu sinjka tane mape ndaka kat pugurkamngat.

²² Ata. Tane Kuate tuku ranjun manau le gubra manau te kila palpe. Kuate kusremba baringade mbal nu mape ndaka kile-pankate ta tane Kuate tuku ranjun mayenu ta tade. Tane tanjamba tumba minmba minam tuku ngamunggal

son biye dewap. Kuga ta nu tane mata kat pugurka pankamngat.

²³ Israel mbal nane man ngamuŋgal biye mbilmba Kuate tuku sangri tomba tinguwaig ta nu nane kilmba man ail ta mbolŋge tuturninguwa le minamngaiŋ. Kuate nu tanawam kumuŋ. ²⁴ Tane kasomok mbal buk dunjekok olif ail wainu minnaig le Kuatenge tane kat pugurka kilmba nu ail prode manau ta mbilmba olif ail mayenu ta mbolŋge tuturmba kuse likina. Wainu ndinok ta nu nane man kilmba ail ta mbolŋge tuturmba kuse likam tuku ta minde bada kuga.

Kuate nu kilke mbol mbal ŋakmba sinaningit

²⁵ Tira kame, tane tanjine ngarosu payamkubekaig nga ye wam ande kurok minit ta tekilimba satingamngit. Israel mbal afu Kuatenge ngamuŋgal tukulmba wamdus kareŋnu ningina le Kuate ngumnenaig ta nane tanjamba nduiye mine nda. Kuate nu tane kasomok mbal giganmba kilam tuku maditingina ta ka kumuŋguwa le Israel mbal ngamuŋgal tukulmba wamdus kareŋnu minig ta kusrewamngaiŋ. ²⁶ Wam ta mbolŋge Israel mbal ŋakmba muskil kile-tidinge ningamngat. Kuyar pasa ande ta tuku tenenmba sakate.

Muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo nu Sion tumbran sunjo mbolŋge prowamngat.

Nu prowa sulumba Yakob tuku tugu Kuate ngumnede manau ta pitaiwamngat. *Aisaia 59.20*

²⁷ Tanjamba ye nane ndon pasa katen ta kumumba nane tuku une manau saukamngit ngate. *Yeremia 31.33*

²⁸ Kristus tuku pasa mayenu Israel mbal nane pitaimba Kuate ngueu pilnaig ta tane kasomok mbal pasa ta isig. Nane Kuate tuku ngueu pilig wam ta mbolŋge nu tane

turkate ta Kuate nu nane kilam tuku madiningina ta nu nane tuku mbuŋ kame idusningmba nane tuku kume purmba minit. ²⁹ Kuate nu wamdus mbil ndate tuku. Nu nuŋe wam magenu afu ningit ta nu man yai ndakate. Nu afu kilam tuku madiningit ta nu man nane pitai ndaningit. ³⁰ Israel mbal nane ambonga Kuate tuku minje dubinaig ta ngumnenga Kristus mbolŋge pitainaig. Tane nu tuku pasa ambonga pitainaig mbal kile Kuate nu Kristus mbolŋge tane mapekate. ³¹ Nu tane kasomok mbal mapeka minit tanjamba ndo Israel mbal mata mapekam tuku ta kile nane nu tuku minje pitaimba minig. ³² Sine ŋakmba Kuate tuku minje pitaigen le nu sine kilmba une tuku ndalekanu manau mbol patikina. Tanjana sulumba kile nu Kristus mbolŋge sine ŋakmba mapeka kilamngat.

³³ Kuate tuku manau ta mayenu ndo. Nu tuku wamdus kila sunjo o mbolŋge. Sine sirka nu tuku wamdus kila pile ndakeg. Nuŋe wamdus kile-mayokkam tuku ndin sine pilengam kumuŋ kuga. ³⁴ Kuyar pasa nu tenenmba sakate. Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit? Ima nu Sunjo wam pagu pasa sawam kumuŋ ngate. *Aisaia 40.13*

³⁵ Ima nu agan ande Sunjo tuna ta tuku lafunu nu mbolŋge minit?

³⁶ Nuŋe agan ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu tugu. Nu miro. Nu tuku nyu sunjo kilŋa sangri ta minmba minamngat. Son.

12

Sine Kuate tuku ndo minbe

¹ Tira kame, tane Kuate tuku mape manau idusmba tanjine ngarosu Kuate tuku nga madimba patikap le minwaig. Kuate nu atrau agan tanan ta nu nzalite. Sine tanjaweg ta sine kumumbi Kuate mbarineg. ² Tane kilke te tuku

manjau te-pur ndawap. Tangine wamdus Kuate mbolnje palpe sulumba kitek mayok kape. Tane tanjamba Kuate tuku nzali kila palpe sulumba wam magenu o mbolnje Kuate garete ta ke likam kumuŋ.

*Piro sangri yimyam tuku pasa
(1 Korin 12)*

³ Kuate nu ye make pilmba aposel pilna. Ye nyu tamba satingamngit. Tane tangine miron payam ndaka kumumbi pilengap. Kuate nu sangri yimyam tingit ta idusmba tangine miron pilengap. ⁴ Ngarosu ndindo mbolnje aganj inum inumnu piro kise kise ke likade. ⁵ Tanjamba ndo sine Kristus ndon ulendikeg mbal sine gudommba ta ngarusu ndindo ndo mineg. Ngarosu ta mbolnje sine inum inumnu mineg ta ulendika ngarusu ndindo. ⁶ Kuate nu sine njakmba make patika sine yimyam sangri kise kise ake singit tamba sine pirokube. Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkam tuku sangri tate ta nu nuŋe ngamunggal son manjau tamba kile-mayokkuwa. ⁷ Ande nu tanjo turkam tuku sangri tate ta nu tanjo turkuwa. Ande nu pasa kukliwam tuku sangri tate ta nu pasa kukliwa. ⁸ Ande nu tanjo sangri pileningam tuku sangri tate ta nu sangri pileninguwa. Ande nu aganj ndende njak afu turka ningam tuku sangri tate ta nu waknyumba ningguwa. Ande nu gabat tanjo minam tuku sangri tate ta nu wamdus sangrinu pilmba piro ta kuwa. Ande nu sinamanzerka minig mbal turkam tuku sangri tate ta nu gare njak turkuwa.

Tira kame ngamunggal ningam tuku pasa

⁹ Tane wamdus tugusekmbi munju kume purkap. Tane manjau njaigonu njakmba ngumneninjmba manjau magenu ndo bige dedengap. ¹⁰ Tangine tira kat tangine tanjan

tangine tangine munju kume purkap. Tane tangine tangine tira kame tuku nyu kile-dungam tuku ngamunggal kunde-kundetinguwa. ¹¹ Tane kanyum ndamba sangri tinga piropkap. Tukul Guwa mbolnje tumail gare njak mayok kape sulumba Sunjo tuku piro mbal minap. ¹² Tane muskil kile-tidinge tingam tuku tairngade ta tuku gare-gareka minmba piti sinamnje ngan pilmba dirnanjap. Tane mara mara Kuate yabanjmba minmba ¹³ Kuate tuku mbal aganj ndende denkade ta turkap sulumba kisekok mbal kilmba tangine wande mbolnje patikap.

¹⁴ Tane piti sertingig mbal Kuate nane sinzanjninguwa nga yabanjap sulumba nane nyaro pasa ningmba kasur pasa ninge ndakap. ¹⁵ Nane gare njak minig mbal ndon tane gare-garekap. Nane piti njak minmba malmbikade mbal ndon tane malmbikap. ¹⁶ Tane tira kame ndon wamdus ulendika tuma minmba sine sugo nga piro nyu kugatok ta kam tuku mbule ndakap. Tane sine kila sugo njak nga idus ndawap.

¹⁷ Ande tane mbolnje manjau njayonu kuwa kande tane manjau njayonumbi lafu ndawap. Tanjo njakmba ngamuknje manjau tinreknu ndo ke likap. ¹⁸ Tane tanjo njakmba ndon ngamunggal ulendi minam tuku ndin sotap.

¹⁹ Tira kame, nane afu tane mbolnje manjau njaigonu kuwaig le tane Kuate nje lafuwa nga piti ta nu wai mbolnje ndo palpe. Kuate tuku kuyar ta tuku tenjenmba sakate.

Sunjo nu sakate: Manjau njaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yenge pa ta ningamngit ngate. *Lo 32.35*

²⁰ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Ne tuku ngyeu tanjo nu gubawa kande nyamagan tawe le

nyuwa. Nu kule parawa kande kule tawe le nyuwa. Ne tanjau ta nu nuje ngeue manjau ta tuku kiko tumba wamdus rar prowa le kamusmba minamngat ngate. *Sindaun 25.21*

²¹ Manjau njaigonu tanje tane kile-ibenjikat nga tane nu mape ndawap. Tangine manjau magenu tamba manjau njaigonu ta kile-ibenjkap.

13

Kuatenje gabat sugo patike likate

¹ Sine njakmba gafman kumnemnje minbe. Kuate tuku wamdus mbolnje ndo nane mayok kinig. Gabat sugo mine likade ta nunje patikate. ² Ande nu gafman tuku minje pitaite ta nu Kuate tuku wamdus pitaite. Pitaide mbal ta nane piya kumumbi tade.

³ Manjau magede mbal nane kulat tanjo sugo tuku kuru kuru ndakade. Nane wam njaigonu kade mbal ndo kulat tanjo tuku kuru-kurukade. Ne gabat ande tuku kuru-kurukam idus ndamba kande ne manjau magenu ka le nu ne nzalinuwa. ⁴ Kuate nu tane turkam tuku gabat sunjo ta pilit. Nu manjau njayonu lafuwam tuku nyu njak minit. Ta tuku ne manjau njayonu kumba kande ne nu tuku kuru-kuruka. Kuate nu manjau njaigonu kade mbal pa ningam tuku gabat sunjo ta nu tuku piro tanjo minit. ⁵ Ta tuku ye satinjit. Tane gafman tuku minje kumnemnje minap. Tane Kuate tuku pa laipam tuku ndo nu kumnemnje mine ndakap. Tane manjau tinreknu nga nu kumnemnje minap.

⁶ Tane takis ndametinj pankap. Gafman mbal nane piro ke likade ta nane Kuate tuku piro biyig. ⁷ Tane afu mbolnje wam kam tuku minwaig kande nane mbolnje ke likap. Tane takis ndametinj

pankam tuku minmba kande pankap. Tane nyu njak mbal idusningmba nane gare ningam tuku wam ta ndo kap.

Tangine tangine munju kume purkap

⁸ Tane aganj ande lafuwam tuku mine ndakuwa. Tangine tangine munju kume puram tuku manjau ta ndo lafuwam tuku minwa. Nane afu tane tugumnje minig ta tane nane tuku kume purde ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba kumude. ⁹ Kuate tuku tukul gudommba minig. Tango pino munju kuayar ndakap. Tango bale ndawap. Aganj ande kuayar ndawap. Aganj ndende kilam tuku piriri ndawap. Tukul kame sakit ta njakmba tukul pasa tenje ulendite. Tukul ta tenjenmba. Tane tangine njarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngate. ¹⁰ Tango nu kume pur manjau tamba ande njayo siliwam kumunj kuga. Ande nu kume pur manjau njak minit ta nu tukul njakmba kumute.

¹¹ Kile mineg ait te tane kila. Ta tuku wam njakmba ta dubikap. Sine muskil kile-tidinge singam tuku pasa ismba son ngigenj ait ta kile ait kuen kinit. Ta tuku tangine wamdus kinyanu minig ta kuagnekap. ¹² Ma furir tuku ait kugawam bafute le mafewam tuku ait buk patukate. Ta tuku ma make tuku manjau kile-sika mafenj tuku manjau kilmba tamba manjau njaigonu kile-ibenjkube. ¹³ Sine mafenj mineg tananj manjau magenu ndo kube. Sine afu ndonj minyoka isukusmba maim-maimka kule kamenu nye ndakube. Sine fare fare tanjo pino ndonj une ndakube. Kutur manjau kiko njak ta ke ndakube. Afu ndonj kualeyau ndakube. Afu tuku mine tuku wamdus kagli Nj ndakube.

Sine ma make tuku manjau tanjan njakmba kusrekube.

¹⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku manjau te-purap sulumba tanjine njarosu tuku nzali njaigonu kam tuku idus ndaningap.

14

Sine tira kame tuku son manjau pile ndanjube

¹ Tira ande tuku son manjau gisleknu ta nu tane ndon manjurkam tuku tap. Tane nu ndon kualeyauka nu tuku manjau te-ibenjam tuku idusmba te ndakap.

² Tira ande nu ye aganj njakmba nyam kumunj ngate. Ande nu son manjau gisleknu njak minmba ye mbarikit nga nu ndem mbulmba nyamaganj ndo nyate. ³ Ande nu ndem nyate tanje ande nu nyamaganj ndo nyate ta tala ndawa. Ande nu ndem nda nyate tanje nu tanjo ndem nyate ta nu mbarte nga sa ndakuwa. Kuate nu nale arnej kilna. ⁴ Ne ima le ande tuku piro tanjo tuku son manjau pilete. Nu pilemba kumumbi kate ko mbarte ta ne tuku piro kuga. Nunje Sunjo tuku piro. Sunjonge nu sanjri tuwit ta nu kumumbi mayok kanjat.

⁵ Tira ande nu ait afu tukul njak ngate. Ande ait njakmba kumu kumu tukul kugatok nga iduste. Tanjine mironj yimyam manjau du-biwam tuku ta pilenga te-tiwap.

⁶ Ait afu sugo ngade mbal ta nane Kuate tuku nyu idusmba tanjade. Nane ndem nyade mbal Kuate gare pasa tuwig sulumba Kuate tuku idusmba nyade. Nane ndem nda nyade mbal nane Kuate tuku mata idusmba ndem nda nyade. Nane nyamaganj ndo nyade ta tuku Ku-ate gare pasa tuwig. ⁷ Sine mineg ta singine mironj tuku mine ndakeg. Ko kumeg ta singine mironj tuku kume ndakeg. ⁸ Sine abo njak mineg ta sine Sunjo tuku nyu te-dunjam

tuku mineg. Sine kumeg ta Sunjo tuku nyu te-dunjam tuku kumeg. ⁹ Kristus nu kumanu mbal abo njak minig mbal tuku Sunjo minam tuku nu kummba manj tingina. Ta tuku sine abo mineg e ko kumeg ta sine Sunjo tuku ndo mineg.

¹⁰ Ne wam ta idusmba tira ande tuku son manjau pilenga nu mbarte nga sa ndaka. Ko ne afu tuku son manjau kanjerka tala tala ndaninga. Sine njakmba Kuate am mbolnje tinjube le nunje sine pilesingamngat. ¹¹ Kuyar pasa ande ta tuku tenjenmba sakate.

Sunjo nu sakate: Ye sinjka abo minet tanjan pasa te sinjka mayok kanjat. Tanjo njakmba ye tugumnje dagol tidrongamngaig. Nane njakmba ye tuku nyu te-dunjamngaig ngate. *Aisaia 45.23*

¹² Ta tuku sine njakmba Ku-ate tugumnje singine wam njakmba ke likeg ta kilimok kile-mayokkamngig.

Sine tira kame tuku ngamunggal njaigo sigli ndakube

¹³ Ta tuku sine singine munjo pilengeg wam ta kusrekube. Sine wamdus sanjrinu pilmba singine tira inum ndekam tuku wam ande ke ndakube. ¹⁴ Ye Sunjo Yesus ndonj ukendiket ta nyamaganj ndem njakmba nyam tuku tukul kuga. Ye wam ta kila minet ta ande nu aganj ande nyam tuku tukul njak nga iduste ta nu tuku wamdus sinamnje tukul tanjan mayok kinit.

¹⁵ Tira ande nu aganj ande nyam tuku tukul njak ngate le ne tumba nyate ta ne nu tuku wamdus njayo silite. Tanjate ta ne tira tuku kume purte wam ta kusrete. i ... Kristus nu tira ta tuku kumna. Ne aganj nyate tambu nu njayo sili ndawa.

¹⁶ Ne ye aganj njakmba nyam kumunj nga sakate ta ne kumumbi sakate. Nanje wamdus mayenu ta andenje njayo siliwam tuku ndin

wakei ndawa. ¹⁷ Sine Kuate kum-nemnge mineg mbal sine nyam-agan le kule nyeg ko nda nyeg ta alo sungo kuga. Sine tinreknu mayok ka ngamunggal mukuk minmba Tukul Guwa mbolnge gare njak mineg wam ta ndo alo sungokanu. ¹⁸ Ande nu tanjamba Kristus dubite ta nu Kuate gare tuwit. Tanjo pino nane nu tuku manau ta kanjgermba saka minig.

¹⁹ Sine ngamunggal ulendi minmba singine singine wamdus sangri pilewam tuku sangri tinga wam ta ndo ke likube. ²⁰ Ne aganj ande nzalinu nyate tamba Kuate tuku piro njayo sili ndawa. Nyamagan njakmba tukul kugatok ta ande nu ne aganj nyate ta mbolnge ndekate ta ne mbarte. ²¹ Nanje tira ande baringikat nga ne ndem ko grep kule nye ndaka ko wam kise afu ke ndakate ta ne manau tinreknu dubite. ²² Ne wam afu kam kumu ngate ta Kuate am mbolnge ndo minwa. Ne wam ande pilenga ye kam kumu nga idusmba wamdus piti kugatok ta ne gare njak minit. ²³ Ne wamdus armba njak aganj ande nya ta ne mbarte. Ne nanje ngamunggal son pitaimba tumba nyate ta tuku. Ande nu wam andembi nunje son ngate manau piti serte ta nu mbarte.

15

¹ Sine Kristus dubimba ngamunggal son sangri njak mineg mbal sine tira kame son manau gisleknu minig ta turkube. Sine singine maye minam tuku ndo idus ndabe. ² Sine tira kame wamdus sangri pileningam tuku nane tuku wamdus kumnemnge minmba manau tamba nane turkube. ³ Kristus nu mata nunje maye minam tuku ndo idus ndana. Kuyar pasa ande Kristus nu Kuate ndon pasatina ta tenjemba sakate. Nane ne tumail pannade mbal ye turmba tumail panyade.

Mune 69.9

Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

⁴ Kuyar pasa o buk kuyarke likinaig ta sine tumsingam tuku mayok kinaig. Sine kuyar pasa ta burka sangri tinga dirnanngube sulumba ngamunggal mukuk njak minmba Kuate tairngube. ⁵ Sine sangri tinga ngamunggal mukuk minam tuku manau Kuate tugumnge prote. Nunge tane sangri tinguwa le tane Kristus Yesus tuku manau kubemba tangine tangine wamdus ulendi tuma minap. ⁶ Tane tanjamba minap ta tane ulendika minge ndindombi singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate tuku nyu te-dungamngai. Son.

Kristus nu kilke mbol mbal njakmba wikina

⁷ Kristus nu Kuate tuku nyu mbol kuwa nga nu sine njakmba kilna. Tanjamba ndo tane mata Kuate tuku nyu mbol kuwa nga tangine tangine afu njakmba kile likap. ⁸ Kristus tuku manau satinngit ta tugunu tenjemba. Kuate nu pasa o buk sakina ta alonu mayok kuwa nga Kristus nu Zu mbal tuku piro tanjo mayok kina. Wam ta mbolnge Kuate nu Zu mbal tuku mbun kame pasa saningina ta kumungina. ⁹ Wam ta mbolnge kasomok mbal mata Kuatenge mapekina le nane nu tuku nyu te-dunginaig. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ye kasomok mbal ngamuknge ne tuku nyu te-dungamngit. Ye ne tuku nyu mbol kuwa nga mune ande ulamngit ngate. *2 Samuel 22.50; Mune 18.49*

¹⁰ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tane kasomok mbal Kuate tuku mbal Israel ndon gare-gareka minap ngate. *Tukul Pasa 32.43*

¹¹ Pasa ande mata tenjemba sakate. Tane kasomok mbal Sunjo tuku nyu te-dungap.

Ese. Kilke tugu njakmba nu tuku nyu te-dunġap nġate. *Mune 117.1*

¹² Tuan taŋgo Aisaia nu mata sakina:

Yesi tuku mbuġ sunġo ande prowamnjgat.

Nu kasomok mbal tuku Sunġo minam tuku mayok kanġat. Nunġe nane muskil kile-tidinġe ningam tuku tairnjgamnjgaig nġina. *Aisaia 11.10*

¹³ Sine Kuate tairnġa mineg wam ta nunġe sinġit. Tane nu kumuġ nġa minap le nunġe gare maġau nġamuġgal mukuk sunġomba tinġuwa. Nu taġawa ta tane Kuate tairnġa minig wam ta Tukul Guwanġe lato lato sanġri pilemba minamnjgat.

Paulus nu nunġe piro tuku sakina

¹⁴ Tira kame, ye tane tuku wamdus ar ar ndawet. Tane ranġun maġau kumuġganu njak minmba pasa tugusek njakmba kila minig tukunu taŋgine taŋgine muġġu kile-tidinġam kumuġ. ¹⁵⁻¹⁶ Kuate nu ye make pilmba tane kasomok mbal nġamuknġe Kristus Yesus tuku piro taŋgo minam tuku ye madiyina. Ta tuku ye waġe te mbolnġe tane maġ idusam tuku ye pasa sanġrinu afu kuyarit. Ye pasa mayenu kukliwet te pris taġaġ Kuate tuku piro biyet. Tane kasomok mbal Tukul Guwa mbolnġe kumumbi purfenġu mayok kape le Kuate nu nzalinu kilwa nġa ye tane atrau aġaġ mayenu taġaġ Kuate tambim tuku piro ket.

¹⁷ Ye Kristus ndoġ ulendiket tukunu ye Kuate tuku piro ke liket te ye payamkam kumuġ.

¹⁸ Kristus nu kilke mbol mbal njakmba pasa mayenu dubiwaig nġa nu ye mbolnġe wam afu ke likina ta ndo ye saka minet. ¹⁹ Ye pasa kuklimba wam afu ke lika ye sanġri kitek tumniġmba Tukul

Guwa tuku sanġri yimyam kilemayokka wam njakmba ta Kristus nu ye mbolnġe piro kina. Ta tuku ye Yerusalemnġe Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro tugu pilmba kumba ka ka Iliria ma mbolnġe tinġa piro suluwen.

²⁰ Ye Kristus tuku piro mbal afu tuku piro tuturam idus ndawet. Nu tuku nyu kinit ma mbolnġe ye pasa kukliwe nda. Nu gilai mbal tugumnġe ye pasa kukliwam tuku wamdus sanġrinu pilet. ²¹ Kuyar pasa ande ye idusmba taġamba piro ket ta teġenmba.

Nane nu tuku pasa ise ndakade mbal nane ismba wamdus purfeninjgamnjgat.

Nane nu tuku nyu ise ndakade mbal nane nu kila palm-bimnjgaig nġate. *Aisaia 52.15*

Paulus nu Rom mbal kanġerkam idusna

²² Ye ait sunġomba tane tugum prowam tuku iduset ta yiġe piro sunġo teġe ndin purte. ²³ Kile kilke te mbolnġe piroket ta buk kugate. Ye yar gudommba tane tugum kambim tuku sunġomba idusmba minet ta ye Spen kambim nġa pro tane kanġertinġam iduset. ²⁴ Ye tane ndoġ ait fagnu minmba gare ti le tane ye mindeyumba ka ndinġe kayeyap le ye Spen ka nġet.

²⁵ Ye kile ndametiġ afu kilmba Yerusalemnġe Kuate tuku mbal turkam kanġit. ²⁶ Nane aġaġ ndende tuku denkade tukunu Masedonia le Akaia ma mbolnġe tira kame afu nane turkam tuku ndametiġ te patikinaig.

²⁷ Nane nanġine mironġ wam ta kam idusnaig ta nane kumumbi kinaig. Kasomok mbal Israel mbolnġe lafu njak minig. Nane Israel mbal tugumnġe Kuate tuku wam magenu kilig tukunu kile kasomok mbal nane Israel mbal afu nġarosu tuku aġaġmbi turkam kumuġ. ²⁸ Ye ndametiġ te kilmba

Yerusalem mbal ningi sulumba ye Spen kambim nga ka tane tugum ta prowamngit. ²⁹ Ye tane tugum prowi ta ye Kristus tuku gare manjau njakmba njak tane tugum prowamngit ta ye kila.

³⁰ O tira kame, sine njakmba Sunjo Yesus Kristus tuku mbal mineg. Sine Tukul Guwa mbolnje munju kume purkeg. Ta tuku ye tenjenmba satinjamngit. Tane ye turyam tuku ye ndonj Kuate sunjomba yabanje. ³¹ Yudea ma tugu mbolnje son nda ngade mbal ye baleyam idusde ta ye maye minam tuku Kuate yabanjap. Kristus tuku mbal Yerusalemnge nane kasomok mbal tuku ndametiņ te kilam mbulbekaig. Nane gare njak kilwaig nga ta tuku mata Kuate yabanjap. ³² Kuate nu nzaliwa le ye tanjamba gare njak tane tugum ta promba ait afu tane ndonj mini sulumba wamdus gare tamngit.

³³ Kuate nu ngamunggal wamdus bul sersingam tuku nu tugu. Nu tane ndonj minmba minwa. Son.

16

Paulus nu Rom mbal kaiye pasa ningina

¹ Kristus tuku piro pino ande nyunu Febe tane nu tuku nyu kila palpe nga satinjamngit. Nu Senkrea tumbran sunjo mbolnje Kristus tuku kuasmbi ngamuknje piro kate. ² Nu tane tugum ta prowa le tane Kuate tuku mbal minig ta te-mayokmba Sunjo tuku nyu mbolnje nu tap. Nu wam afu denkuwa kande turap. Nu tira kame sunjomba ye mata turyina.

³ Prisila le Akuila nale ye ndonj Kristus Yesus tuku piro kigenj ta tane nale tuku gare pasa te sanikap. ⁴ Nalekam ta ye maye minam tuku ye turyumba kume dirnaik. Ta tuku kasomok mbal Kristus tuku kuasmbi minig ta

nane njakmba ye ndonj nale gare pasa nikig. ⁵ Nale tuku wandeknje Kristus tuku kuasmbi mangurkade mbal nane mata gare pasa te ningap.

Mbal njakmba nyu kilamngit te yiņe gare pasa te saningap. Yiņe gulab mayenu Epenetus. Asia mbal ngamuknje nu ambonga Yesus tuku son ngina. ⁶ Pino ande Maria tane ngamuknje piro karenkina. ⁷ Andronikus nale Yunias sine tugu ndindo nale ye ndonj muli wandek sinamnje mingenj. Ye Kristus gilai minen le nale ambonga son nginaik. Aposel kame ngamuknje nale nyu njak minik. Nane njakmba ta yiņe gare pasa te ningap.

⁸ Afu tenjenmba. Ye tuku gulab mayenu Ampliatus. ⁹ Ande Urbanus nu sine ndonj Kristus tuku piro biyit. Ande Stakis nu ye tuku gulab mayenu ande. ¹⁰ Ande Apelis nu Kristus tuku tanjo tugusek mayok kina. Aristobulus tuku ndare tuma mbal mata yiņe gare pasa ningap. ¹¹ Herodion nu ye ndonj tugu ndui ta. Narsisus tuku ndare afu Sunjo tuku mbal minig ta njakmba yiņe gare pasa te saningap.

¹² Afu tenjenmba. Sunjo tuku piro karenkate pino ar Trifina nale Trifosa. Pino ande Persis nu mata Sunjo tuku piro karenkate. ¹³ Tira ande Rufus nu Sunjo tuku tanjo tugusek. Ina nuņe nu ye tuku ina tanjan minit. ¹⁴ Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas tira afu nane ndonj minig. ¹⁵ Filologus, Yulia, Nerius nale kulim nuņe Olimpas Kuate tuku mbal nane ndonj mine likade ta njakmba yiņe gare pasa te saningap.

¹⁶ Tane tanjine tanjine tira kame ndonj munju kume purkade manjau ta alonu te-mayokap.* Kristus

* **16:16:** Zu mbal nane kume purkade manjau ta alonu te-mayokmba munju mumukade.

tuku kuasmbi yimyam ñakmbange tane tuku kaiye pasa pilig le ilit.

Yabri tum mbal tuku rironj pasa

¹⁷ Tira kame, nane afu tane purka afu tuku wamdus tugusek didikade ta tane nane kila patika nane ndonj ulendi ndakap. Nanenge sine pasa tugusek tumtingigenj ta pitaide. ¹⁸ Nane singine Sunjo Yesus Kristus tuku piro mbal kuga. Nane nanjine ngarusu tuku nzali ñaigonu maro ñak minam tuku ndo piro kade. Nanjine ñule parak pasambi tira afu wamdus sangri kugatok ta didikade.

¹⁹ Tane Kuate tuku minje dubi mayede ta nane ñakmba isig. Ye wam ta tuku gare-gareket. Tane manjau mayenu kam tuku kila sunjo ñak minap sulumba manjau ñayonu kam tuku gilai tananj minap. ²⁰ Tane tanjamba minap ta Kuate nu pitik ndo Satan tumba tane tuku kupe kumnemnje pilmba to firamngat. Kuate nu ngamungal mukuk singit tuku tugu. Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.

²¹ Timoteus nu ye ndonj pirokate ta nunje tane kaiye pasa tingit. Lusus Yason Sosipater nane ye tuku tugu ndui ta nane mata tane kaiye pasa tingig.

²² Ye Tertius Paulus tuku minje pasa kuyaret te ye mata kaiye pasa tinget.

²³ Gaius nu ye Paulus nu tuku wande mbolnje minam tuku sakate. Nu Kristus tuku mbal ñakmba mbolnje wam mayenu ta kate. Nu mata tane kaiye pasa tingit. Erastus nu tumbranj sunjo te tuku ndametinj kulatkate tanjo sine tuku tira Kuartus nale mata tane tuku kaiye pasa pilik.

²⁴ [Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.]

Paulus nu Kuate tuku nyu te-dungina

²⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Ye pasa mayenu Yesus Kristus tuku kukliwet ta Kuate nu ta mbolnje tane sangri piletingamngat. Pasa mayenu ta buk kurok minna le tanjo nane gilai mine sunjona le ka ka kile nu kilimok mayok kinit. ²⁶ Kuate nu minmba minit nu tanjo ñakmba pasa mayenu son nga dubiwaig nga iduste ta kilimok mayok kinit le kilke mbol mbal ñakmba ise likeg. Tuan tanjo kame tuku kuyar ta mbolnje kilimok mayok kinit.

²⁷ Kuate nu ndo wamdus kila ñakmba ñak. Sine ñakmba Yesus Kristus mbolnje Kuate tuku nyu sunjo ta te-dungja minmba minbe. Son.

1 KORIN Korin mbal tuku waŋe Paulusŋe ambonŋa kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 26 kinaig le Paulus nu Efesusŋe minmba Korin mbal tuku waŋe te kuyarna.

Korin tumbraŋ sunŋo ta Grik kilke mbolŋe minna. Tumbraŋ ta mbolŋe ma tugu yeki yeki tuku mbal pro taŋe mine likinaig tukunu maŋau ŋaigonu mata sunŋokina. Korin mbal nane yabri mbara gudommba mbariŋniŋmba minnaig le Paulusŋe pasa mayenu tumba nane tugum kumba tumniŋgina le isnaig wam kube ta Aposel 18 mbolŋe minit.

Korin mbal gudommba Paulus nu Kristus tuku sakina le ismba ŋgamuŋgal biye mbilmba kule pisne tinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋe yar ndindo baternu inum pirokina sulumba maŋ nane kusreka kina.

Paulus nu waŋe te kuyarna ta tugunu teŋenmba. Nu Efesusŋe minna le mbal afu nane nu tugum promba Kristus tuku mbal Korinŋe minig ta nane fare fare unekade ŋga nu kubeu tunaig sulumba sakinaig: Afu nane naŋgine maŋau ambokok ta maŋ lato ke likade. Nane pur yimyamka sine gabat kise tuku kuasmbi ŋgade. Nane tuku ande nu nuŋe ndare ndoŋ kinyna ta nane nu te-ti ndanaig. Nane kualeyaukade sulumba naŋgine naŋgine tira pasa mbolŋe kile-tidiŋgade sulumba fare fare taŋgo pino ndoŋ unekade ŋga Paulus sanaig le nu pasa ta ismba nane tuku mbar kile-tidiŋgam tuku waŋe te kuyarna sulumba wam pagu pasa sunŋomba nane niŋgina.

Taŋamba nu nane nu tuku kusna waŋe pilnaig ta turmba kumumbi lafuna.

1-2 Kuate tuku kuasmbi Korinŋe minig tane ŋakmba kaiye. Tane nuŋe mbal minam tuku Kuate nu wikate le tane Kristus Yesus ndoŋ ulendika nu tuku mbal mayok kinig. Kilke tugu ŋakmba mbolŋe siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tuku nyu te-duŋgade mbal nane sine ndoŋ ulendika Sunŋo ndindo ŋak minig ta nane tuku turmba waŋe te kuyaret. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye siŋgine tira Sostenes sile tane ndoŋ pasatam prowek. 3 Siŋgine Mam Kuate Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertiŋguwaik. Son.

Paulus nu Kuate tuku garena

4 Kuate nu Kristus Yesus mbolŋe tane ake sinaŋ make patikina tukunu ye mara mara nu gare pasa tuwet. 5-6 Tane Kristus ndoŋ ulendika wam magenu ŋakmba kilnaig. Sine nu tuku pasa tane tugumŋe kukligen le pasa ta tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋe saŋgri tingina le tane katese maŋau tugusek ŋakmba ŋak minmba miŋge bulokmbi te-mayokde. 7 Tane siŋgine Sunŋo Yesus Kristus luka prowam tuku minde minig ta wam ande tane mbolŋe den ndakate. Kuate nu buk wam magenu ŋakmba tiŋge suluna. 8 Nu tane saŋgri piletiniŋmba minwa le ma ma nuŋe ait sunŋo mbolŋe mbar ande tane mbolŋe mayok kine nda. 9 Kuate nu nuŋe Kiŋo siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tane nu ndoŋ muŋgu gare ŋak minam tuku wikina. Nu siŋka wam ta te-mayokamŋgat.

Kuate tuku kuasmbi Korinŋe purkinaig

¹⁰ Tira kame, ye singine Sungo Yesus Kristus nu tuku nyu mbolŋge tane sanŋrimba satingamŋgit. Tane pur yimyam ndaka ulendika tumawap sulumba tane wam ŋakmba mbolŋge ŋgamuŋgal ndindo pilmba kap. ¹¹ Tane kualeyaukade ta Klowi tuku wande tuma mbal afu ye tugum promba ye kubeu sinaig le ye isen ta teŋenmba. ¹² Tane purka tane afu sakade ye Paulus tuku tanŋo ŋgade. Afu ye Apolos tuku afu ye Petrus tuku afu ye Kristus tuku ŋgade. ¹³ Yoi. Tane Kristus purpurde le nu gudommba tanan mayok kinig. Ye Paulus ye tanenu ŋga ail kazrai mbolŋge kume ndaken. Tane ye tuku nyu mbolŋge kule pisne te ndakinaig. ¹⁴ Ye tane ŋgamukŋge minmba afu kule pisne ndatingen tukunu kile ye wamdus piti kugatok minet. Ye Krispas nale Gaius ndo kule pisneniken tukunu ¹⁵ tane sine Paulus tuku mbal minmba kule pisne tigen ŋga sakam kumuŋ kuga. ¹⁶ O son. Ye Stefanas tuku wande tuma mbal mata kule pisneniŋgen. Ye afu turmba kule pisneniŋgen e ko kuga e ye idus ndawet. ¹⁷ Kristus nu tanŋo kule pisneniŋgam tuku ye kukul ndayina. Ye pasa mayenu kuklimba sanu tuku kukulyina. Ye pasa ta kuklimba kilke te tuku wamdus kilambi tanŋo wamdus dubikam tuku sa ndaket. Kuga. Ye ail kazrai tuku sa ndo ket.

Kristus nu Kuate tuku wamdus kuyar te-mayokte

¹⁸ Kristus nu ail kazrai mbolŋge kumna ta ŋgisikam tuku minig mbal nane pasa ta ismba ŋginŋan pasa ndo ŋgade. Sine Kuatenŋge muskil kile-tidiŋge sinŋit mbal sine ismba ta Kuate tuku sanŋri ŋgeg. ¹⁹ Kuyar pasa ande Kuate tuku miŋge teŋenmba sakate. Nane kila sugo ŋak mbal yenŋe nane tuku kila ŋaigo siglikamŋgit. Wamdus

kuyar mayenu ŋak mbal yenŋe nane tuku wamdus te-siwamŋgit ŋgate. *Aisaia 29.14*

²⁰ Kuate tuku wamdus kila tanŋe kilke te tuku ŋginŋan wamdus kila kilimok kile-mayokkate. Ta tuku kila ŋak mbal aninŋe? Ko kuyar pasa bitekŋganu mbal aninŋe? Ko nanŋine wamdus kilambi afu tuku pasa kile-iberŋkade mbal aninŋe? Nane tuku kila alo kugatok. ²¹ Kuate nu tanŋo nane nanŋine kilambi nu kila palmbim tuku ndin ta tukulna. Sine pasa kukliweg le afu ŋginŋan pasa ŋgade ta pasa tanŋe ndo nane Kuate kila palmbim kumuŋ. Nu pasa tamba son ŋgade mbal muskil kile-tidiŋge niŋgit. Kuate tuku wamdus kuyar not. ²² Zu mbal nane wam kitek sanŋrinu kanŋerkumba ndo son ŋgam idusde. Grik mbal nane pasa kila wamdus mayenu ŋak isam idusde. ²³ Sinenŋe Kristus nu ail kazrai mbolŋge kumna pasa ta kukliweg. Zu mbal nane pasa ta ismba gubra tumba pitaide. Grik mbal nane ismba ŋginŋan pasa ndo ŋgade. ²⁴ Sine Kuatenŋge wikate mbal Zu ko kasomok mbal sine Kristus tuku pasa ta ismba son ŋgeg. Kuate tuku sanŋri nu tuku wamdus kila nu mbolŋge minig le sine kila pileg. ²⁵ Kuate nu wam te-mayokte le ŋginŋan wam ŋgade ta tanŋo tuku kila lite. Nu wam te-mayokte le gisleknu ŋgade ta tanŋo tuku sanŋri lite. ²⁶ Tira kame, tane Kuatenŋge wikate mbal tane tanŋo ndan ndan. Afu tanŋo am mbolŋge kila ŋak afu sanŋri ŋak afu nyu ŋak tane ŋgamukŋge tanŋo tanan gudommba mine ndakade. ²⁷ Kuga. Kuate nu kila ŋak mbal kiko tuwaig ŋga kila kugatok mbal kilam tuku madiningina. Sanŋri ŋak mbal kiko tuwaig ŋga nu sanŋri kugatok mbal madiningina. ²⁸ Kuate nu nyu ŋak mbal ake agan tanan mayok

kuwaig nga mbal nyu kugatok tango nane kanjerka talaningig ta kilam tuku madiningina. ²⁹ Ta tuku ande Kuate am mbolnje nuje nyu payamkam kumu kuga. ³⁰ Kile sine Kristus Yesus ndonj ulendika abo kitek njak mineg ta Kuatenje singit. Nunje Kristus pilna le sine nu mbolnje wamdus kila teg. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singit le sine Kuate am mbolnje tinjeknu mayok ka nu tuku mbal purfernu mineg. ³¹ Ta tuku kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tango ima nu payamkam idusmba kande nu Sunjo wam ke likate ta idusnjamba payamkuwa ngate. *Yeremia 9.24*

2

Paulus nu Kuate tuku sanjrimbi pasa kuklina

¹ Tira kame, ye buk tane tugum promba Kuate tuku pasa tugusek satingen ta wamdus kila njak ko pasa kila sunjo njakmbi sa ndatingen. ² Ye Yesus Kristus nane nu ail kazrai mbolnje balenaig ta ndo idusmba satingen. ³ Ye pro tane ngamuknje sangri kugatok kuru-kuruka piririmba minen. ⁴ Ye pasa kukliwen ta tane tuku wamdus didikam tuku ye pasa kila sunjo njakmbi kukli ndawen. Ye pasa sando ken le Tukul Guwa nu pasa ta sangri pilena le tane son nginaig. ⁵ Wam ta mbolnje tanjine ngamu ngal son tango tuku wamdus kila mbolnje mine ndakate. Kuate tuku sangri mbolnje minit.

Kuate tuku wamdus kuyar

⁶ Kuate tuku mbal nane kila sugo njak nane ngamuknje sine wamdus kila sugo ninjeg. Wamdus kila ta kilke te mbolok kuga. Kilke te tuku sugo sugo kila kilig tana sine kile ndakeg. Mbal ta ngisikamngai. ⁷ Sine Kuate tuku wamdus kila kurok minna ta te-mayokeg le

nunje mbal ndo ismba kila pilig. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba sine nu ndonj kilna njak minbe nga nu tanjamba wamdus tina ta kurok minna. ⁸ Kuate tuku wamdus ta kilke mbolok sugo sugo nane gilai minnaig. Nane kila minnaig kande Sunjo kilna sangri njak nu tumba ail kazrai mbolnje bale ndanaig kande. ⁹ Kuate tuku kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Kuate nu wam magenu nu tuku kume purde mbal ningam tuku madiningina. Wam ta sugokanu o mbolnje. Tango nane ammbi kanjer ndakade. Kilbambi ise ndakade. Wamdusmbi kamus ndaningig ngate.

Aisaia 64.4

¹⁰ Wam magenu kurok minig ta Kuate nu nunje Guwambi tumsingit. Nunje Guwa nu Kuate tuku wamdus njakmba kila minmba sine kila sasingit. ¹¹ Tango nu ande tuku wamdus kila mine ndakate. Nu nunje miroj ndo nunje wamdus kila minit. Tanjamba ndo ande nu Kuate tuku wamdus kila mine ndakate. Nunje Guwa tanje ndo kila minit. ¹² Kuate tuku wamdus ta tango tuku wamdus tana kuga. Kuate nu wam sugo piya kugatok singina ta nu nunje Guwa singit tanje tumsingit. ¹³ Ta tuku nu wam sugo piya kugatok singina ta tango tuku wamdus kila tamba sine kukli ndaweg. Tukul Guwanje tumsingit le kukliweg. Kukliweg le Tukul Guwa njak mbal pasa ta ismba katesede. ¹⁴ Tukul Guwa kugatok minig mbal nane Kuate tuku Guwa tuku wam kame talaka nginngan wam ndo nga nane katesewam kumu kuga. Tukul Guwa njak mbal ndo nunje wam kame pilenga alonu kamusmba katesede. ¹⁵ Nane wam njakmba pilenga pitik katesede. Tukul Guwa kugatok mbal nane Tukul Guwa njak mbal kumumbi pileningam

kumuŋ kuga. ¹⁶ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit?

Ima nu Sunjo wam paguwam kumuŋ ŋgate. *Aisaia*

40.13

Pasa ta son. Sine Kristus tuku ndo kila mineg.

3

Kuate tuku gageu pur yimyam ndakap

¹ Tira kame, ye tane ndon minmba Tukul Guwa ŋak minig mbal tanaŋ pasa kila sugo ŋak sa ndatingen. Tane Kristus tinaig ta tane kiŋo dabronu ndo minmba kilke te tuku maŋau dubide mbal tanaŋ minnaig. ² Ye nyamagan kareŋnu tiŋge ndaken. Amo ndo tiŋgen. Ait ta tane pasa kila sugo ŋak isam kumuŋ kuga. Kile mata tane tanaŋba ndo minig. ³ Tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanaŋ minig. Tane afu tuku mine am kikoŋ tiŋga kualeyauka muŋgu tetka minig sulumba tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanaŋ ndo minig tae. Tane tango kitek mayok ndakinig. ⁴ Ata. Tane afu sakade ye Paulus tuku tango ŋgade. Afu ye Apolos tuku ŋgade. Tane tanaŋkade ta tane Tukul Guwa kugatok mbal tanaŋ minig. ⁵ Sile Apolos ndon tango ndaŋ ndaŋ. Sile Kuate tuku piro tango ndo. Nunge piro walmba sikina le sile piro kiken le tane pasa mayenu son ŋginaig. ⁶ Ye piro ta nyamagan tumunu ŋguken le Apolos nu agaŋ tumunu ta kule tuna le Kuateŋge ndo nyamagan alonu te-mayokna. ⁷ Ta tuku agaŋ ŋgukate tango agaŋ tumunu kule tuwit tango nale ar ta nyu kugatok. Kuateŋge nyamagan alonu te-mayokte nunge ndo nyu ŋak. ⁸ Agaŋ ŋgukate tango agaŋ tumunu kule tuwit tango nale kumu kumu piro tango ndo. Ngumnenga piro miro tango nu nale yimyam

piya kumumbi nikamŋgat. ⁹ Sile Apolos ndon Kuate tuku piro tango ndo. Sile piro tuma kek. Tane Kuate tuku nyam piro tanaŋ minig.

Sine Kuate tuku tukul wande mineg

¹⁰ Tane Kuate tuku wande tanaŋ minig. Kuate nu ake sinaŋ ye make pilmba piro sina le ye tane tugumuŋge tango wai kuyar ŋak tanaŋ wande ta tuku makek tetiwen. Tango afu nane makek ta mbolŋge wande alonu pilmba minig ta nane rironkuwaig. Makek ta mbolŋge wande alonu fare fare pile ndakuwaig. ¹¹ Kuate tuku wande palmbim tuku makek buk siriwen ta Yesus Kristus. Afu nane makek kise sigrikam kumuŋ kuga. ¹² Makek ta mbolŋge piro mbal ail ndaŋ ndaŋ kilmba wande alonu palmbimŋgaig. Nane kuil anziŋ nzalail kilmba ko yakmbit kurbag tikbair kilmba pilwaig ta ŋgumnenga nane tuku piro kilimok mayok kangaig. ¹³ Ait sunjo mbolŋge paŋge piro mbal tuku piro yimyam tagoniŋguwa le nane piro mayede ko ŋayode ta kilimok mayok kangaig. ¹⁴ Tango nu makek ta mbolŋge wande pile mayete ta paŋge uge ndakuwa le nuŋe piro lafunu tamŋgat. ¹⁵ Ande nu pile maye ndate ta paŋge wande alonu ugwa le nu nuŋe piro lafunu te nda. Nu lafunu te ndakuwa sulumba nuŋe ŋgarosu ŋgisike nda. Nu pa tetka mayok kinit tanaŋ nu ŋgisike diramŋgat. ¹⁶ Sine Kuate tuku tukul wande mineg. Nuŋe Guwa sine sinamuŋge minit ta tane kila. ¹⁷ Wande ta Kuate nuŋe minam tuku madite. Tane tuku ande nu wande ta ŋayo siliwa ta Kuate nu tango ta ŋayo siliwamŋgat. Kuate tuku tukul wande ta sine.

Kilke mbolok kila ta tugusek kuga

¹⁸ Tane rironkap. Tane tuku ande ye kilke te mbolok kila

ajakmba jak minet ngate ta nu nunge wamdus mbarte. Nu kila ta jakmba ngumnenimba nginngan tanjo mayok kuwa sulumba nu kila tugusek tuwa. ¹⁹ Kilke mbol mbal tuku kila Kuate am mbolnge nginngan wam ndo mayok kinit. Kuyar pasa ande tenenmba sakate. Kila jak mbal nanjine kila tuku yabri paknu tambi Kuate nu nane kilmba kile-ibenkate ngate. *Job 5.13*

²⁰ Kuyar pasa ande mata sakate.

Sungo nu kilke te tuku kila jak mbal kanjerka wamdus ta alo kugatok ngate. *Mune 94.11*

²¹⁻²² Ndanjam saka tane gabat afu tuku nyu kile-dunga payamkade. Ye Paulus Apolos Petrus sine jakmba tane turkam tuku ndo mineg. Wam jakmba minig ta tane tuku minig. Kilke te tane tuku minit. Abo minam tuku manau kume manau wam kile minig afu ngumne nga prowamngag ta jakmba tane tuku nga mayok kinig. ²³ Ata. Tane jakmba Kristus tuku minig le nu Kuate tuku minit.

4

Sungonge ndo nunge piro tanjo pileningit

¹ Tane tenenmba sine tuku idusap. Sine Kristus tuku piro mbal minmba Kuate tuku pasa tugusek kurok minig ta kile-mayokkam tuku kulat mbal mineg.

² Sine piro kulat mbal sine kurauka piro ke mayebe nga saket.

³ Tanenge ko tanjo afunge ye tuku piro pilede ta ye tanaig nga ta tuku idus ndawet. Ye piro ket te yije miron mata pile ndawet. ⁴ Yije mbar afu katese ndamba ye piro mayewet nga iduset ta ye wam ta mbolnge piro tanjo kumumbi mayok nda kinet. Sungonge ndo ye tuku piro kumumbi pilete.

⁵ Ta tuku tane pitik ndo afu tuku

wam pile ndaningap. Sungo tuku ait ndo tairngap. Nu luka pro sine tuku manau kurok minig ta jakmba kiljaninguwa sulumba tanjo wam kam idusde ta kilimok kile-mayokkamngat. Nu tanjawa le Kuate nu tanjo yimyam kumumbi nyu kile-dungamngat. ⁶ Tira kame, kuyar pasa tumsingit tanjamba tane tanjo ande payamka ande tuku nyu te-iben ndawap. Ye tane tuku gabat jakmba tuku satngit ta tane wam ta kila palpe nga sile Apolos sikile ngaro mbolnge pilmba satngit. ⁷ Imange tane magenu ngate le tane nane afu linnganu nga idusde. Tane wam jakmba kilig ta Kuatenge tingit. Nunge tingit ta ndanjam saka tane tanjine miron kilanu sukmba payamkade. ⁸ Tane wam ande den ndakate nga idusde. Tane sine lisimba nyu sugo jak minig ngade. Yoi. Sine tane tanjamba mayok kape nga wamdus sungo jak mineg. Tanjamba ndeta sine tane ndon ulendika nyu sugo jak minbe. ⁹ Kuate nu sine aposel kilmba tanjo jakmba ngumnemnge nyu kugatok patikina nga ye iduset. Ta tuku tanjo ngaigonu bale faram tuku patikade tanan enel kame tanjo jakmba pro sine kile-ngamukka kanjer tidnga talasingig. ¹⁰ Sine aposel kame Kristus tuku mbal mineg tukunu tanjo am mbolnge nginngan tanjo sanjri kugatok tanan mineg ta tane Korin mbal tane tenenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal mineg sulumba sine kila jak mbal mayok kumba sine sanjri jak nga sakade. Tane Kristus tuku mbal minmba tanjo am mbolnge nyu sungo tade ta sine nyu sungo nda teg. ¹¹ Sine aposel kame o buk kile mata gubak ndo minmba kule parasinmba tawi urfunu tingeg. Afunge sine ngaigo siglikade le sine tumbran kugatok tanan kine promba likeg. ¹² Singine waimbi piro karenka mundumbi

nyamagan piyaweg. Afu tumail pansingig ta lafu ndamba nane sinanu Kuate yabanjeg. Afu piti singig ta sine ngan patika ake mineg. ¹³ Afu karsuringig ta sine pasa bafumbi saningeg. Tango pino nakmba sine agan nagonu tigli tanan nga pitaikade. ¹⁴ Ye pasa sangrinu kuyarit te tane kikotinguwa nga kuyar ndawit. Tane ye tuku kinjo kame tukunu tane kile-tidingam tuku pasa te kuyaret. ¹⁵ Tane Kristus tuku mbal piro tango gudommmba tane ndin tumtingam tuku minig ta tane mam gudommmba kuga. Ye pasa mayenu tumtingen le tane Kristus Yesus tuku mbal mayok kinaig le ye tane tuku mam tanan minet. ¹⁶ Tane ye tuku manau te-purap nga sarsartinget. ¹⁷ Ta tuku ye Timoteus kukuli le tane tugum kanjat. Nu Sunjo mbolnge ye tuku kinjo mayenu minit. Ye Kristus Yesus ndon ulendika minet manau te nunge tane man satinguwa le isap. Ye Kristus tuku kuasmbi tumbran nakmba mbolnge minig ta tanamba tumninget. ¹⁸ Tane afu tanjine ngarosu payamka sakade. A ... Paulus nu kuru-kuruka sine tugum prowe nda ngade ta ¹⁹ Sunjo nu nunje nzali dubiwa le ye mine-minemba tane tugum prowamngit. Ye pro payamkade mbal tuku manau ta kanjeramngit. Nane tuku pasa ta alo nak e ko alo kugatok? ²⁰ Ande nu Kuate tuku gageu minit ta nu pasa ndo sa ndakate. Nu nunje manjambi Kuate tuku sanjri kile-mayokkate. ²¹ Tane ndanmba idusde? Tanjine mbar manau sigair-sigairtinmba kile-tidingi e ko kukotinmba pasa bafumbi satinji e nga idusde.

5

Wam nagonu kade mbal pitaikap

¹ Tane tuku ande nu mam nunje tuku pino kuayarmba nu

ndonj minit nga sakade le ye iset. i ... Kuate gilai mbal mata tanamba mbar ndade. ² Yoi. Tane payamka sine wam ande den ndakate ngade. Tane loka kiko nak malmbika minam kumu. Tango tanamba tane ngamuknge kate ta nu tumba pitaiwap. ³⁻⁴ Yinje ngarosu tane ndonj mine ndakate ta yinje wamdus ta tane ndonj minit. Ye tane ndonj minanu tanan ye tenemba satinamngit. Tane mangur palpe le ye tuku wamdus Sunjo Yesus tuku sanjri nale tane ndonj manjurkamngaik. ⁵ Tane Sunjo Yesus tuku nyu mbolnge tanjo ta Satan tuku wai mbolnge palpe le nu tuku ngarosu njayo siliwa. Tanjawa le nu wam ta mbolnge ngamungal biye mbilwa le Sunjo Yesus nu prowa le tanjo ta tuku guwa ngisi ndakuwa. ⁶ Tane payamkade ta wam maye ndade. Yis fudinndo plaua sinamnge pileg le yis ta plaua nakmba ulmba silita ta tane kila. ⁷ Ta tuku tane bret yis kugatok tanan purfen nu ndo minap. Ata. Singine Pasowa tuku Sipsip Fat Kristus nane buk nu tumba balenaig. Ta tuku tanjine manau ambokok yis tanan ta kile-panka manau kitek nak minap. ⁸ Zu mbal nane Pasowa tuku kusem kanjerde manau ta sine bret yis nak tanan manau nagonu ambokok pitaikube sulumba bret yis kugatok tanan manau tugusek kitek nak minbe. ⁹ Ye buk tane tuku waje ande kuyarmba tane unekade mbal ndonj ulendi ndakap nga kuyaren ta ¹⁰ ye Kuate dubi ndade mbal tuku sa ndatingen. Tane nane fare fare pino tanjo ndonj uneka agan ndende kilam tuku piririmba yabri mbara mbarinje mbal ta nakmba kusreka aninge minamngaig? Minam tuku ma ande mine ndakate. ¹¹ Ye pasa kuyaren ta tugunu tenemba. Ande nu ye Kristus tuku tanjo ngate sulumba fare fare pino ndonj

unekate e ko agañ ndende kilam tuku piririte e ko yabri mbara mbariñte e ko afu tumail panningit e ko kule kamenu nyumba nginngankate e ko agañ ndende kuayarte e ko mbar afu tanjamba kate ta tane nu ndon ulendika isukuse ndakap. ¹²⁻¹³ Kuate dubi ndade mbal pileningam tuku piro ta sine tuku kuga. Kuateñge ndo nane tuku manau pileningamngat. Sine tuku piro ta singine mbal ndo pileningam tuku. Tane tanjawap sulumba tanjo une ñak ta pitaiwap.

6

Kristen nangine nangine pasa mbol ti ndanguwaig

¹ Ndanam saka tane tanjine tanjine ande pasa mbolñge pilmba Kuate tuku mbal tugumñge te-ti ndamba Kuate dubi ndade mbal tugumñge te-tiwam kinig. ² Sine Kuate tuku mbal ngumneña kilke te tuku mbal ñakmba pileningam tuku mineg wam ta tane kila. Sine tanjamba wam sugo pileningam tuku mbal mineg ta ndanam tane wam fonfon kile-tidingam kumuñ kuga ngade. ³ Sine enel kame mata pileningamngig. Ta tuku sine kilke te tuku wam sinja kile-tidingam kumuñ. ⁴ Tane wam afu kile tidingam tuku ñak minig ta ndanam Kuate tuku mbal laipniñmba ake mbal tugum kinig. Tane wam ñayode. ⁵⁻⁶ Ye pasa satinjet te ismba kikitinguwa. Tane tuku ande nu ande tumba pasa mbolñge pilit sulumba Kristus tuku son nda ngade mbal tugum kumba te-tite. Yoi. Tane tuku ndindo ande wamdus kila ñak pasa te-tiwam tuku mine ndakate le tane tanjade e. ⁷ Tane tanjine tanjine ande tumba pasa mbolñge pilig ta tane wam maye ndade. Afu tane ñaigo siglika ko tane tuku agañ ndende kuayarwaig ndeta tane pasa kugatok minap ta maye ta ⁸ tane

tanjamba mine ndakade. Kuga. Tanjine mironj tanjine tira ñaigo siglika nane tuku agañ ndende kuayarde. ⁹ Manau ñaigonu kade mbal Kuate tuku gageu mayok ka nu kulatkate ma mbol kine nda ta tane kila. Ta tuku tane rironjkap. Tanjine wamdusñge yabritingikat. Fare fare pino tanjo ndon unekade mbal nane ma ta mbol kine nda. Yabri mbara mbariñde tanjo pino munju kuayarde tanjo tanjo ndo unekade mbal ta ñakmba kine nda. ¹⁰ Agañ kuayarde, agañ kilam tuku piriride, kule kamenu nyumba nginngankade, tumail panningig, afu katniñmba nane tuku agañ ndende kilig ta nane ñakmba sinja Kuate tuku ma mbol kine nda. ¹¹ Tane afu buk tanjamba ke lika minnaig ta Kuate nu tane tuku une saukina. Kile tane Sunjo Yesus Kristus sinjine Mbara tuku Guwa nale tuku sanjri mbolñge Kuate tuku mbal mayok ka nu am mbolñge tinreknu minig.

Ngarosu kulatkam tuku pasa

¹² Tane afu sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Ye mata tukul kugatok minet ta wam afu tanje ye tuku ngamungal didikikat nga ye wam ta ke ndaket. ¹³ Tane afu sakade. Agañ ñakmba nyam tuku minig. Funjul nu nyamaganj ta nyam tuku minit ngade ta son ta Kuate nu agañ ar ta kile-ngisikamngat. Tane kuraukap. Sine tuku ngarosu te fare fare tanjo pino ndon unekam tuku mine ndakate. Nu Sunjo tuku minit. Sunjo nu ngarosu te turam tuku minit. ¹⁴ Kuate nu nuñe sanjrimbi Sunjo kumna le nu tuku ngarosu te-tina tanjamba ndo nu sine tuku ngarosu mata kile-tidingamngat. ¹⁵ Singine ngarosu te Kristus tuku ngarosu inum inumnu mine likade ta tane kila. i ... Sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu

kilmba fare fare pino ndonj tu-mawam kumuŋ kuga. ¹⁶ Tanjo nu fare fare pino ndonj kinyik ta nale ngarosu ndindo tanjaŋ mayok kinik. Kuyar pasa teŋenmba sakate.

Nale ngarosu ndindo mayok kinik ngate. *Mulum Pasa 2.24*

¹⁷ Ande nu Sunjo ndonj ulendikate ta nu Sunjo ndonj ngamuŋgal ndindo mayok kinik. ¹⁸ Fare fare pino tanjo ndonj unekam tuku maŋau siŋka kurau mayewap. Wam ŋaigonu afu keg ta ngarosu ŋayo sili ndade. Fare fare pino ndonj unekeg ta ngarosu ŋayo silita. ¹⁹ Kuate nu Tukul Guwa tiŋgina ta kile nu tane sinamŋe minit. Tane tuku ngarosu ta nu tuku tukul wande minig. Tane tanjine mironj tuku mine ndakate ta tane kila. ²⁰ Tane nu tuku tanjo minam tuku Kuate nu piya sunjo kusrena. Ta tuku tanjine ngarosumbi nu tuku nyu te-dungam tuku maŋau mayenu kam tuku palpe le minwa.

7

Tango pino munju kilig tuku pasa

¹ Tane kusna waŋe ye tuku kuyarnaig ta kile lafuwamŋit. Tanjo nu pino nda tumba ake minit ta nu wam mayete nget ta ² tane fare unekubekaig ŋa ye teŋenmba iduset. Tane tanjo ŋakmba pino ŋak ŋak minap le pino mata tanjo ŋak ŋak minap. ³ Tanjo nu munju kilanu maŋau kurauka dubimba nu nuŋe piyo nuŋe ngaro ngail ndawa. Pino mata tanjaŋ nu tanjo nuŋe ngaro ngail ndawa. ⁴ Pino nu nuŋe mironj ngarosu kulat ndakate. Tanjo nuŋeŋe kulatkate. Tanjo mata nuŋe ngarosu kulat ndakate. Piyo nuŋeŋe kulatkate. ⁵ Nalekam ngaro munju ngail ngail ndakap. Kuate yabaŋam ŋa tale arnej pasa katmba pinka ait fagnu ndo takile ngarosu kuraukap ta ndo kumuŋ. Ait ta kugawa le tale maŋ tumawap. Kuga ta takile nzali

towe fuguwap le Satanŋe tale tagotikikat. ⁶ Pasa te tukul tanjaŋ sa ndatinget. Ande nu pino tam idusmba kande tuwa. Ande nu ake minam idusmba kande ake minwa. ⁷ Tane ŋakmba ye minet teŋenmba minap ŋa ye iduset ta Kuate nu sine ndui ndui sanjri yimyam siŋgit. ⁸ Afu kosnu ko kuembol minig ta tane ye suk pino kugatok minig ta tane mayede. ⁹ Tanjine nzali towam kumuŋ kuga kande munju kilap. Tane munju kile ndaka ngarosu tuku nzali kikonj tiŋga minwa ta ŋayo. ¹⁰⁻¹¹ Munju kilnaig mbal ye tane teŋenmba satinjamŋit. Pino nu tanjo nuŋe kusre ndawa. Nu tanjo nuŋe kusremba ndeta nu ake minwa ko nu maŋ tanjo nuŋe ndonj tumawa. Not ndo. Tanjo mata piyo nuŋe pitai ndawa. Pasa te ye tuku pasa ndo kuga. Sunjo tuku pasa. ¹² Kile ye tane afu satinjamŋit. Sunjo nu pasa te sa ndayate. Yiŋe wamdusmbi satinjamŋit. Pino ande Kristus tuku son nda ŋa nu tanjo nuŋe kusrewam idus ndawa ndeta tanjo ta nu pino ta pitai ndawa. ¹³ Ko tanjo ande Kristus tuku son nda ŋa nu piyo nuŋe pitaiwam idus ndawa ndeta pino ta mata nu kusre ndawa. ¹⁴ Ta ndaŋam? Kristus tuku son nda ngate tanjo nu Kristen pino ŋak tukunu nu Kuate tuku mbal sinamŋe minit. Kristus tuku son nda ngate pino nu Kristen tanjo ŋak tukunu nu mata Kuate tuku mbal sinamŋe minit. Nanjine kutu kame ta ina e ko mam mbolŋe nane Kuate tuku mbal tuku kiŋo kame mayok kinig. Nane kasomŋe minig mbal tuku kiŋo kame suk kuga. ¹⁵ Son nda ngate tanjo ko pino munju kilik maŋau puram idusmba ndeta nu purwa. Tane tuku ande mbolŋe tanjamba mayok kinit ta tukul ande nu peuwam tuku mine ndakate. Kuate nu sine

ngamunggal mukuk minam tuku wikate. ¹⁶ Kristen pino tanjo tane tanjine tanjo ko pino son nda ngade ta ndanjmba ndin tumnijmba kile-luka kilamnjgaig?

Sinjine mine yimyam mbolnje ndo minbe

¹⁷ Kuate nu sine mine kise kise sinjina. Sine mine ta mbolnje minger le nu sine wikina. Kile mine ta kusrewam idus ndawap. Ye Kristus tuku kuasmbi njakmba tukul pasa ta saninget. ¹⁸ Ne ngaro pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ne nzilal ta saukam idus ndawa. Ne ngaro nda pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ngaro pikam idus ndawa. ¹⁹ Ngaro pikig e ko ngaro nda pikig manjau ta alo kugatok. Sine Kuate tuku minje dubiweg wam ta ndo alo njak. ²⁰ Tanjo yimyam ame mine mbolnje min-naig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnje ndo minap. ²¹ Ne ande tuku piro aganj tananj minmba nu tugumnje piya kugatok pirokina le Kuate nu ne wikina ta ne rawe tanjo tananj minam tuku piti ndanuwa. Nane kulat tanjo ne kusrenam tuku ndin ande mayok kuwa kande ne mayok kaye. Kuga ta tanajig. ²² Ne Sunjonge wikina tukunu kile ne Sunjo tuku tanjo minmba ndalekanu tananj mine ndakate. Ko ne nane mironj nane nzali kulatka minna le Kuate nu ne wikina ta kile ne Kristus tuku piro aganj tananj minit. ²³ Kuate nu ne tam tuku piya sunjo kusrena. Ta tuku ne tanjo tuku piro aganj mayok nda kaye. Ne Kuate tuku piro aganj mina. ²⁴ Tira kame, tane yimyam ame mine mbolnje min-naig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnje minmba Kuate tugumnje minap.

Tanjo pino munju kile ndakade tuku pasa

²⁵ Ye pino kosnu minig mbal tuku tukul ande Kuate tugumnje ise

ndaken ta Sunjo nu ye turyate le ye wamdus tet te tugusek. ²⁶ Ye tenjemba iduset. Piti ait sunjo te ngamuknje mineg tukunu tanjine minig manjau kusre ndamba ta mbolnje ndo minap. ²⁷ Ne pino njak minmba ndeta pino pitaiwam idus ndawa. Ne pino kugatok minmba ndeta pino tam idus ndawa. ²⁸ Nane munju kilig mbal piti sunjomba kamusde. Piti ta tane laiptingam tuku tanjamba pasa te satinjet. Ande nu pino tate ta nu mbar ndate. Pino mbanzo nu tanjo tate ta nu mata mbar ndate. ²⁹ Tira kame, ye pasa satinjet ta tugunu tenjemba. Ait buk fag kinit. Ta tuku nane pino njak mbal wamdus pino mbolnje ndo mine ndaka pino kugatok tananj minwaig. ³⁰ Nane piti njak minig mbal wamdus piti mbolnje ndo mine ndaka piti kugatok tananj minwaig. Gare njak minig mbal wamdus gare mbolnje ndo mine ndaka gare kugatok tananj minwaig. Aganj ndende piyade mbal aganj ndende kugatok tananj minwaig. ³¹ Kilke kangereg te ngisikamngat. Ta tuku tane kilke te tuku wam njakmba tuku sunjomba idus ndaningap. ³² Tane wamdus fulilka piti njak mine ndakap nga iduset. Tanjo nu pino kugatok nu Sunjo tuku wam kame ndo idusnijmba nu gare tambim tuku ndin sotate. ³³ Tanjo pino njak ta nu kilke te tuku wam kame turmba idusnijmba nu piyo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁴ Ta tuku nu Sunjo tuku idusmba piyo nuje turmba iduste le wam ar tanje nu didikade. Pino kosnu ko pino mbanzo ande nu Sunjo tuku wam ndo idusnijmba nuje wamdus ngarosu njakmba Sunjo tuku palmbim kumunj. Pino tanjo njak nu kilke te tuku wam turmba idusnijmba nu tanjo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁵ Pasa te ye tane turtingam tuku ndo satinjet. Ye munju kilig manjau

peu ndaket. Tane manjau kumumbi njak minmba wamdus njakmbambi Sunjo dubiwap nga ndin tumtinget. ³⁶ Tanjo nu nuje kulim kulatkate le nu buk sunjoka pino lete sulumba tanjo kugatok minit le mam nuje nu tanjo tambim idusmba kande tuwa. Ta mbar kuga. ³⁷ Ko nu nuje kulim kulatkate le nu tanjo tam idus ndate le mam nuje nu wamdus ta sangrinu pilmba tanjo ande tuwe ndakuwa ta mata nu mbar ndate. ³⁸ Manjau arnej ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwit ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwe ndakate ta mayenu ndo. ³⁹ Pino nu tanjo nuje abo minwa le kusre ndawa. Tanjo kumwa le ndo piyo nuje nu nuje nzali dubimba tanjo kise tam kumuñ. Sunjo dubite tuku tanjo inum ndo tuwa. ⁴⁰ Nu tanjo inum nda tuwa ta nu sinjka gare njak minamngat nget. Kuate tuku Guwa nu wamdus sate le ye tanjamba satinjet nga iduset.

8

Yabri mbara atraukade ndem tuku pasa

¹ Afu nanjine yabri mbara atraukade ndem tuku ye kusnay-inaig ta tenjenmba lafuwamngit. Sine kila njak nga sakade ta son ta tane sine kila njak mineg nga tanjine ngaro payamkade. Tane kume pur manjaumbi ndo tanjo sanjri pileningam kumuñ. ² Ande nu ye kila njak minet ngate ta nu kila kumumbi te ndakate. Nu denkate. ³ Ande nu Kuate tuku kume purte ta Kuate nu tanjo ta kila minit. ⁴ Yabri mbara atraukade ndem nyam tuku sakinaig ta tenjenmba. Nane nanjine mbara kanunu atraukade ta tugusek kuga. Mbara ndindo ndo minit. ⁵ Nane afu mbara kame samba mbolnje kilke mbolnje mine likade nga sakade ta mbara tanjan gudommmba minig ta nane katesek mbara kuga. ⁶ Sinjine

Mam Kuate nu sinjine Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. Aganj ndende njakmba nu tugu. Sine nu tuku ndo mineg. Yesus Kristus nu sinjine Sunjo ndindo. Nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Sine nu mbolnje abo kitek teg. ⁷ Kristus tuku mbal afu wam ta kila pile maye ndade. Nane buk yabri mbara ta dubikinaig tukunu kile yabri mbara atraukade ndem ta nyumba wamdus gisleknu njak minmba nyade sulumba bareg nga kutur tade. ⁸ Sine aganj pilenja nyeg ta mbolnje Kuate tugum kine ndakeg. Sine aganj afu nda nyeg ta mbolnje den ndakate. Ko aganj afu nyeg ta mbolnje kumumbi mayok nda kineg. ⁹ Sine tukul kugatok ndem njakmba nyam kumuñ ta sine rironjkube. Tira wamdus gisleknu ta baringikat. ¹⁰ Ne tanjo kila njak mbara atraukam tuku wandeknje ndem nyumba mina le naje tira wamdus gisleknu ne kanjernumba sanjri tinja nu mata mbara atraukanu ndem nyumba baringikat. ¹¹ Ne naje kila mayenu tamba tira naje njayo silite. Ne kurauka. Kristus nu tira ta tuku mata kumna. ¹² Naje tira kame wamdus gisleknu minig le ne nane baringam tuku ndin wakeite ta ne Kristus mata njayo silite. ¹³ Yinje tira ande ndem mbolnje wamdus baringuwa ta ye ndem nduiye mbulmba nye nda.

9

Paulus nu piro tuku piya mbulna

¹ Ye afu kumnemnje mine ndaka Kuate ndo kumnemnje minet. Ye yinje ammbi Sunjo Yesus kanjeren sulumba nu tuku aposel minet. Ye Sunjo tuku piro ket le tane ye tuku piro alonu minig. ² Nane afu ye aposel kuga njade ta tane am mbolnje ye sinjka aposel minet. Ye aposel minet ta alonu tane mbolnje kilimok

mayok kinit. ³ Nane afu ye tuku nyu te-iben^{de} ta ye tenjenmba nane saningamngit. ⁴ Ye piro ka afu tugumnge nyamagan kilam kumuŋ. ⁵ Aposel kame afu Sunjo tuku maib kat nuŋe Petrus turmba nanjine pino njak pasa mayenu tuku likade ta ye mata pino njak ndeta tumba likam kumuŋ. ⁶ Aposel njakmba tango tugumnge nyamagan kilmba nyade. Sile Barnabas ndonj sikile waimbi piroka nyamagan piyawamngik nga idusde? ⁷ Kame tango ndan nuŋe mironj agan ndende piyate? Kuga. Gafmannge piyate. Tango ndan nu nyamagan nguka alonu kile ndakate? Kuga. Nu alonu kilit. Makau kulat tango ndan nu gubak pirokate? Kuga. Nu makau amonu nyate. ⁸ Manjau ta tango tuku wamdus ndo kuga. Kuate tuku wamdus mata. ⁹ Moses nu Kuate tuku pasa tenjenmba kuyarna.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig nga miŋge tukul ndaningap nga sakina. *Lo 25.4*

Kuate nu makau tuku ndo idusmba tukul ta sa ndakina. ¹⁰ Nu sine nu tuku piro biyeg mbal ta idussiŋmba sakina. Sine piro tugu pileg ko piro kulatkeg tanjamba piro ta tuku alonu kilbe nga nu pasa tamba tumsingit. ¹¹ Sile Kuate tuku wam magenu tane ngamuknge ngukikenj. Ta tuku kile tanjine agan ndende fudiŋmba sikap nga wikam kumuŋ. ¹² Piro mbal afu tane tugumnge agan ndende wikade ta sile nane liningek. Sile sinjka wikam kumuŋ ta sile wi ndakek. Sile nane afu Kristus tuku pasa isam tuku ndin purpekik nga piti njakmba kile-ibenjka pirokek. ¹³ Israel mbal tuku kusem wande sinamnge pirokade mbal nane wandek tanje nyamagan kilig. Tango pino tuku atrau piro biyig mbal nane mata ndem ta tuku afu kilmba nyade ta

tane kila. ¹⁴ Tanjamba ndo sine pasa mayenu kukliweg mbal nane pasa isig mbal tugumnge ngarosu turam tuku agan ndende kilap nga Sunjo nu sasiŋgina. ¹⁵ Ye tane tugumnge agan ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaken. Ye kile mata agan ndende sap nga pasa te kuyar ndawet. Kuga. Ye piroket sulumba piya kugatok gare njak payamket. Ye suwaig ta yiŋe payamket manjau te purikat. Ye guban^{ge} baleyuwa ta maye. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwam tuku Kuate nu nyu sina. Piro ta mboln^{ge} ye payamkam kumuŋ kuga. Kukli ndawet kande ye pa tam tuku minet kande. ¹⁷ Ye yiŋe wamdusmbi piroket kande piya tam tuku saket kande. Kuateŋge piro te sina le nu tuku wamdus dubimba piroket tukunu ye kulat tango ndo. ¹⁸ Ta tuku ye pasa mayenu kukliwet te lafunu te ndaket. Ye lafunu tet ta tenjenmba. Ye pasa mayenu kukliwet ta piya kugatok isig. Ye agan ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaket. Manjau ta mboln^{ge} ye maro njak minet.

Paulus nu tango kilam tuku wamdus ndindo njak

¹⁹ Ye afu kumnemnge mine ndaket ta ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kristus tuku son nguwaig nga ye yiŋe wamdusmbi nane njakmba kumnemnge minet. ²⁰ Ye Zu mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kili le Kristus tuku son nguwaig nga ye nane tanjan minen. Ye tukul pasa kumnemnge mine ndaket ta ye tukul ta dubide mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kilam tuku ye tukul njakmba dubiken. ²¹ Ye kasomok mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kili le afu Kristus tuku son nguwaig nga ye nane tanjan Moses tuku tukul kugatok mayok kan. Ye tanjamba ken ta ye Kuate tuku tukul kusre ndaken. Kristus tukul pasa siŋgina ta ye mara mara

dubika minet. ²² Ye afu tugumnge wam afu ki le piti tubekaig nga nane kilam tuku nane tana wam nakmba kurauken. Ye tanjo afu tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ningwa nga ye nane yimyam nakmba tuku manau dubiken. ²³ Ye wam nakmba ke liket ta Kristus tuku pasa mayenu sunjokam tuku ke liket. Ta mbolnge pasa mayenu tuku alonu ye mata liye nda.

Sine wamdus sangrinu nak ndin mayenu dubibe

²⁴ Nane afu pinderka munju lilikade ta ndindo nu ambongate le nane nu tuku nyu te-dungade ta tane kila. Tane mata nane tana Kuatenge tane tuku nyu kile-dungwa nga tane sangrin ndin mayenu dubiwap. ²⁵ Pinderkade mbal pinder mbolnge sangrin tana pinderkam tuku nane ambonga nanjine ngarusu tumtummba ngarusu tuku nzali yimyam kile-ibenkade. Nane pinder mbolnge kilke te tuku nyu sunjo kugawam tuku ta tam tanade le sine nyu minmba minam tuku tam tanaweg. ²⁶⁻²⁷ Ye afu tugumnge pasa kuklimba dubi mayewam tuku tumninget ta nane kumumbi ndin ta mbolnge pinderka nyu sunjo tuwaig le yinje mironj kumumbi pinderka nyu sunjo te ndatikit nga ye tenemba ket. Yinje ngarusu tuku nzalinge ye didikikat nga ye mara mara ngarusu mape ndamba te-ibenjam tuku wamdus sangrinu pilet. Ye Yesus tugumnge nyu sunjo tam tuku wamdus ndindo ndo pilmba pinderket.

10

Israel mbal tuku manau katesemba rironkam tuku pasa

¹ Tira kame, sine Israel mbal tuku mbun kame ma baknu mbolnge manau kinaig ta tane idusap. Nane Moses ndon gau

ande nane nakmba kainingina le nak lika nakmba yu sinam sinam ka tabek kinaig. ² Nane Moses dubiwaig nga gau yu ta mbolnge kule pisne tana tumba Moses ndon ulendikinaig. ³ Nane nakmba Kuatenge nyamagan kule ndui ta ningina le nyinaig. ⁴ Ndame sinamnge kule bulbulmba prona le nane nyinaig. Ndame ta Kristus tuku kanumnu tana nane ndon likina. ⁵ Nane tanamba Kuate tuku wam kanjerkinaig ta Kuate nu nane gudommba tuku ndagariningina le nane ma baknu mbolnge kume likinaig. ⁶ Mbun kame tuku wam ta sine rironkam tuku tumsingig. Sine nane tana wam njanonu kam tuku ngamungal kunde kunde ndasingwa. ⁷ Sine nane tuku afu tana yabri mbara tuku nyu te-du ndangube. Kuyar pasa nane tuku tenemba sakate. Israel mbal nane minyoka isukusnaig. Isukusmba kule nyumba nane tana kupesmba pino didik farmba une manau ke likinaig ngate. ⁸ Sine nane tuku afu tana fare fare pino tanjo ndon une nda kube. Mbar ta tuku ki ait ndindo mbolnge Kuatenge nane tuku 23,000 bale farna. ⁹ Sine nane tana Sunjo tuku wamdus mukuknu tano tano ndabe. Nane tananaig le kame mbenj pro nane bale fanninge likinaig. ¹⁰ Sine nane tana gubra tumba wam sak pile ndabe. Wam ta tuku kame enjenge nane bale farna. ¹¹ Nane mbarnaig le pa lafunu nane mbol prove likinaig ta tanjo kame kanjerka rironkam tuku. Sine kugawam tuku ait mbolnge mineg mbal sine mata rironkam tuku nane tuku wam kube te kuyar pasa mbolnge minig. ¹² Ande nu sakate ye sangrin nak ye tinjam kumun ngate ta nu rironkuwa. Nu baringikat. ¹³ Satan nu wam nakmba tuku tano-tagosingit ta nu tanjo nakmba tanamba ndo tagoningit ta tano ait

mbolŋe Kuate nu kumumbi sine kulatkate. Nu sine tuku sanŋri kulatka minmba nu sine bike ndaka sanŋri tinŋam tuku ndin tursinŋit.

Sine mbara afu Kuate turmba dubikam kumuŋ kuga

¹⁴ Tira kame, tane sinŋa kurau mayewap. Yabri mbara yimyam mbarin ndaniŋap. ¹⁵ Tane wamdus kuyar mayenu ŋak minig tukunu ye tuku pasa te ismba pilewap. ¹⁶ Sine grep kule murko ŋak tumba Kuate gare pasa samba nyeg ta sine Kristus ndoŋ ulendika nu tuku ndare nyanu taŋaŋ. Sine bret tumba fetka nyeg ta sine Kristus tuku ŋgarosu nyanu taŋaŋ. ¹⁷ Bret ndindo minit le sine tuma nyeg tukunu sine ŋakmba ulendika ŋgarosu ndindo mayok kineg. ¹⁸ Tane Israel mbal tuku maŋau kanŋerap. Nane agaŋmor baleniŋmba Kuate atraukanu ma mbolŋe ndem inumnu tumba nyade ta nane Kuate ndoŋ ulendikade. ¹⁹ Ye pasa satingit ta yabri mbara atraukade ndem ta sanŋri ŋak ŋga sa ndaket. Ko yabri mbara nu minit ŋga idus ndawet. ²⁰ Kuga. Nane ndem tumba yabri mbara atraukade ta bukla ŋaigonu atraukade. Nane Kuate atrau ndakade. Tane bukla ŋaigonu ndoŋ ulendi ndakap. Ye mbulit. ²¹ Tane Sunŋo tuku grep kule nyumba nu ndoŋ ulendika maŋ bukla tuku grep kule nyumba nane ndoŋ ulendikam kumuŋ kuga. Tane Sunŋo tuku mbain tugumŋe isukusmba nu ndoŋ ulendika maŋ bukla tuku mbain tugumŋe isukusmba nane ndoŋ ulendikam kumuŋ kuga. ²² Sine Sunŋo pitaimba nu tuku ma mbolŋe bukla kame patikube ta nu gubra kagli firkamŋat. Tane tuku sanŋri Sunŋo tuku sanŋri lite ŋga idusde e? Ndo kuga.

Sinŋine mine mbolŋe maŋau pileŋga kube

²³ Tane afu teŋenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ŋgade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasiŋgig. Afu keg ta sine sanŋri pile ndasiŋgig. ²⁴ Tane tanŋine maye minam tuku idus ndawap. Nane afu tane tugumŋe minig ta nane pitiniŋbekig ŋga idusmba maŋau pileŋga kap. ²⁵ Maket mbolŋe ndem patikade ta piyamba nyap. Tane piyamba ndem te yabri mbara atraukaig e ŋga kusna ndaŋap. Tane ndem piyamba fare nyap. ²⁶ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Kilke agaŋ ndende ŋakmba minig ta Kuate nu miro ŋgate. ²⁷ Ande nu Kristus tuku son nda ŋganu nu ne ndoŋ isukusam tuku sanuwa le ne kambim idusmba kande kaye. Nu ndem tinwa le ake kilmba nyendo ka. Wamdus piti ŋak tumba ndem ta yabri mbara atraukaig ŋga kusna ndawa. ²⁸ Ande nu ne sanumba ndem te yabri mbara atraukaig tuku ŋguwa kande ne nda nya. Taŋgo ta nu wamdus piti tumba sanate ta ne nu idusmba nye ndaka. ²⁹ Ne wamdus piti tikat ŋga ye sa ndaket. Taŋgo inum ta nu wamdus piti tikat ŋga sanet.

Tane afu teŋenmba sakade. Ye tukul kugatok minet. Ndaŋam saka ye taŋgo wamdus piti ŋak ta idusmba wam afu ye nda kam tuku sakate? ³⁰ Ye Kuate gare pasa samba ndem tumba nyet ta maye. Ndaŋam ne ye tuku pasa ŋak ŋgade. i ... Tane taŋamba sa ndakap. ³¹ Tane nyamagaŋ ko kule nyumba ko maŋau afu ke lika gare tade ta Kuateŋge ndo nyu sunŋo tuwa. ³² Tane nane Zu mbal ko kasomok mbal ko Kuate tuku kuasmbi ndoŋ minmba nane baringubekaig ŋga nane maŋau nza-liniŋgit ta ndo kap. ³³ Ye mata taŋgo ŋakmba tugumŋe nane maŋau nza-

liningit ta idusningmba wam ke liket. Ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ningguwa nga ye yinje piti kugatok minam tuku idus ndamba nane piti kugatok minwaig nga iduset.

11

¹ Ye Kristus tuku manjau kumumba dubiwet. Tanjamba ndo tane mata ye tuku manjau dubiwap.

Gabat songam tuku pasa

² Tane ye pasa satingen te bige magede tukunu ye gare-gareka tane mayede nget ta ³ ye kile wam ande tane katesewap nga satingamngit ta tenjamba. Tango tuku gabat Kristus. Pino tuku gabat nuje tango nuje. Kristus tuku gabat Kuate. ⁴ Tango ande nu gabat songanu njak Kuate yabante ko Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate ta nu Kristus kiko pilete. ⁵ Pino ande nu gabat so ndanga Kuate yabante ko Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate ta nu mata nuje tango nuje kiko pilete. Nu tuku gabat kuerke sulude le kiko tate tanjan. ⁶ Pino ande nu gabat songam mbulmba ndeta andenge nu tuku gabat waje kuer suluwa. Tanjawa le nu ta tuku kikowa le nu gabat songuwa. ⁷ Tango nane gabat so ndanguwaig. Kuate nuje suk tango wakeina le nu Kuate tuku kanumnu tanjan minit. Pino nane gabat songuwaig. Pino nu tango tuku kanumnu tanjan minit. ⁸ Kuate nu pino tuku ngarusu inumnumbi tango wakei ndana. Kuga. Nu tango tuku ngarusu inumnumbi pino wakeina. ⁹ Nu pino tuku nga tango wakei ndana. Kuga. Nu tango tuku nga pino wakeina. ¹⁰ Ta tuku pino kame nane tango kame kumnemnge minig ta te-mayokam tuku gabat songuwaig le enel kame nane kangerkuwaig. ¹¹ Sine Sunjo

ndonj ulendikeg mbal sine tango pino yimyam mine ndakeg. Sine mungu turturkam tuku mineg. ¹² Kuate nu tango tuku ngarusu inumnu tumba pino wakeina. Kile pino tuku ngarusu mbolnge tango mayok kinig. Aganj ndende njakmba Kuate nu tugu. ¹³ Tangine miroj manjau te pilengap. Pino nu gabat so ndanga nu Kuate yabante ta nu wam mayete e ko kuga? ¹⁴⁻¹⁵ Ata. Tane idusap. Pino nu gabat mapete le kuen kinit ta sine manjau mayenu ngeg. Kuatenge nuje nane tumail pulukam tuku mindepiye tanjan ningina. Tango nu gabat waje mapete le kuen kinit ta sine njakmba nu talamba kiko manjau ngeg. ¹⁶ Ande nu pino gabat so ndangam tuku sangri tinga kualeyaukam bafuwa ta ye nu sawamngit. Sine aposel kame Kuate tuku kuasmbi njakmba pino kame gabat songanu njak manjau ta ndo dubiweg nga sawamngit.

Pasa nyam tuku manjau

¹⁷ Tane manjau afu kade ta ye ismba wam ta maye ndade nget. Tane kusem kanjermba mangurkade ait ta manjau afu maye ndade. Tangine tangine mungu tur ndaka afu ngaigo siglikade. ¹⁸ Tane Kuate tuku mbal mangur pilig ta tane wamdus pur yimyamkade ta afunge tanjamba sayade le ye ismba wam afu ta son nga iduset. ¹⁹ Ta ndanam? Pur yimyamkade manjau ta son pasa mbolnge Kuate nu Kristus tuku kuasmbi kilimok kile-mayokkate. ²⁰ Tane mangurka tuma isukusig ta Sunjo nu isukusam tuku manjau singina ta ke ndakade. ²¹ Tane mangurka kumu kumu isukuse ndakade. Tane yimyam pire pire tangine nyamaganj kilmba prode sulumba tangine ndek nye sulude le afu gubak minig afu grep kule sunjomba nyumba nginjankade. ²² Yoi. Tanjamba isukusam ndeta

tanjine wandeknje nyap. Ko tane Kuate tuku kuasmbi talaninmba afu nyamagan kugatok ta kiko pilenngam idusmba tanjade e? Wam kade ta mbolnje ye tane wam mayede nga satinge nda. ²³ Ye buk pasa nyam tuku manjau tumtingen ta Sunjonje sina ta tenenmba. Yudas nu Sunjo Yesus tumba ngueu mbal tuku wai mbol pilna furir ta mbolnje ndo Sunjo nu bret tumba ²⁴ Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba saningina: Te ye tuku ngarusu. Tane turkam tuku tinjet. Tane ye idusyamb tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁵ Nane tanjamba isukuse denjurnaig le nu grep kule murko njak tumba manjau ndui ta ndo kina sulumba sakina: Grep kule murko njak te pasa kitek Kuate nu tanjo ndon katna ta alonu mayok kambim tuku ye yinje ndare kutuwamngit. Tane grep kule tenen nyade ait ta ye idusyamba nyap ngina. ²⁶ Sunjo nu manjau pro ndawa le tane bret nyumba grep kule nyade ta singine Sunjo nu sinenu nga kumna ta te-mayokmba saka minig. ²⁷ Ta tuku ande nu Sunjo tuku bret ko nu tuku grep kule ake fare tumba nyate ta nu mbarte. Nu Sunjo tuku ngarusu ndare njaiigo siglikate. ²⁸ Ande nu tumba nyam nga kande nunje manjau pile mayemba kile-tidingumba wamdus te-mayemba bret grep kule ta kilmba nyuwa. ²⁹ Ande nu Sunjo tuku ngarusu idus ndamba bret grep kule ake fare kilmba nyate ta nu nyumba ta tuku pa lafunu ta tumba nunje ngaro mbolnje pilit. ³⁰ Tane ngamuknje afu tanjamba kade sulumba afu baklelmba afu guaze njak minig afu buk kume likinaig. ³¹ Sine singine manjau singine miron pilengube ta Sunjo nu sine pilesinge nda. ³² Nu sine pilesingit ta sine kilke te tuku manjau dubide mbal ndon ngisi ndakube nga nu pitisinmba

kile-tidingate. ³³ Tira kame, tane isukusamb tuku mangurkade ta munju minde-mindekup. ³⁴ Ande nu gubawa kande nunje wande mbolnje isukuswa. Tane mangur mbolnje mbarap le pa lafunu tane tubekaig. Ye pasa afu minig ta yinje miron tane tugum prowi sulumba satinngamngit.

12

Tukul Guwanje sine piro sangri yimyam singit

¹ Tira kame, sine Tukul Guwanje piro sangri yimyam walmba sinje likate wam ta tane tugunu katese mayewap. ² Tane o buk Kuate gilai minmba yabri mbara abo tugu kugatok mbarinngam tuku tane didike likinaig. ³ Ta tuku ye kilimok tane satinngamngit. Ande nu Kuate tuku Guwanje wamdus tuwit le nu Yesus kasurmba tapra ndate. Nu Tukul Guwanje wamdus tuwit le ndo Yesus nu Sunjo ngate. ⁴ Sine piro sangri yimyam njak mineg ta Guwa ndindonge sinje likate. ⁵ Sine piro kise kise ke likeg ta Sunjo ndindo tuku pirokeg. ⁶ Sine sangri kise-kisembi pirokeg ta Kuate sine nduik nduik njakmba mbolnje pirokate. ⁷ Tukul Guwa nu sine nduik nduik mbolnje sangri kile-mayokkate ta tira njakmba turkam tuku. ⁸ Ande Tukul Guwanje wamdus tuwit le nu wamdus kuyar mayenu kile-mayokkate. Tukul Guwa ndui tange ande wam kuirok minig ta sate le kile-mayokkate. ⁹ Nu ande sangri tuwit le Kuate tuku sangri tomba tingam tuku nu den ndakate. Tukul Guwa ndui tange ande sangri tuwit le nu guaze pitaikate. ¹⁰ Nu afu walmba sangri yimyam ninje likate le ande nu wam kitek sangrinu ke likate. Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate. Ande nu guwa magenu njaigonu pilenga

katesete. Ande pasa kuale gilai ta nu sakate. Ande pasa kuale gilai ismba nu pasa tugunu biteknjgate. ¹¹ Piro sanjri ta njakmba Tukul Guwanje ndo kile-mayokkate. Nu nuje nzali dubimba tanjo pino nduik nduik piro sanjri ta walmba ninjit.

Sine Kristus tuku ngarosu mineg

¹² Tango tuku ngarosu sinamnje inumnu gudommba minig ta njakmba ulendika ngarosu ndindo ndo. Kristus tuku mbal mata tanjamba ndo minig. ¹³ Sine afu Zu afu kasomok mbal afu piro tanjo afu kulat tanjo sine njakmba Tukul Guwa kule pisne tanjan tigen sulumba ngarosu ndindo mayok kagen. Kristus nu Guwa ndindo ta sinjina le sine njakmba kule tanjan nyigen. ¹⁴ Tango tuku ngarosu sinamnje aganj ndindo ndo mine ndakate. Inum inumnu gudommba minig. ¹⁵ Kupe nu sakumba ye wai kuga tukunu ye ngarosu te inumnu mine ndaket nguwa ta kumu kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁶ Ko kilba nu sakumba ye am kuga tukunu ye ngarosu inumnu mine ndaket nguwa ta mata kumu kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁷ Tango tuku ngarosu am ndo minwa ta nu ame aganjmbi pasa isamngat? Ko nuje ngarosu kilba ndo minwa ta nu ndanjmba aganj mundurnu kamusamngat? ¹⁸ Kuate nu nuje nzalimbi ngarosu inum inumnu minam tuku ma madininjmba wakeikina. ¹⁹ Ngarosu njakmba aganj ndui ta ndo minig kande ngarosu mine ndakate kande. ²⁰ Tango tuku ngarosu inum inumnu gudommba minig ta njakmba ulendika ngarosu mayok kinit. ²¹ Amnje wai samba ne nda mina ta ye yije ndo mine mayewamngit nga sawam kumu kuga. Ko gabatnje kupe samba ne nda mina ta ye yije ndo

mine mayewamngit nga sawam kumu kuga. ²² Sinjine ngarosu mbolnje aganj fonfon afu sanjri kugatok ngeg ta mine ndakate kande sine mine maye ndaweg kande. ²³ Ngarosu inumnu afu kiko teg ta sine kulat mageka songa mindepiye mageninggeg. Ngarosu inumnu afu te kuga. ²⁴⁻²⁵ Kuate nu ngarosu wakeina ta ngarosu pur yimyam ndaka kumu kumu munju turkuwaig nga ngarosu tuku aganj fonfon sine kulat magekuba nga nu idusmba nanjine ma madininjmba patikina. ²⁶ Ngarosu inumnu rar kamuste ta inumnu njakmba piti njak minig. Ngarosu inumnu nyu sunjo tate ta inumnu njakmba nu mbolnje gare tade. ²⁷ Sine njakmba ulendimba Kristus tuku ngarosu mineg. Sine nduik nduik njakmba nu tuku ngarosu inum inumnu mineg. ²⁸ Kuate nu nuje kuasmbi afu piro sunjo aposel patikate. Nane kumnemnje afu Tukul Guwanje pasa sanjgit le ismba kile-mayokkam tuku patikate. Nane kumnemnje afu pasa kukliwam tuku patikate. Afu nane wam kitek sanjgrinu ke likam tuku, afu guaze pitaikam tuku, afu turka sinzanjngam tuku, afu piro yimyam kulatkam tuku, afu pasa kuale nane gilai ta sakam tuku nu tanjamba tanjamba nane patike likate. ²⁹ Sine njakmba aposel piro ndo ke ndakeg. Njakmba Tukul Guwanje pasa sanjgit le ismba kile-mayokkam tuku mine ndakeg. Njakmba pasa kukliwam tuku mine ndakeg. Sine njakmba wam kitek ke likam tuku sanjri njak mine ndakeg. ³⁰ Guaze pitaikam tuku, pasa kuale gilai sakam tuku, pasa kuale gilai ta tugunu biteknjngam tuku sine njakmba piro sanjri kame ta kile ndakeg. ³¹ Tane njakmba Tukul Guwa tuku piro sanjri sugokanu yimyam kilam tuku wamdus sanjgrinu palpe.

Kile ye manjau sunjo ande kise tumtingamngit ta piro sanjri afu ta njakmba linijmba mbolnje minit.

13

Kume pur manjau

¹ Ye tanjo kame ko ejel kame tuku pasa kualembi sakam tuku sanjri njak minmba kume pur manjau denket ta ye tuku pasa ta ngiram wi sunjo ake kinit tanjan. ² Ye Tukul Guwa tuku sanjri afu njak minmba Tukul Guwanje pasa sayate le ismba kile-mayokka wam kuirok njakmba katesemba ye Kuate tuku sanjri tomba tinja tabe dirningam kumuñ minet sulumba kume pur manjau denket ta ye ake aganj tanjan minet. ³ Ye yiñe aganj ndende njakmba sanzal mbal niñmba ko yiñe ngarosu panje ugwa nga buknga kume pur manjau denket ta wam kame tanje ye turam kumuñ kuga. ⁴ Ande nu kume pur manjau njak minit ta nu ande tuku pitik gubra te ndakate. Nu mara mindek afu turkate. Nu afu tuku mine manjau tuku wamdus kagli fir ndakate. Nu nuñe ngarosu te-du ndangate. ⁵ Nu nuñe miroñ payam ndakate. Nu afu tala ndaningit. Nu nuñe miroñ yeye nda ngate. Nu pitik palseñ ndate. Nu ande tuku gubra pitik kusremba gilaingate. ⁶ Ande nu mbarte ta nu gare ndate. Nu sinanu wam tugusek njakmba tuku ndo gare Tate. ⁷ Nu nuñe piti kugraka bike ndakate. Nu ande tala ndate. Nu wam njakmba kumumbi mayok kuwaig nga tairnga sanjri tinja dirnangate. ⁸ Afu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkade sanjri ko pasa kuale gilai sakade sanjri ko wam kuirok kile mayokkade sanjri ta njakmba kugawamngaig. Kume pur manjau ndo minmba minamngat. Kugawe nda. ⁹ Sine Tukul Guwa tugumnje

wam kuirok ko pasa ismba kile-mayokkeg ta afu ndo katesemba kile-mayokkeg. ¹⁰ Kile wam afu katese ndaweg ta ngumnenga njakmba kile-mayokkuwa le kate-sewamngig. ¹¹ Ye kiño minen sulumba ye kiño tuku pasa kiño tuku wamdus njak minen. Ye kiño minmba wamdus pile maye ndawen. Kile ye sungoka gua gua manjau njakmba kusreken. ¹² Kile sine kule nza mbolnje linmba tumail kanjerkeg tanjan Kuate tuku wam kame kanjer maye ndaka wamdus te-suluweg. Ngumnenga sine kanjerka katese mayewamngig. Kile sine fudinmba ndo kateseweg. Ngumnenga Kuate nu sine tuku wamdus kila minit tanjamba ndo sine wam njakmba kumumbi tumsingwa le kate-sewamngig. ¹³ Manjau kenmba minig. Ngamungal son manjau, Kuate mindeweg manjau, kume pur manjau. Wam ken ta ngamuknje kume pur manjau nu sunjokanu minit.

14

Pasa kuale gilai sakam tuku manjau

¹ Tane kume pur manjau njak minam tuku dirnangap sulumba Tukul Guwa tuku piro sanjri njakmba kilam idusmba Tukul Guwanje pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku piro sanjri ta tam tuku wamdus sanjrinu palpe. ² Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu tanjo kame sa ndaningit. Nane pasa ta isig ta nane katese ndade. Nu Kuate sate. Tukul Guwanje nu tumte le nu tanjamba wam kuirok afu sakate. ³ Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate ta nane afu ismba kila pilmba sanjri tingade. Afu piti njak ta nane piti gagulmba ngamungal bulkade. ⁴ Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu nuñe miroñ ndo sanjri Tate. Ande Tukul Guwanje

pasa sate le ismba kile-mayokkate ta nu Kuate tuku kuasmbi sangri pileningit. ⁵ Ye tane njakmba pasa kuale gilai sakam tuku iduset ta tane Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkam tuku ta ye sungomba iduset. Ande Tukul Guwanje pasa sate le ismba kile-mayokkate sangri tanje pasa kuale gilai sakate sangri ta lite. Ande nu Kuate tuku kuasmbi ngamuknje pasa kuale gilai saka nane tugunu ismba sangri tingam tuku nu biye mbil ndawa ta alo kugatok. ⁶ Tira kame, ye tane tugum promba pasa kuale gilai saki ta ye tane turke nda. Ye pro Tukul Guwa tugumnje pasa ko kila kuirok afu ko tum pasa ismba kile-mayokki ta ye tane turtingam kumu. ⁷ Tanjo ande nu tabu tabu fitka ko ndombinj katmba mune njin tugu dubi ndawa ta ima nu mune kuale katesewamngat? ⁸ Ko kame ngiram kuale tugusemba mayok nda kuwa ta ima nu kame aganj kuanekamngat? ⁹ Tanjamba ndo ne pasa kuale gilai sakate ta ima nu pasa ta katesewamngat? Ne tuku pasa ta ake pasa tananj mayok ka ngisikate. ¹⁰ Kilke tugu njakmba mbolnje pasa kuale yimyam sungomba minig ta njakmba alo njak. ¹¹ Tanjo ande nu pasa kuale ye gilai tamba sakuwa ta ye nu rawe tanjo nget. Nu mata ye rawe tanjo ngate. ¹² Tane Tukul Guwa tuku piro sangri yimyam kilam tuku wamdus sunjo njak minig ta ye kila. Tane piro sangri afu Kuate tuku kuasmbi turkam tuku ta kilam tuku sungomba idusap. ¹³ Tane tuku ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu mbilam tuku piro sangri ta turmba tam tuku Kuate yabanjwa. ¹⁴ Ande nu pasa kuale gilai tamba Kuate yabanje ta nu mingembi ndo sakate. Nuje wamdus pasa ta gilai minit. Tukul Guwa nu tuku minge mbolnje pasa

ta sakate. ¹⁵ Ta tuku ye tenjenmba iduset. Ye Tukul Guwa mbolnje pasa kuale gilai tamba Kuate yabanjmba manj yije wamdus kilambi yabanjamngit. Ko Tukul Guwa mbolnje mune kuale gilai tamba ulmba manj yije wamdus kilambi mune ande ulamngit. ¹⁶ Ne Tukul Guwa mbolnje pasa kuale gilai tamba yabanjmba Kuate tuku nyu te-dunga nu gare tuwit ta ne ndonj mangurkade mbal nane pasa ta katese ndamba ne tuku yabanj pasa son ngam kumu. ¹⁷ Ne Kuate tuku nyu tanjamba te-dungate ta maye ta ne afu tur ndakate. ¹⁸ Ye Paulus pasa kuale gilai tamba sungomba saka tane njakmba litinget. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁹ Ye pasa kuale gilai gudommba njak minet ta kusem mbolnje ye sakam idus ndawet. Ye pasa kila ta ndo sakam iduset. Pasa kila ndui ndui saket ta pasa kuale gilai gudommba saket wam lite. Ye pasa kila saket tamba Kuate tuku wam afu nane tumningam kumu. ²⁰ Tira kame, tane kinjo kame tananj mine ndaka wamdus pile mayewap. Tane kinjo dabro tananj wam njaignu kam tuku gilai minmba tanjo tananj wamdus pile mayewap. ²¹ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Sunjo nu sakate: Pasa kuale kise rawe mbal tuku minge mbolnje ye Israel mbal ye tuku pasa isam tuku saningit ta pasa ta nane mata ise nda ngate. *Aisaia 28.11-12*

²² Pasa ta mbolnje sine kila pileg. Pasa kuale gilai sakate sangri ta Kristus tuku son ngeg mbal ismba rironkam tuku sa ndasingit. Son nda ngade mbal ismba rironkam tuku saningit. Ande Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate sangri ta sine son ngeg mbal sangri pilingam tuku tanjate. Son nda ngade mbal tuku

kuga. ²³ Tane Kuate tuku kuasmbi manjurka njakmba pasa kuale gilai sake lika minap le gilai mbal afu ko son nda ngade mbal nane pro pasa ta ismba tane nginngankade ngamngaig. ²⁴ Tane njakmba Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokka minap le gilai mbal ko son nda ngade pro pasa ta iswaig le nanjine ngamungal nduaseka nanjine mbar tumninguwa le idusamngaig. ²⁵ Tanjamba nane nanjine mbar kuirok minig ta ismba ndek dagol tidronga Kuate mbarinjmba sakamngaig; Kuate nu sinja tane ndonj minit nga sakamngaig.

Manjurkam tuku manjau tugusek

²⁶ Tira kame, tane manjurkap sulumba tenenmba ke likap. Ande nu mune ulwa. Ande pasa kukliwa. Ande wam kuirok kile-mayokkuwa. Ande pasa gilai sakuwa. Ande nu pasa ta biye mbilwa. Tane tanjamba manjurkap sulumba tanjine tanjine sangri tingam tuku sangri kise kise kumumbi kile-mayokkap. ²⁷ Afu pasa kuale gilai tamba sakam kande armba ko kenmbanje ndo sakuwaig. Nane ndui ndui tinga sakuwaig. Tanjawaig le ande nu pasa kuale gilai ta biye mbilwa. ²⁸ Ande nu mbilam tuku mine ndakuwa kande nane minje tukulmba nanjine ndo Kuate ndonj pasa gilai ta sakuwaig. ²⁹ Afu Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkam kande armba ko kenmbanje ndo sakuwaig le isig mbalnje pasa ta pilenguwaig. ³⁰ Ande nu pasa ta kuklimba minwa le ande Tukul Guwanje pasa inum kitek sawa kande tanjo nu pasa kuklimba minit ta nu pitik pasa ta denpurmba minyokuwa le inum suk tinga sakuwa. ³¹ Tane ndui ndui njakmba Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkap le wam

ta mbolnje tane njakmba kila kitek tumba sangri tingamngaig. ³²⁻³³ Sine manjurka zigna tinga fare fare pasa sakam kumunj kuga. Wam ta Kuate tugumnje pro ndate. Sine tuku manjur mayenu mayok kambim tuku Kuate nu iduste. Tukul Guwanje afu pasa saningit ta nane pasa ta kulatka towam kumunj. ³⁴ Kussem kanjeram manjurkeg mbolnje pino kame minje tukulmba minwaig. Nane tukul pasa dubimba tanjo kumnemnje minwaig. Kuate tuku mbal ma yimyam mbolnje manjurkade nane njakmba tanjade. ³⁵ Pino ande nu kussem mbolnje pasa kukliwa ta manjau mayenu kuga. Nane Kuate tuku pasa ismba kusna njak kande nanjine wandeknje tanjo kat nanjine kusnaninguwaig. ³⁶ Kuate tuku pasa ambonja tane Korin mbal tugum pronas e? Ko sinenje ndo pasa te iseg nga idusde? Ndo kuga. ³⁷ Tane afu ye Tukul Guwa tugumnje pasa iset ko ye nu tuku sangri tet ngade mbal tane ye pasa kuyarket te Sunjonje tuku tukul sina ta katesewap. ³⁸ Nane afu tanjamba idus ndawaig ndeta tane nane ngumneningap. ³⁹ Tira kame, tane Tukul Guwa tugumnje pasa ismba sakam tuku piro sangri ta tam tuku sunjomba idusap. Pasa kuale gilai sanu tuku sangri ta mata peu ndawap. ⁴⁰ Tane manjur mbolnje manjau ke likade ta zigna tinga fare fare ke ndakap. Tane tugusemba ke likap.

15

Kristus kummba manj tingina

¹ Tira kame, ye ambonja pasa tugusek satingen le tane isnaig sulumba pasa ta mbolnje sangri tinga minig ta ye kile manj pasa ndui ta tane idusam tuku satinet. ² Tane pasa ta biye dewap le

Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingamngat. Tane ake minge pasa ndo sakade ta nu tane tuku muskil kile-tidinge nda. ³ Ye Kristus tuku pasa tugusek isen sulumba satingen pasa ta alo sunjo njak ta tenemba. Kristus nu kuyar pasa kumumba sine tuku une saukam tuku nu kumna. ⁴ Nu kumna le ngukinaig ta nu man kuyar pasa kumumba mara kenju mbolnge tingina. ⁵ Nu tingina le Petrus nu kangerna. Ta ngumnemnge nane 12 nu kangernaig. ⁶ Ngumnennga nunje tira kame gudommba 500 limba ma ande mbolnge manjurkinaig le nane tugumnge mayok kina le kangernaig. Mbal ta kile gudommba minig. Ndui ndui ndo kume likinaig. ⁷ Ait ande Yakobusnge nu kangerna. Man ait ande mbolnge aposel njakmba nu kangernaig. ⁸ Ngumne tukulmba ye tugumnge mayok kina le kangeren. Ye nane minig tana kuga. Ye kutu bizowanu tana prowen. ⁹ Ye Kuate tuku kuasmbi kilmba ngaigo sigliken tukunu ye aposel nyu tet ta denkate. Ye aposel njakmba kumnemnge minet. ¹⁰ Ye aposel minet ta yinje sangrimbi kuga. Kuate nu ake sinan ye make pilmba aposel pilna. Nu ye make pilna ta nu mbar ndana. Alonu tanjamba kilimok mayok kina. Ye piro karenka aposel njakmba tuku piro liningen ta yinje sangrimbi kuga. Kuate nu ye make pilna le ye tanjawan. ¹¹ Yenge tane tugumnge pasa kukliwen e ko afunge ta wam sunjo kuga. Sine njakmba tanjamba ndo pasa kukliweg le tane son ngade ta ndo wam sunjokanu.

Kumanu mbal tingamngai

¹² Kristus nu kumna le Kuatenge te-tina le tingina ta sine tanjamba ndo pasa kukliweg ta ndanam saka tane tuku afu kumanu mbal man tinge nda nga sakade. ¹³ Tane kumanu mbal man tinge nda ngade ta son ndeta Kuatenge Kristus mata

te-ti ndana. ¹⁴ Nu Kristus te-ti ndana ndeta sine pasa kukliweg te mata alo kugatok. Tanjamba ndeta tane nu tuku sanjri tomba tingade ta mata tane turtinge nda. ¹⁵ Kuatenge kumanu mbal kile-tidi ndangate ndeta Kristus kumna le Kuatenge te-tina pasa sakeg ta mata son kuga. Tanjamba ndeta sine Kuate tuku yabri pasa ndo sakeg. ¹⁶ Kumanu mbal Kuatenge kile-tidi ndangate ndeta nu Kristus mata te-ti ndana. ¹⁷ Nu Kristus te-ti ndana ndeta tane nu tuku kume tuku sanjringe tursingam kumu ngade ta tane turtinge nda. Tanjamba ndeta tane une njak minmba ngisikam tuku minig le ¹⁸ nane afu Kristus tuku son nga kumnaig mbal nane mata kummba ngisikinaig. ¹⁹ Sine kilke te mbolnge mineg le Kristus nu sine tursingit. Kume le man tursingende nda ta son ndeta sine kile yabri wamdu ndo dubimba sine afu tuku mine liniimba sirka sinamanzer sunjo mbolnge mineg. ²⁰ Tanjamba kuga. Kuatenge Kristus nu kumna le te-tina. Kristus nu kumanu mbal ngamuknge nu ambonga tingina le ngumnennga kumanu mbal njakmba tingamngai. ²¹ Tango inum mbolnge kume manau mayok kina. Tanjamba ndo tango inum mbolnge kummba tingam tuku manau mayok kina. ²² Tango njakmba Adam tuku ndare mbolnge kile sine kumeg. Tanjamba ndo sine Kristus tuku son ngeg mbal kummba nu mbolnge man abonga tingamngig. ²³ Sine singine ait prowa le tingamngig. Kristus nu ambonga tingina. Nu luka prowa le sine Kristus tuku mbal mata abonga tingamngig. ²⁴ Nu promba sugu sugu njakmba Kuate tuku ngueu minig ta kile-ibenkuwa sulumba nunje gageu njakmba kilmba Mam Kuate wai mbolnge patikuwa le kilke te kugawamngat. ²⁵ Kristus nu gabat sunjo minwa sulumba nunje ngueu njakmba tanjamba kile-

ibenjke suluwamngat. ²⁶ Nu ngueu njakmba kile-ibenjka ngumne tukulmba nu kume manjau mata te-ibenjamngat. ²⁷ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu aganj ndende njakmba kilmba nu tuku kupe kumnemngge patikamngat ngate.
Mune 8.6

Kuate ndo nu kumnemngge mine ndakate. Nunge aganj ndende njakmba Kristus kumnemngge patikuwa le ²⁸ kile Kuate tuku kinjo nu Mam nuje kumnemngge minamngat. Tanjawa le Kuate nu aganj njakmba tuku Sunjo minamngat. ²⁹ Nane afu nanjine kumanu mbal turkam tuku kule pisne tade. Kumanu mbal manj tinje ndangade ta son ta ndanam nane kumanu mbal tuku kule pisne tade? ³⁰ Ko ndanam sine aposel kumam tuku piro keg? ³¹ Tira kame, ye mara mindek kumam tuku dirnanget ta tane ye ndon sinjine Sunjo Kristus Yesus dubiweg ta ye tane tuku payamket. ³² Ye kummba manj ti ndanget kande ye Efesusngge aganjmor nguikok tananj nane afu ye ndonj kame bunaig ta ake rar ten kande. Alonu kilke te mbolok wam kuga. Kumanu mbal manj ti ndangade kande sine tejenmba sakeg kande.

Sine mine minemba nduiye kumamngig. Ta tuku sine minemba kule nyumba pagumba nyumba gare-gareka ndo minbe njube. *Aisaia 22.13*

³³ Yoi. Tane yabri wamodus ta tendakap. Ande nu mbal najgonu ndonj ulendikate ta nu tuku manjau mayenu nanenngge njayo silide. ³⁴ Tane wamodus te-mayemba une manjau njakmba kusrekap. Tane afu Kuate tuku manjau gilai minig ta tane sinjka kikotinjuwa.

Ngarosu kitek tamngig

³⁵ Nane afu tanjo kummba manj abonja tingam tuku pasa

te ismba ye kusnayumba Kuate nu ndanmba kumanu mbal kile-tidingamngat? Ngaro ndanj tumba tingamnggaig nga kusnayamnggaig. ³⁶ Yoi. Ne aganj tumu ngukate le kilkek sinamngge kumit sulumba ndo mange prote. ³⁷ Ne anjenu ngu ndakate. Ne tinju ndo ngukate. Ngukate le mange promba kuzru pilit. ³⁸ Ne aganj tumu ngukate le tinju yeki yeki Kuatenngge anjenu madininjina tanjamba ndo prode. Tinju mindek nanjine ange ta mayok kinig. ³⁹ Ngarosu tuku ndem ndui ta mine ndakade. Tanjo ndem aganjmor ndem sar umanj ndem kualeganj ndem ta njakmba kise kise mine likade. ⁴⁰ Samba mbolok aganj kame ngarosu njak minig ta mindepiye nanjine kise. Kilke mbolok aganj kame ngarosu njak minig ta mindepiye nanjine kise. ⁴¹ Ki tuku bulu tambun tuku bulu mbai tuku bulu ta njakmba kise kise. Mbai kame mata bulu kise kise njak minig. ⁴² Kumanu mbal tingamnggaig ta tanjamba ndo. Nane kumig le ngukade ngarosu ta menja ngisikade. Nane tinjuwaig sulumba ngarosu kitek manj me ndanjam tuku tingamnggaig. ⁴³ Ngarosu njukeg ta mayenu kuga. Ngarosu kitek ta mayenu ndo. Njukeg ta gisleknu. Ngarosu kitek ta sanjri njak. ⁴⁴ Ngarosu njukeg ta kilke te mbolok aganj. Ngarosu kitek ta samba mbolok aganj. Kilke te mbolngge sine ngarosu njak mineg tukunu samba mbolok ngarosu kitek mata minit. ⁴⁵ Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Adam ambokok nu tanjo abo njak mayok kina ngate ta Adam ngumnekok nu Guwa mayok ka abo tugu kitek sinjina. ⁴⁶ Samba mbolok wam ambonja mayok kine ndakate. Kilke mbolok wam ambonja mayok kinit le samba mbolok wam ngumnemngge mayok kinit. ⁴⁷ Tanjo ambokok ta Kuate nu kilkembi wakeina le kilke mbolok tanjo

mayok kina. Tanjo ngumneŋga mayok kina ta nu samba mbolŋe ndekina. ⁴⁸ Kilke mbolok mbal Kuatenŋe Adam kilkembi wakeina nane nu tanaŋ minig. Tanjamba ndo sine Kristus tuku mbal samba mbolok tanjo Kristus tanaŋ mineg. ⁴⁹ Tanjo Kuatenŋe kilkembi wakeina ta sine nu tuku ngarosu ŋak mineg. Tanjamba ndo sine samba mbolok tanjo tuku ngarosu ŋak minamŋig. ⁵⁰ Tira kame, kilke te tuku ngarosu nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. Ko ngisikam tuku ngarosu te abo minmba minam tuku wam te nda. ⁵¹ Ye pasa kuirok ande te-mayokamŋig. Sine Kristus tuku mbal ŋakmba kume nda. Afu ndo kumamŋaig ta nu prowa le sine ŋakmba ngarosu kitek ŋak mayok kanŋig. ⁵² Kugawam tuku ait tabil wikuwa le ma telinŋe tanaŋ ngarosu kitek mayok kanŋig. Tabil wikuwa le Kuate nu kumanu mbal ambonŋa ngarosu me ndanŋam tuku ŋak kile-tidinguwa le sine abo ŋak mineg mbal nane ngumnemŋe ngarosu kitek ŋak mayok kanŋig. ⁵³ Sine ngaro menŋate te mbilmba me ndanŋate ngaro tamŋig. Sine kumeg ngaro mbilmba kume ndakam tuku ngaro tamŋig. ⁵⁴ Sine tanjamba mayok kube le Kuate tuku kuyar pasa tuku alonu mayok kanŋat ta tenenmba sakate.

Kume manau ta Kuatenŋe te-
ibenmba nduiye pitaite
ngate. *Aisaia 25.8*

⁵⁵ Kuyar pasa ande mata tenenmba sakate.

Kume tuku sanŋri aninŋe?

Kume tuku kame agaŋ aninŋe ŋga sakate. *Hosea 13.14*

⁵⁶ Ima kate tukul lukaka unekade ta nane kume tuku kame agaŋ ta tuku panu kamusde. ⁵⁷ Sine tanjamba kuga. Sine Kuatenŋe Sunjo Yesus Kristus singina le sine nu tuku sanŋrimbi une te-ibenŋeg sulumba Kuate tuku gare-

garekeg. ⁵⁸ Yinŋe tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sanŋri tinŋa minap sulumba nu tuku piro kumumbi kap. Tane tanjamba Sunjo tuku piro kap ta piro ta lafunu mayenu ŋak minit ta tane kila.

16

Afu turkam tuku ndametinŋ patikap

¹ Kile ye Kuate tuku mbal ndametinŋmbi turkam tuku satinŋamŋig. Ye Kristus tuku kuasmbi Galesia ma mbolŋe mine likade ndametinŋ manŋurkam tuku saninŋen tanjamba ndo tane kap. ² Tane nduik nduik ŋakmba tanŋine piro mbolŋe ndametinŋ kilig ta kusem mindek giganmba kilig ta kumumba tanjamba patikap. Tanawap ta ye tane tugum prowi le tane patikam tuku piro karenŋe nda. ³ Tane tanjo afu madiningap le ye pro wane afu kuyarka ninŋi le nane ndametinŋ ta kilmba Yerusalem kuwaig. ⁴ Ye mata Yerusalem kambim tuku idusmba ndeta nane ndonŋ kanŋig.

Paulus nu Korin kambim tuku sakina

⁵ Ye Masedonia kilke mbol kambim idusmba minet. Ye ka sulumba tane tugum ta prowamŋig. ⁶ Pro tanŋe tane ndonŋ ait afu minamŋig. Ko bubre ait ndeta ait kuennu minamŋig. Tanjawi sulumba ye tumbraŋ ndaŋ kambim bafuwi kande tane ye agaŋ ndendembi sinzanŋap le ka. ⁷ Ye pro ait fagnu tane kusreka kambim idus ndawet. Sunjo nu nzaliwa le ye ait kuennu tane ndonŋ minam tuku iduset. ⁸ Ye Efesus tumbraŋ sunjo te mbolŋe piroka mini le Pentikos kusem kugawa le kanŋig. ⁹ Sunjonŋe pironu tuku malanŋa talkina le tenŋe pirocket le alonu gudommmba mayok kinig ta nane gudommmba piro te peuwam tuku tago-tagode. ¹⁰ Timoteus nu tane

tugum prowa le tane nu tanjine gulab tana tap le nu wamdus bulok nak tane ndon minwa. Nu ye minet tenen Sunjo tuku pirokate. ¹¹ Ande nu tala ndawa. Tane nu ndon wamdus ulendi tuma minmba nu tumba sinzanap le ye tugum te prowa. Ye tira afu ndon nu te prowamngat ngina ta tuku tairnga mineg. ¹² Apolos nu tira afu kilmba tane tugum kuwa nga sarsaren ta kuga. Nu ait mayenu ande tairngate. Ait ande mayenu prowa le nu tane tugum prowamngat. ¹³ Tane kurauka Kristus tuku pasa son ngade ta biye dewap. Tanjo sangriknu kuru kuru kugatok tana minap. ¹⁴ Tane wam kade ta kume pur manjambi ndo kap. ¹⁵ Tira kame, Akaia mbal ngamuknge Stefanus nuje ndare tuma ndon ambonga ngamungal biye mbilmba son nginaig. Kile nane Kuate tuku mbal turka sinzanngam tuku idusmba minig ta tane kila. ¹⁶ Stefanus nane afu nu tana piro karenkade mbal nane tane tuku gabat minwaig nga iduset. ¹⁷ Tanjine mbal Stefanus Fortunatus Akaikus nane ken ta ye tugum pronaiig le ye gare sunjo ten. Kile ye tane nakmba ndon minanu suket. ¹⁸ Nane ye wamdus bul seryade. Tane tuku wamdus mata bul sertingig. Tanjo kame tana minig ta nane tuku nyu idusningap. ¹⁹ Kristus tuku kuasmbi Asia kilke mbolnge mine likade nane tane gare pasa tingig. Akuila le Prisila, Kristus tuku kuasmbi nale tuku wande mbolnge manjurkade ta turmba Sunjo tuku nyu mbolnge gare pasa sunjomba tingig. ²⁰ Tira kame nakmba nane gare pasa tingig. Tane mata tanjine tanjine mungu kume purkade manau ta alonu te-mayokap. ²¹ Ye Paulus kile yije waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane nakmba

kaiye. ²² Ande nu Sunjo Yesus tuku kume pur ndate ta nu ngisikam tuku minit. *Maranata.* * ²³ Sunjo Yesus nu tane sunjomba make patikuwa. Son. ²⁴ Tane Kristus Yesus ndon ulendikade mbal ye tane nakmba tuku kume purmba minet.
Son.

* **16:22:** Maranata pasa ta tugunu: Singine Sunjo, ne prowa.

2 KORIN Korin mbal tuku waŋe Paulusŋge arnu kuyarna

Paulus nu Korin mbal tuku waŋe arnu kuyarna te tugunu teŋenmba.

Nu Korin mbal tuku waŋe amboŋga kuyarna ta nane tuku mbar afu kile-tidingam tuku kuyarna. Nu pasa waŋe sangrinu pilna tukunu nu piti ŋak minmba Titus kukulna le nane tugum kina. Nu kumba ka taŋge maŋ luka Paulus tugum promba nu wam kubeu tuna sulumba sakina: Nane ne tuku pasa dubimba naŋgine mbar kile-tidinginaig ŋga sana le Paulus nu gare-garekina.

Wam ande mata Korin mbal tugumŋge mayok kina ta Titus nu Paulus teŋenmba kila sana: Yabri mbal afu Korin mbal ŋgamukŋge ne tuku nyu ŋayo silide. Yerusalem gabat mbaŋge ne pirokam tuku waŋe ande kuyarmba tine ndakinaig tukunu ne aposel kuga ŋgade ŋga Paulus sana.

Paulus nu pasa ta ismba nane tuku yabri pasa kile-ibenkam tuku nuŋe maŋau tiŋreknu ta waŋe te mbolŋge kuyarna sulumba sakina: Tane Korin mbal Kristus tuku kuasmbi ŋakmba ye tuku piro mbolŋge mayokke likinaig tukunu ye sinka Kristus tuku aposel minet ŋgina.

¹ Kuate tuku kuasmbi Korinŋge nu tuku mbal afu ŋakmba Akaia kilke mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye siŋgine tira Timoteus sile tane ndoŋ pasatam prowek.

² Siŋgine Mam Kuate, Sungo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertingwaik. Son.

Piti mbolŋge dirnanga tingam tuku pasa

³ Siŋgine Sungo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunŋube. Nu sine sunŋomba mapesingit. Nu mara mindek sine sinzaŋsiŋgit le wamdus piti bulkade. ⁴ Nu sine piti mbolŋge mineg le sinzaŋsiŋmba wamdus bul sersingit. Wam tamba nane afu piti mbolŋge minig ta sine mata nane sinzaŋsiŋmba wamdus bul serningam kumuŋ.

⁵ Kristus nu piti sungo kurana taŋamba ndo sine mata piti sugo kugrakeg ta Kuateŋge Kristus sinzaŋna taŋamba ndo sine mata sinzaŋsiŋgit le wamdus bulkade. ⁶ Ta tuku sine piti kugrakeg wam ta mbolŋge sine tane turka wamdus bul sertingam tuku ndin kila pileg. Sine piti mbolŋge Kuate nu wamdus bul sersingit ta tane sine taŋaŋ piti kugrakade le Kuate nu wamdus bul sersingit taŋamba ndo sine tane turka wamdus bul sertingam kumuŋ. ⁷ Sine tane baringamŋgaig ŋga ŋgamuŋgal piti ndasiŋgit. Tane sine taŋaŋ piti kugrakade tukunu wamdus bul seram tuku maŋau sine teg taŋamba ndo tade.

⁸ Tira kame, sine Asia kilke mbolŋge piti sugo kaŋgerkigen ta tane kila satingamŋgig. Sine piti sugo kaŋgerka wamdus mayenu pro kinaig le kumamŋgig ŋga idusgen. ⁹ Wam ta mbolŋge siŋgine sanŋri kumuŋ kuga ŋga kamusmba Kuate tuku sanŋri tomba tingigen. Nu kumanu mbal kile-tidingate tuku. ¹⁰ Sine kume dirgen le nu sine turkina. Nu taŋamba maŋ tursingamŋgat ŋga sine wamdus bulok mineg. ¹¹ Tane mata sine tuku ŋga Kuate yabaŋap le nu tane gudommba tuku yabaŋapasa ismba sine tursingua le wam ta mbolŋge nane gudommba nu tuku nyu te-dunŋuwaig.

Paulus nu Korin kambim sakina ta nu pitik nane tugum kine ndakina

¹² Sine nane n̄akmba tugum̄nge mañau purfen̄nu yabri kugatok ke likeg n̄ga wam̄dus bulok mineg. Sine tane Korin n̄gamuk̄nge mañau tañaj ke likeg. Sine kilke te tuku wam̄dus kilambi taña ndaweg. Kuaten̄ge ake sinaj san̄gri singit le sine tañaweg. ¹³ Sine pasa kuyarke likeg ta tugunu kile-mayokka kuyarkeg le tane burka katese mayewam kumuñ. ¹⁴ Kile tane sine tuku mañau fudin̄mba ndo katesede ta n̄gum̄n̄ga tane katese mayewap le Sun̄go Yesus tuku ait mbol̄nge sine tane tuku gare-garekube le tane mata sine tuku gare-garekam̄ngaig.

¹⁵ Ta tuku ye tane lato gare tingam tuku tane tugum kambim aram saken. ¹⁶ Ye Masedonia kambim n̄ga ka tane kan̄gerki sulumba ka Masedoniange mañ luka pro tane tugum prowam saken. Tan̄ge ye aganj ndendembi sinzanyap le Yudea ma tugu mbol kambim tuku saken. ¹⁷ Ye tañamba tane tugum kambim saken ta pro ndawen. Tane ye fare fare wam mbilmbilmba saket n̄ga idusde e? Tañamba kuga. Ye wam ande kam idusmba saket ta ye kilke mbolok mbal tañaj mingembi ndo saka n̄garosumbi dubi ndade tañaj kuga. ¹⁸ Kuate nu son pasa ndo sakate tañamba ndo ye tuku pasa te mata son pasa ndo. Ye tane tugum kambim saken ta mingembi ndo sa ndaken.

¹⁹ Sine keñ ye Silvanus Timoteus sine tane tugum̄nge Kuate tuku Kin̄o Yesus Kristus tuku pasa kuklimba sat̄ingigeñ. Nu wam kam sakate ta mata mingembi ndo sa ndakate. Nu sakate tañamba ndo kate. ²⁰ Kuate nu sine wam magenu sin̄gam tuku pasa kusna ta alonu tañamba Kristus mbol̄nge mayok kinig. Ta tuku sine nu mbol̄nge Kuate tuku pasa ta sin̄ka

son pasa n̄ga Kuate tuku nyu tedun̄geg.

²¹ Kuate nu Kristus mbol̄nge sine tane turmba san̄gri pilesingit le nuñe mbal minmba nu tuku pirokeg. ²² Nu sine nuñe mbal n̄ga nuñe Guwa wasik tañaj sin̄gina le sine nu tuku mbal mineg ta kateseweg.

²³ Ye Kuate am mbol̄nge sat̄ingam̄ngit. Ye tane tugum pro ndawen ta teñenmba. Ye tane sat̄inge lika piti tingikit n̄ga tane mapekam tuku idusmba ye pro ndawen. ²⁴ Sine tane tuku n̄gamun̄gal son kulatkeg n̄ga idus ndawap. Tangine miron̄ kulatkade le san̄gri tingate. Sine tane ndon̄ ulendika pirokeg ta tane gare n̄ak minap n̄ga iduseg.

2

¹ Ye buk tane tugum kumba sat̄inge lika piti tingem ta mañ lato tane tugum kumba sat̄inge likam mbulet. ² Ye kumba sigair-sigairtin̄mba piti tingi ta ande nu ye gare sam tuku mine ndakate. Tane ndo ye gare sam tuku minig. ³⁻⁴ Ye tane tuku teñenmba iduset. Tane ye ndon̄ wam ndui ta tuku ndo gare teg n̄ga iduset. Ta tuku ye tane tugum kumba wam afu tuku piti tam idus ndawet. Ye tane tugum ka le gare ndo sap n̄ga iduset. Ye tane kile-tidingam tuku wane kuyaren ta ye piti n̄gamun̄gal rar sun̄go tumba malmbi n̄akmba kuyaren. Ye piti tingam tuku tañamba kuyar ndawen. Kuga. Ye tane tuku kume purmba minet ta kila palpe n̄ga kuyaren.

Ande mbarna ta nu tuku mbar gilain̄gap

⁵ Tane tuku ande ye mbol̄nge mbarna ta nu ye ndo piti ser ndayina. Tane n̄akmba piti sert̄ingina ta piti ta sun̄go kuga. Ye pasa san̄grinu sake nda. ⁶ Tane gudomm̄ba nu lafunu tunaig ta kile maye. ⁷ Nu

piti sunjo tumba nu tuku sangri te-ibenbekaig. Kile tane nu tuku mbar gilainga wamdus bul serap. ⁸Tane nu tuku kume purmba minig ta te-mayokap le kila pilwa. ⁹Nu te-tiwam tuku ye tane tuku kuyaren ta tane ye tuku pasa njakmba dubikade e ko kuga ta ye katesewam tuku kuyaren. ¹⁰Tane ande tuku mbar gilaingade ta ye mata nu tuku mbar gilainget. Ye tanenu nga Kristus am mbolnge mbar ta gilainget. ¹¹Wam ta mbolnge Satan nu sine kile-ibenkam kumuñ kuga. Nu sine njaigo siglikam iduste ta sine njakmba kila.

Paulus nane Kuate tuku sangri mbolnge pirokinaig

¹²Ye pasa mayenu Kristus tuku kukliwam Troas tumbran mbol prowen ta Sunjo nu buk ye pirokam tuku ndin wakeina. ¹³Ye pirokam tuku ta yiñe tira Titus nu Troas pro ndana tukunu ye piti njak minmba nane kusreka tinga nu sota Masedonia kilke mbol te prowen.

¹⁴Sine Kuate tuku nyu tedungube. Nu Kristus mbolnge sine sangri pilesinjmba sangri njaigonu njakmba kile-ibenkam tuku ndin tumsingit. Afu Kristus kila palmbim tuku Kuate nu sine mbolnge pirokate le nuñe pasa mayenu mundur mayenu tanjañ mayok ka ma njakmba kumuñgate. ¹⁵Kristus nu sine sinamñge minit tukunu Kuate am mbolnge sine mundur mayenu tanjañ mineg. Mundur mayenu ta Kuateñge muskil kile-tidinga minit mbal ngisikade mbal ta njakmba tugum kinit ta ¹⁶nane ngisinu mbal pasa ta nane bale faram tuku mundur tanjañ kamusde le nane muskil kile-tidinganu mbal abo ningam tuku mundur tanjañ kamusde. i ... Ima kate piro sunjo ta kam kumuñ. ¹⁷Kuateñge nuñe piro kam tuku madisingina mbal

sineñ ndo kumuñ. Sine Kristus ndonj ulendika Kuate am mbolnge wamdus tugusekmbi nuñe pasa kukliweg. Nane afu ndametin kilam tuku ndo nu tuku pasa kuklide ta sine nane tanjañ kuga.

3

Paulus nane pasa kitek tuku piro mbal

¹Sine tane pasa satinñege tambu singine nyu payam ndakeg. Sine nane afu tanjañ tane sine tuku manjau kila palmbim tuku wañe afu kile ndakeg. Ko afunñe sine tuku manjau kila palmbim tuku wañe afu singap nga idus ndaweg. ²Sine tuku kuyar wañe ta tane minig. Tane mbolnge sine tuku piro kilimok mayok kinit. Wañe ta sine tuku ngamuñgal sinamñge minit ta nane njakmba kila. ³Tane Kristus tuku wañe njak minanu tanjañ mayok kinig. Sineñge wañe ta tingigey. Kuate abo minmba minit nuñe Guwanñe Kristus tuku wañe ta kuyarna. Andenñe waimbi kuyar ndana. Kuyar ta tukul pasa tanjañ ndame mbolnge mine ndakate. Tanjine ngamuñgal sinamñge minit.

⁴Sine Kristus mbolnge sangri tinga tanjamba singine piro tuku saka Kuate am mbolnge wamdus bulok mineg. ⁵Sine singine sangri tomba tinga piro ta kam kumuñ nga sa ndakeg. Sine Kuate tuku sangri tomba tinga ndo piro ta kam kumuñ ngeg. ⁶Nunñe sangri singit le nuñe pasa kitek ta sine kumumbi te-mayokey. Pasa kitek ta tukul pasa ambokok tanjañ kuyar mbolnge mine ndakate. Tukul Guwa mbolnge minit. Tukul manjau nu kume manjau singit ta Tukul Guwa nu abo mine manjau singit.

⁷Ndame tukul pasa njak tugu pilmba mayok kina ta kilña sangri njayo mayok kina le Israel mbal nane Moses tuku tumail kanjere

fugunaig. Tukul pasa nu kume manau ndo sinjit ta nu tuku kilja sunjo ta ngumnenja kugana. ⁸ Pasa kitek Kuate tuku Guwa mbolnje mayok kinit ta nu kilja ambokok ta limba sangri njayo mayok kinit. ⁹ Pasa ambokok nu tanjo kilmba pa mbolnje patikate ta nu kilja sangri njak mayok kina. Pasa kitek nu tanjo tinreknu kile-mayokkate ta nu kilja ambokok ta limba sangri njayo mayok kinit. ¹⁰ Manau ambokok tuku kilja manau kitek tuku kiljanje nu lite le nda minanu sukte. ¹¹ Pasa ambokok kugawam tuku ta nu kilja njak mayok kina. Pasa kitek minmba minam tuku ta nu sinja kilja sangri njayo njak mayok kinit.

¹²⁻¹³ Moses tuku tumail kilja ta kuga-kugamba minna ta nu Israel mbal kanjer ndawaig nga tawimbi tumail songina. Pasa kitek tuku kilja ta tanjamba kugawe nda. Wam ta idusmba sine kuru kuru kugatok minje bulokmbi pasa kukliweg. ¹⁴ Israel mbal o buk kile mata Kuate tuku pasa ambokok ta burka nane tuku wamdus tawimbi songanu tanjan tugunu katese maye ndade. Kristus mbolnje ndo wamdus purfewam kumuñ. ¹⁵ Ait te mbolnje mata nane Moses tuku pasa burkade ta nanjine wamdus songanu tanjan tugunu katese maye ndade. ¹⁶ Ande nu ngamuñgal biye mbilmba Sunjo tugum kuwa ta Sunjonje tawi ta talka wamdus nuñe purfeu serwa le nu Kuate tuku kilja sangrinu ta kanjeramngat.

¹⁷ Sine Sunjo sakeg ta nu Tukul Guwa. Sunjo tuku Guwa nu ande sinamnje minit ta nu muskil tetiwe tuwit le aganj ande nu ndale ndakate. ¹⁸ Sine pasa kitek son ngeg mbal tumail songanu tanjan mine ndakeg le Sunjo tuku kilja sine mbolnje kilimok mayok kinit. Sine Sunjo tuku kilja lato lato teg sulumba nu tuku manau te-

pureg. Singine Sunjo Tukul Guwa tugumnje kilja ta teg.

4

Kuate tuku kilja tanjo mbolnje kilimok mayok kinit

¹ Kuate nu sine mapeka piro te singina tukunu sine wamdus piti kamusmba piro kusrewam idus ndaweg. ² Kiko manau njaigonu kuirka kade ta sine pitaika ngumneningigen. Sine afu yabri ndaninggeg. Sine Kuate tuku pasa mbil ndaweg. Sine pasa tugusek kilimok te-mayokmba Kuate am mbolnje piziknu mineg ta nane njakmba kila.

³ Pasa mayenu kukliweg ta tugunu kilimok. Ngisinu tuku ndin mbolnje minig mbal ndo nane tugunu katese ndade. ⁴ Mbal ta nane Kristus tuku pasa son nda ngade. Ta ndanam? Kilke te tuku gabat Satan nu nane tuku wamdus tukulinjit le nane pasa mayenu ismba wamdus purfe ndaningit. Nane Kristus nu kilja sangri njak Kuate tanjan minit ta nane nu katese ndade.

⁵ Sine pasa kukliweg te singine mironj tuku kukli ndaweg. Yesus Kristus nu Sunjo ndindo minit nga wam ta kukliweg. Sine nu tuku nga tane tuku piro mbal tanjan mineg. ⁶ Kuate nu tugu mbolnje bulu mayok ka ma make kiljawa ngina ta nunje singine ngamuñgal kiljate le sine Yesus Kristus kanjermba Kuate tuku kilja kila pileg.

Sine piti kanjerkeg ta Kuate nu sine kusre ndakate

⁷ Aganj mayenu kilke waim sinamnje minig tanjan Kuate nu nuñe wam mayenu sine sinamnje pilit. Sine kilke waim tanjan sangri kugatok mineg ta sine Kuateñe sangri pilesingit le ⁸ piti yimyanje sine tidongade ta sine muskil te-tiwam kambim kumuñ. Sine wamdus te-suluweg ta sine

wam pile pas ndakeg. ⁹ Afu sine kasursingig ta Kuate nu sine kusre ndakate. Nane sine bale faram tuku pani farde ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine mara mindek Yesus kumna tanjamba ndo sine kume direg ta sine kume ndakeg. Wam ta mbolnje tane Yesus abo njak minit ta tane katese mayede.

¹¹ Sine abo njak minmba Yesus tuku nga mara mindek kume direg le nu abo njak minit ta tane kila pilig. ¹² Sine mara mara kumam tuku ndin mbolnje mineg ta tane abo minmba minam tuku ndin mbolnje minig. ¹³ Ande nu kuyar pasa mbolnje tenenmba kuyarna.

Ye Kuatenje pasa sakina ta son nga nane njakmba saniingen nga kuyarna. *Mune ... 116.10*
Sine mata nu tanjaj Kuate tuku pasa son nga tane satinjet. ¹⁴ Kuate nu Sunjo Yesus kumna le te-tina tanjamba ndo ngumnenja sine nu ndonj kile-tidinguwa sulumba tane sine ndonj kilmba nu tugumnje patikamngat ta sine kila. ¹⁵ Sine tanenu nga piti njakmba te kugrakeg. Tanjaweg le Kuate nu ake sinanj tanjo make patikate wam ta tanjo gudommaba lato iswaig sulumba Kuate gare pasa samba nu tuku nyu te-dungam tuku mbal tuge njayowaig.

¹⁶ Sine wam ta idusmba piti sinamnje wamdus kanyummba piro kusrewam idus ndaweg. Sine tuku ngarosu lato lato baklelde ta sine tuku ngamunggal sangri tinga minig. ¹⁷ Piti ait fagnu ndo kangereg ta ngumnenja alonu kilnja sunjo gare minmba minam tuku tamngig. Piti teg te gare manjau tamngig tanje liwa le nda minanu sukamngat. ¹⁸ Sine aganj ammbi kanjerkeg ta sunjomba idus ndaweg sulumba aganj ammbi kanjer ndakeg ta sunjomba iduseg. Aganj ammbi kanjerkeg te ait fagnu ndo minmba kugawamngag. Aganj

ammbi kanjer ndakeg ta minmba minamngag.

5

Ngarosu kitek tamngig

¹ Kilke te mbolok ngarosu te baibai tanaj. Andenje sam-briwa ta Kuate nu ngarosu kitek singamngat ta sine kila. Ngarosu kitek ta wande tanaj ta tanjonje wakei ndanaig. Nu samba mbolok aganj minmba minam tuku. ² Sine ngarosu te njak minmba samba mbolok ngarosu sine mbolnje prowa nga mindesimba mineg. ³ Sine samba mbolok ngarosu ta njak minmba kanu ngarosu kugatok mine nda.

⁴ Sine baibai te sinamnje minmba sinamanzer sunjo njak mineg ta sine ngarosu te kusrewam idus ndaweg. Ngarosu kitek ambonja sine mbol prowa sulumba ngarosu kumam tuku te abo minmba minam tuku manjau sinam kuwa nga iduseg. ⁵ Kuatenje sine tanjamba ndo ngarosu kitek mayok kambim tuku wakeika patikina sulumba nunje Tukul Guwambi sine mbolnje asi sirimba tucker tidinganu tanaj kina.

⁶ Sine wam ta idusmba mara mindek sangri tinjeg. Sine kilke te mbolok ngarosu sinamnje mineg sulumba Sunjo tugumnje mine ndakeg ta sine kila. ⁷ Sine ammbi nu kanjer ndaweg ta singine li njakmba mbolnje nu tuku sangri tomba tinjeg. ⁸ Sine sangri tinga ngarosu kusremba Sunjo tugum kumba nu ndonj minam tuku mindesiweg. ⁹ Sine kilke te mbolnje minmba e ko nu tugum kangig ta sine mara mindek nu tuku nzali ndo dubiwamngig. ¹⁰ Ngumnenja sine njakmba Kristus am mbolnje tingube le nu sine pilesinguwa le sine ngarosu te njak minmba manjau ke likeg ta lafunu kumumbi tamngig.

Sine Kristus mbolnje Kuate ndonj gulabeg

¹¹ Sine njakmba Kuate tugumnje tingamngig wam ta idusmba sine sunjo tuku kurauka nane gudommmba nu son nguwaig nga nane tuku wamdus didikam tuku pirokeg. Sine wamdus tinjeknu ta tumba pirokeg ta Kuate nu kila. Tane mata tanjamba kila pilmba idusap nga satinjet. ¹² Tane sine tuku nyu te-dungap nga pasa te sa ndatinjet. Kuga. Nane afu wamdus njagonu njak minmba tanjo am mbolnje mbal magenu tanaj payamkade. Tane sine tuku manau kila palpe sulumba payamkade tuku mbal yabri pasa ta lafumba Paulus nane ngamunggal tugusek minig nga saningap.

¹³ Mbal ta sine nginngan wamdus njak mineg ngade ta sine Kuate tuku piro sunjokuwa nga tanjamba mayok kineg. Sine wamdus tugusek njak mineg ta sine tanenu nga tanjamba mayok kineg. ¹⁴ Kristus tuku kume pur manajnge sine tuku ngamunggal didikate le manau njakmba ke likeg. Singine wamdusmbi kuga. Tanjo ndindo ta sine njakmba tuku ma tumba kumna le sine njakmba nu ndonj kumanu tanaj kumgenj ta sine kila. ¹⁵ Nu sinenu nga kummba manj tingina. Ta tuku kile sine singine nzali dubi ndamba nu tuku nzali ndo dubiweg.

¹⁶ Kile sine nane afu kanjerka tanjo tuku manjambi pile ndaningeg. Sine buk mbarmba manau tamba Kristus pilegenj ta kile afu mbolnje tanj ndaweg. ¹⁷ Ande nu Kristus ndonj sailkate ta nu kitek mayok kinit. Nuje manau ambokok ta kugana le manau kitek nu mbol prona.

¹⁸ Manau kitek ta Kuatenje temayokte. Sine nu tuku ngeue mbal mingenj le nu sine ndonj wamdus mukuk minam nga Kristus tuku kume mbolnje sine ndonj tumana.

Sine Kristus ndonj tumawam tuku ndin ta afu tumningam tuku nu piro singina. ¹⁹ Sine piro ta kumba pasa kukliweg ta tenjenmba. Kuate nu Kristus mbolnje sine tanjo tuku mbar saukam tuku ndin wakeina sulumba nu sine ndonj tumana. Nu wam ta mbolnje sine tanjo ndonj tumate ta afu saningam tuku piro ta sine wai mbolnje pilna.

²⁰ Kuate nu tanjamba sine tuku minje mbolnje tanjo wikate tukunu sine Kristus tuku piro mbal minmba Kristus tuku nyu mbolnje tane sarsartingmba satinjeg; Kuate ndin wakeina ta ndo dubimba tane nu tuku gulab mayok kape ngeg.

²¹ Kristus nu mbar kugatok minna ta Kuate nu sine tuku mbar njakmba nu mbolnje patikina le nu une tanjo tanaj mayok kina. Kile sine nu ndonj ulendikeg tukunu Kuate nu nuje manau tinjeknu sine mbolnje pilit le sine tinjeknu mayok kineg.

6

Paulus nane piroka piti sugo ku-grakinaig

¹ Sine Kuate ndonj pirokeg tukunu sine tane sangrimba sarsartingamngig. Kuate nu ake sinanj tane make patikate wam sunjo ta ake aganj tanaj kusre ndawap. ² Kuate nu tenjenmba sakate.

Ye tane make patiken tuku ait mbolnje tane tuku wi ismba kilen. Tanjo muskil kiletidingen tuku ait mbolnje tane turtingen nga sakate. *Aisaia ... 49.8*

Tane ise mayewap. Kile ait te nu wikap ta nu isamngat. Kile ait te mbolnje nu tane muskil kiletidinge tingamngat.

³ Sine Kuate ndonj pirokeg ta afunje sine talasinbekaig nga sine piro mayeweg. ⁴ Nane sine Kuate tuku piro mbal tugusek nguwaig nga mine njakmba mbolnje sine kumumbi mayok kineg. Ngarosu

piti sinamanzer manau ta mbolŋe sine sanŋri tinŋa bike ndakeg. ⁵ Afu sine kilmba ŋgussinŋig. Afu sine mulin kilmba wandekŋe patikade. Afu sine kile-ŋgamukka tumail pansinŋig. Sine piro karenŋa mundu teg. Ait afu sine kinye ndaka gubak mineg. ⁶ Sine piti ta ŋakmba sinamŋe sanŋri tinŋa manau purfeŋnu ndo ke likeg. Sine pasa tugusek ta kila minmba wamdus mukuk mineg sulumba nane ŋakmba mbolŋe ranŋun mayeweg. Sine Tukul Guwa ŋak minmba sine wamdus tugusekmbi nane ŋakmba tuku kume pureg. ⁷ Sine pasa tugusek ndo saka Kuate tuku sanŋri mbolŋe pirokeg. Wam ta ŋakmba mbolŋe sine nu tuku piro mbal tugusek mayok kineg. Sine manau tinreknu tamba wam ŋaigonu ŋakmba kile-ibenŋeg.

⁸ Nane afunŋe sine tuku nyu kile-dunŋade le afunŋe tumail pansinŋig. Afu sine waje pasa sasinsinŋig le afunŋe sine magenu ŋgade. Sine tugusek pasa ndo sakeg ta afunŋe sine yabri mbal ŋga pitaikade. ⁹ Afu sine nyu kugatok ŋga talasinginŋig ta nane gudommmba sine tuku nyu saka minig. Ait gudommmba sine kume direg ta sine abo mineg. Sine ŋgarosu piti sunŋo teg ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine ŋgamunŋal rar teg ta sine gare ŋak mineg. Sine sanzalnu mineg ta sine Kuate tuku wam magenu ta nane afu mbolŋe keg le nane mine mayede. Sine aŋan ndende kugatok mineg ta Kuate tuku wam magenu ŋakmba ta sine tuku minig.

¹¹ O Korin mbal, sine sinŋine wamdus piti ŋakmba kile-mayokka kilimok satinŋeg. Sinŋine ŋgamunŋal ŋakmba tane tinŋe suluweg. ¹² Sine tane tuku riweg le tane sinenu ŋga ri ndade. ¹³ Ta tuku tane ye tuku kinjo kame taŋan satinŋet. Sine tanembik riweg ta kile kumumbi lafuwap ŋget.

Sine Kristus son nda ŋgade mbal ndoŋ ulendi ndakube

¹⁴ Tane Kristus son nda ŋgade mbal ndoŋ tuma minam kumuŋ kuga. Nane ndoŋ ulendi ndakap. Mbal tinreknu nane une mbal ndoŋ muŋgu gare ŋak minam fugude. Ma make nu bulu ndoŋ minam kumuŋ kuga. ¹⁵ Kristus nu Sattan ndoŋ wamdus ulendi mine ndakik. Kristus son ŋgade mbal nane manau kise ŋak. Son nda ŋgade mbal nane manau kise ŋak. ¹⁶ Sine Kuate minmba minit nu tuku tukul wande mineg tukunu sine yabri mbara ta mata turmba mbarinŋam kumuŋ kuga. Kuate nu tenenmba sakina.

Ye nane tuku ŋgamunŋal sinamŋe minmba nane ndoŋ likamŋit. Ye nane tuku Mbara mini le nane ye tuku gageu minamŋaig ŋgina. *Wok ... Pris ... 26.11-12; ... Esekiel ... 37.27*

¹⁷ Sunŋo nu tenenmba mata sakina. Tane wam ŋaigonu kade mbal kusreka yamokŋe minap.

Manau kutur ŋak kade ta ŋgumneninŋap.

Taŋawap le ye gare ŋak tane kilamŋit. *Aisaia ... 52.11*

¹⁸ Ye tane tuku Mam mini le tane ye tuku kinjo kame kulim kame minamŋaig ŋgina. ² *... Samuel ... 7.14; ... Aisaia ... 43.6; ... Yeremia ... 31.9*

Sunŋo Sanŋri Nayo nunŋe taŋamba sakate.

7

¹ O tira kame, Sunŋo nu sinenu ŋga minŋe pasa sanŋrinu kusna ta idusmba ŋgarosu ŋgamunŋalmbi kutur ke likeg ta ŋakmba pitaika Kuate tuku kurauka manau tinreknu purfeŋnu sine mbolŋe kumuŋguwa ŋga wamdus sanŋrinu palpe.

Mbar te-tinaig le Paulus nu garena

²Tane maŋ sinembik riwap. Sine tane tuku ande mbolŋge wam ŋayo ndagen. Tane afu kilmba ŋaigo sigli ndakigen. Sine tane tuku ande yabrimba nu tuku agan afu kile ndakigen. ³Ye pasa saŋgrimba satingit ta ye tane satinge likam tuku sa ndatingit. Kuga. Ye buk tane satingit. Sine tane tuku ŋgamuŋgal sunjo ŋak mineg. Sine kummba e ko abo minbe ta sine tane ndoŋ minam iduseg. ⁴Ye tane tuku wamdus tero ndaka gare ŋak payamket. Ye tane idustiŋmba wamdus bulkate. Ye piti ŋakmba sinamŋge tane idustiŋmba gare tet.

⁵Sine Masedonia kilke mbol te progeŋ ta sine mabtam kumuŋ kuga. Piti sunjomba mara mindek sine kile-kogorkinaig. Kame afu sine mbol pronaig. Kuru kuru maŋau mata ŋgamuŋgal sinamŋge kamusgeŋ. ⁶Taŋamba mingeŋ le Titus nu sine tugum prona le sine nu kaŋgermba wamdus bulkinaig. Kuate nu piti ŋak mbal wamdus bul serningit ta nunge ndin ta wakeina. ⁷Nu prona ta tuku ndo wamdus bul ndakinaig. Nu pro tane tuku maŋau kaŋgermba wamdus bulok tina ta kubeu siŋgina le ismba sine mata wamdus bulkinaig. Tane ye sunjomba idusyumba taŋgine mbar tuku kiko kamusmba malm-bikade. Tane ye tuku pasa dubiwam tuku sunjomba idusde. Ye wam ta ŋakmba ismba tane tuku gare toren.

⁸⁻⁹Ye buk waŋe ande kuyarmba tane kilmba satinge liken le tane ŋgamuŋgal piti tinaig ta ye mata tanenu ŋga piti kamusen. Tane ait fagnu piti ŋak minnaig sulumba wamdus biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekinaig ta kile ye gare ŋak minet. Tane ŋgamuŋgal piti ŋak minnaig ta tuku ye gare te ndaket. Tane piti sinamŋge mbilka maŋau ŋaigonu kusrekinaig ta tuku ye gare tet. Sine tane kilmba satinge likigeŋ le tane wamdus tatrakinaig

ta tane maŋ Kuate idusnaig. Ta mbolŋge sine tane ŋaigo sigli ndaka turtiŋgigeŋ.

¹⁰Kuatenge ande mbar maŋau tuku piti tuwit le nu katesemba ŋgamuŋgal biye mbilte ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tuwit. Ande nu kilke te tuku piti kamusmba Kuate idus ndawa ta Kuate nu taŋgo ta tuku muskil te-tiwe nda. Nu ŋgisikamŋgat. ¹¹Ata. Tane wamdus piti ŋak minmba Kuate maŋ idusnaig sulumba saŋgri tinga mbar ta te-tinaig. Tane mbar ta tuku gubra tumba wamdus fulilka minnaig. Tane ye tuku wamdus sunjo tumba ye tuku pasa dubiwam tuku wamdus saŋgrinu pilmba taŋgo mbarna ta lafunu tunaig. Wam ŋakmba kumumbi kinaig le kile pasa ande tane mbolŋge mine ndakate.

¹²Ye tane tuku waŋe kuyaren ta ande mbarna le ande piti tina ta tuku ndo kuyar ndawen. Tane sine tuku kume purmba minig ta Kuate am mbolŋge wamdus pulutiŋguwa ŋga kuyaren. ¹³Tane wamdus pulutiŋgina le kile sine tane tuku mbar tuku piti kusrekigeŋ.

Titus nu mata tane tuku gag ŋak ta nu tane tuku maŋau kaŋgerka piti kusremba gare tina le sine nu ndoŋ maŋ lato gare tigeŋ. ¹⁴Ye buk tane tuku maŋau tuku payamka Titus sawen. Nu kumba taŋamba kaŋgerna tukunu ye kiko kugatok. Sine son pasa ndo satingigeŋ taŋaŋ sine tane tuku payamka Titus sagneŋ ta alonu kumumbi mayok kinit. ¹⁵Nu tane tugum prona le taŋgine mbar tuku wamdus fulilka nu kurauka tumba nu tuku miŋge dubi mayenaig. Nu tane tuku wam ta idusmba tane tuku lato lato kume purte. ¹⁶Kile ye tane tuku wamdus tero ndaka gare ŋak minet.

8

Kuate tuku mbal afu turkap

1 Tira kame, Kristus tuku kuasmbi afu Masedonia kilke mbolŋge mine likade te Kuate nu ake sinaŋ nane make patikate le maŋau kade ta kila satingamŋgit. 2 Afuŋge piti sugo niŋmba nane tuku ngamungal son tagoniŋginaig ta nane gare ŋak minmba piti ta sinamŋge agaŋ ndende denkanu ta tanaig ŋga sunŋomba waknyumba ndametiŋ patika afu turkinaig. 3 Nanŋine ndametiŋ kaŋgerka paplamba kumumbi patikinaig sulumba nanŋine wamdus tamba maŋ lato patikinaig ta yiŋe ammbi maŋau ta kaŋgeren. 4 Nane sanŋri tiŋga sine sasiŋginaig: Kuate tuku mbal Yudea ma tugu mbolŋge sine nane siŋka turkam iduseg ŋga sasiŋginaig. 5 Sine nane ndametiŋ ndo patikamŋgaig ŋga idusgeŋ ta nane wam ta limba nanŋine ngarosumbi Sunŋo tuku nzali ndo dubiwam tuku pasa sanŋri pile-naig. Ta ndo kuga. Nane Kuate tuku nzali dubimba sine tuku pasa ŋakmba dubikam sakinaig.

6 Tananaig le sine Titus nu maŋ tane tugum kuwa ŋga sagerŋ. Nu buk tane tugumŋge afu turkam tuku ndametiŋ patikap ŋga tumtingina ta nu piro ta ke suluwa ŋga kukuleg. 7 Tane ngamungal son sanŋrinu ŋak ta sine kila. Tane Kuate tuku pasa kukli mayede. Tane kila sunŋo ŋak minig. Nu tuku piro kam tuku wamdus sanŋrinu pilig. Sine tuku mata kume pur mayede. Ta tuku tane afu turka ndametiŋ niŋgam tuku maŋau ta mata ke mayewap ŋga iduseg.

8 Ye taŋamba kap ŋga sa ndatinget. Ye tane tagotiŋmba tane kume pur maŋau tugusek ŋak e ko kuga ta katesewam saka tira afu ndametiŋ niŋgig wam ta kila satinget. 9 Siŋgine Sunŋo Yesus Kristus nu ake sinaŋ tane make patikina wam ta tane kila. Nu agaŋ ndende ŋakmba tuku miro ta nu

tanenu ŋga sanzalnu mayok kina le tane nuŋe wam ŋakmba kilmba sanzalnu mine ndakade. 10 Ta tuku ye tane teŋenmba kap ŋga iduset. Tane buk yar ande si mbolŋge ndametiŋ patinu tuku wamdus sunŋo tumba tugu pilnaig ta tane kile suluwap ŋga iduset. 11 Tane buk wam ta kam tuku nzalitiŋgina taŋamba kile taŋgine ndametiŋ kilig ta kaŋgerka kumumbi patikap. 12 Tane ndametiŋ fudiŋndo e ko sunŋokanu ŋak minig ta kumumba gare ŋak Kuate tape ta nu nzalite.

13 Tane nane afu ndametiŋ niŋmba tane denkanu minap ŋga idusmba sa ndatinget. 14 Kuga. Tane nane ndoŋ kumu kumu minap ŋga iduset. Kile tane agaŋ ndende gudommba ŋak minig mbal afu denkanu minig ta turkap. Ngumneŋga tane denkap le nane suk lafumba tane turkamŋgaig. 15 Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Afu mana sunŋomba kilnaig ta nane kumumbi kilanu idusnaig. Afu fudiŋmba kilnaig ta nane den ndakinaig ŋgate. *Kisim ... Bek ... 16.18*

Piro taŋgo afu Korin prowamŋgaig

16 Kuate nu Titus wamdus tuna le nu sine suk tane turkam tuku sunŋomba iduste. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. 17 Sine nu tane tugum kambim tuku sa ndageŋ le nu nuŋe nzali dubimba tane tugum prowam iduste. 18 Sine tira ande Titus ndoŋ kukulbe le kaŋgat. Taŋgo ta nu Kristus tuku pasa kukli mayete le Kuate tuku kuasmbi ŋakmba nu tuku saka minig. 19 Tira ta Kuate tuku mbalŋge madinaig le nu sine ndoŋ lika afu turkam tuku ndametiŋ patikade ta kulatkate. Sine wamdus sanŋrinu pilmba piro kumumbi keg ta nu nane ŋakmba kila saniŋguwa le Sunŋo tuku nyu te-duŋguwaig ŋga nu madinaig.

20-21 Tanjamba idusmba afu sine talasinmba ndametinj sungo ta kulat maye ndade ngubekaig nga sine nu tumba likeg. Sine Sunjo am mbolnge piro mayemba tanjo am mbolnge mata piro mayebe le kilimok mayok kuwa nga iduseg.

²² Tira ande mata nu nale ndonj kuwa nga kukulbe le tane tugum prowamngai. Nu tagomba piro yimyam tugenj ta nu wamdus sangrinu pilmba piro ke mayena. Tane sinja waknyumba afu turkam tuku minig ta nu kila pilmba kile tane tugumnge pirokam tuku sunjomba iduste.

²³ Ye tane nane kenj ta tuku kila satinjamngit. Titus nu ye ndonj tane turkam tuku pirokek. Nale ar nu ndonj ilik ta Kristus tuku nyu tane ngamuknge sunjokuwa nga Kuate tuku kuasmbi nale tane tugum kambim tuku madinikinaig. ²⁴ Tane nane kenj ta kilmba tanjine kume pur manjau te-mayokmba kilap. Tanjawa le sine Kuate tuku kuasmbi njakmba tugumnge tane tuku payamka sanjengeg ta alonu kilimok kanjerwaig.

9

Ndametinjmbi Kuate tuku mbal turkap

¹ Ndametinj patika Kuate tuku mbal turkam tuku wam ta tane kila. Ye ta tuku manj sunjomba satinje nda. ² Tane mata ndametinj patinu tuku wamdusde ta ye kila. Ye Masedonia mbal tugumnge tane Akaia mbal tuku payamka nane buk yar ande si mbolnge ndametinj patikam tuku piro tugu pilnaig nga sanjengeg le ismba kile nane tuku sunjomba mata ndametinj patinu tuku wamdus sangrinu pilig. ³ Sine tane tuku payamkeg ta alo kugatok ngubekaig nga ye tira kenj ta kukulningi le tane tugum ta promba tane turkuwaig le ndametinj ta manjurka patikap.

Ye pro tane tuku payamket tanjamba ndametinj ta ake kile ndo ki. ⁴ Tane ndametinj ta sinja patikamngai nga sine afu sanjengeg. Tane pati ndaka minap le Masedonia mbal afu ye ndonj kumba kanjerwaig ta sine kiko sinjikat. Tane mata kiko tingikat. ⁵ Wam ta idusmba ye tira kenj ta ambonja tane tugum ta kuwaig le tane ndametinj patikam tuku o buk sakinaig tanjamba ndo patike sulumba ye ndo tairngap. Tanjawa le tane tanjine nzalimbi ndo patikamngai. Ye tane kilap kilap ki le ndagari njak patike nda.

⁶ Tane nyamaganj kilanu manjau ta idusap. Ande nu nyamaganj tumunu ndui ndui ngukate ta nu alonu ndui ndui ndo kilit. Ande nu tumunu sunjomba ngukate ta nu alonu sunjomba kilit. ⁷ Tane njakmba yimyam tanjine wamdus pilenga ndametinj giganmba patikam idusde ta kumumba patikap. Tane andenje kilap kilap kuwa le tane ndagari njak pati ndakap. Tane gare njak tanjine ndametinj patikade ta Kuate nu nzalite.

⁸ Kuate nu tane mbolnge waknyumba aganj magenu lato lato tinguwa le tane nane afu turkam tuku aganj denkanu njak mine nda. ⁹ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Nu nune aganj ndende waknyumba walmba sanzal mbal ninjit. Nu tuku rangun mayenu ta kugawe nda. Minmba minamngat ngate. *Mune ...*
112.9

¹⁰ Sine nyamaganj tumunu ngukeg ta Kuate tugumnge kileg. Aganj nyeg ta mata nu tugumnge kileg. Tanjamba ndo tane nane afu mbolnge waknyam tuku Kuate nu aganj ndende kumumbi tingamngat. Tanjawa le tane nane afu mbolnge waknyumba minap le nu tane tuku manjau mayenu ta te-sunjowamngat. ¹¹ Kuate nu

mara mindek tane aganj kumumbi tinjit le tane den ndaka afu turkam kumuj. Tanjamba tane ndametin patikap le sine kilmba tamba sanzal mbal turkuba le nane gudommba Kuate tuku nyu te-dungamngai.

¹² Tane ndametin ningig tamba Kuate tuku mbal turkade. Wam ta ndo kuga. Tane tanjade le nane afu Kuate tuku nyu te-dunga nu gare pasa tuwig. ¹³ Tane tira tuku ndametin patikap le afu wam ta kanjermba tane Kristus tuku pasa mayenu dubiwanu ngade ta son nga Kuate tuku nyu te-dungamngai. Tane Kuate tuku mbal nane afu turmba nane mbolnge waknyade ta tuku mata Kuate tuku nyu te-dungamngai. ¹⁴ Ta ndo kuga. Kuate nu tane ake sinaj make patikate wam te-mayokmba nane tanjamba turkap le nane tane tuku kume purmba tane tuku nga Kuate yabanamngai.

¹⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Nu aganj sungo ande o mbolok aganj ndende njakmba liningit ta sine singina.

10

Paulus nu nane tuku wamdus mbar te-tina

¹ Tane afu tenjenmba sakade. Paulus nu sine tugumnge sine gagnu pasa bafumbi sakate ta nu maskenngge pasa sanjrinu kuyarmba sasingit nga sakade. Ariya. Ye kile Kristus tuku wamdus bafuk ngan manjau ta dubimba pasa bafumbi sarsartingamngit. ² Tane wamdus biye mbilap le ye tane tugum promba pasa sanjrinumbi satinngam idus ndawet. Nane afu Paulus nane kilke te mbolok manjau ndo dubimba nanjine wamdusmbi pasa kukliwanu nga sakade mbal ta ndo ye sinja pasa sanjrinumbi saningamngit.

³ Sine tanjo ndo mineg ta sine singine tanjo tuku kame aganjmbi

kame bu ndaweg. ⁴ Kuga. Sine Kuate tuku kame aganj tamba Satan tuku sanjri te-ibenmba afu tuku yabri wamdus ta njakmba pitaikeg.

⁵ Afu nanjine wamdus ta payamka Kuate kila palmbim tuku ndin tukulde ta sine wamdus ta kuerka pitaiweg. Nane njakmba Kristus kunnemngge minwaig nga sine nane tuku wamdus kile-tidingeg. ⁶ Tane mata mbilka Kristus kunnemngge minap. Tanjapaw le afu tanjamba mine ndakuwaig ta sine nane lafunu kumumbi ningamngig.

⁷ Tane wamdus te-mayewap. Ande nu nuje nyu te-dunga ye sinja Kristus tuku tanjo minet ngate ta nu sine mata Kristus tuku mbal mineg nga iduswa. ⁸ Sunjo nu sine tane ngamungal son sanjri piletinbe nga nyu singina le tane kulatkeg. Sine tane njaijo siglikam tuku nyu singe ndakina. Ye nyu ta tuku payamket le tane talayade ta ye kiko te nda. ⁹ Ye tane tuku waje kuyarke liket ta tane kuru kuru piletinngam tuku kuyarket nga idus ndawap. ¹⁰ Afu nane tenjenmba sakade. Paulus nu waje kuyarka tanjo sanjri njak tanjaj pasa sanjrinu kuyarte ta sine tugumngge nu sanjri kugatok. Nu pasa sakate ta ismba talawam tuku ndo nga sakade. ¹¹ Tanjakade mbal tane ye tuku pasa te ise mayewap. Sine waje kuyarka pasa sanjrinu sakeg te tane tugumngge tanjamba ndo ke likamngig.

¹² Mbal afu tane tugumngge nanjine nyu kile-dungade. Yoi. Sine nyu tanjaj njak mine ndakeg. Mbal ta nginngan mbal. Nane nanjine nanjine munju kanjerka sine magenu nga payamkade. Manjau tinjreknumbi nanjine manjau pile ndanngade.

¹³ Sine payamkeg manjau ta kise. Kuate nu pirokam tuku nyu singina piro ta ndo sine payamkeg. Sine tane Korin mbal

tugumŋge mata pirokam tuku nyu siŋgina. ¹⁴ Ta tuku sine tane tuku payamkeg ta mbar ndaweg. Sineŋge Kristus tuku pasa mayenu tumtingigenj. ¹⁵ Sine tane pasa dubide wam ta tuku sine siŋgine piro tuku payamkam kumuŋ. Sine nane afu tuku piro siŋgine ŋgaro mbolŋge pile ndakeg. Kile tane tuku ŋgamuŋgal son ta sunŋoka mbal kise mbol kuwa le ye nane tugum kambim tuku ndin mayok kuwa ŋga iduset. ¹⁶ Tanjawa le sine tane kusreka kilke afu tane ŋgumnemŋge minig ta mbol kumba nane mata pasa mayenu saningamŋgig. Tanjamba sine nane afu tuku piro siŋgine ŋgaro mbolŋge pile ndaka siŋgine piro ndo payamkam kumuŋ. ¹⁷ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tanŋo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunŋo wam ke likate ta idusniŋmba payamkuwa ŋgate. *Yeremia ... 9.24*

¹⁸ Ande nu nuŋe mironj ye mayenu ŋgate ta nuŋe pasa ta alo kugatok. Sunŋonŋe nu mayenu ŋgate wam ta alo ŋak.

11

Paulus nu yabri aposel tuku manjau te-mayokna

¹ O tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Tane pasa te ŋginŋgan pasa idusmba ndeta tajaig. Pasa te isam tuku wamdus tukul ndawap. ² Kuate nu tane tuku kume purmba minit ta ye mata tane tuku sunŋomba kume puret. Pino mbanzo ande mam nuŋenŋge tanŋo ande tam tuku madite le nu tanŋo ta tuku ndo minit tanjaŋ tane Kristus tuku mbal ndo minap ŋga maditiŋgen.

³ Ye tane tuku wamdus piti ŋak minet. Mbeŋ nu nuŋe wamdus yabri paknu tamba Eva yabrina tanjamba tanŋo afuŋge tane yabritiŋmba didikuwaig le tanŋine

wamdus Kristus mbolŋge minig ta kusrebekaig ŋga iduset. ⁴ Sine tane Yesus tuku nyu tumtingigenj ta afuŋge pro ande tuku nyu satinŋig le tane wamdus bulokmbi nyu kise ta tade. Tane Tukul Guwa tinaig ta nane guwa kise satinŋig le tane tade. Ko pasa mayenu isnaig ta nane pasa kise kuklide le tane pasa ta mata wamdus bulokmbi tade.

⁵ Tane mbal ta nane aposel magenu o mbolŋge ŋgade ta nane ye li ndayade nget. ⁶ Ye pasa kukli mayewam tuku kila kugatok ta pasa kukliwet ta tugunu ŋakmba ye kila. Ait sunŋomba sine tane siŋgine kila ta tumtingeg.

⁷ Ye Kuate tuku pasa mayenu tane satinŋen ta ye tane tugumŋge piya kilam mbulmba yiŋe nyu te-ibenjmba tane mine mayenu mbolŋge minam tuku kile-dungen ta ye mbaren ŋga idusde e?

⁸ Ye Kristus tuku mbal afuŋge ndametiŋ sinaig le kuayaranu sukmba kilmba tane tugumŋge piroken. ⁹ Ye tane ndonj minmba aganj afu tuku denkinaig ta ye tane yabaŋ ndatiŋgen. Tira afu Masedoniange pro ye aganj denkanu minen ta nanenŋe sinaig. Ye tane piti sertinŋikit ŋga aganj afu tane tugumŋge kile ndaken. Kile mata tanjamba idusmba minet. ¹⁰ Kristus tuku pasa tugusek ye sinamŋge minit ta son pasa ndo satinŋamŋgit. Ye tane tugumŋge piya kile ndaken ta payamka saka mini le Akaia mbal ŋakmba isamŋgaig. Ande ye peuyam kumuŋ kuga. ¹¹ Ye tane tuku kume pur ndamba nyu kile-ibenjkam tuku idusmba tanjawet ŋga idus ndawap. Kuga. Ye tane tuku sunŋomba kume puret ta Kuate nu kila.

¹² Afu nanŋine mironj payamka sine Paulus nane tanjaŋ pirokeg ŋgade ta peuniŋgam tuku ndo ye piya kugatok piroken. ¹³ Mbal ta nane Kuateŋge kukul ndaniŋgina. Kristus tuku aposel minanu

sukmba nanjine piro tambi tane yabritinjig. ¹⁴ Sine nane tuku wam ta tuku pirerek pur ndakube. Nanjine gabat Satan nu tanjo yabrininjmba Kuate tuku ejel mayenu tananj mayok kinit. ¹⁵ Sine wam ta idusmba Satan tuku piro mbal nane manau tinreknu kade mbal tananj minanu sukde ta tuku piriri ndaweg. Kuate nu ngumneŋga nane tuku manau ta kumumbi lafumba pa ninjamŋgat.

Paulus nu piro mbolŋge piti ku-grakina

¹⁶ Ye manj tane satinjamŋgit. Tane ye nginŋgan tanjo ŋga idus ndawap. Ko ye nginŋgan tanjo ngumba kande wamdus tukul ndamba ye mapeyap le ye yabri mbal tananj fudinjmba yiŋe piro tuku payamki. ¹⁷ Sunjonŋge payamkam tuku tum ndayate. Yiŋe mironj nginŋgan mbal tananj payamket. ¹⁸ Nane gudommmba tanjamba piro payamkade tukunu ye mata payamkam iduset.

¹⁹ Tane ndo kila sugo ŋak minig sulumba nginŋgan mbal wamdus bulokmbi kilig inde. ²⁰ Tane nane tuku piro mbal minap ŋga idusde le nane tane tuku aganj ndende kilam saka yabritinjmba nane sugo tananj tane maim-maimtinjmba ko dabil pantinjig ta tane ndek wamdus bulokmbi nane kilmba kulatkade. ²¹ Tane mbal tananj kanjerka sanjgri ŋak ŋgade. Sine tane ndonj minmba nane sanjgri ŋak minig tanjamba mine ndakigenj. Tane sine sanjgri kugatok ŋgade ta kumumbi sakade.

Yabri aposel nanjine manau tuku payamkade. Ta tuku ye mata ngin ŋgan manau tambi payamkam kumuŋ. ²² Nane sine Hibru ndare ŋgade ta ye mata Hibru ndare. Nane sine Israel ndare mineg ŋgade ta ye mata Israel ndare. Sine Abraham tuku mbuŋ ŋgade ta ye mata nu tuku mbuŋ minet. ²³ Nane sine Kristus tuku piro mbal ŋgade

ta ye Kristus tuku piro mbolŋge nane lininjget. Nane pirokade ta ye nane lininjmba piro karenket. Ye nane lininjmba ait sunjgomba muli wande mbol kan. Ait gudommmba ye ngusyinaig. Wam afu mbolŋge ye kume diren. ²⁴ Zu mbal nane ait 5 tanjamba ye tumba ngusyinaig. Ngusyinaig ta ka 39 mbolŋge tinje likinaig. ²⁵ Ait kenjmba nane afu ye tumba mbapanimbi katyinaig. Ait ande ye baleyam bafumba ndamembi katyinaig. Ye wanj kenjmba mbolŋge liken le wanj fetkinaig. Ye ait ande yu mbol faitka minen le furirmba ka mafena. ²⁶ Ye piroka kine promba minet le ait afu kulenŋe te-diryade. Kuayar mbalŋge ndinŋge ye baleye ndafloyade. Yiŋe mbal kasomok mbal mata ye baleyam tuku ndin sotade. Tumbranŋge duŋenŋe yu mbolŋge ye ngisike diret. Yabri gulab afu mata ye baleyam tuku ndin sotade. ²⁷ Ye piro karenka ngaro rar minet. Furir afu kinye ndaket. Ait sunjgomba guba kule para sunjo ŋak minet. Mara afu ye nyamaganj tawi kinyam tuku wande mata denkate. ²⁸ Ye ngarosu tuku piti ndo kugra ndaket. Kuga. Kristus tuku kuasmbi sanjgri ŋak minam tuku ye mara mara wamdus piti ŋak minet. ²⁹ Tira ande nu sanjgri kugatok ta ye mata piti tet. Ande nu andenŋe yabrite le ndekate ta ye gubra tet.

³⁰ Ye payamkam iduset ta ye wam kame ndanj mbolŋge ye sanjgri kugatok mayok kinet wam ta ndo payamket. ³¹ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate ye sinjka pasa saket te nu kila minit. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-duŋga minmba minbe.

³² Ye Damaskus tumbranŋge minen le mandor Aretas nu nuŋe kame gabat sana le nu kame mbal kukulningina le ye biye tiyam tuku tumbranj sunjo tuku fonde malanja kulatka minnaig kande

³³ yinje gulab kame ye sambeknje minyoken le fonde tuku bubre malaŋga mbolnje te-mayokyumba muli biye-biyenaig le mayok ka kame gabat ta laipmba kua kan.

12

Kuate nu Paulus wam sugo tumna

¹ Payamkam tuku maŋau ye turyam kumuŋ kuga ta ye payamkamngit. Sunjo nu tumyina le ye kinatanu suk agaŋ kangerken wam ta payamka satingi le isap. ² Kristus tuku taŋgo ande buk yar 14 kuganaig le Kuatenje nu tumba te-duŋga samba mbol ambe kina. Ambenje maŋ lato te-duŋgina le o mbol ambe kina. Nu ngarosu njak kina e ko nuŋe kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenje ndo kila.

³⁻⁴ Taŋgo ta nu samba mbol ambenje wam sugokanu afu isna. Isna ta Kuate nu miŋge pipna le kilke te mbolnje afu ndoŋ sakam kumuŋ kuga. Nu taŋamba samba mbol kina ta ndo ye kila. Nuŋe ngarosu njak kina e ko nuŋe kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenje ndo kila. ⁵ Ye taŋgo ta tuku kila idusmba nu tuku payamket. Ye yinje mironj tuku payam ndaket. Ye wam kame ndaŋ mbolnje saŋgri kugatok mayok kinet ta ndo ye payamket.

⁶ Ye yinje mironj taŋamba samba mbol kan nga payamki ta ye ngin ngan taŋgo mayok nda kinet. Ye sinjka saket ta ye wam ta mbolnje yinje nyu te-duŋgam idus ndawet. Kuga. Taŋgo nane ye pasa sake lika wam njakmba ke liket ta mbolnje ye tuku nyu kumumbi iduswaig nget.

⁷ Kuate nu wam sugo tumyina ta mbolnje ye payamka yinje nyu te-duŋgikit nga Satan tuku kukul taŋgo pro ye waambi katyanu taŋaŋ ngaro rar sunjo ye mbol prona. Rar ta ye mbolnje promba minit le kamusmba yinje nyu te-duŋgam idus

ndawet. ⁸ Sunjo nu piti ta pitaiwa nga ye saŋgri tiŋga yabaŋam kenjen ta nu ye wo ndayina. ⁹ Nu tenemba sayina. Ye ne make pilmba saŋgri tini le rar ta kurawam kumuŋ. Ne piti ta njak minmba saŋgri kugatok mina le ye tuku saŋgri ne mbolnje kilimok mayok kuwa nga sayina. Kile Kristus tuku saŋgri sunjo ye mbol prowa nga ye saŋgri kugatok minet te gare-gareka payamket.

¹⁰ Ye saŋgri kugatok minet le afunje ye tumail panyade le afunje ngaro rar sade le afunje ye njayo siliyade le afunje piti sugo seryade wam ta njakmba mbolnje ye Kristus tuku nga gare njak ndo minet. Ata. Ye saŋgri kugatok minet sulumba Kristus tuku saŋgri mbolnje saŋgriknu mayok kinet.

Paulus nu nane turkam idusna

¹¹ Ye yinje maŋau payamkam idus ndawet ta afu ye tuku nyu njayo silide le tane nane peu ndaninggig tukunu ye yinje nginngan maŋaambi payamka yinje maŋau tuku kuyaret. Ye ake taŋgo suk minet ta afu tane nane aposel magenu ngade ta nane ye li ndayade. ¹² Ye tane ndoŋ minmba piti kangerka saŋgri tiŋga piroka wam kitek saŋgrinu afu ke liken. Wam ta mbolnje ye aposel tugusek minen le tane ye kanjeryinaig. ¹³ Kristus tuku kuasmbi afu mbolnje ye wam mayenu ken ta tane tugumnje wam maye ndawen nga idusde e? O son. Ye wam ande nane afu mbolnje ken taŋamba tane mbolnje ke ndaken. Ye tane tugumnje piya kile ndaken. Wam ta tuku tane ye pitaiyade inde. O Korin mbal, ye mbaren ndeta ye tuku mbar gilaingap.

¹⁴ Ye maŋ ait kenju tane tugum prowam bafuwet. Tane tugum promba agaŋ afu sap nga satinge nda. Kuga. Tane ye ngamuŋgal ndo sap nga iduset. Kinjo kame nane ina mam turkam tuku agaŋ

ndende pati ndakuwaig. Ina mamnge kinjo kame turkam tuku aganj ndende patikuwaig. ¹⁵ Ye tane tuku mam tananj minet. Ye yinje aganj ndende tane turkam tuku ngail ndaket. Yinje abo mine manjau mata tanenu nga kusrewam bafuwet. Ye tanamba tane tuku sunjomba kume puret. Wam ta tuku tane ye tuku kume pur ndade ta ye tane tuku sunjomba kume puret wam ta kusrewam kumun kuga.

¹⁶ Ye tane tugumnge aganj afu kile ndaken ta tane afu tenenmba sakade. Nu kuirkuirka sine yabritinjmba ndametinj afu kilna nga sakade. ¹⁷ Ginu ait ye kilen? Ye mbal afu kukulningen le pro tane yabritinjmba ndametinj didika kilmba ye sinaig e nga idusde. ¹⁸ Ye Titus ndo tane tugum kambim tuku kukulmba minen. Tira ande ta nu ndonj kuwa nga kukulen. Titus nu ame aganj tane yabritinjmba kilna? Kuga. Sile Titus ndonj Guwa ndindo ta mbolnge minek. Manjau ndui ta ndo ke likek ta tane kila.

¹⁹ Tane waje te burka sine tane am mbolnge tinreknu mayok kambim tuku kuyaraig nga idus ndawap. Sine Kristus ndonj ulendika nuje wamdus dubimba Kuate am mbolnge pasa te kuyarkeg. Tane tuku son ta sanjgri pilewam tuku ndo kuyarkeg.

²⁰ Ye tane tugum prowam tuku ta ye wamdus piti njak minet. Ye pro tane manjau ke likade ta kanjgerka nzaliamngat e ko kuga. Nzali ndayuwa ta ye tane kilmba satinge liki le tane ye tuku mata ndagari tamngaig. Ye pro tane wam kame te kap le kanjgerkam tuku kuru-kuruket. Kualeyaukade e ko afu tuku mine magenu tuku kagli firkade e ko gubra tade e ko ye ye ngade e ko waje pasa sakade e ko afu tuku nyu kile-ibenka minje motmotkade e ko tanjgine ngarosu te-dunjgade e ko tanjgine

wamdusmbi manjau kise kise ke likade manjau kame ta njakmba ye kanjgerkam mbulit.

²¹ Tane gudommba buk kutur manjau kumba fare fare tanjo pino ndonj minmba tanjgine ngarosu tuku nzali tukul ndamba dubikinaig. Tane ngamunggal biye mbil ndawap ta ye tane tugum promba yinje Mbaranje tane tuku am mbolnge ye kiko pileyuwa le wamdus njayongikat nga ye pitiyate.

13

Rironj pasa afu

¹ Kile ye ait kenju tane tugum prowamngit. Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Tango armba ko kenjmba tanjo ande nu mbar ande kina nguwaig le son nga te-tiwap ngate. *Lo ... 17.6; ... 19.15*

² Ye buk ait arnu tane tugum prowen sulumba mbarmba min-naig mbal ta rironj pasa saninjen. Kile ye tane tugumnge mine ndaka nane tane turmba manj rironj pasa ndui ta satinjamngit. Ye manj luka tane tugum prowi ta mbarde mbal ta sinjka mapeke nda. ³ Tanjawi le ye Kristus tuku pasa kukliwet tanjo minet ta tane wamdus tero ndaka katesewamnggaig. Kristus nu sanjgri sunjo njak tane sinamnge pirokate. ⁴ Nu sanjgri kugatok tananj minna le nane nu tumba ail kazrai mbolnge balenaig ta Kuate tuku sanjgri te-tina le kile abo njak minit. Sine mata tananj tanjo ndo sanjgri kugatok mineg ta sine nu ndonj ulendika Kuate tuku sanjgri mbolnge minmba sanjgri tamba tane kile-tidingam tuku prowamngig.

⁵ Tanjgine ngamunggal son pilenga kanjgerap. Tane sinjka Kristus Yesus tuku ngamunggal son ngade e ko kuga. Nu tane sinamnge minit le tane kamusde e ko kuga. Kuga ta tane tuku ngamunggal

son ta mbarkamngat. ⁶ Wam ta mbolnge sine tane pasa kuklimba tumtingigen mbal ngamungal son tugusek njak ta katese mayewap.

⁷ Kuate nu tane turkuwa le mbar manjau afu ke ndakap nga nu yabanmba mineg. Tane wam magenu kap le sine aposel tuku piro mayenu nguwaig nga idus ndaweg. Tane manjau magenu ndo kam tuku iduseg. Afu sine piro maye ndaweg ngade ta sine piti ndasingit. ⁸ Sine pasa tugusek te-ibenam tuku mine ndakeg. Pasa ta turam tuku ndo mineg. ⁹ Sine sangri kugatok mineg le tane sangri njak mayok kinig ta sine sangri kugatok minam tuku gare-garekeg. Tane tuku ngamungal son lato lato sangri tingguwa nga Kuate yabanmba mineg.

¹⁰ Sungo nu tane kulatkam tuku piro sina. Ye tane tugum prowi sulumba pasa sangrinu satngam kumuñ ta ye tanjawam idus ndawet. Ta tuku tane kile-tidingam tuku ye waje ndo kuyaret. Sungo nu ye tane sangri piletingam tuku piro sina. Tane njaigo siglikam tuku piro se ndakina.

¹¹ Kile ye pasa suluwamngit. Tanjine mbar kile-tidingap. Ye tuku pasa isap. Tane wamdus ulendika ngamungal mukuk minap le Kuate nu tane ndon minamngat. Kume pur manjau ngamungal mukuk manjau nu tugu. ¹² Tane tanjine tanjine tira kame ndon mungu kume purkade manjau ta alonu temayokap. ¹³ Kuate tuku mbal tenge minig ta njakmba tane kaiye pasa tingig.

¹⁴ Singine Sungo Yesus Kristus nu tane ake sinanj make patikuwa. Kuate nu tane tuku kume purwa. Tukul Guwa nu tane ndon mungu gare njak minwa.

Son.

GALESIA

Galesia mbal tuku waje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Galesia mbal tuku waje kuyarna te tugunu tejenmba. Nu nuje li arnu mbolnge Galesia ma tugu mbolnge guaze ande tina le nane nu kulatka minnaig. Tananaig le nu Kristus tuku pasa mayenu nane saningina le nane ismba son nginaig le nu nane ndon ait afu minna sulumba man nane kusreka kina.

Yar kermba kinaig le nane afu Paulus tugum kumba Galesia mbal nginngan wamdus tumba Yesus dubi maye ndade nga Paulus kubeu tunaig le isna.

Nane Yesus dubi maye ndanaig ta tugunu tejenmba. Paulus nu Galesia mbal kusrekina le Zu mbal afu pro Moses tuku tukul dubika ngaro pikam tuku sunngomba saninginaig sulumba sakinaig: Tane tukul pasa njakmba turmba dubikap le ndo Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingamngat nga saninginaig. Tanjamba nane Paulus tuku nyu te-ibenmba nu aposel kuga nginaig sulumba sakinaig: Yerusalemnge gabat sugo minig ta nane ndo aposel minig nginaig.

Tanjakinaig le Galesia mbal nane pasa ta ismba wamdus terokinaig le Paulus nu wam ta ismba wamdus piti njak minmba nane tuku mbar wamdus ta te-tiwam tuku waje te kuyarna.

¹⁻² Tane Kuate tuku kuasmbi Galesia ma tugu mbolnge mine likade ta ye Paulus tira mbal tenge minig ndon ye tane tuku waje te kuyaret. Ye aposel piro ten te tango nane ye kukul ndayinaig ko tango ande ye tugum promba ne aposel nga nyu te-mayok ndana. Kuga. Mam Kuatenge Yesus Kristus kumna le te-tina nale ar tange

ne aposel nga ye tuku nyu te-mayoknaik. ³ Mam Kuate singine Sungo Yesus Kristus nale ake sinan tane make patika ngamunggal wamdus bul sertiinguwaik. Son.

⁴ Yesus Kristus nu kilke te tuku manjau njaigonu ngamuknge sine kile-luka kilam nga nuje njarosu kumam tuku pilna sulumba sine tuku une saukina wam ta singine Mam Kuate tuku nzali mbolnge mayok kina. ⁵ Sine nu tuku nyu sungo ta te-dunja minmba minbe. Son.

Kristus tuku pasa mayenu ndindo minit

⁶ Tane wam kade ta ye ismba piriri njayowet. Kristus nu tane ake sinan make patikina le Kuate nu tane nuje mbal minam tuku wikina. Ndanam saka tane pitik ndo nu kusremba kile pasa kise dubiwam idusde. ⁷ Pasa mayenu ande sine tursingam tuku mine ndakate. Afunge tane tuku wamdus nginngan sertiingmba Kristus tuku pasa mayenu nangine wamdusmbi mbilam tagode. ⁸⁻⁹ Sine tane tugumnge pasa mayenu kukligen ta pasa tange ndo tane turtingam kumu. Sine buk pasa sangrinu ande satinngit ta ye kile man lato satinngamngit. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba tinaig ta tango ande pasa mayenu tanan mbilmba kise kukliwa kande Kuatenge nu kasurwa. Sine tuku ande ko samba mbolok enjel ande pasa mayenu ta mbilmba kise kuklibe kande sine mata Kuatenge kasursingguwa.

¹⁰ Ata. Tane ye nzaliam tuku ye pasa ta satinngit e? Kuga. Kuatenge ndo ye nzaliyuwa nga iduset. Ye tango afunge nzaliyuwaig nga ndin sotet kande ye Kristus tuku piro tango mine ndaket kande.

¹¹ Tira kame, tane wam te kila pile mayewap. Ye Kuate tuku pasa mayenu kuklimba satinngit ta

tanjo tuku pasa kuga. ¹² Tanjo andenge pasa mayenu te sa ndayina ko andenge tum ndayina. Yesus Kristus nunje tumyina.

¹³ Ye o buk sine Zu mbal tuku tukul pasa dubimba wam ke liken ta tane isnaig. Ye sangri tinja Yesus tuku kuasmbi kilmba piti sugo serninmba bale far suluwam tagowen. ¹⁴ Ye singine mbunj kame tuku manau njakmba mage minam tuku ngamunggal kunde-kundeyina le sine Zu mbal tuku tukul pasa dubi mayemba yinje usre tuma mbal njakmba liningen.

¹⁵ Ye tanjawan ta ye ina tuku fungul sinamnge minen le Kuate nu Kinjo nunje tuku piro biyam tuku ye o buk madiyina. Madiyina tukunu nu ake sinañ ye make pilmba wikina. ¹⁶ Ye pasa mayenu kasomok mbal tugumnge nunje Kinjo nunje tuku kukliwi nga nu Kinjo nunje tumyina le ye ande sa ndawen. ¹⁷ Nane aposel nyu ambonga tinaig mbal ye nane sota mbumba Yerusalem mata kine ndaken. Ye tinja Arabia kilke mbol kan. Tanje minmba ma ma ngumnennga ye manj luka Damaskus tumbranj sungo mbol prowen.

¹⁸ Yar kenmba kugana le ye Petrus kanjeram tuku mbumba Yerusalem kan. Ka tanje kusem armba nu ndonj minkenj. ¹⁹ Ye ambenge minen sulumba aposel afu kanjer ndaken. Sungo Yesus tuku maib nunje Yakobus nu ndo kanjeren. ²⁰ Ye tane tuku kuyaret te ye Kuate am mbolnge sinja yabri pasa sa ndaket.

²¹ Ngumnennga ye Siria le Silisia kilke mbol ndeken. ²² Ait ta mbolnge Kristus tuku kuasmbi Yudea ma mbolnge mine likinaig ta ye kanjer ndayinaig. ²³ Afunje nane ndonj wam kubenaig le nane tenjenmba isnaig; Tanjo nu ambonga sine piti sersinmba pasa mayenu sine son ngeg ta kume seram tuku sangri tinjina ta kile

nu nane afu ngamuknge pasa ta kuklimba sakate nga kubenaig le isnaig. ²⁴ Tanjamba nane ye mbolnge wam mayok kina ta tuku nane Kuate tuku nyu te-dunjinaig.

2

Aposel afu Paulus ndonj wamdus ulendinaig

¹ Yar 14 kuganaig le sile Barnabas ndonj mbumba Yerusalem kakenj. Ye Titus mata tumba sine kenj mbumba kagenj. ² Kuatenge ye sayina le ye Yerusalem kan. Ye ka ambenge gabat sugo ndonj mangurka ye kasomok mbal ngamuknge pasa mayenu kukliwet ta nane tuku wamdus isam tuku kubewen. Ande ye tuku piro purwa le ye ake sinañ piro karenjikit nga ye tanjawan.

³ Titus nu ye ndonj minna ta nu Grik tanjo ta gabat sugo mbal nane nu tuku ngaro pikam tuku sinja kap nga sa ndakinaig. ⁴ Nu tuku ngaro pikam tuku pasa mayok kina ta yabri mbalnge pasa ta temayoknaig. Nane nanjine manau yubenga pro sine ngamuknge tira mbal tananj mayok ka sine Yesus Kristus dubimba ngamunggal mukuk mbolnge mineg wam ta pitaimba sine tukul pasa tuku piti kumnemnge minbe nga idusmba pronai. ⁵ Sine nane tuku wamdus katesemba tane kasomok mbal Kristus tuku pasa tugusek ndo dubiwap nga sine nane tuku pasa pitik ndo pitaigenj.

⁶ Yerusalem gabat sugo Zu mbal afunje nane tuku nyu sugokanu mbolnge minanu nga sakade ta ye nane tuku nyu sugo idus ndawet. Kuate nu tanjo tuku nyu pile ndangate. Gabat sugo ta nane ye tuku pasa ismba wam kise ande kam tuku sa ndayinaig. ⁷⁻⁸ Kuga. Zu mbal tugumnge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuatenge Petrus tuku

wai mboŋge pilna taŋamba ndo kasomok mbal tugumŋge pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuate nu ye tuku wai mboŋge pilna. Kuate nu Petrus saŋgri tuna le Zu mbal ŋgamukŋge pirokam tuku aposel nyu tuna taŋamba ndo nu ye mata saŋgri sina le kasomok mbal ŋgamukŋge pirokam tuku aposel nyu sina. Nane wam ta kila pilmba pasa ande sa ndayinaig.

⁹ Yakobus Petrus Yohanus Zu mbal afuŋge nane Kristus tuku kuasmbi tuku gabat sugo ŋga sakade ta nane Kuatenge nu ake sinaŋ ye make pilna wam ta kila pilmba pro sile Barnabas ndoŋ wai sikmba nane ndoŋ piro tuma minam tuku sasikinaig. Nane Zu mbal ŋgamukŋge pirowaig le sile kasomok mbal ŋgamukŋge pironu tuku sasikinaig. ¹⁰ Nane tukul ande dubiwap nda ŋginaig. Sile sanzal mbal turkam tuku ndo ŋginaig. Nane taŋakinaig le ye wam ta kam tuku wamdus saŋgrinu pilmba minen.

Paulus nu Petrus tumba sawe likina

¹¹ Ngumneŋga Petrus nu Antiok promba minna sulumba nu wam ande mbarna le ye nu sawe liken ta teŋemba. ¹² Nu ambonŋa kasomok mbal ndoŋ maŋgurka isukusmba minna ta nu maŋjau mayena. Ngumneŋga Yakobus nu nuŋe mbal afu Yerusalemŋge kukulniŋgina le Antiok pronaiŋ le Petrus nu nane kaŋgerka nane ŋgaro pike ndakade mbal kasurniŋgig ŋga nu nane tuku kuru-kuruka kasomok mbal kusreka kua kina ta nu wam ŋjajona. ¹³ Zu mbal afu ambonŋa Petrus ndoŋ wam mayenaig ta kile nane mata maŋjau tiŋreknu mbilmba mbar wam ta kinaig. Nane tuku yabri maŋjau taŋge Barnabas mata didikina.

¹⁴ Nane wam kinaig ta mboŋge Yesus tuku pasa mayenu tuku maŋjau pitainaig ta ye katesemba

nane ŋakmba am mboŋge Petrus tumba sawe lika sawen: Ne Zu taŋgo ta ailfu kasomok taŋgo ŋgamukŋge ne Zu taŋgo taŋaŋ mine ndaka nane taŋaŋ minna. Ndanjam saka kile ne kasomok mbal Zu taŋgo taŋaŋ mayok kuwaig ŋga saŋgri tiŋga saningit ŋga sawe liken.

Kristus mboŋge sine tiŋreknu mayok kineg

¹⁵ Siŋgine ina mam nane sine kile-patikinaig ta sine Zu mbal. Sine kasomok mbal une taŋgo taŋaŋ mayok nda kageŋ ta ¹⁶ sine Zu mbal sine tukul dubika Kuate am mboŋge tiŋreknu mayok nda kineg ta sine kila. Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mboŋge ndo sine Kuate am mboŋge tiŋreknu mayok kineg. Ande nu tukul pasa dubimba tiŋreknu mayok kine ndakate tukunu sine Zu mbal mata tiŋreknu mayok kube ŋga tukul pasa kusremba Kristus Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku son ŋgigen.

¹⁷ Sine Zu mbal afu Kristus mboŋge tiŋreknu mayok kambim saka sine tukul pasa te-simba kasomok mbal tukul kugatok taŋaŋ une taŋgo mayok kineg. Ta tuku afu teŋemba sakamŋgaig. Ata. Kristus nu une maŋjau saŋgri pilete ŋga sakamŋgaig. i ... Siŋka taŋamba kuga. ¹⁸ Ye tukul pasa te-siwen ta maŋ dubiwi ta ye yiŋe miroŋ une taŋgo mayok kaŋgit.

¹⁹⁻²⁰ Ye tukul pasa tuku saŋgri kumnemŋge minmba tiŋreknu mayok nda kan tukunu saŋgri taŋge ye baleyam tuku pilna le ye Kristus ndoŋ ail kazrai mboŋge kumanu taŋaŋ kumen. Kile ye tukul tuku saŋgri kumnemŋge mine ndaka ye Kuate tuku ndo minam tuku minet. Ye abo ŋak minet te ye Kuate tuku Kiŋo tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku wamdus ndo dubimba wam ŋakmba ke liket. Nu ye tuku wamdus sungo ŋak

minmba nu yenu nga nuŋe njarosu kumam tuku pilna. ²¹ Kuate nu taŋamba ake sinaŋ sunŋomba sine make patikate wam ta ye te-si ndawet. Kuga. Ye tukul pasa te-simba Kristus tuku son nget. Ande nu tukul pasa mbolŋge tiŋreknu mayok kambim kumuŋ nguwa ta Kristus nu sinenu nga kumna wam ta alo kugatok.

3

Sine Yesus tuku maŋau kitek ndo dubibe

¹ O Galesia mbal, tane nginŋgan wamdus ndo tade. Yesus Kristus nu sinenu nga ail kazrai mbolŋge kumna ta ye tugusemba satinmba tumtingen le tane kila pile mayenaig. Imaŋge nule parak pasambi tane tuku wamdus mayenu ta didika balena? ² Tane wam ndindo ndo sayap le isi. Tane Tukul Guwa tinaig ta ame wam mbolŋge tinaig. Tane tukul pasa dubimba tinaig e? Kuga. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba son nga tinaig. ³ Tane Yesus son nga Tukul Guwa tuku saŋgri mbolŋge tugu pilmba kitek mayok kinaig. Kile taŋgine saŋgrimbi maŋau kitek ta tuturmba Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim idusde e? Yoi. Tane nginŋgan mbal. ⁴ Tane maŋau kitek tugu pilmba wam sugo kaŋgerkinaig ta kile ake kusrekam idusde e? i ... Taŋamba kuga. Wam ta alo sunŋo ŋak. ⁵ Tane tukul pasa dubide le Kuate wam ta tuku Tukul Guwa tiŋmba wam kitek saŋgrinu tane ngamukŋge kilemayokkate nga idusde e? i ... Taŋamba kuga. Tane Yesus Kristus tuku pasa ismba son ngade wam ta tuku nu taŋate.

⁶ Tane Abraham tuku maŋau kaŋgerap. Nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu Abraham tuku nŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu

taŋgo tiŋreknu ngina. ⁷ Ata. Sine Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku son ngeg mbal sine Abraham tuku kiŋo kame mineg. ⁸ Tane kasomok mbal Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku son ngade sulumba nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig wam ta kuyar pasa ande nu o buk te-mayokna. Kuate nu o buk Abraham teŋenmba pasa mayenu sana.

Ne mbolŋge ye kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit nga sana. *Mulum Pasa 12.3*

⁹ Nane Abraham taŋaŋ Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal Kuateŋge nane Abraham ndoŋ wam mayenu ta niŋgit. ¹⁰ Nane afu naŋgine saŋgri tomba tiŋga tukul pasa dubide mbal nane pa tam tuku minig. Kuyar pasa ande ta tuku teŋenmba sakate.

Ima nu Kuate tuku tukul pasa ŋakmba dubika ande kusremba dubi ndate ta nu pa tam tuku minit nga sakate. *Lo 27.26*

¹¹ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Taŋgo nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig mbal nanenŋe ndo abo ŋak minmba minamŋgaig nŋgate. *Habakuk 2.4*

Ta tuku ande nu tukul pasa dubimba tiŋreknu mayok kambim kumuŋ kuga ta kuyar paŋge tumŋingit.

¹² Moses tuku tukul pasa ta sine son ngam tuku kuga. Sine ismba dubikam tuku ndo. Kuyar pasa ande tukul pasa tuku teŋenmba sakate.

Ande nu tukul ŋakmba dubi mayewa ta nu abo ŋak minmba minamŋgat nga sakate. *Wok Pris 18.5*

¹³ Sine tukul pasa kumnemŋge minmba Kuate tuku pa sunŋo tam tuku minger ta Kristus nu sinenu

nga pa sungo ta tina sulumba sine tuku muskil kile-tidinge singina. Wam ta tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ail kazrai mbolnge minig mbal nane Kuate tuku pa sungo tam tuku minig nga sakate.

Lo 21.23

¹⁴ Kristus nu tanjamba kumna le Abraham mbolnge Kuate nu kilke tugu njakmba mbolnge wam mayenu kamngit nga sakina ta te-mayokna. Kile Yesus Kristus mbolnge tane kasomok mbal njakmba wam mayenu ta tam kumuŋ. Sine Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinjeg mbal sine Kuate nu Tukul Guwa nuŋe mbal ninjam tuku sakina ta teg.

Kuate nu o buk wam mayenu kam tuku Abraham sana

¹⁵ Tira kame, ye pasa satinjit ta ye kile yaba pasa andembi tane tumtingamngit. Tanjo ande nu abo njak minmba ngumneŋga kumwa le afu nu tuku agan ndende kilam tuku wane ande kuyarte. Nu pasa ta sanjri pilemba nuŋe nyu pilit ta andenje pasa ta te-simba ko tuturam kumuŋ kuga. ¹⁶ Pasa sanjrinu afu Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ ndon kilam tuku sana ta nu Abraham tuku mbuŋ njakmba tuku sa ndana. Nu tanjo ndindo tuku nanje mbuŋ nga sana. Nu tuku mbuŋ ta Kristus. ¹⁷ Ye pasa satinjit ta tugunu tejenmba. Kuate nu Abraham ndon nuŋe pasa ta katmba nuŋe nyumbi sanjri pilena. Tanjana le yar 430 kinaig le tukul pasa mayok kina ta tukul pasa ta Kuate nu o buk Abraham ndon pasa katna ta te-simba kume seram kumuŋ kuga. ¹⁸ Sine Kuate tuku wam magenu kilam nga singine sanjrimbi tukul pasa dubimba kileg kande Kuate nu ake singam sakina ta mbolnge kile ndakeg kande. Kuate nu Abraham nuŋe wam magenu tambim saka sana sulumba ake tuna.

¹⁹ Kuate nu tukul pasa ngumneŋga te-mayokna ta tugunu tejenmba. Tukul pasa prona le tanjo nane nanjine une manjau kamusnaig. Tanjamba kamusmba minwaig le ma ma Abraham tuku mbuŋ prowamngat. Kuate nu pasa sanjrinu Abraham sana ta nu tuku mbuŋ ndindo ta tambim tuku sana. Nu nuŋe eŋel kame kukulningina le tukul pasa tumba ndeka Moses sanaig. Sanaig le nu ndek tanjo pino saningina. ²⁰ Kuate nu wam magenu kam tuku sakina ta nu agan inum kukul ndana. Kuga. Nu nuŋe miroŋ pasa sanjrinu Abraham sana.

²¹ Wam ta sine ndanmba tum-sinjit. Tukul manjau le Kuate nu pasa sanjrinu Abraham sana pasa ar ta nale kigrinŋa mine ndakade nga idusde e? Tanjamba kuga. Sine tukul pasa ande dubimba abo tugu minmba minam tuku teg kande sine tukul pasa ta mbolnge Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kineg kande. ²² Kuate tuku kuyar pasa tanjo njakmba une tuku sanjri kumnemngje minmba pa tam tuku minig nga sakate. Ta tuku wam magenu Kuate nu tanjo ninjam tuku sakina ta sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinja nu tuku son ngeg mbal ndo kileg.

²³ Kristus pro ndana le tukul pasa tanje sine ndalekanu tanjan minna le ma ma Kristus mayok kina le sine nu tuku son ngigen. ²⁴ Tukul pasa nu piro njak. Kristus nu pro ndana le tukul pasa tanje sine kulatkina. Nu prowa le sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tinja Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kambim tuku tukul pasa nuŋe sine tuku une tumsingina. ²⁵ Kristus nu prona le sine nu tuku kume tuku sanjri toweg le manjau ande sine kulatkam tuku mine ndakate.

²⁶ Sine Kristus tuku son ngeg mbal sine njakmba Kuate tuku kinjo

kame mineg. ²⁷ Sine kule pisne tumba Kristus ndonj ulendika nu tuku manjau te-pureg. ²⁸ Zu le kasomok, nyu njak le nyu kugatok, tanjo le pino sine njakmba ulendika Kristus Yesus mbolnje ndindo ndo mineg. ²⁹ Kristus nu Abraham tuku mbunj. Tane Kristus tuku mbal minig ta tane mata Abraham tuku mbunj minig. Kuate nu pasa mayenu Abraham sana ta tane kilam tuku minig.

4

¹ Ye yaba pasa ndui ta tuturmbsa satinjamngit. Kinjo nu mam nuje tuku ma tam tuku minit. Nu kinjo fudinndo minit le tanjo kisenje nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minit. Kinjo ta nu aganj ndende ta tuku miro ta nu nyu kugatok tanjan minit. ² Kinjo ta mam nuenje nu aganj ndende kilam tuku ait madina ta kumu ndangate le afunje aganj ndende ta kinjo turmba kulatka minig.

³ Tanjamba ndo Yesus nu pro ndana le sine kinjo fonfon tanjan mingenj sulumba kilke te tuku kila gisleknu ta kumnemnje piro mbal tanjan mingenj. ⁴ Ait kumungina le Kuate nu nuje Kinjo nuje kukulna le kilke te mbol prona. Kinjo ta pino andenje te-pilna le nu Zu mbal tuku tukul pasa ta kumnemnje minna. ⁵ Sine Kuate tuku kinjo kame mayok kab nga nu sine tukul tuku sanjri kumnemnje mingenj ta paska muskil kile-tidinge sinjina. ⁶ Sine Kuate tuku kinjo kame mineg tukunu Kuate nu nuje Kinjo tuku Guwa kukulte le nu sine tuku ngamunggal sinamnje minmba yinje Mam nga Kuate wikate. ⁷ Kile sine nyu kugatok piro mbal tanjan mine ndakeg. Sine Kuate tuku kinjo kame mineg tukunu sine Mam Kuate tuku wam magenu kilam tuku mineg.

Paulus nu Galesia mbal tuku piti sunjona

⁸ Tane buk Kuate gilai minnaig sulumba mbara afu kumnemnje nane tuku piro mbal tanjan ndalekanu tanjan minnaig. Mbara ta tugusek mbara kuga. ⁹ Kile tane Kuate kila minig le Kuate mata tane kila minit ta ndanam saka tane manj luka yabri mbara kumnemnje ndalekanu tanjan minam idusde? ¹⁰ Tane wamdus sanjrinu pilmba Zu mbal tuku tukul dubikade. Tane ki ait afu tambun afu yar afu ta kusem nga kurauka dubi magekade sulumba manjau tambu tinjeknu mayok kambim idusde. ¹¹ Manjau tanje tane turtinge nda. Tane sinja ye piti seryade. Ye buk tane ngamuknje ake sinanj piro karenja sanjri kusrewen.

¹² O tira kame, tane tukul tuku piti kusreka ye minet tanjan mayok kape. Ye mata tukul pasa kusremba tane minig tanjan tukul kugatok mayok kan. Ye buk tane tugumnje minen ta tane ye mbolnje mbar ande ke ndakinaig. ¹³ Ye guaze andenje ngailkina tukunu ye tane ndonj minmba pasa mayenu kukliwen le tane isnaig. Wam ta tane njakmba kila. ¹⁴ Ye guaze ten ta tuku tane ye njayo aganj tanjan ye kasur ndayinaig. Tane ye kangeryumba enjel ande ko Kristus kanjeranu tanjan ye tinaig. ¹⁵ Ye tane ndonj minen ta tane ye tuku gare njak minnaig. Tane tangine am goninjmba ye sam kumunj kande tane goninjmba ye sinaig kande. Tane ye tuku gare sunjo tinaig ta aninje pilnaig? ¹⁶ Ye tane yabri ndatinjmba pasa tugusek ndo satinjen. Ta tuku tane ye kasuryade inde.

¹⁷ Kile tane mbal kise tuku pasa isig ta nane wam magenu tane mbolnje ke likade ta nane wamdus mayenu tumba tanjan ndade. Tane ye pitaiyumba tane tuku wamdus

nane mbolŋge ndo minwaig nga taŋade. ¹⁸ Nane afu wamdus mayenu tumba wam magenu tane mbolŋge ke likade ta maye. Ye ta tuku piti ndayate. Tane taŋamba afu mbolŋge gare taŋaŋ kamusmba minap. Ye tane ndoŋ nda mini ta mata taŋamba ndo kap.

¹⁹ Yiŋe kiŋo kame, ye am-bonŋa wamdus piti sunŋo ŋak tane tugumŋge piroken le tane ŋgamunŋgal biye mbilmba Kristus tuku son ŋginaig. Kile ye wamdus piti ndui ta kamuset. Tane Kristus tuku maŋau te-purap le ye wamdus piti tet te ye kusreyuwa. ²⁰ Ye tane tuku wamdus fagka tane ndoŋ minam tuku wamdus sunŋo ŋak minet. Ye tane ndoŋ mini sulumba yiŋe wamdus kumumbi kile-mayokka satinŋam tuku kamuset.

²¹ Tane tukul pasa dubiwam tuku wamdus ŋak minig mbal kuyar pasa nu sakate ta tane isap. ²² Kuyar pasa ta teŋenmba minit. Abraham nu kiŋo armba kile-patikina. Kiŋo ande Sara tuku piro pino Hagarŋge te-pilna. Kiŋo ande piyo nuŋe Saraŋge te-pilna. ²³ Sara tuku piro pino nu ŋgarosu sanŋri ŋak minmba kiŋo te-pilna. Abraham piyo nuŋe nu niŋkina ta Kuatenŋe nu sana ta kumumba nu kiŋo te-pilna.

²⁴ Wam armba ta alo ŋak. Pino armba ta Kuate nu pasa armba katna taŋaŋ. Kuate nu Sinai tabe mbolŋge Moses ndoŋ pasa katna ta Hagar taŋaŋ. Pasa ta mbolŋge mayok kinig mbal nane piro mbal minam tuku mayok kinig. ²⁵ Ta tuku Arabia pasambi nane Sinai tabe ta Hagar tabe ŋgade. Kile Yerusalem nu Hagar taŋaŋ minit. Tumbran sunŋo ta mbolok mbal nane tukul pasa kumnemŋge minmba ndalekanu taŋaŋ minig.

²⁶ Sine samba mbolŋge Yerusalem kitek tuku mbal mineg ta tukul kumnemŋge ndalekanu

mine ndakeg. Sine Sara tuku kiŋo kame taŋaŋ mineg. ²⁷ Kuate tuku kuyar pasa wam ta tuku teŋenmba sakate.

Pino niŋka kiŋo kugatok minit ta ne gare-gareka mina.

Ne kiŋo te-palmbim tuku rar kamusam tuku wamdus sunŋokanu pilit ta ne gare sunŋo tumba wi kuenŋka.

Ne tuku kiŋo kame tugeka sunŋo ŋayowamŋgat.

Pino nu taŋgo ŋak minit ta nu tuku kiŋo kame liniŋgamŋgat. *Ai-saia 54.1*

Kuyar pasa nu taŋamba sakate.

²⁸ Tira kame, Isak nu Kuate tuku pasa kumumba ina nuŋenŋge te-pilna. Taŋamba ndo nu sine kilam sakina ta sine kumumba nu tuku kiŋo kame mayok kinig. ²⁹ Hagar nu ŋgarosu sanŋri ŋak minmba kiŋo nuŋe te-pilna le Sara nu Kuatenŋe sakina ta kumumba kiŋo te-pilna. Tukul Guwa nu sanŋri tuna le nu taŋana. Ngumneŋga Hagar tuku kiŋo nu Isak kasurna. Taŋamba ndo kile tukul pasa dubide mbal sine Kristus tuku mbal kasursinŋig.

³⁰ Kuate tuku kuyar pasa teŋenmba sakate. Abraham nu kumwa le Hagar tuku kiŋo nu mam nuŋe tuku agan ndende kilikat nga Sara nu taŋgo nuŋe sana: Piro pino kiŋo nuŋe ndoŋ pitaika le nale kasom kuwaik ŋgina.

³¹ Tira kame, sine piro pino tuku kiŋo kame ndalekanu taŋaŋ mine ndakeg. Sine Sara tuku kiŋo kame mineg.

5

Sine Kristus tuku mbal ndalekanu taŋaŋ mine ndakube

¹ Sine ndalekanu mine ndakube nga Kristus nu sine muskil kile-tidinge sinŋina. Ta tuku maŋau andeŋge maŋ tane ndale ndakam tuku wamdus sanŋrinu palpe.

² Tane ise tiwap. Ye Paulus yenŋe pasa te satinŋamŋgit. Tane

tiṅreknu mayok kambim idusmba ṅgaro pikap ta Yesus Kristus nu tane turṅge nda. ³ Ye rironṅ pasa buṅ satinṅen ta maṅ lato satinṅamṅgit. Ande nu ṅgaro pikam idusmba kande nu tukul ṅakmba dubikuwa. ⁴ Tane tukul pasa dubika ta mbolṅge Kuate am mbolṅge tiṅreknu mayok kambim tuku idusde mbal tane Kristus ndoṅ purkade. Kuate nu ake sinarṅ tane make patikate wam ta tane ṅgummede. ⁵ Sine taṅa ndaweg. Sine Kristus tuku son ṅgeg mbal Tukul Guwanṅe sanṅri sinṅit le sine Kuate am mbolṅge tiṅreknu mayok kambim tuku tairṅa mineṅ. ⁶ Sine Kristus Yesus tuku mbal ṅgaro pikeṅ e ko ṅgaro pike ndakeṅ ta alo kugatok. Sine nu tuku kume tuku sanṅri tomba tiṅgeg sulumba kume pur maṅau te-mayoṅge ta alo ṅak.

⁷ O Galesia mbal, tane ambonṅa pasa tugusek dubi mayenaig ta imanṅe tane pasa tugusek ta dubi ndawam tuku ndin tukulmba peutingina? ⁸ Kuate nu nuṅe mbal mayok kambim tuku tane wikina ta nuṅge tane tuku wamdus didika ndin tukul ndana. ⁹ Tane kuraukap. Yis fudinṅdo plaua sinamṅge pileṅ le plaua ṅakmba ulmba silite ṅga sakeṅ ta ¹⁰ Sunṅo nu ye ṅgamunṅal mukuk sate le ye tane tuku wamdus piti ndayate. Tane ye tuku pasa te ismba dubiwamṅgaig ta ye kila. Tango ima nu tane ṅginṅan sertinṅig ta nu piya ṅayonu tamṅgat.

¹¹ Tira kame, ye Kristus tuku mbal ṅgaro pikam tuku maṅau ta kam tuku satinṅet kande Zu mbal nane ye piti ser ndayade kande. Yesus Kristus nu sine tiṅreknu mayok kube ṅga nu ail kazrai mbolṅge kumna. ṅgaro pike maṅau tane turṅgam kumuṅ kuga. Ye taṅamba kukliwet ta Zu mbal Yesus nu ail kazrai mbolṅge kumna pasa ta pitaide. ¹² Nane afu tane ṅginṅan sertinṅmba ṅgaro

pikam tuku satinṅig mbal nane nanṅine mal turmba pikwaig ta maye.

¹³ Tira kame, tane tukul pasanṅe ndalekanu mine ndakap ṅga Kuate nu tane wikina ta sine tukul kugatok ṅga tanṅine wamdus dubimba fare fare li ndakap. Tane tukul kitek dubimba kume pur maṅau mbolṅge tanṅine tanṅine munṅu turkap. ¹⁴ Kuate tuku kuyar pasa ande teṅenmba sakate.

Tane tanṅine ṅgarosu tuku kume purde taṅamba ndo tane tugumṅge minig mbal tuku kume purap ṅga sakate.

Wok Pris 19.18

Tane taṅamba kap ta tane tukul pasa ṅakmba kumuwanṅgaig. ¹⁵ Tane rironṅ mayewap. Tane age taṅaṅ munṅu kasurka wamdus kagli firkap ta tane tanṅine tanṅine munṅu ṅaigo siglika purkamṅgaig.

Tukul Guwa le ṅgarosu tuku maṅau

¹⁶ Ye tane maṅ satinṅamṅgit. Tane Tukul Guwa tuku wamdus ndo dubika minap. Tanṅine ṅgarosu tuku nzali dubi ndakap. ¹⁷ ṅgarosu tuku nzalinṅe Tukul Guwa tuku nzali te-ibenṅam bafute le Tukul Guwa tuku nzalinṅe ṅgarosu tuku nzali te-ibenṅam bafute. Nale munṅu ṅgueu ṅak minik. Ta tuku sine wam afu kam iduseṅ ta kam kumuṅ kuga. ¹⁸ Tane Tukul Guwa tuku wamdus dubide sulumba tukul pasa kumnemṅge mine ndakade.

¹⁹ Wam kame ṅgarosu tuku nzali mbolṅge mayok kinig ta sine ṅakmba kila. Wam kame ta teṅenmba. Fare fare pino taṅgo ndoṅ unekade. Wamdus kutur pilig. Kiko kugatok nzali ṅgail ndakade. ²⁰ Yabri mbara mbarinṅinṅig. Tango makede. Afu kasurninṅig. Afu ndoṅ kua-leyaukade. Afu tuku mine mayenu ta tam tuku am kikoṅ tinṅade. Gubra tade. Ye ye ṅgade. Munṅu

tetkade. ²¹ Afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Kule kamenu nyumba nginjgankade. Manjurka maim maim manjau te-mayokde. Wam njaigonu njakmba tanjan ta ngarosu tuku nzali. Ye buk rironj pasa sanjgrinu satinjen ta kile manj lato satinjgamngit. Nane tanjamba kade mbal ta Kuate tuku gageu mayok ka nu ndonj mine nda.

²² Wam kame Tukul Guwa tuku nzali mbolnje mayok kinig ta tenjenmba. Kume pur manjau, gare manjau, ngamunjal mukuk manjau, mape manjau, wamdus bafuk manjau, ranjun mayenu, wam magenu kumumbi kam tuku manjau, ngan manjau, ngarosu tuku nzali te-ibenjam tuku manjau.

²³ Tukul Guwa nu sine ndonj minit le tanjamba alonu kile-mayokkeg. Sine tanjaweg ta tukul pasa ande sine kilmba pasa mbolnje patikam tuku mine ndakate. ²⁴ Sine Yesus Kristus tuku mbal sinjgine ngarosu tuku nzali njaigonu njakmba kilmba ail kazrai mbolnje danjnga kume serninjgigenj.

²⁵ Sine kitek mayok ka Tukul Guwa njak mineg ta sine nu tuku wamdus ndo dubibe. ²⁶ Sine sinjgine ngarosu payam ndakube. Sinjgine sinjgine tira tuku wamdus nduase ndabe. Tira afu tuku mine manjau tuku am kikonj ti ndanjgube.

6

Sine sinjgine sinjgine tira tuku piti kugrakube

¹ Tira kame, tanjgine tanjo ande mbarmba ndekuwa ndeta tane afu Tukul Guwa tuku sanjgri njak minig ta tane ngan manjambi nu te-tiwap. Tane kurau mayewap. Satan nu tane mata tagotinguwa le ndekubekaig. ² Tane tanjgine tanjgine tira tuku piti kugrakap ta tane Kristus tuku tukul njakmba kumuwamngagaig.

³ Tanjo ima nu ye mayenu njga iduste ta nuje wamdusnge

nu yabrite. Nu ake tanjo ndo. ⁴ Sine afu tuku mine kanjerka sinjgine mine pilenja payam ndakube. Sine yimyam sinjgine mironj manjau kanjerka pileninje. ⁵ Sine njakmba ndui ndui sinjgine piti kugrakamngig.

⁶ Tanjo ande nu Kuate tuku pasa mayenu kuklimba tane tumtingit ta tanjgine aganj ndendembi nu turap.

⁷ Tane kuraukap. Tane Kuate tuku nzali pitaimba sine pa te nda njga idusap ta tane wamdus mbarbekaig. Tanjo nu aganj tumunu ngukate ta nu alonu ndui ta ndo kilit. ⁸ Ne ngarosu tuku nzali dubiwa ta ne ngarosu tuku nzali alonu tumba ngisikamngat. Ne Tukul Guwa tuku wamdus dubiwa ta ne Tukul Guwa tuku alonu tumba Kuate ndonj abo njak minmba minamngat. ⁹ Sine wam magenu kam tuku kanyum ndasinguwa. Sine wamdus sanjgrinu pilmba wam magenu kumba minbe le ma ma ait kumunguwa le alonu kilamngig. ¹⁰ Afu mbolnje wam magenu kam tuku ait prode ta sine kusre ndakube. Yesus tuku son ngade mbal sinjgine tira minig ta sine nane tur magekube.

Rironj pasa le nyaro pasa

¹¹ Tane kanjerap. Ye yinje waimbi wane te mbolnje kuyar sugokanu kuyaret.

¹² Zu tanjo afu sanjgri tinja tane ngaro pikam satinngit ta nane nanjgine mbal am mbolnje nyu sugo tam tuku tanjade. Nane sine Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna wam ta ndo te-mayokbe ta sinjgine mbalnje piti sersinbekaig njga nane kuru-kuruka ngaro pikam tuku wam turmba te-mayokde. ¹³ Ata. Ngaro pikig mbal ta nane tukul njakmba dubi ndakade. Tane ngaro pikam tuku satinngit ta tane ngarosu pikap le nanjgine ngaro payamkam tuku tanjade.

¹⁴ Ye wam ande tuku payam ndaket. Yesus Kristus nu ail kazrai mbolŋge kumna wam ta tuku ndo ye payamket. Tanjamba kilke te tuku wam kame ye am mbolŋge kumaknu tanjaŋ minig le ye idus ndaniŋget. Ye mata kilke te tuku maŋau dubide mbal am mbolŋge kumaknu tanjaŋ minet le nane ye idus ndayade.

¹⁵ Tango nu ŋgaro pikit e ko nda pikit ta alo kugatok. Nu Tukul Guwa mbolŋge kitek mayok kinit ta ndo alo ŋak. ¹⁶ Nane wam ta son ŋga dubide mbal Kuate nu nane ŋgamuŋgal wamdus bul serniŋmba nu nuŋe mbal ŋakmba mbolŋge tanjawa. Son.

¹⁷ Ye Yesus tuku piro tango minet. Yiŋe ŋgarosu mbolŋge katyinaig tuku nzilal wam ta kilimok temayokte. Ta tuku ande nu maŋ ye tuku nyu ŋayo sili ndawa.

¹⁸ Tira kame, singine Sungo Yesus Kristus nu tane ake sinaŋ make patikuwa.

Son.

EFESUS

Efesus mbal tuku waŋe Paulusŋe kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 32 kinaig le Paulus nu Romŋge muli wandek sinamŋge minmba Efesus mbal tuku waŋe te kuyarna sulumba nane teŋenmba saniŋgina: Yesus nu Moses tuku tukul ŋakmba kile-sika nuŋe ŋgarosumbi Zu mbal kasomok mbal ulendimba taŋgo kitek ndindo te-mayokna.

¹ Tane Kuate tuku mbal Efesusŋge minmba Kristus Yesus dubi mayede ta tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuateŋge madiyina le Yesus tuku aposel minet yeŋge tane ndoŋ pasatam prowet.

² Siŋgine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus nale ake sinan tane make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinguwaik. Son.

Kuate nu sine mbolŋge wam magenu kina

³ Siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunŋgube. Sine Kristus ndoŋ ulendikeg le Kuate nu samba mbolok wam magenu ŋakmba Tukul Guwa mbolŋge siŋgit le gare sunŋo ŋak mineg.

⁴ Kuate nu kilke te te-mayok ndana sulumba nu Kristus mbolŋge sine kilam tuku madisiŋgina. Sine nu tuku mbal purfeŋnu mbar kugatok nu am mbolŋge tiŋgam tuku nu taŋana. ⁵ Nu sine tuku kume purmba Kristus mbolŋge nuŋe kiŋo kame mayok kambim tuku idusna. Nu nuŋe ranŋun mayenu maŋau ta dubimba wamdus ta tina. ⁶ Sine nu tuku nyu sunŋo ta te-dunŋgube ŋga nu nuŋe wam mayenu ta te-mayokmba nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kume purna ta nu mbolŋge sine ake sinan make patikina.

⁷ Nu sine make patikate maŋau ta fudiŋndo kuga. Wam ta sunŋo ŋayo. Nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kume mbolŋge nu sine tuku mbar saukina sulumba sine tuku muskil kile-tidiŋgina. ⁸ Nu lato lato sine make patika wamdus kila magenu siŋgit le ⁹ nuŋe wamdus buk kuirok minna ta kila pile mayeweg. Kuate nu o buk nuŋe ranŋun mayenu maŋau ta dubimba wamdus tina ta teŋenmba. ¹⁰ Ngumneŋga ait kumuŋguwa le nu samba kilke agaŋ ndende ŋakmba kilmba Kristus kunnemŋge patikuwa le naŋgine ma mbolŋge minwaig le Kristus nu gabat sunŋo minamŋgat.

¹¹ Kuate nu wamdus tumba taŋamba wam mayok kuwaig ŋga sakate ta kumumba mayok kinig. Nu o buk wamdus ande tumba Kristus mbolŋge sine kilam tuku madisiŋgina ta kile sine kilit. ¹² Kristus nu sine muskil kile-tidiŋguwa ŋga ambonga sine Zu son ŋgigen mbal sine siŋgine mine ŋakmba mbolŋge Kuate tuku nyu sunŋo ta te-dunŋgube ŋga nu sine madisiŋgina. ¹³ Kristus nu taŋgine muskil kile-tidiŋge tiŋgina ta tane pasa mayenu tugusek ta ismba tane Kristus tuku son ŋginaig. Taŋanaig le nu tane kasomok mbal mata yiŋe mbal nga Tukul Guwa tiŋmba sanŋatiŋgina. Nu o buk nuŋe mbal Tukul Guwa niŋgam tuku sakina. ¹⁴ Sine Tukul Guwa ŋak mineg tukunu sine Kuate tuku wam magenu kilamŋgig. Nu ŋak minbe le ma ma Kuate nu sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgamŋgat. Nu taŋawa le sine nu tuku nyu sunŋo ta te-dunŋgamŋgig.

Paulus nu Efesus mbal tuku Ku-ate yabarŋa

¹⁵ Ye wam kame sakit ta ŋakmba idusniŋmba tane Sunŋo Yesus tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋga Kuate tuku mbal ŋakmba tuku kume purde ta ye ismba ye mara mara Kuate gare pasa

tuwet. ¹⁶ Ye nu yabanjet ta ye tane gilai ndanjet. ¹⁷ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mbara nu aganj ndende njakmba tuku gabat sunjo. Nu tane nuje Guwa tinguwa le nu wamdus kila mayenu tumtinguwa le tane Kuate kila pile mayewap nga ye yabanjet. ¹⁸ Nunje tane wamdus kiljatinguwa le Kuate nu tane wikina le nu tairnga minig ta tugunu kila pile mayewap. ¹⁹ Nu tane nuje mbal minam tuku kilit ta wam sugo pasa njak tane tuku minig ta kila palpe sulumba sine Kristus tuku son ngeg mbal sangri sunjo mara mara sine tam tuku minit ta tane katese mayewap nga ye yabanjet.

²⁰ Sangri ndui tambu Kuatenje Kristus kumna le te-timba tumba samba mbolnje nuje ndinam kumamnje pilna le minit. ²¹ Nu sugo sugo njakmba linijmba o mbolnje minmba nyu sugo sugo kilke te mbolnje kilke kitek mbolnje ta njakmba linijmba nu mbolnje minmba minamngat. ²² Kuate nu aganj ndende njakmba nu kunnemnje patikina sulumba nuje kuasmbi tuku gabat sunjo minwa nga nu pilna. ²³ Kuate tuku kuasmbi ta Kristus tuku ngarosu. Nuje ngarosu mbolnje nuje nyu sunjoka mayok ka nu kumumbi minit le aganj ndende njakmba nu mbolnje kumumbi mine likade.

2

Sine Kristus mbolnje abo kitek tigen

¹ Tane buk wam njagonu ke lika Kuate maskennje minmba kumaknu minnaig. ² Tane kilke te tuku manjau njagonu dubika guwa njagonu tuku gabat sunjo kunnemnje minnaig. Nu kile Kuate tuku pasa pitaide mbal sinamnje piroka minit. ³ Sine njakmba buk nane tanaj minmba singine wamdus ta ndo dubika

nzali njagonu ke lika mingen. Sine tanjo njakmba ndonj Kuate tuku pa tam tuku mingen.

⁴ Kuate tuku mape manjau sunjokanu. Nu sine tuku sungomba kume purmba ⁵ sine une manjau mbolnje kumaknu mingen le Kristus nu kumna le te-tina ta sine nu ndonj kile-tidingina. Nu ake sinanj sine make patika muskil kile-tidingina. ⁶ Nu Kristus te-dunga sine nu ndonj ulendikeg wam ta mbolnje nu sine turmba kile-dunga ka samba mbolnje nu ndonj patikina le mineg. ⁷ Ait prowe likamngai ta njakmba mbolnje Kuate nu sine ake sinanj make patikate wam sunjo ta kilimok mayok kuwa nga nuje ranjun mayenu Kristus Yesus mbolnje singina.

⁸ Kuate nu tane ake sinanj make patika tane muskil kile-tidingate ta tangine piro mbolnje kuga. Kuatenje piya kugatok tingit. ⁹ Tanjo ngarosu payamkubekaig nga nangine piro mbolnje nu ninje ndakate. ¹⁰ Sine Kuate tuku wai kuyar mineg. Nu Kristus Yesus mbolnje sine wam magenu ke likam tuku nu sine abo kitek singina. Nu o buk sine tanjamba minbe nga idusna.

Sine Kristus mbolnje kuasmbi ndindo mineg

¹¹ Tane Zu ndare mbolnje mayok nda kinaig ta tane gilai ndanjan. Sine Zu tanjo Kuate tuku mbal nga ngaro pikeg tuku mbal ngeg. Sine buk tane kasomnje minmba ngaro pike ndakade tuku mbal ngigen. ¹² Ait ta mbolnje tane Kristus gilai minmba sine Israel Kuatenje madingina mbal kasomnje minnaig le Kuate nu wam afu kam tuku Israel saningina ta tane nda isnaig. Tane Kuate gilai minmba muskil te-tiwam tuku wam katese ndanaig. Tane tangine piti am-bokok ta gilai ndanjan.

13 Tane buk Kuate maskenḡe minnaig ta kile tane Kristus ndoḡ ulendika nu tuku ndare mbolḡe Kuate tugumḡe minig. 14 Nu sile tuma ulendisikam tuku taḡo. Sile Zu mbal kasomok mbal ḡgueu minkenḡ wam ta nu te-simba sile ulendisikina. 15 Nu Moses tuku tukul ḡakmba kile-sika nuḡe ḡgarosumbi Zu mbal kasomok mbal kilmba taḡo kitek ndindo te-mayokna le sile wamdus mukuk minek.

16 Nu ail kazrai mbolḡe kumna sulumba ḡgueu maḡau kume sermba sile mbal ar te ndindo te-mayokmba Kuate ndoḡ tumana. 17 Nu pro sine Kuate tugumḡe mingenḡ mbal tane kasomḡe minnaig mbal nu sile ḡgamukḡe pasa mayenu kuklimba Kuate nu wamdus mukuk sile ndoḡ minam tuku ndin tumsikina. 18 Sile kuasmbi ar te nu mbolḡe Tukul Guwa ndindo ḡak minmba kile sile Mam Kuate tugum kambim kumunḡ.

19 Ta tuku kile tane kasomok mbal rawe taḡo mine ndakade. Kuga. Tane sine ndoḡ Kuate tuku mbal mineg. Sine ḡakmba nu tuku wande tuma mbal mineg. 20 Aposel kame tuan taḡo kame nane wande ta tugu pilnaig le tane nane mbolḡe tuturde. Kristus Yesus nu wande ta tuku ndame suḡo. 21 Nu mbolḡe wande alonu ḡakmba ulendikade sulumba saḡgri tiḡa Kuate nuḡe minam tuku wande suḡo mayok kinit. 22 Tane Kristus ndoḡ ulendikade ta tane mata Kuate tuku wande. Nu wande ta sinamḡe nuḡe Guwa pilit ta nu minit.

3

Kuatenḡe Paulus kasomok mbal tuku piro taḡo madina

1 Ye Paulus tane kasomok mbal mata Kuate tuku wande minig ḡa saket tukunu ye muli wandekḡe

minet. 2 Kuate nu taḡo ake sinaḡ make patikate wam ta tane kasomok mbal kila palpe ḡa piro te ye wai mbolḡe pilna ta tane buk isnaig. 3 Kuate nu nuḡe wamdus kuirok minna ta te-mayokmba tumyina. Ye buk ta tuku fudiḡmba tane tuku kuyarit. 4 Tane pasa ta burka ye wam tugusek Kristus tuku katese mayewet ta kila palmbimḡaig. 5 Wam kuirok ta buk taḡo nane ise ndakinaig. Kile Tukul Guwanḡe te-mayokmba Kuate tuku aposel le tuan taḡo kame tumsinḡit. 6 Wam kuirok ta tenenmba. Tane kasomok mbal mata Kristus tuku pasa mayenu ismba son ḡgade sulumba tane Israel mbal ndoḡ Kuate tuku kiḡo kame mayok ka kuasmbi ndindo minig. Kuate nu Kristus Yesus mbolḡe wam mayenu nane mbolḡe kamḡit ḡgina ta tane nane ndoḡ tam tuku minig.

7 Kuate nu nuḡe saḡgri te-mayokmba ye ake sinaḡ make pilmba Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina. 8 Ye Paulus Kuate tuku mbal ḡgamukḡe ye nyu kugatok ta Kuate nu ye make pilna. Sine Kristus mbolḡe wam sugo kileg ta ye kasomok mbal ḡgamukḡe kukliwam tuku nu taḡamba ye make pilna. 9 Ye taḡawet tukunu Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta alonu mayok kinit le tane kila pilig. Kuate nu agaḡ ndende ḡakmba kile-mayokkina ta nu o buk waḡ ta kam tuku idusmba nuḡe mironḡ kila minna ta 10 kile mayok kinit le samba mbolḡe guwa sugo sugo nane Kuate tuku wamdus kila ta tuku alonu Kristus tuku kuasmbi mbolḡe kaḡgerka ta wam sugo ḡgade. 11 Kuate nu tugu mbolḡe wam ta kam idusmba minna sulumba kile siḡgine Suḡo Kristus Yesus mbolḡe te-mayokte. 12 Sine nu tuku kume tuku saḡgri tomba tiḡa nu mbolḡe sine kuru

kuru kugatok ngamunggal mukuk Kuate tugum kineg.

¹³ Ye tanenu nga piti kanjeret te tane ta tuku wamdus sangri kusre ndawap.

Kristus tuku kume pur manjau sungo

¹⁴ Ta tuku ye dagol tidronga Mam Kuate tuku nyu te-dunget.

¹⁵ Kuate nu sine njakmba tuku Mam Sungo minit. Samba mbolnge kilke mbolnge ina mam ngeg ta Kuate nu tugu.

¹⁶ Nu purfenju sangri sungo njak ta nu nuje Guwa tingguwa le nu tane tuku ngamunggal sangri piletinguwa nga ye nu yabanjet.

¹⁷ Tane Kristus nu kumuŋ nga son ngap le nu tane tuku ngamunggal sinamnge minwa le tane kume pur manjau mbolnge sangri tingamngaig.

¹⁸⁻¹⁹ Tane tanjamba minap sulumba tane Kuate tuku mbal njakmba ndon Kristus tuku kume pur wam ta katese mayewamngaig.

Nu tuku kume pur manjau ta sun gokanu o mbolnge. Ande nu tuku kume pur manjau sungo ta kila pile suluwam kumuŋ kuga. Tane lato lato kila palpe ta tane Kuate tuku manjau njakmba te-puramngaig. Ye tanenu nga tanjamba Kuate yabanjet.

²⁰ Sine wam sugo afu kilam tuku wamdus sungo njak minmba Kuate yabanjet ta nu tuku sangri sine mbolnge pirokate tukunu nu wam ta liniŋmba nu wam sugo pasa njak singam kumuŋ.

²¹ Sine Kuate tuku kuasmbi Kristus Yesus ndon Kuate tuku nyu sungo ta te-dunŋa minmba minbe. Son.

4

Sine Kristus mbolnge kuasmbi ndindo mineg

¹ Ye Sungo tuku piro tanŋo ye muli wandek sinamnge minet te ye tane sarsartinget. Kuate nu tane wikina wam ta te-mayokmba mine mayenu mbolnge minap.

² Tane tanjane nyu te-iberjmba ngan

manjau njak minap sulumba ande tuku pitik gubra te ndakap. Tane kume pur manjau dubimba afu nane manjau kise dubide ta tala ndaningap.

³ Tukul Guwa mbolnge tane wamdus ulendi minig. Tane manjau ta pur ndakuwa nga wamdus mukuk manjau minam tuku wamdus sangrinu palpe.

⁴ Sine Tukul Guwa ndindo njak minmba ngarosu ndindo ndo mineg. Kuate nu sine wam ndindo tairnga minam tuku wikina.

⁵ Sine tuku Sungo ndindo. Ngamunggal son ndindo. Sine kule pisne ndindo teg.

⁶ Sine tuku Mbara ndindo. Nu sine njakmba tuku Mam ndindo minit. Nu sine njakmba kulatka sine njakmba mbolnge pirokate. Nu sine njakmba tuku ngamunggal sinamnge minit.

⁷ Kristus nu nuje wamdus dubimba sine nduik nduik njakmba mbolnge sangri yimyam singina.

⁸ Kuyar pasa ande ta tuku tenenmba sakate.

Nu muliŋ kilanu mbal kilmba samba mbol ambe kina. Ambenŋe nuje wam kame magenu tanŋo kame niŋgina nga sakate. *Mune 68.18*

⁹ Kuyar pasa ta nu mbol ambe kina nga sakate ta tugunu tenenmba. Nu ambonŋa kilke te o sinam nzi kina sulumba nu manj luka samba mbol kina.

¹⁰ Ande nu ndekina ta nu samba mbol ambe kumba manj tuturmba o mbol ambe kina le kile agar ndende njakmba nu kum-nemnge minig.

¹¹ Nu sine afu aposel pirokam tuku sangri singina sulumba afu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkam tuku piro singina. Afu lika pasa mayenu kukliwam tuku, afu Kuate tuku mbal kulatkam tuku, afu nuje pasa kukliwam tuku tanjamba tanjamba sangri yimyam singina.

¹² Sine Kuate tuku mbal pirokube le Kristus tuku

ngarosu sungoka sangri tinguwa nga nu tanjana.

¹³ Sine tanjamba minbe ma ma ngamuŋgal son sangrinu kumu kumu mayok ka Kuate tuku Kiŋo kila pile mayebe sulumba ka ka sugoka sine Kristus minit tanjaŋ mayok kanjig.

¹⁴ Tanjamba mayok kab ta sine kiŋo kame tanjaŋ mine ndaka tum pasa kise kise tanjo nanjine yabri wamdus kilambi tugusek pasa tanjaŋ kile-mayokkuwaig ta ismba bubre tinga yu tonjel tingate tanjaŋ wamdus kine inume nda. ¹⁵ Sine tanjo ŋakmba idusniŋmba tugusek maŋau ndo dubibe sulumba wam ŋakmba mbolŋge siŋgine Gabat Kristus ndoŋ ulendikube. ¹⁶ Sine Kristus tuku ŋgarosu mineg. Nu nuŋe ŋgarosu kulatka sangri tuwit le nuŋe ŋgarosu ŋakmba ulendika mine mayede. Nane nanjine piro yimyam tugusemba kuwaig ta ŋgarosu sungoka kume pur maŋau ŋak minmba sangri tingamŋgat.

Sine Kristus mbolŋge mine maŋau kitek ŋak

¹⁷ Ye pasa te Sunjo tuku nyu mbolŋge satinŋamŋgit ta tane ise mayewap. Kile tane Kuate dubi ndade mbal tanjaŋ li ndakap. Nane nanjine wamdus wam alo kugatok mbolŋge patikade le ¹⁸ ma make sunjo sinamŋge minig. Nane ngamuŋgal karenju pilmba wamdus kugatok tanjaŋ minmba Kuate nu maŋau kitek tanjo niŋgit ta nane gilai minig. ¹⁹ Nane maŋau ŋaigonu kumba kiko kugatok minig. Nane nanjine nzali ŋgail ndaka une maŋau kumba kutur maŋau ŋakmba kam tuku piriride.

²⁰ i ... Tane tanjamba Kristus tuku kila pile ndakinaig. ²¹ Afunje tane Yesus tuku pasa kuklimba tumtinginaig le ismba nu tuku tugusek wam kila pilnaig. ²² Tane kila pilnaig tanjamba tanjine

wamdus ambokok tamba maŋau ŋaigonu dubikinaig ta kusrekap. Tanjine wamdus ambokok tanje tane ŋaigo siglike dirna. ²³ Tane wamdus kitek ŋak minmba ²⁴ Kuate tuku maŋau te-purap sulumba tugusek maŋau ndo dubimba mine mayenu mbolŋge minap.

²⁵ Tane tanjo kitek minmba yabri pasa sa ndakap. Sine ŋakmba Kristus tuku ŋgarosu inumnu mineg tukunu tira ndoŋ siŋka pasa ndo sakap. ²⁶ Tane gubra tap sulumba gubra ta dubimba une ke ndakap. Tane ki mbol gubra tumba gubra ta ŋak kinye ndakap. ²⁷ Satan pirokam tuku ndin wakei ndawap.

²⁸ Ande nu aganj ndende kuaryarte ta nu maŋau ta kusrewa. Nu afu aganj ndende denkanu minig ta turkam tuku piro karenkuwa. ²⁹ Tane pasa ŋaigonu sa ndakap. Pasa magenu ta ndo sakap le nane afu wamdus piti ŋak minig ta pasa ta ismba sangri pileninguwa.

³⁰ Kuate tuku Tukul Guwa piti ser ndawap. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingam saka Tukul Guwa tinmba sanggatingina.

³¹ Wamdus ŋgueu ŋak, gubra maŋau, minje fetka kualeyau maŋau, warje pasa ta ŋakmba kusrekap. ³² Tane tanjine tanjine munju sina ŋak minap sulumba munju turkap. Kuate nu Kristus mbolŋge tane tuku une sauka gilaingina tanjamba ndo tanjine tanjine mbolŋge mbarde ta mata gilaingap.

5

Sine mafej minbe

¹ Tane Kuate tuku kiŋo kame nu tane tuku sungomba kume purte. Tane nu tuku maŋau ta te-purap. ² Kristus nu sine tuku kume purmba sinenu ŋga nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna le atrau

agan mundur mayenu tana Kuate tugum ambe kina. Tane tana ndo kume pur manau mbolnje minap.

³ Tane Kuate tuku mbal minig tukunu fare fare tango pino ndon une manau, wamdus kutur manau, agan ndende kilam tuku piriride manau ta nakmba tane ngamuknje mayok nda kuwaig. ⁴ Tane bukla pasa fare pasa fulainj pasa najgonu sa ndakap. Tangine minje ta Kuate gare pasa tumba minap. ⁵ Tane pasa te kila pile mayewap. Fare fare tango pino ndon unekade mbal, wamdus kutur nak mbal, agan ndende kilam tuku piriride mbal nane Kuate le Kristus kulatkade ma mbol kine nda. Ande nu agan ndende kilam tuku piririte ta nu Kuate idus ndamba nuje wamdus ta agan ndende ta mbolnje ndo minit. ⁶ Tane rironkap. Afunje nangine yabri pasa tamba tane mbar kame ta ke likap nga tane didikubekaig. Kuate tuku pasa pitaimba mbar tana kade mbal Kuate tuku gubra nane mbolnje minit. ⁷ Ta tuku tane nane ndon ulendi ndakap.

⁸ Tane buk ma make tuku mbal minnaig. Kile tane Sunjo ndon ulendika tane mafen tuku mbal minig. Tane mafen tuku mbal minig tana bulu mbolnje likap. ⁹ Bulu mbolnje likade mbal nane wam magenu tinreknu tugusek kile-mayokkade. ¹⁰ Wam nakmba pilenga Sunjo nu nzalite wam ta ndo kap. ¹¹ Tane ma make tuku wam alo kugatok ta kasomnje minmba tangine mine mayenu tamba nane tuku mbar kile-mayokkap. ¹² Nane kuirka manau najgonu kade ta tane ismba tangine tangine kubemba ise ndakap. ¹³ Wam kame ta bulunje kilnaingit ta tugunu kilimok mayok kinig. Mayok kinig sulumba bulu mbolnje minig. ¹⁴ Ta

tuku ande nu tenemba sakate.

Kinymba minit tango ne abonga. Nane kumaknu manau kusrewa le Kristus nu ne kilnanuwa nga sakate.

¹⁵ Tane kurau mayemba li mayenu mbolnje minap. Tane wamdus kugatok mine ndaka wamdus kila mayenu nak minap. ¹⁶ Ait te nayo ait tukunu ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ¹⁷ Tane wamdus kugatok tana mine ndaka Sunjo tuku nzali kila palpe. ¹⁸ Tane kule kamenu nyumba nginnganka maim maim manau ke ndakap. Tangine ngamungal palpe le Tukul Guwa sinam kuwa le ¹⁹ David tuku mune, mune afu magenu, Tukul Guwa tuku mune ta nakmba tangine tangine munju mune-munekap. Munju mune-muneka wamdus sinamnje Sunjo tuku nyu tedungap. ²⁰ Tane mara mara singine Sunjo Yesus Kristus idusmba wam nakmba tuku Mam Kuate gare pasa tape.

Munju kilnainj mbal tuku pasa

²¹ Kristus nu sine tuku Sunjo nga tane tangine tangine pasa ismba kumnemnje minap.

²² Pino kame, tane Sunjo tuku minje kumnemnje minig tana ndo tangine tango kumnemnje minap. ²³ Kristus nu nuje kuasmbi tuku gabat minit. Tana ndo tango kat tangine tane tuku gabat minig, Kristus tuku kuasmbi ta nu tuku ngarosu. Nuje ngarosu ta nu muskil kile-tidingina. ²⁴ Kristus tuku kuasmbi nane nu kumnemnje minig tana ndo pino kame tane wam nakmba mbolnje tangine tango kumnemnje minap.

²⁵ Tango kame, Kristus nu nuje kuasmbi tuku sunjomba kume purmba nuje ngarosu kumam tuku pilna tana ndo tane tangine pino tuku sunjomba kume purkap. ²⁶ Kulembi ngaro minyanjade tana

nu nuje pasambi nane Kuate tuku mbal purfen^{nu} kile-mayokkina. ²⁷ Nuje kuasmbi ta mbar kugatok purfen^{nu} maditaknu nu ndon minwaig nga nu kumna. ²⁸ Tanjamba ndo tanjo kame tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba tanjine pino tuku kume purkap. Ne naje pino tuku kume purte ta ne naje ngarosu tuku turmba tanjate. ²⁹⁻³⁰ Tanjo nu nuje ngarosu kasur ndate. Kuga. Nu nuje ngarosu kulat mayemba sangri pilete. Tanjamba ndo sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu mineg tukunu nu sine nuje kuasmbi kulat mayete. ³¹ Kuyar pasa tenjemba sakate.

Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon munju kile-denga minwaik. Nale ngarosu ndindo mayok kanjgaik nga sakate. *Mulum Pasa 2.24*

³² Kuyar pasa te alonu sunjo kuirok minit le kamuset ta tenjemba. Kristus nu nuje kuasmbi ndon tuku sakate. ³³ Pasa ta tane munju kilig wam ta tuku mata sakate. Ta tuku tanjo kame, tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tanjine pino tuku kume purkap. Pino kame, tane tanjine tanjo tuku nyu idusni^mmba nane kumnemnge minap.

6

Ina mam le kinjo kame tuku pasa

¹ Kinjo kame, tane Kuate tuku nzali dubimba ina mam kumnemnge minap. Manjau ta tinjeknu. ²⁻³ Tukul pasa ande tenjemba sakate.

Ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnge minap. Tane tanjapaw ta kilke te mbolnje ait kuen mine mayenu mbolnje minamnjgaig nga sakate. *Lo 5.16*

Tukul ta sungokanu. Kuate nu temayokmba dubikade mbal wam mayenu tam tuku sakina.

⁴ Tanjo kame, tane tanjine kinjo kame ndagariningam tuku sigair sigair ndaningap. Tane Kuate tuku nzali dubimba nanjine mbar kiletidinga wam magenu ndo tumningap.

Piro tanjo le piro kulat mbal tuku pasa

⁵ Piro tanjo, tane tanjine kulat mbal tuku nyu idusni^mmba kurauka nane kumnemnge minap. Tane Kristus kumnemnge minig tanjamba ndo tanjine kulat mbal kumnemnge minmba wamdus tugusekmbi pirokap. ⁶ Tane kulatkade mbal am mbolnje nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kristus tuku piro mbal tanjaj minig tukunu wamdus gare njakmbi Kuate tuku nzali dubimba pirokap.

⁷ Sine Sunjo tuku piro keg nga gare njak pirokap sulumba tanjo tuku piro ndo keg nga idus ndawap.

⁸ Piro tanjo ko piro kulat tanjo nu wam mayenu kate ta Sunjo nu kumumbi lafuwamngat ta tane kila.

⁹ Piro kulat mbal, tane mata tanjine piro mbal mbolnje wam magenu ndo kap. Tane njerjerka pasa pitinu sa ndaningap. Tane tanjine piro mbal ndon tanjine Sunjo ndindo samba mbolnje minit. Nu tanjo njakmba mbolnje manjau kumumbi kate ta tane kila. Nu ande kusre ndate.

Sine Kuate tuku kame aganj njak minbe

¹⁰ Kile ye pasa ndindo satiningam tuku minit. Tane Sunjo ndon ulendika nu tuku sangri ta mbolnje sangri tingap. ¹¹ Tane Satan tuku yabri wamdus kila sunjo ta teibenjam tuku Sunjo tuku kame aganj njakmba silike likap. ¹² Sine tanjo ndon kame bumba mine ndakeg. Kuga. Sine bukla kame guwa njagonu tuku sugo sugo ma make

tuku gabat kame ta ṅakmba ndon kame bumba mineg. ¹³ Ta tuku tane Kuate tuku kame agan ṅakmba sili ṅak likap. Tane tanawap ta kame ait mbolṅe tane sanḡri tinḡa minig le ka kame kugate ta baklel ndade.

¹⁴ Tane kame tuku kuaneka tugusek manḡau let tanḡ tinḡap. Manḡau tinḡreknu tawo songam tuku agan tanḡ tumba silikap.

¹⁵ Tane Kristus tuku pasa mayenu mbolṅe ṅgamunḡal mukuk tade ta kupe ṅgaro karenṅnu tanḡ patikap.

¹⁶ Tane kame agan ṅakmba ta silika Satan tuku tui pa bulu ṅak sanḡri pitaiwam tuku Kuate nu kumunḡ ṅga nu tuku sanḡri tomba tinḡade wam ta kandim tanḡ tap. ¹⁷ Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinḡe tinḡit wam ta hat karenṅnu tanḡ kaikap sulumba Tukul Guwa tuku kame bagi tap. Kame bagi ta Kuate tuku pasa.

¹⁸ Tane mara mara Tukul Guwa mbolṅe Kuate sunḡomba yabanḡba minap. Tane kanyum ndamba Kuate sarsarḡba nu tuku mbal ṅakmba tuku yabanḡap. ¹⁹ Tane ye tuku mata Kuate yabanḡap le nu ye tuku minḡe bul serwa. Tanḡawa le ye kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa mayenu tuku wam kame buk kuirok minnaig ta kile-mayokki. ²⁰ Ye pasa mayenu tuku kukul tanḡo minet tukunu ye mulinḡtanu wande te mbolṅe minet. Tane Kuate yabanḡap le ye kuru kuru kugatok kumumbi pasa ta kukliwi.

²¹ Singine tira Tikikus nu Sunḡo tuku piro kulat mayete ta nu tane tugum promba ye sine ṅakmba mineg manḡau te kubeu tinḡuwa le tane kila palmbimḡgaig. ²² Nunḡe tane kila satinḡba tane tuku wamdus bul sertinḡuwa ṅga idusḡba nu kukulet.

²³ Mam Kuate singine Sunḡo Yesus Kristus nale tane singine tira ṅakmba turtinḡuwaik le tane ṅgamunḡal mukuk kume pur manḡau ṅgamunḡal son sanḡrinu

turmba ṅak minap. ²⁴ Tane singine Sunḡo Yesus Kristus tuku kume purmba minḡba minig minig mbal Kuate nu tane make patikuwa.

Son.

FILIPHI

Filipi mbal tuku waŋe Paulusŋe kuyarna

Paulus nu Romŋe muli wandek sinamŋe minmba Filipi mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Kuate tuku kuasmbi Filipinŋe nane Paulus turam tuku ndametin afu maŋgurka nanŋine tanŋo Epafroditus tunaig le kilmba Paulus tambim tuku Rom kina ka Romŋe nu Paulus ndametin tumba nu turmba piroka minna. Nu Paulus turmba minna ma ma guaze ande tumba kume dirna le Filipi mbal nane pasa ta ismba piti ŋak minnaig. Epafroditus nu fudin mayekina sulumba nu luka nuŋe tumbran Filipi kambim tuku wamdus ŋungo tina le Paulus nu kukulam saka Filipi mbal tuku waŋe te kuyarna.

Filipi mbal nane wam ŋakmba mbolŋge Kuate dubi mayenaig tukunu Paulus nu waŋe te nane tuku gare waŋe kuyarna. Nane tanjamba gare maŋau mbolŋge ndo minwaig ŋa nu nane sanŋri pileninŋina.

¹ Kristus Yesus ndon ulendika Kuate tuku mbal Filipinŋe minig, tanŋine kulat tanŋo kame gabat kame tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus sile Timoteus ndon Kristus Yesus tuku piro tanŋo sile tane ndon pasa-pasakam prowek.

² Sinŋine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus ndon nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamunŋal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Filipi mbal tuku yabanŋa

³ Ye mara mara tane idustinmba Kuate gare pasa tuwet. ⁴ Ye tane tuku ŋa Kuate yabanŋet ta ye gare ŋungo tumba yabanŋet. ⁵ Tane abo abo pasa mayenu isnaig ta ye ndon

ulendika pasa mayenu ŋungokam tuku piroka minmba kile minig. ⁶ Kuateŋge piro mayenu ta tane mbolŋge tugu pilna. Nu tane sinamŋe piroka minwa le ma ma Yesus Kristus prowa le nu piro ta suluwamŋat ta ye kila. ⁷ Ye tane tuku tanjamba iduset ta kumumbi iduset. Ye tane tuku kume purmba minet. Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge ko pasa mbolŋge pasa mayenu sanŋri pilewet ta tane ye ndon piro ŋungo nyu ŋak ta teg. ⁸ Kristus Yesus nu tane tuku kume purmba minit tanan ye tane kanŋerkam tuku wamdus ŋungo ŋak minet ta Kuate nu kila.

⁹ Ye tane tuku ŋa yabanŋet ta tuku tanŋine kume pur maŋau lato lato ŋungoka sanŋri tinŋuwa le tane kila ŋak minmba wam ŋakmba tuku pileninŋap. ¹⁰ Tanjamba tane wam magenu kap sulumba tane mine magenu ŋak minmba mbar kugatok minap le ma ma Kristus nu pilesinŋam tuku ait prowa. ¹¹ Yesus Kristus nu tane sinamŋe pirokuwa le tane wam magenu kile-mayokkap le Kuate tuku nyu ŋungokuwa le nane gudommba nu tuku nyu ta te-dunŋuwaig.

Paulus nu Kristus tuku nyu ŋungokuwa ŋgina

¹² O tira kame, tane wam te kila palpe. Piti ye mbol prona le pasa mayenu wam ta mbolŋge ŋungokate. ¹³ Ye Kristus tuku piro tanŋo minet tukunu muli wandek sinamŋe minet ta gafman tuku wande kulatkade mbal nane afu turmba isnaig. ¹⁴ Sinŋine tira afu gudommba nane mata ye muli wandekŋge minet le ismba nane Sunŋo mbolŋge sanŋri tinga kuru kuru kugatok Kuate tuku pasa kuklide.

¹⁵ Nane afu ye tuku piro tuku am kikon tinŋa nanŋine nyu te-dunŋam tuku Kristus tuku pasa kuklide. Afu wamdus mayenu ŋak kuklide

ta ¹⁶ nane ye tuku kume purmba tanjade. Ye pasa mbolnje pasa mayenu sangri pilewen tukunu muli wandeknje minet te nane kila.

¹⁷ Nane afu tuku sakit ta nane nangine nyu sugo kilam idusmba Kristus tuku pasa kuklide. Nane wamdus tugusek te ndaka ye muli wandeknje minet te man lato piti sam saka tanjade. ¹⁸ Tanaig. Afu yabri wamdus afu tugusek wamdusmbi Kristus tuku pasa kuklide ta maye. Nane nakmba Kristus tuku pasa kuklide tukunu ye gare tet. ¹⁹ Ye sinja gare nak minet tanjamba minamngit. Tane ye tuku nga Kuate yabande le Yesus Kristus tuku Guwa nu mata ye turyumba sinzanyate wam kame ta mbolnje ye muli wande kusrewamngit ta ye kila.

²⁰ Ye buk kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa kukliwen tanjamba ndo kile kukliwam tuku idusmba wamdus sunjo nak minet. Ye abo minmba ko kumi sulumba ye Kristus tuku nyu te-dungam tuku tanawet. Wam ta ye mbolnje denkuwa ta ye kiko tamngit. ²¹ Ye abo nak minet te Kristus tuku minet. Ye kumi sulumba Kristus tugum kangit wam ta sunjokanu. ²² Ye abo nak mini sulumba ye Kristus tuku piroki le alonu sunjo mayok kangat. Ta tuku ye wamdus araret. ²³ Ye abo nak minam tuku kumam tuku wam ar tanje ye didikade le ye kummba Kristus tugum kambim tuku sunjomba iduset. Wam ta sunjokanu ta ²⁴ ye tane idustinjmba turtinjam tuku abo nak mini nga iduset. ²⁵ Ta tuku ye tenjenmba iduset. Ye tane sangri piletingi le tangine ngamunggal son sunjokuwa le tane gare nak minam tuku ye tane ndon minamngit. ²⁶ Ye man tane tugum prowi le tane gare sunjo tumba Kristus Yesus tuku nyu te-dungamngai.

Piti ngamuknje sangri tinjam tuku

pasa

²⁷ Tane isap. Tangine mine mbolnje Kristus tuku pasa mayenu ta kuraukap. Ye tane tugum pro wamngit ko afu ye tugum pro kubewaig le ye tenjenmba isam iduset. Tane ngamunggal ulendi sangri tinga pasa mayenu sunjokam tuku wamdus ndindo nak matuk tukulka minig nguwaig le isam iduset. ²⁸ Tangine ngueu mbal tuku kuru kuru ndakap. Tane nane tuku kuru kuru kugatok minap le kangertinjmba Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingua le nane ngisikam tuku minig ta kamusamngai. ²⁹ Kuate nu tane maditingina tukunu tane Kristus tuku son ngam tuku mbal minig. Tane nu tuku nga piti mata tamngai. ³⁰ Tane buk ye mbolnje piti kangernaig. Kile mata afunge nu piti nak minit ngade le isig. Tane ye ndon wam ngaionu kile-ibenkam tuku piro ta mbolnje mineg.

2

Ngamunggal ulendika minam tuku pasa

¹ Tane ndanjmba idusde. Tane Kristus ndon ulendikade ta sangri tingade e ko kuga. Nu tane tuku kume purte ta tuku wamdus bulkade e ko kuga. Tane Tukul Guwa ndon munju gare nak minig ta kamusde e ko kuga. Tane Kristus tuku mbal minig ta afu sinanu mapekade e ko kuga. ² Tanjamba ndeta tane ngamunggal ulendi munju kume purka wamdus ndindo nak minap le ye tuku gare te marowa. ³ Tane signanga mbe mbolmbolka wam afu ke ndakap. Tangine wamdusmbi tangine nyu kile-ibenka tira kame tuku nyunje tane litinganu nga idusap. ⁴ Tangine wam ndo idus ndaningap. Afu tuku wam turmba idusningap.

Sine Yesus tuku manau dubibe

⁵ Tane Kristus Yesusnge wamdus tina tanjamba tap. ⁶ Nu Kuate ndon ndindo minnaik ta nu Kuate ndon kumu kumu nyu sungo minam tuku sangri ti ndangina. ⁷ Nu nuje nyu sungo ta te-mayok ndamba nu tanjo tanjaj promba piro aganj tanjaj mayok kina. ⁸ Nu tanjo tanjaj minmba nuje ngaro te-du ndanga Kuate tuku mingge dubimba minmba ka ka kumna. Nu ail kazrai tuku kume kiko njak ta mbolnge kumna. ⁹ Ta tuku Kuate nu Yesus te-dunga nyu sungo tuna le nyu njakmba lininjmba mbolnge minit. ¹⁰ Aganj ndende njakmba samba mbolnge kilke mbolnge kumanu mbal tuku tumbranngge mine likade ta nane pro nu tugumnge dagol tidronga ¹¹ Yesus Kristus nu Sunjo nga sakamnggag. Tanjawaig le Mam Kuate tuku nyu sunjokamngat.

Sine bulu tanjaj minbe

¹²⁻¹³ O tira kame, ye buk tane ndon minen le tane ye tuku mingge pasa dubikinaig. Kile ye tane ndon mine ndaket ta mata dubi magekap. Kuate nu tane sinamnge piroka wamdus tinjmba nuje nzali dubikam tuku sangri tinjgit tukunu tane Kuatenge tane tuku muskil kile-tidinguwa nga nu tuku nyu kurauka nu kumnemnge minap.

¹⁴ Tane wam njakmba kade ta afu kam mbulmba gubranu kualeyau ndakap. ¹⁵ Njule parak kade mbal njamuknge tane Kuate tuku kinjo kame tinjeknu minap le afu tane mbolnge mbar pasa kugatok minwaig. Furirte le mbai bulu promba ma kilnjate tanjaj tane nane njamuknge minap sulumba abo minmba minam tuku ndin tuku pasa te-mayokmba tumningap. ¹⁶ Tanjawaig ta Kristus nu luka prowa le ye tane njamuknge piroka matuk kan ta tane mbolnge alonu mayok kuwa le ye gare sunjo tamngit. ¹⁷ Tane wamdus sanjgrinu

pilmba Kuate dubi mayede le nu tangine njamunggal son ta atrau aganj mayenu tanjaj nu nzalite. Nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tanjaj kilke mbolnge kutukuwa ta ye tane ndon gare njak minamngit. ¹⁸ Tane mata tanjamba ye ndon gare njak minap.

Paulus nu Timoteus le Epafroditus kukulnikam tuku sakina

¹⁹ Sunjo nu nuje nzali dubiwa le ye mine-minemba Timoteus kukuli le tane tugum prowamngat. Tanjamba nu luka pro ye ndon kubewa le ye gare tumba wamdus bulkuwa nga iduset.

²⁰ Timoteusnge ndo nu ye ndon minmba tane mage minam tuku sile wamdus ndindo njak minek. ²¹ Tanjo afu nangine wam ta ndo idusninjmba minig. Nane Yesus Kristus tuku wam idus ndade. ²² Timoteus tuku manjau mayenu ta tane kila. Kinjo ande nu mam nuje turte tanjaj nu ye ndon pasa mayenu tuku piro karenkate. ²³ Nane ame wam ye mbolnge kam bafuwaig ta ye isi sulumba Timoteus kukuli le tane tugum kuwa nga iduset. ²⁴ Sunjo nu nzaliwa ndeta ye mata mine-minemba tane tugum prowamngit.

²⁵ Tane tuku tanjo Epafroditus ye piti turyam tuku kukulnaig ta kile ye manj nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga iduset. Nu yinje tira. Nu ye ndon Kristus tuku piro kumba pasa mayenu sangri pilewam tuku kumu kumu tinjgek. ²⁶ Nu manj tane kanjerkam tuku wamdus sunjo njak minit. Nu guaze njak minna ta tane isnaig tukunu nu piti njak minit. ²⁷ Son. Nu guaze sunjo tumba kume dirna ta Kuatenge nu sinanu te-tina. Nu ndo kuga. Nu ye mata sinanu ye piti njak minet te tuturmba piti tikit nga nu te-tina. ²⁸ Ta tuku ye nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga ye wamdus sanjgrinu pilet. Tane nu

manj kanjermba gare sunjo tap le ye mata wamdus bulkamngat. ²⁹Tane Sunjo tuku nyu mbolnje nu tumba gare-garekap. Tane Epafroditus afu nu tanaj minig mbal nane tuku nyu idusniamba kile-dungap. ³⁰Nu tane tuku nyu tumba ye turyumba nuje ngarosu mape ndamba Kristus tuku piro kumba kume dirna.

3

Manjau tinjeknu tugusek

¹ O tira kame, tane Sunjo ndonj ulendika gare-garekap. Ye buk tane tuku pasa afu kuyarken ta kile pasa ndui ta ndo kuyarket. Wam ta mbolnje ye kanyum ndayate. Ta ndanam? Manjau tanje tane turtingam kumu.

² Nane piro mbal afu age tanaj lika wam najgonu ke lika ngaro pikam tuku sangri tingade mbal kurau mayewap. ³ Sine Tukul Guwa njak minmba Kuate mbarinmba Kristus Yesus mbolnje gare teg mbal sine ndo ngaro pike manjau tugusek njak mineg. Sine tanjo tuku wam idusniamba ta kumu njga idus ndaweg. ⁴ Ande nu tanjo tuku wam mbolnje nuje ngarosu payamkuwa ta ye nu liwet. ⁵ Ye Israel tanjo mayok ka tanjo sunjo Benyamin tuku tugu. Kussem ait ndindo kugana le nane ye tuku ngaro piknaig. Ye mata Hibru tanjo. Ye sunjoka tukul mbolnje Farisi tanjo mayok kan. ⁶ Ye tukul manjau maye minam tuku ye ngamungal kunde-kundeyina le Kristus tuku kuasmbi najgo sigliken. Ye tukul dubiken le ande nu ye mbolnje mbar ande kanjer ndana.

⁷ O buk ye wam kame ta sugo ngen ta ye Kristus tam njga ye wam ta njakmba kusreken. ⁸ Son. Yinje Sunjo Kristus Yesus kila palmbim tuku wam ta sunjo njga ye wam afu ta njakmba kusreket. Ye Kristus tuku njga yinje wam sugo njakmba kusreka

ye nu te-mayewam tuku idusmba yinje wam ta tiglu nget. ⁹ Yinje sangrimbi tukul manjau dubimba ta mbolnje tinjeknu mayok kambim tuku kile idus ndawet. Ye Kristus ndonj ulendika nu tuku kume tuku sangri mbolnje tinjeknu mayok kambim iduset. Kuatenje Kristus tuku son njgade mbal tanjamba tinjeknu kile-mayokkate. ¹⁰ Ye Kristus tuku lato lato kila pile mayewi nget. Nu Kuatenje te-tina le nu sangri njak minit ta ye sangri ta tam iduset. Nu piti kurana ta ye mata tanjamba kuramba minmba ka nu kumna tanjamba kumam iduset. ¹¹ Tanjamba ye kumi le Kuate nu ye te-tiyuwa nget.

¹² Manjau kame ta ye mbolnje kumu njga ye idus ndawet. Ye Kristus tanaj mayok nda kinet. Kristus nu ye tina tukunu ye nu tanaj mayok ka njga wamdus sangrinu pilet. ¹³ Tira kame, ye buk nu tanaj mayok kan njga idus ndawet. Ye wam ambokok ta njakmba gilainga Kristus tanaj mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanget. ¹⁴ Kuate nu sine samba mbol kumba Kristus tanaj mayok kube njga nu Kristus Yesus mbolnje sine wikate. Ye wam ta ndo tam tuku sangri njak dirnanget. ¹⁵ Sine Kristus mbolnje sugokeg mbal sine wamdus tanaj njak minbe. Tane afu wamdus kise kise njak minig ta Kuate nu tane tumtingamngat. ¹⁶ Sine wam afu kila patikigen ta sine tugusemba dubikube.

¹⁷ O tira kame, tane njakmba ye tuku manjau kubemba kap. Nane afu sine tuku manjau dubide mbal tane nane mata kanjerkap. ¹⁸ Ye nane afu tuku mara mara rironj pasa satingen ta kile manj satinmba wamdus tatrakate. Mbal ta nane tuku mine mbolnje Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna wam ta njayo silide. ¹⁹ Nane sinjka njgisikamngai. Nanjine ngarosu

nzali maro ḡak minam tuku nane wamdus ta mbolḡe minig. Nane kiko maḡau kumba payamka kilke te tuku wam ndo idusde.²⁰ Sine taḡamba kuga. Sine samba mbolok mbal. Sine Sunḡo Yesus Kristus nu samba mbolḡe ndeka sine muskil kile-tidingam tuku tairḡegge.²¹ Nu nuḡe sanḡrimbi agan ndende ḡakmba kile-iberḡa nuḡe kumnemḡe patikate ta nu sanḡri tambi siḡgine ḡgarosu gisleknu te mbilmba nuḡe ḡgarosu kitek tina taḡaḡ siḡgamḡgat.

4

Wam pagu pasa yeki yeki

¹ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka Sunḡo ndoḡ ulendika sanḡri tiḡḡap. Ye tane tuku wamdus sunḡo ḡak minmba maḡ kaḡḡertingam iduset. Tane ye tuku piro tuku alonu taḡaḡ minig. Ye tane mbolḡe gare sunḡo tet.

² Yuodia le Sintike, ye tale sarsartikumba satiket. Tale Sunḡo mbolḡe wamdus ulendika tumawap.³ O yiḡe piro tuma, ne pino ar ta turka le nale tumawaik. Nale buk sile Klemens ndoḡ ye tuku piro tuma afu ndoḡ pasa mayenu sunḡokam tuku piro karenḡkinaik. Ye tuku piro tuma ta ḡakmba abo ḡak minmba minam tuku Kuate nu nane tuku nyu waḡe mbolḡe kuyarkina.

⁴ Tane mara mara Sunḡo tugumḡge gare tap. Ye maḡ lato satingamḡgit. Tane gare tap.

⁵ Tane taḡo ḡakmba ḡgamukḡge ḡgan maḡau te-mayokap le kila pilwaig. Sunḡo prowam tuku ait buk patukate.

⁶ Tane wam afu tuku wamdus fulil ndakap. Wam ḡakmba tuku Kuate gare pasa tumba taḡgine nzali ta nu sawap.

⁷ Tane taḡawap ta Kuate nu Kristus Yesus mbolḡe ḡgamuḡgal wamdus bul sertingauwa le tane wam ḡakmba mbolḡe sanḡri tiḡgamḡgaig. Kuate

nu ḡgamuḡgal wamdus bul sersinḡgit wam ta o mbolḡe sunḡokanu.

⁸ O tira kame, ye pasa ndindo ndo minit. Wam magenu ḡakmba taḡo nane nzaliningit ta taḡgine wamdus wam ta ndo idusningap. Wam tugusek pizuknu tinreknu purferḡnu maditaknu ta ḡakmba idusningmba minap.⁹ Ye o buk wam ḡakmba satingmba ke lika tumtingen le kila patikinaig ta ḡakmba ke likap. Tane taḡawap ta Kuate nu tane ndoḡ minmba ḡgamuḡgal wamdus bul sertingamḡgat.

Paulus nu Filipi mbal gare pasa niḡgina

¹⁰ O Filipi mbal, tane o buk ye turyinaig taḡamba ndo kile maḡ ye turyade le ye gare sunḡo tumba Sunḡo tuku nyu te-duḡḡet. Tane buk ye turyam idusnaig ta ndin kuga ta ye kila.¹¹ Ye agan afu denkade ta tuku ye pasa te sa ndaket. Kuga. Yiḡe mine ḡakmba mbolḡe ye wamdus bulok ḡak minam tuku kila pilen.¹² Ye agan ndende gudommmba ḡak e ko agan ndende denkade ta ye maḡau arḡeḡ ta kila pilen. Ye agan ndende sunḡomba kilmba nyamagan sunḡomba ḡak e ko gubak minmba agan ndende denkade mine taḡaḡ mbolḡe minam tuku ta ye kila pilen.¹³ Kristus nuḡe sanḡri sate le ye wam ḡakmba kam kumuḡ.

¹⁴ Tane ye piti ḡak minen le turyinaig wam ta mayenaig.¹⁵ Ye abo abo piro tugu pilmba Kuate tuku pasa kuklimba minen sulumba Masedonia ma tugu kusrewen ta kusem wande afu nane ye tur ndayinaig. Tanenge ndo ye idusyumba ndametiḡ afu sinaig ta tane kila.¹⁶ Ye Tesalonikange minen ta tane mata ye turyumba minnaig.¹⁷ Ye tane tuku ndametiḡ kilam tuku idus ndawet. Taḡgine maḡau mayenu ta sunḡokuwa le

lafunu sunḡokanu mayok kuwa ḡga iduset.

¹⁸ Epafroditus ndametiḡ tunaig ta ye sina le kile ye den ndakate. Ye aḡaḡ ndende kumumbi ḡak minmba maḡ lato kilet. Tanḡine wam mayenu ta Kuate am mbolḡge atrau aḡaḡ mayenu taḡaḡ mayok kinit le Kuate nu garete. ¹⁹ Tane aḡaḡ afu denkade ta Kuate nu Kristus Yesus mbolḡge tane wam kumumbi tinḡamḡgat. Aḡaḡ magenu ḡakmba nu tugu. ²⁰ Sinḡine Mam Kuate nu tuku nyu sunḡo ta minmba minwa. Son.

²¹ Kristus Yesus tuku mbal ḡakmba ye tuku gare pasa te saninḡap. Tira kame ye ndoḡ mineg te nane mata gare pasa tinḡig. ²² Kuate tuku mbal ḡakmba tane gare pasa tinḡig. Nane tuku afu Sesar tuku wande kulatkade ta nane mata gare pasa sunḡomba tinḡig.

²³ Sinḡine Sunḡo Yesus Kristus nu ake sinaḡ tane make patikuwa.

Son.

KOLOSI

Kolosi mbal tuku wanjɛ Paulusɲge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 20 kinaig le Paulus nu Romɲge muli wandek sinamɲge minmba Kolosi mbal tuku wanjɛ kuyarna te tugunu teɲenmba.

Nu muli wandek sinamɲge minna le Kolosi taɲgo ande nyunu Epafras nu Paulus tugum kumba Kolosi kusem wande nane yabri pasa ande dubide ɲga nu wam kubeu tuna le nu nane tuku wamdus mbar ta te-tiwam tuku nu wanjɛ te kuyarna.

¹⁻² Singine tira kame Kuate tuku mbal Kolosinɲge minmba Kristus dubi mayede ta tane ɲakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenɲge madiyina le Kristus Yesus tuku aposel minet. Sile Timoteus ndoɲ ye tane tuku wanjɛ te kuyaret.

Singine Mam Kuate nu tane ake sinaɲ make patika ɲgamuɲgal wamdus bul sertinɲguwa. Son.

Paulus nu Kolosi mbal tuku Ku-ate yabaɲna

³ Sine tane tuku yabaɲɲge ta singine Sunɲgo Yesus Kristus tuku Mam gare pasa tuweg. ⁴ Tane Kristus Yesus tuku son ɲgade sulumba Kuate tuku mbal ɲakmba tuku kume purde ta Epafras nu sine sasingina le isɲen. ⁵⁻⁶ Samba mbolɲge gare wam sugo tane tuku minig. Ta tuku tane gare-gareka taɲade. Kristus tuku pasa mayenu tane tugum prona le tane ismba samba mbolok wam magenu ta kila patikinaig. Kilke tugu ɲakmba mbolɲge Kristus tuku pasa mayenu ta kumba alo sunɲgote. Tane ɲgamukɲge mata nu alote. Tane buk pasa mayenu ismba wamdus pulutingina le Kuate nu ake sinaɲ make patikate wam kila pilnaig ta nu tugu pilmba

alona. ⁷ Sine tuku tur taɲgo Epafras nuɲge tane Kuate nu ake sinaɲ make patikate maɲau tumtingina le tane kila pilnaig. Nu sine tuku ma mbolɲge Kristus tuku piro tugusemba kate. ⁸ Tane Tukul Guwa ɲak minmba kume pur maɲau dubide ta nuɲge sine wam kubeu singina.

⁹ Sine tane tuku maɲau ta ismba kile ait ɲakmba mbolɲge tane tuku ɲga Kuate yabaɲmba mineg. Kuate nu Tukul Guwa tinɲguwa le tane wamdus kila ɲak minmba Kuate tuku nzali ɲakmba kila pile mayewap ɲga sine yabaɲɲge. ¹⁰ Tane Kuate tuku nzali dubimba minap ta taɲgine mine mbolɲge tinɲga Kuate tuku mbal minig ta kumumba nu gare tambimɲgaig. Taɲamba tane wam magenu ɲakmba kile-mayokka Sunɲgo Kuate lato lato kila palmbimɲgaig. ¹¹ Kuate nu nuɲe saɲgrimbi tane kumumbi saɲgri tinɲguwa le piti ait mbolɲge tane ɲgamuɲgal wamdus bulok saɲgri tinɲga gare ɲak minap ɲga iduseg. ¹² Tane Mam Kuate tuku nyu te-dunɲap. Nu nuɲe wam magenu kilam tuku nyu singina ta sine nuɲe bulu ɲak ma mbol kumba kilamɲgig. ¹³ Sine o buk ma make sunɲgo tuku saɲgri kumnemɲge mingenɲ ta Kuate nu sine kile-luka kilmba Kiɲo nuɲe tuku sunɲgomba kume purte ta nu kumnemɲge patikina. ¹⁴ Nuɲge sine tuku muskil kile-tidingam tuku sine tuku une sauke suluna.

Kristus tuku tugu

¹⁵ Sine Kuate kaɲger ndaweg ta nu tuku kiɲo nuɲe mbolɲge nu kaɲgerɲge. Nu agaɲ ndende ɲakmba mine likade ta lininɲmba o mbolɲge minit. ¹⁶ Kuatenɲge Kiɲo nuɲe sana le nu samba kilke agaɲ ndende ɲakmba kile-mayokkina. Agaɲ ammbi kaɲgerkeg, agaɲ ammbi kaɲger ndakeg, guwa

sugo sugo ta njakmba nunje kile-mayokkina. Kiŋo nunje agaŋ ndende njakmba kile-mayokkina ta nu kunnemnje minam tuku sana le kile-mayokkina. ¹⁷ Agaŋ ndende njakmba mine ndakinaig le Kuate tuku Kiŋo nu minna. Mara mara nu tuku saŋgri mbolnje agaŋ ndende njakmba nanjine ma mbolnje saŋgri tinja minig. ¹⁸ Nu Kuate tuku kuasmbi tuku gabat. Nane nu tuku njarosu minig. Nane abo kitek njak minig ta nu tugu. Kumanu mbal njamuknje nu ambonja tingina sulumba agaŋ ndende njakmba tuku Sunjo minit. ¹⁹ Kuate nu nzalina le nunje wam njakmba Kiŋo nunje mbolnje patikina le minig. ²⁰ Nu samba kilke agaŋ ndende njakmba ndoŋ wamdus mukuk minam tuku idusna sulumba nu nunje Kiŋo nunje nu ail kazrai mbolnje kumna le nu wam ta mbolnje ulendikam tuku maŋau te-mayokna.

²¹ Tane o buk Kuate kasomnje nu tuku njueu mbal minmba wam njaigonu ndo kumba minnaig ta ²² kile Kuate nu Kiŋo nunje tuku njarosu tuku kume mbolnje nu tane nunje gulab minam tuku kile-mayokkate. Tane nunje mbal purfeŋnu mbar kugatok nu tugumnje kile-tidingam tuku nu taŋate. ²³ Tane bike ndaka saŋgri tinja Kristus tuku pasa son njade ta biye dewap ta tane Kuate tugumnje taŋamba tinjamnigaig. Tane Kristus tuku pasa mayenu isnaig sulumba kile alonu tairnja minig wamdus ta kusre ndawap. Ye Paulus pasa mayenu tuku piro taŋgo mayok kan. Sine pasa mayenu ta ma tugu njakmba mbol kumba kukliweg.

Paulus nu Kristus tuku kuasmbi turkina

²⁴ Kile ye tanenu nga piti sunjo tet sulumba ye gare tet. Kristus nu nunje njarosu turam tuku piti kugrakina ta ye mata nunje njarosu tu-

ram tuku piti afu kugraket. Ye Kristus tuku piti tuturanu taŋaŋ minmba kugraket le nunje njarosu kummbi mayok kinit. Nunje njarosu ta sine nunje kuasmbi. ²⁵ Kuate nu tanenu nga ye piro ande sina le ye Kristus tuku kuasmbi tuku piro taŋgo mayok kan. Piro ta ye Kuate tuku pasa kuklimba tugu nu njakmba bitekŋget. ²⁶ Nu tuku pasa ta ait kuennu kurok minna le taŋgo tuturmba pron-aig ta nane gilai minnaig le ka ka kile nu nunje mbal tumningit. ²⁷ Nu tumningit ta kile tane kasomok sine njakmba nunje wamdus buk kurok minna minna ta kila pilbe nga iduste. Nunje wamdus ta tejenmba. Kile Kristus nu sine tuku njamunjal sinamnje minit le sine Kuate tugumnje kilnja sunjo tam tuku tairnja mineg.

²⁸ Sine aposel kame sine Kristus tuku wam saka kuklimba mineg. Sine nane njakmba rironja pasa niŋmba wamdus kilambi Kristus tuku wam tumningeg. Kristus tuku mbal njakmba sugoka Kuate tugumnje kummbi tinjuwaig nga sine taŋaweg. ²⁹ Nane taŋamba mayok kuwaig nga ye wamdus saŋgrinu pilmba piro karenket. Kristus tuku saŋgri ye mbolnje pirokate tukunu saŋgri tamba ye piroket.

2

¹ Ye tane kila satingamngit. Tane Kolosi mbal Laodisea mbal afu ye kaŋger ndayade mbal ye tane njakmba idustinmba wamdus tesulumba piro karenka minet.

² Tane saŋgri tinja taŋjine taŋjine munju kume purka wamdus ulendi minap nga ye sunjomba iduset. Tane wamdus kila tugusek njakmba kilmba wamdus ndindo njak minmba Kuate tuku wamdus buk kurok minna ta kila palpe. Nunje wamdus kurok minna ta Kristus. ³ Sine Kristus kila pilbe ta

wamdus kila ñakmba nu mbolñge kilamñgig. ⁴ Mbal afu nanñine yabri kila tambi tane didikubekaig ñga ye pasa te satinñet. ⁵ Ye kile tane ndoñ mine ndaket ta ye tuku wamdus tane ndoñ minit. Tane Kristus tuku ñgamunñgal son sanñgrinu ñak minmba mine magenu mbolñge minig le ye gare ñak minet.

Kristus mbolñge sine kumumbi mineg

⁶ Tane Kristus Yesus sinñine Sunjo ñga tinaig tañamba nu ndoñ lika minap. ⁷ Epafra nu tane tumtingina tañamba Kristus ndoñ ulendi mayemba sanñri ñak sugoka son ñgade pasa ta biye dewap. Tane Kuate tuku gare sunjo ñak minap.

⁸ Tane rironñkap. Nane afu tum mañau ñgaskolnu kila sugo ñak tañaj tambi tane yabritinmba didikubekaig. Pasa ta tañgo tuku wamdus sinamñge prode. Kilke te tuku kila gisleknu ndo. Kristus tugumñge pro ndade. ⁹ Kristus nu sine tañgo tañaj mayok kina le Kuate tuku wam ñakmba nu mbolñge minig. ¹⁰ Sugo sugo ñakmba nu kumnemñge mine likade. Tane nu ndoñ ulendikade tukunu tane mañau ande den ndaka kumumbi minig.

¹¹ Tane mata Kristus mbolñge ñgaro pikanu tañaj kitek mayok kinaig. Tane waimbi ñgaro pike mañau te ndakinaig. Kristus nu tañgine mañau ñaigonu pitaika tane kitek kile-mayokkina. ¹² Tane kule pisne tinaig ta tane Kristus ndoñ kumanu tañaj kumnaig. Tane Kuate tuku sanñri Kristus nu kumna le te-tina ta son ñga Kristus ndoñ tinganu tañaj tinginaig. ¹³ Tane o buk uneka kumaknu minmba kasomñge Kuate gilai minnaig ta kile Kuate nu tane tuku une ñakmba saukina sulumba tane Kristus ndoñ abo ñak kile-tidingina. ¹⁴ Sine buk tukul tuku

sanñri kumnemñge minmba nu dubi maye ndagen tukunu sine pa tam tuku mingen. Kuate nu sanñri ta peuka pa ta tumba ail kazrai mbolñge nil danñga kume serna. ¹⁵ Nu Kristus tuku kume mbolñge guwa sugo sugo ñakmba tuku sanñri kile-ibenñkina le nane ñakmba am mbolñge sanñri kugatok mayok kinaig.

Tukul afu tañgo tugumñge prode

¹⁶ Ta tuku tane kule le nyamagan tuku tukul, pagumba nye tuku tukul, tambun kitek le kusem afu tuku tukul tane dubi ndakade le afunñge tane kilmba pasa mbolñge patikade ta tane ise ndakap. ¹⁷ Tukul kame tañaj ta ñakmba alonu prowam tuku kanunu ndo. Alonu ta Kristus mbolñge mayok kinig. ¹⁸ Ande nu nuñe kinambi sanñri tinga tane nu ndoñ nyu kugatok tañaj lok minmba enel kame mbarinñinñbe ñguwa le tane mbulap. Tane pa tam tuku minig ñguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. Nu kilke te tuku wamdus ñak minmba ake sinañ nuñe ñgarosu payamkate. ¹⁹ Tañgo ta nu purka nuñe gabat Kristus kusrete. Ñgarosu nu nuñe gabat ndoñ minit sulumba ndo nu sanñri ñak minit. Gabat nu nuñe ñgarosu kulatka sanñri tuwit le ñgarosu ñakmba ulendika Kuate tuku sanñrimbi sunjgokate.

²⁰ Tane Kristus ndoñ kumanu tañaj kummba kilke te tuku kila gisleknu nduiye kusrekinaiñg ta ndañam saka tane kilke te mbolok mbal tañaj minmba tañgo afu tuku tukul dubikam idusde. ²¹ Nane teñemba satinñgig. Agañ si nda tap. Nyamagan ta nda nyap. Agañ te kire ndawap ñga satinñgig. ²² Agañ kame ta kilmba piro ninñam le kugawam tuku. Tukul kame ta tañgo tuku kila mbolñge ndo mayok kinig. ²³ Nane nanñine wamdus dubika enel kame mbarinñinñam

tuku wamdus sangrinu pilmba ngarosu mape ndakade. Nane nyu kugatok tanjañ lok minmba tukul karennu ta dubika nanjine ngarosu piti serningig. Manjau ta tanjo am mbolnje sinjka alo njak tanjañ mayok kinit ta ngarosu kikonj tinjam tuku nzali peuwam kumunj kuga.

3

Tanjine wamdus kitek te-mayokap

¹ Tane Kuatenje Kristus tetina le tane nu ndonj tinjanu tanjañ tinjinaig tukunu kile tanjine wamdus samba mbolok aganj mbolnje patikap. Kristus nu Kuate ndinam kumamnje minyo mbili maditaknu mbolnje minyok minit ta nu tugumnje patikap. ² Tanjine wamdus kilke te tuku aganj kame mbolnje pati ndaka samba tuku aganj kame mbolnje patikap. ³ Tane Kristus ndonj kumanu tanjañ kumnaig sulumba kile tanjine abo mine manjau Kristus ndonj Kuate tugumnje kuirok minig. ⁴ Sinjine abo kitek ta Kristus nu tugu. Nu mayok kuwa le tane nu ndonj kilnja njak mayok kanjaig.

⁵ Tane kilke te tuku nzali ambokok tanjine ngamunjal sinamnje minig ta kume serningap. Fare fare pino ndonj une manjau, wamdus kutur, njule parak manjau, am pile njayo manjau, aganj ndende kilam tuku piriride wamdus ta njakmba kume serningap. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu yabri mbara mbarinje tanjañ. ⁶ Wam njagonu ta tuku Kuate tuku gubra tanjo mbolnje minit. ⁷ Tane mata buk kilke te tuku mbal minmba wam njagonu ta ke likinaig ta ⁸ kile tane gubra kagli fir manjau waje pasa fulainj pasa njagonu ta njakmba nduiye ngumneningap. ⁹ Tane wamdus ambokok ta buk kusrekinaig. Ta tuku tanjine tanjine munju yabri yabri ndakap. ¹⁰ Kile tane kitek minig. Tane Kuate

kila pile mayewap nga nu wamdus kitek tane sinamnje tugu pilna ta lato lato pilmba minit le ka ka tane kumumbi nunje manjau te-purde. ¹¹ Sine kitek mineg ta Zu le Grik, ngaro pikanu le ngaro nda pikanu, yamban tanjo le rawe tanjo, piro tanjo le kulat tanjo sine kise kise mine ndakeg. Sine njakmba Kristus ndonj ulendika ndindo ndo mineg le nu sine njakmba sinamnje minit.

¹² Tane Kuate tuku mbal minig. Nu tane tuku kume purmba tane kilam tuku maditjina tukunu tane tanjine tanjine munju sinaninjmba ranjun magenu njak minmba ye ye ndanjap. Tane njan minmba wamdus bafuk njak minmba ¹³ ande tuku pitik gubra te ndakap. Sunjo nu tane tuku mbar sauka gilainjina tanjamba ndo tanjine tanjine mbar gilainjap. ¹⁴ Wam magenu sakit ta kume pur manjaumbi kile-mayokkap. Tanjawap ta wam kame ta ulendika kumumbi mayok kanjat.

¹⁵ Sine ngarosu ndindo minmba Kristus ndonj ulendika nu tuku ngamunjal mukuk sinamnje minam tuku Kuate nu sine wikina. Sine wam njakmba ke likeg ta ngamunjal mukuknu manjau tanje kulatkuwa. Tane Kuate tuku gare-garekap. ¹⁶ Kristus tuku pasa tane sinamnje kumunganu minwa le tane wamdus kuyar mayenumbi tanjine tanjine munju tumka rironj pasa sakap. David tuku mune, mune magenu afu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba ninde lika wamdus sinamnje Kuate tuku nyu te-dunjan. ¹⁷ Tane wam afu ke lika ko pasa sakam nga tane Sunjo Yesus tuku nyu idusmba wam njakmba ta ke lika nu mbolnje Kuate tuku nyu te-dunjan.

Ina mam le kinjo kame tuku pasa

¹⁸ Pino kame, tane Kristus tuku mbal minig ta te-mayokmba tanjine tanjo kumnemnje minap.

¹⁹ Tango kame, tane tangine pino kame tuku kume purkap sulumba nane pasa sanjgrinumbi piti ser ndaningap.

²⁰ Kiŋo kame, tane wam ŋakmba mbolŋge ina mam tuku miŋge du-bikap. Sunjo nu wam ta nzalite.

²¹ Tango kame, tane tangine kiŋo kame ake sinaŋ sigair sigair ndaningap. Tane tanjapawap ta nane wam magenu kam tuku sanjgri kusrede.

Piro tango tuku pasa

²² Piro tango, tane wam ŋakmba mbolŋge tangine gabat tuku miŋge kumnemŋge minap sulumba tane kulatkade mbal am mbolŋge nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kuate tuku idusmba wamdus tugusekmbi mara mara pirokap. ²³ Tane wam ŋakmba ke likade ta Sunjo tuku piroket ŋa gare ŋak pirokap sulumba piro te tango tuku piro ŋa idusmba ke ndakap. ²⁴ Sunjo nuŋge tane lafunu tinjamngat wam ta gilai ndanap. Tane Sunjo Yesus tuku piro mbal minig. Nu nuŋe mbal wam magenu ningam tuku patikina. ²⁵ Tango ima nu wam ŋayonu kumba minit ta Kuate nu nane ŋakmba lafunu ningamngat. Nu ande kusrewa nda.

4

Piro kulat mbal tuku pasa

¹ Piro tango tuku gabat mbal, tane manau tinreknumbi tangine piro mbal kulatkap. Tane mata tangine Sunjo samba mbolŋge minit ta gilai ndanap.

Wam pagu pasa yeki yeki

² Tane kanyum ndamba wamdus sunjo ŋak yabanmba minmba Ku-ate gare pasa tape. ³ Tane sine tuku mata Kuate yabanap le nu sine pasa mayenu kukliwam tuku ndin tumsinguwa le sine Kristus tuku wam te-mayokbe. Wam ta buk kurok minna ta kile kilimok minit.

Ye wam ta kukliwen tukunu kile ye muli wandek sinamŋge minet. ⁴ Tane Kuate yabanap le ye kummbi pasa ta te-mayoki le nane ismba katesewaig.

⁵ Tane Kuate dubi ndade mbal tugumŋge minig ta wamdus kuyar mayenu ŋak mbal tanan minap. Ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ⁶ Tane nyamagan sol ŋak tanan pasa kikonu ndo saka minap. Tanjamba tane nane afu tuku pasa kummbi lafuwamngai.

⁷ Singine gulab Tikikus nu sine turka sine ndon Sunjo tuku piroka ye tuku piro tuma minit. Nu tane tugum prowa sulumba ye tuku wam ŋakmba kubewamngat. ⁸ Sine mineg manau te nuŋge tane kila satinmba tane tuku ngamungal wamdus bul sertinguwa ŋa ye nu kukulet.

⁹ Tane tuku tango Onesimus nu mata Tikikus ndon tane tugum kuwaik ŋa sawet. Nu singine gulab nu Kristus dubi mayete. Nale ar tanje wam ŋakmba tenje mayok ke likade ta kubeu tinjamngaik.

¹⁰ Aristarkus nu ye ndon muli wandek sinam tenje minek nu tane gare pasa tinjit. Barnabas ndaret nuŋe Markus nu mata tane gare pasa tinjit. Ye o buk tane satinjen tanjamba kile man satinjet. Nu tane tugum prowa kande nu tap.

¹¹ Tango ande Yesus mape nyu Yustus nu mata tane gare pasa tinjit. Yinje piro mbal ngamukŋge nane kej ta ndo Zu tango minmba Kuate tuku gageu afu kilam tuku pirokade. Nane mbolŋge ye ngamungal wamdus bulkate.

¹² Tane tuku tango Epafra Yesus Kristus tuku piro tango nu mata tane gare pasa tinjit. Tane sanjgri tinja sugoka Kuate tuku nzali ŋakmba kila palpe ŋa nu wamdus sanjgrinu pilmba mara mara tane tuku ŋa Kuate yabante. ¹³ Nu tane

tuku Laodisea mbal tuku Hirapolis
mbal tuku piro sangrite le kanget.

¹⁴ Singine gulab dokta Lukas nale
Demas ndon tane gare pasa tingik.

¹⁵ Singine tira kame Laodisean
minig ta sine tuku gare pasa te
saningap. Nimfa ngade pino ta Ku-
ate tuku kuasmbi nu tuku wan-
dekngge mangurkade ndon singine
gare pasa nane mata saningap.

¹⁶ Tane waŋe te bur suluwap
sulumba Laodisea mbal burkam
tuku ningap. Ye Laodisea mbal
tuku waŋe ande kuyarmba pilen ta
tane mata waŋe ta tumba burkap.

¹⁷ Tane Arkipus sawap le nu
wamdus ndindo ndo tumba Kuate
tuku piro tina ta suluwa.

¹⁸ Ye Paulus kile yiŋe waimbi
kaiye pasa te kuyaramngit. Tane
ŋakmba kaiye. Ye muli wandek
sinamngge minet te tane ye gilai
ndaŋap. Kuate nu tane ake sinaŋ
make patikuwa.

Son.

1 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waŋe Paulusŋge amboŋga kuyarna

Paulus nu Korinŋge minmba Tesalonika mbal tuku waŋe te kuyarna ta tugunu teŋemba. Zu afu nane Kuate tuku kuasmbi Tesalonikange minnaig ta piti serniŋginaig le Paulusŋge nane piti ŋgamukŋge bike ndaka saŋgri tiŋguwaig ŋga nane tuku waŋe te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikange minig tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndoŋ pasa-pasakam proweg. Kuate nu tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertiŋguwa. Son.

Tesalonika mbal tuku ŋgamuŋgal son saŋgrinu

² Sine mara mara tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuweg. Sine yabaneg ait mbolŋge tane tuku nyu turmba te-mayokey.

³ Tane taŋgine ŋgamuŋgal son alonu kile-mayokka taŋgine kume pur maŋaumbi afu turkam tuku matuk tukulka Sunjo Yesus minde minig ta saŋgri tiŋgade.

⁴ O tira kame, Kuate nu tane tuku kume purna sulumba tane maditiŋmba kilna ta sine kila.

⁵ Sine o buk tane tugumŋge Kristus tuku pasa mayenu kukligen le Tukul Guwa tuku saŋgrimbi pasa ta mayok ka tane tuku ŋgamuŋgal nduasekina le tane son ŋginaig. Sine pasa kukligen mbal tane ŋgamukŋge mingen le sine tuku maŋau ta tane kila pilnaig. ⁶ Tane pasa mayenu ismba dubimba piti sunjomba kaŋgerkinaig ta Tukul Guwa tane turka sinzaŋtiŋgina le tane wamdus bulkinaig. Taŋamba

tane Sunjo tuku maŋau sine tuku maŋau ndui ta dubinaig.

⁷ Taŋgine maŋau mayenu taŋge Yesus son ŋgade mbal Masedonia le Akaia ma tugu mbolŋge mine likade ta nane Yesus dubi mayewam tuku ndin tumningina.

⁸ Tane mbolŋge Sunjo tuku pasa Masedonia le Akaia ma tugu mbolndo kine ndakina. Tane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade maŋau ta kilke mbol mbal ŋakmba isnaig. Ta tuku sine afu saŋiŋgam tuku mine ndakade. ⁹ Kuga. Nane ŋakmba sine tugum pro teŋemba tane tuku sakade le iseg. Sine tane Tesalonika mbal tugumŋge

pasa kukligen le tane ismba Mbara tugusek abo tugu ŋak nu kum-nemŋge minam saka ŋgamuŋgal biye mbilmba taŋgine yabri mbara ŋakmba kusreka Kuate ndo dubide.

¹⁰ Kile tane nu tuku Kiŋo samba mbolŋge ndekam tuku tairŋga minig ta pro sakade le iseg. Kuate tuku Kiŋo ta Yesus. Nu kumna le Kuatenge nu te-tina le nu aboŋga tiŋgina. Kuate nu pro pilesiŋgam tuku pa ta laipsiŋgam tuku Yesus nu muskil kile-tidiŋge singit.

2

Paulus nu Tesalonika mbal ŋgamukŋge pirokina

¹ O tira kame, sine tane tugumŋge pirokigen ta ake piro ndakigen. Alonu tane mbolŋge mayok kina ta tane kila. ² Sine tane tugum pro ndamba Filipiŋge pirokigen ta afunge rar sunjo siŋmba kiko pilesiŋginaig. Sine tane tugum promba afu sine ŋgheu patikinaig ta Kuate nu sine saŋgri pilesiŋgina le sine saŋgri tiŋga nu tuku pasa mayenu kuklimba satinŋgigen.

³ Sine tane pasa ismba son ŋgap ŋga pasa kukliweg te mbar wamdus ko kutur wamdus dubimba pasa kukli ndaweg. Ko tane yabritiŋgam tuku pasa ta sa

ndakeg. ⁴ Kuga. Kuate nu abo abo sine tuku manau kangerna sulumba nuje pasa mayenu kukliwam tuku piro te sine tuku wai mbolnje pilna. Ta tuku pasa mayenu kukliweg te tanjonje sine nzalisingam tuku kukli ndaweg. Kuate nu sine tuku ngamunggal pilengate ta nu nzaliwa nga pasa kukliweg. ⁵ Sine tane tugumnje njule parak pasa sa ndakigenj ta tane kila. Ko tane tuku aganj ndende kilam tuku piririmba yabri pasa sa ndatingigenj ta Kuate nu kila. ⁶ Sine Kristus tuku aposel nyu tigenj ta nyu tamba sine tane tuku wamdus didi ndakigenj. Tane Tesalonika mbal ko mbal afu kise sine tuku nyu payamkam tuku sine idus ndaweg.

⁷ Ina ande nuje kinjo kame kulatkate tanjamba ndo sine tane ngamuknje wamdus bafukmbi tane kulatkigenj. ⁸ Sine tane tuku wamdus sunjo pilgenj sulumba Kuate tuku pasa ndo sanu tuku idus ndagenj. Sine singine wamdus njakmba kile-mayokka tane tumtingam tuku idusgenj.

⁹ O tira kame, sine tane ngamuknje Kuate tuku pasa mayenu kuklimba mingenj sulumba sine tane piti tinbekig nga sine furir ki mindek singine mironj ngaro turam tuku piro karenja matuk tukulkigenj ta tane kila. ¹⁰ Sine manau tinreknu mbar kugatok tane Yesus son ngade mbal tugumnje mayok kagenj ta tane njakmba kila. Kuate nu mata kila. ¹¹⁻¹² Tane Kuate tuku gageu mayok ka nuje kilnja tugum prowam tuku nu tane wikate. Nu tane wikate ta tanjine mine mbolnje kumumba te-mayokap nga tanjo kame nanjine kinjo kame mbolnje manau kade tanjamba sine tane mbolnje kigenj. Sine tane sarsartinjmba wamdus sanjri piletinjmba rironj pasa tingigenj.

¹³ Sine tane tugumnje Kuate tuku pasa kukligenj ta tane pasa

ta ismba tanjo tuku pasa tananj ise ndakinaig. Tane kumumbi idusmba Kuate tuku pasa nga tinaig. Tane Kuate son ngade mbal pasa ta tuku sanjri tane sinamnje pirokate. Wam ta tuku sine mara mara Kuate gare pasa tuweg.

¹⁴ O tira kame, Yesus Kristus ndonj ulendikade mbal Kuate tuku kuasmbi Yudea ma tugu mbolnje mine likade ta tane nane tananj mayok kinaig. Zu mbal afu nanjine mbal piti ninginaig tanjamba ndo tanjine mbal afunge tane mata piti tinginaig. ¹⁵ Zu mbal nane Kuate tuku tuan tanjo bale farninjmba singine Sunjo Yesus mata balenaig. Tanjamba nane sine mata pitaikinaig. Nane sinjka Kuate gare tuwe ndakade. Nane tanjo njakmba tuku ngueu minig. ¹⁶ Sine tane kasomok mbal pasa mayenu satinjeg le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit manau ta sine kusrebe nga Zu mbal nane sine peusingam dirnanjade. Tanjade le nanjine mbar sugo ke likinaig ta kumunggam bafute le nane Kuate tuku pa njayonu kanjeramngaig.

Paulus nu Tesalonika mbal manj kanjerkam idusna

¹⁷ O tira kame, sine ait fagnu mbolnje munju kusrekigenj ta sinjka ngamunggalmbi kuga. Ngarosu ndo munju kusrekigenj. Sine manj tane tumail kangernu tuku wamdus sanjrinu pilmba ndin sota wamdus sunjo njak mingenj. ¹⁸ Ye Paulus sine manj tane tugum prowam tuku ndin sota minen ta Satan nu sine tuku ndin tukulna.

¹⁹ Singine Sunjo Yesus nu prowa le sine nu tugumnje tingamngig ta sine tane mbolnje ndo tumail puluka gare sunjo tumba payamkamngig. ²⁰ Singine nyu temayokmba gare-garekam tuku aganj ta tane ndo.

3

Paulus nu nane kanjernu tuku Timoteus kukulna

¹ Sine tane kanjernu tuku wamdus sunjo ta kume seram kumuŋ kuga tukunu sikile ndo Silas ndoŋ Atensnje minbe nga ² sikile tira Timoteus kukulken le tane tugum prona. Nu Kuate tuku piro tanjo minmba Kristus tuku pasa mayenu kuklite. Nunje tane tuku ngamunjal son sanjri piletinmba tane ngamunjal wamdus bul sertingam tuku nu kukulken. ³ Tane piti ngamuknje minig ta wamdus bike ndaka sanjri tingap nga idusken. Sine Kristus tuku mbal piti tanjan kanjerkam tuku mineg ta tane kila. ⁴ Sine buk tane ndoŋ mingen sulumba sine Kristus tuku mbal piti kanjerkamngig nga satingijen. Pasa satingijen ta kile alonu kanjerde. ⁵ Tane piti afu kanjerkade ta ye ismba tane kanjerkam tuku wamdus kume sere fugumba tane tuku ngamunjal son isam tuku Timoteus kukulen le tane tugum kina. Satan nu tane tagotinguwa le ndekap le sine tane tugumnje piro karenkigen ta alo kugatok ngubekig nga ye nu kukulen.

⁶ Kile Timoteus nu tane kusreka sile tugum te promba tanjine ngamunjal son bike ndaka tanjine kume pur manau sanjrinu minit ta kubete le isek. Tane sile tuku wamdus mayenu njak minig le sile tane kanjerkam tuku wamdus sunjo pilek tanjamba ndo tane mata sile kanjernu tuku wamdus sunjo pilig.

⁷ O tira kame, sile piti sunjo sinamanzer njak minmba tane tuku ngamunjal son tuku manau isek le wamdus bul sersikit. ⁸ Tane Sunjo kusre ndamba nu dubi mayede tukunu sile piti te sinamnje gare tumba sanjri tek. ⁹ Sine tane idustinmba Kuate tuku am mbolnje gare teg wam tanje

marosingit le sine tane tuku nga Kuate tuku nyu te-dungeg. ¹⁰ Ki furir mindek sine tane kanjernu tuku wamdus ndindo njak minmba Kuate yabanmba mineg. Sine tane tugum promba tane tuku ngamunjal son wam afu denkade ta tumtingam tuku idusmba mineg.

¹¹ Mam Kuate sinjine Sunjo Yesus nale ndin inum tum-singuwaike le sine tane tugum prowam tuku idusmba yabanjeg. ¹² Sunjo nu tane tuku kume pur manau sanjri pilewa le sine tane tuku lato lato kume purmba mineg tanjamba ndo tane mata tanjine tira kame, tanjo njakmba tuku lato lato kume purkap nga yabanjeg. ¹³ Tane tanjawap ta Sunjo nu tane tuku ngamunjal sanjri piletinmba minwa le ma ma sinjine Sunjo Yesus nu nunje mbal ndoŋ prowa le tane Mam Kuate tugumnje mbar kugatok purfenju tingamngig. Son.

4

Sine manau purfenju njak minbe

¹ O tira kame, sine Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tane wam ande kam tuku sarsartingamngig. Sine o buk tane ndoŋ minmba mine manau Kuate nzalite ta tumtingijen le tane kila pilmba kile tanjamba minig. Tane mine manau ta lato lato kumba minap nga satingeg. ² Sine Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tane wam pagu pasa satingijen ta tane kila. ³ Tane purfenju minap ta Kuate tuku nzali. Tane fare fare tanjo pino ndoŋ une ndaka ⁴ manau tinreknubi pino kilap. ⁵ Nane Kuate gilai mbal nanjine ngarosu tuku nzali mbolnje pino fare fare kilig tanjamba ke ndakap.

⁶ Tane tanjine tira ande lukamba nu tuku pino didika nale munju kilik wam ta pur ndanikap. Nane tanjamba kade mbal ta Sunjo nu

lafunu ningamngat. Sine riron pasa ta buk satिंगigen le tane is-naig. ⁷ Kuate nu sine wikina ta kutur njak minbe nga wi ndakina. Nu sine purfenju minbe nga wikina. ⁸ Ande nu wam pagu pasa te pitaikate ta nu tanjo tuku minje pitai ndate. Nu Kuate Tukul Guwa singit nu tuku minje pitaite.

⁹ Tane tangine tangine kume purkam tuku Kuate nje tumtingina. Ta tuku ye tane manau ta kap nga kuyar ndawet. ¹⁰ Tira kame Masedonia ma tugu mbolnje mine likade ta tane nane njakmba tuku kume purkade. Tangine manau mayenu ta ndo lato lato kap.

¹¹ Tane ngan mine manau mbolnje minam tuku wamdus sangrinu palpe. Tangine wam ndo idusningmba afu tuku wam kuer ndakap. Tane ake mine ndaka waimbi pirokap. Sine buk tanjamba tane wam pagutingigen. ¹² Tane tanjamba pirokap ta Yesus dubi ndade mbal tane kanjerka tane tuku saka minamngaig. Manau ta mbolnje tangine ngarusu kulatka afu piti serningenda.

Sungo nu luka prowamngat

¹³ O tira kame, tane kumig mbal tuku wamdus mbarbekaig nga sine tane kila satिंगamngig. Mbal afu Yesus ndon minam tuku idus ndamba nanjine kumig mbal ta tuku malmbika piti sunjo tade. Tane tangine kumig mbal tuku malmbi sunjo ndawap. ¹⁴ Yesus nu kummba abongina ta sine son ngeg. Tanjamba ndo Yesus son nga kumig mbal nane Kuate nje kile-tidinguwa le Yesus ndon prowamngaig ta sine mata son ngeg.

¹⁵ Sine kile pasa satिंगamngig te Sungo tuku pasa. Sungo nu prowa le sine kilke te mbolnje abo njak mineg mbal kumanu mbal kile-ngumnemke nda. Kuga. ¹⁶ Wi sangri mayok kuwa le enjel kame tuku gabat nu wikuwa le Kuate tuku

tabil fudukuwa le Sungo nu samba mbolnje ndekamngat. Ndekuwa le nane Kristus son nga kumig mbal ambonga tingamngaig. ¹⁷ Nane tanjawaig le kilke te mbolnje son nga mineg mbal sine njakmba kilmba kile-dunguwa le gau mbol ambenje kumig mbal ndon ulendika kumba Yesus tugumnje mangurkamngig. Tanjabe sulumba sine Sungo ndon mara mindek minmba minamngig. ¹⁸ Tane pasa tembi tangine tangine wamdus piti kile-ibenkap.

5

Yesus prowam tuku ait mam-bilmba minap

¹ O tira kame, Sungo nu ginu ait mbolnje prowamngat ye ta tuku kuyar ndawet. ² Sungo tuku ait kuayar tanjo nu pitik furir prote tanan mayok kanjat ta tane kila. ³ Tanjo nane sine mine mayeweg nguwaig le Sungo nu pitik ndo prowa le kuma kuma nane mbolnje prowamngat. Pino nu kinjo te-palmbim nga pitik rar Tate tanan nane mbolnje prowamngat. Nane piti ta laipe nda.

⁴ O tira kame, tane ma furir sinamnge mine ndakade. Ait ta prowa le kuayar tanjo prote le nane piriri njayode tanjamba tane piririwe nda. ⁵ Sine njakmba bulu tuku kinjo kame minmba ma make ko furir mine ndakeg. Sine mafen mineg. ⁶ Ta tuku afu kinyanu tanan minig ta sine kinye ndakube. Sine wamdus kuyar mayenu njak mam-bilmba minbe.

⁷ Kinyig mbal nane furir ait mbolnje kinyig. Kule kamenu nyade mbal nane furir kule nyumba nginngankade. ⁸ Sine tanjamba kuga. Sine mafen mineg tukunu sine wamdus kuyar mayenu njak minmba kame tanjo nuje ngaro kigraibkam tuku agan patikade tanjamba patikube. Sine ngamungal son kume pur manau

kilmba tawo songam tuku aganj tananj silikube. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singit alonu ta minde minmba hat karenju tananj kaikube.

⁹ Sine Kuate tuku gubra kanjeram tuku nu sine pati ndakina. Kuga. Sine Sunjo Yesus Kristus mbolnge muskil kile-tidingam tuku patikina. ¹⁰ Nu prowamngat ta sine abo minbe le ko kumbe le sine nu ndonj minmba minam tuku nu sinenu nga kumna. ¹¹ Ta tuku tane tangine tangine wamdus piti kile-ibenka munjo sangri piletinngig tanjamba ndo minmba minap.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² O tira kame, tangine gabat kame nane Sunjo tuku manau tumtinmba tane kile-tidingam tuku rironj pasa satinngig ta tane nane tuku nyu idusninmba kumnemnge minap. ¹³ Nane Kuate tuku piro kade tukunu nane tuku kume purka nane tuku nyu idusningap. Tane tangine tangine wamdus mukuk njak minap.

¹⁴ O tira kame, tangine tango afu ake kaloimba likade ta rironj pasa ningap. Afu wamdus piti njak ta tangine pasambi nane tuku piti kile-ibenkap. Nane afu ngamunggal son sangri kugatok ta sinzanjinmba turkap. Tango njakmba ngamuknge gubra kugatok ngan minap. ¹⁵ Nane afu tane njaigo siglikuwaig ndeta manau ndui tamba lafu ndawap. Tangine tira kame ko tango njakmba mbolnge wam magenu ke likam tuku wamdus sangrinu palpe.

¹⁶ Tane mara mara gare njak minmba ¹⁷ Kuate yabanmba minap. ¹⁸ Tane mbolnge wam afu prode ta tuku Kuate gare ndo tape. Tane Kristus Yesus tuku mbal tanjamba kam tuku Kuate nu nzalite.

¹⁹ Tukul Guwa nu pa tananj tane mbolnge uge njak minit ta fu ndawap. ²⁰ Nane afu Tukul

Guwanje pasa tumningig le kile-mayokkade ta pasa ta talaka pitai ndawap. ²¹⁻²² Tane wam njakmba pilenga wam njaigonu ngumneninmba wam magenu ta ndo biye dewap.

²³ Ngamunggal mukuk wamdus bulok manau Kuate nu tugu. Nunge tane tinreknu kile-mayokkuwa. Nu tane kulatka minwa le ma ma singine Sunjo Yesus Kristus prowa le tangine ngaro ngamunggal kanu ta njakmba mbar kugatok purfenju mayok kanngaig. Sine tanjamba tane tuku nga Kuate yabanjeg. ²⁴ Kuate nu tane wikate ta nu sinjka tanjamba kamngat.

²⁵ O tira kame, tane sine tuku yabanap. ²⁶ Tane tangine tangine tira kame ndonj munjo kume purkade manau ta alonu temayokap.

²⁷ Ye Sunjo tuku nyu mbolnge pasa te satinngig. Wanje te burkap le tira kame njakmba iswaig.

²⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane njakmba make patikuwa. Son.

2 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waŋe Paulusŋge arnu kuyarna

Paulus nu Korinŋge minmba Tesalonika mbal tuku waŋe ambonga kuyarna le yar ndui ta mbolŋge ndo nu maŋ lato waŋe arnu te kuyarmba pilna le nane tugum kina. Waŋe te tugunu ta tejenmba.

Tesalonika mbal nane Paulus tuku waŋe ambonga kuyarna ta burkinaig sulumba katese maye ndanaig. Nane Yesus luka prowam tuku pasa Paulusŋge kuyarna ta burkumba tugunu katese ndamba nu buk luka prona ŋga idusnaig. Ta tuku Paulus nu nane tuku wamdus purfeu serniŋgam tuku waŋe arnu te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate le Sungo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikaŋge minig tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndoŋ pasapasakam proweg. ² Mam Kuate le Sungo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Wam kame Yesus tuku ait mbolŋge prowamŋgaig

³ O tira kame, sine mara mara tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuweg. Tanŋine ŋgamuŋgal son sungo ŋayote le tane tanŋine tanŋine lato lato muŋgu kume purkade tukunu sine Kuate gare pasa tuweg ta maŋau kumumbi keg. ⁴ Sine Kuate tuku kuasmbi ŋakmba ŋgamukŋge tane tuku sungomba saka payamkeg. Nane afu tane pitimbi tidongade le rar kamusmba tanŋine ŋgamuŋgal son bike ndaka sanŋri tinŋade wam ta tuku sine tane tuku payamka nane saniŋgeg.

⁵ Kuate nu kumumbi tane piletiŋgit. Tane Kuate kulatkate

ma mbol kambim tuku minig sulumba piti ta kanŋerde. Nu piti tamba tane sanŋri piletiŋguwa le minap ma ma nu kulatkate ma mbol kanŋaig. ⁶⁻⁷ Sungo Yesus nu nuŋe eŋel kame sanŋri ŋak nane ndoŋ samba mbolŋge pa mane sungo taŋaŋ mayok kuwaig le nane afu tane piti tinŋig ta Kuate nu kumumba pa niŋgamŋgat. ⁸ Nu promba nane afu Kuate idus ndade mbal sinŋine Sungo Yesus tuku pasa mayenu pitaide mbal nane ŋakmba pa sungo niŋgamŋgat. ⁹ Nu nane pa niŋguwa le nane Sungo tuku tumail nuŋe kilŋa maŋ kanŋer ndamba mine ŋayonu mbolŋge minmba minamŋgaig. ¹⁰ Nu prowa le sine nuŋe mbal nu kanŋermba mbariŋmbariŋmba nu tuku nyu sungo ta teduŋgamŋgig. Sine tane ŋgamukŋge pasa kukligen le tane son ŋginaig ta tane mata nu mbariŋamŋgaig.

¹¹ Sine wam ta idusmba mara mara tane tuku ŋga Kuate yabaŋeg. Nu tane nuŋe mbal mayok kambim tuku wikina ta tane nu am mbolŋge taŋamba mayok kape ŋga nu yabaŋeg. Tane buk tanŋine ŋgamuŋgal sonmbi wam magenu ŋakmba kam idusde tukunu Kuatenge nu nuŋe sanŋri tinŋuwa le wam kame taŋamba mayok kuwaig ŋga iduseg. ¹² Mayok kuwaig le Sungo Yesus Kristus tuku nyu tane ŋgamukŋge sunŋokuwa le tane nu mbolŋge mata nyu tamŋgaig. Sinŋine Kuate Sungo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patikade. Son.

2

Une tuku tugu taŋgo

¹ O tira kame, Sungo Yesus Kristus prowa le sine ŋakmba nu tugumŋge maŋgurkamŋgig. Sine wam ta tuku pasa afu satinŋamŋgig. ² Ande nuŋe kinambi Yesus nu buk luka prona ŋga sakuwa ko Paulus nane taŋamba sakinaig ko kuyarnaig ŋga satinŋuwaig

ndeta tane pasa ta ismba piriri n̄yamba n̄gamun̄gal piti ndatinguwa. ³ Tane riron̄kap. Nane afu tane yabritin̄bekaig. Yesus prowam tuku ait ta pro ndawa le ambon̄ga tan̄go pino n̄akmba wamdus ulendimba Kuate pitaiwaig le une tuku tugu tan̄go mayok kan̄gat. Tan̄go ta nu n̄gisikam tuku tan̄go. ⁴ Nu mayok ka tan̄go nu ndo mbarin̄waig n̄ga idusmba tan̄go tuku mbara yimyam nan̄gine mbarin̄ningam tuku agan̄ kame ta n̄akmba ndon̄ n̄gueu minmba tidon̄ pankam̄gat. Nu Kuate tuku wande sun̄go sinam̄nge minyok minmba ye ndo Kuate n̄ga sakam̄gat.

⁵ Ye tane ndon̄ minen sulumba wam ta tuku satin̄gen ta tane idus ndade? ⁶ Une tuku tugu tan̄go ta nūje ait kumun̄guwa le nu mayok kan̄gat. San̄gri andenge nu mayok kambim tuku peute. San̄gri ta tane kila. ⁷ Kile une tuku tugu tan̄go nu kuirkuirka piroka minit. Tan̄amba minwa le ma ma san̄gri nu peumba minit ta nu kusrewam̄gat. ⁸ Kusrewa le une tuku tugu tan̄go nu mayok kan̄gat. ⁹ Mayok kuwa le Satan nu san̄gri yimyam tuwa le nu yabri wam kitek san̄gri n̄ayo gudomm̄ba kilemayokkam̄gat. ¹⁰ Tan̄amba nu nane n̄gisikam tuku mbal tugum̄nge man̄jau n̄aigonu ke lika san̄gri tamb̄i yabrin̄ngam̄gat. Nane muskil kile-tidin̄ge nin̄gam tuku pasa tugusek ismba mbulmba pitaide tukunu nane n̄gisikam tuku minig. ¹¹ Ta tuku Kuate nu nane tuku wamdus n̄gin̄ngan sern̄inguwa le nane yabri man̄jau ta kan̄gerka son̄ n̄gam̄ngaig. ¹² Nane Kuate tuku pasa tugusek pitaide sulumba une man̄jau kam tuku n̄gamun̄gal kundekunden̄ngig mbal Kuate nu nane pa n̄ayonu nin̄gam̄gat.

Kuate nu Tesalonika mbal madin̄gina

¹³ O tira kame, sine tane idustin̄mba Kuate gare pasa tuweg. Nu tane tuku kume purte. Nu abo abo tane Tukul Guwa mboln̄ge Kuate tuku mbal mayok ka pasa tugusek ismba son̄ n̄gap le tane tuku muskil kile-tidin̄ge tin̄gam tuku tane maditin̄gina. ¹⁴ Tane sin̄gine Sun̄go Yesus Kristus tuku kiln̄a san̄gri sun̄go tap n̄ga sine tane n̄gamukn̄ge pasa mayenu kukligen̄ le Kuate nu tane wikina.

¹⁵ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka san̄gri tin̄ga sin̄gine min̄gemi ko wan̄emi Kuate tuku pasa satin̄gigen̄ ta dubi mageka bige deden̄gap.

¹⁶ Sin̄gine Mam Kuate nu sine tuku sun̄gomba kume purmba ake sinan̄ sine make patikate le sine wam mayenu tairn̄ga minmba n̄gamun̄gal mukuk n̄ak mineg. ¹⁷ Sin̄gine Sun̄go Yesus Kristus Mam Kuate nale tane wamdus san̄gri piletin̄guwaik le tane wam ke likade ko pasa sakade ta magenu kilemayokkap n̄ga Kuate yaban̄jet. Son.

3

Yaban̄jam tuku pasa

¹ O tira kame, ye pasa te ndo satin̄gam̄ngit. Sun̄go tuku pasa tane n̄gamukn̄ge sun̄gokina tan̄amba afu n̄gamukn̄ge sun̄gokuwa n̄ga tane sine tuku n̄ga Kuate yaban̄ap. ² Kuate tuku pasa isig mbal afu son̄ nda n̄gade. Ta tuku tan̄go n̄aigonu nane sine n̄aigo siglikubekaig n̄ga Kuate n̄ge sine tursin̄gam tuku n̄ga yaban̄ap.

³ Sun̄go nun̄ge tane tuku n̄gamun̄gal san̄gri piletin̄gam̄gat. Nu tane kulatkuwa le Satan nu tane n̄aigo siglike nda. ⁴ Sun̄go nu wamdus sin̄gina le sine tane tuku wamdus ar ar ndaweg. Sine wam pagu pasa buk satin̄gigen̄ ta tane tan̄amba ndo ke lika minmba minam̄ngaig ta sine kila. ⁵ Kuate n̄ge tane wamdus purfeu sertin̄guwa le nu tane tuku sun̄gomba kume

purte wam Yesus nu sanjri tinga bike ndakina manau ta lato lato kila patika wamdus sanjri tingap nga ye tane tuku nga Kuate yabanjet.

Pirokam tuku pasa

⁶ Tira kame, sine singine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolnje wam pagu pasa te satinjamngig. Tira ande nu sine tane wam pagu tingigenj pasa ta pitaimba piro ndaka ake kaloimba minwa kande tane nu ndonj ulendi ndakap. ⁷ Sine tane ngamuknje mingenj ta ake kaloimba mine ndakigenj. ⁸ Sine afu tugumnje nyamaganj ake yai ndakigenj. Sine njakmba piyamba kilgenj. Sine tane piti tinbekig nga ki furir mindek singine waimbi piroka matuk kagenj.

⁹ Sine Kristus tuku piro mbal tukunu sine tane tuku aganj ndende ake kilam kumunj ta tane sine tuku manau ta kubemba tanamba pirokap nga sine piroka tane tuku aganj ndende kile ndakigenj. ¹⁰ Sine tane ngamuknje mingenj sulumba tejenmba wam pagutingigenj. Tanjo ima nu piro ndaka ake minwa kande nu nyamaganj nye ndakuwa njigenj.

¹¹ Tane tuku afu kanyummba ake kaloimba minig sulumba afu tuku wam kugerka ta afunje kubede le sine iseg. ¹² Sine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolnje mbal tananj wam pagu pasa tembi sarsarninjamngig. Nane wamdus bafukmbi piroka piro tuku piya tamba nanjine nyamaganj piyawaig.

¹³ Tira kame, tane wam magenu kam tuku kanyum ndawap.

¹⁴ Sine wanj te pilbe le tane tugum prowa le ande nu sine tuku pasa te pitaiwa kande tane nu kanjermba kiko tuwa nga nu ndonj ulendi ndakap. ¹⁵ Nu tane tuku tira ta nu njueu tanjo tananj kanjer ndamba nu rironj pasa tape.

Kaiye pasa

¹⁶ Ngamungal mukuk wamdus bulok manau Sunjo nu tugu. Nunje mara mara tanjine mine njakmba tuku ngamungal mukuk wam bul sertinjuwa. Nu tane njakmba ndonj minwa. Son.

¹⁷ Ye Paulus ye kile yinje waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. Wanj te ye tuku nga tane katesewam tuku ye yinje wai kuyar tuku manau pilet. Yinje wanj njakmba mbolnje ye tanawet.

¹⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane njakmba ake sinanj make patikuwa.

Son.

1 TIMOTEUS

Timoteus tuku waŋe Paulusŋge ambonŋa kuyarna

Timoteus nu taŋgo mbanzonu minmba Kuate tuku kuasmbi Efesusŋge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu Romŋge muli wandek sinam taŋge minmba Timoteus idusmba waŋe te kuyarmba pilna le nu tugum kina.

Waŋe te tugunu teŋenmba. Yabri tum taŋgo afuŋge taŋgo pino Efesusŋge minnaig ta yabrinimmba pasa sunŋomba saka minnaig le Paulus nu nane tuku mbar wamdus ta te-ibenŋam saka waŋe te kuyarna sulumba Timoteus nu sanŋrimba tinga Kristus tuku pasa tugusek kukliwa ŋga nu sanŋri pilena. Taŋamba nu gabat taŋgo madiniŋgam tuku pasa turmba Timoteus sana.

1-2 O Timoteus kaiye. Ne Kristus tuku son ŋgate ta ne siŋka ye tuku kiŋo. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ye ne ndoŋ pasapasakam prowet. Kuate nu sine muskil kile-tidiŋgina le sine Yesus Kristus son ŋga nu minde mineg. Nalenŋe ye madiyinaik le Kristus Yesus tuku aposel minet. Mam Kuate Yesus Kristus siŋgine Sunŋo nale ake sinan ne make pilmba sinanu mapenumba ŋgamuŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Yabri pasa tuku rironŋka

³ Ye buk Masedonia kambim saka nane afu pasa tugusek kusremba pasa kise sakinaig ta peuniŋgam tuku ne Efesusŋge mina ŋgen. ⁴ Nane yabri wam kube ko naŋgine wa mbuŋ kame tuku tugu patit ke lika sunŋomba wamdus pile ndakuwaig. Nane wam ta sake lika ake sinan kualeyaukade sulumba Kuate tuku son ŋga nu

tuku wamdus kila palmbim idus ndade. ⁵ Ye rironŋ pasa sanet te naŋgine naŋgine muŋgu kume purka minwaig ŋget. Kuate am mbolŋge ŋgamuŋgal wamdus mukuk minam tuku kutur maŋau mbulwaig sulumba tugusemba nu tuku son ŋguwaig ta naŋgine naŋgine kume purkam kumuŋ.

⁶ Nane afu maŋau kame ta kusreka pasa alo kugatok ta muŋgu wam kubeka isig. ⁷ Nane Kuate tuku tukul maŋau afu tumniŋgam bafude ta nane tugunu gilai. Nane tukul pasa katese maye ndamba afu sanŋrimba saniniŋg.

⁸ Sine Kuate tuku tukul pasa katese mayemba dubibe ta maye. ⁹ Tukul pasa ta taŋgo tinreknu tuku pro ndana. Nu mbarde mbal tuku pronan ta teŋenmba. Afu tukul lukakade ko Kuate ŋgumnemba unekade ko nu idus ndamba kilke te tuku maŋau ke likade ko ina mam ko taŋgo afu bale farde ¹⁰ ko taŋgo pino ndoŋ fare fare minig ko taŋgo pino ndoŋ minam tuku pino taŋgo ndoŋ minam tuku maŋau mbilmba maŋau kise ke likade ko pirokam tuku ŋga taŋgo bige tidiŋgade ko afu yabrininiŋg ko ki am mbolŋge ŋga yabri pasa sakade ko maŋau tugusek afu lukakade, tukul pasa nu nane tuku pronan. ¹¹ Pasa mayenu Kuatenŋe sina le kukliwet ta taŋamba ndo sakate. Kuate nu gare maŋau tuku tugu. Nuŋe pasa mayenu taŋge nu tuku nyu sunŋo te-mayokte.

Kuate nu Paulus sinanu mapena

¹² Siŋgine Sunŋo Kristus Yesus nu ye sanŋri sina sulumba ye tala ndayumba pirokam tuku madiyina. Wam ta tuku ye nu gare pasa tuwet. ¹³ Ye buk nu pasa ŋayonu tumba nuŋe mbal piti niŋmba nu tumail panmba minen. Ye nu tuku tugu gilai minmba nu son nda ŋga taŋawen ta Kuate nu ye mapeyina le ¹⁴ siŋgine Sunŋo nu ye ake sinan

make pilmba sunḡomba sinzanyina le kile ye Kristus Yesus tuku son nḡa tira kame tuku kume puret.

¹⁵ Pasa te sinḡa son nḡam tuku. Kristus Yesus nu mbarde mbal muskil kile-tidinḡe ninḡam tuku ndo kilke te mbol prona. Mbarde mbal ye nane nḡakmba lininḡamba mbar sunḡo nḡak minen ta ¹⁶ Yesus Kristus nu pitik mbar lafunu se ndakina. Nu ye ambonḡa mapeyuwa le nane afu wam ta kanḡermba nane mata nu tuku kume tuku sanḡri tomba tinḡa abo tugu tumba minmba minwaig nḡa idusna.

¹⁷ Kuate nu ait nḡakmba tuku Gabat Sunḡo. Nu kumam kumuḡ kuga. Nu ammbi kanḡer ndaweg. Nu Mbara Sunḡo Ndindo. Sine nu tuku nyu sunḡo te-dunḡa minmba minbe. Son.

Sanḡri tinḡa pirokam tuku pasa

¹⁸⁻¹⁹ O yinḡe kinḡo Timoteus, nane o buk Tukul Guwa tugumḡe pasa ismba kile-mayokka ne tanḡamba ke likamḡgat nḡginaig. Ne pasa ta idusmba Kuate am mbolḡe nḡamunḡal mukuk nḡak minam tuku mbar maḡau pitaika Kristus tuku son nḡa minmba kame tanḡo tanḡan sanḡri tinḡa piroka. Afu nanḡine mbar maḡau ta yabukade le waḡ nu mbunḡ mbolḡe fetka nḡisikate tanḡamba nanḡine nḡamunḡal son nḡisikate. ²⁰ Himeneus le Aleksander nale mata tanḡade. Nale Kuate tumail pande ta kusrewaig nḡa ye nale Satan tuku wai mbolḡe patiken.

2

Kuate yabanḡam tuku maḡau

¹ Pasa te ambonḡa sani le ise mayewa. Ne Kuate ndonḡ pasata nu tanḡo pino turkuwa nḡa yabanḡamba nu gare pasa tawe. ² Gabat sugo sugo sine kulatkade mbal nane nḡakmba sine kulat magewam tuku Kuate yabanḡa. Nane tanḡawaig ta

sine piti kugatok mine mayenu mbolḡe minmba Kuate dubimba maḡau tugusek kam kumuḡ. ³ Ne tanḡamba Kuate yabanḡa ta ne wam mayete. Kuate nu sine muskil kile-tidinḡe sinḡit nu yabanḡ maḡau ta nzalite. ⁴ Nu tanḡo pino nḡakmba muskil kile-tidinḡe ninḡuwa le pasa tugusek kila pilwaig nḡa iduste.

⁵ Mbara Ndindo nu Kuate. Sine Kuate ndonḡ ulendisinḡam tuku tanḡo ndindo nu Kristus Yesus. ⁶ Ait kumuḡgina le nu Kuate tuku wamdus te-mayokmba tanḡo nḡakmba tuku muskil kile-tidinḡam tuku nuḡe nḡgarosu kumam tuku pilna. ⁷ Ye pasa ta kuklimba kasomok mbal tumninḡi le nane pasa tugusek ta son nḡuwaig nḡa nu ye kukulyina. Ye yabri ndaka son pasa saket.

⁸ Ma nḡakmba mbolḡe tanḡo nane Kuate yabanḡwaig nḡa iduset. Nane gubra maḡau wam nḡaigonu nḡakmba nḡgumneninḡamba maḡau purferḡnu mbolḡe minmba wai kile-dunḡa Kuate yabanḡwaig nḡet.

Pino kame tuku pasa

⁹ Pino kame nane mindepiymba nane aleḡ aleḡ ndaka aḡanḡ ndende kumumbi mindepiywaig. Gabat pareḡ latomba aḡanḡ maditaknu golmbi wakeikanu piya o mbolḡe tambi mindepiye ndakuwaig. ¹⁰ Sine Kuate tuku mbal nḡa idusmba kande ta kumumba wam magenu ndo kuwaig. Maḡau ta nanḡine mindepiye mayenu tanḡanḡ.

¹¹⁻¹⁴ Kuate nu ambonḡa Adam wakeina sulumba nḡgumnenḡa Eva wakeina. Adam nu Satanḡe yabri ndana. Kuga. Pino ta nu Satanḡe yabrina le Kuate tuku minḡe pitaina. Wam ta tuku pino kame nane tanḡo lukaka Kuate tuku pasa tum ndaninḡuwaig nḡet. Nane mbolḡe mbolḡe ndamba maninok minmba pasa ismba kila pilwaig. ¹⁵ Pino nane kinḡo kile-patika Kuate tuku son nḡa

afu tuku kume purmba wam njaigonu mbulmba maim maim ndaka minwaig. Tanjawaig ta Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ninjamngat.

3

Kulat mbal tuku pasa

¹ Pasa te sinja son pasa. Ande nu kusem wande tuku kulat tanjo piro kam nzaliwa ta piro ta mayenu ndo.

² Kulat tanjo nu tanjo am mbolnge mbar kugatok minwa. Nu pino ndindo njak minmba nuje nzali njaigonu tidonguwa sulumba wamdus kuyar mayenu njak pizuknu minwa. Nu mbal afu kile-wandekka isukusneninguwa. Nu Kuate tuku pasa tanjo pino tum mageninguwa. ³ Nu kule kamenu nyumba nginnganka afu kat ndaninguwa. Nu ngan minmba afu ndon kualeyau ndakuwa. Nu ndametinj tuku sungomba idus ndawa. ⁴ Nu nuje pino kinjo kame kulat magekuwa le nuje kinjo kame nu kumnemnge minmba maim maim ndakuwaig. ⁵ Nu nuje pino kinjo kulat magekam fugute ta nu ndanjmba Kuate tuku kuasmbi kulatkamngat?

⁶ Tanjo ailfu ndo ngamunggal biye mbilna ta nu kulat tanjo nda minwa. Nu nuje ngaro payamkikat. Tanjawa ta nu Satan tanjan lafu njayonu tamngat. ⁷ Nu Kristus gilai mbal am mbolnge mata mayenu minwa. Nane nu tuku manjau njayonu tuku sakuwaig ta Satan nu didika tumba njayo siliwikat.

Gabat tanjo kame tuku pasa

⁸ Kusem wande tuku gabat kame nane mata wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane pasa mbilm-bilmba mine ndakuwaig ko kule kamenu sungomba nda nyuwaig. Nane ndametinj kilam tuku piriri ndawaig. ⁹ Nane mbar manjau

pitaika Kuate am mbolnge piti kugatok minam idusmba Kuate tuku pasa tugusek buk kuirok minna ta biye mayewaig. ¹⁰ Tane nane manjau kade ta pileningap le nane kumumbi kuwaig ndeta nane piro ta kuwaig.

¹¹ Piyo kat nangine nane mata wamdus kuyar magenu njak minmba ngumnem pasa sa ndakuwaig. Nane nangine nzali njaigonu tidonguwa manjau magewaig.

¹² Gabat tanjo nane pino ndindo njak minmba nangine pino kinjo wande tuma mbal kulat magekuwaig. ¹³ Nane gabat piro biye mayewaig ta afunge nane piro mbal magenu nguwaig le nane sine Kristus Yesus tuku pasa son ngeg ta sangri tinga kukliwamngai.

Sine son ngeg pasa ta tugunu

¹⁴⁻¹⁵ Ye mine-minemba ne tugum prowam iduset ta ye dalkikit nga kile wam pagu pasa te tinet. Ne Kuate tuku kinjo kame ngamuknge minmba nane ndon manjau magenu ke likam tuku kila pale nga ye waje te kuyaret. Nane Kuate abo tugu njak nu tuku kuasmbi minig. Nane makek sugo bike ndakade tanjan sangri tinga nu tuku pasa tugusek biye dede. ¹⁶ Sine Kuate tuku son nga nu mbarinjeg wam ta sungokanu kuirok ta tenenmba.

Nu tanjo ngarosu tumba mayok kina. Nu tinjreknu ta Tukul Guwanje tum-singina.

Enjel kame nane nu kangernaig.

Kilke njakmba mbolnge afu nu tuku pasa kuklinaig le kasomok mbal nu tuku son nginaig.

Kuatenge tumba manjau luka samba mbol kina.

4

Afu nane yabri pasa dubi-wamngai

¹ Tukul Guwanje manjau mayok kangai ta kilimok sakate.

Ngumneŋga afu Kristus tuku son ŋgade ta kusremba guwa ŋaigonuŋge nane yabriniŋguwaig le ismba bukla tuku pasa du-biwamŋgaig. ² Yabri tum mbal nane nanŋine mbar tuku piti tidonŋa mbaram tuku wamdus piti kugatok nane yabriniŋmba minamŋgaig. ³ Nane tenjemba sakamŋgaig. Tango pino munŋu kile ndakap. Aŋaŋ kame te nye ndakap ŋgamŋgaig. Pasa ta yabri pasa ndo. Aŋaŋ kame ta Kuatenŋe kile-mayokkina. Pasa tugusek katesemba son ŋgade mbal nane Kuate gare pasa samba aŋaŋ ta kilmba nyuwaig ŋga nu aŋaŋ kame ta kile-mayokkina. ⁴⁻⁵ Kuatenŋe aŋaŋ kile-mayokkina ta ŋakmba magenu ndo. Kuate nu aŋaŋ kame ta magenu ŋgate le sine nu gare pasa tumba yabanŋmba nyube. Mbulam kumuŋ kuga.

Paulus nu Timoteus wam pa-guna

⁶ Wam pagu pasa ta ŋakmba tira kame saniŋmba mina. Ne taŋawa ta ne Kristus Yesus tuku piro tango mayenu minamŋgat. Kristus tuku pasa tugusek son ŋga dubite taŋge ne saŋgri pilenamŋgat. ⁷ Kilke te mbolok ŋginŋgan wam kube ta ŋgumneŋga sulumba Kuate tuku miŋge dubiwam tuku ŋgamuŋgal tumtumba mina. ⁸ Ne ŋgarosu pinderkam tuku tumtuma ta alo fudiŋndo. Ne Kuate tuku miŋge dubiwa ta alo suŋgokanu. Kile kilke te mbolŋge ŋgumneŋga kilke kitek mbolŋge mata abo ŋak minmba minamŋgat. ⁹ Pasa ta siŋka son ŋgam tuku. ¹⁰ Kuate nu abo minmba minit nu tango ŋakmba tuku muskil kile-tidiŋge niŋgam iduste ta sine nu tuku saŋgri tomba tiŋgeg mbal nu siŋka muskil kile-tidiŋge siŋgamŋgat ŋga minde mineŋ. Sine wam ta idusmba piro kareŋka mundusiŋgit.

¹¹ Ne wam pagu ta ŋakmba kuklimba saniŋga. ¹² Nane ne tango mbanzonu ŋga ne tala ndanuwaig. Kuga. Ne pasa mayenu, maŋau mayenu, kume pur maŋau, ŋgamuŋgal son, maŋau purfeŋnu ta ŋakmba kumba mina le Kristus tuku son ŋgade mbal ne dubinuwaig. ¹³ Ne Kuate tuku pasa nane ndoŋ burka tugunu kuklimba tumniŋmba mina le ye ne tugum prowamŋgit.

¹⁴ O buk nane afu Tukul Guwa tugumuŋge pasa ismba kile-mayokkinaig le gabat kame nane ne mbolŋge wai patikinaig le ne piro tuku saŋgri tina wam ta ne gilai ndanŋa. ¹⁵ Ne wamdus ndindo tumba piro sakit ta biye mayewa le afu ne tuku piro maŋau saŋgri tiŋgate ta katesewaig. ¹⁶ Naŋe mine maŋau ko pasa tumniŋgit ta mata kurau mayewa. Ne taŋawa ta Kuate nu ne pasa isig mbal turmba muskil kile-tidiŋge tiŋgamŋgat.

5

Maŋau magenu taŋgo pino mbolŋge kam tuku

¹ Taŋgo saibo ande mbarwa kande ne nu tumba sigair sigair ndawa. Ne mam naŋe wamdus mukukmbi sate taŋamba nu te-tiwa. Taŋgo mbanzonu maib naŋe mbolŋge maŋau kate taŋamba ka. ² Pino saibo ina naŋe taŋaŋ nane mbolŋge ka. Pino mbanzo kulim naŋe mbolŋge maŋau purfeŋnu kate taŋamba ka.

Pino kuembol tuku pasa

³ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakuwaig kande Kristus tuku mbalŋge nu kulatkuwaig. ⁴ Ko nu kiŋo kame ko wa kame ŋak ndeta nane ina mamŋge nane kulatkinaig ta lafunu nu kulatkuwaig. Kristus dubide mbal nane ambonŋa nanŋine tugu

mbolŋge maŋau mayenu kuwaig nga Kuate nu nzalite.

⁵ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakade le nu Kuate ndo ye turyamŋgat nga furir mafen mindek nu yabaŋte. ⁶ Pino kuembol nu nuŋe ŋgarosu tuku nzali dubimba likate ta nu abo minit nga iduste ta nuŋe kanu kumaknu minit. ⁷ Ne sanŋri tiŋga wam pagu pasa ta turmba nane niŋga. Afuŋge nane maŋau ŋaigonu kade ŋgubekaig.

⁸ Ande nu nuŋe ina mam ndare tuma kulat ndakate ta nu Kristus tuku pasa son ŋgeg ta pitaite. Kuate gilai mbal minig tuku maŋau limba nu siŋka ŋayonu ndo minit.

⁹ Pino kuembol afu Kuate tuku piro biyam tuku nyu kuyarka le Kristus tuku kuasmbiŋge nane kulatkuwaig. Afu buk taŋgo ndindo ndo ŋak minnaig ta taŋgo kumnaig le kile saibo patika yar 60 taŋaŋ minig ta nane tuku nyu ndo kuyarka. ¹⁰ Nane buk kiŋo kame kulat mageka mbal afu kilmba isukusneniŋmba Kuate tuku mbal sinzaŋniŋmba sinamanzerkinaig mbal wakeika wam magenu ŋakmba kam tuku wamdus sanŋrinu pilnaig le afu ta tuku sakade. Ne saibo taŋaŋ tuku nyu ndo kuyarka.

¹¹⁻¹² Pino mbanzonu kuembol minig ta ne nane tuku nyu kuyar ndaka. Naŋgine nzali taŋge nane didikate le maŋ taŋgo kilmba Kristus ŋgumnemba nu tuku piro pino minam tuku pasa katnaig ta kuerkade. Maŋau ta tuku nane pa tam tuku minig. ¹³ Wam ta ndo kuga. Nane ake kanyummba wande wande mbol kumba fare fare pasata waŋe pasa tumba pasa afu nda sakam tuku si sakade. ¹⁴⁻¹⁵ Afu buk mbilka Satan dubide. Ta tuku ye maŋ sakamŋgit. Pino mbanzonu kuembol minig ta nane maŋ taŋgo kilmba kiŋo kile-patika naŋgine wande kulatka minwaig. Taŋawaig le sine tuku ŋgueu mbal

sine Kristus tuku mbal tuku nyu kile-ibenke nda.

¹⁶ Kristus tuku son ŋgate ande nuŋe ndare ande kuembol minwa ndeta nu kulatkuwa. Kristus tuku kuasmbiŋge kulat ndakuwaig. Kuembol afu kulatkam tuku mbal mine ndakade ta nane ndo kulatkuwaig.

Gabat kame tuku pasa

¹⁷ Kussem wande tuku gabat kame afu piro ke mayede ta piro piya maŋ lato niŋgam kumuŋ. Afu sanŋri tiŋga pasa kukli mayede ta siŋka piya lato niŋgap. ¹⁸ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig nga miŋge tukul ndaniŋgap.
Lo 25.4

Pasa ande teŋenmba sakate: Tane piro taŋgo tukunu afu tugumŋge agaŋ ndende kilam kumuŋ ŋgate.

¹⁹ Taŋgo armba ko keŋmba gabat taŋgo nu mbar ande kina ŋguwaig le ne son nga. Ko ndindonŋe nu mbarat ŋguwa kande ne ise ndaka.

²⁰ Nane afu mara mara mbar maŋau kumba minwaig ndeta ne nane kilmba taŋgo ŋakmba am mbolŋge kile-tidinga le nane afu kaŋgermba kuru-kurukuwaig.

²¹ Kuate, Kristus Yesus, enjel kame Kuateŋge madiniŋgina ta nane ŋakmba am mbolŋge ye pasa te sanamŋgit. Ne wam pagu pasa sanit ta dubimba ande make pilmba ande kasur ndawa.

²² Ande Kuate tuku piro biywa nga pitik madimba wai nu mbolŋge pile ndaka. Afuŋge ne didikuwaig le nane tuku mbar maŋau dubi ndawa. Ne maŋau kutur ŋak rironka.

²³ Ne kule tidonu ndo nye ndaka. Ne mara mara guaze tate tukunu ne grep kule fudiŋmba turmba nya le fungul mayekuwa.

²⁴ Taŋgo afu tuku mbar maŋau kilimŋge minig le kilmba pasa

mboln̄ge patikade. Afu mbarde ta kuiruk minig ta ngumnen̄ga Kuaten̄ge kile-mayokkamngat. ²⁵ Afu tuku man̄au magenu mata kilimn̄ge minig. Afu tuku man̄au magenu kuiruk minig ta sin̄ka ngumnen̄ga kilimn̄ge minam̄ngaig.

6

Piro mbal tuku pasa

¹ Kristus tuku son ngade mbal piro agan̄ tajan̄ afu tuku pirokade ta nane nan̄gine gabat tuku kuraukuwaig. Nane tan̄jawaig ta afun̄ge Kuate tuku nyu nu tuku pasa n̄aigo siglike nda. ² Nan̄gine gabat kame Kristus tuku son nguwaig ta piro mbal nane kile nu ye tuku tira n̄ga nu maim maim tuwe ndakuwaig. Nan̄gine gabat son n̄gate ta nu tuku kume purmba man̄ lato nu tuku piro ke mayewaig.

Ndametin̄ tuku pasa

Ne tan̄go pino wamdus kuagneka pasa te sanin̄ga. ³ Ande nu singine Sun̄go Yesus Kristus tuku pasa tugusek Kuate kumnem̄nge minam tuku ta kusremba pasa kise sakate ta ⁴⁻⁵ nu ngin̄ngan tan̄go ndo. Nu ake nun̄e nyu payamkate. Nu pasa tugunu afu tuku mun̄gu tulinu nzalite le mbal afu pasa tugusek gilai minmba ngin̄nganka minig ta nane tuku wamdus kuagnekate. Wam ta mboln̄ge nane afu tuku mine ta tam tuku am kikon̄ tin̄ga afu ndon̄g kualeyaukade sulumba afu tuku nyu n̄aigo siglikade. Afu ake tulinīn̄mba kualeyaukade. Nane wamdus mbarmba sine Kuate kumnem̄nge minmba ndametinj̄ agan̄ ndende gudomm̄ba kilam̄ngig n̄gade.

⁶ Ne isa. Ande ye Kuate kumnem̄nge minet te kumūn̄ n̄gate ta nu agan̄ ndende n̄ak tan̄an̄ nu sin̄ka gare n̄ak minit. ⁷ Sine ina sinam̄nge agan̄ ndende n̄ak pro ndagen̄. Sine kumbe sulumba

agan̄ ndende n̄akmba kusreka ake kan̄gig. ⁸ Kile sine tawi nyamagan̄ n̄ak minmba ndeta maye.

⁹ Afu agan̄ ndende kilam tuku piriride ta Satan nu nane tagonin̄git le ndekade le kilmba n̄aigo siglikate. Nane wamdus kugatok nan̄gine nzali kame tan̄ge nane kulatka didikade le dubika ngisikade. ¹⁰ Agan̄ ndende ko ndametinj̄ kilam tuku piriride wam ta man̄au n̄aigonu yeke yeke n̄akmba tuku tugu. Afu ndametinj̄ kilam piriride ta nane Kuate tuku son n̄ginaig ta kusrenaig sulumba kile n̄gamun̄gal rar sun̄go n̄ak minig.

Abo tugu minmba minam tuku pasa

¹¹ O Timoteus, ne Kuate tuku tan̄go. Ne man̄au ta n̄akmba riron̄ka. Ne man̄au tin̄reknu ndo kam tuku, Kuate kumnem̄nge minam tuku, nu tuku son n̄gam tuku, afu tuku kume purkam tuku, piti sinam̄nge san̄gri tin̄ga bike ndakam tuku, n̄akmba n̄gamukn̄ge n̄gan minam tuku wam ta n̄akmba ke mayewam tuku idusmba wamdus san̄grinu pale.

¹² Ne Kristus tuku son n̄gina ta nane gudomm̄ba am mboln̄ge te-mayokna le Kuate nu ne abo minmba minam tuku madinina. Ne Kuate tuku san̄gri tomba tin̄gam tuku nane mun̄gu lilika pinderkade tan̄an̄ matuk tukulka abo tugu ta biye dewa.

¹³ Kuate nu agan̄ ndende n̄akmba abo nin̄git ta Kristus Yesus nu Pontius Pilatus tugum̄nge nun̄e tugu te-mayokna ta ye nale am mboln̄ge ne sanam̄ngit. ¹⁴ Kuate tuku pasa dubi mageka le afun̄ge pasa ta n̄ayo sili ndawaig. Tan̄amba mina le ma ma sin̄gine Sun̄go Yesus Kristus mayok kan̄gat. ¹⁵ Ait kumūn̄guwa le Kuaten̄ge nu te-mayokamngat. Kuate nu gare tugu. Nu Kulat Sun̄go ndindo. Gabat n̄akmba tuku nu Gabat. Sugo n̄akmba tuku nu

Sungo. ¹⁶ Nu ndindo kume nda. Bulu sangrinu sinamnge minit le sine patuwam kumuŋ kuga. O buk kile mata ande nu kangeram kumuŋ kuga. Nu tuku nyu sungo pasa ŋak sanŋri ŋayo minmba minwa. Son.

Agan ndende ŋak mbal tuku pasa

¹⁷ Ne agan ndende ŋak mbal saninga le nane agan ndende payamka sine agan ndende ŋak mage minamngig ŋga idus ndawaig. Agan ndende ta pitik kugade. Kuate nu sine gare tube ŋga agan waknyumba wam magenu ŋakmba siŋgit. Nu tuku sanŋri mbolŋge mage minamngig ŋga iduswaig. ¹⁸ Ne nane saninga le wam magenu sungomba kumba waknyumba afu turkuwaig. ¹⁹ Tanjawaig ta nane wam mayenu ŋgumneŋga tam tuku ta kuaneka abo tugu tugusek ta tamŋgaig.

Kuate tuku pasa kulat mayewa

²⁰ O Timoteus, Kuatenge pasa tinna ta kulat mayewa. Nane afu kilke mbolok pasa alo kugatok saka ko ye kila ŋak ŋga pasa tugusek te-ibenŋde ta ne pasa ta ise ndaka. ²¹ Nane afu sine kila ŋak ŋga wamdus mbarmba Kristus tuku son nda ŋgade.

Kuate nu ake sinaŋ tane make patika minwa.

Son.

2 TIMOTEUS

Timoteus tuku waŋe Paulusŋge arnu kuyarna

Paulus nu buk saibo pilmba Romŋge muli wandek sinam tanŋe minmba nu waŋe ŋakmba kuyarŋiŋge likina ta tukulmba Timoteus tuku waŋe arnu te kuyarna.

Timoteus nu Kristus tuku kuasmbi Efesusŋge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu wam pagu pasa te Timoteus tuku kuyarmba waŋe te pilna le nu tugum kina.

¹⁻² O yiŋe kiŋo Timoteus kaiye. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ne ndoŋ pasa-pasakam prowet.

Kuate nu tanŋo kame ŋakmba Kristus Yesus tuku son ŋguwaig le abo tugu niŋgamŋgit ŋga sakina. Nu wam ta kumu wam tuku nuŋe nzalimbi ye aposel madiyina le pasa ta kukliwet. Mam Kuate Kristus Yesus ndoŋ nale ake sinaŋ ne make pilmba mapenumba ŋgamuŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Sunŋo tuku wam te-mayokam tuku kiko ndanuwa

³ Ye yiŋe mbuŋ kame tanŋaŋ Kuate tuku piro biye mayewet ŋga ye mbar maŋau ŋakmba pitaika nu am mbolŋge ŋgamuŋgal wamdus bulok minet. Ye nu ndoŋ pasata mara ŋakmba mbolŋge ne tuku ŋga gare pasa nu tuwet. ⁴ Ye ne kusrenen le ne malmbikina ta idusmba ye ne kaŋgerumba maŋ gare sunŋo tam tuku mara mara wamdus sunŋo ŋak minet. ⁵ Wa naŋe Lois le ina naŋe Yunis nale o buk Kuate tuku saŋgri tomba tiŋginaik. Ne mata nale tuku maŋau ta dubite ŋga iduset. ⁶ Ta tuku ye teŋenmba ne sanamŋgit. Ye buk ne piro biya

ŋga wai ne mbolŋge patiken le Kuate nu piro tuku saŋgri ne tinna. Ne saŋgri ta ŋak minmba piroka. ⁷ Kuate nu sine Tukul Guwa siŋgina ta sine kuru kuru sersinŋam tuku nda siŋgina. Sine nu mbolŋge saŋgri tumba kume pur maŋau ŋak minmba ŋgarosu tuku nzali tidonŋam tuku maŋau ta kileg.

⁸ Ne wam ta idusmba Sunŋo tuku maŋau mayenu te-mayokmba sakam tuku kiko ndanuwa. Ye nu tuku tanŋo mbaranu tanŋaŋ muli wandek sinamŋge minet te ne ye tuku mata kiko ndanuwa. Ne ye teŋen Kristus tuku pasa mayenu kukliwa le piti tinwaig ta ne Kuate tugumuŋge saŋgri tumba piti ta kurawa. ⁹ Nunŋe sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋmba nuŋe mbal ŋga madisiŋgina. Sine tuku maŋau magenu mbolŋge kuga. Nu nuŋe wamdus dubimba sine madisiŋgina. Nu samba kilke kilemayok ndakina sulumba Kristus Yesus mbolŋge ake sinaŋ sine make patikina ta ¹⁰ kile alonu kaŋgereg. Sine muskil kile-tidiŋge siŋgit tanŋo Kristus Yesus nu mayok ka kume tuku saŋgri pitaimba abo tugu minmba minam tuku te-mayokna. Nu tuku pasa mayenu tanjamba sakate.

¹¹ Ye pasa mayenu ta kuklimba tumniŋgam tuku nu ye aposel pilna le ¹² ye piro ta ket tukunu kile piti te sade ta ye kiko ndayate. Ye Kristus tuku saŋgri tomba tiŋget ta ye nu tuku maŋau kila. Nu ye tuku wai mbolŋge piro pilna ta siŋka nu kulatka minmba minwa le ait sunŋo prowamŋgat.

¹³ O Timoteus, ne Kristus Yesus ndoŋ ulendika nu tuku son ŋga kume purmba pasa tugusek tumnen ta dubi mageka mina. ¹⁴ Tukul Guwa sine sinamŋge minit. Pasa tugusek Kuatenŋge tinna ta Tukul Guwa nu ne saŋgri tinwa le kulat mayewa.

¹⁵ Figelus nale Hermogenes Asia mbal ta nane njakmba ye kusreyinaig. Wam ta ne buk isna.

¹⁶⁻¹⁷ Onesiforus ndo nu Rom prona sulumba nu ye mbaranu tana muli wandek sinamnge minet te nu ye tuku kiko ndana le nu dal ndaka pitik ndo ye sotina. Nu ait sunjomba pro ye turyina le wamdus bulken. Kuate nu Onesiforus tuku wande tama mbal sinaniimba mapekuwa nga iduset. ¹⁸ Nu Efesusnge mata ye sunjomba turyina ta ne buk isna. Ait sunjo mbolnge Sunjo nu sinanu mapewa nga yabanjet.

2

Kristus tuku kame tango

¹ O kijo, Kristus Yesus nu ake sinan ne make pilmba sanjri tinit ta ne sanjri ta njak tinga. ² Ye tango gudommaba am mbolnge pasa kukimba saken ta ne suk tango kateseknu afu sota kanjerka pasa ta saninga le nanenge man afu saninguwaig.

³ Ne sine tana afunje ne piti tinwaig kande ne ye Kristus Yesus tuku kame tango nga sanjri tinga kurawa. ⁴ Kame tango nu nuje gabat tuku minje dubimba kame piro ndo kate. Nu piro kise ke nda kate. ⁵ Usre mbolnge tango inum nu usre tuku tukul dubi ndaka afu liningit ta nane nu tuku nyu te-du ndangade. ⁶ Tango inum piro karenkuwa ta nu ambonga piro alonu kilit. ⁷ Ne yaba pasa kame ta idus tidinga mina. Ne tana ta Sunjo nu wam njakmba tugunu ne tumnamngat.

⁸⁻⁹ Ne Yesus Kristus tuku idusa. Nu David tuku mban. Nu kummba man tingina. Ye tana nu tuku pasa mayenu kukliwet tukunu nane ye tango nayonu tana ndaleka piti seryade. Nane ye ndalekinaig ta nane Kuate tuku pasa ndalekam kumun kuga. ¹⁰ Wam ta idusmba ye ngamungal wamdus bulok njak

piti kame te kugraket. Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal Kristus Yesusnge nane muskil kiletidinge ningwa le nane bulu kilja sunjo minmba minam tuku ta tuwaig nga iduset. ¹¹ Nu tuku pasa ta sinja son pasa ndo. Sine Kristus ndon kumanu tana kumgen ta sine nu ndon abo njak minmba minamngig. ¹² Sine piti sinamnge sanjri tinga minmba minbe ta sine Kristus ndon gabat sugo minamngig. Sine nu ngumnebe ta nu mata sine ngumnesingamngat. ¹³ Sine nu dubiwam tuku sakeg ta kusrebe ta nu nuje pasa kusrewe nda. Nu sinja nuje pasa ngumnewam kumun kuga.

¹⁴ Nane wam ta man iduswaig nga Sunjo am mbolnge saninga le nane pasa tugunu afu tuku munju tuli ndanguwaig. Manau tange nane tur ndaka pasa isig mbal ngaigo siglikate.

Kuate tuku piro tango mayenu

¹⁵ Ne Kuate am mbolnge kiko ndanam tuku ne sanjri tinga piroka. Nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba tugusemba tumninga le Kuate nu ne piro kumumbi kate nguwa.

¹⁶⁻¹⁷ Mbal afu kilke te mbolok pasa alo kugatok saka minig ta ne nane ise ndaka. Pasa ta karen we tana sunjoka nane ngaigo siglikate le nane tuku manau nayonu sunjo nayote. Himeneus le Filetus nale mata pasa ta dubika ¹⁸ pasa tugusek buk kusrenaik. Nale tenemba sakade. Kummba abongam tuku manau ta buk mayok ka kugana. Kile sine kummba man abonge nda nga sakade. Pasa tamba nane afu tuku ngamungal son kileibenkade.

¹⁹ Kuate tuku pasa makek sunjo siriwanu tana bike ndakate. Makek ta tuku kuyar ta tenemba sakate. Nane afu Sunjo tuku mbal minig ta Sunjo nu nane

kila jak minit ngate. Pasa ande tenemba sakate. Ande nu ye Sunjo tuku ngate ta nu manau najgonu kusrekuwa nga sakate.

²⁰ Wande sunjo ande sinamnje nza yimyam gudommba minig. Afu silwa le golmbi wakeikanu. Afu ail le kilkembi wakeikanu. Afu piro sugo kam tuku. Afu piro fonfon kam tuku. ²¹ Tanjo nu manau najgonu jakmba ngumneningit ta nu nza mayenu piro sugo kam tuku tanaj minit. Miro tanjonje nu nuje piro ta ndo kam tuku madite le piro magenu jakmba kam tuku minit.

²² Ne wam ta idusmba ne tanjo mbanzo tuku nzali najgonu ta rironka. Mbal afu wamdus kutur kugatok Sunjo mbarinde ta ne nane ndon Kuate tuku son ngam tuku, manau tinreknu ke likam tuku, kume pur manau kam tuku, wamdus mukuk minam tuku wam ta jakmba tuku wamdus sangrinu pale.

²³ Mbal afu nane nginngan pasata munju tulinjade ta ne manau ta ngumnewa. Nane tanjamba minmba gubra jak kualeyauka minig. ²⁴ Ne Sunjo tuku piro tanjo tukunu ne gubra tumba kualeyau ndaka. Ne tanjo jakmba ngamuknje ranjun mayenu jak minmba pasa tugusemba kuklimba tumningmba njan mina. ²⁵⁻²⁶ Afu ne te-ibenjam tagode ta wamdus bafukmbi nane kile-tidinga. Satan nane nu nuje nzali dubiwaig nga nane bige tidingina. Ne wamdus bafukmbi kile-tidinga ta Kuatenje kuwa le nane ngamungal biye mbilmba pasa tugusek kila pilwaig. Tanjawaig ta nane Satan tuku wai gagulam kumun.

3

Kugawam tuku ait

¹ Ne pasa te katese mayewa. Ait kugawam patukuwa le piti

ait prowamngat. ² Tanjo pino nangine ngarosu ndo idusningmba minamngai. Nane ndametin kilam piririmba nangine nyu ndo payamkamngai. Nane afu tumail panningmba ina mam tuku minje pitaikamngai. Afunje nane turkuwaig ta nane gare pasa ninge ndaka nane Kuate mata ngumnewamngai. ³ Nane afu ngamungal ninge nda. Nane gubra manau kusre ndamba nangine nzali najgonu fare fare dubikamngai. Nane nerjerka manau magenu jakmba pitaikamngai. ⁴ Nane gulab kame kilmba ngueu mbal ningamngai. Nane wamdus kugatok fare fare manau ke lika nangine ngarosu ndo payamkamngai. Nane nangine gare tam tuku wamdus sunjo tumba Kuate fudingmba ndo idusamngai. ⁵ Nane ngarosu ndo Kuate dubimba nu tuku sanjri idus ndamba ngumnewamngai. Tanjo kame tanaj ne nane ngumneninga.

⁶ Mbal ta nane gulab tanaj afu tugum kumba yabringig le pino kame afu wamdus sanjri kugatok ta nane pasa ta ismba son ngade. Pino kame ta nangine mbar kame tuku piti kusrekam tuku wamdus kine inummba ⁷ mara mara tanjo kise kise tuku pasa isig ta nane pasa tugusek kila palmbim kumun kuga.

⁸ O bukok tanjo Yanes le Yambres Moses te-ibenjam bafunaik tanjamba ndo kile mbal tanje pasa tugusek te-ibenjam bafude. Nane tuku wamdus najonu. Nane yabri wam ta tuku ndo son ngade. ⁹ Nane tuku wam sangrinu ait kuen mine nda. Yanes le Yambres nale tuku manau tugusek kuga ta kilimok mayok kina tanjamba wam ndui ta ndo nane mbolnje kilimok mayok kangat.

Kuate tuku pasa biye mayewa

¹⁰ O Timoteus, ye tuku mine manjau tugunu ket ta ne kila. Ye pasa kuklimba tumninget ta ne mata kila. Ye Kuate tuku son nga piti sinamnge ngamungal wamdus bulok njak sangri tinjget. Ye tira kame tuku kume purmba piti sinamnge bike ndaket. Wam ta njakmba ne kila. ¹¹ Tumbran Antiok Ikonium Listra nane piti seryinaig le rar sugo kugraken ta ne kila. Piti njakmba ta sinamnge Sunjo nu ye turyina.

¹² Ima nu Kristus Yesus ndonj ulendika Kuate dubiwam iduste ta sinjka nane nu piti tambimnngaig. ¹³ Yabri mbal wam njaigonu kade mbal njakmba nane tuku manjau lato lato sunjo njayowamngat. Nane mbal afu yabrinjinguwaig le Satan nu mbilka nane yabrinjngamngat.

¹⁴ O Timoteus, ne sine tuku wam tugusek ta ne kila. Ne sine tuku pasa ismba kila pilmba son ngina ta biye demba mina. ¹⁵ Ne kinjo fudinndo minna sulumba Kuate tuku kuyar pasa kila pilna. Kuyar pasa ta ne muskil te-tiwam tuku ndin tumnate. Ande nu Kristus Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinjgate ta Kuate nu muskil te-tiwe tuwit.

¹⁶⁻¹⁷ Kuate tuku kuyar pasa njakmba nunje mironj saninjina le kuyarke likinaig. Sine Kuate tuku mbal kumumbi mayok ka piro magenu njakmba ke likam tuku sangri njak minbe nga nu pasa ta sinjina. Pasa tanje sine kumumbi wam paguka mbar manjau kile-mayokka kile-tidjngate sulumba manjau tinjreknu ndo tumsinjgit le kila pileg.

4

Kuate tuku pasa kukliwa

¹ Kuate le Kristus Yesus nu abo minig mbal kumanu mbal turmba pilenjngamngat ta ye nale am mbolnje sanamngit. Kristus Yesus nu mayok ka nunje gageu kilmba

kulatkamngat wam ta idusmba ² ne wamdus sangrinu pilmba pasa kuklimba nane saninjina. Nane ne tuku pasa isam tuku nzali njak e ko nzali kugatok ta tanjaig nga ne pasa te kuklimba nane tuku wamdus purfeu serninjmba kile-tidjnga wamdus kuagneka. Ne kanyum ndamba pasa ta tumnjmba mina. ³ Ait ande prowa le nane pasa tugusek isam tuku wamdus piti tamnngaig. Nane pasa kise nzaliningit ta isam tuku tum tanjo afu sota kilamnngaig. ⁴ Nane pasa tugusek isam mbulmba yabri wam kube isam tuku kilba palmbimnngaig.

⁵ O Timoteus, ne piro kate ta ke mayewa. Ne bike ndaka piti kugraka Kristus tuku pasa mayenu ta saninjmba mina.

Paulus nu nunje piro suluna

⁶ Mine minemba nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tananj kutukamngat. Ye kilke te kusrewam tuku ait buk patukate. ⁷ Nane usre mbolnje pinderka mabtam tuku ma mbol prode tananj ye piroka ka mabtam tuku ma mbol buk prowen. Ye Kristus tuku pasa son ngeg ta kusre ndamba biye dewet. ⁸ Kile Sunjo nu ye tinjreknu nga lafunu sam tuku pilna le minit. Nu kumumbi tanjo pilenjingit. Ait sunjo mbolnje nunje lafu ta samngat. Ye ndo kuga. Nane afu nu manj mayok kambim tuku wamdus sunjo njak minig ta nu nane mata lafu mayenu ningamngat.

Wam pagu pasa afu

⁹ Ne pitik ndo ndin sota te prowa. ¹⁰ Kresens nu Galesia ma mbol kina le Titus nu Dalmesia ma mbol kina. Demas nu kilke te mbolok manjau tuku nzali sunjona le nu ye kusreyumba Tesalonika kina. ¹¹ Lukas nu ndo ye ndonj tenje minit. Ne Markus samba nu ndonj yalpe. Nu ye turyam tuku tanjo

mayenu. ¹² Ye Tikikus kukulen le Efesus tumbraŋ sunŋo mbol kina.

¹³ Ne ye tuku murke tuku tawi kaikam tuku Troasŋge Karpus tuku wandekŋge kusrewen ta tumba prowa. Ye tuku pasa waŋe kilmba afu agaŋmor ŋgaronumbi wakeikanu ta sinŋa kusre ndaka kilmba prowa.

¹⁴⁻¹⁵ Aleksander nu ainmbi agaŋ ndende wakeikanu tanŋo ne nu rironŋka. Nu sanŋri tinŋa sine tuku pasa mbulmba te-ibenŋa sulumba nu ye ŋayo siliyina. Sunŋonge lafunu tambimŋgat.

¹⁶ Nane abo abo ye pasa mbolŋge pilnaig le ande nu ye tur ndayina. Nane ŋakmba kua kinaig. Kuate nu nane tuku mbar ta sauka gilainŋuwa ŋga yabanŋet.

¹⁷ Sunŋo nu ndo ye kusre ndayina. Nu ye sanŋri pileyina le ye nu tuku pasa kumumbi kukliwen le kasomok mbal ŋakmba isnaig. Nu taŋamba ye turyina ta nane laionŋge baleyuwaig ŋga sakinaig ta taŋa ndanaig. ¹⁸ Wam ŋaigonu ŋakmba ŋgamukŋge nu ye turyumba kigraibka nuŋe kulatkate ma mbolŋge ye palmbimŋgat. Sine nu tuku nyu sunŋo ta te-dunŋa minmba minbe. Son.

¹⁹ Prisila tanŋo nuŋe Akuila ndoŋ Onesiforus tuku wande tuma mbal turmba ye nane ŋakmba kaiye pasa niŋget.

²⁰ Erastus nu Korinŋge kusrewen. Trofimus nu Miletusŋge guazengina le tanŋe kusrewen le minit.

²¹ Ne dal ndaka murke ait pro ndatembu te prowa. Yubulus, Pudens, Linus, Klaudia tira kame te afu turmba ne kaiye pasa tinig.

²² Sunŋo nu ne ŋgamunŋal sanŋri pilenumba minwa. Nu ake sinanŋ ne make pilwa.

Son.

TITUS

Titus tuku wañe

Paulusñge kuyarna

Paulus nu Titus tuku wañe kuyarna te tugunu tenenmba.

Paulus nu o buk Kreta nuy mbolñge minna sulumba nuy ta kusrewam saka Yesus tuku kuasmbi idusñmba ñgamuñgal pitina le Griknu tanjo Titus wam pagumba sana: Ne kuasmbi te kulatka mina ñgina. Tanjamba sana sulumba Paulus nu Titus kusremba ma inum kina ka tanje nu Titus wam pagu pasa afu lato sawam idusmba wañe te kuyarmba pilna le Titus sota kina.

¹ Titus kaiye. Ye Paulus Ku-ate tuku piro tanjo Yesus Kristus tuku aposel ye ne ndon pasatam prowet. Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal ye nane tuku ñgamuñgal son sangri pileninjgi le nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba nu tuku minje kum-nemñge minwaig nga nu ye kukuliyina. ² Nane abo minmba minam tuku wam ta son nga minde minwaig nga pasa kukliwet. Kuate nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba abo tugu ta sinjam tuku sakina. Nu sinja yabrikam kumuñ kuga. ³ Ait kumungina le mbal afu kukulningina le abo tugu tuku pasa ta kuklinaig. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singit ta nu piro ta ye tuku wai mbolñge pilna.

⁴ Titus, ne sine ndon ñgamuñgal son ndindo ñak minit tukunu ne sinja ye tuku kinjo. Singine Mam Kuate, Kristus Yesus sine tuku muskil kile-tidinge singit tanjo nale ake sinan ne make pilmba ñgamuñgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Titus nu Kreta nuy tuku gabat madiningam tuku pasa

⁵ Piro afu sine buk sulu ndagen ta ne kile-tidinge suluwam tuku ye ne Kreta nuy mbolñge kusrenen. Ye wam pagunen ta dubimba tumbrañ ñakmba mbol kumba Kristus tuku kuasmbi tuku gabat tanjo afu madiniñmba patika. ⁶ Gabat tanjo ta tanjo kame nu tuku mbar ande sanu tuku kanjer ndawaig. Nu pino ndindo ndo ñak minwa. Nu tuku kinjo kame mata Kristus tuku son ñguwaig. Nane nanjine nzali fare dubimba ko minje kum-nemñge mine ndakuwaig le afu nane mbolñge wam tanjan sanu tuku kanjer ndawaig.

⁷ Gabat tanjo nu Kuate tuku piro kulatkate. Ta tuku nane afu sinja nu tuku mbar ande sanu tuku kanjer ndawaig. Nu nuñe ñgarosu payam ndakuwa. Nu pitik ndo gubra te ndakuwa. Nu kule kamenu nyumba ñginñgan ndaka ande kat ndawa. Nu ndametiñ kilam tuku piriri ndawa. ⁸ Nu mbal afu kilmba isukusneniñguwa. Nu manjau magenu ndo nzaliwa. Nu pizuknu tiñreknu minmba manjau purfenñu ndo kuwa sulumba nuñe nzali ñaigonu kusrekuwa sulumba ⁹ Kuate tuku pasa afunge tumninginaig ta ndo biye dewa. Nu tanjawa ta nu pasa tugusek tanjo pino tumningam kumuñ. Afu pasa ta te-ibenjam tagowaig ta nu nane tuku wamdus mbarde ta kumumbi tumningamñgat.

Yabri mbal peuningam tuku pasa

¹⁰ Nane gudommmba minje kum-nemñge mine ndaka pasa alo kugatok saka afu yabrininjig. Zu mbal afu kile Kristen ñgamukñge minig ta nane gudommmba tanjade. ¹¹ Nane ndametiñ kilam tuku ndo idusmba wam ñaigonu nda sakam tuku ta tumniñmba tanjo afu nanjine kinjo kame mata didikade le ñgamuñgal son kusrekade. Ne sinja mbal ta peuninga.

¹² Kreta tanjo ande nu tuan tanjo tanja minna sulumba nuje mbal tuku tejenmba sakina.

Kreta mbal nane yabri tanjo ndo. Nane aganjmor njaigonu tanja kanyumba nyamagan tuku ndo piriride ngina.

¹³ Nu son sakina. Ne nane sangrimba saninge lika le Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. ¹⁴ Nane pasa tugusek pitaide mbal tuku minje dubi ndakuwaig. Zu mbal tuku yabri wam kube ta mata ngumneninguwaig.

¹⁵ Mbal afu ngamunggal purfenju minig ta nane aganj ndende njakmba purfenju tukul kugatok ngade. Afu ngamunggal purfenju kuga Kristus tuku son nda ngade ta nane aganj ndende afu purfenju kanjer ndakade. Nane ngamunggal purfenju kuga tukunu nane pileningam kumun kuga. ¹⁶ Nane mingembi ndo sine Kuate kila ngade. Nanjine manau njaigonu tanje sine Kuate gilai ngade. Nane Kuate am mbolnje njule parak minig. Nane nu tuku minje pitaimba wam mayenu ande kam kumun kuga.

2

Saibo kame, tanjo mo, pino mbanzo tuku pasa

¹ O tira, ne tejenmba ka. Kuate tuku pasa tugusek ta ndo tumninga.

² Tanjo mage mage nane nanjine nzali njaigonu kusrekuwaig. Nane gua gua ndaka wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. Afu tuku kume purkuwaig. Nane piti mbolnje bike ndaka sanjri tinguwaig.

³ Pino mage mage nane mata Kuate tuku nyu idusmba kurauka minwaig. Nane ngumnem pasa sa ndakuwaig. Kule kamenu

nyam tuku piriri ndawaig. Nane wam magenu nane afu tumninguwaig. ⁴ Nane pino mbanzo wam pagukuwaig le nanjine tanjo kinjo kat nanjine tuku kume purkuwaig. ⁵ Nane wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane alen alen ndakuwaig. Nanjine wande kulat mayemba ranjun mayenu kumba nanjine tanjo tuku minje kumnemnje minwaig. Nane tanjawaig ta afu nane kanjerka nane wam mayede nga Kuate tuku pasa njayo siliwe nda.

⁶ Tanjo mo nane mata nanjine nzali njaigonu kusrekuwaig nga saninga. ⁷ Ne nanje miron mata wam magenu ndo ke lika le nane afu kangernumba ne dubinuwaig. Ne pasa ndinok ta ndo idusmba tugusemba tumninga. ⁸ Son pasa ndo nane te-ibenam kumun kuga ta saninga. Ne tanjawa ta sine tuku ngueu mbal tuku ndin tukula le nane kiko kanjermba pasa kugatok minamnjagaig.

Piro mbal tuku pasa

⁹ Mbal afu nanjine sugo tugumnje pirokade ta nane tejenmba saninga. Nane nanjine gabat kumnemnje minmba piro mayewaig le nu piro ta nzaliwa. Nanjine gabat maim maim tuwe ndaka e ¹⁰ ko nu tuku aganj ndende kuayar ndaka nane piro mbal magenu ndo minwaig. Nane wam njakmba kumumbi ke likuwaig le afunje Kuate sine muskil kiletidinge singit wam ta mayenu nguwaig.

Sine manau magenu kumba Sunjo minde minbe

¹¹ Kuate nu tanjo njakmba muskil kile-tidingam saka nu ake sinanj tanjo make patikate wam ta temayokna. ¹² Manau ta mbolnje nu sine wam magenu ke likam tuku tumsingit. Sine nu ngumnemba

kilke te mbolok nzali njaigonu du-bikeg ta kusrekube. Sine wamdus kuyar magenu nja minmba manau tinreknu ke lika nu tuku minge kunnemnge minbe. Sine kilke te mbolnge manau mayenu ta nja minmba ¹³ sine gare sungo tam tuku wam ta ndo tairnga minbe. Sine muskil kile-tidinge singit tanjo Yesus Kristus nu singine Mbara Sunjo. Nu nuje kilja sanjri nja mayok kuwa le gare sungo tamngig. ¹⁴ Sine manau njaigonunge sine ndaleka minna le nu sine muskil kile-tidinge singam tuku nuje njarosu kumam tuku pilna. Sine nu tuku mbal purfenju mayok ka wam magenu ndo kam tuku wamdus sanjrinu pilbe nga nu kumna.

¹⁵ O Titus, ne sanjri tinga wam njakmba te sanijsmba nane tuku wamdus kuagneka rironj pasa saninge lika. Ande nu ne tuku pasa te ngumne ndawa.

3

Sine Kuate tuku waknye manau lafube

¹ O tira, ne nane saninga le gabat sugo kulat mbal njakmba kunnemnge minmba nane tuku minge dubikuwaig. Piro magenu njakmba kam tuku nane wamdus kuaneka minwaig. ² Wane pasa kualeyau nane wam kame ta rironjkuwaig. Nane wamdus bafu nja minmba tanjo tuku nyu idusnjmba nane njakmba mbolnge manau kumumbi kuwaig.

³ Sine mata buk nginjganka minmba minge pitaika yabri manau dubika mingenj. Sine njarosu kikonj tingam tuku manau le gare tam tuku manau yimyam tanje sine didikinaig le dubikigenj. Sine mara mindek manau njaigonu ndo dubikigenj. Afu sine lisinginaig ta sine ta tuku gubra kagli firka mingenj. Afunje sine kasur-singinaig le singine singine mata

munju kasurkigenj. ⁴ Sine tanjamba mingenj le muskil kile-tidinge singit tanjo Kuate nu nuje rangun mayenu kume pur manau kile-mayokka ⁵ sine tuku muskil kile-tidinge singina. Sine manau tinreknu ke likigenj le nu tanja ndana. Kuga. Nu sine sinanu ake sinaj mapekina. Nu sine tuku mbar minyanja saukina le Tukul Guwa nu abo tugu kitek sine singina. ⁶ Yesus Kristus nu muskil kile-tidinge singit ta mbolnge Kuate nu Tukul Guwa singina le sine mbol kumungina. ⁷ Nu ake sinaj sine make patika sine tinreknu ngam tuku nu Tukul Guwa singina le sine abo tugu minmba minam tuku ta teg sulumba alonu kanjeram tuku minde mineg. ⁸ Pasa te sinja son pasa ndo. Ta tuku ye pasa sake likit te njakmba sanjri tinga saninga le Kuate tuku son ngade mbal nane wam magenu kam tuku wamdus sanjrinu pilwaig. Wam kame ta magenu ndo tanjo pino turkade.

⁹ Nane afu pasa tugu kugatok mbunj kame tuku tugu patit ke lika munju tulingade sulumba wamdus pur yimyamka Moses tuku tukul pasa tugunu ta tuku kualeyaukade. Pasa ta tane turkam kumunj kuga. ¹⁰ Ande tane pur yimyam tinguwa kande nu rironj pasa tawe. Ne pasa tambim ara le nda iswa ndeta tane njakmba nu ndonj ulendi ndakap. ¹¹ Tanjo tanaj nu nendi mayenu o buk kusrena ta ne kila. Nu tanjo njayonu ndo. Nuje mironj nuje une tuku pa ta tamngat.

¹² Ye Nikopolis tumbraj sunjo mbol kumba murke ait mbolnge tanje minam tuku iduset. Ye Artemas ko Tikikus kukuli le ne tugum prowa kande ne ye tugum prowam tuku ndin sota.

¹³ Tukul pasa biteknganu tanjo Senas nale Apolos ndonj ne kusrenumba kambim bafuwaik le ne nale turka le aganj ndende afu den

ndakuwaik. ¹⁴ Singine tira kame wam paguka le nane wamdus sangrinu pilmba wam magenu ke lika afu aḡaḡ afu denkade ta nane turkuwaig. Nane son ḡgade ta taḡamba alonu te-mayokuwaig.

¹⁵ Nane ye ndoḡ minig mbal te ḡakmba ne kaiye pasa tinig. Afu ne ndoḡ minig mbal sine taḡaḡ son ḡga sine tuku kume purmba minig mbal ta mata sine tuku kaiye pasa te saniḡga. Kuate nu tane ḡakmba ake sinaḡ make patika minwa.

Son.

FILEMON

Filemon tuku waŋe Paulusŋe kuyarna

Paulus nu Filemon tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Filemon nu taŋgo ande nyu ŋak. Nu Paulus tuku piro mbolŋge Yesus tina tukunu nu Paulus ndoŋ gulab mayenaik.

Onesimus nu Filemon tuku piro agaŋ taŋaŋ nu tugumŋge piya kugatok pirokina. O buk maŋau ta minna. Taŋgo sugo afu taŋgo pino piyaniŋmba kilmba nane miro taŋaŋ gabat minnaig. Piro mbal ta nane naŋgine sugo tugumŋge piroka piya kugatok naŋgine piro agaŋ taŋaŋ minnaig. Nane naŋgine wamdusmbi naŋgine sugo kusrekam kumuŋ kuga. Zu mbal sugo afu nane mata piro mbal taŋaŋ ŋak minnaig ta nane tukul ande dubiwanu ta teŋenmba. Yar 7 nane ndoŋ pirokanu le nane kusrekanu le kambinu.

Mara ande Onesimus nuŋe suŋgo Filemon ram kua ka ma kise mbol kina. Kumba ka taŋge nu Paulus te-silika nu tugumŋge pasa mayenu ismba Yesus tuku son ŋga ŋgamuŋgal biye mbilna. Taŋana le Paulus nu Onesimus kukulwa le luka nuŋe gabat tugum kuwa le Filemon nu gubra ŋak Onesimus te nda kikat ŋga nu waŋe te Filemon tuku kuyarna.

¹ O tira Filemon sile tuku piro tuma taŋgo kaiye. Ye Paulus ye Kristus Yesus tuku piro biyen tukunu kile ye muli wandekŋge minet. Ye sikile tira Timoteus ndoŋ ne tugum prowek. ² Yesus tuku kuasmbi ne tuku wandekŋge maŋgurkade, pino Apia, sile tuku tira taŋgo Arkipus nu sile taŋaŋ pasa mayenu tuku saŋgri tiŋga pirokate tane ŋakmba tuku waŋe te kuyaret. ³ Siŋgine Mam Kuate

Suŋgo Yesus Kristus ndoŋ nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinguwaik. Son.

Paulus nu Filemon gare pasa tuna

⁴⁻⁵ O Filemon, ne Suŋgo Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku kume purte sulumba nu tuku mbal ŋakmba idusniŋgit ta nane afuŋge ne tuku wam kubede le ismba minet. Ta tuku ye Kuate yabaŋet ait mbolŋge ne idusnet sulumba Kuate gare pasa tuwet. ⁶ Naŋe ŋgamuŋgal son saŋgrinu ta nane afu ŋgamukŋge te-mayoka le nane kaŋgermba sine Yesus Kristus mbolŋge nyaro mayenu kileg ta kila patikuwaig ŋga idusmba yabaŋet. ⁷ Ese tira. Ne Yesus tuku mbal ŋakmba idusniŋmba turniŋgit le nane wamdus bulkade. Ye ne tuku maŋau mayenu ta ismba ye gare suŋgo tumba wamdus saŋgri pileyate.

Paulus nu Onesimus tuku Filemon sana

⁸⁻⁹ O tira, ye ne tuku tira Paulus ne wam ande ka ŋga iduset. Ye Kristus tuku nyu mbolŋge ne wam ta ka ŋga sani ta ne pitaiwam kumuŋ kuga. Ne kam tuku. Sine ŋakmba tira kame tuku muŋgu kume purkeg. Ye wam ta idusmba ne ka ŋga sa ndanumba ake kusnanamŋgit. Ye Paulus ye buk saibo pilet. Ye Yesus Kristus tuku piro taŋgo tukunu ye muli wandek teŋge minet. Yeŋge ne kusnanamŋgit. ¹⁰ Onesimus nu ne tuku piro agaŋ taŋaŋ ye nu tuku ne kusnanamŋgit. Kile nu ye tuku kiŋo taŋaŋ minit. Ye muli wandekŋge nu Yesus tuku son ŋgam tuku ndin tumen le nu son ŋgina le ye nu tuku mam minet. ¹¹ Nu o buk ne ndoŋ minna ta nu kanyummba piro maye ndana. Kile nu piro mayenu kam tuku iduste. Ta tuku nu kile sile arŋeŋ sinzaŋsikam kumuŋ.

¹² Ye Onesimus tuku kume purmba nu kukulet le ne tugum ilit. ¹³ Ye pasa mayenu tuku muli wandeknge minet ta Onesimus nu ne tuku ma tumba ye turyuwa nga ngailkam iduset ta tanaig. ¹⁴ Ye ambonga ne kusnanam iduset. Ne naje wamdus dubimba wam mayenu ka nget.

¹⁵ O tira, ye tenemba iduset. Onesimus ait fagnu ne kusrenina ta nu wam mayenu tumba ne ndon minmba minam tuku nu tanana inde. ¹⁶ Kile nu naje piro aganj tana ndo kuga. Nu Yesus Kristus ndon ulendika nu sine tuku tira ande. Nu ne tuku tira piro aganj tana minit. Ta tuku ye nu iduset ta ne ye liyumba nu sungomba idusamngat.

¹⁷ Sile Kristus mbolnge tuma minek ta idusmba kande Onesimus kanjermba ne ye tate tanamba nu ta. ¹⁸ Nu ne mbolnge mbar ande kina e ko ne tuku aganj ndende kilna le lafuwam tuku minwaig kande nu tuku nyu kuyaram tuku ma mbolnge ye tuku nyu kuyara.

¹⁹ Ye Paulus yije waimbi waje te kuyaret. Yenge lafuwamngit. Ne Kristus mbolnge abo kitek tina ta ye tuku piro mbolnge tina. Ta tuku ne wam ande ngailam kumun kuga ta ye ta tuku idus ndawet.

²⁰ O tira, ne Sunjo Yesus idusmba ye tuku kusna te pitai ndamba turya. Sile Kristus mbolnge tira minek ta alonu te-mayokmba ye tuku wamdus bul sera.

²¹ O tira, ne ye tuku pasa pitaiwe nda ta ye kila. Ye tuku kusna pasa te ne limba naje wamdusmbi sungomba kamngat nga ye idusmba waje te ne tuku kuyaret. ²² Ye tuku kinyam mbili ande wakeiwa. Tane nakmba ye tuku yabanmba minig tukunu Kuate nu ndin wakeiwa le mayok kambim tuku wamdus sunjo nak minet.

²³ Epafras Yesus Kristus tuku piro tanjo ye ndon muli wande te

sinamnge minek nu ne kaiye pasa tinit. ²⁴ Markus Aristarkus Demas Lukas yije piro tuma mbal nane mata ne kaiye pasa tinig.

²⁵ Singine Sunjo Yesus Kristus nu ake sinan tane nakmba make patikuwa.

Son.

HIBRU Zu mbal tuku waŋe

Gabat ande nu Zu mbal afu Yesus tuku son ŋginaig ta nane tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Zu mbal afu Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋginaig sulumba naŋgine tukul maŋau ambokok kusrekinaig. Kusrekinaig ta naŋgine mbal afuŋge piti serniŋginaig le nane maŋ tukul kame ta dubikinaig. Taŋanaig le Yesus dubiwanu gabat andeŋge waŋe te nane tuku wamdus te-tiwam tuku kuyarna.

Yesus nu ambokok maŋau ŋakmba kumumba maŋau kitek te-mayokna. Nu kumna sulumba nuŋe ndarembi sine muskil nduiye kile-tidiŋga siŋgine pris gabat suŋgo minit. Ta tuku nane maŋau ambokok saŋgri kugatok ta nduiye kusreka Yesus ndo dubiwaig ŋa nu waŋe te kuyarna.

Kuate tuku Kiŋo nu eŋel kame liniŋmba o mbolŋge minit

¹ O buk Kuate nu maŋau kise kisembi nuŋe pasa tugusek tuan taŋgo tuku miŋge mbolŋge kile-mayokka minanu le sine tuku wa mbuŋ kame nane isanu. ² Ismba minnaig le ma ma kugawam tuku ait te mbolŋge nu nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge nuŋe pasa te-mayokmba sasiŋgina. Agan ndende ŋakmba nu wai mbolŋge patikam tuku nu Kiŋo nuŋe pilna. Tugu mbolŋge Kuate nu sakina le Kiŋo nuŋeŋge kilke te te-mayokna. ³ Kuate tuku kilŋa nu minit tuku maŋau ŋakmba nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge minig le kaŋgerkeg. Nale ndindo minik. Kiŋo nuŋeŋge pasa saŋgrinu sakate le agan ndende ŋakmba naŋgine ma mbolŋge minmba kumumbi piroka tinmba minig. Nuŋe Kiŋo taŋge taŋgo tuku une sauke suluna sulumba Kuate Suŋgo Ndindo

nu tuku ndinam kumamŋge samba mbolŋge minyokina. ⁴ Taŋana le Kuate nuŋe Kiŋo nyu suŋgo te-mayokna le nu tuku nyu taŋge eŋel tuku nyu liniŋgina. Ta tuku nu nuŋe mironŋ mata eŋel kame ŋakmba liniŋgina. ⁵ Kuate nu nuŋe Kiŋo ta teŋenmba sana.

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina. *Mune 2.7*

Kuate nu eŋel ande taŋamba sa ndana. Nu maŋ nuŋe Kiŋo sana:

Ye ne tuku Mam mayok kaŋgit.

Ne ye tuku Kiŋo minamŋgat ŋa sana. *2 Samuel 7.14*

Nu eŋel ande taŋamba sa ndana.

⁶ Kuate nuŋe Kiŋo mulum kilke te mbolŋge te-mayokam bafuna sulumba nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku teŋenmba sakina.

Yiŋe eŋel kame, tane nu tuku nyu te-duŋga nu mbariŋap ŋgina. *Lo 32.43*

⁷ Kuate nu nuŋe eŋel kame tuku teŋenmba sakina.

Yiŋe eŋel kame nane bubre taŋaŋ kile-mayokket.

Yiŋe kukul mbal pa mane taŋaŋ kile-mayokket ŋgina. *Mune 104.44*

⁸ Nu nuŋe Kiŋo tuku pasa teŋenmba sakina.

Ne Kuate. Ne nyu suŋgo ŋak naje mbal kulatka minmba minamŋgat. Kugawe nda.

Ne kumumbi naje gageu kulatkate.

⁹ Ne maŋau tiŋreknu ndo nzalinu ne maŋau ŋaigonu ŋakmba mbulmba pitaikate.

Ta tuku ye ne tuku Mbara naje mbal ŋgamukŋge ne suŋgomba make pilmba nyu suŋgo tinmba gare tinen ŋgina. *Mune 45.6*

¹⁰ Kuate nu nuŋe Kiŋo tuku maŋ teŋenmba sakina.

Suŋgo, ne tugu mbolŋge kilke te-mayokna.

Ne naje wai kuyarmbi samba pilna.

11 Kilke samba ngisikamngaik ta ne tanawe nda.

Ne minmba minamngat.

Kilke samba tawi tanaj urfu patika najonngamngaik.

12 Tanjawaik le tanjo nu tawi tumba filfilte tanjamba ne samba kilke filfilmba kile-sikamngat.

Nane tawi abonu kilmba tingig tanaj ne samba kilke urfunu kile-sika man abonu kile-mayokkamngat.

Nenenge ndo mbilka kisémba mayok kine nda.

Ne tuku yar mata kugawe nda. Ne minmba minamngat ngina.
Mune 102.25

13 Kuate nu man lato nuje Kiyo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sangri jak minyok mina le ma ma yenge ne tuku ngueu mbal jakmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemnge patikamngit ngina. *Mune 110.1*

Nu enel ande pasa ta sa ndana.

14 Enel kame nane Kuate tuku pasa dubide tuku guwa ndo. Sine afu Kuatenge muskil kile-tidingam tuku mineg mbal nu nane kukulningit le pro sine tursingig.

2

Kuate nu ndin mayenu te-mayokna

¹ Kuate tuku Kiyo nu o mbolnge minit tukunu sine nu tuku pasa mayenu isgen ta ake wamwamka li ndaka kurauka likube. Sine tanjandabe ta sine wan tanaj kundu mayenu limba fare fare kumba ka ngisikamngig.

² O buk Kuate nu enel kukulningina le nane Moses tukul tunaig ta son sangri jak. Singine mbun kame pasa ta lukanaig ta lafunu kumumbi tinaig. ³ Sine singine muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu Sunjonge te-mayokmba

sakina le nane isnaig mbalnge sine kubeu singinaig. Kile sine pasa mayenu te ake wamwamka likeg ta sine tanjamba ndo lafunu tamngig.

⁴ Kuate nu nuje pasa ta sangri pilemba wam yimyammbi nuje sangri kile-mayokka wam kitek ke likina. Nu nuje nzali dubimba Tukul Guwa tuku sangri yimyam ninje likina.

⁵ Kilke kitek prowam tuku sakig ta kilke ta kulatkam tuku Kuate nu nuje enel madi ndaningina.

⁶ Kuate tuku pasa mbolnge ande nu tenenmba kuyarna.

O Kuate, tanjo nu ima le ne mara mara nu idus timba minit. Nu ima le ne nu turam tuku kulatkate.

⁷ Ne ait fagnu nu tumba enel kame kumnemnge pilna.

Tanja sulumba ne man nu tumba te-mayokmba nyu sunjo tuna.

⁸ Ne aganj ndende jakmba kilmba nu kumnemnge patikina.
Mune 8.4-6

Tanjamba Kuate nu aganj ndende jakmba kilmba tanjo kumnemnge patikina. Aganj ande tanjonge kulat ndakanu tanaj mine ndakate.

Son. Kile ait te mbolnge aganj ndende jakmba tanjo kumnemnge minig le sine kanjer ndakeg. ⁹ Kanjer ndakeg ta Yesus kanjermba nu mbolnge kila pileg. Kuate nu tanjo ake sinaj make patika Yesus nu jakmba tuku kumwa nga nu tumba ait fagnu enel kame kumnemnge pilna. Pilna le nu jakmba tuku kumna sulumba nyu sunjo pasa jak mayok kina.

¹⁰ Kuate nu aganj ndende jakmba kile-mayokkina. Jakmba nu tuku nzali ndo dubiwam tuku minig. Nu tanjo gudommba nuje kiyo kame mayok ka nuje kilja tugumnge minam tuku idusna sulumba nu kumumbi nane tuku muskil kile-tidingam tuku tanjo rar sunjo tuna. Yesus nu rar ta mbolnge nu sine

tuku gabat mayok ka sine tuku muskil kile-tidinge singit.

¹¹ Tanjo nane Kuate tuku mbal mayok kambim tuku ande nu atrau piro biyit ta nane nu ndon tugu ndindo. Njakmba Kuate tuku minig. Ta tuku singine Sunjo nu sine yabu ndaka yije maib kame nga ¹² sine ndon minam tuku Mam nuje tejenmba sana.

Mam Kuate, ye ne tuku nyu sunjo ta yije maib kame ndon te mayokmba saka minamngit.

Ye nanje mbal ngamuknge munembi ne tuku nyu te-dungamngit ngina. *Mune 22.2*

¹³ Nu man kuyar ande mbolnge tejenmba sakina.

Kuate, ye ne tuku sangri tomba tinget ngina. *Aisaia 8.17*

Pasa ande mata tejenmba.

Ye yije maib kame Kuatenge ye sina ta ndon minet ngina. *Aisaia 8.18*

¹⁴ Kuate nu Yesus tuna mbal nane ngarosu njak. Ta tuku Kristus nu sine tanan ngarosu njak mayok kina. Tanamba nu manau ta dubimba nu kumna. Nu kumna ta tinga kume tuku sangri Satan te-ibenja sulumba ¹⁵ sine kumam tuku kuru-kuruka mineg ta sine tuku muskil kile-tidinga kuru kuru wam ta tukulna.

¹⁶ Nu ejel kame turkam tuku nde ndakina ta kilimok. Nu sine Abraham tuku tugu njakmba tur-singam tuku ndekina. ¹⁷ Ta tuku nu nuje maib kame minig tanan mayok kina. Wam ta mbolnge ndo nu sine tuku pris sunjo mayok kambim kumu. Nu kumna sulumba nu Kuate tugumnge sine mapeka sine tuku atrau piro kumumbi biyit le Kuate nu sine tuku une sauka gilaingate. ¹⁸ Nu sine tanjo tanan mayok kina le Satan nu tagomba minna ta nu piti ta kamusna tukunu kile nu sine tago mbolnge mineg ta nu sine tur-singam kumu.

3

Yesus nu Moses lite

¹ Tira kame, Kuatenge sine njakmba wikina le sine nu tuku kuasmbi ndindo mineg. Nu Yesus kukulna le nu sine tuku pris sunjo minit. Ta tuku singine wamdus njakmba Yesus ndo idus tibe.

² O buk Moses nu Kuate tuku mbal ngamuknge piro ke mayemba minna. Tanamba ndo Yesus nu Kuatenge piro tuna ta nu piro ke mayena. ³ Nale arnej piro mayenaik ta Yesus nu Moses lite. Tanjo ande wande pilit ta sine wande tuku nyu te-dungge.

⁴ Wande njakmba tanjonge patikade ta Kuate nu aganj njakmba tugu. ⁵ Moses nu piro tanjo ndo Kuate tuku mbal ngamuknge piro mayena. Kuate nu ngumne nga wam kile-mayokkina ta nu wam ta tuku saka minna. ⁶ Kristus nu Kuate tuku Kinjo minmba Kuate tuku mbal ngamuknge piro mayena. Nu mbal ta tuku tugu. Sine wamdus sangrinu pilmba singine Sunjo tuku pasa alonu tairnga minbe ta sine Kuate tuku mbal nu tuku wande tanan mineg.

Ngamungal kilba tukul ndakam tuku pasa

⁷ Sine Tukul Guwa tuku pasa ise mayebe. Nu tejenmba sana. Kile ait te mbolnge tane Kuate tuku pasa isig te

⁸ tanjine mbun Moses ndon ma baknu mbolnge minnaig tanan ngamungal tukulmba kilba tukul ndakap.

Nane ye tuku wamdus mukuknu te gubra pile sam tuku tago-tagonaig.

⁹ Nane yar 40 ye tuku piro sangrinu yimyam kanjerkumba ta tuku nda idusmba ye tago-tagoyumba minnaig.

¹⁰ Ta tuku ye mbal ta tuku gubra tumba nane tuku tejenmba

saken. Nane tuku wamdus tugusek kuga. Nane ye tuku manjau katесе ndade ngen.

¹¹ Ye nane tuku gubra sunjo tumba pasa sanjrinumbi tenjamba saken. Nane ye ndonj mabte nda ngen. *Mune 95.7-11*

Tukul Guwa nu tanjamba Kuate tuku minge pasa sakina.

¹² Tira kame, tane rironj mayewap. Ande tane ngamuknge wamdus tugusek kugatok minmba Kuate abo minmba minit nu talamba pitaiwikat. ¹³ Ki ait mindek tanjine tanjine mungu sanjri pileningap. Tane kile abo njak minig ait mbolnge manjau ta kusre ndawap. Tane tanja ndawap ta une manjau tanje tane didikuwa le tanjine ngamunggal tukulkikat.

¹⁴ Ambonja sine Kristus wamdus ndindombi tigenj. Sine manjau ta kusre ndamba tanjamba ndo minbe ta sine nu tugumnge gare njak minamngig.

¹⁵ Kuate tuku pasa wam ta tuku tenjamba sakate.

Kile ait te mbolnge tane Kuate tuku pasa isig te tanjine mbunj kame tanjanj ngamunggal tukulmba kilba tukul ndawap nga sakate. *Mune 95.7-11*

¹⁶ Tane idusap. Ima kate ngamunggal tukulmba kilba tukulnaig e? Moses nu nane njakmba kilmba Isip kusremba kinaig mbal ta. ¹⁷ Ima kate tuku Kuate nu yar 40 mbolnge gubra tina e? Nane wam njaigonu ke lika ma baknu mbolnge kume farnaig mbal ta. ¹⁸ Ima kate tuku Kuate nu pasa sanjrimbi nane ye ndonj mabte nda ngina e? Nane nu tuku pasa ismba dubi ndanaig mbal ta. ¹⁹ Nane Kuate talamba nu kumunj kuga nga idusnaig tukunu nane nu ndonj mabte ndakinaig.

4

Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste

¹ Kuate nu tanjo afu nu ndonj mabtam tuku pasa sanjrinu pilna ta kile minit. Kuga ndate. Ta tuku sine kuru-kuruka kurau mayebe. Sine Kuate ndonj mabtam tuku wam lisngikat. ² Sine sinjine mbunj kame buk minnaig tanjanj kile mata pasa mayenu iseg. Nane pasa mayenu ismba talakinaig tukunu pasa ta nane tur ndakina. ³⁻⁵ Sine nu tuku pasa ismba son ngeg mbal ndo Kuate ndonj mabta mineg. Kuate nu tugu mbolnge aganj ndende njakmba kile-mayokka nunje piro njakmba sugluka mabtina. Kuate tuku pasa mbolnge ande nu mara 7 tuku tenjamba kuyarna.

Kuate nu mara 7 mbolnge nunje piro njakmba sugluka mabtina nga kuyarna. *Mulum Pasa 2.2*

Afu nu ndonj mabtam tuku Kuate nu sakina ta nane nu talamba pitainaig le nu nane tuku tenjamba sakina.

Ye gubra sunjo tumba pasa sanjrinumbi tenjamba saken: Nane ye ndonj mabte nda nga saken. *Mune 95.11*

⁶ Pasa tanje sine tenjamba tum-singit. Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste. Nane ambonja Kuate tuku pasa mayenu isnaig mbal ta nane nu talamba nu ndonj mabte ndakinaig. ⁷ Ta tuku ngumnenja Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku ait ande te-mayokna ta kite ki ait noten. Ye David tuku pasa buk satinjit ta Kuate nu tenjamba sakate.

Kile ki ait te mbolnge tane Kuate tuku pasa isig te ngamunggal tukulmba kilba tukul ndawap ngate. *Mune 95.7-8*

Kuate ndonj mabteg wam kilke mbolok kuga

⁸ Yosua nu Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol promba nane Kuate ndonj mabte ndakinaig. Nane tanjamba mabtinaig kande

Kuate nu ngumneŋga maŋ mabtam tuku ait ande sa ndakina kande. ⁹ Kuate nu nuŋe piro ke suluna sulumba mabtina taŋamba ndo nuŋe mbal nu tugumŋge mabtamŋgaig. ¹⁰ Sine Kuate ndoŋ mabteg ta nu nuŋe piro sugluka mabtina taŋamba ndo sine siŋgine piro tuku saŋgri kusremba Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga mabteg. ¹¹ Sine taŋamba nu ndoŋ mabtam tuku wamdus saŋgrinu pilmba dirnaŋgube. Ande nu pasa mayenu ismba talakuwa ta nu siŋgine mbuŋ kame taŋaŋ Kuate ndoŋ mabte nda.

¹² Kuate tuku miŋge pasa saŋgri ŋayo abo ŋak minmba minit. Pasa ta kame bagi agonu limba nu agok ŋayo. Nu taŋgo tuku ŋgamuŋgal nduasemba ka sinam nziŋge kilke mbolok maŋau samba mbolok maŋau ŋgamu fetka kilimok kilemayokkate. Taŋgo tuku wamdus nzali kise kise kam iduŋde ta nu kiŋgeŋka kila minit. ¹³ Agaŋ ande Kuate am mbolŋge kuirka minam kumuŋ kuga. Sine tuku wam ŋakmba nu am mbolŋge mayokŋge minig. Ngumneŋga nu sine pilesiŋguwa le sine ta son ŋgamŋgig.

Yesus nu sine tuku pris sungo

¹⁴ Siŋgine pris sungo nu samba mbol kina sulumba kile Kuate tugumŋge minit. Nu Kuate tuku kiŋo nuŋe Yesus. Ta tuku pasa mayenu iseg te biye debe. ¹⁵ Siŋgine pris sungo nu kilke te mbolŋge minmba tago ŋakmba nu mbolŋge pronaig ta nu mbar ndana. Tago mbolŋge sine saŋgri kugatok ta nu kila pilna sulumba sine sinasiŋgit. ¹⁶ Ta tuku sine kuru kuru kugatok wamdus bulok Kuate tugum kab. Nu ake sinaŋ taŋgo make patika turkam iduste. Sine nu tugum kab ta nu sine mapeka siŋgine piti ait mbolŋge tursiŋgit.

5

¹ Sine taŋgo ŋgamukŋge taŋgo afu atrau piro biyam tuku mayok kinig ta nane sine ŋakmba tuku Kuate am mbolŋge pirokade. Sine agaŋ afu Kuate tambim tuku niŋgeg le nane Kuate tuku patikade sulumba siŋgine une saukam tuku agaŋmor bale farmba atraukade. ² Pris mbal nane taŋgo ndo nane sine taŋaŋ mbar ŋak. Ta tuku nane katese ndade mbal mbarde mbal wamdus bafumbi kulatka piroka minig. ³ Pris mbal mbar ŋak tukunu nane taŋgo tuku une saukam tuku agaŋmor bale farmba atraukade ta naŋgine une tuku turmba atraukade.

⁴ Taŋgo ande nu nuŋe wamdusmbi atrau piro biyam tuku nuŋe nyu te-mayokam kumuŋ kuga. Kuatenge madiniŋgit mbal ndo piro ta biyam kumuŋ. Abo abo nu Aron taŋamba madina. ⁵ Kristus nu mata nuŋe wamdusmbi pris sungo mayok kambim tuku nu nuŋe nyu te-mayok ndana. Kuatenge Kristus nu piro ta kam tuku madina sulumba sana:

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina.
Mune 2.7

⁶ Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne Melkisedek taŋaŋ pris minmba minamŋgat ŋgate. *Mune 110.4*

⁷ Yesus nu kilke mbolok taŋgo minmba nuŋe kume mbolŋge Kuatenge nu tuku muskil te-tiwam kumuŋ ŋga Kuate yabaŋmba sungomba malmbika sarsarmba minna. Nu wamdus ndindo ŋak Kuate kumnemŋge minna le Kuate nu tuku yabaŋ pasa ta isna.

⁸ Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ta nu mata piti sugo kamusna. Piti ta mbolŋge Kuate kumnemŋge minam tuku wam ta nu kila pile mayena. ⁹⁻¹⁰ Nu Kuate tuku nzali ndo dubimba piti kamusmba

minna ma ma nu kumumbi mayok kina. Nu kumumbi mayok kina le Kuate nu nuŋe Kiŋo ta tejenmba sana. Ne Melkisedek taŋaŋ pris suŋgo minmba minamŋgat ŋgina. Nu pris suŋgo mayok ka sine nu tuku pasa dubiweg mbal sine muskil kile-tidiŋga abo minmba minam tuku siŋgit.

Sine Kristus tuku wam ŋakmba kila pilmba sugokube

¹¹ Sine Melkisedek tuku wam afu gudommba satingam iduseg ta tane pasa isam tuku ŋgaro wasni ŋak pronaig tukunu sine tugunu ŋakmba tumtingam tuku piro kareŋkeg. ¹² Tane o buk Kuate tuku pasa isnaig ta kile tane nane afu tumningam tuku ta tane kumuŋ kuga. Sine maŋ pasa ndui ta tugu patika tumtingam iduseg. Tane kiŋo dabro taŋaŋ amo ndo nyam kumuŋ. Tane nyamagaŋ kareŋnu nyam kumuŋ kuga. ¹³ Kiŋo dabro amo ndo nyumba minit taŋaŋ tane maŋau tiŋreknu katese ndamba mbirmbarmba minig. ¹⁴ Taŋgo sugoŋge ndo nyamagaŋ kareŋnu nyade. Nane mara mara maŋau tiŋreknu dubika wam magenu ŋaigonu pitik katesede sulumba wam magenu ta ndo dubikade.

6

¹ Sine Kristus tuku pasa amo suk ta buk ismba kila pilgen tukunu kile sine nu tuku pasa nyamagaŋ kareŋnu suk ta isam tuku wamdus pilmba ka sugokube. Sine makek maŋ lato lato sigrika wande palmbim kumuŋ kuga. Sine buk wam kame alo kugatok dubikigen ta kusreka ŋgamuŋgal biye mbilmba makek kareŋnu siriwanu taŋaŋ ² kule pisne maŋau e ko taŋgo mbolŋge wai patinu tuku maŋau sine kila pilgen. Sine taŋgo kummba maŋ tiŋga e ko mbal ŋaigonu lafu ŋayonu tumba minmba minam tuku pasa ta mata sine buk

kila pilgen. Ta tuku kile sine pasa alo sugo ŋak isam tuku wamdus pilmba ka sugokube. ³ Kuate nuŋe ndin tumsinŋuwa ta sine ndin ta mbolŋge sugokamŋgig.

⁴ Nane afu Kristus tuku wam katese mayemba maŋ kusrewaig ta nane kile-luka kilam tuku ndin ande kaŋger ndaweg. Ta ndaŋam? Kuate tuku bulu taŋge nane tuku wamdus kilŋaniŋgina. Kuate nu ake sinaŋ taŋgo make patikate wam ta naŋgine wamdus sinamŋge kamusnaig. Nane Tukul Guwa mata tinaig. ⁵ Nane Kuate tuku pasa ismba tagonaig ta mayenu ŋga idusnaig. Kilke kitek tuku saŋgri minmba minam tuku ta mata kamusnaig. ⁶ Nane Kristus tuku wam ŋakmba ta kila patika maŋ kusrekuwaig ta nane Kuate tuku Kiŋo ŋgumnemba nu tumba naŋgine waimbi lato maŋ ail kazrai mbolŋge daŋŋganu sukde. Nane nu tuku nyu ŋayo silide le ŋakmba kaŋgerde. Ta tuku nane ŋgamuŋgal biye mbilam tuku ndin ande mine ndakate.

⁷ Tane kilke tuku maŋau kaŋgerap. Mara mara sawe piymba kilke mbolŋge ndekate ta kilke nu sawe tate sulumba taŋgo tuku piro turka nyamagaŋ magenu tiŋgade ta Kuate nu kilke ta nyaro mayenu tuwit. ⁸ Kilke ande sawe tate sulumba aŋga ŋaigonu prode ta kilke ta piro kugatok. Kuate nu kilke ta kasuram bafute. Ngumnemba nu kilke ta piyamŋgat.

⁹ Tira kame, sine tane pasa pitinu satingig ta Kuate nu tane mbolŋge taŋawe nda ŋga sine iduseg. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidiŋge tiŋguwa le tane nu kaŋgeramŋgaig. ¹⁰ Tane Kuate tuku kume purmba nu tuku mbal turka minig wam ta Kuate nu gilaiŋge nda. ¹¹ Tane ŋakmba taŋgine maŋau mayenu ta biye demba minap le ma ma wam tairŋga minig ta alonu promba tane

tumail pulutingamngat. ¹² Tane kanyummba ngaro wasni njak mine ndakap. Kuate nu tanjo mbolnge wam magenu kamngit nga sakina ta o buk nane afu nu kumuŋ nga ngamunggal mukuk tairnga minnaig ma ma kile nane Kuate tugumnge kanjerkade. Tane nane tanjaŋ minap.

¹³ O buk Kuate nu wam mayenu ande kam tuku Abraham sana ta nuŋe pasa sanjri pilewam tuku Sunjo ande nu limba mine ndakina le nu nuŋe nyu tambi pasa sanjri pilemba tenjamba Abraham sana: ¹⁴ Ye Sunjo. Ye sinjka ne mbolnge wam mayenu kamngit. Yenje ne tuku ndare te-tugewi le sungokamngat nga Abraham sana le ¹⁵ nu ngamunggal mukuk tairnga minna ma ma tina.

¹⁶ Sine tanjo singine pasa sanjri pilewam tuku singine nyu tambi sa ndakeg. Singine mbara nu tuku nyumbi sine pasa sanjri pileweg. Manjau ta mbolnge ande nu sine tuku pasa pitaiwam kumuŋ kuga.

¹⁷ Kuate nu nuŋe mbal mbolnge wam mayenu kam tuku sakina ta nu wamdus biye mbil ndamba sinjka kamngat nga sine idusbe nga nu tanjo tuku manjau dubimba nuŋe nyumbi nuŋe pasa sanjri pilena. ¹⁸ Kuate nu pasa sakate ko nuŋe nyumbi sanjri pilete wam ar ta mbilka kise mayok kine nda. Nu yabrikam kumuŋ kuga. Sine afu Kuatenje tursinjuwa nga kua ka nu tugum kinge mbal sine nu tuku pasa biye demba ngamunggal mukuk alonu tairnga minbe nga nu wam armba te kile-mayokkina. Nu nuŋe pasa sakina sulumba manjau nyumbi sanjri pilena.

¹⁹ Wam armba ta mbolnge sine nu tuku pasa alonu tairnga mineg mbal wanj anja ndinjanu tanjaŋ bike ndakeg. Singine anja ta samba mbolnge tukul tawi sinamnge Kuate tugumnge minit. Purkam kumuŋ kuga. ²⁰ Yesus nu Melkisedek

tanjaŋ pris sunjo minmba nu ambonja sine tuku ndin wakeimba sinam kumba sinenu nga Kuate tumailamnge pris piro biyamba minmba minit.

7

Melkisedek nu pris mbal njakmba liningina

¹ Melkisedek nu tanjo sunjo nyu njak ma ande nyunu Salem kulatkina. Nu Kuate tuku pris minna. Mara ande Abraham tanjo sugo afu ndonj kame bumba nu nane njakmba kile-ibenjka nu luka kumba ndinngge Melkisedek te-silikina le nu nyaro pasa tuna. ² Tanjana le nu Melkisedek nu tanjo sunjo nga nuŋe aganj ndende njakmba manjur 10 patika ande tumba nu tuna.

Melkisedek nyu tugunu ta Manjau Tinjeknu tuku Gabat. Nu kulatkina ma Salem nyu tugunu ta Wamdus Bulok. Ta tuku nu mata wamdus bulok tuku gabat. ³ Melkisedek tuku ina mam nu tuku wa mbuŋ kame tuku pasa ande ta tuku mine ndakate. Nu prona tuku tugu e ko kumna tuku tugu ta sine gilai. Nu wam ta kugatok tanjaŋ minna. Nu Kuate tuku Kinjo tanjaŋ nu pris minmba minit.

⁴ Melkisedek nu sinjka nyu sunjo. Singine mbuŋ sunjo Abraham tuku wam kanjerap. Nu gabat afu ndonj kame buna sulumba gabis aganj ndende kilna ta manjur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna.

⁵ Ngumnenja Levi tuku mbuŋ afu atrau piro biyam tuku Kuatenje madiningina. Nane atrau piro biynaig sulumba nangine mbal tuku aganj ndende manjur 10 patika ande didika kilnaig. Nane nangine mbal lininginaig ta tuku kuga. Nane njakmba Abraham tuku mbuŋ. Nane Moses tuku tukul ande dubimba nangine mbal tuku aganj ndende kilnaig. ⁶ Melkisedek nu Levi tuku ndare

kuga. Abraham nu aganj ndende manjur 10 patika ande tumba nu tuna le Melkisedek nu sungo tukunu nu ndek yaimba kilna. Nu kilna sulumba nu Abraham nyaro pasa tuna. Abraham nu ake tanjo kuga. Kuate nu tanjo mbolnje wam mayewam idusna sulumba nu Abraham pasa mayenu ta tuna.

⁷ Ima nu sunjo? Tanjo nu nyaro pasa tuwit ta e ko nyaro pasa tate ta? Tanjo nu nyaro pasa tuwit nu sunjo. Ta tuku Melkisedek nu sinja Abraham lite. ⁸ Levi tuku mbun afu nanjine mbal tuku aganj ndende manjur ande kilnaig ta nane tanjo ndo njakmba kume far sulunaig. Melkisedek nu Abraham tuku aganj ndende manjur ande kilna ta kuyar pasa nu tuku tejenmba sakate. Nu abo njak minmba minit njgate.

⁹⁻¹⁰ Melkisedek nu ndinje Levi tuku mbun Abraham kanjerna le ait ta mbolnje Levi kugatok ta nu mbun nuje tuku fungul sinamnje minna. Abraham nu nuje aganj ndende manjur 10 patika ande Melkisedek tuna ta nu nuje ndare Levi tuku turmba Melkisedek tambinu tanj kina. Ta tuku kile Levi tuku mbun afu nanjine mbal tuku aganj ndende ndui ndui yaika kilig ta nane pris sunjo Melkisedek li ndade.

Yesus nu Aron lite

¹¹ Kuate nu Levi tuku tugu Aron tuku ndare nane pris piro biymba kulatkuwaig nga nu tukul manjau tanjo pino dubiwam tuku temayokna. Nanjine piro ta mbolnje tanjo pino Kuate am mbolnje kumumbi mayok kinaig kande pris kitek ande mayok nda kina kande. Pris kitek mayok kina ta nu Aron tuku ndare kuga. Nu Melkisedek tanjau mayok kina.

¹² Pris kitek mayok kuwa ta tukul manjau kitek turmba mayok kinit. Tukul ambokok kugate. ¹³ Pris

kitek ye sakit ta nu Levi tuku tugu kuga. Nu Yuda tuku tugu. Yuda tuku mbun ande atrau mbain mbolnje atrau ndakina. ¹⁴ Sinjine Sunjo Yesus nu Yuda tuku tugu mbolnje prona wam ta sine njakmba kila. Moses nu atrau piro biyam tuku Israel mbal sanjina ta nu Yuda tuku nyu te-mayok ndana. Ta tuku tukul manjau ambokok sinamnje Yuda tuku tugu ande pris piro biyam kumun kuga.

¹⁵ Pris kitek Melkisedek tanjau mayok kina wam ta mbolnje sine kilimok kanjereg. Manjau kitek turmba mayok kina. ¹⁶ Yesus nu pris mayok kina ta tukul ande dubimba pris mayok nda kina. Nuje mbun ande pris piro biye ndakina. Nu abo njak minmba minam tuku nuje sanjri tambu nu pris mayok ka piro ta tina. ¹⁷ Kuatenje nu tuku tejenmba sakina. Ne Melkisedek tanjau pris minmba minamnjat.

¹⁸⁻¹⁹ Ambokok manjau ta gisleknu. Tanjo pino tur ndakina. Tukul manjau mbolnje nane tinjeknu mayok ndakinaig le Kuate nu manjau ta te-sina. Kile manjau kitek Yesus mbolnje alonu tamnjig nga tairnga mineg manjau ta kumun. Sine nu mbolnje kumumbi mayok ka Kuate tugum kinge.

²⁰⁻²¹ Pris ambokok nane atrau piro biyam tuku Kuate nu sanjina ta nuje nyumbi pasa sanjri pile ndana. Nu Yesus pris mayok kambim tuku sakina ta nu nuje nyumbi pasa ta sanjri pilemba sana: Ye Sunjo. Ye yije pasa yije nyumbi sanjri pilemba saken. Ye wamdus mbilmba kitemba sake nda. Ne mara mara pris minmba minamnjat njina.

²² Kuate nuje pasa sanjri pilemba nu Yesus pris minmba minam tuku pilna. Ta tuku nu pasa kitek Kuatenje katna ta kulatka minwa le alonu kugawe nda. Minmba minamnjat. Ta tuku pasa

kitek tanje o buk Moses ndonj pasa katna ta lite.

²³ Pris ambokok nane njakmba kume likinaig. Ta tuku nane lafufuka pris piro biyamba minanu. ²⁴ Yesus nu abo njak minmba minit tukunu nuje atrau piro kusrewenda. ²⁵ Nu mara mara abo minmba samba mbolnje Kuate tugumnje tanjo tuku yabanmba minit. Nane afu nu tuku piro tuku sanjri tomba tinja Kuate tugum kinig mbal nu nane tuku muskil kile-tidinga minit.

²⁶ Yesus nu kumumbi sine tuku atrau piro biyit. Nu purfenju. Mbar ande nu mbolnje mine ndakate. Nu sine tanjo tanjan mine ndakate. Nu une kugatok. Kuatenje nu te-dunga samba mbolnje pilmba nyu sunjo tuna. ²⁷ Pris ambokok nane mara mindek ambonja nanjine une sauka ngumneja tanjo pino tuku une saukam tuku aganjmor bale farmba atraukanu ta Yesus nu tana ndana. Nu nuje njarosu kumam tuku pilna le afunge nu balenaig le atraukam nduina. Not ndo. ²⁸ Tukul manjau sinamnje Kuate nu sine tanjo une njak kilmba atrau piro biyam tuku patikina. Ngumneja nu pris kitek piro biyam tuku Kuate nu nuje nyumbi pasa sanjri pilena ta nu nuje Kinjo nuje pilna. Nuje Kinjo ta nu purfenju minmba nu pris sunjo kumumbi mayok ka tanjamba minmba minit.

8

Yesus nu pasa kitek kulatkate

¹ Ye pasa njakmba sake likit ta tugunu tenjenmba. Singine pris sunjo Yesus nu samba mbolnje Kuate tuku ndinam kumamnje minyok minit. ² Nu samba mbolnje Kuate tuku wande tugusek ta sinamnje nuje atrau piro kumba minit. Wande ta Kuatenje pilna tuku. Tanjonje pile ndakinaig.

³ Pris sugo nane aganj yimyam Kuate tumba aganjmor kilmba bale farde. Nane atrau piro ta ke likam tuku pris nyu tinaig. Singine pris sunjo nu mata piro ta kam tuku nyu tina. Nu aganj ande Kuate atraukam kumunj.

⁴ Yesus nu kilke te mbolnje minit kande nu atrau piro biye ndakate kande. Pris gudommba Moses tuku manjau mbolnje tukul dubimba aganj yimyam kilmba Kuate atrauka tuwig. ⁵ Kilke te mbolnje atrau piro kade mbal nane samba mbolnje piro tugusek ta tuku kanunu ndo kade. Moses nu tawi wande palmbim bafuna le Kuate nu wam pagumba sana:

Ne isa. Ne buk tabe mbolnje minna le ye wande kanunu temayokmba tumnen tanjamba ndo pale ngina. *Kisim Bek 25.40*

⁶ Kuate nu alonu sunjomba prowamngajnga pasa kitek katna. Kile Kristus nu alonu ta kilemayokkate. Pasa kitek tuku alonu sunjokanu pasa ambokok lite. Ta tuku atrau piro Kuate nu Kristus tuna tanje pris mbal tuku piro ambokok mata lite. ⁷ Kuate nu Moses ndonj pasa katna ta sinamnje tanjo pino kumumbi minnaig kande nu manj pasa kitek kat ndana kande. ⁸ Kuate nu tukul pasa kumnemnje minnaig mbal nu nane ndonj pasa njak minmba tenjenmba sakina.

Ye Sunjo, ye satinjamngit. Ait ande prowa le ye Israel mbal ndonj Yuda mbal turmba pasa kitek sanjrinu katamngit.

⁹ Ye o buk Israel mbal tuku mbunj turka ndin temayoken le Isip kusremba kinaig ait mbolnje nane pasa sanjrinu katen tanjamba kuga. Nane ye tuku pasa ta dubi maye ndamba kusrenaig le ye nane ngumneningen.

- 10 Ye Sunjo ye satinjamngit. Ngumneŋga ait kumunjuwa le ye pasa kitek tejenmba Israel mbal ndonj katamngit. Ye yiŋe tukul pasa ŋakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ŋgamunjal sinamngje patike likamngit. Ye nane tuku Mbara Sunjo mini le nane yiŋe mbal minamnggaig.
- 11 Nane nanjine kilke tuma mbal nanjine ndare Kuate tuku kila pilwaig ŋga maŋ tum-ninge nda.
- Nyu ŋak nyu kugatok mbal nane ŋakmba ait ta mbolngje ye kila minamnggaig.
- 12 Ye nane mapeka nanjine wam ŋaigonu sauke ningamngit. Taŋawi sulumba ye nane tuku une ŋakmba gi-laingamngit ŋgina. *Yeremia 31.31-34*
- 13 Kuate nu pasa kitek katam saka nu pasa ambokok te-sina le piro kugatok minit. Nu piro kugatok minmba ngisiniu bafute.

9

Kuate mbarinjam tuku kilke mbolok tawi wande

¹ Pasa ambonja Kuate nu Moses ndonj katna ta nane ta sinamngje fare fare Kuate mbarin ndanaig. Nane tukul afu dubika nu mbarinnaig. Nane nu mbarinjam tuku kilke te mbolok tawi wande pilnaig. ² Nane wande tumailamngje bulu ande mbain mbolngje pilnaig. Tukul bret Kuate am mbolngje patikinaig tuku mata mbain ta mbolngje minnaig. Tawi wande ta nyunu tukul wande. ³ Tukul wande ta ŋgamunje malaŋga tukulunu tawi sunjokanu minna. Tawi ta ngumnemngje tawi ma ande minna ta nyunu tukul wande sunjo.

⁴ Wande ta sinamngje mbain ande aganj afu pasokanu le

mundur magenu prowanu ta minna. Mbain ta nane golmbi wakeinaig. Kuate nu Israel mbal ndonj pasa katna ta tuku bokis mata minna. Nane ngaronu golmbi wakeinaig. Ndame armba tukul pasa kuyaranu ŋak, gol waim mana fudinndo ŋak, Aron tuku ndumndum kuzru prona ta ŋakmba bokis sinamngje patikinaig. ⁵ Bokis mbolngje eŋel armba wakeika patikinaig. Eŋel ar ta magenu ndo kilŋa ŋak. Nale nakile salmban kuitka bokis tukulnu songinaik. Kuate nu taŋgo tuku mbar saukam tuku pris sunjo nu bokis tukulnu ta mbolngje aganjmor ndarenu barejanu. Sine kile tawi wande tuku aganj ndende ŋakmba satinjam tuku ait kuga. ⁶ Nane taŋamba tawi wande tuku aganj ndende ŋakmba patike likinaig.

Pris mbal nane mara mara wande tumailam ta sinam kumba atrau piro yinyam kumba minnaig. ⁷ Tawi ma ngumnemngje minna ta pris sunjo ndo nu wande ta sinam kambinu. Mara mara kuga. Yar ndindo sinamngje ki ait ndindo ndo nu wande ta sinam kambinu. Nu kambim nga aganjmor ndare kilmba nuŋe mbar, taŋgo pino tuku mbar, mbar afu nane kumba kamus ndanaig ta ŋakmba saukam tuku Kuate atraukanu. ⁸ Maŋau ta mbolngje Tukul Guwa nu tejenmba sine tumsinngit. Ambokok maŋau sinamngje tukul wande tumailamngje atrau piro kuga ndawa ta ake taŋgo nu tukul wande sunjo ngumnem ta sinam kumba Kuate tugum kambim kumuŋ kuga.

⁹ Tawi wande ta maŋau kitek te tuku kanunu ndo. Maŋau ta sinamngje nane Kuate mbarinjam nga aganj yinyam Kuate tuku patika aganjmor kilmba bale farmba atrauka taŋamba taŋamba minnaig. Nane taŋanjaig ta nanjine mbar maŋau tuku piti

nanjine wamdus sinamnje min-naig. ¹⁰ Nane kule le nyamagan tuku tukul ngarosu aganj ndende minyanje likam tuku tukul ta ndo dubika minnaig. Tukul njakmba ta ngarosu tuku ndo. Nane tukul kame ta dubika minwaig le Kuate nu manjau kitek te-mayokuwa le tukul kame ta sanjri kugawamnjaig.

¹¹ Nane tukul manjau dubika minnaig le ta ngamuknje Kuate tugumnje ngamuŋgal mukuk njak minam tuku manjau prona. Kristus nu pro manjau ta tuku pris sunjo mayok kina. Nu Kuate tuku wande sinam kumba ka pris sunjo piro biyit ta kilke mbolok wande kuga. Samba mbolok wande tugusek. Tanjonje pile ndakinaig tuku. ¹² Nu wande ta tuku tukul wande sunjo nduiye sinam kina. Nu pris sunjo ambokok tanjan meme le makau fat tuku ndare kilmba tukul wande sunjo sinam kine ndakina. Nu nuje ndare tumba ka ndare tamba sine piyasinmba sine tuku muskil nduiye kile-tidingina.

¹³ Manjau ambokok dubimba nane meme le makau pailnu tuku ndare kilmba makau panjar fatnu pasokinaig tuku kuke tugu ta tur mbilmba tanjo nu wam afu mbolnje kutur kilanu ta nane mbolnje barennjinaig. Barennjinaig le nanjine ngarosu tuku kutur saukinaig.

¹⁴ Kristus tuku ndarenje aganjmor ndare tuku piro lite. Nu purfenju ndo minmba nuje minmba minam tuku manjau tuku sanjri mbolnje nuje ngarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukina. Wam afu dubikeg le tur ndasingig le wamdus piti njak mineg ta nuje ndarembi mbar ta njakmba sauke suluwa le sine ngamuŋgal mukuk njak Kuate mbarinjam kumuŋ. ¹⁵ Pasa kitek Kuate katna ta kile Kristus nu alonu kile-mayokkate. Nu tuku kume mbolnje pasa ambonga

katna ta kumnemnje minmba mbarde mbal muskil kile-tidinge ningit. Kile Kuate nu o buk sakina tanjamba nu wikade mbal njakmba nuje wam magenu kilam tuku minig.

¹⁶ Tanjo ande ngumnenja ye kumi le ye tuku aganj ndende yije mbalnje kilam tuku nga idusmba nu waje ande kuyarmba pilit. Tanjo ta nu kumit le ndo nu tuku aganj ndende kuembol walmba kilig. ¹⁷ Nu nuje pasa kuyarte sulumba nu abo minit ta kuyar ta alo kugatok tanjan minit. Nu kumit le ndo alonu mayok kinit. ¹⁸ Wam ndui ta ndo Kuate nu pasa o buk tanjo ndonj katna ta alonu mayok kuwa nga tane aganjmor bale farap ngina. Ndare tamba pasa katna ta tugu pilnaig ta tenenmba. ¹⁹ Moses nu tukul pasa njakmba tanjo pino sanjgina sulumba nu makau fat le meme tuku ndare kilmba kule tur mbilna. Tanjamba nu sipsip nguenu gurgur kilmba hisop ail wanenu tur kusmba pilna le ndare sinam kina. Kina le tumba barenja le tukul kuyaranu waje tanjo turmba mbol kinaig. ²⁰ Tanjamba Moses ndek sakina: Tane dubikam tuku Kuate nu tane ndonj pasa katna ta ndare tembi tugu pilit ngina.

²¹ Nu wam kina tanjamba ndo ndare ta tumba ka tawi wande sinamnje Kuate atraukam tuku aganj ndende njakmba mbolnje barennjina. ²² Moses tuku tukul manjau ta sinamnje kutur njakmba mayok kinaig ta ndarembi ndo saukinaig. Ndare kutu ndate ta tanjo tuku une sau ndakate.

Yesus nu kummba sine tuku une saukina

²³⁻²⁴ Manjau ambokok sinamnje nane aganjmor ndarembi kutur saukinaig. Manjau ambokok ta samba mbolok manjau kube ndo naig. Kristus nu kilke te mbolok tuku tukul wande sinam kine ndakina. Nu samba mbolok tuku

wande tugusek ta sinam kina sulumba kile sine turkam tuku Kuate tugumŋe minit. Ta tuku samba mbolok agan ndende aganmor ndarembi kutur saukam kumuŋ kuga. Atrau agan purfeŋnumbi ndo kutur saukam kumuŋ.

²⁵ O buk yar kidemba ki ait ndindo mbolŋe pris sunŋo nu tukul wande sunŋo sinam kambim nga nuŋe ndare tumba kine ndakina. Nu aganmor ndare kilmba kambinu. Kristus nu taja ndana. Nu nuŋe ngarosu kumam tuku palmbim nduina sulumba nuŋe ndare tumba samba mbolok tukul wande sinam kina. ²⁶ Nu wam ta ke ndakina kande Kuate nu kilke te-mayokna ait ta mbolŋe nu tugu pilmba kume tutur-tuturmba ka kile tanjamba minit kande. Ait kugawam tuku ait te mbolŋe nu mayok kina sulumba nuŋe ngarosu tambu une njakmba sauke suluwam tuku Kuate atraukam nduina. ²⁷ Tanŋo njakmba kume nduiwaig sulumba Kuate nu nane pilenŋgam tuku ait tairnŋa minamŋaig. ²⁸ Tanjamba ndo Kristus nu nuŋe ngarosu pilna le nane nu balenaig le nu kumam nduina sulumba tanŋo gudommba tuku une saukina. Nu maŋ luka prowamŋgat ta une saukam tuku prowe nda. Sine nu minde mineg mbal sine tuku muskil kile-tidinŋe singam tuku prowamŋgat.

10

¹ Tukul maŋaunŋe samba mbolok tuku tugusek maŋau tuku alonu kile-mayok ndakate. Nu wam tugusek tuku kanunu ndo. Ta tuku nane tukul dubimba yar kidemba aganmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atrauka Kuate am mbolŋe kumumbi mayok kine ndakade. ² Nane kumumbi mayok kinaig kande nane une tuku piti kamus ndamba aganmor maŋ kilmba bale farmba atrau ndakinaig

kande. ³ Nane yar kidemba une saukam tuku aganmor kilmba bale farnjamba atraukinaig sulumba nanŋine une ta idusmba minanu. ⁴ Makau pailnu le meme tuku ndarembi une saukam kumuŋ kuga. ⁵ Ta tuku Kristus nu kilke te mbol prona sulumba nu Kuate sana:

Nane aganmor kilmba bale farmba agan kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta njakmba ne nzali ndanate. Ta tuku ne ye ngarosu te sina.

⁶ Nane aganmor kilmba bale farmba njak pasokade ko nanŋine une idusmba aganmor bale farmba atraukade wam ta njakmba ne nda nzalinate.

⁷ Ta tuku ye ne sanamŋgit. Kuyar pasa ye tuku tanjamba sakate ta ye prowen te ne tuku nzali njakmba dubikam tuku minet. *Mune 40.6-8* Kristus nu tanjamba Kuate sana.

⁸ Kristus tuku pasa ta tugunu tenemba. Nu ambonŋa sakina: Aganmor kilmba bale farmba agan kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ne nzali ndanate. Aganmor kilmba bale farmba njak pasokade ko afu nanŋine une tuku atraukade maŋau ta njakmba ne nda nzalinate ngina. Nane tukul maŋau dubimba maŋau njakmba ta kinaig ta ⁹ Kristus nu maŋ pasa tuturmba sakina: Ye prowen te ne tuku nzali njakmba dubikam tuku minet ngina. Nu maŋau kitek Kuate tuku nzali njakmba dubikam tuku ta mayok kuwa nga tukul maŋau tuku piro te-sina. ¹⁰ Kristus nu Kuate tuku nzali ta dubimba nuŋe ngarosumbi Kuate atraukam nduina. Tanjana le Kuate tuku nzali mayok ka Yesus Kristus tuku kume mbolŋe sine nu am mbolŋe kumumbi mayok kageŋ.

¹¹ Tukul maŋau mbolŋe pris mbal nane tawi wande sinamŋge

mara mindek tanje piroka tin minig. Nane aganjmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atraukade ta aganjmor ndarenunje tanjo tuku une saukam kumuŋ kuga. ¹² Kristus nu tanjo tuku une saukam tuku nu nuŋe ngarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukam nduina. Nu tuku atrau aganj une saukam tuku sanjri minmba minamngat. Nu tanjana sulumba nu Kuate tuku ndinam kumamngje minyoka ¹³ Kuate nu nuŋe ngueu mbal njakmba kile-ibenka nu kumnemngje patikam tuku tairnnga minit. ¹⁴ Nu nuŋe ngarosu atraukam nduina le sine nu mbolnge purferŋnu mayok kineng mbal Kuate am mbolnge kumumbi minmba minamngig. ¹⁵ Tukul Guwa nu wam ndui ta ndo tumsingit. Nu ambonnga tenjenmba sakina.

¹⁶ Ye Sunjo ye sakamngit. Ait ande prowa le ye pasa kitek tenjenmba Israel mbal ndon katamngit. Ye yiŋe tukul pasa njakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ngamunjal sinamngje patike likamngit ngina. *Yeremia 31.33*

¹⁷ Tukul Guwa nu lato man tenjenmba sakina. Ye nane tuku une wam njaigonu njakmba gilaingamngit ngina. *Yeremia 31.34*

¹⁸ Kuate nu sine tuku une njakmba sauka gilaingina tukunu une saukam tuku atrau aganj nu piro kugatok minit.

Sine Kuate tugum kab

¹⁹ Tira kame, Yesus nu nuŋe ndarembi sine tuku une njakmba sauke suglukina. Ta tuku kile sine kuru kuru ndaka ngaro bulok samba mbolok tukul wande sunjo sinam kumba Kuate tugum kab. ²⁰ Sine Kuate tugum kambim tuku Yesus nu nuŋe ngarosu atrauka ndin kitek wakeina. Ndin ta abo njak minmba minam tuku.

²¹ Nu pris sunjo mayok ka sine Kuate tuku mbal kulatkate. ²² Nu sinjine mbar tuku piti sauke sulumba kule purferŋnombi sine tuku ngarosu njakmba minyanganina. Ta tuku sine wamdus ndindo tumba Kristus tuku sanjri tomba tinnga ngarosu bulok Kuate tugum kab. ²³ Sine nu tuku pasa tuku alonu tairnnga mineg ta kusre ndamba biye debe. Kuate nu sinja nuŋe pasa dubimba sinjine muskil kile-tidinge sinjamngat.

²⁴ Sine tira kame nane afu ngamunjal ningam tuku afu mbolnge manau magenu ke likam tuku sinjine sinjine ngamunjal kuagnekube. ²⁵ Sinjine mbal afu Kuate mbarinam tuku mangur ndakade ta sine tanja ndabe. Sine manjurka sinjine sinjine tira ndon munju sanjri pileninbe. Sunjo prowam tuku ait buk patukate. Ta tuku sine mara mara manjurk kube.

Kristus ngumnewam tuku manau

²⁶ Sine Kuate tuku pasa tugusek ismba kila pilmba sinjine nzali ndo dubimba wam njaigonu kumba mineg ta atrau aganj ande une saukam tuku mine ndakate. ²⁷ Sine tanjamba mineg ta sine pilesingam tuku ait Kuate nuŋe ngueu mbal kilmba pa kame njayo mbol pankamngat ta tairnnga minbe.

²⁸ Tango ande nu Moses tuku tukul pasa ande ake aganj tanjan nga lukamba likina ta tanjo armba ko kenmba nu kanjermba nu tumba ka pasa mbolnge te-timba nu mape ndamba balewanu. ²⁹ Ande nu Kuate tuku Kinjo ngumnete ta sinja nu ngaro mukuk mine nda. Yesus nuŋe ndare kutuna le Kuate nu pasa kitek katna ta alonu mayok kina. Nane ndare ta ake aganj ngade ta ndare ta mbolnge ndo nane purferŋnu mayok kambim tuku nu kumna. Tukul Guwa nu nane ake sinan make patikam iduste ta nane nu tumail pande. Mbal ta nane sinja pa sunjo tam tuku minig.

³⁰ Kuate nu pasa tenenmba sakina: Manjau njaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yenge pa ningamngit ngina ta sine njakmba kila. Nu lato pasa ande mata sakina: Ye Sunjo. Ye yiye mbal njakmba pileningamngit ngina. ³¹ Ande nu Kuate minmba minit nu tuku pa kanjerwa sulumba ose. Nu kuru kuru sunjo tamngat.

Sine sanjri tinga dirnanjube

³² Ambonja bulu mayenu tane tugum prona le tane piti sugo afu pronaig ta tane sanjri tinga dirnanja minnaig. ³³ Nane tane kilmba tanjo am mbolnje kiletidinga piti sugo tinmba tane tumail pantinginaig. Mara afu tangine tira afu mbolnje tanjanaig ta tane kuru kuru ndaka nane ndon ulendikinaig. ³⁴ Nane afu mulinj kilanu minnaig ta tane nane ndon piti kuranaig. Nane afunje tane tuku aganj ndende ake kilmba njaigo siglikinaig ta tane ta tuku wamdus piti sunjo nda tinaig. Aganj kame ta kilke te tuku aganj ndo nga tanjine samba mbolok aganj ndende magenu minmba minam tuku ta idus tidinginaig. Tanjine manjau mayenu ta gilai ndanjan.

³⁵ Tane sanjri tinga dirnanja tanjamba ndo minap ma ma lafu mayenu tamnjanig. ³⁶ Manjau tamba ndo Kuate tuku nzali njakmba dubikap sulumba wam mayenu prowamngat nga sakina ta tamnjanig. ³⁷ Kuate tuku pasa te tane isap.

Ande prowamngat ta nu dalke nda. Mine minemba prowamngat.

³⁸ Yiye tanjo tinreknu nu ye ndo idusyumba ye kumuŋ nga saka minwa. Nu kuru-kuruka lukuwa ta ye nu nzaliwe nda. *Habakuk 2.3-4*

Kuate tuku kuyar pasa tanjamba sakate. ³⁹ Tira kame, afu kuru-kuruka luka ngisikade ta sine nane tanjan kuga. Sine Kuate tala ndamba nu kumuŋ nga abo njak minmba minam tuku mbal mineg. Njisike nda.

11

Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku mbal

¹ Sine Kuate tuku sanjri tomba tinjeg wam ta tugunu tenenmba. Sine wam kame tairnga mineg ta sinja kilamngig ngeg. Aganj ndende ammbi kanjer ndakeg ta sonndo minig nga ngamungalmbi iduseg. ² Sinjine mbuŋ kame nane manjau ndui ta njak minnaig le Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ninjina.

³ Sine Kuate kumuŋ nga sakeg ta nuŋe pasambi samba kilke kile-mayokkina ta sine kila. Sine aganj ndende ammbi kanjerkeg te nu aganj ammbi kanjer ndakeg tamba nu kile-mayokkina ngeg.

⁴ Abel nu Kuate tuku sanjri tomba tinja aganjmor tumba atraukina. Atrau aganj tanje Kain tuku atrau aganj lina. Kuate nu Abel tuku atrau ta kanjermba nzalina le nu tanjo tinreknu nga nu tuku nyu te-mayokna. Nu o buk kumna ta nuŋe manjau mayenu tanje sine tumsinmba minit.

⁵ Enok nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina ta nu kume ndakina. Kuatenje nu ngarosu njak tina le afu nu tuku mindesinj kanjeram tuku sotete pisenginaig. Kuate nu Enok nda tina sulumba nu tuku gare sunjo tina. Kuyar pasa tanjamba nu tuku sakate. ⁶ Ande nu Kuate talate ta nu Kuate gare tambim kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu Kuate tugum kambim nga Kuate nu sinja minit nguwa. Ne nu sota le nu ne mbolnje wam mayenu kamngat nga idusa.

⁷ Kuate nu wam ngumneŋga prowam tuku Noa rironŋ pasa sana ta nu ismba Kuate tuku pasa son ŋga nu nuŋe ndare mage minam tuku wanŋ ande kusna. Noa tuku manjau tanŋe kilke mbolok mbal tuku manjau ŋayonu kilimok te-mayokna. Kuate nu kumuŋ ŋgina ta nu am mbolŋge kumumbi mayok kina.

⁸ Kuate nu Abraham nuŋe ma kusremba ma kise ande tambim tuku sana le nu Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa nuŋe ma kusremba kina. Ma nu kambim tuku ta nu gilai. Ake tinŋa kina. ⁹ Kuate nu ma tambim tuku sakina ta mbol prona sulumba nu Isak le Yakob ndonŋ rawe tanŋo tanŋan minmba baibai ndo patikinaig. Abraham Kuate nu kumuŋ ŋga ma tam tuku wamdus bulok tairŋga minna. ¹⁰ Kuate nu samba mbolŋge tumbranŋ mayenu minmba minam tuku pilna ta Abraham nu tumbranŋ ta ndo idusmba wamdus bulok ŋak tairŋga minna.

¹¹ Kuate nu pasa sanŋgrinu sakina le Abraham piyo nuŋe Sara nu ismba Kuate nu kumuŋ ŋgina. Ta tuku nu saibo pile mayemba kiŋo tam tuku ait lina ta nu kiŋo konna le sanŋri tinŋa funŋulok minna. Kuate nu sinŋka nuŋe pasa kumuwamŋgat ŋga nu tanjana. ¹² Wam ta mbolŋge tanŋo ndindo ta saibo pile mayemba kumam tuku ait patukina le nu tuku mbuŋ gudommmba mayok kinaig. Samba mbolŋge mbai minig piyalŋge fulbul minig tanŋan burnu kumuŋ kuga.

¹³ Abraham nane Kuate tuku pasa ismba nu kumuŋ ŋga saka minnaig ma ma alonu kanŋer ndamba kume likinaig. Nane pasa ndo ismba ngumneŋga alonu prowamŋgat ŋga nane kila minmba gare ŋak kume likinaig. Nane kilke te mbolŋge minmba sine rawe tanŋo tanŋan mineg ŋginaig.

Singine tumbranŋ tuguk kilke te mbolŋge mine ndakate ŋga saka minnaig. ¹⁴ Tanjaka sakinaig mbal ta nane tumbranŋ ande minam tuku sota wamdus te-mayoknaig. ¹⁵ Nanŋine tumbranŋ o buk kusre-naig ta luka kambim kumuŋ ta nane tumbranŋ ta idus ndanaig. ¹⁶ Nane ma kise mayenu ndo sota minnaig. Ma ta samba mbolok. Nane Kuate nu sine tuku Mbara ŋginaig le nu nane tuku nyu yabu ndaka samba mbolŋge tumbranŋ ta kuanekne ningina.

¹⁷⁻¹⁸ Kuate nu nuŋe kiŋo Isak tuku teŋenmba Abraham sana: Isak mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kanŋaig ŋga sana. Nu Abraham tuku ngamunŋal son tagona le nu Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa nuŋe kiŋo ndindo balemba luka Kuate atraukam bafuna. ¹⁹ Nu teŋenmba idusna: Isak nu kumwa ta Kuate nu te-tiwamŋgat ŋgina. Ta tuku Isak nu kume ndakina ta nu kumanu tanŋan mam nuŋe nu manŋ luka tina.

²⁰ Isak nu Kuate nu kumuŋ ŋga nuŋe kiŋo armba Yakob le Esau wam ngumneŋga mayok kanŋaig ta tuku nyaro pasa nikina.

²¹ Yakob nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga nu nuŋe wa kame Yosef tuku kiŋo armba wam ngumneŋga mayok kanŋaig ta tuku nyaro pasa nikina. Nu nuŋe ndumndum biymba tamba ŋgaro sanŋri pilemba loka Kuate tuku nyu te-duŋga nu nale nyaro pasa nikina.

²² Yosef nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga Israel mbal Isip kusrewam tuku saningina: Tane Isip kusremba ye tuku isu kilmba kumba tanŋine ma kitek mbolŋge ngukap ŋgina.

²³ Ngumneŋga Moses tuku ina mam nu te-pilmba kiŋo mayenu ŋga Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa Farao tuku tukul pasa kuru kuru

ndaka nu yubenginaik le tambun kenmba minna.

²⁴ Moses nu sunḡokina sulumba Kuate nu kumuḡ nga nu Faraο tuku wa nga nyu sunḡo tunaig wam ta ḡgummena. ²⁵ Kilke te tuku nzali ḡaigonu ait fagnu ndo minam tuku ta ḡgumneniḡgina sulumba Kuate tuku mbal sinamanzer sunḡo minnaig ta nane ndoḡ ulendikina. ²⁶ Nu Isip mbal tuku agaḡ ndende magenu kilam tuku ta agaḡ ḡai fudiḡndo taḡaḡ ḡga mbulmba pitaikina. Nu afunḡe tumail pan-naig ta nu Kristus tuku idusmba ḡgamunḡal mukuk ḡak minna. ²⁷ Nu Kuate tuku sanḡri tomba tiḡga Faraο tuku gubra kanḡermba kuru kuru ndaka sanḡri tiḡga Isip kusrena. Sine siḡgine ammbi Kuate kanḡeram kumuḡ kuga ta Moses nu Kuate kanḡeranu taḡaḡ sanḡri tiḡga minna. ²⁸ Kuate nu kumuḡ ḡga nu Pasowa ait sunḡo tugu pilmba kame eḡel nu Israel mbal tuku kiḡo mulum mapeka bale far ndakuwa ḡga nu nane sanḡgina le nane sipsip baleniḡmba ndarenu kilmba nanḡine wande malaḡga piseniḡginaig.

²⁹ Israel mbal nane Kuate nu kumuḡ ḡga Yu Gurgur ḡgamunḡe bablakina le sim kinaig. Isip mbal nane mata sim kambim tuku tagomba kinaig ta nane ḡakmba ḡgisikinaig.

³⁰ ḡgumneḡga Israel mbal Ku-ate nu kumuḡ ḡga Yeriko tumbranḡ mara 7 laipnaig le ndame fonde sambrika guronaig.

³¹ Yerikonu pino Rahab taḡgo didik farmba minna tuku ta nu Ku-ate kumuḡ ḡga Israel taḡgo armba tumbranḡ ta katesewam pronaik le nu nale turka yubengina. Ta tuku nuḡe ḡgueu mbal kame pronaig ta nane Yeriko mbal ḡakmba bale farka nu mapemba bale ndanaig.

³² Ye nane gudommba tuku wam kubewam kumuḡ. Gideon Barak Samson Yefta David Samuel

tuan taḡgo ḡakmba satinḡam tuku ta ye ait kuga. ³³ Mbal ta nane ḡakmba Kuate nu kumuḡ ḡga teḡenmba ke likinaig. Afu nane kilke kisekok mbal ndoḡ kame bumba nane kile-ibenḡkinaig. Afu sanḡri tiḡga maḡau tiḡreknu ndo mayok kambim tuku pirokinaig. Afu Kuate nu nane mbolḡe wam magenu kam tuku sanḡgina ta alonu tinaig. Afu nane laion tuku miḡge tukulniḡginaig. ³⁴ Nane afu pa sunḡo sinamḡge patikinaig ta kume ndakinaig. Afu nanḡine ḡgueu mbalḡge bagimbi bale faram bafunaig ta nane sanḡri tiḡga kua kinaig. Afu sanḡri kugatok ta Kuate tuku sanḡri mbolḡge sanḡri tiḡginaig. Nane kame buwam tuku sanḡri tinaig le kilke kisekok mbal nane kua kinaig. ³⁵ Pino afu nanḡine kutu kummba maḡ aboḡginaig le kilnaig.

Kuate tuku sanḡri tomba tiḡginaig mbal afu piti yimyam kanḡerkinaiḡ. Nane afunḡe nane Kuate kus-rewaig ḡga ḡgarosu rar sunḡo niḡginaig le abo tugu kitek tam tuku saka Kuate kusre ndamba rar sunḡo kamusmba ma ma kume likinaig. ³⁶ Afu kilmba amseseniḡmba muli karenḡnumbi ḡgusniḡge likinaig. Afu muliḡ kilmba wandekḡge patikinaig. ³⁷⁻³⁸ Nane afu ndamembi bale farniḡginaig. Afu so sunḡombi ḡgamunḡe kat pugurkinaig. Afu kame bagimbi bale farniḡginaig. Kuate tuku mbal ta sipsip ko meme tuku ḡgaro fulka tiḡge lika minnaig. Nane piti yimyam kilmba kua ka ma baknu mbolḡge tabe poḡ pilemba ndame burok ko kilke burok sinamḡge nane kuirka sinamanzer sunḡo tumba mine likinaig. Kuate tuku mbal ta nane kilke mbolok mbal ndoḡ ulendikam mbulnaig.

³⁹ Nane ḡakmba Kuate nu kumuḡ ḡga dirnanḡa saka minnaig ta Ku-

ate nu nane tuku gare njak nyu sugo ninjina. Kuate nu wam mayenu kam tuku sakina ta nane alonu kanjer ndanaig. ⁴⁰ Ta ndanam? Kuate nu sine tuku ait mbolnje wam mayenu te-mayokam tuku idusmba nane sine tairnjuwaig le sine kumu kumu muskil kile-tidinge sinjamngat.

12

¹ Sine nane Kuate tuku sangri tomba tinginaig mbal ta tuku manau mayenu ta idus-ninjmba singine nzali yinyam ngumneninjmba ame unenje sine didikate ta kusreka sine tango kame usre mbolnje dirnanga pinderka piya mayenu tam idusde tanan ² singine wamdus Yesus ndo idus timba minbe. Sine ngamunggal son teg ta Yesus mbolnje teg. Teg le ka sangri tingate ta nunje sangri pilete. Yesus nu ngumnenja gare sunjo tam tuku idusmba ail kazrai tuku kume kiko sunjo ta tanaig nga kuramba kumna. Kummba tingina sulumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamnje nyu sunjo njak minit.

³ Mbal najgonu nane Yesus kasurmba nu tuku nyu nayo silinaig ta nunje sangri kusremba baklel ndana. Tane Yesus tuku manau ta idusmba tangine sangri tingade wam ta kusreka baklel ndawap. ⁴ Tane manau tinjeknu dubiwam tuku sangri tingade le afunje wam ta tuku tane kilmba bale far ndade. ⁵ Kuate nu pasa ande tane piti sinamnje sangri tingam tuku sakina ta tane gilaingade nga iduset. Kuate nu tane nunje kiyo kame tuku tenjemba sakina.

Yinje kiyo, ye ne te-tinam tuku pa tinet ta talaka nda isanu sukmba mine ndaka.

Ye ne sane liket ta sangri kusremba baklel ndawa.

⁶ Ye Sunjo. Ye tenjemba ket. Ye ande tuku kume purmba

minet ta ye nu te-tiwam tuku pa tuwet.

Ande nu yinje kiyo nga tet ta nu mayenu mayok kambim tuku ye nu nguset. *Sindaun 3.11-12*

Kuate nu tanjamba sakina.

⁷ Tane Kuate tuku pa kamusde ta nu sine kile-tidingam tuku tanjate nga sangri tingap. Tane Kuate tuku kiyo kame minig sulumba nu tuku pa kamusde. Kiyo ima nu mam nunje tuku pa kamus ndate? ⁸ Kuate nu nunje kiyo kame kile-tidingam tuku pa ninjit. Tane nu tuku pa kamus ndawap ta tane nu tuku kiyo kame nda minig. Tane ma ngamukok kiyo kame tanan minig. ⁹ Singine kilke mbolok mam kame nane sine kile-tidingam tuku pa singinaig ta nane kumumbi kade nga nane kumnemnje mingenj. Singine samba mbolok Mam nu singine kanu kulatkate sine pa singit ta sine sinja wamdus bulok njak nu kumnemnje minbe. Ta mbolnje sine mine mayenu tamngig. ¹⁰ Sine kiyo kame mingenj le singine mam kame sine kile-tidingam tuku nanjine wamdus fagnu tamba pa singinaig. Singine Mam Kuate sine nu ndonj purfeju tuma minbe nga wam mayenu ta tam tuku nu pa singit. ¹¹ Singine Mam sine pa sunjo singit le ta sinamnje sine gare kugatok ngamunggal rar njak mineg ta ima nu pa ta mbolnje sangri tingate ta ngumnenja nu alonu kanjerka nu wamdus bulok njak minamngat. ¹² Ta tuku tane pa ta kamusmba baklel ndaka sangri tingap. ¹³ Tane wamdus sangrinu pilmba manau tinjeknu ndo ke likap. Tanawap le tane tuku afu sangri kugatok ta nane sangri tingamngaga.

¹⁴ Tango njakmba ndonj wamdus bafumbi minam tuku wamdus sangrimba palpe. Tane tinjeknu mayok kambim tuku wamdus

ndindo pilmba dirnanḡap. Ande nu tinreknu mayok ndakuwa ta nu Sunḡo kanḡere nda. ¹⁵ Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinanḡ tanḡo make patikate wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus ḡgueu ḡak mayok ka tane ḡakmba ḡaigo siglikuwa le tane kutur tubekaig. ¹⁶ Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndonḡ unekumba minikat. Ko ande nu Esau tananḡ Kuate tuku wam ake aganḡ tananḡ ḡa bukḡgikat. Esau nu kinḡo mulum tukunu mam nuḡenḡe Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolḡe nu gubana le nyamaganḡ piyanu mambo nuḡe nyaro pasa ta tuna. ¹⁷ Ngumenḡa nu nyaro pasa bukḡgina ta luka tam tuku nu malmbi sunḡo tumba mam nuḡe kusnana kande nu tambim kumuḡ kuga. Nu manḡ ḡgamunḡal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane ḡakmba Esau tuku wam ta kila.

Sine samba mbolok aganḡ ndende tugum proweg

¹⁸ Israel mbal o buk Sinai tabe tugum promba nanḡine ammbi aganḡ ndende kanḡerkinaig. Tabe ta mbolḡe pa bulu sunḡo mayok ka ma furir sunḡo ndeka bubre sanḡri ḡayo tinḡa minna. ¹⁹ Ta sinamḡe tabil sinḡon sunḡo mayok ka Kuate tuku miḡe pasa ande pronā le tanḡo pino nane pasa ta ismba kuru kuru sunḡo tumba Moses sarsarmba sanaig: Sine pasa ta lato isam mbulig ḡginaig. ²⁰ Kuate nu rironḡ pasa ande tenḡemba sakina: Aganḡmor ko tanḡo tabe te tugum prowa kande mape ndamba ndamembi balewap ḡgina.

²¹ Wam mayok kinaig ta nane kanḡerka kuru kuru sunḡo tinaig le Moses nu mata sakina: Ye kuru kuru sunḡo tumba isu piririwet ḡa sakina.

²² Tane pasa kitek sinamḡe minig mbal tabe ta tugum pro

ndade. Kuga. Tane Kuate abo tugu minmba minit nu tuku tumbranḡ Sion tabe tugum prode. Tumbranḡ sunḡo ta Yerusalem kitek samba mbolḡe minit. Tumbranḡ ta sinamḡe enḡel gudommmba manḡur sunḡo pilmba gare-gareka minig. ²³ Mbal afu Kuate tuku kinḡo kame ambonganḡ mayok kinaig nu samba mbolḡe nane tuku nyu kuyarkina ta nane mata tanḡe manḡurkade. Kuate nu tanḡo ḡakmba pilesinḡit ta nu mata tanḡe minit. Nane Kuate tuku mbal tinreknu buk kumumbi mayok kine likinaig ta nane tuku kanu mata minig. ²⁴ Yesus nu mata tumbranḡ ta mbolḡe minit. Kuate nu pasa sanḡrinu kitek katna ta nuḡe alonu kile-mayokkate. Nuḡe ndare kutuna tanḡe Abel tuku ndare witina ta lite.

²⁵ Ta tuku tane kurau mayewap. Ande nu pasa tumsinḡit ta tane pitai bakeka. Moses nu kilke te mbolḡe Kuate tuku rironḡ pasa sanḡgina ta ande nu ismba nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa tamḡat. Kile Yesus nu samba mbolḡe rironḡ pasa sasinḡit ta ande nu pasa ta nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa sunḡo te nda ḡa iduste e? ²⁶ O buk Kuate nu Sinai tabe mbolḡe nuḡe pasa Moses ndonḡ katna le kilke te buru-burukina. Kile nu pasa sanḡrinu sakate: Ye kilke manḡ nduiye buru-buruwamḡit. Kilke ndo kuga. Samba turmba buru-buruwamḡit ḡgate. ²⁷ Kuate nu ye manḡ nduiye buru-buruwamḡit ḡgate ta tugunu tenḡemba. Nu aganḡ ndende kile-mayokkina te buru-buruniḡuwa le ḡakmba ḡgisikamḡaig. Aganḡ ndende buru buru ndakuwaig ta ndo kilmba patikuwa le minmba minamḡaig.

²⁸ Sine Kuate tuku gageu mayok kageḡ mbal sinḡine tumbranḡ tugusek samba mbolḡe buru-buruke nda. Ta tuku sine Kuate tuku gare pasa tube sulumba

nu kuru-kuruka nu kumnemnge minmba nu tuku nyu te-dungube. Mbariŋ maŋau ta nu nzalite. ²⁹ Singine Mbara pa sungo tigliŋ ŋakmba pasokate taŋaŋ minit.

13

Kuate gare tambim tuku maŋau

¹ Taŋine tira mbal ŋgamuŋgal muŋgu niŋge-niŋgekam tuku maŋau kusre ndawap. ² Mbal afu ma kisekok tane tugum prowaig kande tane nane kulat magekap. Nane afu buk taŋanaig ta nane eŋel kame kulatkinaig ta nane katese ndanaig. ³ Tane tuku afu muli wandekŋge minig ta tane nane ninanka nane ndoŋ piti tuma kurawanu taŋaŋ minap. Ko afuŋge tane tuku afu rar niŋgig ta nane mata ninanka nane ndoŋ rar tuma kamusanu taŋaŋ minap. Tane mata piti ndui ta kile-siglikubekaig.

⁴ Pino taŋgo ndoŋ muŋgu kilik maŋau mayenu ta ake agaŋ ŋga idus ndamba kurau mayewap. Ande nu maŋau ta purte ta nu mbar sungot. Pino taŋgo ŋak ko mbanzonu kuayarde mbal Kuate nu nane ŋakmba pileniŋgamŋgat.

⁵ Tane ndametiŋ kilam tuku piriri ndawap. Tane agaŋ ndende ŋak minig ta te kumuŋ ŋga idusap. Kuate nu teŋemba sakina: Ait ŋakmba mbolŋge ye ne ndoŋ minmba kusrene nda ŋgina. ⁶ Ta tuku sine Kuate tuku pasa ta idusmba sine miŋge bulokmbi teŋemba sakube.

O Sungo, ne mara mara kumumbi ye turyate.

Ta tuku ye taŋgo tuku ŋgueu maŋau kuru kuru ndaket. *Mune 118.6*

Sine taŋamba sakube.

⁷ Taŋine gabat kame Kuate tuku pasa mayenu tumsinginaig ta nane Kuate biye demba minnaig ma ma kume likinaig. Nane Kuate

tuku sanŋri tomba tiŋginaig wam ta idusmba kubewap.

⁸ Yesus Kristus mbilka kise mayok kine nda. Nu buk minna kile minit ŋgumneŋga ndui ta ndo minmba minamŋgat.

⁹ Tane rironŋkap. Nane afuŋge wam pagu pasa kise tumtiŋguwaig le tane nane dubikubekaig. Nane nyamagaŋ tuku tukul ndo dubikam tuku tumtiŋgig. Maŋau ta dubide mbal maŋau taŋge nane tur ndakate. Kuate nu sine ake sinaŋ make patikate wam taŋge singine ŋgamuŋgal sanŋri pilete.

¹⁰ Sine atrau mbain kitek ŋak. Nane kilke te mbolok tawi wande tuku maŋau dubide mbal singine atrau mbain kitek ta mbolŋge nyamagaŋ tumba nyam tuku nyu kugatok.

¹¹ Israel mbal tuku pris sungo nu agaŋmor tuku ndare kilmba taŋgo pino tuku une saukam tuku nu tukul wande sungo sinam kina. Nane agaŋmor ta ndemnu ŋakmba kilmba tumbraŋ sungo kusremba kilimŋge pasokinaig. ¹² Wam ndui ta ndo Yesus mbol prona. Nane nu tumba ka Yerusalem tumbraŋ sungo kilimŋge rar sungo tumba ail kazrai mbolŋge balenaig le kumna. Kummba nuŋe ndarembi sine tuku une saukina le purferŋnu mayok kageŋ. ¹³ Ta tuku sine singine maŋau yimyam ambokok ŋakmba kusreka kilim ka Yesus ndoŋ ulendikube. Singine mbal afu talasiŋgig ta sine piti ta nu kurana taŋamba ndo kurabe.

¹⁴ Sine kilke te mbolŋge tumbraŋ ande minmba minam tuku mine ndakate. Tumbraŋ sungo ande Kuate nu te-mayokamŋgat ta sine mindemba mineg. ¹⁵ Ta tuku sine mara mara Yesus tuku nyu tumba Kuate tuku nyu te-dungube. Maŋau tambi sine ŋakmba atrau agaŋ balemba Kuate atraukanu taŋaŋ keg.

¹⁶ Nane afu mbolŋge wam magenu kam tuku gilai ndaŋgap.

Afu nane aganj ndende denkade ta tangine aganj ndende tambu turkap. Manau kame ta Kuate am mbolnje atrau aganj mayenumbi atraukanu taranj. Nu kanjermba gare sungote.

¹⁷ Tangine gabat kame kum-nemnje minmba nane tuku wam pagu pasa dubi mayewap. Nane ngumneŋga ka Kuate tugumnje piro ta tuku sakamŋgaig ŋga idusmba nane kurauka tane kulat magekade. Tane nane tuku minje dubikade ta nane gare ŋak tane kulatkade. Nane piti ŋak pirokade ta piti ta luka tane mbol kanjat.

¹⁸ Sine Kuate am mbolnje mbar tuku wamdus piti kugatok ŋga iduseg. Sine manau tinjeknu ndo kam tuku matuk tukulkeg. Ta tuku tane sine tuku ŋga Kuate yabanap. ¹⁹ Ye pitik tane tugum prowam tuku tane sunjomba Kuate yabanap.

²⁰ Yesus nu kumna le Kuate tuku pasa kitek minmba minam tuku katna ta nu tuku ndarembi alonu te-mayokna. Tanana le Kuate nu Yesus te-tina le nu nyu sunjo tumba Kuate tuku sipsip kulatkanu tanjo sunjo minit. ²¹ Kuate nu ngamunjal mukuk miro. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam tuku nunje wam magenu kumumba tinjuwa. Tane Yesus Kristus tuku sanjri tomba tinjap le sanjri tanje Kuate nu tane tuku ngamunjal sinamnje nuje nzali ŋakmba kile-mayokkuwa. Yesus Kristus tuku nyu sunjo ta minmba minwa. Son.

²² Yinje tira kame, ye pasa kuennu tane tuku kuyar ndawet. Ye tane sanjri piletingam tuku pasa fagnu kuyaret te tane kilba pilmba ise mayewap.

²³ Timoteus nu mulintinaig ta nu buk mayok kina ta ye tane kila satinjet. Nu pitik ndo ye tugum te prowa ta ye nu ndonj tane tugum prowamngik.

²⁴ Tangine gabat kame Kuate tuku mbal ŋakmba sinjine gare

pasa te saninjap. Tangine tira afu Italinje minig ta nane mata tane gare pasa tinjig.

²⁵ Kuate nu ake sinanj tane make patikuwa.
Son.

YAKOBUS Yakobusnge waje kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneŋga nu maŋ kiŋo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat naŋgine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Waje te Yakobusnge kuyarna. Maib nuŋe Yudas tuku waje mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Israel tugu 12 kilke tugu kise kise mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Yakobus Kuate le Sunjo Yesus Kristus nale tuku piro taŋgo minet. Yeŋge tane tuku waje te kuyarmba pilet.

Piti ngamukŋge saŋgri tiŋgap

²⁻³ Tira kame, taŋgine ngamuŋgal son piti ngamukŋge saŋgri tiŋguwa ta bike ndakam tuku maŋau tane mbolŋge saŋgri tiŋgamŋgat. Wam ta tane kila. Ta tuku tane piti yimyam kaŋgerka gare-garekap. ⁴ Ngamuŋgal son bike ndakam tuku saŋgri ta kusre ndamba biye dewap le ma ma maŋau magenu ŋakmba tane mbolŋge mayok kuwaig.

⁵ Tane wamdus kuyar mayenu te-fugumba kande tane Kuate yabaŋap le nuŋge sunjomba tiŋgamŋgat. Nu kilke mbol mbal tuku sunjomba waknyate tuku. Nu taŋgo wam ande tuwit sulumba nu sawe lika nda tuwit. ⁶ Tane Kuate tala ndamba nu kumuŋ nga nu yabaŋap. Ande nu wamdus terokate ta nu bubreŋge yu fitte le yu tonjel tiŋgate taŋaŋ. ⁷⁻⁸ Nuŋe mine ŋakmba mbolŋge nu wamdus kine inumba tugusemba ke ndakate. Taŋaŋ taŋgo ta Kuate tugumŋge wam ande tamŋgit nga idus ndawa.

⁹ Tira kame, tane tuku afu sanzal minig ta tane Yesus mbolŋge nyu sugo tade tukunu wam ta tuku ndo payamkap. ¹⁰ Tane tuku afu agaŋ ndende sunjomba ŋak minig ta Yesus tinaig tukunu kile tane kilke mbol mbal am mbolŋge nyu kugatok minig. Wam ta tuku tane payamkap. Agaŋ ndende ŋak mbal mindesil bot taŋaŋ pitik kugawamŋgaig. ¹¹ Ki promba mindesil bot tugunu piyit le lamba supika ndeka mindepiye mayenu ta ŋgisikate. Taŋamba ndo taŋgo agaŋ ndende ŋak nuŋe piro ngamukŋge nu kumba nuŋe agaŋ ndende ŋakmba kusrekate.

Wam ŋayonu kam tuku tugu

¹² Taŋgo nu piti ait mbolŋge wamdus bulok pilmba saŋgri tiŋgate ta nu gare ŋak minanu taŋaŋ minit. Nu piti kuramba kumumbi mayok kuwa sulumba nu abo ŋak minmba minamŋgat. Kuate nu nuŋe kume purde mbal taŋamba niŋgam tuku sakina.

¹³ Tane tagotiŋgam tuku ait mbolŋge wam ŋayonu kam tuku idusde ta Kuatenge ye tagoyate nga sa ndakap. Andeŋge Kuate wam ŋayonu kam tuku tagowam kumuŋ kuga. Nu mata taŋgo ande wam ŋayonu kam tuku tago ndate. ¹⁴ Taŋgo nu nuŋe nzali ŋayonuŋge nu didikate sulumba wam ŋayonu kam tuku tagote. ¹⁵ Nu nzali ŋayonu kam tuku idusmba minit ma ma nzali ŋayonu te-mayokmba unekate. Uneka minit le ma ma wam ŋayonu ta sunjoka nu te-ŋgisite.

¹⁶ Tira kame, tane kuraukap. Tane wamdus mbarbekaig. Kuate nu sine unekam tuku tago ndasiŋgit. ¹⁷ Agaŋ magenu ŋakmba nu tugumŋge ndekade. Bulu ŋakmba mine likade Kuate nu tugu. Nu samba tuku bulu kise mayok kinig taŋamba nu kise mayok nda kinit. Nu purfeŋnu ndo minmba

minit. ¹⁸ Nuñe nzali mayok kina le nu nuñe pasa tugusekmbi sine kile-patikina le sine nu tuku mbal ñakmba ñgamukñge sine ambonña nu tuku kinjo kame mayok kagenj.

Sine Kuate tuku pasa ismba kumube

¹⁹ Tira kame, wam te kila palpe. Tane pitik pasa isam tuku kilba palpe. Pitik ndo pasa saka gubra te ndakap. ²⁰ Tanjo nu gubra tate ta Kuate nu nzalite manjau mayenu te-mayok ndate. ²¹ Ta tuku tanjine wamdus kutur tanjine wam ñaigonu ñakmba kusrekap sulumba tane ñgan minmba Kuate nu nuñe pasa tanjine wamdus sinamñge pilna ta kumnemñge minap. Kuate tuku pasa tanje tane tuku muskil kile-tidinje tingam kumuñ.

²² Tane Kuate tuku pasa ismba kumu-kumuwap. Nu tuku pasa isendo kade sulumba sine kumuñ ñgade ta tanjine wamdusñge yabritingit. ²³ Tanjo ande nu Kuate tuku pasa isendo ka kumu kumu ndate ta nu tanjo ande kanummbi nuñe tumail kinjenmba kanjerte tananj. ²⁴ Nu nuñe tumail kanjerte sulumba nu kumba nuñe tumail ndanj ndanj ta nu pitik gilaingate tananj. ²⁵ Ande nu Kuate tuku pasa purfeñnu tanjo tuku muskil kile-tidinate ta ismba nu lato lato kila pilit sulumba gilai ndanja kumu-kumuwa ta nu gare sunjo ñak minit.

²⁶ Ande ye Kuate dubimba mbarinjet ñgate sulumba nu nuñe mane kulat ndaka fare fare pasa kile-mayokkate ta nuñe wamdusñge yabrite. Nuñe mbarinte manjau ta alo kugatok. ²⁷ Tane nane munzanu mbal pino kuembol nane tuku piti sinzanñimmba turkap. Tane kilke te tuku manjau ñaigonu ñakmba kusrekap. Mbarinj manjau ta Kuate am mbolñge tugusek.

2

Tanjo tuku mindepiye pile ndaningap

¹ Tira kame, singine Sunjo Yesus Kristus Kuate tugumñge nyu sunjo ñak minit ta tane nu tuku mbal minmba ñgarosu mindepiye mbolñge tanjine tira kame pile ndaningap. ² Pasa te tane katesewam tuku satinjamñgit. Kusem ait mbolñge ande nu tawi mayenu tinmba mindepiye mayete le ande nu sanzalnu tawi urfunu tingit le nale kumu kumu prowik. ³ Tane tanjo tawi mayenu ñak nu make pilmba sakade: O tira, ne sine tugum tenje mbili mayenu mbolñge minyoka ñga sade sulumba tanjo sanzalnu ta ake aganj ñga ne ka sinje tinja ko pro ibenj tenje minyoka ñga sade ta ⁴ tane Yesus tuku manjau mbilmba wamdus tugusekmbi munju pile ndaningade.

⁵ Tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Kuate nu ima kate Yesus tuku son ñga nu kulatkate ma sinam kambim tuku madiningina. Aganj ndende sunjomba ñak mbal e ko sanzal mbal? Nane kilke mbolok mbal am mbolñge sanzalnu minig mbal ta madiningina. Kuate nu tanjamba nuñe kume purde mbal nu ndonj minmba minamñgaig ñga sakina. ⁶ Tane ndanjam tuku mbal ta tumail panningig? Ima katenge piti sunjo tinmba tane didika kilmba ka pasa mbolñge kile-tidinate? Aganj ndende sunjomba ñak mbalñge tanjade. ⁷ Yesus tuku nyu mayenu tane tinaig ta aganj ndende sunjomba ñak mbalñge ñayo silide.

⁸ Kuate tuku pasa ande tenjenmba sakate. Tane tanjine ñgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumñge minig mbal tuku kume purap ñgate. Tane Kuate tuku tukul sunjo ta kumu-kumumba minap. ⁹ Tanjine ammbi tanjine

munngu pilengade ta Kuate tuku tukul pasa tanje tane mbarde wam ta te-mayokmba tumtingit. ¹⁰ Tane Kuate tuku tukul pasa njakmba dubika ndindo ndo lukawap ta tane tukul njakmba lukakanu tananj. ¹¹ Ta ndanjam? Kuate nu tukul ande tenjenmba sakina: Tanjo pino munngu kuayar ndakap ngina. Nu tukul ande mata sakina: Tanjo ande bale ndawap ngina. Tane munngu kuayar ndakade sulumba ande balewap ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba lukakanu tananj.

¹² Tukul kitek Yesusnge pilna ta sine tukul ta alonu dubikeg e ko kuga. Kuate nu tanjamba sine pilesingamngat. Sine ta idusmba munngu kume purkube. ¹³ Ande nu tukul manjau kitek dubi ndamba afu mape ndakuwa ta Kuate nu tanjo ta pilemba mapewe nda. Ande nu afu mapeka minwa ta pilewam tuku kame nu laipamngat.

Ngamunggal tugusek

¹⁴ Tira kame, ande nu sakate: Ye Kuate tuku sangri tomba tinjet ngate sulumba manjau ta tuku alonu kile-mayok ndakuwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tuwe nda. Nu ngisinungat. ¹⁵ Tanjine tira ande tawi le nyamaganj tuku denkuwa le ¹⁶ tane nu samba ose tira, ne wamdus bulok njak kaye sulumba ngamunggal mukuk mina nga sawap sulumba nu tur ndawap ta pasa ta nu ndanjamba turamngat nga idusde. ¹⁷ Wam ndui tananj ndo ande nu Kuate tuku sangri tomba tinjate sulumba ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit.

¹⁸ Ande nu ye tuku pasa te isam mbulmba tenjenmba sakamngat. Ne wam magenu kumba minit ta ye Kuate tuku sangri tomba tinjet ngamngat. Nu tanjamba sayuwa ta ye nu tenjenmba kusnawamngat. Ye wam magenu

ke liket manjau ta mbolnge yinje ngamunggal son ne tumnam kumunj ta ne ngamunggal son ngate ta ame manjambi tumyamngat. ¹⁹ Mbara ndindo ndo minit nga ne son ngate ta maye ta bukla njaigonu nane mata Mbara ndindo ndo minit nga kuru kuru sunjo tade. ²⁰ Ne sinjka nginngan tanjo ande. Ande nu Kuate tuku son ngate sulumba nu wam magenu ke ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit nga sawamngat.

²¹ Ye pasa tembi tumtingamngat. Singine mbun Abraham nu nuje kinjo atrau mbain mbolnge pilmba balemba Kuate tuku atraukam bafuna. Nu wam ta kina le Kuate nu manjau ta kanjermba Abraham nu ye am mbolnge tinjeknu minit nga sakina.

²² Ata. Nu Kuate tuku sangri tomba tinjina sulumba alonu te-mayokmba wam ta kina. Wam kina ta mbolnge nuje ngamunggal son kumumbi mayok kina. ²³ Tanjamba kuyar pasa Abraham tuku sakina ta kumungina. Pasa ta tenjenmba. Abraham nu Kuate tuku sangri tomba tinjina le Kuate nu tuku ngamunggal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ngina. Tanjo te ye tuku gulab ngina. ²⁴ Ata. Ande nu Kuate tuku son nga wam ta tuku alonu turmba kile-mayokkate ta nu Kuate am mbolnge tanjo tinjeknu minit.

²⁵ Ye pasa andembi manj tumtingamngat. Rahab nu tanjo didik farmba minna le Yosuanje Zu tanjo armba kukulnikina le pino ta tuku tumbranj wam katesewam pronaik le nu nale tuku pasa ismba Kuate nu kumunj nga nu nale turka lukam tuku ndin kise tumnikina. Nu wam kina ta nu Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kina.

²⁶ Ne tuku kanu ngarosu kusrete ta ngarosu nu kumaknu minit. Tanjamba ndo ne ye Kuate son

ngget nga ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta ne tuku ngamunggal son mata kumaknu minit.

3

Mane fudiŋndo ta sanjri njayo

¹Tira kame, sine Kuate tuku pasa kukliweg mbal nane afu sine tuku mbar maŋau kaŋgerkam tuku kulatkade. Ta tuku tane gudommba piro ta pitik nda tap. ²Sine ŋakmba mbareg tuku. Ande nu nuŋe mane tugu kulat mayete ta nuŋe ŋgarosu tuku nzali ŋakmba kile-ibenkam kumuŋ. Taŋgo ta nu purfeŋnu.

³Hos poŋgade mbal ta nane ain fudiŋndo tumba naŋgine nzali dubiwam tuku hos tuku miŋgek sinamŋe patikade. Ain ŋai fudiŋndo tamba agaŋmor sunjgokanu ta mbilam kumuŋ.

⁴Waŋ tuku maŋau mata kaŋgerap. Waŋ sunjgokanu bubre sunjgo tiŋga waŋ kadute le pinderkate. Waŋ kulat taŋgo nu animbi kambim tuku iduste sulumba ulum ŋai fudiŋndo tamba waŋ sunjgo ta mbilte le bubre kuerka kinit.

⁵Taŋamba ndo mane nu agaŋ ŋai fudiŋndo ta sanjri njayo minit. Nu wam sugo ke likate ta tuku payamkate. Pa mirmin fudiŋndo ta duŋe sinamŋe ndeka pa sunjgo tiŋgate. ⁶Taŋamba ndo siŋgine mane te mata pa taŋaŋ. Nu agaŋ ŋai fudiŋndo kilke te tuku wam ŋaigonu ŋakmba kile-mayokkam kumuŋ. Nu Satan tugumŋe wam ŋaigonu kilmba ŋgarosu kutur tuwit sulumba taŋgo tuku mine njayo silite.

⁷Taŋonge agaŋmor yimyam, sar umaŋ, agaŋ rabmba likade, kualegaŋ ta ŋakmba kuapi niŋmba kulatkade le ŋgan patikade. Nane afu buk taŋanaig ta ⁸taŋgo nu nuŋe mane taŋamba kulatka te-ibenjam kumuŋ kuga. Mane te agaŋ njayonu ndo. Nu kame mbeŋ taŋaŋ kame agaŋ ŋak minmba mburerikate.

⁹Sine siŋgine mane tembi siŋgine Mam Sunjo tuku nyu te-dungeg sulumba maŋ taŋgo kasureg. i ... Kuate nu taŋgo nuŋe suk wakeina. ¹⁰Miŋge ndui tembi nyaro pasa saka kasur pasa mata sakeg. O tira kame, wam ta njayonu ndo. ¹¹Kule burok ndui tamba kule mayenu kaglinu turmba prowam kumuŋ kuga. ¹²Fik ail mbolŋge olif alonu prowam kumuŋ e? Ko grep muli mbolŋge fik prowam kumuŋ e? Yu sinamŋe mata kule prowam kumuŋ kuga.

Wamdus kuyar tugusek

¹³Tane ŋgamukŋe ima nu ye kila sunjo ŋak wamdus kuyar mayewet nga iduste. Ariya. Ne wamdus kuyar tugusek tuku alonu kile-mayokka wam magenu ke lika mine mayenu mbolŋge mina sulumba naŋe nyu payam ndaka. ¹⁴Ne nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naŋe ŋgarosu ndo idusmba ŋakmba tidonj panka minit ta naŋe nyu payamka ye wamdus kuyar mayenu ŋak minet nga yabri ndaka. ¹⁵Ande nu taŋamba wamdus kuyar pilit ta Kuate tugumŋe te ndakate. Kilke te mbolok kila Satan tugumŋe tate. ¹⁶Afu nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naŋgine ŋgarosu ndo idusmba ŋakmba tidonj pankade mbal nane ŋgamukŋe gubra maŋau sunjgoka nane pur yimyamkade sulumba wam ŋaigonu gudommba ke likade.

¹⁷Ande nu ŋgamunggal kuyar tugusek Kuate tugumŋe tate ta nu alonu teŋenmba kile-mayokkate. Nu maŋau purfeŋnu dubimba gubra kugatok wamdus mukuk minmba nu afu tuku pasa pitai ndaka nu ŋakmba sinanu wam magenu nane mbolŋge ke likate. Nu yabri maŋau kugatok wamdus ndindombi nane afu mbolŋge wam tugusek ke likate.

¹⁸ Nane nğan minmba wamdus mukuk tanjo ngamuknge temayokde mbal alonu nane mbolnge manjau tinjeknu mayok kinig.

4

Kilke te tuku manjau ndonj ulendi ndakap

¹ Ngarosu tuku nzali yimyam tangine wamdus sinamnge kame bumba minig. Ta tuku tane kualeyauka pasambi kame bude.

² Tane wam afu kilam idusde ta tane kilam fugumba ande balewam idusde. Tane wam afu kilam tuku am kikonj tingade ta kilam fugumba kualeyauka kame bude. Tane Kuate wam afu yabanj ndade tukunu tane wam ta denkanu minig. ³ Ko tane wam afu kilam tuku Kuate yabanje ta tane tangine nzali dubikam idusde tukunu Kuate nu nda tingit.

⁴ Tane Kuate ndo idus ndade. Ande nu kilke te tuku manjau ndonj ulendikate ta nu Kuate tuku ngueu minit. Wam ta tane kila. Tane kilke te tuku manjau ndonj ulendikam idusde ta tane Kuate tuku ngueu tanjo mayok kinig.

⁵ Kuate tuku pasa ande tejenmba sakate. Tukul Guwa Kuate nu singina ta sine Kuate ndo idusam tuku nu sangri njak sine kulatkate.

⁶ Ngarosu tuku nzali yimyam kile-ibenja Kuate ndo idusam tuku nu ake sinanj sine lato lato make patikate. Kuate tuku pasa ande tejenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ngueu minit.

Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinanj nane make patikate ngate. *Sindaun 3.34*

⁷ Ta tuku tane nğan patika Kuate kumnemnge minmba tane sangri tinga dirnanja minap le Satan nu tane kusreka kua kangat. ⁸ Tane Kuate tugum kape le nu tane tugum prowamngat. Tane mbarde

mbal tane tangine une manjau kusrekap. Wamdus ar ar njak minig mbal tane wamdus njaigonu kusrekap sulumba wamdus ndindo njak purfernu minap. ⁹ Tane tangine une tuku sinanu Kuate am mbolnge malmbikap. Tangine nzumilkade manjau mbilmba wamdus piti sunjo tap. Tane gare manjau mbilmba ye mbaren nga kikonu lok minap. ¹⁰ Tane tanjaway ta Sunjo nu tane kilmba kile-mayokkamngat.

Tira ande pile ndawap

¹¹ O tira kame, tane tangine tangine munju ngumnem pasa sa ndakap. Ande nu tira ande tuku ngumnem pasa sakate ko nu pilete ta nu Kuate tuku tukul turmba ngumnem pasa tumba pilete. Ne Kuate tuku tukul pilete ta ne tukul ta dubi ndate. Ne tukul tuku ma tumba nane ma ta tukulnge tate le ne tukul tuku pile tanjo mayok kinit. ¹² Kuatenge ndo tukul kile-mayokka sine tuku pile tanjo minit. Ande mine ndakate. Nunje ndo sine tuku muskil kile-tidingam kumunj. Nunje ndo sine pitaikam kumunj. Ne ima le tira ande pilete?

*Payamkam tuku manjau ku-
raukap*

¹³ Tane afu tejenmba sakade. Kite ko indole ye tumbranj sunjo ande mbol kumba tanje yar ndindo piroka ndametinj sunjomba kilamngit ngade. Tane tanjamba sakade mbal pasa te isap. ¹⁴ Indole wam ande prowam tuku ta tane gilai minig. Tane tuku abo guwa bidu tananj kile kangereg le pitik kugate tananj. ¹⁵ Ta tuku tane tejenmba sakap: Kuate nuje nzali dubiwa le sine abo minbe sulumba sine tanjamba tanjamba kamngig nga sakap. ¹⁶ Tane mbe mbolmbolka tangine ngarosu ndo payamkade manjau ta njakmba njaigonu ndo. ¹⁷ Tane wam magenu kam tuku

kila n̄ak minmba ke ndakap ta tane mbarde.

5

Agan̄ ndende tuku ndo idusde mbal piti tamn̄gaig

¹ Agan̄ ndende gudomm̄ba n̄ak mbal tane pasa te isap. Tane piti sugo kan̄gerkam̄n̄gaig ta tuku tane malm̄bi sun̄gowap. ² Tan̄gine agan̄ ndende ta mengam̄ tuku minig. Tan̄gine tawi magenu subin̄ge nyam tuku minig. ³ Kile kugawam tuku ait te mbol̄nge tane kilke te tuku agan̄ ndende kile-man̄gurkade ta tan̄gine ndametin̄ use purka sasukam tuku minig. Tane tan̄gine miron̄ ndo idusmba ndametin̄ tode le use purka sasukade. Ngum̄nen̄ga tan̄gine mbar use purkade wam ta mbol̄nge kilimok mayok ka pa tan̄an̄ tin̄ga tan̄gine n̄garosu pasokam̄ngat.

⁴ Tane isap. Piro mbal tane tuku piro mbol̄nge nyamagan̄ kilnaig ta tane kumumbi nane piya nin̄ge ndakinaig. Piya inumnu tane tugum̄nge minig tan̄ge tane tuku mbar te-mayokte. Piro mbal tuku malm̄bi ta Kuate Sun̄go nu isit. ⁵ Tane agan̄ ndende magenu n̄ak gare sun̄go tumba nzumilka minig mbal tane agan̄mor buk nyam tuku kumun̄gate tan̄an̄ tane baletin̄gam tuku ait patukate. ⁶ Tane tan̄go magenu kilmba yabri pasa mbol̄nge patika bale farn̄nginaig ta nane nan̄gine n̄garosu turam tuku san̄gri kugatok.

Tane n̄gan minap

⁷ Tira kame, tane wamdus bulok minmba Sun̄go prowam tuku tair̄nga minap le ma ma nu prowam̄ngat. Tane piro miro tan̄go tuku man̄au kan̄gerap. Nu nyamagan̄ ngu den̄purmba wamdus bulok minmba alonu tair̄nga minit le sawe piym̄ba ka ka ki prote le nyamagan̄ kilit. ⁸ Tan̄amba ndo tane n̄gamun̄gal wamdus bulok

n̄ak minmba san̄gri tin̄gap. Sun̄go prowam tuku ait buk patukate.

⁹ Tira kame, tan̄gine tan̄gine mun̄gu gubra pile ndakap. Tane tan̄awap ta Sun̄go nu tane piletin̄gam̄ngat. Nu prowam tuku ait buk patukate. ¹⁰ Tuan tan̄go kame Kuate tuku pasa kuklimba nane piti ait mbol̄nge n̄gamun̄gal mukuk wamdus bulok minmba san̄gri tin̄ginaig wam ta ndo tane idusmba kumu-kumuwap. ¹¹ Nane piti sugo kan̄gerka dirnan̄ginaig tukunu nane gare sun̄go n̄ak mbal n̄geg. Yob nu piti sinam̄nge n̄gamun̄gal mukuk n̄ak minmba san̄gri tin̄ga minna. Sun̄go nu tan̄go mapeka sinzan̄ningit tan̄amba ndo nu n̄gum̄nen̄ga Yob make pilmba sinzan̄na.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² Tira kame, ye pasa sun̄go te satin̄gam̄ngit. Tane pasa ande sakam n̄ga ki am mbol̄nge ko kilke am mbol̄nge ko agan̄ ande nyu mbol̄nge tan̄gine pasa san̄gri pile ndawap. Tane au n̄gam idusmba kande au ndo n̄gap. Kuga n̄gam idusmba kande kuga ndo n̄gap. Tane tan̄a ndawap ta Kuate nu tane kilmba pasa mbol̄nge kile-tidin̄gam̄ngat.

¹³ Tane tuku ande piti n̄ak ndeta nu Kuate yaban̄wa. Ande nu wamdus bulok n̄ak ndeta nu Kuate tuku nyu te-dun̄ga mune ulwa.

¹⁴ Ande nu guaze n̄ak ndeta Yesus dubide mbal tuku gabat kame wikuwa le nane nu tugum̄ promba Sun̄go tuku san̄gri idusmba guren̄ pisn̄emba yaban̄waig. ¹⁵ Tane Sun̄go tuku san̄gri tomba tin̄ga nun̄ge guaze pitaiwam̄ngat n̄ga yaban̄ap ta nu tan̄go ta tuku muskil te-tiwe tambim̄ngat. Nu guaze tan̄go te-tiwa sulumba nu tuku une ta n̄akmba sauke tambim̄ngat. ¹⁶ Ta tuku tan̄gine une afu tan̄gine tan̄gine tira kame ndon̄ kile-mayokka sakap sulumba tane

manj mage minam tuku Kuate yabanap. Tango tinreknu ande nu Kuate yabanwa ta nu tuku yaban manau sanjri nak. ¹⁷ Tuan tango Elia nu sine mineg tenjen tango. Nu sawe nda piywa nga nu wamdus sanjrinu pilmba Kuate yaban na le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina. ¹⁸ Nu manj sawe piywa nga yaban na le sawe piyna le kilke mbolnge nyamagan jakmba tinginaig.

¹⁹ Tira kame, tane pasa te kila palpe. Tane tuku ande tugusek manau kusremba baringa ndekuwa le andenge nu te-luka tumba Kuate tugum prowa ta nu wam mayewamngat. ²⁰ Ande nu une tango tumba ndin mayenu tumte le nu ngamunggal biye mbilmba nuje mbar kusrekate ta nu tango ta tuku kanu turte le nu ngisike nda. Kuate nu tuku une sauke tuwit.

Son.

1 PETRUS Petrusnge waje amboŋga kuyarna

Petrus nu waje te Kristus tuku kuasmbi ma tugu ŋakmba mbolŋge mine likinaig ta tuku kuyarna. Ait ta mbolŋge nane sunŋomba piti yeki yeki sugokanu kanŋerkinaig tukunu nu nane piti sinamŋge bike ndaka sanŋri tinŋuwaig ŋga waje te kuyarna.

¹ Kuate tuku mbal tane rawe tanŋo tanŋan Pontus Galesia Kapadosia Asia Bitinia ma tugu ta ŋakmba mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Petrus Yesus Kristus tuku aposel tane ndon pasatam prowet. ² Tane Tukul Guwa tumba Kuate tuku mbal mayok ka Yesus Kristus tuku pasa dubika nuŋe ndare mbolŋge purfenŋu mayok kambim tuku Kuate nu o buk tane maditingina.

Kuate nu lato-latomba tane ake sinan make patika ŋgamuŋgal mukuk wamdus bul sertinŋuwa. Son.

Sine abo ŋak minmba minam tuku minde mineg

³ Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu tedunŋube. Yesus Kristus nu kumna le nu te-tina le aboŋga tingina wam ta mbolŋge Mam Kuate nu sine sunŋomba mapeka kitek kilemayokkina le kile minmba nu tuku wam magenu minde mineg.

⁴ Kuate nu samba mbolŋge sine kilam tuku madisingina wam mayenu ta kutur kugatok. Menŋe nda. Mayenu minmba minamŋgat. ⁵ Sine Kuate nu kumuŋ ŋgeg mbal nu nuŋe sanŋrimbi sine kulatka minwa le ma ma kugawam tuku ait mbolŋge muskil kile-tidinge singamŋgat.

⁶ Tane kile ait fagnu piti yimyam kamusde ta muskil kile-tidinge

tingam tuku wam ta idusmba gare-gareka minap. ⁷ Nane agan afu gol kanŋeranu suk ta kilmba sinŋa gol e ŋga katesewam tuku pasokade. Tanjamba ndo tanŋine ŋgamuŋgal son ta katesewam tuku piti yimyam pa tanan tane pasokade. Piti mbolŋge tanŋine ŋgamuŋgal son tugusek mayok kinit ta Kuate am mbolŋge sunŋokanu ŋgisikam tuku agan gol ta lite. Tane ŋgamuŋgal son ŋak ta Yesus prowa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le tane nyu ŋak minmba minamŋgaig.

⁸⁻⁹ Tane Yesus kanŋer ndanaig ta tane nu tuku kume purmba minig. Tane nu kanŋer ndade ta tane nu tuku sanŋri tomba tingade. Tane tanade le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit le tanŋine ŋgamuŋgal son tuku alonu tade. Ta mbolŋge tanŋine gare manau sunŋo ŋayote.

¹⁰ Kuate nu ake sinan sine make patika muskil kile-tidingate ta tuan tanŋo kame o buk ta tuku dir pasa saka katese mayewam tuku wamdusmba minnaig. ¹¹ Kristus tuku Guwange tuan tanŋo kame tumningina le Kuatenŋe madina tanŋo nu rar sunŋo tuwa sulumba nyu sunŋo pasa ŋak tamŋgat ta nane isnaig. Ismba nuŋe ait ginu prowamŋgat ko kilke te ndanndanmba minwa le nu prowamŋgat ŋga katesewam tuku sotinaig. ¹² Sotinaig ta Kuate nu tuan tanŋo kame ta saningina: Tanŋine ŋgarosu turam tuku piro ndakade. O ŋgumnenŋa mbal afu tuku tane pirokade ŋga saningina. Mbal ta tane. Kuate nu samba mbolŋge Tukul Guwa kukulna le ndekina le nane afu nu tuku sanŋri mbolŋge Kristus tuku pasa mayenu tinginaig. Wam kame tane isnaig ta enel kameŋge katesewam tuku wamdus sunŋo ŋak minig.

Kuate nu sine mine mayebe ŋga wikina

¹³ Tane wamdus ndindo pilmba wamdus kuyar mayenu ñak likap. Kristus nu prowa le Kuate nu tane make patikamngat wam ta idusmba minap. ¹⁴ Tane o buk Kuate gilai minmba tangine nzali ñaigonu dubikinaig ta kile kusrekap. Tane kiño kame magenu tanaj Kuate kumnemnge minap. ¹⁵ Kuate nu tane nuje kiño kame minam tuku wikina ta nu purfenju tukunu tane nu tuku wam tepurmba tangine mine mbolnge purfenju minap. ¹⁶ Kuate tuku kuyar pasa tenemba sakate. Ye purfenju minet tanamba ndo tane yije mbal purfenju minap ñgate.

¹⁷ Tane Kuate nu siñgine Mam ñgade ta nu sine tanjo ñakmba tuku manjau kumumbi pilesingit. Ta tuku tane rironka kilke te mbolnge minmba nu kumnemnge minap. ¹⁸ Tangine mbuj kat tangine tuku manjau alo kugatok dubika minnaig le ta ñgamuknge Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tinjina ta gol le silwa ñgisikam tuku aganj tambu nu tane piya ndatingina. ¹⁹ Nu Kristus tuku ndare tambu tane tuku muskil kile-tidinge tinjina. Nane sipsip fatnu mayenu balemba Kuate atraukade tanaj Kristus nu purfenju minmba nuje ñgarosu kumam tuku pilna. ²⁰ Kuate nu aganj ndende nda kilemayokkina sulumba nu Kristus piro ta kam tuku nu madina. Kile kugawam tuku ait te mbolnge tane turkam tuku mayok kina. ²¹ Tane nu mbolnge Kuate tuku sanjri tomba tingade. Kristus nu kumna le Kuate nu te-timba nyu sunjo tuna wam ta tuku tane Kuate nu kumuñ nga nu tairnga minig.

Sine tira kame ñgamunjal ninje

²² Tane Kuate tuku pasa tugusek dubide ta tangine mine magenu mbolnge minmba minjembi ndo sa ndaka tangine ñgarosumbi turmba tangine tira kame tuku

kume purde. Ta tuku tane kile tangine ñgarosu ñakmbambi tangine tangine munju kume purkam tuku wamdus sanjrinu palpe. ²³ Tane kiño dabro kitek tanaj manjau mayok kinaig. Tanjo tuku manjau dubimba ina sinamnge mayok nda kinaig. Abo ta ñgisikam tuku. Tane Kuate tuku pasa minmba minam tuku ta tinaig sulumba kitek mayok kinaig. ²⁴ Kuate tuku kuyar pasa tenemba sakate. Kilke mbol mbal anja tanaj minig. Nangine mindepiye anja botnu tanaj.

Anja ta tugunu lamba botnu supika ndekate.

²⁵ Sunjo tuku pasa tanjewe nda. Nu minmba minamngat ñgate. *Aisaia 40.6-8*

Nane afu pasa mayenu tane tugumnge kuklinaig ta not.

2

¹ Tane manjau ñaigonu ñakmba kusreka wam afu yabri ndakap. Tangine yabri manjau yabuka sine tinjeknu mineg nga sa ndakap. Afu tuku mine magenu tuku wamdus kagli fir ndakap. Afu tuku ñgumnem pasa sa ndakap. ²⁻³ Tane buk Kuate tuku ranjun mayenu katesenaig. Ta tuku kiño dabro amo nyam paraningit tanaj tane Kuate tuku pasa tugusek tam tuku paratinguwa. Tane tanamba nyumba minap ma ma sugosugowap le muskil kile-tidinge tinjamngat.

Ndame mayenu abo ñak

⁴ Ndame ande tanjo kamenje gisleknu nga te-sinaig ta Kuate nu ndame ta madimba nu ndame sunjo ngina ta Kristus. Ndame ta abo ñak. Tane nu tugum prowap. ⁵ Promba ndame abo ñak tanaj minmba Kuate tuku wande palmbim tuku tangine ñgarosu patikap. Tanjauwaw sulumba tane Kuate tuku pris tanaj mayok ka tangine manjau magenumbi Kuate

atraukanu sukamngaig. Tane Yesus Kristus ndonj ulendikade le Kuate nu tane tuku atrau aganj ta nzalite. ⁶ Kuyar pasa tenjenmba sakate.

Ye ndame sunjo madimba tumba Sion tumbranj tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tingam tuku palmbimngit. Ande nu ndame ta tuku sanjri tomba tinguwa ta nu tumail pulunungat ngate.

Aisaia 28.16

⁷Tane ndame ta tuku sanjri tomba tingade mbal nu tane am mbolnje ndame sunjokanu. Nane nu talade mbal Kuate tuku kuyar pasa tenjenmba nane tuku sakate.

Ndame ande ndame wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig. Ndame ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tingade ngate. *Mune 118.22*

⁸Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tango kame ndame ta mbolnje kupe dannga mbikeka barinunngaig nga sakate. *Aisaia 8.14-15*

Kuate nu o buk sakina tanjamba ndo nu tuku pasa nda isanu sukmba ngumnede mbal nane baringade ta ⁹ tane tanjamba kuga. Tane Kuatenje maditingina. Tane nu tuku kuasmbi ndindo minig. Tane Sunjo Kuate tuku pris mbal. Tane nu tuku mbal mayok ka nu tuku tur manau mayenu afu saningam tuku nu ma make sinamnge tane wika kilmba nunje bulu mayenu mbolnje patikina. ¹⁰ Tane buk nyu kugatok mbal minnaig. Kile tane Kuate tuku mbal nyu njak minig. Kuate nu buk tane mape ndakina. Kile nu tane mapekate.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹¹ Tira kame, tane samba mbolok mbal mayok ka kile tenje rawe tanjo tanaj minig. Tane ngarosu kikonj tingam tuku nzali njakmba

ngumneningap. Ngarosu tuku nzalinge tangine kanu ngaigo siglikate. ¹² Tane Kuate dubi ndade mbal ngamuknje mine mayenu mbolnje minap. Tane tanjawan ta nane tane wam ngaionu kanu nga ngumnem pasa tinguwaig sulumba tane tuku mine mayenu kanjeramngaig. Kanjerwaig le Kuate nu nane tugum prowa le nane Kuate tuku nyu te-dungamngaig.

¹³ Kilke mbol mbal nanjine sugo yimyam patikade ta tane Kuate tuku mbal tukunu manau mayenu te-mayokmba nane kumnemnge minap. ¹⁴ Kilke tuku gabat sunjo ko gabat fonfon nu tuku nyu mbolnje pirokade nane njakmba kumnemnge minap. Gabat fonfon nane mbarde mbal lafu njayonu ninjmba wam mayede mbal nyu kile-dungam tuku nu patikate le nane piro ta kade. ¹⁵ Tane manau tinjeknu kumba tamba nane wamdus tugusek kugatok mbal tuku minge tukulningam tuku Kuate nu nzalite. ¹⁶ Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingit mbal tane tukul tuku piti kugatok tanaj likap. Sine tukul pasa kumnemnge mine ndakeg nga wam ngaionu afu kam tuku idus ndawap. Tane Kuate kumnemnge minmba nu tuku piro mbal minap. ¹⁷ Tane tango njakmba idusninjmba ande maim maim tuwe ndakap. Tane Kristus tuku kuasmbi tuku kume purmba Kuate kumnemnge minmba nu tuku nyu kuraukap sulumba sisar tuku nyu idusap.

¹⁸ Piro mbal, tane tangine kulat mbal tuku nyu idusninjmba nane kumnemnge minap. Kulat mbal ranjun magenu ta ndo kuga. Minge sanjgrinumbi tane kulatkade mbal mata kumnemnge minap. ¹⁹ Tane mbar ndade le afu ake sinanj tane katinggig le sine Kuate tuku mbal nga wamdus piti kugatok rar kurade ta tane wam mayede.

²⁰ Tane mbarde le afunġe katingig le tane wamdus piti kugatok rar kurade ta alo kugatok. Tane maġau tiġreknu kade le katingig le tane ndek wamdus piti kugatok rar kurade ta Kuate nu nzalite.

²¹ Tane wamdus piti kugatok piti kurawam tuku Kuate nu tane wikina. Kristus nu sinenu ġa rar suġgo tina sulumba piti mbolġe sine nu tuku maġau dubiwam tuku tumsingina. ²² Nu mbar ande ke ndakina. Yabri pasa ande mata sa ndakina. ²³ Nane afunġe nu tumail pannaig ta nu lafumba nane tumail pan ndaningina. Nane nu ġaro rar suġgo tunaig ta nu lafumba rironġ pasa ande sa ndaningina. Kuate nu tanġo kumumbi pileningit ġa nu wam ta ġakmba nu wai mbolġe patikina. ²⁴ Singine maġau ġaigonu kusreka mine kitek mayenu mbolġe minbe ġa nu sine tuku une kilmba ail kazrai mbolġe kumna. Nu tuku mbamake tanġe sine tuku muskil kile-tidinge singina le sine mage mineg. ²⁵ Sine sipsip tanġan ndin mbarmba ġgisika mingej ta kile Sipsip Kulat Tanġo tugusek tugum proweg le nu sine tuku kanu kulatkate.

3

Pino le tanġo tuku pasa

¹ Pino kame, tane tanġine tanġo kat tanġine tuku minġe kumnemġe minap. Tane tanġamba minmba tanġine tanġo afu Kuate tuku pasa dubi ndakade ta tane pasa ande sa ndamba tanġine ġan maġau tamba nane Kuate dubiwam tuku didikamġgaig. ² Tane alerġ alerġ ndaka Kuate kumnemġe minmba katesek maġau ġak minap le tanġine tanġo kat tanġine nane maġau ta kanġermba Kuate dubiwam tuku iduswaig.

³ Tane gabat waġe mara mara pareġ latomba mindepiymba tawi

magenu tiġmba tanġamba ġgarosu tuku mindepiye suġgomba idus ndawap. ⁴ Tane ngamunġal tuku mindepiye wamdus bafuknu ġan maġau kile-mayokkap. Maġau ta kugawe nda. Minmba minamġgat. Kuate am mbolġe suġgokanu. ⁵ O buk pino kame Kuate dubimba nu minde minnaig mbal nane tanġamba ngamunġal tuku mindepiye ġak minmba nanġine tanġo kat nanġine kumnemġe minnaig. ⁶ Tane Sara tuku maġau kanġerap. Nu Abraham kumnemġe minmba yinġe gabat ġa minna. Pino kame, tane wam ande tuku kuru kuru ndaka maġau tiġreknu ndo kap ta tane Sara tuku kulim kame minig.

⁷ Tanġo kame, tane mata ranġun mayenu ġak tanġine pino kame ndonġ minap. Nane tane tuku sanġri kumuġ kuga tukunu nane kulat magekap. Kuate nu tale arġerġ ake sinarġ make patikina le tale kumu kumu abo kitek tinaik. Ta tuku tane tanġine pino kame kulat magekap. Kuate nu tane tuku yabanġ pasa ise ndakikat.

Sine ngamunġal ulendi ġak minbe

⁸ Ye wam pagu afu satinġamġgit. Tane ġakmba wamdus ndindo tap. Piti muġġu turturkap. Tanġine tanġine kume purkap. Tanġine nyu kile-mayok ndakap. Tane muġġu sinakap. ⁹ Nane afu tane mbolġe wam ġaigonu kuwaig kande tane lafumba wam ġaigonu ke ndakap. Ko nane afu tane tumail pan-tinġuwaig kande tane lafumba tumail pan ndaningap. Kuga. Tane lafumba nyaro mayenu ningap. Kuate nu tane wikina ta tane nyaro mayenu kilam tuku wikina. ¹⁰ Kuate tuku kuyar pasa tenġemba sakate.

Ande nu nuġe mine ġakmba mbolġe gare minam idusmba kande nu pasa ġayonu ko yabri pasa ande sa ndakuwa.

11 Nu manjau njaigonu kusreka wam magenu kumba minwa.

Nu nane njakmba ndon ngamuŋgal mukuknu minam tuku wamdus sangrinu pilwa.

12 Kuate nu tanjo tinreknu kulatkate.

Nu nane tuku yabanj pasa isit.

Nu wam njaigonu kade mbal tuku ngueu minit. *Mune 34.12-16*

Kuate tuku pasa tanjamba sakate.

Sine manjau tinreknu tuku rar tam kumun

13 Tane wam magenu kam tuku wamdus sangrinu palpe ta ande nu tane kilmba njaigo siglike nda. 14 Ko afunje tane manjau magenu kap le kilmba rar tinjuwaig kande tanjaig. Kuate nu tane mbolnje wam magenu kamngat. Tane tanjo tuku wam idusmba kuru kuru ndakap.

15 Tane Kristus nu sine tuku Sunjo nga nu kumnemnje minap. Ande nu ndanjam tane Kristus minde minig nga kusnatinguwa ndeta tane lafuwam nga nu idusmba pasa mukuk sawap. 16 Tane Kuate am mbolnje mbar tuku piti kugatok minap. Tane tanjamba Kristus ndon ulendika mine mayenu mbolnje minig le afunje tane ngumnem pasa tingig ta ngumnem pasa ta luka nanjine kiko tuwaig. 17 Kuate nu nzaliwa le afunje tane manjau tinreknu tuku rar tinjuwaig kande maye. Tane mbarde ta tuku afunje rar tinjuwaig ta njayo.

Kristus nu tanjo tuku une saukam tuku kumna

18 Kristus mata mbar ndamba purfeŋnu minmba sine une njak mbal tuku kumna. Nu sine kilmba Kuate tugum prowam tuku tanjana. Nane nu tuku njarosu balenaig ta nu nuŋe kanu mbolnje abo njak mayok kina. 19 Nuŋe kanu kumba ka kanu afu mulin kilmba ndalekanu ma mbolnje minnaig ta pasa ninjina. 20 Mulin kilanu mbal ta nane Noa tuku ait mbolnje nu

wanj kusmba minna le Kuate nu njan minmba nane tairtairngina ta kuga. Nane nu tuku pasa ise ndakinaig. Tanjanaig le nane 8 ndo wanj ta ponjinaig. Ponjinaig le kule tanje wanj tumba te-faitmba nane tuku muskil kile-tidingina.

21 Kule pisne manjau wam ndui ta ndo tane tuku muskil kile-tidinge tingit. Njarosu tuku kutur saukate le wam ta mbolnje kuga. Kuate nu Yesus te-tina le tingina tane wam ta tuku sanjri tomba tinga tangine mbar tuku piti saukam tuku Kuate yabanjamba kule pisne tade le muskil kile-tidinge tingit. 22 Yesus nu tingina sulumba samba mbol kumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamnje nyu sunjo njak minit le enjel kame guwa kise kise sanjri njak ta njakmba nu kumnemnje minig.

4

Sine Kristus tuku mbal rar tamngig

1 Kristus nu njarosu njak minmba nu rar sunjo tina. Tane mata wamdus ndui ta njak minap. Ande nu une manjau te-ibenjam tuku njarosu rar tate ta nu une manjau kusrekate. 2 Ta tuku tane kilke te mbolnje minmba njarosu tuku nzali njakmba tidonga Kuate tuku nzali kumnemnje minap.

3 Tane buk kiko kugatok njarosu tuku nzali ngail ndaka une manjau kam tuku wamdus sanjri pilnaig. Tane kule kamenu sungomba nyumba afu ndon manjurka isukusmba maim-maimkinaig. Tane yabri mbara dubika mbar sugo fare fare ke likinaig. Kuate dubi ndade mbal manjau nzaliningit ta tane buk ke kumunaig.

4 Kile tane nane ndon maim maim sugo kile-mayokka wam njaigonu ndui ta kam tuku ulendi ndakade le nane tane tuku piriri njayomba ngumnem pasa tingig.

5 Kuate nu abo minig mbal kumanu mbal pileningam tuku

minit ta nane nu tugumnge nanjine mbar kile-mayokkuwaig le nu pileningamngat. ⁶ Kumanu mbal mata pasa mayenu isnaig. Nane une tuku lafunu kuramba kume likinaig ta nanjine kanu Kuate tanjañ minmba minam tuku nane pasa mayenu isnaig.

Sine afu turninbe

⁷ Agañ ndende ñakmba kugawam tuku ait buk patukate. Ta tuku tanjine ngarosu tuku nzali ñakmba tidonja wamdus kuyar mayenu ñak lika Kuate yabanmba minap. ⁸ Tanjine tanjine lato lato munju kume purkap. Manjau tanje tanjine mbar gudommba saukate. ⁹ Tanjine tanjine wande munju ngailka ande gubra ñak te ndakap. ¹⁰ Kuate nu ake sinañ sanjri yimyam tinjina ta tane kulat mageka tamba tanjine tanjine munju turkap.

¹¹ Ande nu pasa kukliwam kande Kuate tugumnge tumba kukliwa. Ande nu afu turningam kande nu Kuatenje sanjri tuwit tamba nane turkuwa. Tane tanjamba kap ta wam ñakmba mbolnje Yesus Kristus tuku sanjri mayok kuwa le Kuate tuku nyu afunje te-dungamngaig. Nu nuje nyu kilja sanjri ñak minmba minwa. Son.

¹² Tira kame, piti sugo tane tagotingam tuku pa tanjañ tane pasokade ta tuku tane piriri njayo ndawap. Kristus tuku mbal piti kurawam tuku mineg ta sine kila. ¹³ Tane Kristus ndonj ulendika nu piti kamusna tanjamba piti afu kamusde ta tane gare-garekap. Kristus nu nyu sunjo pasa ñak mayok kuwa le tane nu ndonj gare sunjo tamngaig. ¹⁴ Tane Kristus tuku kuasmbi tukunu afu tane tumail pantinguwaig kande tane gare-garekap. Kuate tuku Guwa mayenu tane ndonj minit tukunu nane tanjade.

¹⁵ Tane ande bale ndawap. Agañ ande kuayar ndawap. Wam ñaigonu ke ndakap. Tango ande tuku wam mayenu kuer ndakap. Tane mbar tanjañ kumba rar kamasap ta kiko. ¹⁶ Tane Kristus tuku nyu ñak minmba rar tumba kande tane nyu ta kikonu yube ndangap. Tane Kristus tuku nyu ñak minig tukunu Kuate tuku nyu te-dungap. ¹⁷ Kile Kuate nu tugu pilmba sine nuje mbal pilesingit ta nu tuku pasa mayenu pitaide mbal nu nane pilenimmba ame piti ningamngat. ¹⁸ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tango magenu nane muskil kile-tidingam tuku manjaunje liningam ndafloningit.

Ata. Kuate idus ndamba wam ñaigonu kade mbal ta sinja ngisikamngaig ngate. *Sindaun 11.31*

¹⁹ Kuate nu nuje nzali dubiwa le afunje rar tinjuwaig kande tanjine ngarosu Kuate wai mbolnje pilmba manjau tinjeknu ndo kumba minap. Kuate nu tane wakeikina ta nu tane kulatka kusreke nda.

5

Gabat mbal tuku wampagu pasa

¹ Tane gabat kame, ye mata gabat tanjo minet. Kristus nu rar sunjo tina ta yije ammbi nu kanjeren. Nu nyu sunjo kilja sanjri ñak mayok kuwa le ye nu ndonj kilja sanjri ñak minamngit. Ye tane sarsartimmba satinjamngit. ² Kuate tuku sipsip tane ngamuknje mine likade ta tane kulat mageningap. Tanjine piro ta kanyum ndamba gare ñak biyap. Kuate tuku nzali ta tanjamba. Tane ndametin kilam tuku idusmba piro ndaka piro tuku wamdus sanjrinu pilmba pirokap. ³ Sipsip kame tane kumnemnje minig ta minje sanjrimbi kulat ndakap. Tanjine mine mayenu ta dubiwaig nga tumningap. ⁴ Tane tanjamba pirokap

ta sipsip kulat tango tugusek nu mayok kuwa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le nyu sugo njak minmba minamngai.

⁵ Tane mbanzo njakmba mage mage kumnemnge minap. Tane Kuate tuku mbal njakmba nyu kile-ibenka munngu turturkap. Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ngueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinan nane make patikate ngate. *Sindaun 3.34*

⁶ Ta tuku tane tangine nyu kile-ibenka Kuate tuku sangri kumnemnge minap. Tane tanjamba minap le manjau ta ngamuknge Kuate nu tane tuku nyu kile-mayokka nyu sugo tingamngat.

⁷ Kuate nu tane idus tidingga kulatka minit tukunu tangine piti njakmba nu tuku wai mbolnge patikap. ⁸ Tane wamdus kuyar mayenu njak kurauka likap. Tangine ngueu Satan nu laion tanan nu gubanu nernerka tane tuku ande balemba nyam tuku likate. ⁹ Tane son ngade pasa ta biye demba sangri tinga Satan tuku minge pitaimba ye mbulit nga samba minap. Tangine tira kame kilke yimyam mbolnge mine likade ta nane mata piti ndui ta ndo kanjerkade.

¹⁰ Tane ait fagnu piti kamasap le Kuate nu ake sinan tane make patikate nunge tane tuku piti ait mbilmba kumumbi tinreknu kile-mayokka sangri piletinnguwa le tane sangri tingamngai. Nunge kilja sungo ta minmba minamngat. Tane kilja ta mbolnge minap nga nu Kristus mbolnge tane wikina. ¹¹ Nu sangri sungo njak minmba minwa. Son.

¹² Singine tira Silvanus nu Kristus tuku piro kumumbi biyit nga iduset. Nunge ye turyat le wane fudinndo te tane tuku wamdus bul sertingam tuku kuyaret. Wam

mayenu tane mbolnge minit ta Kuate nu ake sinan make patikate wam tugusek nga kuyaret. Tane nu tuku wam mayenu ta kusre ndawap.

¹³ Yesus tuku kuasmbi Romnge minig ta tane kaiye pasa tingig. Kuate nu nane madiningina. Yinje kinjo Markus nu mata tane tuku kaiye pasa tingit. ¹⁴ Tane tangine tangine tira kame ndonj kume pur manjau alonu kile-mayokap. Tane Kristus tuku mbal njakmba ngamungal mukuk njak minap.

Son.

PETRUS Petrusnge waje arnu kuyarna

Petrus nu waje arnu kuyarna te tugunu tenjemba. Yabri tum tango afu Yesus tuku kuasmbi didik far-naig le nu nane tugusek pasa kusre ndawaig nga nane tuku wamdus purfeu serningam tuku waje tembi nane tuku wamdus kuaneka sangri pileningina.

¹ Ye Simon Petrus Yesus Kristus tuku piro tango nu tuku aposel ye tane ndon pasatam prowet. Singine Kuate singine muskil kile-tidinge singam tuku tango Yesus Kristus nale wam kumumbi kik le tane ngamunggal son ngade ta sine ndon alonu kumu kumu teg. ²Tane Kuate le singine Sungo Yesus tuku manau kila pilmba minap le nale lato lato ake sinaŋ make patika ngamunggal mukuk wamdus bul sertinguaik. Son.

Sine Kristus tuku manau mbolŋge sugokube

³ Nu nuŋe manau mayenu singam tuku wikina le sine nu kila mineg ta nu tugumŋge sangri teg sulumba mine mayenu mbolŋge minam tuku wam kumumbi kileg. ⁴ Nu wam magenu sine mbolŋge kam tuku sakina ta nuŋe sangri tambu singit le sine kilke tuku kutur ngarosu tuku nzali mbolŋge mayok kina ta kusremba Kuate tuku manau te-puram kumuŋ.

⁵ Ta tuku tane wamdus sangrinu pilmba tangine ngamunggal son ta kumuŋ kuga nga manau magenu turmba ke likap sulumba kila magenu turmba kila palpe. ⁶ Tanjamba tangine ngarosu tuku nzali nakmba kile-ibenkap sulumba piti ait sinamŋge bike ndaka dirnanga Kuate tuku nyu idusmba nu kumnemŋge minmba ⁷ tangine

tangine mungu turkap sulumba tango nakmba tuku kume purkap.

⁸ Tane manau magenu tanjaŋ nak minmba lato lato kap ta tane singine Sungo Yesus Kristus tuku manau kila minig ta te-mayokamŋgaig. ⁹ Ande nu manau magenu tanjaŋ kugatok ta nu am tukulkanu tanjaŋ minmba Sungo nu tuku une sauke tuna wam ta idus ndamba gilaiŋgate.

¹⁰ Tira kame, Kuate nu tane kilam tuku maditiŋmba wikina. Wam ta kilimok te-mayokam tuku wamdus sangrinu pilmba nu tuku pasa dubiwap. Tanjawap ta tane baringa Kuate kusrewe nda. ¹¹ Ngumneŋga Kuatenge nyu tingwa le tane singine muskil kile-tidingam tuku tango Sungo Yesus Kristus nu kulatkate ma mbol gare ŋak kape le nu tane kulatka minmba minamŋgat.

Kuate tuku pasa tugusek

¹² Ye wam kame satinŋet te tane buk kila pilnaig. Pasa tugusek tinaig ta mbolŋge tane sangri tingade ta ye kila ta ye man wam kame ndui ta lato lato satinŋam tuku iduset.

¹³⁻¹⁴ Mine minemba ye kumamŋgit. Singine Sungo Yesus Kristus nu ye tanjamba tumyina le ye kila minet. Ta tuku ye kilke te mbolŋge minmba tane wam kame ta idusniŋmba minap nga satinmba minet. ¹⁵ Ye kumi le tane gilai ndangam tuku piro karenket.

¹⁶ Sine singine Sungo Yesus Kristus sangri ŋak man luka ndekam tuku satinŋigen ta tango tuku wamdus kuyarmi yabri wam kube sa ndatinŋigen. Kuga. Sine singine ammbi nu tuku kilŋa sangri kangergen. ¹⁷⁻¹⁸ Sine Kristus tuku kilŋa mayok kina tabe mbolŋge nu ndon mingen le Mam Kuate Sungo nu Yesus Kristus tuku nyu te-mbolmba sangri sunjo tumba samba mbolŋge nu tuku tenjemba

sakina: Ande te ye tuku Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet nga sakina le isgenj.

¹⁹ Kuate tuku tuan tanjo kame nane Kristus tuku dir pasa sakinaig ta kile nane tuku pasa ta sangrinu mayok kinit. Nane tuku pasa ta tane ise tiwap le sati ma make sunjo sinamnje bulungate tanan tane kilnjatinguwa. Kilnjatinmba minwa le ma ma mafenj tuku bulunge tanjine ngamunjal kilja mayewamngat.

²⁰⁻²¹ Tane pasa te kila pile mayewap. Tuan tanjo kame nane nanjine wamdus dubimba dir pasa kile-mayok ndakinaig. Tukul Guwanje wamdus ninjina le nane Kuate tuku pasa kile-mayokkinaig. Ta tuku ande nu nuje wamdusmbi ndo tuan tanjo kame tuku pasa tugunu biteknjam kumunj kuga.

2

Yabri tum mbal

¹ O buk Israel mbal ngamuknje yabri tuan tanjo turmba mayok kine likinaig. Tanjamba ndo yabri mbal afu tane gilai minap le tane ngamuknje mayok ka afu najo siglikam tuku yabri wamdus kile-mayokkamngaig. Yesus Kristus nu sine tuku une kurana ta nane nu pitaide le manau ta pitik ndo luka nane tuku kanu najo siglikate.

² Nane kiko kugatok kutur manau kade ta nane gudommba dubiwamngaig. Dubiwaig le afu nane kanjerka Kristus tuku kuasmbinje tanjade nga tugusek manau talamba ngumnem pasa tambimngaig.

³ Yabri gabat nane ndametiñ kilam tuku piririmba tane yabriñmba tane tuku ndametiñ sunjo didikamngaig. O buk Kuate nu tanjo pileniñmba pa kumumbi ninjam tuku sakina ta nu gilai ndangate. Nu nane pankuwa le ngisikamngaig.

⁴ Kuatenje enel njaigonu afu unekinaig ta mape ndaka kilmba pankina le ma najo ma make buto sinam nzi kinaig. Kile nane pilewam tuku ait tairngade.

⁵ Tanjo abo abo minnaig mbal Kuate nu mape ndaka kule sunjo pilna le wam njaigonu ke likinaig mbal ta njakmba ngisikinaig. Tanjo tinreknu Noa ndo Kuate tuku pasa kuklina ta nu tuku kuasmbi ⁷ ta turmba nu kigraibkina le nane ngisi ndakinaig.

⁶ Kuate nu tumbran ar Sodom le Gomora nale kilmba pasa mbolnje patika pambi pasokina le ugmba usarke sulunaik. Wam njaigonu kade mbal tanjamba pa tam tuku tumsingit. ⁷ Nu tanjo tinreknu Lot ndo turna le panje uge ndakina. Lot nu une mbal ngamuknje minmba nane kiko kugatok kutur manau kinaig ta kanjermba nu wamdus te-sulumba piti sunjo tina. ⁸ Nu tanjo tinreknu minmba nu mara mindek nane tuku mbar njaigonu kanjerka ismba nu piti sunjo tina.

⁹ Wam kame ta njakmba tenjamba tumsingit. Mbal magenu tagoninjam tuku ait mbolnje Kuate nu nane turkam tuku ndin wakeite sulumba mbal njaigonu pa tumba pileninjam tuku ait tairnnguwaig nga patikate. ¹⁰ Ngumnenga pileniñmba nanjine ngarusu tuku nzali dubimba kutur sunjo tade sulumba Sunjo pitaide ta nu pa sunjo ninjamngat.

Ndanjam tuku yabri tum mbal nane maim-maimka kuru kuru kugatok samba mbolok mbal guwa magenu nanjine pasambi tumail panningig? ¹¹ Ata. Enel kame nane guwa njaigonu kame ta tuku sanjri liningig ta nane Kuate tugumnje nane kilmba pasa mbolnje patika nane tuku nyu najo sigli ndakade.

¹² Mbal njaigonu ta nane aganjmor tanan wamdus kugatok nanjine ngarusu tuku nzali ndo dubikade.

Nane aganmor tanan bige tidinga bale faram tuku minig. Nane agan afu sine ammbi nda kanjerkeg ta tugunu gilai nimbba kilmba tumail panningig. Ta tuku nane aganmor tanan kilmba bale faramngaig. ¹³ Nane afu rar sungo ningig ta nane mata lafunu tanamba tamngaig.

Nane kiko kugatok. Nane ki mbol manjurka isukusmba mbesigna manau te-mayokam tuku nzaliningit. Nane tane ndon manjurka isukusmba yabritingig ta nane gare sungo tade. Nane tane tuku manau mayenu ta kutur mbilmbilde sulumba nayo silide. ¹⁴ Nane pino nakmba kanjerka am kikon tingade. Nane une manau kade ta maro ndaningit. Nane wamdus sanjri kugatok mbal didikam tuku yabrinigig. Nane wam nakmba tuku wamdus piririmba wamdus sanjrinu pilig. Nane sinjka Kuate tuku kasur mbolnge minig. ¹⁵ Nane ndin tinreknu kusremba fare fare likade. Beor tuku kinjo Balam nu agan ndende sunjgomba kilam tuku piririmba wam nayanu kam idusna tanamba nane mata tanade. ¹⁶ Balam nu wam nayanu kam idusna le donki ande pasatam kumun kuga ta nu tanjonje pasatanu sukmba nu sawe likina sulumba tuan tango Balam tuku nginngan wamdus peuna.

¹⁷ Yabri tum tango ta nane kule ngurun kule parakate tanan. Bidu bubrenge tumba pinderkate tanan. Ma make sungo buto nayo Kuate nu nane tuku madina. ¹⁸ Nane nanjine ngaro payamka pasa alo kugatok tuku minje fetkade. Nane afu ailfu ndo ngamunggal biye mbilmba manau naignonu kusrekinaig ta nane ngarusu tuku nzali naignonu man dubikuwaig nga didika wam naignonu afu tumningig. ¹⁹ Afu nane dubikuwaig nga tukul ande sine peu ndasingit ngade ta

nanjine kutur manau nge ndalekate le nane ta kunnemnge minig. Manau nayanu andenje tango tuku sanjri te-ibenje ta nu agan ta tuku piro agan tanan minit.

²⁰ Nane afu singine Sunjo Yesu Kristus muskil kile-tidinge singit tuku tango kila pilig sulumba kilke tuku kutur manau kusrede ta man luka kutur manau tumba sanjri ta kunnemnge ndalekanu minig ta nane ambokok tuku mine limba kile nayanu sunjo sinamnge minig.

²¹ Nane manau tinreknu kila pilnaig sulumba man Kuate tuku pasa ngummede ta ose. Nane mine nayanu mbolnge minig. Nane manau tinreknu kila pile ndakinaig kande ta maye kande. ²² Kuyar pasa mbolnge yaba pasa ande minit ta nane mbolnge kilimok mayok kinit ta tenenmba. Age ande njuleka luka nuje njule nyate ngate. Ko mbo ande kule pisit sulumba luka kumba man ruga pisit ngate.

3

Sunjo nu luka ndenungat

¹ Tira kame, ye waje inum te tane isam tuku man kuyaret. Waje te mbolnge mata tane wam magenu idusningmba kam tuku kuyaret. ² Tane Kuate tuku tuan tango kame tuku dir pasa idusningmba singine Sunjo muskil kile-tidinge singam tuku tango nu tuku pasa turmba idusningap. Sine tane tuku aposel kame buk pasa ta satinjigen le isnaig ta ³ tane pasa te katese mayewap. Kugawam tuku ait mbolnge afu promba nanjine ngarusu tuku nzali dubika ngamunggal son tuku manau talaka nzumilmba sakamngaig; ⁴ A ...

Yesu Kristus prowam tuku sakina ta nu animbi kina? Ait kuen nayo kina ma ma singine mbun kame kume far sulunaig le Kuate nu kilke te te-mayokna ta tanamba ndo minit nga sakamngaig.

⁵ Mbal ta nane yabrikade. Nane wam ande gilainganu sukmba kusrede ta tenenmba. O buk Kuate nu sakina le samba mayok ka kilke kule sinamnge prowé lika kilke ta kulenge laipningina. ⁶ Ngumnennga kilke ta kule ndui tanje songina le ngisikina tukunu kile kilke ndui ta mine ndakate. ⁷ Kile kilke samba minik te Kuate tuku pasa ndui tanje pasokam tuku madinikina le nale ait sungo ta tairnga minik. Ait ta prowa le Kuate pitaimba wam njaigomu ke likade mbal nane ngisikamngaig.

⁸ Tira kame, tane wam te gilai ndangap. Kuate am mbolnge ki ait ndindo ta yar 1,000 tanaj minit. Yar 1,000 kinig ta nu am mbolnge ki ait ndindo tanaj kinig. ⁹ Sungo nu prowam tuku sakina ta nane afunge nu dalkate ngade ta nu dal ndakate. Kuga. Nu tane idustinjmba ngan minmba tairngate. Nu tanjo inum ndindo ngisikam tuku idus ndamba njakmba ngamuŋgal biye mbilwaig nga tairngate.

Kilke samba ngisikamngaik

¹⁰ Sungo tuku ait kuayar tanjo tanaj prowamngat. Ait ta mbolnge fudu sungo mayok ka samba ngisikamngat. Samba tuku sanjri yimyam pa kamenunge ngisike sulumba kilke aganj ndende tur pasokamngat.

¹¹ Aganj kame njakmba tanjamba ngisike suluwamngaig. Ta tuku tane Kuate kumnemnge minmba mine manjau mayenu tinreknu njak minap.

¹² Tane Kuate tuku ait sungo ta minde minap. Ait sungo ta prowa le panje samba ugmba samba tuku sanjri yimyam pa kamenunge ngisike suluwamngaig. ¹³ Nu sakina tanjamba sine samba kilke kitek tairnga mineg. Manjau tinreknu ndo kilke ta mbolnge minamngat.

¹⁴ Tira kame, tane aganj magenu tanaj tairnga minig tukunu tane Kuate am mbolnge purfenju piti

kugatok tingam tuku wamdus sanjrinu palpe. ¹⁵ Kuate nu dalkate nga idus ndawap. Nu ngan minmba sine muskil kile-tidingam tuku ait sinjgit nga idusap. Singine tira mayenu Paulus nu Kuatenge wamdus kuyar mayenu tuna le nu mata tanjamba kuyarna. ¹⁶ Nu nunge waje njakmba mbolnge wam te tuku ndo kuyarna. Nunge waje afu mbolnge pasa afu tugunu katesewam tuku wam bada. Nane wamdus kugatok kine inumde mbal pasa ta ismba nanjine wamdusmbi mbilninjmba tugunu kise kile-mayokkade sulumba nanjine mironj njaigo siglikade. Nane Kuate tuku kuyar pasa njakmba kilmba tanjamba ndo njaigo siglikade.

¹⁷ Tira kame, tane ye tuku rironj pasa te ismba kurau mayewap. Nane fare fare unekade mbal tane yabritinjmba didikuwaig le tanjine wamdus sanjrinu ta kusrekubekaig.

¹⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus muskil kile-tidinge singam tuku tanjo nu tane ake sinaj make patikate ta tane nu tuku manjau lato lato kila pilmba sugokap. Nu kilja sanjri sunjo njak minit ta tanjamba minmba minwa.

Son.

1 YOHANUS Yohanusnge waje ambonnga kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 60 kinaig le Yohanus nu buk saibo pile mayemba waje te kuyarna. Waje te mbolnge nu kume pur manau tuku tugunu kuklimba ta tuku pasa sunngomba kuyarna.

Kristus nu abo tugu

¹⁻³ Minge Pasa nu abo tugu. Tugu mbolnge nu minmba minna. Ye nu tuku tane satinngamngit. Nu kilke te mbolnge mayok kina le sinngine kilbambi nu tuku pasa ismba ammbi kanngermba waimbi mata kiregenj. Ake sa ndaket. Wam kanngermba isgenj ta ndo saket. Nu abo minmba minam tuku tugu Mam Kuate ndonj minna le nu te-mayokna. Sine mineg tanjamba tane Mam Kuate le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus ndonj munju gare njak minap nga nu tuku satinngamngit. ⁴ Sine njakmba ulendika gare-garekube le gare manau ta sunngokuwa nga waje te kuyaret.

Kuate nu bulu

⁵ Sine Kuate tuku Kiŋo tugumngge pasa isgenj ta satinngamngit ta tenjenmba. Kuate nu bulu tugusek. Ma make fudinndo mata nu mbolnge mine ndakate. ⁶ Sine ma make sinamngge minanu tanjan minmba sine Kuate ndonj munju gare njak mineg ngube ta sine yabri pasa ndo saka tugusek manau ta ke ndakeg. ⁷ Kuate nu bulu sinamngge minmba purfenju ndo minit. Sine mata bulu sinamngge minanu tanjan minbe ta sinngine sinngine munju gare njak mineg le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus tuku ndare tanje sine tuku mbar njakmba saukate.

⁸ Sine mbar kugatok mineg ngube ta sinngine wamdusnge yabrisinngit. Tugusek manau sine sinnga gilai.

⁹ Sine sinngine mbar kilemayokkube ta Kuate nu sinnga tinngreknun minmba nuŋe pasa kumumba mbar ta gilainga sine tuku manau njaigonu njakmba saukamngat.

¹⁰ Sine mbar manau afu ke ndakigenj ngube ta Kuate nu sine mbar njak ngate pasa ta pitaiweg. Nu yabri tanjo nganu sukeg. Sine tanjamba sakeg ta nu tuku pasa ta sine sinamngge mine ndakate.

2

Kristus nu sine tursinngit

¹ O yinje kiŋo kame, tane mbar manau ke ndakap nga waje te kuyaret. Ata. Ande nu mbarwa kande Yesus Kristus nu sine turka Mam Kuate ndonj pasa te-tiwam tuku minit. Nu ndo tinngreknun. ² Nunge sine tuku mbar tuku pa kurana le Kuate nu sine ndonj ngamunngal mukuk minit. Sine tuku mbar ndo kuga. Kilke mbolok mbal njakmba tuku mbar tuku pa ta turmba kurana.

³⁻⁴ Ande nu ye Kuate kila nga nu tuku minngge dubi ndate ta nu yabri tanjo ndo. Nu tugusek manau sinnga gilai minit. Sine Kuate tuku minngge dubimba minbe ta minngge bulokmbi ye Kuate kila ngam kumun.

⁵⁻⁶ Ande nu Kuate tuku minngge dubite ta Kuate tuku kume purte wam ta nu mbolnge sunngoka kumunngate. Ande nu ye Kuate ndonj sailket ngate ta nu Kristus manau kina tanjamba ndo kuwa. Sine Kristus tuku manau te-purbe ta sine minngge bulokmbi sine Kuate ndonj mineg ngam kumun.

Tira kame tuku kume purbe

⁷ Tira kame, ye tukul pasa ande kitek kuyar ndawet. Pasa te ambokok. Tane o buk isnaig. ⁸ Kile ma make buk kugate le bulu tugusek tane kilngatinmba minit. Ta tuku pasa kitek tanjan

kuyaret. Tukul pasa te alonu Kristus mbolŋge mayok ka tane mbolŋge mata mayok kinit.

⁹ Ande nu ye bulu sinamŋge minet ŋga afu kasurningit ta nu ma make kusre ndate. ¹⁰ Ande nu tira nuŋe tuku kume purte ta nu bulu sinamŋge minit. Nu afu mbaram tuku ndin wakei ndate. ¹¹ Ande nu tanŋo afu kasurningit ta nu ma make sinamŋge minit. Ma makeŋge nu tuku am songate le ndin kanŋer ndate tanŋaŋ.

¹² Kiŋo kame, Kristus tuku piro mbolŋge Kuatenŋe tane tuku mbar sauka gilainŋina ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

¹³ Mam kame, ande nu tugu mbolŋge abo minna kile minit tane nu kila minig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Tanŋo mo, tane buk Satan te-ibeŋnaig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

¹⁴ Kiŋo kame, tane Mam Kuate kila minig ŋga ye waŋe te tane tuku kuyaret.

Mam kame, ande nu tugu mbolŋge abo minna kile minit tane nu kila minig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Tanŋo mo, tane sanŋri ŋak. Kuate tuku pasa tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minit le Satan te-ibeŋnaig ŋga ye waŋe te tane tuku kuyaret.

Sine kilke mbolok wam sunŋomba idus ndabe

¹⁵ Tane kilke te tuku maŋau agaŋ ndende ta tuku nzali sunŋo nda tap. Ande nu tanŋawa ta nu Mam Kuate tuku wamdus sunŋo te ndakate.

¹⁶ Kilke te tuku maŋau ta ŋgarosu tuku nzali dubide ko am kikonŋ tinŋade ko nanŋine mine ta tuku payamkade wam ta ŋakmba kilke te mbolok Mam Kuate tugumŋge pro ndade. ¹⁷ Kilke te ŋgisikamŋgat. Am kikonŋ tinŋade maŋau ta kugawamŋgat. Ande nu Kuate tuku

nzali dubite ta nu abo minmba minamŋgat.

Kristus tuku ŋgueu tanŋo

¹⁸ O kiŋo kame, kugawam tuku ait buk patukate. Kristus tuku ŋgueu tanŋo mayok kanŋat ŋginaig pasa ta tane isnaig. Kile nu tuku ŋgueu mbal gudommaba buk mayok kinig le sine wam ta kanŋermba kugawam tuku ait buk patukate ta kila pileg. ¹⁹ Nane buk sine ndonŋ minnaig ta nane sine kusreka mayok kinaig. Nane sine tuku gulab kuga. Nane sine tuku gulab kande kile sine ndonŋ minig kande. Nane sine kusreka kinaig wam ta mbolŋge nane kilimok sine tuku gulab kuga.

²⁰ Tane nane minig tanŋamba mine ndakade. Kristus nu Tukul Guwa tinŋina le tane pasa tugusek ta katesede. ²¹ Tane pasa tugusek gilai minig ŋga kuyar ndawet. Tane pasa tugusek kila. Yabri pasa ande tugusek pasa mbolŋge mayok nda kinit. Tane wam ta kila ŋga waŋe te kuyaret.

²² Ande nu sakate Yesus nu Kuatenŋe madi ndana nu Kristus kuga ŋgate ta nu yabri tanŋo ndo. Nu Kristus tuku ŋgueu tanŋo. Nu Mam Kuate nuŋe Kiŋo nuŋe turmba pitaikate. ²³ Ande nu Kuate tuku Kiŋo pitaite ta Mam Kuate nu ndonŋ mine ndakate. Ande nu sakate Yesus nu Kuate tuku Kiŋo nu Kristus ŋgate ta Mam Kuate nu ndonŋ minit.

Tukul Guwanŋe pasa tugusek tumsinŋit

²⁴ Tane o buk pasa tugusek isnaig ta ŋgamuŋgal sinamŋge biye dewap. Tane tanŋawap ta Mam Kuate le Kiŋo nuŋe tane nale ndonŋ minamŋgaig. ²⁵ Kuate nu agaŋ ande sinŋam tuku sasina ta abo tugu minmba minam tuku.

²⁶ Mbal afu tane yabritinŋam bafude le ye waŋe te tane tuku kuyaret. ²⁷ Nane tuku pasa ise

ndakap. Andeṅge nu tane tumnda tiṅguwa. Kristus nu Tukul Guwa tiṅgina le nu tane sinamṅge minmba wam ṅakmba kumumbi tumtiṅgit. Tumtiṅgit wam ta yabri kuga. Son ndo. Nu tane Kristus ndoṅ sailkam tuku tumtiṅgit taṅamba nu ndoṅ sailka minap.

²⁸ Kiṅo kame, siṅka tane nu ndoṅ sailkap. Taṅawap ta nu maṅ mayok kuwa le tane kiko kugatok nu am mbolṅge tiṅgamṅgaig. ²⁹ Kuate nu siṅka tiṅreknu ta tane kila. Ande nu maṅau tiṅreknu kate ta nu Ku-ate tuku kiṅo ta tane kila palm-bimṅgaig.

3

Sine Kuate tuku kiṅo kame mineg

¹ Mam Kuate nu sine tuku kume purmba sine nuṅe kiṅo kame ṅgate le sine siṅka nu tuku kiṅo kame mineg. Kilke te tuku maṅau dubide mbal nane sine tuku Mam gilai tukunu sine nu tuku kiṅo kame mineg ta tugunu nane mata katese ndade.

² Tira kame, kile ait te mbolṅge sine Kuate tuku kiṅo kame mineg. Ṅgumneṅga mine mayenu mbolṅge ndaṅmba mayok kaṅgig ta katese ndaweg. Wam ndindo sine kila. Kristus nu mayok kuwa le sine nuṅe wam ṅakmba ta tugusemba kaṅgerka nu minit taṅamba ndo minamṅgig.

³ Ande ṅu wam ta idusmba tairṅga minit ta nu Kristus taṅaṅ purferṅnu minam tuku saṅgri tiṅga wam ṅaigonu pitaikate. ⁴ Ande nu unekate ta nu tukul lukamba pa tam tuku minit. Une maṅau ṅakmba ta tukul lukakeg. ⁵ Kristus nu une ṅakmba saukam tuku nu kilke te mbol prona ta tane kila. Nu nuṅe miroṅ siṅka une kugatok. ⁶ Ande nu Kristus ndoṅ sailkate ta nu une maṅau kumba mine ndakate. Ande nu une maṅau kumba minit ta nu Kristus kaṅger ndamba nu gilai minit.

⁷ O kiṅo kame, tane kuraukap. Andeṅge tane yabritiṅgikat. Kristus nu tiṅreknu ndo. Ande nu maṅau tiṅreknu ndo dubikate ta nu mata tiṅreknu minit. ⁸ Ande nu une maṅau kumba minit ta nu Satan tuku minit. Satan nu tugu mbolṅge mbar maṅau kina ta kile nu taṅamba ndo minit. Kuate tuku Kiṅo nu Satan tuku piro te-ibenjam tuku mayok kina. ⁹ Ande nu Kuate tuku kiṅo minit ta nu Mam nuṅe tuku maṅau te-purna tukunu nu une maṅau kumba mine ndakate. Nu siṅka Kuate tuku kiṅo tukunu nu une maṅau ta kumba minam kumunṅ kuga. ¹⁰ Ande nu maṅau tiṅreknu ke ndakate ko tira kame tuku kume pur ndakate ta nu Ku-ate tuku kiṅo kuga. Sine ima kate Kuate tuku minig le ima kate Sa-tan tuku minig ta sine maṅau ta mbolṅge kilimok kateseweg.

Kume pur maṅau

¹¹ O buk tane siṅgine siṅgine muṅgu kume purkam tuku pasa ta isnaig. ¹² Sine Kain minna taṅamba mine ndakube. Nu Satan tuku kiṅo minmba nu maib nuṅe balena. Ta ndaṅam? Kain tuku maṅau ṅayonu. Maib nuṅe tuku maṅau mayenu. Ta tuku ndo nu balena.

¹³ Taṅamba ndo kilke mbol mbal tane mata kasurtiṅgamṅgaig. Nane taṅawaig le tane wamdu sulu ndawap. ¹⁴ Sine Kristus tuku kuasmbi siṅgine siṅgine kume pureg wam ta mbolṅge sine kateseweg. Sine kume tuku saṅgri buk kusremba kile abo minam tuku ndin mbolṅge mineg ṅga kateseweg. Ande nu tira kame tuku kume pur ndate ta nu kume tuku saṅgri kumnemṅge minit. ¹⁵ Ima nu ande kasurte ta nu balete le kumit taṅaṅ. Ande nu taṅgo baleniṅgit tuku taṅgo minit ta nu minmba minam tuku abo tugu kugatok ta tane kila. ¹⁶ Sine Kristus mbolṅge kume pur

manjau kumumbi kanjereg. Nu sine turkam tuku nuje ngarosu kumam tuku pilna. Sine mata nu kina tanjamba ndo tira kame turka kumam tuku kuru kuru ndakube. ¹⁷ Ande nu aganj ndende njak minmba tira ande aganj ndende denkanu ta kanjermba wamdus karej pilmba nu tur ndate ta nu Kuate tuku kume pur ndate.

¹⁸ O kinjo kame, sine minjembi ndo afu tuku kume pureg nda ngube. Sine tugusemba nane tuku kume purbe sulumba waimbi mata alonu te-mayokbe. ¹⁹⁻²⁰ Sine tanjamba kume pur manjau kube ta sine manjau tugusek tuku kinjo kame mineg nga Kuate am mbolnje ngamunjal mukuk njak minam kumu. Singine mbar wamdus sinamnje kamuseg ta nu sine tuku wamdus lisiimba sine tuku manjau njakmba kila minit. Wam ta sine kila.

²¹ Tira kame, sine singine wamdus sinamnje mbar kamus ndaweg ta sine Kuate tugum kambim tuku kuru kuru ndakeg. ²² Sine nu tuku minje dubimba manjau nu nzalite ta ke likeg ta sine wam afu tuku yabanjeg ta nu sinjka sinjit. ²³ Kuate nu tenemba sine sasingit. Sine nuje Kinjo Yesus Kristus tuku son nga nu sine sasingina tanjamba singine singine munju kume purkube nga sasingit. ²⁴ Kuate tuku minje dubide mbal nane nu ndonj sailkade le nu nane ndonj minit. Nu nuje Guwa singina ta mbolnje sine kila pilmba Kuate nu sine ndonj minit njeg.

4

Kuate tuku Guwa le guwa kise

¹ Tira kame, tane mbal afu tugumnje pasa ismba pitik son nda ngap. Yabri tuan tanjo gudommba kilke tugu njakmba mbolnje kine likade. Tane nane tuku pasa pilewap. Nane Kuate tuku Guwa njak e ko guwa kise njak. ² Ande nu

sakate: Kuatenje madina tanjo nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus nguwa ta nu Kuate tuku Guwa njak. ³ Ande nu Yesus tuku tugu tanjamba sa ndakuwa ta nu Kuate tuku Guwa kuga. Nu Kristus tuku ngueu tanjo ndo. Kristus tuku ngueu tanjo mayok kanjat pasa ta tane buk isnaig. Ata. Nu buk prona. Kilke te mbolnje minit.

⁴ O kinjo kame, tane Kuate tuku minig. Kuate tuku Guwa nu tane sinamnje minit ta nu sangri njayo. Nu kilke te mbolok mbal sinamnje minit tanjo Satan lite. Ta tuku tane yabri tuan tanjo ta buk kile-ibenjinaig. ⁵ Nane kilke te mbolok mbal minmba kilke te mbolok wamdus ndo sakade. Kilke te mbolok manjau dubide kuasmbi tanje ndo nane tuku pasa isig. ⁶ Sine Kuate tuku mineg. Kuate kila minig mbal nanenge ndo sine tuku pasa isig. Ima nu Kuate tuku kuga ta nu sine tuku pasa ise ndakate. Sine wam ta mbolnje wam tugusek tuku Guwa le yabrisinjit tuku guwa ta kateseweg.

Kume pur manjau Kuate nu miro

⁷ Tira kame, kume pur manjau ta Kuate nu miro. Ta tuku sine singine singine munju kume purkube. Ande nu afu tuku kume purte ta nu Kuate tuku kinjo. Nu Kuate kila. ⁸ Kuate nu kume pur manjau miro. Ande nu afu tuku kume pur ndate ta nu Kuate gilai. ⁹ Kuate nu nuje Kinjo ndindo pilna le kilke te mbol prona le sine nu mbolnje abo tugu teg. Wam ta mbolnje nu sine tuku sunjomba kume purte ta kilimok kanjereg. ¹⁰ Sine nu wamdus tuwe ndaka mingen le nu ake sinanj sine tuku kume purmba sine ndonj ngamunjal mukuk minam tuku Kinjo nuje pilna le sine tuku une tuku pa kurana.

¹¹ Tira kame, Kuate nu sine tuku kume purte ta sunjokanu nga sine

mata sinjine sinjine munju kume purkube. ¹² Ande nu Kuate kanjer ndate ta sine sinjine sinjine munju kume purkeg ta Kuate nu sine ndonj minit. Nu tarjate le sine nu tuku kume pureg manjau ta sunjoka kumunjgate.

¹³ Kuate nu nunje Guwa sinjina wam ta mbolnje sine kateseweg. Sine Kuate ndonj sailkeg le nu sine ndonj minit nga kateseweg. ¹⁴ Kuate nu kilke mbolok mbal njakmba tuku muskil kile-tidinge ninjam tuku nunje Kinjo nunje pilna le ndekina. Sine wam ta kanjergeren mbalnje tane satinjeg. ¹⁵ Ima nu Yesus nu Kuate tuku Kinjo ngate ta Kuate nu ndonj minit le nu Kuate ndonj minit. ¹⁶ Wam ta mbolnje sine kila pilmba minje bulokmbi saka Kuate nu sine tuku kume purte ngeg. Kuate nu kume pur manjau miro. Ima nu kume pur manjau dubite ta nu Kuate ndonj minit le Kuate nu ndonj minit.

¹⁷ Sine Kuate tuku kume purbe le manjau ta sunjoka kumunjuwam ta sine kilke te mbolnje Kristus tarjan Kuate ndonj mine mayewamnjig. Ta tuku ait sunjo mbolnje sine kiko kuru kuru kugatok minamnjig. ¹⁸ Ande nu sinja kume purte ta nu Kuate tuku kuru kuru ndakate. Kume pur manjau sunjoka kuru kuru pitaite. Ande nu Kuate tuku kuru-kurukate ta nu ye une tuku pa lafunu tamnjig nga iduste. Nu tuku kuru kuru manjau tanje kume pur manjau te-ibenje.

¹⁹ Kuate nu ambonga sine tuku kume purna. Ta tuku sine mata kume pureg. ²⁰ Ande nu ye Kuate tuku kume puret nga tanjo afu kasurnjingit ta nu yabri tanjo ndo. Ta ndanjam? Nu tanjo ammbi kanjerka nane tuku kume pur ndate ta nu ndanmba Kuate ammbi kanjer ndamba nu tuku kume puramngat? Ta ndo kumunj kuga. ²¹ Kuate nu tenjenmba wam sasinjingit. Ande nu ye tuku kume purte ta nu

tira mbal tuku mata kume purwa njgate.

5

Sine kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenjam kumunj

¹ Ima nu Yesus nu Kuatenje madina tanjo njgate ta nu Kuate tuku kinjo minit. Ima nu Kuate tuku kume purmba minit ta nu Kuate tuku kinjo kame tuku turmba kume purte. ² Sine Kuate tuku kume purmba nu tuku minje dubiweg ta sine nu tuku kinjo kame tuku mata kume pureg.

³⁻⁵ Sine Kuate tuku kume pureg ta sine nu tuku minje dubiwamnjig. Sine Kuate tuku kinjo kame mayok kagej mbal sine kilke te tuku wamdus njagonu njakmba kile-ibenjam kumunj. Wam ta mbolnje sine Kuate tuku minje dubiwam tuku piti ndasingit. Sine Yesus nu Kuate tuku Kinjo nga nu tuku sanjri tomba tinja kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenjam kumunj. Ndin ande mine ndakate.

Kuate nu nunje Kinjo nunje tuku tugu te-mayokna

⁶ Yesus Kristus prona le kule le ndare mbolnje nu tuku tugu mayok kina. Nu kule pisne tina ta mbolnje ndo kuga. Nu kummba ndare kutukina ta mbolnje mata. ⁷ Kuate tuku Guwa nu tugusek manjau nu miro. Nunje mata Kristus tuku tugu tumsinjingit. ⁸ Kuate tuku Guwa kule ndare aganj kenmba tanje wam ndui ta ndo tumsinjingit.

⁹ Sine tanjo tuku pasa afu ismba son ngeg. Ata. Kuate tuku pasa ta nu tanjo tuku pasa lite ta sinja sine son njgam tuku. Kuate nu Yesus yinje Kinjo njgate. ¹⁰ Ande nu wam ta talakate ta nu Kuate nu yinje Kinjo njgate pasa ta pitaimba Kuate nu yabri tanjo nganu sukte. Ande nu Yesus tuku sanjri tomba tinjgate ta Yesus nu Kuate tuku Kinjo

ta nu nuŋe ŋgamuŋgal sinamuŋge kamuste. ¹¹ Kuate nu teŋemba sasiŋgit. Ye abo tugu minmba minam tuku tiŋgen. Abo tugu miro ta yiŋe Kiŋo ŋga sakate. ¹² Ima nu Kuate tuku Kiŋo tumba nu ndoŋ minit ta nu abo tugu ta mata tumba ŋak minit. Ima nu Kuate tuku Kiŋo nda tate ta nu abo tugu mata nda tate.

²¹ Yiŋe kiŋo kame, tane yabri mbara afu dubi ndaka ŋgumneniŋgap.
Son.

Abo tugu minmba minamuŋgat

¹³ Tane Kuate tuku Kiŋo tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal tane siŋka abo minmba minamuŋgaig. Wam ta tane kila palpe ŋga waŋe te tane tuku kuyaret. ¹⁴ Sine Kuate tuku nzali dubimba wam afu tuku nu yabaŋeg ta nu sine tuku yabaŋ pasa isit ŋga wamdus bulok ŋak mineg. ¹⁵ Nu sine tuku yabaŋ pasa isit ta alonu siŋgamuŋgat ŋga wamdus tero ndakeg.

¹⁶⁻¹⁷ Une maŋau afu Kuate nu sauka gilaiŋgate. Ande nu une maŋau taŋaŋ kuwa le kaŋgermba Kuatenge sinzaŋwa ŋga yabaŋap ta nu abo minamuŋgat. Mbar maŋau ŋakmba Kuatenge sauka gilaiŋgate le taŋgo ŋgisi ndakade. Une maŋau ande Kuate nu sau ndakate le taŋgo ka ŋgisikade. Ande nu une maŋau taŋaŋ kuwa le nu tuku ŋga Kuate yabaŋap ŋga sa ndatiŋget.

¹⁸ Kuate tuku kiŋo kame une maŋau kumba mine ndakade ta sine kila. Kuate tuku Kiŋo nu nane kigraibkate le Satan nu nane ŋaigo siglikam kumuŋ kuga. ¹⁹ Sine Kuate tuku mbal mineg. Mbal afu ŋakmba Satan tuku saŋgri kumnemuŋge minig. ²⁰ Kuate tuku Kiŋo pro sine tuku wamdus purfeu sersiŋgina le Mbara Tugusek kila mineg. Sine Mbara Tugusek nuŋe Kiŋo nuŋe Yesus Kristus nale ndoŋ mineg. Kristus nu nuŋe miroŋ nu Mbara Tugusek. Nu abo minmba minam tuku tugu.

2 YOHANUS Yohanusnge waje arnu kuyarna

Yohanusnge waje arnu kuyarna te nu yaba pasambi pino tuku sakina ta tugunu tenemba. Nane Kristus tuku kuasmbi ande nane nu tuku son nga minmba pino tanjo tam tuku kuaneka minnaig tanaj. (Dir Pasa 19.5-10 kanjerap).

Pino ta tuku kinjo kame ta kuasmbi ta tuku tanjo pino. Aba nanjine ta Kristus tuku kuasmbi ande.

¹⁻² Kuatenge madinina pino ne kaiye. Ye Kuate tuku mbal tuku gabat tanjo saibonu ye ne nanje kinjo kame ye tane ndonj pasapasakam prowet. Ye tane tuku kume puret. Son. Sine pasa tugusek kila mineg mbal pasa te sine njakmba ngamuknge minmba minamngat nga sine njakmba tane tuku kume purmba mineg.

³ Mam Kuate nuje Kinjo nuje Yesus Kristus nale sinja sine tuku sunjomba kume purde. Nale mara mara ake sinaj sine make patika sine sinanu mapeka ngamunggal mukuk wamdus bul sersinjmba minamngaik.

Tane munju kume purka minap

⁴ Ne tuku kinjo kame afu Mam Kuate tuku minje ta kumumba tugusek manjau dubikade le ye ismba gare toret. ⁵ O pino, ye tane sarsarinjmba sine njakmba sinjine sinjine munju kume purkube nget. Tukul ta kitek kuga. Sine o buk isgej. ⁶ Sine tanjamba kume pur manjau njak minbe ta sine Kuate tuku minje dubiwamngig. Nu tenemba sasinjina. Tane kume pur manjau dubiwap ngina. Tane o buk pasa ta isnaig.

Tane Kristus tuku pasa biye dewap

⁷ Yabri pasa sakade mbal gudommba kilke tugu njakmba mbolnge kine likade. Kuatenge madina tanjo nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus. Pasa ta nane son nda nga pitaide. Tanjade mbal nane yabri tanjo ndo. Nane Kristus tuku ngueu. ⁸ Sine pirokigen le alonu manjau tugusek tane mbolnge mayok kina. Alonu ta kurauka kulat mayewap le ngisi ndakuwa le lafunu kumumbi tap.

⁹ Ande nu Kristus tuku pasa tugusek nuje wamdusmbi manjutur-turte ta Kuate nu ndonj mine ndakate. Ima nu Kristus tuku pasa tugusek biymba minit ta Kuate le Kinjo nuje nale nu ndonj minik. ¹⁰ Ande nu pro Kristus tuku pasa tugusek kusremba pasa kise sakuwa kande nu tane tuku wande mbol kambim tuku peumba nu kaiye ndawap. ¹¹ Ande nu tumba nuje wande mbol kuwa ta nu piro njayonu ta tuku piro tuma tanjo tanaj minamngat.

¹² Ye pasa afu sunjomba tane satinjam tuku ta waje te mbolnge kuyarningam idus ndawet. Ye tane tugum promba munju kanjerka pasa-pasakumba gare sunjo tube nga iduset.

¹³ Aba tanjine Kuatenge madina ta nuje kinjo kame ndonj nane tane tuku kaiye pasa pilig.

Son.

3 YOHANUS Yohanusnge waje keñnu kuyarna

Yohanus nu saibo pile mayemba waje keñnu te tanjo ande nyunu Gaius tuku kuyarmba pilna le nu sota kina.

¹ Gaius kaiye. Ye sinja ne tuku kume purmba minet. Ye Kuate tuku mbal tuku kulat tanjo saibonu ye ne ndonj pasa-pasakam prowet.

² O tira, ne tuku kanu maye minit ta ye kila. Ne tuku wam njakmba ngarosu turmba mage minam tuku ye Kuate yabanjet.

³ Tira afu ye tugum promba ne pasa tugusek son nga dubite ta kubede le ismba gare toret. ⁴ Tane ye tuku kinjo kame manjau tugusek dubide le afu pro sayade le ismba gare tet ta wam afu tuku gare tet ta lite.

Gaius tuku manjau mayenu

⁵ O tira, ne nane afu kilmba wakeika tira afu rawe mbal mata prode le wakeikate ta ne lafunu kumumbi tamngat. ⁶ Mbal ta nane pronaiğ sulumba ne nane tuku kume purmba minit ta kubeu sinğinaig le sine Kristus tuku kuasmbi tenge mineg te sine isgen. Ne nane Kuate tuku piro mbal nga nane kilmba wakeika wam afumbi nane tuku piro turkate ta ne wam mayete. ⁷ Nane Kristus tuku piro kam tuku nanğine tumbrağ kusreka kine likade. Kasomok mbal tugumngge nane agağ ndende nda kilig. ⁸ Ta tuku sinenğge nane turka Kristus tuku pasa tugusek kuklide mbal ndonj piro tuma tanjağ minbe.

Diotrefes tuku manjau njayonu

⁹ Ye buk waje ande tane Kristus tuku kuasmbi tuku kuyaren ta

Diotrefes nuje mironğ gabat minam saka ye tuku pasa pitaimba te-ibenja. ¹⁰ Ye tane tugum prowi ta ye nu tuku manjau ta tane tugumngge te-mayokamngit. Nu ake sinanğ ye tuku nyu njayo silite. Ta ndo kuga. Nu tira mbal rawe mbal nu tugum prode le pitaikate. Afu nane tuku pasa isam bafude ta nu nane peuniğmba Kristus tuku mbal ngamukngge pitaikate.

Demetrius tuku manjau mayenu

¹¹ O tira, ne manjau njayonu ta dubi ndawa. Manjau magenu ndo dubika mina. Ande nu manjau mayete ta nu Kuate tuku. Ande nu manjau njayote ta nu Kuate gilai.

¹² Tanjo pino njakmba Demetrius tuku manjau mayenu ta kubede le iseg. Nu tuku manjau tugusek kilimok mayok kinit nga sakade le iseg. Ye mata nu tuku manjau mayenu ta tuku saket. Nane nu tuku sakade ta son pasa.

¹³ Ye pasa afu sunğomba ne sanam tuku ta waje te mbolngge kuyaram idus ndawet. ¹⁴ Mine minemba ye ne tugum pro munğu kanğerka pasa-pasakam iduset.

¹⁵ Ne ngamunğal mukuk njak mina nga ye Kuate yabanjet. Tira kame afu tenge minig nane mata ne kaiyenade. Tira kame afu ne ndonj minig ta ne nane turmba ye tuku kaiye pasa te saninğa le iswaig.

Son.

YUDAS

Yudasnge waje kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneŋga nu maŋ kiŋo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat naŋgine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Waje te Yudasnge kuyarna. Aba nuŋe Yakobus tuku waje mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Ye Yudas Yakobus tuku mambo nuŋe Yesus Kristus tuku piro tango. Tane Mam Kuateŋge wikina mbal nu tane tuku kume purte le Yesus Kristusnge kulatkate ta tane ŋakmba kaiye.

² Kuate nu lato lato tane sinanu mapeka ngamunŋgal mukuk wamdus bul sertinmba tane tuku kume purwa. Son.

Yabri tum mbal

³ Tira kame, Kristus nu sine muskil kile-tidinge siŋgina wam mayenu ta ye tane tuku kuyaram sunŋomba iduset ta ye wam ande ismba kile rironŋ pasa ndo kuyaret. Sine son ngeg pasa Kuate nuŋe mbal siŋgina ta tango afunŋge pasa ta mbilam tago-tagode ta tane sanŋri tinŋa pitaikap. ⁴ Tane gilai minig le Kuate ngumnede mbal afu tane ngamukŋge mayok kinig ta ye tane kila satinŋet. Nane naŋgine wamdusmbi Kuate tuku maŋau mayenu mbilmba nu sine make patikate ŋga kiko kugatok unekade sulumba siŋgine Sunŋo Yesus Kristus pitaide. O buk Kuate nu nuŋe kuyar pasa mbolŋge mbal ta ŋgisikamŋgaig ŋga sakina.

⁵ Tane wam te buk isnaig ta maŋ lato idusam tuku satinŋamŋgit. Kuate nu Israel mbal Isipŋge muskil kile-tidingina sulumba ngumneŋga mbal ta tuku afu nu talanaig ta bale farna. ⁶ Nu eŋel mata mape ndakina. Nane afu lato nyu sugo

kilam tuku idusmba naŋgine kulatkanu ma kusrekenaig ta Kuate nu nane ma make sunŋo sinamŋge patika muli kareŋnumbi kuse likina le minmba minig. Ait sunŋo mbolŋge Kuate nu nane pileniŋmba pa ninŋamŋgat.

⁷ Sodom le Gomora tumbran afu patukŋge mine likinaig ta turmba Kuate tuku pa kaŋgernaig. Eŋel ŋaigonu nane maŋau kinaig taŋamba ndo nane uneka pino tango ndoŋ mine maŋau mbilmba une ŋaigonu kinaig le Kuate nu nane ŋakmba pasokina. Maŋau ŋaigonu kade mbal taŋamba pa tam tuku tumsinŋit.

⁸ Taŋamba ndo yabri tum mbal ta kiŋambi ŋgarosu kutur tuwig sulumba naŋgine kulat mbal pitaika samba mbolok guwa magenu tumail panningig. ⁹ Ata. Eŋel kame tuku gabat sunŋo Mikael nu Satan ndoŋ Moses tuku mindesin tam tuku kualeyaukinaik ta nu Satan tumail panmba sawe li ndakina. Kuga. Sunŋonŋe ne sane likamŋgat ŋga Satan sana. ¹⁰ Ndanam tuku yabri tum mbal nane agaŋ afu sine ammbi nda kaŋgerkeg ta tugunu nane gilai minmba tumail panningig? Nane agaŋmor taŋaŋ wamdus kugatok naŋgine nzali ndo dubikade le wam ta luka naŋgine kanu ŋaigo siglikate. ¹¹ Osese. Nane Kain tuku maŋau dubide. Nane Balam taŋaŋ ndametin kilam tuku piririmba wam ŋaigonu kam idusde. Nane Kora taŋaŋ Kuate tuku pasa pitaimba ŋgisikade.

¹² Tane wamdus ndindo ŋak maŋurka pagumba nye sunŋo ait mbolŋge nane kiko kugatok taŋaŋ tane ndoŋ isukusmba tane tuku maŋau mayenu ta kutur mbilmbilde. Nane mbesinŋaŋga afu taŋaig ŋga naŋgine ŋgarosu ndo isukusneninŋig. Nane gau dabuk dabuk bubrenŋe tumba

pinderkate tanañ ake nule parak pasa sakade. Nane kumzanñ ail nanñine ait mbolñge alo ndade le gode le kumig tanañ. ¹³ Yu mbalo subalnu tu ñak mayok kinig tanañ nanñine kiko mañau kilimok mayok kinit. Mbai afu ndin ndindo dubi ndaka fare fare likade tanañ nane yabri ndin ndo dubikade. Kuate nu ma make sunño nane tuku madina le nane ta sinamñge minmba minamñgaig.

¹⁴ Adam tuku sikar sikar tuku wa nuñe Enok nu mayok ka yabri tum mbal ta tuku dir pasa teñenmba sakina. Tane isap. Sunño nu nuñe enel gudommba ñak prowamñgat. ¹⁵ Nu prowa sulumba tanño pileniñmba nane nu pitaimba mañau ñaigonu kade mbal ko nu mbulmba pasa ñaigonu tuwig mbal nane ñakmba kilmba pasa mbolñge patikamñgat ñgina.

¹⁶ Yabri tum mbal nanñine mine ñakmba tuku minde simba gubra tumba minig. Nane nanñine ñgarosu tuku nzali kutur dubikade. Nane miñge fetka nanñine ñgarosu payamka afu tuku agañ ndende kilam tuku wam sa kuakiñgade.

Rironñ pasa afu

¹⁷ Tira kame, sinñine Sunño Yesus Kristus tuku aposel kame nane mañau afu ñgumñenña prowam tuku sakinaig ta gilai ndañgap. ¹⁸ Nane teñenmba satinñinaig. Kugawam tuku ait mbolñge nane afu Kuate tuku pasa usre kupetmba nu ñgumñemba nanñine ñgarosu tuku nzali kutur ñak ta dubikamñgaig ñga satinñinaig. ¹⁹ Mbal kame tanñe tanño pur yimyam niñgig. Nane kilke mbol mbal ndo Tukul Guwa kugatok.

²⁰ Nane tanñade ta tanenñe Kuate tuku pasa sine son ñgeg ta idusmba ñak sugokap sulumba Tukul Guwa mbolñge Kuate yabañap. ²¹ Kuate nu tane tuku kume purte wam ta

kusre ndamba nu tugumñge minap. Sinñine Sunño Yesus Kristus nu tane mapetiñguwa le abo ñak minmba minamñgaig wam ta ndo tairñga minap.

²² Nane Kuate tuku pasa ismba wamdus kine inumde mbal sinaniñmba turkap. ²³ Afu ñgisika pa mbol kambim bafude ta pitik kile-luka kilap. Nane afu une sugo ñak minig ta nane sinaniñmba nane tuku mañau ta tane rironñkap.

²⁴⁻²⁵ Mbara Sunño ndindo nu sinñine Sunño Yesus Kristus mbolñge muskil kile-tidinge singit ta nu tane bariñgubekaig ñga nu tane kulatkam kumunñ. Ñgumñenña nuñe kilña sanñri ñak tane tugumñge tane gare ñak mbar kugatok kile-tidingam kumunñ. Nu kilña sunño sanñri ñayo nyu sunño minmba minna ta kile minit. Nu tanñamba minmba minamñgat.

Son.

DIR PASA Dir pasa Yesus

Kristusnge te-mayokna

Yesus tuku dubiwanu tango Yohanus nu waņe te kuyarna. Nu Yesus tuku pasa mayenu kuklina tukunu nane nu mulintumba Patmos nuy mbolņge pilnaig.

Yohanus nu Patmos nuy mbolņge minmba nu kinjatanu suk agañ gudommba kanđerkina. Wam kame ngumnęga prowe likamņgaig ta Yohanus am mbolņge kanunu tanaj mayok kinaig. Ta tuku wam kame afu buk prowanu tanaj waņe te mbolņge kuyarna ta pro ndade. Ta kile.

Nu yaba pasambi wam gudommba tuku sakina ta afu katesenįgam tuku wam bada. Afu kilimok tumsingit ta tenenmba. Kuate nu ndo sunęo. Nu wam njakmba kulatkate. Ngumnęga nu wam njaigonu njakmba mapeke nda. Nu nduiye pitaikam tuku idusmba minit. Nu sinķa tango njakmba pilenįmba lafunu ningamņgat. Kuate nu wam kame njakmba kulatkate tukunu nuņe mbal piti ngamukņge nęan minmba bike ndakuwaig nęa tumsingit.

¹ Pasa te Yesus Kristusnge te-mayokna. Mine minemba wam kame mayok kanęaig ta Kuateņge nuņe piro mbal tumningam tuku Yesus Kristus sana le nu nuņe eņel kukulna le pro ye Kuate tuku piro tanęo Yohanus tumyina. ² Ye wam kanđerken ta kile-mayokka Kuate tuku tugusek pasa Yesus Kristusnge te-mayokna ta turmba njakmba sake liket.

³ Ye pasa kuyarke liket te ait buk patukate. Ta tuku ande nu dir pasa te isam tuku burkuwa ta nu gare-garekamņgat. Nane pasa te ismba kumumbi kulatka dubiwaig ta nane mata gare-garekamņgaig.

Kristus tuku kuasmbi 7

⁴ Asia ma mbolņge Kristus tuku kuasmbi 7 tane njakmba kaiye. Ye Yohanus tane ndonј pasa-pasakam prowet.

Kuate nu kile minit o buk minna tanjamba minmba minamņgat. Nu Guwa 7 nu tuku minyo mbili maditaknu tumailamņge minig nane ndonј tane ake sinaj make patika ngamunęal mukuk wamđus bul sertįnguwaig. ⁵ Yesus Kristus mata tane mbolņge tanjawa. Nuņge Kuate tuku pasa tugusemba te-mayokmba sine tumsingina. Kumanu mbal ngamukņge nu ambonęa tinęina. Nu kilke mbol mbal tuku gabat sugo sugo njakmba tuku gabat minit.

Nu sine njakmba tuku kume purmba minit. Nu kummba sine tuku une sauka muskil kile-tidinge sinęina sulumba ⁶ sine nuņe Mam Kuate tuku gageu minmba nu am mbolņge pris piro biyam tuku madisingina. Kuate nuņge ndo nyu sunęo pasa njak sanęri nęayo minmba minwa. Son.

⁷ Tane isap. Nu gau mbolņge ndekuwa le tanęo njakmba nu kanđeramņgaig. Nane nu tuku nęarosu soburonaig mbal mata nu kanđeramņgaig. Kilke mbolok mbal njakmba nu kanđermba malmbi wikarauwamņgaig. Sinķa tanjamba prowamņgat. Son.

⁸ Sunęo Kuate Sanęri Nęayo nu kile minit buk minna tanjamba minmba minamņgat ta nu tenenmba sakate. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenęe ndo tugu nęate.

Yohanus nu kinjatanu suk Yesus kanęerna

⁹ Ye Yohanus tane tuku tira tanęo. Sine njakmba Yesus tuku kuasmbi mineg tukunu sine piti ndui ta ndo kuramba njakmba nu tuku gageu mayok ka sanęri tinęa dirnanęeg.

Ye Kuate tuku pasa tugusek Yesus nu te-mayokna ta kukliwen

le nane ye mulintumba Patmos nuy mboln̄ge pilnaig. ¹⁰ Ye tan̄ge minen le kusem ait mboln̄ge Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye tuku n̄gumnem̄ge pasa ande fudu sun̄go tabil wi suk mayok ka ten̄jemba sayina: ¹¹ Ne wam kan̄gerkate te Kristus tuku kuasmbi 7 nane tuku wane kuyarka patika le Efesus Smirna Pergamum Tiatira Sardis Filadelfia Laodisea tumbran̄ kame ta kine likuwaig n̄ga sayina.

¹² Sayina le imange sayate n̄ga ye mbilka gol lam 7 minnaig le kan̄gerken. ¹³ Gol lam 7 ta n̄gamuk̄nge ande Katesek Tango tan̄ge tin̄gina le kan̄geren. Nu tawi kuennu silika gol let tawo laipmba kusna. ¹⁴ Nuñe gabat wane kaukauknu ndo sipsip n̄guenu ko gau kaukauk suk. Nu tuku am ta pa bulu tan̄an̄. ¹⁵ Nu tuku kupe mbain ain pa sun̄go mboln̄ge piyit le ugmba minmba uge lin̄nu mayok kinit tan̄an̄. Nu tuku pasa yu fudu suk. ¹⁶ Nuñe wai ndinam tamba mbai 7 kile n̄ak minna. Kame bagi agok n̄ayo agonu armba n̄ak nu tuku min̄gek̄nge mayok kina. Nu tuku tumail uge lin̄nu ndo ki gabat fun̄nge bulu san̄grinu prote tan̄an̄.

¹⁷ Ye nu kan̄germba ndeka nu tuku kupe tugum tan̄ge truk ka tan̄go kumanu tan̄an̄ minen le nu nuñe wai ndinam ye mboln̄ge pilmba sayina: Ne kuru kuru ndaka. Yen̄ge ndo ambon̄ganu minet. N̄gumne tukulanu mata yen̄ge ndo. ¹⁸ Ye abo n̄ak minmba minet. Ata. Ne ye kan̄gerya. Ye buk kumen ta ye abo n̄ak minmba minam̄ngit. Ye nyu n̄ak minet sulumba kume tuku wi kumanu mbal tuku tumbran̄ ta yen̄ge kulatket. ¹⁹ Ne wam kan̄gerkate te afu kile prode afu n̄gumn̄nga prowam̄ngaig ta n̄akmba kuyarke lika. ²⁰ Mbai 7 yin̄e wai ndinam tembi kile n̄ak minit le kan̄gerkat ta

gol lam 7 turmba ye tugunu sani le ne isa. Gol lam 7 kan̄gerkat ta Yesus tuku kuasmbi afu. Mbai 7 ta Kuate tuku en̄jel. Nane Yesus tuku kuasmbi 7 ta kulatkade.

2

Efesus mbal tuku wane

¹ Kuate tuku en̄jel Efesusn̄ge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku ten̄jemba kuyara. Yin̄e wai ndinamm̄bi mbai 7 kile n̄ak minmba gol lam 7 n̄gamuk̄nge kine promba minet yen̄ge nane tuku pasa pilet.

² Tane wam ke likade ta n̄akmba ye kila. Tane piro karen̄kade. Tane piti n̄gamuk̄nge san̄gri tinga dirnangade. Tane wam n̄aigonu kade mbal n̄gumn̄en̄imba mbal afu sine Kristus tuku aposel n̄gade le tane nane tagon̄imba nane tuku yabri man̄au kila pilig. ³ Tane piti n̄gamuk̄nge n̄gan minmba ye tuku n̄ga piti kugraka kanyum ndade.

⁴ Tane tuku wam n̄akmba magenu ndo ta ye tane ndon̄ pasa n̄ak. Tane ambon̄ga ye tuku sun̄gomba kume purnaig ta kile tane ye tuku sun̄gomba idus ndade. ⁵ Tane ndekinaig wam ta wamdus pulutinguwa le n̄gamun̄gal biye mbilmba ye tuku sun̄gomba kume purnaig man̄au ta man̄ kap. Kuga ta ye tane tugum prowi sulumba tan̄gine lam yaitin̄gi le nuñe minanu ma mboln̄ge mine nda.

⁶ Ye tane tuku wam ande nzaliyate ta ten̄jemba. Tane wam n̄aigonu Nikolas* tuku man̄au dubide mbal ke likade ta tane riron̄ka talakade ta ye mata tan̄awet.

⁷ Tango nu kilba n̄ak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa san̄ngit te ise tiwa. Tango ima nu san̄gri tinga wam n̄aigonu kileiben̄kuwa ta ye nu nyu tumba woki le Kuate tuku piro sinam̄nge ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyam̄ngat.

* 2:6: Nikolas nu yabri tum tan̄go ande

Smirna mbal tuku waje

⁸ Kuate tuku enjel Smirnanje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tejenmba kuyara. Yenje ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yenje ndo. Ye buk kumen sulumba man abongen. Yenje pasa te pilet.

⁹ Ye tane kila. Tane piti sungo tumba aganj ndende kugatok minig ta tane aganj ndende sungomba njak minanu tananj minig. Zu mbal afu tane tumaail pantingig ta ye kila. Nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal.

¹⁰ Tane isap. Mine minemba Satan nu tane tagotinguwa le nane afunje tane mulinj kilmba wandeknje patikuwaig le tane ki ait 10 piti kamusmba minamngaig ta tane kuru kuru ndakap. Tane ye kusre ndayumba minap ma ma kumap le ye tane tuku nyu kilemayokka abo tugu tingamngit.

¹¹ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tanjo ima nu sangri tinga wam njaigonu kile-ibenkuwa ta nu kummba manj kume arnu ta te nda.

Pergamum mbal tuku waje

¹² Kuate tuku enjel Pergamunje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tejenmba kuyara. Kame bagi agok njayo agonu armba njak ta ye tuku minje mbol minit. Yenje pasa te tane tuku pilet.

¹³ Tane tumbran minig ta nane njakmba Satan dubide tuku ta tane ye ndo dubiyumba minig. O buk ye tuku tanjo ande Antipas nu ye tuku saka minna le Satan dubide mbal ta nu balenaig ta mata tane kuru-kuruka ye kusre ndayinaig.

¹⁴ Tane tuku manjau ta maye ta ye tane ndonj pasa njak. Tane tuku afu Balam tuku manjau dubide. O buk gabat sunjo Balak Israel mbal mbarmba ndekam tuku nu tuan tanjo Balam kusnana le nu ndin

tumna. Tumna le Balak ndek Israel mbal tuku wamdus didikina le nane mbara kanunu atraukinaig tuku ndem nyumba tanjo pino ndonj fare fare unekinaig.

¹⁵ Tanjamba ndo tane tuku afu Nikolas tuku manjau dubide. ¹⁶ Tane manjau njaigonu ta kusreka ngamungal biye mbilap. Kuga ta ye dal ndaka tane tugum promba bagi minjeknje minit tembi tane bale faramngit.

¹⁷ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tanjo ima nu sangri tinga wam njaigonu kile-ibenkuwa ta ye samba mbolok mana tugusek ta tambimngit. Ye ndame kaukauk mbolnje nu tuku nyu kitek kuyare tuwi le nunje miroj nyu ta kila minamngat.

Tiatira mbal tuku waje

¹⁸ Kuate tuku enjel Tiatiranje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tejenmba kuyara. Ye Kuate tuku Kinjo yinje am pa bulu mayok kinit tananj. Yinje kupe mbain ain pa sunjo mbolnje uge linju mayok kinit tananj. Yenje pasa te tane tuku pilet.

¹⁹ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane ye tuku sangri tomba tingade manjau kume pur manjau afu turningig manjau sangri tinga dirnangade manjau ta njakmba ye kila. Tane ambonga manjau magenu ke likinaig ta kile linijmba lato mbolnje kade.

²⁰ Tane tuku manjau ta maye ta ye tane ndonj pasa njak. Pino njayonu Isebel nu ye Kuate tuku tuan pino nga ye tuku piro mbal tuku wamdus didikate le nane tanjo pino ndonj fare fare uneka mbara kanunu atraukade tuku ndem nyade. Tane nu pitai ndade. ²¹ Pino ta ngamungal biye mbilwa nga nu tairnga minet ta nu fare fare uneka minit. ²² Tane isap. Ye pino ta piti sunjo tuwi le nu guaze tumba

kinye njak minamngat. Nane nu ndonj unekinaig ta ngamunggal biye mbil ndawaig ta nane mata piti sunjo tamngaig. ²³ Ye nu tuku mbal njakmba bale faramngit. Tanjawi le ye tango tuku ngamunggal pilinga kanjer tiwet ta ye tuku kuasmbi njakmba kila palmbimngaig. Tane wam ke likade ta ye kumumbi lafuwamngit.

²⁴ Tane Tiatira afu pino ta tuku wam pagu pasa dubi ndakade. Afunge Satan tuku manau ngade le tane tugunu gilai. Ye tane wam afu tuku piti tingge nda. Ye pasa te ndo satinngamngit. ²⁵ Tane ye biye deyumba minap le ma ma ye luka prowamngit.

²⁶ Tango ima nu sanjri tinga wam njaigonu kile-ibenjka ye tuku wam magenu ndo ke lika minmba ka kumwa ta ye nu pili le ka kilke mbol mbal kulatkamngat. ²⁷ Yinje Mam nu sanjri sina tanjamba ye suk nu sanjri tuwi le ain ndumndum tanjaj afu kulatkumba ndumndum tambil kilke waim tanjaj nane ka-gruningamngat. ²⁸ Mafewam tuku kulu ta mata ye nu tambimngit.

²⁹ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

3

Sardis mbal tuku waje

¹ Kuate tuku enjel Sardisnge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Kuate tuku Guwa 7 mbai 7 turmba kulatka minet yenje pasa te tane tuku pilet.

Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane Kuate dubimba sanjri njak minig ngade ta tane sinjka kumaknu minig. ² Tane ginyum kusremba abonja tinggap sulumba ye tuku manau fudinmba kade le ngisikam bafute ta te-sungowam tuku wamdus sanjri palpe. Tane wam ke likade ta yinje Mbara am mbolnge kumumbi mayok kinig

le kanjer ndawet. ³ Tane o buk pasa tugusek ismba son nginaig ta man idusmba tangine kanyum ta kusremba ngamunggal biye mbilap. Tane tanja ndamba kinyanu minap ta tane ait gilai minap le ye kuayar tango tanjaj prowamngit.

⁴ Tane Sardis ndui ndui tangine tawi kuraukade le kutur kugatok minig. Tane kumumbi ye dubiyade tukunu ye tawi kaukuk tingi le tinmba ye ndonj lika minamngaig.

⁵ Tango ima nu sanjri tinga manau njaigonu kile-ibenjkuwa ta nu sinjka tawi kaukuk ta tingge njak minamngat. Ye nu tuku nyu waje mbolnge sau ndaki le nu abo njak minmba minamngat. Ye yinje Mam nuje enjel kame ngamuknge nu tuku nyu te-mayokmba nu yinje mbal ngamngit.

⁶ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Filadelfia mbal tuku waje

⁷ Kuate tuku enjel Filadelfiange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Ye purfenju kateseknu ndo. Kuate nu David sanjri tuna sanjri ta ye njak minet. Ye malanga ande talki ta ande nu tukule nda. Ko tukuli ta talke nda. Yenje pasa te pilet.

⁸ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane sanjri kugatok ta tane ye tuku pasa dubi mayemba piti ngamuknge ye tuku nyu yabu ndakade. Tane isap. Ye malanga mayenu ande tane sinam kambim tuku talken ta andenje tukule nda.

⁹ Zu mbal afu sinen ndo Kuate dubiweg nga tane piti sertingig ta nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal. Ngumnenja ye nane saningi le nane pro tane tugumnge dagol tidronja ye tane tuku kume puret ta nane katesewamngaig.

¹⁰ Ye wam pagutingen tanjamba ndo tane wamdus ndindo njak

ye tairnga minig tukunu piti sunjo kilke mbol mbal njakmba tagoningam tuku prowa le ye tane kigraibkamngit.

¹¹ Mine minemba ye luka prowamngit. Tane ye biye deyumba kurau mayewap. Tane afunje didikuwaig le ye kusreyap ta tangine lafu mayenu pitaiwamngigaig.

¹² Tanjo ima nu sangri tinga manjau njagonu kile-ibenjkuwa ta nu yije mbal nga tumba Kuate tuku wande tugusek makek tanan siriwi le nu Kuate tugumngge minmba minamngat. Ye yije Kuate tuku nyu nuje tumbran tuku nyu turmba nu mbolnge kuyaramngit. Nuje tumbran ta Yerusalem kitek. Nu Kuate tugumngge samba mbolnge ndekamngat. Yije nyu kitek mata nu mbolnge kuyaramngit.

¹³ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Laodisea mbal tuku wanje

¹⁴ Kuate tuku enjel Laodiseange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Son manjau ta ye tugu. Ye Kuate tuku pasa tugusemba te-mayoket. Ye aganj ndende njakmba tuku tugu. Yenge pasa te pilet.

¹⁵ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane tidonu kuga. Tane paknu kuga. Tane tidonu ndo minmba e ko paknu ndo minap ta maye. ¹⁶ Tane ngamunngge minig tukunu ye tane ngilikam bafuwet.

¹⁷ Tane tenjemba sakade. Sine kumumbi mineg. Sine aganj ndende njakmba kumun minmba aganj afu den ndakeg ngade ta tane aganj tugusek njak mine ndakade. Tane sinamanzer sunjo njak am tukulok wagek minig ta tane kamus ndade.

¹⁸ Ye tane satinngamngit. Tane aganj tugusek njak minam tuku ye tugum promba gol pambi pasoket

ta piyawap. Tane wagek minig ta kiko kugawam tuku ye tuku tawi kaukauk piyamba tingap. Tane am tukulok minig ta am maranja mambilam tuku ye tuku gurenj marasin piyamba am minyangap. ¹⁹ Ye tane tuku kume puret tukunu ye tane kile-tidingam tuku satinngge lika pa tinget. Tane ngamunggal biye mbilmba wamdus ndindo pilmba ye dubiyap.

²⁰ Tane isap. Ye tane tuku malanja tugumngge tinga katkatmba minet. Ima nu nuje malanja talkuwa ta ye sinam kumba nu ndonj tuma isukusamngik.

²¹ Ye sangri tinga manjau njagonu njakmba kile-ibenjen sulumba nyu sunjo tumba yije Mam tugumngge nuje minyonu mbili maditaknu mbolnge minyok minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu sangri tinga manjau njagonu kile-ibenjkuwa ta ye nu nyu tuwi le ye ndonj yije minyonu mbili maditaknu mbolnge minamkik.

²² Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

4

Kuate tuku minyo mbili maditaknu te-ngamude mbal

¹ Ye kuasmbi 7 tuku wam pagu pasa ta ise denjpurmba kile ye manj kinjatanu suk samba mbolnge malanja ande talok minna le kanjeren sulumba njin tugu ambonga tabil wi suk pasa sayina ta manj isen. Nu tenjemba sayina. Ne ye tugum te mbambe le wam kame prowamngigaig ta tumnamngit ngina. ² Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kumungina le ye samba mbolnge minyo mbili maditaknu minna le ande nyu sunjo njak minyo mbili ta mbolnge minyokina le kanjeren. ³ Minyo mbili ta mbolnge minyok minna tanjo ta

nu ndame ar yasper le karnelian kanđerkanu tanjaŋ uge linu ndo. Wanzu ndame uge linu emerald tanjaŋ tinja minyo mbili laipmba minna le kanđerren.

⁴ Minyo mbili ²⁴ minyo mbili maditaknu ta laipmba te-ŋgamumba minnaig le kanđerken. Minyo mbili kame ta mbolŋge tanjo mage mage nyu ŋak tawi kugennu kaukauk siglika gol hat kaikanu minyok minnaig le kanđerken. ⁵ Minyo mbili maditaknu tugumŋge telin tuku bulu lato lato promba fudu sugo kuaila turmba fudukinaig le isen. Minyo mbili tumailamŋge sati ⁷ bulunja minnaig le kanđerken. Sati ⁷ ta Kuate tuku guwa ⁷. ⁶ Minyo mbili tumailamŋge ma ande yu suk glas tanjaŋ linleŋkanu kanđerren. Agan bailkamba abo ŋak minyo mbili maditaknu ta laipmba minnaig le kanđerken. Agan kame ta am gudommba ŋak. Ngumnemŋge tumailamŋge amŋge ndo kumunjanu minnaig le kanđerken. ⁷ Agan bailkamba ta ande laion suk ande makau pailnu suk ande tumailnu tanjo tumail suk ande nu parjus bunga minanu suk. ⁸ Nane salmban ⁶ ŋak. Nanjine njarosu amŋge ndo kumunjanu. Nane furir mindek ki mindek mune ulmba teŋenmba sakade.

O Sunjo Kuate ne sanjri ŋayo. Ande ne linam kumuŋ kuga.

Ne purfenŋnu, purfenŋnu ndo.

Ne buk minna kile minit tanjamba minmba minamŋgat ŋgade.

⁹ Kuate abo ŋak minmba minit ta nu minyo mbili maditaknu mbolŋge minyokate le agan bailkamba abo ŋak ta nu mayenu ŋga gare pasa tumba nu tuku nyu te-dunŋade le ¹⁰ tanjo mage ²⁴ nyu ŋak ta mata nane nu tumailamŋge truk ka nu tuku nyu te-dunŋade. Nane nanjine gol hat paska minyo

mbili tugumŋge panka teŋenmba mune ulig.

¹¹ O singine Sunjo Kuate, ne agan ndende ŋakmba kile-mayokkina.

Ne nane nzali dubimba agan ndende kile-mayokkina le kile minig. Ne sanjri ŋakmba ŋak. Sine kumumbi ne tuku nyu te-dunŋeg ŋgade.

5

Waŋe filfilanu nzingail ŋak

¹ Tanjo minyo mbili maditaknu ta mbolŋge minyokina ta nu nuŋe wai ndinammbi waŋe filfilanu te ŋak minna. Waŋe ta sinanu sanjilnu kuyar ŋak ta nzingail ⁷-mbi katŋga tukulanu. ² Tanjamba ejel sanjrinu ande mata kanđerren. Nu wi kuenjka teŋenmba sakina: Ima nu waŋe nzingail ⁷ ŋak te paska talkam kumuŋ e ŋga sakina sulumba ³ nu samba mbolŋge kilke mbolŋge kumnemŋge tanjo ande sota waŋe nzingail ⁷ ŋak ta paska talkam tuku ande te-sili ndakina.

⁴ Ande nu waŋe ta talka kanđeram kumuŋ kuga tukunu ye malmbi sunjowen. ⁵ Ye malmbika minen le tanjo mage nyu ŋak ta tuku andenŋe ndek ye sayina: Ne malmbi ndaka. Ai si. Yuda tuku tugu mbolŋge ande laion tanjaŋ David tuku mbuŋ nu kumuŋ. Nuŋge nane ŋakmba kile-ibenjina tukunu nu waŋe nzingail ⁷ ŋak ta paska talkam kumuŋ ŋga sayina. ⁶ Tanjakina le ye mambilmba minyo mbili maditaknu ta tugumŋge agan bailkamba abo ŋak tanjo mage nyu ŋak ta ngamukŋge Sipsip Fat balewanu nzilal ŋak ta tin minna le kanđerren. Nu nau ⁷ ŋak. Amnu mata ⁷. Amnu ⁷ ta Kuate tuku Guwa ⁷. Nuŋge Guwa ta kukulningit le kilke ŋakmba mbol kine likade.

⁷ Sipsip Fat nu kumba ka tanjo minyo mbili mbolŋge minyok minna ta tuku wai ndinam

mbolŋge waŋe filfilanu ta yaimba tina. ⁸ Nu waŋe filfilanu yaina le aŋaŋ bailkamba abo ŋak taŋgo mage 24 nyu ŋak ndoŋ nane Sipsip Fat tugumŋge dagol tidroŋga truk kinaig. Nane mindek gita nza gol pa guwa mundur mayenu liganu ŋak ta turmba kile ŋak minnaig. Pa guwa tiŋgate ta Kuate tuku mbal kame tuku yabaŋ pasa. ⁹ Nane mune kitek teŋemba ulnaig.

O Sipsip Fat nenŋe ndo kumuŋ.

Ne baleninaig le kumna tukunu waŋe filfilanu ta ne yaimba waŋe nzingail 7 ŋak ta paskam kumuŋ.

Ne nane ndarembi taŋgo gudommba tuku muskil kile-tidiŋge niŋgina le kile nane Kuate tuku mbal minig.

Nane kuasmbi kise kise tumbraŋ pasa yeki yeki ŋgarosu yeki yeki kilke tugu ŋakmba ta nenŋe ndo kile-luka kilna.

¹⁰ Nane ŋakmba Kuate tuku gageu minmba nu am mbolŋge pris piro biyam tuku ne kile-mayokkina. Taŋana le nane gabat sugo minmba kilke mbol mbal kulatkamŋgaig.

Nane taŋamba mune kitek ulnaig.

¹¹ Kile ye mambilmba eŋel gudommba burnu kumuŋ kuga nane minyo mbili maditaknu te-ŋgamunaig le kaŋgerken. Eŋel kame ta nane aŋaŋ bailkamba abo ŋak taŋgo mage 24 ta ndoŋ pasa ande sakinaig le isen. ¹² Nane kuenka teŋemba sakinaig.

Sipsip Fat afuŋge balenaig le kumna ta nu ndo sunŋo.

Nyu sunŋo saŋgri ŋakmba wamdus kuyar mayenu ta ŋakmba nuŋge ndo miro. Sine kumumbi nu tuku nyu te-duŋgeg ŋginaig.

¹³ Kile samba mbolŋge kilke mbolŋge kumnemŋge yu sinamŋge aŋaŋ ŋakmba teŋemba sakinaig.

Taŋgo minyo mbili maditaknu mbolŋge minit nu Sipsip Fat ndoŋ nale saŋgri ŋakmba ŋak minmba minwaik.

Sine nale tuku nyu te-duŋga minmba minbe ŋginaig.

¹⁴ Nane mune ta ulnaig le aŋaŋ bailkamba abo ŋak ndek sakinaig: Ese. Mayede ŋginaig le taŋgo mage 24 nane dagol tidroŋga ndek truk ka nale mbariŋnikinaig.

6

Sipsip Fat nu waŋe nzingail 6 paskina

¹ Kile ye kiŋatanu suk Sipsip Fat kaŋgeren ta nu waŋe nzingail 7 ŋak ta tuku inum tumba ambonŋa paskina. Paskina le aŋaŋ bailkamba abo ŋak ta tuku ande pasa ŋin tugu kuaila suk sakina: Ne yale ŋgina le isen.

² Kile hos kaukauk ande prona le kaŋgeren. Taŋgo mbol taŋge minyokina ta nu tui paŋgar biye ŋak minna le andeŋge pro nu hat nyu ŋak tuna le nu nane afu kile-ibenkam kame kina.

³ Kile Sipsip Fat nu waŋe 7 nzingail ŋak ta tuku arnu paskina le aŋaŋ bailkamba abo ŋak ta tuku arnu ndek sakina: Ne yale ŋgina le ⁴ hos gurgur ande mayok kina. Taŋgo mbol taŋge minyokina ta andeŋge pro nu nyu tumba kame baŋi tuna le nu wamdus mukuk pitaina le kilke mbol mbal nane kame bumba muŋgu balebalekinaig.

⁵ Kile Sipsip Fat nu waŋe nzingail keŋnu paskina le aŋaŋ abo ŋak keŋnu ta ndek sakina: Ne yale ŋgina le isen. Taŋamba ye mambilmba hos dabuk dabuk ande kaŋgeren. Taŋgo mbol taŋge minyokina ta nu skel ande te ŋak minna. ⁶ Aŋaŋ bailkamba abo ŋak nane ŋgamukŋge ye pasa ŋin tugu teŋemba isen. Guba sunŋo prote. Ki ait ndindo tuku piya tambi nane

tuku nyamagan ndinok plaua kap bailkamba ko bali kap 12 ndo piyawaig. Olif alonu tuku guren gep muli turmba mapekap le minwaig.

⁷ Kile Sipsip Fat nu waŋe nzingail baillkanu paskina le agan abo ŋak baillkanu ndek sakina: Ne yale ŋgina le isen. ⁸ Tanamba ye mam-bilmba hos ŋgarosunu kulon ŋak ande kanjeren. Tango mbol tanje minyokina ta nyunu kume manau. Kumanu mbal tuku tumbran nu dubi-dubimba minna. Nale andenge nyu nikina le nale tango fet bailkamba bagi guba guaze tugu yimyam aganmor ŋguikok ta ŋakmbambi kuasmbi inum bale farka kenmba kusrekinaik.

⁹ Kile Sipsip Fat nu waŋe nzingail 5-nu paskina le nane buk Kuate tuku pasa kuklinaig le afunje bale farnjinaig ta kanjeren. Nane atrau mbain kumnemnge minmba ¹⁰ tenemba kuenka sakinaig: O Sunjo, ne kateseknu purfenju ndo. Kilke mbol mbal sine bale farsinjinaig ta ne ginu le nane pilenimba lafuwamngat ŋga sakinaig le isen. ¹¹ Nane tanamba sanaig le andenge nane mindek tawi kaukauk kugennu niŋmba saningina: Tane man fudinmba mabtap le tanjine piro tuma mbal tanjine tira kame afunje tane bale fartinjinaig tanamba ndo nane bale fartinjinaig le ye tane tuku ndare lafuwamngit ŋgina.

¹² Kile Sipsip Fat nu waŋe nzingail 6-nu paskina le kilke mbolnge mumni sunjo prona. Tanana le ki dabuka kuminj dabuknu sukna le tambun gurka ndare tanan mayok kina. ¹³ Fik ail bubre sunjonje kulisokngate le alonu guabnu purpurkade tanan samba mbolnge mbai supika kilke mbolnge ndeke likinaig. ¹⁴ Nane yanjo filfilde tanan samba filfilka kumba ka kugana le tabe nuy

ŋakmba dir ka nangine ma kusrekinaig. ¹⁵ Tananaig le kilke kulat mbal, nyu ŋak mbal, kame gabat sugo sugo, agan ndende ŋak mbal, sanjri ŋak mbal, sanzal mbal, tanjo kame ŋakmba ndek tabe ndame ŋak mbol kumba kuirke lika sakinaig: ¹⁶ Tabe ndame tane ndeka sine tidon patikap le Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnge minyok minit nale Sipsip Fat ndon sine tuku gubra ŋak ta nale sine kanjer ndakuwaik. ¹⁷ Nakile ait sunjo gubra te-mayokam tuku prowat le ima nu nale am mbolnge tingam kumuŋ ŋga sakinaig le isen.

7

Israel mbal 144,000 Kuate tuku suku kuyar tinaig

¹ Kile ye kinatanu suk enel bailkamba kanjeren. Nane kilke make bailkamba ta mbolnge bubre prowe likade tuku ndin tukulniŋmba tinge likinaig. Bubre pro kilke yu ail afu fit ndaninguwaig ŋga nane tananaig. ² Tananaig le ye enel ande ki prote kumamnge mayok ka mbuna le kanjeren. Enel ta nu Kuate abo tugu ŋak tuku mbal madinjingam tuku suku murko te ŋak minna. Nu enel bailkamba kilke yu ŋaigo siglikam tuku nyu tinaig ta kuenka saningina: ³ Tane yauk. Sine singine Mbara tuku piro mbal tumail pasi mbolnge suku kuyar patikube le tane kilke yu ail ta ŋakmba ŋaigo siglikap ŋgina.

⁴ Tango tumail pasi mbolnge suku kuyar patike likinaig ta 144,000 ŋginaig le isen. Nane Israel tugu 12 ta tuku kuasmbi. ⁵ Yuda tuku tugu 12,000. Ruben tuku tugu 12,000. Gat tuku tugu 12,000. ⁶ Aser tuku tugu 12,000. Naftali tuku tugu 12,000. Manase tuku tugu 12,000. ⁷ Simeon tuku tugu 12,000. Levi tuku tugu 12,000. Isakar tuku tugu 12,000. ⁸ Sebulan tuku tugu 12,000. Yosef tuku

tugu 12,000. Benyamin tuku tugu 12,000. Kuasmbi ta nane n̄akmba Kuate tuku suku kuyar tumail mboln̄ge patikinaig.

Tango gudumba burnu kumuŋ kuga

⁹ Ye wam ta kan̄geren sulumba kin̄atanu suk tan̄go maŋgur sun̄gokanu ande kan̄geren ta burnu kumuŋ kuga. Nane kilke tugu n̄akmba tuku kuasmbi ndare kise kise n̄garosu yeki yeki tumbran̄ pasa yeki yeki. Nane tawi kugen kaukau siglika minyo mbili maditaknu Sipsip Fat tumailam̄nge tin̄ga pator waŋe bige n̄ak minnaig le kan̄gerken. ¹⁰ Nane kuen̄ka ten̄emba sakinaig: Singine Mbara minyo mbili maditaknu mboln̄ge minit nale Sipsip Fat ndoŋ sine tuku muskil kile-tidin̄ge sin̄ginaik n̄ginaig. ¹¹ Nane tan̄akinaig le eŋel kameŋge minyo mbili maditaknu te-n̄gamumba tan̄go mage nyu n̄ak 24 aŋaŋ bailkamba abo n̄ak ta n̄akmba kile-n̄gamukka minyo mbili tumailam̄nge truk ka Kuate mbarin̄mba sakinaig:

¹² Ese. Sine singine Mbara tuku nyu sun̄go ta te-dun̄gube o. Nu nyu sun̄go nu san̄gri n̄ayo wamdus kuyar mayenu n̄ak minmba minwa o n̄ginaig.

¹³ Kile tan̄go mage nyu n̄ak ta tuku andeŋge ye kusnayina: Tan̄go kame tawi kugen̄nu kaukau n̄ak ta ima kate. An̄iŋge prowaig n̄ga kusnayina le ¹⁴ ye lafumba nu sawen: Sun̄go, ye gilai. Ne nane kila n̄gen le nu ndek ye sayina: Mbal te nane piti sugo n̄gamuk̄nge minnaig tuku pron̄aig. Nane nan̄gine tawi kilmba Sipsip Fat tuku ndarenumbi minyan̄ginaig le kaukau mayok kinaig. ¹⁵ Ta tuku nane Kuate tuku minyo mbili maditaknu tumailam̄nge minig sulumba ki furir mindek Kuate tuku wande sinam̄nge nu tuku nyu te-dun̄ga

minig. Kuate nu minyo mbili maditaknu mboln̄ge minit nu nane tugum̄nge minmba kulatkam̄ngat. ¹⁶ Nane maŋ gubaniŋge nda. Nane kule paraniŋge nda. Nane kin̄ge pasoka ma paknu kamuse nda. ¹⁷ Sipsip Fat minyo mbili maditaknu tugum̄nge minit ta nun̄ge nane kulatkam̄ngat. Nu nane kilmba ka kule nyumba minmba minam tuku bulbulmba prote ta tumninguwa le nyumba minmba minam̄ngaig. Tan̄jawaig le Kuate nu nane tuku am kule para sern̄iŋgam̄ngat n̄ga sayina.

8

Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina

¹ Kile Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina le samba mboln̄ge ma betkirena. ² Hap aua tan̄amba kugana le ye kin̄atanu suk eŋel 7 kan̄gerken. Nane Kuate tumailam̄nge tin̄ga minig tuku. Kile andeŋge pro tabil nduik nduik nane 7 ta ningina.

³ Tan̄ana le eŋel kise ande promba atraukam tuku mbain tugum̄nge gol nza pa guwa mundur mayenu tin̄gam tuku te n̄ak minna le andeŋge eŋel ta pa guwa sun̄gomba tuna le kilmba Kuate tuku mbal tuku yaban̄ pasa tur mbilmba minyo mbili maditaknu tumailam̄nge gol mbain mboln̄ge piyna. ⁴ Piyna le pa guwa ta yaban̄ pasa tur eŋel tuku wai mboln̄ge tin̄ga mundur mayenu Kuate tugum kina. ⁵ Tan̄ana le eŋel ndek gol nza tumba atrau mbain mbol tan̄ge pa guzi kilmba nzambimba kutuna le kilke mbol ndeke likinaig. Ndeke likinaig le telin̄ bulun̄ga kuaila fuduka mumni mayok kina.

Eŋel kame tabil 6 fitkinaig

⁶ Kile eŋel kame 7 tabil kile n̄ak minnaig ta nane fitkam bafumba minnaig. ⁷ Nane tuku inum̄nge

nuŋe tabil ta fitkina le pa sawe tiŋ ndare mbilanu ŋak kilke mbolŋge ndekinaig. Ndeka kilke fet keŋanu ta ndindo ugmba armba minnaik. Ail mata ndindo ugmba armba minnaik. Pibi aŋga mata taŋamba ndo uge sulunaig.

⁸ Kile eŋel arnu ta nuŋe tabil fitkina le agaŋ biŋ suk ugmba minna ta andeŋge bukŋgina le yu mbol ndekina. ⁹ Ndeka yu fet keŋanu ta ndindo ndare mayok ka armba mage minnaik. Yu sinamok agaŋ mata ndindo kummba armba minnaik. Waŋ mata taŋamba ndo ndindo ŋayo silimba armba minnaik.

¹⁰ Kile eŋel keŋnu ta nuŋe tabil fitkina le samba mbolŋge kulu sunŋo sati bulu suk ndekina. Ndeka kule fet keŋanu ta kulu tuku pa taŋe ndindo mbolŋge ndeka armba kusrekina. ¹¹ Kulu ta nyunu Kagli Ŋayo. Nu kule mbol ndekina ta kaglinu mayok kinaig le taŋgo gudommaba nyumba kume likinaig.

¹² Kile eŋel baikanu ta nuŋe tabil fitkina le ki tambun mbai ŋakmba fet keŋanu ta inum ŋayo silimba armba mine likinaig. Taŋamba ki ait inumnu dabuka armba bulu ŋak. Furir ait inumnu ma make armba bulu ŋak.

¹³ Kile ye kiŋatanu suk paŋus ande kaŋgeren ta nu buŋga mbol kumba wika sakina: Ae ae osese. Eŋel keŋmba naŋgine tabil fitkuwaig le kilke mbol mbal piti sunŋo kamusamŋgaig ŋga sakina le isen.

9

¹ Kile eŋel 5-nu ta nuŋe tabil fitkina le eŋel ande mbai suk supika kilke mbol ndekina. Ndekina le andeŋge ma buto sinam nzi tuku ki ta nu tuna. ² Tuna le nu malaŋga ta talkina le pa guwa sunŋo tafil ŋak tiŋgina. Pa guwa taŋge ki songina le ma ŋakmba dabukina.

³ Taŋana le pa guwa sinamŋge agaŋ wak suk mayok kine lika kilke ŋakmba kumunŋinaig. Taŋanaig le andeŋge nane ziŋaŋsail tuku kame niŋmba saninŋina: ⁴ Tane pibi ail kuzru ŋaigo sigli ndakap. Taŋgo tumail mbolŋge Kuate tuku suku kuyar kugatok ta nane ndo ŋaigo siglika ŋgina ⁵ sulumba nu nane baleniŋgam tuku peuniŋmba sakina: Tambun 5 ndo rar sunŋo niŋgap ŋga saninŋina.

Ziŋaŋsailŋge taŋgo makete le rar sunŋo kamuste taŋaŋ nane rar sunŋo kamusmba minamŋgaig. ⁶ Ait ta mbolŋge nane kumam tuku ndin sotete piŋeŋamŋgaig. Nane kumam tuku dirnaŋguwaig ta nane kume nda.

⁷ Wak suk agaŋ ta kame mbal tuku hos taŋaŋ. Nane tuku gabat gol hat kaika minanu suk. Nane tuku tumail taŋgo tumail suk. ⁸ Nane tuku gabat waŋe pino gabat waŋe suk kugennu. Nane tuku maketiŋ laion maketiŋ suk. ⁹ Nane tuku tawo ta ain tawi tawo songa silikade taŋaŋ. Nane tuku salmban fudu ta kame tuku hos gudommaba karis didika pinderkade le fudukade taŋaŋ. ¹⁰ Nane tuku dadu ta ziŋaŋsail dadunu suk agaŋ pitiram tuku ŋak. Nane tambun 5 taŋgo rar niŋgam tuku kame dadu mbolŋge patikina. ¹¹ Nane tuku kulat taŋgo nu ma buto sinam nzikok tuku eŋel. Nu tuku nyu ta Hibu pasambi Abadon ŋgade. Nane Grik pasambi Apolion ŋgade. (Nyu ta tugunu: Agaŋ ndende ŋaigo siglikanu taŋgo).

¹² Piti sunŋo ande buk kugawat. Kile armba prowam tuku minik.

¹³ Kile eŋel 6-nu ta nuŋe tabil fitkina le gol atrau mbain tuku kundunu bailkamba sinam taŋge pasa ande mayok kina. Mbain ta Kuate tugumŋge minit tuku.

¹⁴ Pasa mayok ka eŋel 6-nu nuŋe tabil biye ŋak minna ta sana:

Ne kumba ka enel bailkamba kule sunjo Yufretis tugum tanje ndalekanu minig ta kuklininga nga sana. ¹⁵ Enel bailkamba ta nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo njakmba mbolnje kam tuku nanjine yar tambun ait ta prowam nga ndalekanu tairnga minig. ¹⁶ Nu kumba nane kukliningina le ye kame mbal hos njak gudommba kanjerken ta andenje nane burka 200,000,000 ngina le isen.

¹⁷ Ye kinatanu suk kame mbal hos njak ta tenjemba kanjerken. Hos ponjinaig mbal nane tawi karejnu tawo sonu tuku silikinaig. Tawi karejnu ta gurgur ize kulon njak. Hos kame ta tuku gabat laion gabat suk. Nane tuku mingeknje aganj kamenu kejmba pa bulu pa guwa pa sonj paknu mayok kinaig. ¹⁸ Aganj kamenu kejmba nane tuku mingeknje mayok kinaig tambu nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo njakmba mbolnje ke likinaig. ¹⁹ Hos kame ta tuku kamenu minje mbolnje dadu mbolnje minnaig. Nane tuku dadu zirernu mbenj gabat suk. Nane tambu tanjo make ninje likinaig.

²⁰ Aganj kamenu kejmba mbolnje kume ndakinaig mbal ta nane nanjine manau najgonu kusreka ngamungal biye mbil ndanaig. Nane bukla mbarinjinjmba yabri mbara kanunu golmbi silwambi ainmbi ndamembi ailmbi wakeikanu ta mambilmba lika pasa isam kumunj kuga ta nane tuku nyu ndo kile-dunga minnaig. ²¹ Nane mungu bale manau, make manau, fare unekade manau, kuayar manau ta njakmba kusreka ngamungal biye mbil ndanaig.

10

Yohanus nu waje filfilanu fudinndo tina

¹ Ye manj kinatanu suk samba mbolnje enel ande sanjri njayo ndekina le kanjeren. Nu gaunje songina le njak ndekina. Nu tuku gabat fumnje wanzu tinjanu njak. Nu tuku tumail pasi ki kilnjate tananj. Nu tuku kupe pa bulu kuennu tananj. ² Nu tuku wai mbolnje waje fudinndo filfilanu talok te njak minna. Nu nunje kupe ndinam yu mbolnje tinja kupe najnam tabeknje tinjina. ³ Nu laion suk wi kuenjina le kuaila 7 fuduka pasa mayok kinaig. ⁴ Kuaila 7 fudukinaig le ye ismba kuyaram bafuwen kande samba mbolnje pasa ande ye peuyumba sayina: Kuaila 7 pasa mayok kagig ta ne yabuka kuyar ndawa nga sayina.

⁵ Enel kupe inum yu mbol tinja kupe inum tabeknje tinjina le kanjeren ta nu pasa sanjrinu sakam nga nu wai ndinam tedungina. ⁶ Te-dunga Kuate abo tugu njak nu samba kilke yu aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu tuku nyu mbolnje nunje pasa sanjri pilemba sakina: Kile ait kumungate. Kuate nu manj afu tairnje nda. ⁷ Enel 7-nu nunje tabil fitkuwa le Kuate tuku wamdus kuirkanu o buk nunje tuan tanjo kame saninjina ta kumungamnjat ngina.

⁸ Ye ambonga samba mbolnje pasa ande isit ta nu manj lato ye sayina: Ne kaye ngina. Enel kupe inum yu mbolnje inum tabeknje tinja waje fudinndo talok nunje wai mbolnje minit ta yaiwa nga sayina. ⁹ Ye enel tugum kumba waje fudin ta yabanen le nu ndek ye sayina: Ilmba tumba nya. Ne tuku njin tugu sinamnje nguimnzanj najrnu kikonnu tananj kamusmba funjul sinamnje kagli njayo kamusamnjat nga sayina. ¹⁰ Tanjamba sayina le ye nu yaimba nyumba njinken ta njin tugu sinamnje najrnu kikonnu kamusen ta funjul sinamnje kagli

ɲayo kamusen.

¹¹ Kile ande nu ye sayina: Ne maɲ wam afu kuirok minig ta kile-mayokka kuklimba kilke tugu ɲakmba tuku kuasmbi ɲgarosu yeki yeki tumbranɲ pasa yeki yeki gabat sugo sugo ta ɲakmba saniɲga.

11

Taŋgo armba Kuate tuku pasa te-mayoknaik

¹ Kile andeɲge aganɲ dido suk wande kuennu katesewam tuku sumba ye sayina: Ne tiŋga Kuate tuku wande atrau mbain turmba kugennu katesewa. Taŋgo giganmba sinam taŋge Kuate tuku nyu te-duɲgade ta mata burka ta ² ne Kuate tuku wande kilimnu ta kuennu katese ndawa. Ma ta kasomok mbal tuku wai mbolɲge pilna. Nane Kuate tuku tumbranɲ sungo ta tambun 42 kupe guruɲga tumba ɲayo silimba minamɲgaig. ³ Taɲawaig le ye taŋgo armba kukulniki le nale sinamanzer tawi tiɲmba pro ki ait 1,260 ta mbolɲge ye tuku pasa kuklimba minamɲgaig ɲga sayina le isen.

⁴ Olif ail armba lam armba nale kilke tugu ɲakmba tuku Sungo nuɲge am mbolɲge minik ta taŋgo ar ta tuku sakade. ⁵ Taŋgo afuɲge nale ɲaigo siglikam bafuwaig ta nakile miŋgeɲge pa mayok ka ɲgauen mbal pasokuwa le kume faramɲgaig. Ande nu taɲamba nale ɲaigo siglikam bafuwa ta nu siɲka kume ta kaɲgeramɲgat. ⁶ Nale Kuate tuku pasa kuklimba saɲgri ɲak minmba sawe peumba kule ndare kuilka piti yimyam patikuwaik le kilke mbol mbal tugum prowe likamɲgaig. Nale piti ndaɲ kam tuku sakuwaik ta taɲamba ndo prowamɲgat.

⁷ Nale ar ta Kuate tuku pasa sake suluwaik le aganɲmor ɲguikok ɲayonu ma buto sinam nziɲge minit tuku ta nu pro nale ndoɲ kame bumba nale kile-ibenɲka

bale faramɲgat. ⁸ Bale farwa le nale tuku mindesiɲ tumbranɲ sungo tuku ndin make mbiɲge minamɲgaik. Tumbranɲ sungo ta yaba-yabaɲga Sodom le Isip ɲgade tuku. Tumbranɲ ta mbolɲge nane siɲgine Sungo ail kazrai mbolɲge balenaig.

⁹ Nale tuku mindesiɲ taɲamba minwaik le kilke tugu ɲakmba tuku kuasmbi ɲgarosu yeki yeki ndare kise kise tumbranɲ pasa yeki yeki ta ɲakmba pro ki ait keɲmba inumnu turmba nale tuku mindesiɲ kaɲgerka nane afuɲge nale ɲgukam tuku peuniɲgamɲgaig. ¹⁰ Kilke mbol mbal ɲakmba nane gare-gareka pagumba nye sungekumba mune kupesmba naɲgine gare aganɲ afu muɲgu niɲge niɲgeka minamɲgaig. Ta ndaɲam? Kuate tuku tuan taŋgo ar ta nale kilke mbol mbal piti sugo niɲginaik ta kile nale kumnaik tukunu nane gare-gareka taɲawamɲgaig.

¹¹ Ki ait keɲmba inumnu turmba kinaig le abo guwa Kuate tugumɲge ndeka nale sinam kina le nale aboɲga tiɲginaik. Taɲanaik le nane nale kaɲgerkinaig mbal ndek piriri ɲayomba kuru kuru sungo tinaig. ¹² Nale tiɲginaik le samba mbolɲge pasa kuenɲka teɲenmba sanikina: Mbol te mbape ɲgina. Taɲakina le nale tiɲga gau mbol kumba samba mbol ambe kinaik le nakile ɲgueue mbal ɲakmba nale kaɲgerkinaig.

¹³ Ait ta mbolɲge ndo mumni sungo promba tumbranɲ sungo ta fet 10-anu ta ndindo ɲayo silimba 9 kusrekinaig le minnaig. Mumni sungo taɲge taŋgo 7,000 bale farna le nane afu wam ta kaɲgermba kuru kuru sungo tumba samba mbolok Mbara tuku nyu te-duɲginaig.

¹⁴ Piti sungo arnu buk kugawat. Kile keɲnu prowam bafute.

Enɲel 7-nu nuɲge tabil fitkina

¹⁵ Enjel 7-nu nuŋe tabil fitkina le samba mbolŋge pasa gudommba kuenka sakinaig: Kile siŋgine Sunjo nu madina taŋgo ndoŋ nale kilke tugu ŋakmba kulatkam tuku saŋgri tik. Nu taŋamba kulatka minmba minamŋgat ŋginaig. ¹⁶ Kile taŋgo mage 24 nyu ŋak Kuate tumail-amŋge naŋgine minyo mbili sugo mbolŋge minnaig ta nane ndek truk ka Kuate mbariŋmba tenjenmba sakinaig.

¹⁷ O Kuate Sunjo, ne saŋgri ŋayo. Ne o buk minna kile ne taŋamba ndo minit.

Ne naŋe saŋgri tambi kilke tugu ŋakmba kulatkate ta ne wam mayete.

¹⁸ Kilke yimyam ne tuku gubra sunjo pilnaig ta kile ne tuku gubra mayok ka kumanu mbal pileniŋgam tuku ait prote. Naŋe piro mbal, naŋe tuan taŋgo kame, naŋe mbal ŋakmba ne kumnemŋge minnaig afu nyu ŋak afu nyu kugatok ta nane lafu mayenu tam tuku ait prote. Kilke ŋaigo siglikinaig mbal kile nane lafu ŋayonu tam tuku ait prote ŋginaig.

¹⁹ Taŋakinaig le samba mbolŋge Kuate tuku wande malanga talkina le nuŋe pasa katanu bokis wandek sinam ta minna le kaŋgeren. Taŋamba kile teliŋ buluŋga kuaila fuduka mumni mayok kina le sawe tiŋ sugokanu ndekinaig.

12

Pino ande mbeŋ sunjo kulmbaŋ suk ndoŋ mayok kinaik

¹ Kile samba mbolŋge agaŋ kanunu tugu sunjokanu mayok ka pino ande nu ki tawi taŋaŋ kaika ŋak minna. Nu tambun mbolŋge tiŋ minmba nuŋe gabat mbolŋge nyu ŋak tuku hat mbai 12 ŋak kaika minna. ² Nu fungulok minna sulumba nu kiŋo te-palmbim

bafumba ŋgaro rar sunjo tumba witina.

³ Kile samba mbolŋge agaŋ kanunu ande tugu sunjokanu ŋak mbeŋ sunjo kulmbaŋ suk gurgur gabatnu 7 naunu 10 ŋak mayok kina. Nuŋe gabat ŋakmba nyu ŋak tuku hat kaike likanu ŋak minna. ⁴ Samba mbolŋge nu mbai kuasmbi ndindo nuŋe dad-umbi gureŋmba armba kusrekina. Taŋamba taŋamba mbai ŋakmba mbolŋge kina le kilke mbolŋge ndeke likinaig. Mbeŋ kulmbaŋ suk ta pino ta kiŋo te-pilwa le tumba nyam tuku nu tugum taŋge minna. ⁵ Taŋamba minna le kile pino ta kiŋo te-pilna le andeŋge nu pitik ndo didik tumba Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugum taŋge pilna. Kiŋo ta sunjoka nuŋe saŋgri ain ndumndum tambi kilke mbol mbal ŋakmba kulatkamŋgat.

⁶ Pino ta kua ka Kuate nu minam tuku ma ma baknu mbolŋge wakeina ta mbol kina ka taŋge nu ki ait 1,260 minna le Kuatenge nu nyamagaŋ tumba minna.

⁷ Kile samba mbolŋge kame sunjo prona. Enjel sunjo Mikael nuŋe kuasmbi kilmba mbeŋ kulmbaŋ suk ta sunjo ndoŋ kame bunaig. Taŋanaig le mbeŋ ta nuŋe enjel ŋaigonu kilmba nane ndoŋ kame buna.

⁸⁻⁹ Nane kame bunaig ma ma mbeŋ tuku kuasmbi kile-ibenka mbeŋ sunjo tumba nuŋe enjel ŋaigonu ndoŋ pankinaig le kilke mbol ndeka samba tumbraŋ nduiye kusrenaig. Taŋamba mbeŋ o buk abo abo minna ta nyunu bukla ŋayonu nyunu ande Satan nu taŋgo yabrinŋmba didikate ta nu kilke mbol ndekina.

¹⁰ Kile samba mbolŋge pasa ande kuenka sakina: Satan nu ki furir mindek Kuate tugumŋge siŋgine tira kilmba pasa mbolŋge patikate ta enjelŋge nu tumba bukŋginaig le kilke mbol ndekina. Siŋgine

Kuate nu kile singine muskil kile-tidinga nuŋe sanŋri te-mayokmba nuŋe gageu kulatkate. Nu nuŋe madina tanŋo tuku nyu sunŋo te-mayokte. ¹¹ Singine tira kame nane nanŋine nŋarosu mape ndaka kumam kuru kuru ndaka Kuate tuku pasa te-mayokmba Sipsip Fat tuku ndarembi Satan te-ibenŋaig. ¹² Ta tuku samba mbolŋge minig mbal tane gare-garekap. Kilke le yu mbolŋge minig mbal ose. Tane piti sunŋo tamŋgaig. Satan nuŋe ait kugamba buk fag kinit ta nu kila tukunu nu gubra sunŋo tumba tane tugum ta prote nŋina.

¹³ Mben kulmban suk bukŋinaig le kilke mbol ndekina ta wamdus puluna le pino kinŋo te-pilna ta balewam koronŋa. ¹⁴ Koronŋa le Kuatenŋe nu bunŋa ma ta kusremba ma baknu mbol kumba ka ki ait 1,260 tanŋe minwa le Kuatenŋe nyamagan tuwa le nyuwa nŋa nu panŋus salmban armba tuna. ¹⁵ Tuna le nu bunŋa kina le mben nu pino te-nŋisiwam tuku kule kumka furkina le kule sunŋo pinderkate tanŋan pino koronŋamba kina. ¹⁶ Kina le kilke puluka pino turna le kule mbenŋge kumka furkina ta ka burok sinam ta kumba ka kugana. ¹⁷ Tanŋana le mben kulmban suk ta nu pino ta tuku gubra sunŋo tumba nu tuku kinŋo kame afu ndonŋ kame buwam saka nane bale faram kina. Nane Kuate tuku pasa ismba dubimba Yesus tuku pasa tugusek biye demba kukliwanu mbal ta nane pino ta tuku kinŋo kame minig.

¹⁸ Kile mben sunŋo ta nu piyalŋge tinŋ minna le kanŋeren.

13

Aganmor nŋuikok ande yu sinamŋge bitek mayok kina

¹ Ye manŋ kinŋatanu suk aganmor nŋuikok yu sinamŋge bitek mayok kina le kanŋeren. Nu gabatnu 7 naunu 10 nŋak. Nau kame ta nŋakmba

mbolŋge nyu nŋak tuku hat kaikanu nŋak minnaig. Gabat 7 mbolŋge Kuate nŋumnem tambinu nyu nŋak minnaig.

² Aganmor nŋuikok ta lepat kanŋeranu tanŋan kanŋeren. Nuŋe kupe mbain bea tuku kupe mbain suk. Minŋenu laion suk. Mben sunŋo kulmban suk ta nu nuŋe sanŋri nuŋe nyu sunŋo aganmor nŋuikok ta tuku wai mbolŋge patikina. ³ Nu tuku gabat ande kumam tuku we sunŋo nŋak ta we buk kupna le nu mayekina. Kilke mbol mbal nŋakmba aganmor nŋuikok ta kanŋermba piriri nŋayomba nu dubinaig.

⁴ Mben kulmban suk ta nuŋe nyu sunŋo aganmor nŋuikok tuna le tanŋo kame ndek mben ta tuku nyu mbarinŋaig. Nane aganmor nŋuikok ta mata mbarinŋamba sakinnaig; Ima nu nyu sunŋo aganmor nŋuikok tenen minit? Ande nu te-ibenam kumuŋ kuga nŋa sakinaig.

⁵ Andenŋe nu peu ndana le aganmor nŋuikok ta nuŋe nyu tedunŋa Kuate nŋumnem pasa tuna. Nu tanŋamba tambun 42 nuŋe sanŋri te-mayokna sulumba ⁶ nuŋe pasambi Kuate nŋumnem pasa sunŋomba tuna. Nu Kuate tuku nyu Kuate minit tuku ma, nane ma ta mbolŋge minig ta nŋakmba pasambi nŋaigo siglikina. ⁷ Nu andenŋe peu ndana le nu Kuate tuku mbal ndonŋ kame bumba nane kile-ibenŋkina. Tanŋana le andenŋe nu nyu tuna le nu kilke tugu nŋakmba tuku kuasmbi nŋarosu yeki yeki ndare kise kise tumbraŋ pasa yeki yeki ta nŋakmba kulatkina.

⁸ Kilke mbol mbal nŋakmba aganmor nŋuikok ta mbarinŋamŋaig. Kuate tuku mbal ndo aganmor nŋuikok ta mbarinŋe nda. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba nuŋe mbal tuku nyu ta abo nŋak minmba minam tuku waŋe mbolŋge kuyarkina. Waŋe ta Sipsip Fat balenaig nu tuku waŋe.

⁹ Ande nu kilba njak ndeta pasa sakamngit te iswa. ¹⁰ Kuate nu ande mulintam tuku madiwa ta tanjawamngat. Ko ande kame bagimbi balewam tuku madiwa ta mata tanjawamngat. Piti tanjan mbolnje Kuate tuku mbal nu tuku sangri tomba tinnguwaig.

Aganmor nguikok ande kilkek sinamnje bitek mayok kina

¹¹ Kile ye kinatanu suk aganmor nguikok ande kilkek sinamnje bitek mayok kina le kangeren. Nu sipsip fat tuku nau armba njak ta nu tuku pasa mberj kulmbarj suk nu tuku pasa tanjan kame njayo. ¹² Nu aganmor nguikok ambonga prona ta tuku nyu sunjo tumba sangri ndui tamba kilke mbol mbal saningina le nane aganmor nguikok ambonga prona ta mbarinngai. Aganmor nguikok ta nu kumam tuku we sunjo njak. We buk kupna le nu mayekina.

¹³ Aganmor nguikok ngumnenja prona ta nu wam kame kitek sangrinu kile-mayokka tanjo am mbolnje pa pilna le samba mbolnje ndekina. ¹⁴ Andenje nu peu ndana le nu aganmor nguikok ambonga prona ta tuku nyu mbolnje wam kame sangrinu kitek ke lika kilke mbol mbal yabrinimba didikina. Didika wam pagukina le nane aganmor nguikok kame mbolnje bagimbi we pile tunaig le kume ndakina ta nu tuku kanunu wakeimba nyu te-dunnginaig. ¹⁵ Nu andenje peu ndana le nu aganmor nguikok kanunu ta minje guwa tuna le nu ndek pasatina. Nane afu sangri tinga aganmor nguikok kanunu nyu te-du ndanginaig ta afunje nane bale faram tuku saningina.

¹⁶ Aganmor nguikok ta nu sangri tinga sakina le tanjo nyu njak, nyu kugatok, agan ndende njak, sanzalnu, nangine miroj ngaro kulatkade, piro agan tanjan minig ta

nane njakmba wai ndinam ko tumail pasi mbolnje nu tuku suku kuyar patikinaig. ¹⁷ Suku kuyar ta aganmor nguikok tuku nyu ko nuje nyu tuku namba. Nane afu kuyar ta kugatok ta nane agan inum piyawam kumunj kuga.

¹⁸ Ande nu wamdus kuyar mayenu njak ta nu aganmor nguikok tuku namba ta mbolnje nu tuku nyu katesewam kumunj. Tanjo ta tuku namba ta 666.

14

Nane 144,000 ta mune kitek ulnaig

¹ Ye kinatanu suk Sion tabe mbolnje Sipsip Fat tin minna le kangeren. Nane gudommaba 144,000 nu ndon tin minnaig. Nane Sipsip Fat le Mam nuje tuku nyu tumail mbolnje kuyaranu njak.

² Kile samba mbolnje zigna sunjo mayok kina le isen. Yu fudu ko kuaila fudu ko afunje mune ulmba gita katde le fudu kinig tanjan isen. ³ Minyo mbili maditaknu, agan bailkamba abo njak, tanjo mage 24 nyu njak nane tumailamnge nane 144,000 nane mune kitek ulnaig le isen. Nane buk kilke mbolnje minnaig le Kuate nu nane muskil kile-tidinga kilna tukunu nanenje ndo mune ta kila. ⁴ Nane pino afu ndon kutur manjau ke ndakinaig. Nane purferjnu ndo minig. Sipsip Fat nu animbi kinit ta nane nu ndon likade. Nane buk kilke mbol mbal ngamuknje Kuate le Sipsip Fat tuku mbal minam tuku muskil kile-tidingina. ⁵ Nane yabri pasa sa ndakinaig. Nane mbar kugatok minig.

Enjel kerjmba tuku pasa

⁶ Ye kinatanu suk enjel ande samba mbolnje bunga kina le kangeren. Nu pasa mayenu minmba minam tuku kilke mbol mbal iswaig nga sakam kina. Nu

kilke tugu ḡakmba tuku kuasmbi ḡgarosu yeki yeki ndare kise kise tumbran pasa yeki yeki ta ḡakmba tugum kina sulumba ⁷ wi kuenḡka sakina: Kuate nu tanḡo ḡakmba pileniḡgam tuku ait prote. Tane nu tuku nyu kurauka te-duḡgap. Nuḡge samba kilke yu kule ḡakmba kile-mayokkina. Tane nu ndo mbariḡap ḡga sakina le isen.

⁸ Eḡel ande ta kina le kile maḡ arnu ta pro sakina: Babilon tumbran sunḡo nu buk ḡgisikina. Nu nuḡe fare fare uneka kilke tugu ḡakmba didikina le maḡau ndui ta kumba minmba kule kamenu tanḡan nyumba ḡḡiḡḡankinaig ḡga sakina.

⁹ Eḡel arnu ta kina le kile keḡnu ta pro kuenḡka sakina: Nane afu aḡanmor ḡḡuikok mbariḡmba nuḡe kanunu ta turmba mbariḡmba nu tuku suku kuyar naḡḡine tumail pasi ko wai ndinam mbolḡge patikuwaig ta ¹⁰ Kuate tuku gubra sunḡo nza mbolḡge tolmba niḡguwa le nyamḡgaig. Nyuwaig sulumba Kuate tuku eḡel kame am mbolḡge Sipsip Fat am mbolḡge nane pa bulu pa soḡ paknu mbolḡge rar sunḡo kamusmba minamḡgaig. ¹¹ Pa guwa ta tiḡga minmba minwa le nane aḡanmor ḡḡuikok mbariḡmba nuḡe kanunu ta turmba mbariḡmba nu tuku suku kuyar patikanu ḡak minig mbal nane ki furir mindek mabte nda.

¹² Kuate tuku mbal nane nu kum-nemḡge minmba Yesus tuku son ḡga nu tuku sanḡri tomba tiḡguwaig.

¹³ Kile pasa ande samba mbolḡge teḡenmba ye sayina: Pasa te kuyara. Nane Sunḡo biye dedemba minmba ka kume likade mbal ta nane gare sunḡo tamḡgaig ḡga sakina. Tanḡakina le Tukul Guwa ndek lafumba sakina: Ta son. Nane naḡḡine piro kareḡnu kusreka mabte mayewamḡgaig. Nane naḡḡine piro magede tuku lafunu tumba kinig ḡgina.

Nyamagan kilam tuku ait

¹⁴ Ye maḡ kiḡatanu suk gau kaukauk mbolḡge tanḡo ande sine suk minyok minna le kaḡḡeren. Nu gol hat kaika bagi kagoḡok agok ḡyao ḡak minna le kaḡḡeren.

¹⁵ Kile eḡel ande Kuate tuku wandek sinamḡge promba wi kuenḡka tanḡo gau kaukauk mbolḡge minna ta sana: Kile ait kumunḡat. Kilke mbolḡge nyamagan ḡakmba manderkaig. Naḡe bagimbi piroka nyamagan alonu kila ḡgina. ¹⁶ Tanḡamba sakina le tanḡo gau kaukauk mbolḡge minna ta nu nuḡe bagi kagoḡok tamba kilke mbolḡge piroka nyamagan alonu kilna.

¹⁷ Tanḡana le eḡel kise ande samba mbolḡge Kuate tuku wandek sinamḡge prona. Nu mata bagi kagoḡok agok ḡyao ḡak. ¹⁸ Nu prona le maḡ eḡel ande Kuate tuku atrau mbain tugumḡge prona. Eḡel ta nu pa ḡakmba kulatkate tuku. Nu kuenḡka eḡel bagi kagoḡok agok ḡyao ḡak ta sana: Kilke mbolḡge grep muli alonu manderkaig. Naḡe bagimbi alonu kugerka kila ḡgina le ¹⁹ nu ndek nuḡe bagimbi grep alonu kat purpurmba kilmba grep alonu tidonḡ firfirkaḡe le kulenu prote tuku ma ta sinamḡge pankina. Ma ta tumbran sunḡo kilimḡge minna. Nu Kuate tuku gubra tanḡan minna. ²⁰ Nane grep alonu ta kupembi tidonḡ firfirkinaig le ndare promba kule sunḡo tanḡan pinderka kuennu 300 kilomita butonu 5 fit tanḡamba prona le kaḡḡeren.

15

Kuate tuku gageu nane mune kitek ulnaig

¹ Ye maḡ kiḡatanu suk aḡan kanunu tugunu alo sunḡo ḡak samba mbolḡge mayok kina le kaḡḡeren ta eḡel 7 nane piti 7 kile-mayokkam

tuku pronaig. Piti 7 ta prowaig le Kuate tuku gubra kugawamngat.

² Kile ye mambilmba ma yu suk glas pa jak tanaŋ kangeren. Nane sanŋri tinŋa agaŋmor ŋguikok ŋgumnamba nu tuku kanunu mbariŋ ndamba nu tuku nyu tuku namba kugatok mbal ta nane yu glas suk piyalŋge tinŋa Kuate tuku gita kile jak minnaig le kanŋerken.

³ Nane Kuate tuku piro tanŋo Moses tuku mune Sipsip Fat tuku mune nindmba teŋenmba sakade. O Kuate Sunŋo, ne sanŋri sunŋo pasa jak.

Ne wam ke likate ta sanŋri ŋaigo magenu ndo.

Ne tuku manjau ŋakmba tugusek tinreknun do.

Nenŋe ndo kilke tugu ŋakmba tuku gabat ndindo minit.

⁴ O Sunŋo, nane ŋakmba ne tuku nyu te-duŋga kurauka minamŋgaig. Nenŋe ndo purfeŋnu minit.

Ne wam kumumbi kile-mayokkate le tanŋo pino ŋakmba kanŋerkade. Ta tuku kilke mbol mbal ŋakmba pro ne mbariŋnamŋgaig ŋgade.

Enjel 7 Kuate tuku gubra nza kutuniŋginaig

⁵ Kile ye mambilmba samba mbolŋge Kuate tuku tukul tawi wande talok minna le kanŋeren.

⁶ Wande ta sinamŋge enjel 7 piti 7 kile-mayokkam tuku mayok kinaig le kanŋerken. Nanŋine tawi kugennu kaukau kilŋa jak. Nane tuku tawo mbolŋge gol let laipmba tinŋanu jak.

⁷ Kile agaŋ bailkamba abo jak ta tuku andeŋge ndek nza 7 kilmba enjel 7 ta niŋgina. Nza ta Kuate abo tugu minmba minit tuku gubra liganu jak minnaig.

⁸ Kuate tuku wandek sinamŋge nu tuku kilŋa sanŋri ta tuku pa guwa sunŋo tafil jak tinŋina le ande nu wande ta sinam kambim kumuŋ kuga. Enjel

nane piti sugo 7 kile-mayokkuwaig le ndo ande nu manj wande ta sinam kambim kumuŋ.

16

¹ Kile samba mbolŋge Kuate tuku wandek sinamŋge pasa ande kuenjka enjel 7 ta teŋenmba sanŋgina. Tane kape sulumba nza 7 Kuate tuku gubra liganu jak ta kilke mbolŋge kutuniŋgap ŋa sanŋgina.

² Tanjakina le enjel ande ambonŋa nuŋe nza tumba kilke mbolŋge kutuna. Kutuna le nane agaŋmor ŋguikok dubimba nu tuku kanunu mbariŋmba nu tuku suku kuyar jak mbal ta we sugo ŋaigonu mundur jak nane mbol prowe likinaig.

³ Kile enjel arnu ta nuŋe nza tumba yu mbolŋge kutuna le yu ndek tanŋo kumaknu tuku ndare suk dabukina le yu sinamok agaŋ ndende ŋakmba kume farnaig.

⁴ Kile enjel keŋnu ta nuŋe nza tumba kule mbolŋge kutuna le kule ndare kuilke likinaig.

⁵ Tanjanaig le enjel kule kulatkate ta nu Kuate sana: Ne purfeŋnu ndo. Ne buk minna kile minit. Ne kumumbi wam kame sanŋrinu te ke likat. ⁶ Tanŋo nane ne tuku tuan tanŋo kame ne tuku mbal sunŋomba bale farnaig le ndare kutukinaig. Kile ne kumumbi lafunu nane ndare nyam tuku kutute ŋa sakina.

⁷ Tanjakina le atrau mbain tugumŋge pasa ande mayok ka sakina: Ese. Sunŋo Kuate, ne sanŋri ŋayo. Ne kumumbi nane mbolŋge wam kame te ke likate ŋa sakina.

⁸ Kile enjel baillkanu ta nuŋe nza tumba ki mbolŋge kutuna le Kuate nu ki sana le ki pa tinŋa tanŋo kame ŋakmba pasokina. ⁹ Pasokina le tanŋo nane Kuateŋge piti te ŋakmba kate ŋga nane nu tuku nyu kasurnaig. Nane ŋgamunŋal

biye mbilmba nu tuku nyu te-du ndanginaig.

¹⁰ Kile enjel 5-nu ta nuŋe nza tumba aganmor nguikok tuku minyo mbili mbolŋge kutuna le nu kulatkate ma ta ma make sunjo ndekina le nuŋe gageu ŋakmba rar sunjo kamusmba mane makemba minnaig. ¹¹ We rar sugo mayok kinaig le nane Kuate samba mbolŋge minit nu kasurmba nanŋine wam ŋaigonu kusre ndakinaig.

¹² Kile enjel 6-nu ta nuŋe nza tumba kule sunjo Yufretis mbolŋge kutuna le kule paraka tanjo sugo nyu ŋak ki prote kumamŋge prowam tuku ndin wakeina.

¹³ Tanjana le ye mambilmba mber sunjo kulmbran suk, aganmor nguikok, yabri tuan tanjo nane tuku miŋgekeŋge guwa ŋaigonu keŋmba girpo suk mayok kinaig le kanŋerken. ¹⁴ Guwa keŋmba ta bukla ŋaigonu. Nane kumba wam sangrinu kitek ke lika kilke tuku gabat sugo ŋakmba didika Kuate Sanŋri Nayo tuku ait sunjo mbolŋge nu ndon kame buwam tuku kuaneka kile-manŋurkinaig.

¹⁵ Kile Sunjo ye sayina: Ne isa. Ye kuayar tanjo tanjan pitik ndo prowamŋgit. Ye prowi le afu nane ye tairŋga nanŋine tawi kulat mayemba minig ta nane gare tamŋgaig. Afu nanŋine tawi kulat maye ndade ta nane wagek minmba kiko tamŋgaig nga sayina.

¹⁶ Bukla ŋaigonu keŋmba nane gabat sugo kile-manŋurkinaig ma ta Hibru pasambi Armagedon ŋgade.

¹⁷ Kile enjel 7-nu ta nuŋe nza tumba ma ŋgamu ambenŋge kutuna le Kuate tuku wande minyo mbili maditaknu tugumŋge pasa ande wi kuenka sakina: Kile kugawat ŋgina.

¹⁸ Tanjakina le telin bulunŋa kuaila fuduka mumni sunjo pasa ŋak mayok kina. Manjau tanjan ta tanjo nane buk kanŋer ndanaig

tuku. ¹⁹ Mumni ta prona le Babilon tumberan sunjo ta fet keŋna le kilke ŋakmba tuku tumberan sugo sugo ta ŋaigonŋge likinaig. Kuate nu Babilon tumberan sunjo lafunu tambim tuku gilai ndangina. Nuŋe gubra sunjo nu mbolŋge pilna le nane kamusnaig. ²⁰ Nuy tabe mata ŋakmba ŋgisike likinaig. ²¹ Sawe tin sugo pitinu 50 kilo tanjan samba mbolŋge tanjo ngaro mbolŋge ndeka minnaig le nane sawe tin ta tuku ngaro rar sugo kilmba Kuate kasurnaig.

17

Une pino sunjo ta lafu ŋayonu tina

¹ Kile enjel 7 nza ŋak ta tuku ande ye tugum promba sayina: Ne yale le tumberan sunjo ŋayonu pino tanjan tanjo didik farte ta nu tuku piya ŋayonu ta ne tumnamŋgit. Tumberan ta kule gudommba tugumŋge minit tuku. ² Kilke tuku gabat sugo nane nu tuku manjau kutur sunjo ta dubimba kilke mbol mbal ŋakmba nu tuku une manjau kule kamenu tanjan nyumba ŋginŋgankade nga sayina.

³ Tanjakina le Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye kinatanu suk enjel nu pino ta tumyam tuku ye tumba ma baknu mbol kina. Ka tanje pino ande aganmor nguikok gurgur mbolŋge minyokina le kanŋeren. Aganmor nguikok ta gabatnu 7 naunu 10 ŋak. Nuŋe ngarosu mbolŋge nyu kame Kuate ngumnem pasa tumba kuyaranu ŋak minnaig.

⁴ Pino ta nu nyu sunjo ŋak minmba tawi gurgur ize ŋak silikanu. Nu tuku mindepiye gol ndame magenu igog tin ŋak. Nu gol nza nuŋe kutur manjau ŋule parak manjau liganu te ŋak minna. ⁵ Kuyar ande nuŋe tumail mbolŋge minna ta nuŋe nyu tugu sunjo alo ŋak. Nyu ta tejenmba. *Ye Babilon tumberan sunjo. Pino tanjo didik farde mbal*

wam kutur njale parak ke likade mbal ye nane tuku ina nanjine.

⁶ Kuate tuku mbal Yesus dubi-wanu mbal ta pino tanje nane gedommba kilmba bale farmba nane tuku ndare kule kamenu tanja nyumba nginngankina le kanjeren. Ye nu kanjermba pirerek purka wamdus te-suluwen le ⁷ enjel nu ndek ye sayina: Ne wamdus te-sulu ndawa. Pino aganjmor nguikok mbolnje minit si aganjmor nguikok gabat 7 nau 10 jak ta ye nale tuku tugu biteknga sanamngit. ⁸ Ne aganjmor nguikok kanjerat ta o buk minna ta nu kumna. Nu man ma buto sinam nzinge mbumba mayok kuwa le afunje nduiye balewamngai. Kuate nu kilke temayok ndamba afu abo minmba minam tuku nyu waje mbolnje kuyar ndakina ta nane aganjmor nguikok nu minmba kumna ta man mayok kuwa le kanjermba pirerek purkamngai.

⁹ Afu wamdus kuyar mayenu jak nane pasa te katesewam kumun. Gabat 7 ta tabe 7. Pino nu tabe kame ta mbolnje minyok minit. ¹⁰ Gabat 7 ta tanjo nyu jak 7. Gabat kame 5 buk nyu kuganaig. Ande minit. Ande kile. Nu promba ait fagnu ndo minamngat. ¹¹ Aganjmor nguikok nu minmba kumna ta nu mata nyu jak mayok kanjat. Nu sugo 7 ta dubika nu 8-nu. Nu nane tuku ande. Nu promba minwa le ma ma balewamngai.

¹² Nau 10 ne kanjerat ta gabat sugo nyu jak 10. Kile nane nyu jak mine ndakade. Aganjmor nguikok nu sunjo mayok kuwa le ait ta mbolnje nane nyu jak mayok ka aua ndindo ndo nanjine gageu kulatkamngai. ¹³ Gabat sugo 10 ta nane wamdus ulendimba nanjine sangri jakmba aganjmor nguikok wai mbolnje patikamngai. ¹⁴ Nane tinga Sipsip Fat ndonj kame buwaig le nu nuje kuasmbi ndonj nane kile-iberkamngat. Nunje ndo

Sunjo. Nu sugo jakmba tuku gabat minmba minit tukunu nunje nane kile-iberkamngat. Nuje kuasmbi ta yije nga madininmba wikina le nane nu ndo dubide tuku nga ye sayina.

¹⁵ Tanjamba nu man ye sayina: Kule gedommba pino tanjo didik farte tugumnje kanjerat ta tanjo kuasmbi ngarosu yeki yeki tumbran pasa yeki yeki. ¹⁶ Ne nau 10 kanjerat ta nane aganjmor nguikok ndonj pino tanjo didik farte ta kasuramngai. Nane nu tuku mindepiye jakmba yaiwaig le nu wagek minamngat. Nane nu tuku ndem nyumba mindesin piywaig le ugamngat. ¹⁷ Nane Kuatenje wamdus ninjuwa le tanjo nyu jak 10 ta wamdus ulendimba nanjine sangri aganjmor nguikok tuku wai mbolnje palmbimngai. Kuate nu wam jakmba sakate ta mayok kuwaig le nuje ait kugawamngat.

¹⁸ Ne pino kanjerat ta nu tumbran sunjo Babilon. Nu kilke tuku gabat sugo jakmba kulatkate. Enjel tanjamba ye sayina le isen.

18

Babilon tumbran sunjo ngisikina

¹ Kile ye man kinjatanu suk enjel ande nyu sunjo jak samba mbolnje ndekina le kanjeren. Nu nuje kilja tamba kilke tugu jakmba kiljaningina. ² Nu wi kuenja sakina: Babilon tumbran sunjo ta ngisikina. Kile guwa le bukla najgonu sar umanj kutur jak jak nanenge ndo tumbran sunjo ta sinamnje minig. ³ Nu nuje une manau kutur jak kule kamenu tanja kilke jakmba ningina le nane nyumba nginnganka najonginaig. Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manau kutur jak kinaig. Nu nyu sunjo tam tuku aganj ndende kilam tuku piriri najona le ndametinj pirokinaig

mbal nane nu mbolŋge sunḡomba kilnaig ŋgina.

⁴⁻⁵ Kile samba mbolŋge pasa ande teŋemba sakina. Babilon tumbran sunḡo tuku une gudommaba. Andeŋge kilemanḡurkuwa ta ka samba kirewam kumuŋ. Ye Kuate. Ye nu tuku wam ŋaigonu ta gilai ndaŋget. Yiŋe mbal tane tumbran sunḡo ŋayonu ta kusrewap. Tane nu ndoŋ ulendika mbarap sulumba nu tuku piti ŋaigonu nu ndoŋ tubekaig. ⁶ Nuŋe mbalŋge afu ŋaigo siglikinaig taŋamba ndo nu ŋayo siliwap. Nane tuku wam ŋaigonu ta kumumbi lafumba maŋ lato niŋgap. Nane kule kaglinu afu niŋginaig le nyinaig taŋamba ndo kule kagli ŋayo wakeimba niŋgap le nyuwaig. ⁷ Babilon tumbran sunḡo nu nuŋe ŋgarosu payamka nuŋe agaŋ ndende tambi mine mayena. Kile nuŋe maŋau ta mbilka lafunu rar sinamanzer sunḡo tape. Nu nuŋe wamdusmbi sakate. Ye sunḡo nyu ŋak. Ye pino kuembol taŋaŋ kuga. Ye ŋgamuŋgal rar te nda ŋga iduste. ⁸ Ta tuku ki ait ndindo mbolŋge ndo guaze afu ŋgamuŋgal rar guba sunḡo ta ŋakmba nu mbolŋge prowamŋgaig. Nu paŋge uge suluwamŋgat. Ye Sunḡo Kuate ye saŋgri ŋayo. Yeŋge tumbran sunḡo ta pilewet ŋga sakina.

⁹ Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une maŋau kutur ŋak ke lika nu ndoŋ agaŋ ndende sunḡomba kilnaig ta nane tumbran sunḡo ta ugmba pa guwa sunḡo tiŋguwa le kaŋgermba ninanka wikaraumba malmbikamŋgaig. ¹⁰ Nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenŋge tiŋga sakamŋgaig; O tumbran sunḡo Babilon, ne nyu sunḡo ŋak ta ae osese. Naŋe pa lafunu pitik ndo ne mbolŋge prote ŋga sakamŋgaig.

¹¹ Kilke mbolŋge ndametiŋ pirokade mbal nane nu sine tuku agaŋ piyawew nda ŋga nu

tuku idusmba ŋgamuŋgal piti ŋak malmbikamŋgaig. ¹² Nane tuku agaŋ ndende tumbran taŋe piyaniŋgina ta teŋemba. Gol silwa ndame magenu igog tiŋ. Tawi afu kaukauk magenu afu ize ŋak afu silk afu gurgur. Ail afu mundur ŋak. Agaŋ afu elefant maketiŋmbi wakeikanu. Agaŋ afu ail magenu ain yeki yeki ndame kuyar ŋak basleŋnu tambi wakeikanu. ¹³ Sinamon ŋguna paguwa mundur magenu yeki yeki. Grep kule, gureŋ, plaua, wit. Makau sipsip hos karis nane taŋgo mata piro agaŋ taŋaŋ. Agaŋ kame ta ŋakmba piyawam tuku tumbran sunḡo ta tugumuŋge patike likanu.

¹⁴ Ndametiŋ pirokade mbal ta nane teŋemba Babilon tuku sakamŋgaig. Ne agaŋ ndende kilam tuku wamdus sunḡo pilna ta kile naŋe agaŋ ndende magenu naŋe nyu sunḡo turmba nduiye ŋgisikade. Ne maŋ kaŋgerke nda ŋga sakamŋgaig.

¹⁵ Tumbran sunḡo ta mbolŋge piroka ndametiŋ sunḡomba kilnaig mbal nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenŋge wikaraumba malmbika teŋemba sakamŋgaig. ¹⁶ Ae osese. Tumbran sunḡo, naŋe mbal gabat sugo tuku tawi kaukauk ize ŋak gurgur silikinaig sulumba gol ndame magenu igog tiŋ mindepiye ta ŋak minnaig. Osese. Aua ndindo taŋaŋ mindepiye magenu ŋakmba ta uge sulte ŋga sakamŋgaig.

¹⁷ Waŋ tuku gabat kame piro mbal nane afu naŋgine agaŋ ndende piyawam tuku waŋ mbolŋge mine likade ta ŋakmba maskenŋge tiŋga ¹⁸ tumbran sunḡo ta ugmba pa guwa sunḡo promba minwa le wikaraumba sanuŋgaig; Tumbran sunḡo nyu ŋak taŋaŋ ande aniŋge minit ŋga sakamŋgaig. ¹⁹ Nane ŋgamuŋgal rar sunḡo tumba tuptup kilmba naŋgine

ngaro pisneninmba wikaraumba sakamngaig: Tumbran sungo osese. Sine wan mbolnge likeg mbal ne mbolnge ndametin sunngomba kileg ta ne aua ndindo mbolnge ndo njakmba uge sulute nga sakamngaig.

²⁰ Samba mbolok mbal tane gare-garekap. Aposel tuan tango Kuate tuku mbal tane njakmba gare-garekap. Tumbran sungo ta tane kilmba ngaigo siglikina ta kile Kuate nu kumumbi lafunu tuwit.

²¹ Kile enjel ande sangri njayo ndame sungo ande te-dunga tumba yu mbolnge buknga sakina: O Babilon tumbran sungo, ne wit firfiranu ndame tanan sunngomba ndeka fuduka pitik ndo ngisikamngat. Ne andenje man kanjerne nda. ²² Gita tuku fudu, kem wi, tabu tabu, tabil ta nane njakmba fudu maninka ma betkirewamngat. Nanje piro mbal wai kuyarkade ta ne sinamnge mine nda. Ndam sungo wit firfirte tuku fudu mata man ise nda. ²³ Ande ne sinamnge man lam buluwe nda. Tango munju kilam tuku zigna mayok kine nda. Ne tugumnge pirokinaig mbal nane kilke mbol mbal njakmba ngamuknge gabat sugo minnaig ta kile kuga. Ne nanje kuanye manau tambil kilke mbol mbal njakmba yabrininrina. ²⁴ Kuate tuku tuan tango nu tuku gageu nane tuku ndare lafunu ne mbolnge minit nga sakina.

19

Babilon ngisikina le gare-garekinaig

¹ Ye kinatanu suk samba mbolnge mangur sungo tuku zigna isanu suken ta tenemba.

Sine Kuate tuku nyu te-dungube.

Nunje sine tuku muskil kile-tidinge singit.

Nu kilnja sangri njakmba tuku miro.

² Nunje ndo njakmba kumumbi pileninngit.

Pino tango didik farmba kilke mbol mbal nuje une manjambi ngaigo siglikate ta Kuatenje kumumbi tumba pasa mbolnge pilit.

Nu Kuate tuku piro mbal kilmba bale farninrina le ndare kutukinaig wam ta kumumbi lafunu tuwit nginaig.

³ Tanjamba nane man lato wika sakinaig: Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Tumbran sungo ta ugmba minmba minamngat nginaig le ⁴ tango mage 24 nyu njak agan baikamba abo njak ndon ndek truk ka Kuate minyo mbili maditaknu mbolnge minit ta nu tuku nyu te-dunga sakinaig: Ese. Mayede. Sine Kuate tuku nyu te-dungube nginaig.

Sipsip Fat pino tina tuku ait sungo prona

⁵ Kile Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugumnge pasa ande kuenka sakina: Tane Kuate tuku minje kunnemnge minig mbal afu nyu njak afu nyu kugatok tane njakmba nu tuku nyu te-dungap ngina. ⁶ Tanjakina le mangur sungo tuku zigna yu fudu ko kuaila sungo fudukanu suk isen ta tenemba.

Singine Kuate Sangri Njajo nu agan ndende njakmba kulatkate. Sine nu tuku nyu te-dungube.

⁷ Sine gare sungo tumba nu tuku nyu sungo ta te-mayokbe. Sipsip Fat nu pino tam tuku ait prote. Pino ta nu buk mindepiye mayemba nu tair minit.

⁸ Kuate nu tawi kaukauk uge linnu tuna le silikina.

Nane tanjamba sakinaig le isen. Tawi kaukauk kanjeren ta Kuate tuku mbal wam magenu tinreknu ke likanu tanan.

⁹ Kile enjel ndek ye sayina: Pasa te kuyara. Sipsip Fat pino tam ait mbolnge pagumba nye sungo pilmba wikuwa le nane pro minyokamngaig mbal gare sungo

tamngaig ngina. Tanjamba nu man lato sayina: Pasa kame te Kuate tuku pasa tugusek ngina.

¹⁰ Tanjakina le ye nu tuku kupe tugumnge truk ka nu mbarinjam bafuwen le nu ndek ye sayina: Ne mbula. Ne nanje tira kame ndon Yesus tuku pasa tugusek kile-mayokkina le dubikade ta ye tane tuku piro tuma ande. Ne Kuate tuku nyu te-dunga nu ndo mbarinja ngina.

Yesus nu pasa tugusek kile-mayokkina ta Tukul Guwa pasa ndui ta tuan tanjo tumningit le kile-mayokkade.

Yesus nu aganjmor nguikok ndon kame bunaik

¹¹ Kile ye kinjatanu suk samba talok minna le hos kaukuk ande kangeren. Tanjo hos ta mbolnge minyokina ta nu tuku nyu Tugusek. Nu kumumbi nuje ngueu mbal pileninjamba nane ndon kame bute. ¹² Nu tuku am pa bulu tananj. Nu tuku gabat mbolnge hat nyu njak gudommba minnaig. Nuje ngaro mbolnge nyu ande kuyaranu minna. Nyu ta nuje ndo kila. ¹³ Nu tawi kuennu ndare pisanu njak silika minna. Nane nu tuku nyu Kuate tuku Pasa nginaig. ¹⁴ Samba mbolok kame mbal mata tawi kugennu kaukuk purfenju silika hos kaukuk ponja nu dubinaig. ¹⁵ Nu kilke tugu njakmba kile-ibenjam tuku nuje minjengekge kame bagi agoknu mayok kina. Nu ain ndumndummbi sangri tinja nane kulatkamngat. Tanjo grep kule kilam tuku grep tidon firfirkade tananj nu Kuate Sangri Nayo tuku gubra tambi nane tidon firfirkamngat. ¹⁶ Nu tuku tawi mbolnge fel mbolnge nyu ande kuyaranu njak ta tenjemba. *Ye ndo Sunjo, ye sugo njakmba tuku Gabat.*

¹⁷ Kile ye mambilmba enel ande ki mbolnge tin minna le kangeren. Sar umanj gudommba bunja mbolnge lika minnaig le nu

wi kuenjka saningina: Kuate tuku pagumba nye sunjo ait prowat o. Tane yalpe. Tane njakmba ilmba ¹⁸ gabat sugo, kame gabat, tanjo sangri njaigo, hos kame, hos ponganu mbal, tanjo nyu njak, tanjo nyu kugatok ta njakmba tuku ndem nyam tuku pro mangurkap nga saningina.

¹⁹ Ye manj mambilmba aganjmor nguikok nu kilke njakmba tuku sugo sugo nanjine kame mbal ndon mangurkinaig le kangerken. Nane mangurka hos kaukuk mbolnge minyokina tanjo ta tuku kame mbal ndon kame buwam sakinaj. ²⁰ Nane kame bunaig ta nu aganjmor nguikok yabri tuan tanjo turmba kile-ibenjka ndalekina. Yabri tuan tanjo ta nu buk aganjmor nguikok tuku sangrimbi wam kitek ke likina sulumba afu yabrininjamba didikina le nane aganjmor nguikok tuku suku kuyar nanjine ngarusu mbolnge njak minmba nu tuku kanunu mbarinaj. Kile nane aganjmor nguikok yabri tuan tanjo ndon abo kilmba pa bulu pa son paknu kule kualinj suk ta sinam pankinaig. ²¹ Tanjo nu hos kaukuk mbolnge minyokina ta nu tuku minjgek sinamnge bagi agoknu mayok kina le nu bagi tambi nuje ngueu mbal njakmba bale far suluna. Tanjana le sar umanj wikina ta njakmba pro nane tuku ndem nyumba ma ma maro tornaig.

20

Satan nu yar 1,000 ndalekanu minna

¹ Kile ye kinjatanu suk enel ande samba mbolnge ndekina le kangeren. Nu ma buto sinam nzi tuku ki le sen muli sunjo kile njak minna. ² Nu ndek mbenj o buk abo abo minna ta nyunu bukla njayonu nyunu ande Satan nu biye timba ndaleka ³ nu yar 1,000 kilke

mbol mbal yabri ndaninguwa nga nu tumba ma buto sinam nzinge buknga malaŋga su ndiŋna le minna. Yar 1,000 ta kugawaig le nu maŋ mayok ka ait fagnu ndo tanjo yabriningamŋgat.

⁴ Ye maŋ mambilmba minyo mbili maditaknu afu kaŋgerken. Nane minyo mbili kame ta mbolŋge minyokinaig mbal Kuatenge nyu niŋgina le nane afu pasa mbolŋge patika pileniŋginaig.

Kile ye kuasmbi afu turmba kaŋgerken ta nane buk kilke mbolŋge minmba Kuate tuku pasa Yesus tuku pasa tugusek kuklimba saka minnaig le afuŋge nane tuku niŋfok kat purkinaig le kumnaig. Nane naŋgine tumail ko wai mbolŋge agaŋmor nguikok tuku suku kuyar ta kugatok. Nane nu tuku kanunu mata mbariŋ ndanaig tuku. Kile nane aboŋga Kristus ndoŋ gabat sugo minmba kuasmbi afu kulatka minnaig le yar 1,000 kinaig. ⁵ Nane kumanu mbal ngamukŋge nane ambonga aboŋga tiŋginaig. Kumanu mbal afu nane yar 1,000 ta kugawaig le ndo nane aboŋga tiŋgamŋgaig.

⁶ Nane afu ambonga aboŋga tiŋgamŋgaig mbal ta nane gare suŋgo tamŋgaig. Nane Kuate tuku mbal. Nane kume arnu ta te nda. Nane pris taŋaŋ Kuate le Kristus tuku piro biyamba Kristus ndoŋ gabat sugo minmba yar 1,000 kuasmbi afu kulatkamŋgaig.

Kuate nu Satan te-iberŋna

⁷ Yar 1,000 ta kugawaig le eŋel andeŋge malaŋga talka Satan kukliwa le maŋ mayok kaŋgat. ⁸ Nu mayok ka kilke tugu ŋakmba yabriningamŋgat. Taŋamba nu Gok le Magok mbal kame buwam tuku kile-maŋgurkamŋgat. Maŋgur suŋgo ta fulbul taŋaŋ burnu kumuŋ kuga.

⁹ Nane kupe buknga ma tugu ŋakmba mbol kumba ka Kuate tuku

mbal minig ma ta kormba tumbran suŋgo Kuate nuŋe kume purte ta turmba koramŋgaig. Korwaig le samba mbolŋge pa suŋgo ndeka nane uge suluwamŋgaig. ¹⁰ Satan nu tanjo yabriniŋmba minna ta Kuatenge nu tumba buknguwa le pa bulu pa soŋ paknu kule kualiŋ suk ma ta mbol kaŋgat. Agaŋmor nguikok nale yabri tuan tanjo ndoŋ nale mata pa ndui ta sinamŋge minamŋgaik. Nane furir ki mindek rar suŋgo tumba minmba minamŋgaig.

Tanjo pileniŋgam tuku ait

¹¹ Kile ye kiŋatanu suk minyo mbili suŋgokanu maditaknu kaukauk Suŋgo nu ta mbolŋge minyok minna le kaŋgeren. Kilke le samba nu tumailamŋge mine ndaka kua ka ka ŋgisikinaik.

¹²⁻¹³ Ye mambilmba kumanu mbal nyu ŋak nyu kugatok nane ŋakmba minyo mbili suŋgo tumailamŋge tiŋ minnaig le kaŋgerken. Nane afu yu sinamŋge kumnaig ta ŋakmba tiŋginaig. Afu kummba kumanu mbal tuku tumbranŋge minnaig ta mata tiŋginaig. Nane ŋakmba tiŋginaig le Kuate nu ndek waŋe afu talke likina sulumba waŋe ande minmba minam tuku mbal tuku nyu ŋak ta turmba talkina. Kumanu mbal ŋakmba tiŋginaig le naŋgine wam ke likanu waŋe ta mbolŋge minnaig le kaŋgerka kumumbi pileniŋgina.

¹⁴ Kile Kuate nu kume maŋau le kumanu mbal tuku tumbran ta kilmba pa mbol pankina. Pa suŋgo kule kualiŋ suk ta kume arnu. ¹⁵ Nane afu minmba minam tuku nyu waŋe mbolŋge mine ndakinaig ta ŋakmba kilmba pa suŋgo mbolŋge pankina.

21

Samba kilke kitek

¹ Ye kiŋatanu suk samba kilke kitek kaŋgerken. Samba kilke

ambokok ta ngisikinaik. Yu mata mine ndakina. ² Ye Kuate tuku tumbran̄ Yerusalem kitek Kuate tugum̄nge samba mbol̄nge ndekina le kan̄geren. Tumbran̄ ta pino nu tan̄go tam tuku mindepiye mayete tan̄an̄ njak ndekina le kan̄geren.

³ Kile minyo mbili maditaknu tugum̄nge pasa sun̄go ande mayok ka sakina: Tane isap. Kile Kuate minit tuku tumbran̄ ta tan̄go ngamuk̄nge minam̄ngat. Tan̄awa le Kuate nu nane ndon̄ minwa le nane nu tuku gageu minam̄ngaig. ⁴ Nu nane ndon̄ minm̄ba nane tuku am kule njakmba sauke sulumba para sern̄ngam̄ngat. Nane mān̄ kume nda. Ngamun̄gal piti te nda. Malmbike nda. Rar kamuse nda. Ambokok mān̄au ta njakmba ngisikam̄ngaig nga sakina.

⁵ Sun̄go nu minyo mbili maditaknu mbol̄nge minit ta nu sakina: Ai te. Ye agan̄ ndende njakmba kitek kile-mayokket ngina. Tan̄amba nu mān̄ lato sakina: Ye tuku tugusek pasa te kuyara ngina.

⁶ Kile nu mān̄ sayina: Kile piro kugawat. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yen̄ge ndo tugu. Yen̄ge ndo ambongan̄u minet. Ngumne tukulanu mata yen̄ge ndo. Kule paran̄ngit mbal kule nyumba minm̄ba minam̄ tuku bulbulte ta ye tumba piya kugatok nin̄gi le nyumba minam̄ngaig. ⁷ Tane san̄gri tin̄ga mān̄au n̄aigonu kile-iben̄kap ta wam magenu njakmba saket te kan̄gerkam̄ngaig. Ye tane tuku Mbara mini le tane ye tuku kin̄jo kame minam̄ngaig. ⁸ Ngaro yabkade mbal, ye idus ndayade mbal, wam n̄ule parak kade mbal, balen̄ngig mbal, tan̄go pino ndon̄ fare fare unekade, kuanye ko make kade, yabri mbara mbarin̄de, yabri pasa sakade ta njakmba kilmba pa bulu pa son̄ paknu kule kualin̄ suk sinam̄nge pankam̄ngit. Wam ta kume arnu nga sayina.

⁹ Kile en̄el 7 ngumne tukulanu tuku piti 7 nza liganu njak ta tuku ande pro ye sayina: Ne yale. Sipsip Fat pino tam̄ngat ta tumnam̄ngit ngina. ¹⁰ Tan̄jakina le Tukul Guwa ye mbol̄ kina le en̄el ta ye tumba bin̄ sun̄go ande mbol̄ kumba ka tan̄ge Kuate tuku tumbran̄ Yerusalem kitek nu tugum̄nge samba mbol̄nge ndekina le tumyina. ¹¹ Tumbran̄ ta Kuate tuku kil̄nja njak ndekina. Ndame piya o mbol̄nge nyunu yasper uge lin̄nu glas tan̄an̄ purfen̄nu kan̄geren. ¹² Nu ndame fonde o mbolok malanga 12 njak. En̄el 12 malanga kulatke likinaig. Malanga ta mbol̄nge Israel tugu 12 tuku nyu kuyarkanu njak minnaig. ¹³ Tumbran̄ ta fonde ngirpe bailkan̄en malanga ken̄ ken̄ njak minnaig. ¹⁴ Tumbran̄ ta tuku fonde ta ndame sugo 12 mbol̄nge wakeinaig. Sipsip Fat tuku aposel 12 tuku nyu ndame ta mbol̄nge kuyarkanu njak minnaig.

¹⁵ En̄el ye ndon̄ pasatina ta nu tumbran̄ fonde malanga kugennu katesewam tuku gol papani biye njak minna. ¹⁶ Tumbran̄ fonde ngirpe bailkan̄en kumu kumu. Nūn̄ge gol papanimbi tumbran̄ kuennu katesena ta kuen n̄ayo 2,200 kilomita. Tumbran̄ kuennu sun̄gonu mbolnu kumu kumu. ¹⁷ En̄el nu fonde mbolnu katesena ta 66 mita. Sine tan̄go agan̄ kuennu katesewam tuku burkeg tan̄amba nu burkina.

¹⁸ Fonde ta ndame mayenu yasperm̄bi wakeiwanu. Tumbran̄ ta golmbi wakeiwanu. Gol ta glas tan̄an̄ purfen̄nu ndo. ¹⁹ Ndame 12 mbol̄nge fonde minna ta ndame magenu uge lin̄nu yeki yeki nyu nan̄gine ten̄enmba. Ande nyunu yasper. Ande ize njak nyunu safir. Ande kaukuk agat. Ande kambol njak emerald. ²⁰ Ande gurgur kaukuk katlisanu sardoniks. Ande gurgur karnelian. Ande

kulonj ñak krisolit. Ande kambol ñak beril. Ande kulonj ñak topas. Ande kambol ñak krisopras. Ande yasin. Ande ametist. Nname kame ta turñanga ta mbolñge fonde wakeinaig. ²¹ Igog tinj sugo 12 tambu malanga wakeikinaig. Igog tinj ndindo malanga ndindo. Tumbranj tuku ndin ta gol glas tanañ purfen^{nu} ndo.

²² Tumbranj ta mbolñge Sunjo Kuate Sanjri Njajo nale Sipsip Fat ndonj minik tukunu kusem wande ande kanjer ndawen. Nane nale kanjerka nale tuku nyu ndo kiledungade. ²³ Kuate tuku kilña sunjo tumbranj ta kilñate le Sipsip Fat nu tumbranj ta tuku bulu minit. Ta tuku tumbranj ta ki le tambun kugatok.

²⁴ Tanjo nane tumbranj ta tuku bulu mbolñge lika minamñgaig. Kilke tuku gabat sugo sugo ñakmba nanjine aganj ndende magenu kilmba tumbranj ta mbol prowamñgaig. ²⁵ Mara mindek malanga ta talok minamñgaig tukulke nda. Ta ndanam? Tumbranj ta furir kugatok. ²⁶ Kilke mbol mbal ñakmba nanjine wam magenu kilmba tumbranj ta mbol prowamñgaig. ²⁷ Aganj kutur ñak wam njule parak kade mbal yabri mbal nane ndo tumbranj ta sinam kine nda. Mbal abo ñak minmba minam tuku Sipsip Fat tuku wanj mbolñge nyu ñak minig ta nanenjo ndo sinam kanjgaig.

22

¹ Kile enjel nu manj kule nyumba minmba minam tuku ta ye tumyina. Kule ta glas tanañ uge linjnu ndo. Kule ta Kuate le Sipsip Fat tuku minyo mbili maditaku kum-nemñge ndeka ² tumbranj ta tuku ndin tanañ ngamu ngamu pinderka kinit. Kule make arñej ta mbolñge ail alonu nyumba minmba minam tuku minig. Ail kame ta

yar ndindo sinamñge alowam 12-de tuku. Tambun mindek ail ta alowanu. Ail ta tuku wanjenu kilke mbol mbal guaze mage serkam tuku. ³ Aganj ande Kuate nu kasurte ta tumbranj ta sinamñge mine nda.

Kuate le Sipsip Fat tumbranj ta kulatkuwaik le nuñe piro mbal nu mbarinamñgaig. ⁴ Nane Kuate kanjermba nuñe nyu nane tuku tumail mbolñge minamñgaig. ⁵ Tumbranj ta furir kugatok. Sunjo Kuate nu nane kilñaningwa le nane tanjo sugo nyu ñak minmba minamñgaig. Nane ki lam bulu tuku piro kugatok minamñgaig.

Yesus nu mine minemba prowamñgat

⁶ Kile enjel manj sakina: Ye pasa kame saket te ye yabri ndaket. Son pasa tugusek ndo. Sunjo Kuate nuñe tuan tanjo kame wamdus ningina sulumba wam kame mine minemba prowamñgaig ta nuñe piro mbal tumningam tuku nu nuñe enjel kukulna. ⁷ Nu tenemba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngit. Wanj te tuku dir pasa ismba dubide mbal nane gare-garekamñgaig nga sakate.

⁸ Ye Yohanus yenje wam kame te ñakmba kanjerka pasa isen. Ye ismba kanjeren sulumba enjel ye tumyina ta nu mbarinam tuku nu tuku kupe tugumñge ndek truk kan. ⁹ Ye tanawen le nu ye sayina: Ne mbula. Ne, nane tira kame, tuan tanjo kame, wanj te mbolñge pasa ismba dubide mbal ye tane tuku piro tuma ande. Kuate tuku nyu te-dunga nu ndo mbarina nga sayina.

¹⁰ Tanamba nu manj ye sayina: Mine minemba wam kame te prowamñgaig. Ne pasa te yabu ndaka ñakmba isam tuku temayoka. ¹¹ Wam ñaigonu kade mbal nane wam ñaigonu lato lato kuwaig. Wamdus kutur ñak mbal

mata tanjamba ndo kuwaig. Wam magenu kade mbal nane wam magenu lato lato kuwaig. Kuate tuku mbal tinjeknu minig ta nane mata manjau tinjeknu ndo lato lato kuwaig.

¹² Sunjo nu tenemba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngit. Tango nane wam ke likade ta ye lafunu kilmba prowamngit. ¹³ Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu ta mata yenje ndo nga sakate.

¹⁴ Nane afu wam najgonu kusreka nangine tawi minya magede ta nane gare sunjo tamngaig. Kuate nu nane nyu ningiwa le nane ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyumba minamngaig. Nane tumbran ta tuku malanga sinam kangai.

¹⁵ Kutur manjau ke likade mbal, make le kuanye kade mbal, tango pino ndon fare fare unekade mbal, baleningig mbal, yabri mbara kanunu mbariningig mbal, yabri pasa sakade mbal ta njakmba tumbran ta sinam kine nda.

¹⁶ Sunjo nu man sakina: Ye Yesus yije kuasmbi njakmba wam te saningam tuku yije enjel kukulen le ne tugum prona. Ye David tuku ndare. Ye mafewam tuku kulu sunjo ngina.

¹⁷ Tukul Guwa le Sipsip Fat piyo nuje nale sakade: Ne prowa ngade. Nane pasa te isig mbal nane mata ne prowa nguwaig. Ande nu kule parawa ndeta nu Yesus tugum ilwa. Ima nu kule nyumba minmba minam tuku nzaliwa ndeta nu kule ta piya kugatok nyuwa.

¹⁸ Tane waje te tuku dir pasa isig mbal ye riron pasa satengamngit. Ande nuje wamdusmbi pasa kise tuturmba sakuwa ta Kuatenje waje te mbonje piti mine likade te lato mbonmba nu mbonje

patikamngat. ¹⁹ Ande nuje wamdusmbi pasa te afu kile-sikuwa ta Kuatenje nu pitaiwa le Kuate tuku tumbran ail nyumba minmba minam tuku ye waje te mbonje tugu biteknet te kanjerke nda.

²⁰ Sunjo nu pasa kile-mayokkate te nu sakate: Ye sinja mine minemba prowamngit ngate. Ese. Sunjo Yesus, ne prowa.

²¹ Sunjo Yesus nu nuje mbal ake sinaj make patikuwa.

Son.

DAVID TUKU MUNE MUNE WANJE DAVID TUKU MUNE

51

David nu Batseba ndonj unek-ina le tuan tanjo Natan pro David mbar manjau kina ta tuku sana le David nu mune te kuyarna.

¹ O Kuate, kume pur manjau ta ne tugu.

Ne sine make patikate wam ta mata sunjokanu.

Ta tuku ne ye mapeyumba ye tuku une njakmba sauka kile-sika.

² Ne ye tuku mbar manjau njakmba sauka gilainga le ye ne am mbolnje tinjeknu purfenju mayok ka.

³ Ye sinjka mbaren sulumba une manjau ken. Wam ta ye mara mindek idusmba minet.

⁴ Ye ne am mbolnje mbaren. Mbar ta ne kumamba ken.

Ta tuku ne kumumbi ye tumba pasa mbolnje pilit.

⁵ Ye inanje te-pile ndakina ait ta ye une njak minen.

Nu ye te-pilna le ye mbar manjau kam tuku ndo mayok kan.

⁶ Ye manjau purfenju tugusek ndo dubiki nga ne wamdus sunjo njak minit. Ta tuku ne wamdus kuyar mayenumbi ye sinzanya.

⁷ Ne ye tuku une ta njakmba sauka kile-sika.

Tanjawa le ye ne am mbolnje purfenju ndo mayok ka.

⁸⁻⁹ Ne ye piti sunjo sina le ye tuku sanjri njakmba kuganaig.

Ne ye tuku mbar manjau ta kile-sikumba ye tuku une ta nduiye gilainga.

Tanjamba ne nanje gare manjau ta ye sa le ye manj gare-gareki.

¹⁰ O Kuate, ne ye tuku ngamuŋgal purfeu sera sulumba ye tuku wamdus te-tiwe sa le ye ne ndo dubinam idusi.

¹¹ Ne ye pitai ndayumba nanje Tukul Guwa mata ye yai ndaya.

¹² O buk ne ye te-luka tina le ye gareyina.

Tanjamba ndo ne nanje gare manjau ta sa le ye manj gare-gareki.

Ye mara mindek ne ndo dubinam tuku wamdus tamba sinzanya.

¹³ Tanjawa le ye une njak mbal ne tuku wam tugusek ta tumningi le nane mbilka ne dubinamngai.

¹⁴ O Kuate, ye ndare kutuwen ta idusmba ne ye kasuryumba pasa mbol pile ndaka.

Ne ye mapeyumba ye te-luka ta le ye ne tuku manjau tinjeknu ta idusmba munekamngit.

¹⁵ O Sunjo, ne ye sinzanya le ye manj yinje mingembi ne tuku nyu te-dunji.

¹⁶ Ye ne tuku atrauka aganjmor kilmba bale farmba pasoki le ugwaig ta ne nzali ndanate.

¹⁷ O Kuate, ye tuku atrau aganj ta ye yinje nyu te-ibenmba ne kunnemnge mini ta ne nzalinate.

Ye ngamuŋgal biye mbilmba ne tugum prowi ta ne ye pitaiye nda.

¹⁸ Ne Yerusalem fonde karenjumbi te-kormba nanje nzali dubimba Sion mbal sinzainginga le nane mine magewaig.

¹⁹ Tanjamba nane tukul dubimba makau pailnu kilmba ne tuku atrauka aganjmor ta bale farmba pasoka ugwaig le ne gare-garekamngat.